N. BĂLCESCU

OPERE

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

N. BĂLCESCU

OPERE
IV
CORESPONDENȚĂ

SCRISORI, MEMORII, ADRESE, DOCUMENTE, NOTE ȘI MATERIALE

EDIȚIE CRITICĂ
DE
G. ZANE ȘI ELENA G. ZANE

Cu reproduceri după manuscrise și stampe

Ediția a III-a revăzută și adăugită

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
București, 1990

ISBN 973-27-0113-7
ISBN 973-27-0112-9

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
79717, Calea Victoriei 125, București

SUMAR

TEXTE

NOTE ȘI MATERIALE

PREFAȚĂ

Corespondența pe care o publicăm în acest volum cuprinde scrisori, memorii și adrese emise de N. Bălcescu între anii 1838 și 1852. În total 198 de documente, dintre care unele deja publicate, altele inedite. Corespondența constituie o preocupare de căpetenie pentru N. Bălcescu. În fapt nu este un caz unic; corespondențe vaste întreţin toţi fruntaşii vieţii politice, contemporani ai săi. Corespondența este mijlocul principal de informație și de comunicare, într-o epocă în care lipsesc alte posibilităţi și cînd presa este supusă, mai peste tot, la o aspră cenzură. De aici și interesul documentar pe care îl are această corespondență în general.

Lupta revoluționară a mărit rolul corespondenței, căci prin intermediul ei se mențin legăturile personale și continuă răspîndirea ideilor revoluţionare. Unele dintre scrisorile emise de reprezentanţii acestei epoci, în plină revoluție sau în emigrație, se citesc în comun și se discută, circulă în copii, în aceeași localitate sau de la un oraș la altul, din ţară în ţară, pline de speranțe, de decepții sau de incriminări. Evident au o valoare cu totul inegală. Multe sînt fără nici o însemnătate. Între prieteni apropiați care-și comunică știri apreciate importante, corespondența se poartă secret, folosindu-se diferite metode pentru păstrarea secretului, cerneală simpatică sau alfabete cifrate, obiceiuri deprinse în vechile societăţi revoluționare franceze și adaptate noilor circumstanțe. Scrisorile lui N. Bălcescu sînt o parte excepțională din această corespondență, și ele cuprind, fără discuție, cea mai bună parte a ei.

Scrisorile reprezintă corespondența propriu-zisă; în cea mai mare parte ele au ca destinatari prieteni personali sau oameni politici, ultimii mai toţi cu un rol în viața publică a poporului român și în revoluția de la 1848; astfel : Ion Ghica, V. Alecsandri, A. G. Golescu, A. C. Golescu, I. I. Filipescu, C. N. Filipescu, Al. Russo, Al. Zane, Eudoxie Hurmuzaki, E. Winterhalder, C. A. Rosetti, Gr. Grădişteanu, Radu G. Golescu. Cîteva scrisori sînt adresate Alexandrinei Ghica, soția lui Ion Ghica; altele lui Paul Bataillard, publicist și arhivist francez; trei sînt scrisori protocolare și sînt adresate unor personalități politice străine : una generalului J. Aupick, ambasador francez la Constantinopol, în anul 1849, a doua lordului Dudley Stuart, om politic englez, și a treia lui Kázmér Batthyány, ministru de externe maghiar în vara anului 1849. Memoriile au ca destinatari, în principal, tot personalităţi politice străine : Aali pașa, ministru de externe al Turciei în anul 1848, Wladislaw Zamojski, reprezentant al emigrației polone, Teleki László și generalul Klapka, conducători ai războiului maghiar de eliberare, emigrați în Franța la data cînd N. Bălcescu li se adresa. Un memoriu cu caracter intern este destinat unei comisii de emigrați

români, alcătuită din : Ion Voinescu II, D. Bolintineanu și Gr. Marghiloman, constituită pentru a lichida neînțelegerile bănești dintre emigrați. Adresele — circulare, apeluri sau cereri — sînt destinate fie unor persoane particulare, fie unor autorități ; astfel, unor persoane din țară sau consulatelor din București, comitetului Asociației literare, agiei capitalei, emigraților români ori foștilor locotenenți domnești din 1848.

N. Bălcescu a purtat corespondență mai din toate localitățile pe unde s-a aflat. Coresponda regulat cu prieteni plecați și, la rîndul său, plecat fiind, întreține o vastă corespondență cu cei din țară sau din alte părți. Corespondența cunoscută este emisă dintr-un mare număr de localități ; din Țara Românească : București, Buzău, Focșani, Giurgiu ; din Banat și Transilvania : Mehadia, Orșova, Sibiu ; din străinătate din toate țările pe unde a călătorit și din toate orașele principale : Paris, Ville D'Avray, Toulon, Hyères, Londra, Belgrad, Negotin, Panciova, Milanovač, Pesta, Debrețin, Seghedin, Triest, Atena, Constantinopol, Pera, Malta, Neapol, Palermo. Corespondența pierdută sau neaflată a fost emisă și din alte locuri. În diferite izvoare sînt amintite multe ale localități.

Materialul pe care îl publicăm în volumul de față, privit sub raport cantitativ, este, desigur, apreciabil, mai ales dacă ținem seama că reprezintă corespondență emisă într-un timp atît de scurt. Cu toate acestea, el constituie numai o parte din întreaga corespondență a lui N. Bălcescu și anume aceea care a putut fi aflată pînă acum. Avem indicații sigure despre alte multe scrisori ; unele mai pot fi aflate prin cine știe ce arhive neinventariate încă, altele se mai găsesc cu siguranță la diverse persoane care continuă să nu le dea publicității, multe însă nu vor mai putea fi găsite vreodată, fiind distruse. Știm sigur că unele au fost arse de către destinatari, la cererea expresă a lui N. Bălcescu însuși, imediat ce au fost primite și citite. „Ar trebui să îngrijești ca să arzi acele scrisori ale mele care vorbesc de comitetul de la Londra", scria din Paris, la 6 martie 1850, lui I. Ghica. Cîteva au fost, probabil, distruse de bombardamentul de la 4 aprilie 1944, odată cu alte acte aflate la Arhivele Statului din București, afară doar dacă cine știe ce întîmplare nu le-a salvat, fără ca să putem ști încă. Nu se poate bănui ce soartă a avut corespondența propriu-zisă purtată de N. Bălcescu pînă în toamna anului 1843. Că o asemenea corespondență a existat este absolut sigur. Se știe, de pildă, că era în corespondență încă din anii 1838 — 1840 cu Ion Ghica, aflat la Paris. A rămas, de asemenea, necunoscută corespondența din anii de închisoare, emisă din temnițele de la București sau de la Mărgineni. Recenta descoperire a unei părți din corespondența altor condamnați din procesul de la 1841, printre care : Mitică Filipescu, Dimitrie Macedonschi, Marin Serghiescu, C. Baronescu ne încurajează să sperăm că într-o zi s-ar putea găsi și corespondență de a lui N. Bălcescu. Scrisorile de familie pe care le avem sînt cu mult prea puține față de bogata corespondență pe care știm că a purtat-o cu mama, frații, surorile și rudele sale. Corespondența strict intimă este fără nici un interes pentru ediția de față ; cîteva scrisori de răspuns au fost, la un moment dat, în păstrarea lui Ion Ghica, dar acesta, dacă le-a mai avut, nu le-a dat Academiei împreună cu celelalte, căci, cum singur spune, nu a depus decît corespondența pe care a considerat-o de interes public. Memorii cu caracter politic s-ar mai putea afla prin arhivele străine.

Materialul editat în acest volum, cu excepția a cîtorva scrisori, a fost redactat de Bălcescu fără preocuparea sau grija că va fi dat vreodată publicității. În afară de cîteva memorii și unele scrisori și adrese, care au un caracter protocolar sau oficios, restul este o corespondență privată.

Aceasta se resimte în forma întregului material. Corespondența sa, predominant politică, redactată de multe ori în grabă, în condiții neobișnuite și sub imperiul unor situații în continuă schimbare, reflectă spontan iluzii, nemulțumiri, contrarietăți, într-un limbaj uneori violent, nestăpînit, incompatibil cu forma atît de aleasă a publicisticii sale. Recunoaște singur lipsurile. La 4 martie 1850 scria lui A. C. Golescu, tocmai în această privință: „Scrisoarea mea se resimte de graba cu care am scris-o. N-am avut timpul să o revăd pentru a o corecta și copia. Încearcă să o descifrezi". Cu toate acestea, locul pe care îl deține în cultura română opera lui N. Bălcescu impune într-o ediție completă publicarea integrală și a corespondenței, în măsura în care aceasta prin conținutul său are un interes social-politic. De aceea și în ediția de față publicăm toată corespondența cunoscută pînă azi, cu texte complete, cu excepția doar a cîtorva rînduri. Pentru restituirea pe cît posibil mai exactă a textelor am folosit, în principiu, regula interpretării fonetice, păstrînd formele specifice de limbă, și în unele cazuri, caracteristice scrisului lui N. Bălcescu, chiar și anumite forme ortografice, inclusiv alternanțele; textele cifrate au fost redescifrate și numai în caz de greșeli materiale corectate.

Materialul conținut în volumul pe care îl publicăm are o însemnătate de prim-ordin, cu toate lipsurile sale. Corespondența întregește opera publicistică a lui N. Bălcescu și într-o anumită privință este o remarcabilă contribuție științifică. Unele scrisori și memorii pot fi considerate chiar ca lucrări de sine stătătoare și trebuie puse alăturea de cele mai bune dintre scrierile sale. Scrisoarea din 4 martie 1850, către A. C. Golescu, referitoare la problema revoluției românești, este chiar superioară — în unele privințe — scrierilor publicate. Însemnătatea corespondenței trebuie privită dintr-un îndoit punct de vedere, biografic și istoriografic. Corespondența întreagă este un izvor principal pentru biografia lui N. Bălcescu; despre anumite evenimente sau perioade este chiar unicul izvor de care dispunem pînă azi. Cererea pe care o adresa comandantului cavaleriei în iunie 1838, prin care solicită înrolarea în oștire, are o deosebită însemnătate, nu numai pentru faptul că este cel mai vechi act cunoscut pînă azi, emis de Bălcescu, dar și pentru datele sale autobiografice. Sub raport biografic, informațiile din corespondență privesc atît activitatea sa politică, cît și activitatea științifică. Cu ajutorul acestui material, putem, mai sigur decît cu orice alt izvor, să reconstituim exact rolul și poziția lui N. Bălcescu în revoluția de la 1848 și activitatea sa din vara anului 1849, în Ungaria și Transilvania; nu mai puțin întîmplările principale care au survenit în viața sa în timpul emigrației, precum și condițiile sale de existență pînă în preajma morții. Scrisorile ne mai dau informații inedite asupra epocii în care a alcătuit cele mai importante dintre scrierile sale sau asupra însemnătății pe care el o acorda unora dintre ele și a semnificației pe care le-o atribuia. La 16 mai 1850, înștiințînd pe I. Ghica că îi va trimite în curînd lucrarea *Chestiunea economică a Principatelor dunărene*, pe care o tipărea la Paris, îi scria: „Gîndesc că am sleit chestiea și am dat lovituri de bardă Regulamentului și boerilor". Nu exagera; lucrarea conține o profundă analiză a relațiilor agrare, consfințite de Regulamentul organic, și o critică necruțătoare la adresa caracterului exploatator și asupritor al marii boierimi. Redactînd ultimele capitole pe care le-a mai putut scrie la *Istoria românilor supt Mihai-vodă Viteazul* prin scrisoarea din 6 februarie 1850, spunea lui I. Ghica: „Voi să sfîrșesc o scriere asupra lui Mihai-vv. Viteazul și să pui piatra de temelie a unității naționale".

Interesul pe care îl avea corespondența pentru biografia lui N. Bălcescu îi părea lui V. Alecsandri, la 1876, cînd poetul lansa primul apel pentru adunarea și publicarea ei, și atunci cînd îi cunoștea doar o parte redusă din cuprins, atît de precumpănitor, încît el nu găsea altă motivare mai potrivită pentru a-și justifica inițiativa decît să invoce însemnătatea materialului sub raport biografic, spunînd că acesta „poate într-o zi completa biografia unui om a cărui memorie onorează nația română". În afară de interesul biografic, și mai presus de acesta, corespondența are o însemnătate de ordin istoriografic. Conținutul ei predominant social-politic face dintr-însa o sursă documentară de primă importanță pentru anumite probleme ale istoriei noastre între anii 1843—1852. N. Bălcescu însuși subliniază caracterul ei documentar. Despre scrisorile din vara anului 1849, spunea că sînt un adevărat „jurnal" și cerea lui I. Ghica să le păstreze pentru că voia să le folosească la redactarea unei lucrări pe care o proiecta asupra evenimentelor la care asistase și, într-o anume măsură, luase parte. „Scrisorile mele se urmează așa, cît una se ține și completează pe ceailaltă, asfel cît mi-e teamă că pierzîndu-se una vei pierde firul și anevoe vei înțelege pe ceailaltă" — îi scria din Pesta, la 1 iulie 1849; și cîteva zile mai tîrziu îi scria din nou: „Vezi că scrisorile mele sînt un jurnal, în care însemnez novelile de toată zioa și de tot ceasul"; și într-adevăr așa și sînt, nu numai evenimentele sînt consemnate zi cu zi, uneori cu amănunte, dar însăși propria sa poziție; „eu îți împărtășesc toate aceste documente, pe care te rog să le păstrezi împreună cu scrisorile mele, căci doresc să scriu ceva pe urmă într-aceasta. De n-o voi putea eu, apoi vei face-o tu sau Golescu Negru, căruia mă rog a-i comunica toate". „Aș vrea ca să păstrezi toate aceste scrisori — recomanda la fel, lui I. Ghica, în scrisoarea din Pesta, de la 6 iunie 1849 — ele ne pot fi trebuincioase mai tîrziu, cînd patrioții ne-or acuza că am vrut să vindem țeara sau nația la unguri...". În focul războiului nu avea timp să scoată còpii, de aceea insista pe lîngă I. Ghica, căruia îi adresase marea parte din corespondența acestei epoci, să păstreze atît originalele cifrate — căci textul celor mai multe este cifrat — cît și còpiile cu descifrarea. Redacta pasaje întregi în diferite cifruri pentru a avea siguranța că anumite știri, pe care le considera importante, nu vor fi aflate de către agenții contrarevoluției, în caz că scrisorile sale ar fi fost interceptate. În schimb, ținea ca scrisorile sale către I. Ghica să fie cunoscute și de alți revoluționari români. În acest sens cerea acestuia să le comunice și altora: „Aș vrea să scrii lui Golescu Negru toate cîte îți scriu, să-i spui ce am făcut și ce n-am făcut, cum și opiniile mele asupra oamenilor și lucrurilor, și să-i împărtășești hîrtiile și actele ce ți-am trimes. Ele vor sluji să arate într-o zi că în aceste momente critice pentru libertatea lumei, noi n-am stat în nelucrare și că vina nu e a noastră, nici a românilor".

În completarea corespondenței am adăugat un material documentar, în parte inedit, constînd din 32 documente, reproduse *in extenso* sau în rezumat, după importanța fiecăruia, privitor la inițiativa lui Alexandru Ioan Cuza de a se aduce în țară osemintele lui N. Bălcescu și de a se tipări o ediție omagială, completă, a operelor acestuia. Introducînd aceste documente la urma corespondenței, am considerat că materialul de texte, sub aspectul său biografic, oarecum se întregește cu cîteva acte de preț, dintre care unul semnat de N. Bălcescu însuși o oră înaintea morții, și altele redactate în strînsă legătură cu persoana sa, în zilele imediat următoare decesului sau cu prilejul cercetărilor făcute la Palermo pentru afla-

rea osemintelor. În același timp, am crezut că readucerea la lumină a actelor prin care Alexandru Ioan Cuza decide pregătirea și tipărirea unei ediții complete a operelor lui N. Bălcescu, rămasă nerealizată curs de un secol, nu este lipsită de interes pentru a putea judeca atitudinea trecutului față de această operă.

Ceea ce constituie caracteristica esențială a corespondenței cunoscute — deși atît de fragmentară — este că ea nu cuprinde, așa cum era uzul, o consemnare cronicărească de fapte, ci conține o pătrunzătoare analiză critică a evenimentelor la care N. Bălcescu lua parte, ori care se desfășuraseră sub ochii săi, dublată de o caracterizare pregnantă a rolului pe care-l dețineau sau îl dețineseră personajele principale apărute pe scena istoriei țării noastre în acele împrejurări. Mai mult încă, unele scrisori sînt adevărate profesii de credință ale democrației revoluționare și ca atare documente unice în istoria socială românească de la mijlocul veacului trecut. Conținutul lor ne ajută să fixăm definitiv elementele principale ale concepției sale revoluționar-democrate, ca exponent al revendicărilor fundamentale ale poporului român și al marilor mase exploatate, înălțimea de gîndire a unei concepții în care cauza națională — unirea, independența, eliberarea românilor subjugați — era identificată cu cauza socială : eliberarea clasei țărănești de sub opresiunea feudală, transformarea țăranilor clăcași în oameni liberi și proprietari de tip modern.

Expunerea este de multe ori sumară, creionată grăbit, alteori însă amplă, solid construită. Poziția sa critică față de evenimente, revendicările în serviciul cărora stă și desigur puternicul său temperament imprimă corespondenței un ton viu, combativ, violent chiar. Marile puteri, clasele exploatatoare, reprezentanții politici ai vechiului regim, revoluționarii moderați, chiar și unii dintre cei mai buni prieteni sînt supuși unei critici intransigente, făcută exclusiv de pe pozițiile fundamentale ale intereselor poporului român. Exprimarea totdeauna extrem de concisă recurge la o terminologie insuficientă pentru a reflecta exact poziția sa. Vorbind despre politica unor state străine : austriac, turc, rus, deși — de la sine înțeles — se referă la guvernele care conduc aceste popoare, totuși folosind limbajul curent, nu precizează acest lucru decît rareori. Vorbind de ruși, de politica rusă în Principatele române sau în Europa, ca și K. Marx și F. Engels, el înțelege guvernul de la Petersburg, țarismul, pe acesta îl combate ; împotriva lui se ridică, așa cum făceau toți marii democrați ai epocii sale. Uneori chiar precizează, ca în scrisoarea din 26 ianuarie 1850, că este vorba de sistemul de guvernare, de „despotismul guvernului", nu de popoare. La fel cînd combate pe unguri, combate în fapt politica guvernului maghiar sau sistemul social-politic al Ungariei. Nu lipsesc, firește, în această corespondență, aprecieri grăbite, asupra cărora el însuși revine, iluzii repede spulberate, informații eronate, rectificate sau nu ulterior, mici fapte diverse.

Conținutul corespondenței în general contribuie la fixarea poziției lui N. Bălcescu în problemele mari ale epocii sale și confirmă pe de-a-ntregul locul de frunte pe care îl deține el în istoria poporului român. Nu este problemă mai importantă care să se fi pus înaintea sa, despre care să nu fi avut cu prietenii săi un schimb de vederi și să nu-și fi fixat asupra ei categoric — oricît de laconică ar fi referința — atitudinea ; astfel, asupra unității naționale și a independenței poporului român, a relațiilor sale externe, a abolirii regimului feudal și a lichidării puterii politice a boierimii, a organizării democratice a statului, a exproprierii moșiilor boie-

rești și a împroprietăririi clăcașilor, și mai ales asupra revoluției, ca unică cale pentru a rezolva aceste probleme, în interesul poporului român. Caracterul concepției sale politice și consecvența poziției sale revoluționare față de societatea feudală reies pregnant din corespondența din timpul revoluției și a exilului. În scrisoarea din 15 decembrie 1849, adresată lui I. Ghica, formulează astfel „cele trei ținte" către care „aleargă națiile" în epoca sa și care, pentru poporul român, trebuie să fie sarcinile sale principale. Și anume : „Ținta națională cea mai principală, de unde chestiea de unitate națională, chestie de viață și putere, atît înlăuntru, cît și din afară", considerînd practicabil în această privință : „Unirea Principatelor deocamdată" ; „Ținta soțială care se rezumă la chestia proprietății, de care se leagă și chestia dajdii, a creditului" și „Ținta politică sau formele organizației dinlăuntru sau Libertatea și Egalitatea individuală. Suveranitatea poporului. Tiparul. Asociații. Camera. Domnul. Judecătoriile și legile. Puterea armată. Educațiea și instrucțiea...".

Corespondența ne confirmă că N. Bălcescu, de la începutul activității sale politice și pînă la urmă, a fost încredințat că aceste ținte poporul român nu le poate realiza decît prin revoluție, „acel drept legitim al popoarelor chinuite".

Afirmă categoric în cîteva rînduri poziția sa ; „noi ne situăm pe punctul de vedere revoluționar și în ipoteza unei revoluții europene" — scria din Paris în 1851, în memoriul pe care îl adresa Comitetului de conducere al emigrației maghiare și acest punct de privire îl adoptă în examinarea și rezolvarea tuturor marilor probleme ale epocii sale. Prin această atitudine, el a influențat mișcarea înaintată din Principate, care a situat poporul român în lagărul popoarelor revoluționare și l-a opus forțelor reacționare și contrarevoluționare. Așa credea înainte de 1848, așa a continuat să creadă, statornic, și după 1848 ; „Și fiindcă precum mult înainte de 48 așteptam împreună o revoluție generală și căutam a ne pregăti din vreme, cum o începurăm la 1843, așa și acum — scrie la 26 iulie 1851 lui I. Ghica — cred că are să vie o revoluție mai înfricoșată și socot că e bine să ne pregătim...".

În același an, la 16 octombrie, reafirma față de I. Ghica credința sa într-o „revoluție europeană", o revoluție populară care avea să fie mai serioasă și mai generală ca cea din 1848 și care nu se va opri numai la Dunăre : „Daca crezi dar la o revoluție viitoare — îi scria tot atunci lui I. Ghica — ar trebui mai bine să-ți întrebuințezi toate facultățile cu care te-a împodobit D-zeu, spre a pregăti și conduce la bine acea revoluție. Cînd m-am temut și eu de iminența unei aseminea revoluții, am socotit că e bine d-a nu-i lăsa nici pregătirea, nici direcțiea în mîini nedestoinice...". Credința nestrămutată în revoluție, ca unică cale pentru înfăptuirea revendicărilor naționale și sociale ale unui popor asuprit, l-a dus la încrederea în forța poporului ca singura forță capabilă să înfăptuiască aceste revendicări, la un adevărat cult pentru popor și pentru puterea sa armată. A lucrat în acest sens încă din adolescență și a afirmat continuu credința în revoluție și popor, ori de cîte ori a avut prilejul. O găsim în repetate rînduri consemnată și în corespondență.

La 16 iunie 1850, scria lui Alexandru Zane : „Fără îndoială că nu cred că prin mijloacele diplomatice, rugînd adecă împărățiile să se milostivească asupra noastră, putem mîntui țeara". La 16 octombrie 1850, scria lui I. Ghica în același sens : „Nimeni nu mai crede acum că împărățiile vor putea face pentru noi, ci numai revoluțiea generală. *Au risque* dar de a fi priviți ca anarhiști de cabinete, trebuia să arătăm că ele ne-au dovedit

că nu mai putem aștepta nimic de la dînsele, ci din revoluție numai... Nu e mai bine a vorbi curat și a spune poporului că : *le roi ne lâche que ce que le peuple arrache...*". Prin corespondență întreține permanent această credință printre emigrați. În 1851, la aniversarea revoluției din Transilvania, spunea chiar public că „astăzi este învederat pentru tot românul cu minte și cu inimă că libertatea naționalităților nu poate veni de la curțile împărătești și din mila împăraților și a despoților, ci dintr-o unire strînsă între toți românii și dintr-o ridicare a tuturor împreună și în solidaritate cu toate popoarele împilate".

Împărtășea astfel, după 1848, iluzia comună multor revoluționari din emigrație, fără să sesizeze, ca și aceștia, că lipseau condițiile sociale și economice pentru iminența unei noi revoluții.

Problemele pe care Bălcescu le pune și calea revoluționară prin care caută rezolvarea lor l-au confruntat, de la începutul activității sale, cu forțele reacționare și contrarevoluționare, externe și interne. Corespondența este plină de mărturii care ne fac să înțelegem semnificația poziției sale față de politica anumitor guverne străine, ostile revendicărilor revoluționare ale poporului român, față de tendințele predominante la unele popoare, în raport cu revoluția europeană, față de clasa stăpînitoare și de celelalte clase din Principate și chiar față de revoluționarii români, în special față de acei care au ezitat să ducă pînă la capăt programul comun al revoluției.

După insurecția proletară din Paris din iunie 1848, lui N. Bălcescu nu i-a fost greu să înțeleagă că Europa este împărțită în două : o Europă a revoluției și o Europă a contrarevoluției : „Nu mai este îndoială — scria lui I. Ghica, la 26 april/8 mai 1849 — că toate guvernele din Europa s-a înțeles ca să înfrîneze dorințele națiilor ce vor a se ridica și a se constitua", iar la 12 mai 1849, îi repeta că „nu mai este îndoială că guvernele din Europa complotează împotriva dorinței popoarelor...". În corespondență, poziția sa este clar definită față de cele trei mari imperii contrarevoluționare : Turcia feudală, Austria habsburgică și Rusia țaristă, ca „împărății" mai apropiate de Principate și ale căror guverne, împreună cu guvernul Angliei, au alcătuit blocul marilor puteri contrarevoluționare. Atitudinea sa este categoric fermă, și ca mulți dintre marii democrați ai epocii sale, în scrierile sau în corespondența sa, el le combate rînd pe rînd, cu o vehemență cu atît mai mare cu cît în condițiile specifice ale momentului erau forțe contrarevoluționare care se împotriveau nu numai revendicărilor sociale înaintate ale epocii, oriunde acestea s-ar fi manifestat, dar în special Turcia și Austria erau potrivnice și față de revendicările naționale ale poporului român : unitatea și independența.

N. Bălcescu a precizat public — și găsim chiar în corespondența sa privată confirmarea — că revoluția română de la 1848 n-a fost făcută nici împotriva Turciei, nici împotriva Rusiei, însă împotrivirea directă a țarismului și împotrivirea sultanului au silit revoluția română să ia atitudine în contra absolutismului țarist și a feudalismului turcesc.

Corespondența reflectă cu multă fidelitate atît poziția mișcării revoluționare românești — în toate cele trei țări — față de puterile contrarevoluționare, divergențele dintre fruntașii mișcării față de unele dintre aceste puteri, și poziția lui N. Bălcescu în toate aceste probleme, cît și politica, concertată a acestor mari puteri de a stăvili mișcarea revoluționară românească, oriunde s-ar fi produs.

În Țara Românească și Moldova, revoluția trebuia să-și fixeze, de la început, poziția față de Turcia și Rusia țaristă.

În fața revoluționarilor români, în emigrație, s-a pus net problema unei noi orientări față de Turcia, ostilă acum pe față nu numai revoluției în general, dar recunoașterii drepturilor istorice ale poporului român. În divergență cu majoritatea emigrației române — și chiar cu I. Ghica —, N. Bălcescu a afirmat de la începutul emigrației că, după cum nu se poate aștepta nimic de la nici un guvern străin, nu se poate aștepta nimic de la turci. A refuzat să primească adăpost în Turcia, a refuzat chiar un post care i se oferea la Constantinopol. Ținînd seama de legitimismul european, în fruntea căruia se afla Anglia, din partea căreia a sperat zadarnic un sprijin — scontînd divergențele acesteia cu țarismul — în scrierile sale publicate a trebuit să adopte o atitudine rezervată față de turci, corespondența dezvăluie însă adevărata sa atitudine. În ea vorbește deschis de „lașitatea și de corupțiea turcilor", de „putredul Imperiu turc", de „mișeliea conducătorilor turci"; stigmatizînd comportarea guvernului turc, ca și duplicitatea acestuia, spune: „Faptele lor au arătat mișeliea lor și au scos de minciună toate vorbele lor. Acum cred că ei ar vrea să se plătească de făgăduelile făcute revoluției noastre, făcînd poziție sau dînd pilaf la cîțiva revoluționari". În scrisoarea din 5 iunie 1851, îi privea drept niște „blestemați", care „n-au făcut decît se ne mință", iar la 16 mai 1851, spunea pe față lui I. Ghica despre guvernanții turci cuvinte încă mai aspre. Cu toată prietenia sa față de I. Ghica, îi imputa confiența în continuarea unei politici bazată pe menținerea unei prea strînse legături cu turcii și îi cerea să se lase de „dobitoacele bacalîmuri și minciuni turcești". Recunoaște ca greșită politica revoluției față de turci: „Trebuie oare a mai înșăla poporul, ca la 1848, zicînd că Poarta priimește revoluțiea și ne dă constituțiea, cînd a fost dimpotrivă?" — scria lui I. Ghica, la 16 octombrie 1850. Nu are absolut nici o încredere în viabilitatea Imperiului otoman. Considera menținerea imperiului o ticăloșie a Europei. La Constantinopol — scria el la 15 februarie 1849 lui A. G. Golescu — „am simțit curat ticăloșiea lor [a turcilor] și ticăloșiea Europei, care pretinde și crede în viitorul unui trup putred și gangrenat cu totul". Poziția sa ne amintește de caracterizarea lui K. Marx, care, cu marea sa putere de plasticizare, spusese că „a menține *statu quo* în Turcia e ca și cum ai încerca să oprești într-un anumit stadiu putrezirea cadavrului unui cal și să împiedici descompunerea lui totală".

N. Bălcescu văzuse clar. Turcia se afla în plină descompunere și cu toate că ea peste cîțiva ani cîștiga, sprijinită de Anglia și Franța, războiul contra Rusiei țariste, descompunerea ei a continuat în favoarea popoarelor pe care veacuri întregi le asuprise.

Austria habsburgică, cu rolul ei de mare putere contrarevoluționară, este consemnată la fel în corespondență. Steagul contrarevoluționar pe care ea îl ridicase împotriva popoarelor este pentru N. Bălcescu, așa cum și era, „steagul celui mai mîrșav, mai complet și mai învechit despotism". Guvernul de la Viena, practicînd și de această dată politica sa obișnuită, a trădat și a înșelat, rînd pe rînd, toate naționalitățile din imperiu, a înșelat și pe românii transilvăneni în lupta pentru dreptele lor revendicări naționale și sociale, și a exploatat „eroismul și jertfele lor"; „popoarele înșelate de Austria strigă și astăzi ceea ce strigau după revoluția din mart 1848: egalitatea naționalităților și federalizarea".

N. Bălcescu și-a dat seama că Austria habsburgică se baza pe întreținerea permanentă a fricțiunilor dintre naționalități și ațîțarea uneia împotriva alteia. A trebuit să salute cu bucurie izgonirea lui Metternich, care făcuse din învrăjbirea naționalităților o politică de stat, și a prevăzut

dezmembrarea monarhiei și eliberarea popoarelor pe care ea le asuprea. Înțelege bine că tocmai politica Vienei va aduce lichidarea imperiului: „Această politică a Austriei nu poate duce decît la dezmembrarea ei și la emanciparea apropiată a popoarelor din Ungaria...".

Rolul Rusiei țariste, ca putere contrarevoluționară, poziția revoluției românești în cele trei țări române față de intervenția țaristă, atitudinea și aprecierile lui N. Bălcescu asupra politicii țariste în țările noastre sînt consemnate frecvent în corespondența sa.

În aprecierile sale, N. Bălcescu a fost confruntat cu situațiile deosebite în care s-au aflat mișcările revoluționare românești în cele trei țări, în special în Transilvania și în Țara Românească, în raport cu obiectivele mișcărilor locale și cu dușmanii imediați ai revendicărilor din fiecare țară. În Transilvania, obiectivul general imediat al mișcării fiind recunoașterea drepturilor naționale și înfăptuirea unor revendicări sociale — în primul rînd, abolirea iobăgiei — declanșarea prin urmare a unui conflict cu regimul feudal maghiar și cu magnații unguri a devenit inevitabilă; în Principate, obiectivul general fiind, în prima fază, cîștigarea autonomiei — deci înlăturarea protectoratului țarist și reducerea suzeranității turcești la semnificația ei nominală — și abolirea regimului feudal, consfințit de Regulamentul organic, în a doua fază, Unirea și independența completă, declanșarea conflictului cu țarismul și cu Poarta, pe de o parte, cu marea boierime, pe de alta, era tot atît de inevitabilă. Astfel, condițiile istorice locale au determinat mișcările revoluționare românești la atitudini deosebite — evident cu caracter tactic — față de forțele contrarevoluționare interne și externe, deși obiectivul general era comun, iar caracterul general — burghezo-democratic — al revoluției era același.

La 4 ianuarie 1849, Bălcescu informa din Belgrad pe I. Ghica despre stările de spirit locale, scriindu-i contrariat, dar nu surprins: „Pînă și românii din Banat și Transilvania îi dorește [pe ruși] și-i așteaptă să vie ca pe niște mîntuitori. În Transilvaniea am stăruit mult pe lîngă Comitet[ul] român ca să facă propagandă în contră, dar n-a făcut nimic, și cu puține zile pînă a nu pleca din Cronstad, popolul adunat în piață striga în gura mare ca să cheme să vie muscalii că îi prăpădesc ungurii". În Principate, intervenția țaristă producîndu-se alături de intervenția turcă, împotriva revoluției și pentru menținerea suzeranității și a protectoratului, prin urmare, pentru menținerea regimului feudal și a vasalității, revoluția din Țara Românească trebuia să ia atitudine împotriva țarismului. N. Bălcescu s-a situat de la început pe pozițiile revoluției generale, încercînd totuși într-o sforțare fără precedent a concilia particularitățile locale ale revoluției din Transilvania cu interesul dezvoltării și victoriei revoluției în general. De aceea poziția sa este categorică față de țarism. Absolutismul țarist era dușmanul revoluției oriunde revoluția ar fi izbucnit; „nu mai existau de fapt pe continentul european — arată K. Marx — decît două forțe: Rusia cu absolutismul de o parte, revoluția și democrația de alta". Forțele contrarevoluționare din diferite țări au folosit absolutismul țarist pentru interesele lor locale, s-au transformat în aliatele sale; în Principate s-a petrecut același lucru; vechea clasă stăpînitoare, marea boierime reacționară și contrarevoluționară, s-a pus sub protecția țarismului, a solicitat insistent intervenția armatelor țariste împotriva revoluției și, atunci cînd intervenția s-a produs, s-a pus în serviciul ei.

Corespondența lui N. Bălcescu reflectă sentimentele poporului, căruia revoluția îi dăduse libertate și, ca și scrierile publicate, ea conține numeroase referințe asupra politicii țariste în Principate și a caracterului

ei, informații asupra intervenției armate, a legăturii directe dintre agenții țarismului, Kotzebue, Duhamel, și reprezentanții clasei boierești, a luptei pentru evacuarea din Principate a trupelor țariste și a eliberării țărilor române de sub îndoita vasalitate, a protectoratului țarist și a suzeranității otomane.

Corespondența mai consemnează și atitudinea lui N. Bălcescu față de mișcarea politică a slavilor de sud și față de panslavism. Poziția sa este dictată și de această dată exclusiv de interesele revoluției generale de care vede dependentă rezolvarea problemelor românești. „Eu am simpatizat în anul trecut cu slavii, pe cînd lupta lor nu avea alt caracter decît dorința d-a se emancipa de predominarea maghiarilor, rămîind însă tot confederați cu dînșii. Dar din minutul cînd ei trădară mișcarea lor națională pentru ca să se facă sateliții reacției despotice — scrie la 12 mai 1849 lui A. G. Golescu, care îi reproșa răceala către slavi — nu mai puteam simpatiza cu dînșii". Și în aceeași scrisoare adăuga: „. . . Muvementul slav s-a perdut de tot, nu d-acum, dar din minutul decînd ei au început a lucra de față împreună cu Austriea și pentru dînsa. El era puternic în anul trecut căci era curat național, dar acum s-a înecat cu totul în muvementul reacționar al Austriei". Într-adevăr, Austria reușise să atragă pe slavii de sud de partea sa, folosind nemulțumirea acestora față de politica magnaților unguri, și astfel să-i situeze de partea contrarevoluției europene. Jellačić — banul Croației — comanda una dintre armatele care au înfrînt trupele revoluționare maghiare. Poziția lui N. Bălcescu, în aceste împrejurări, față de conducătorii slavilor de sud — în special ai croaților — era deci urmarea poziției sale generale, așa cum era și față de panslavism. Mișcarea panslavistă luase naștere la Praga și la Agram, sub egida unei pretinse unități slave; a fost de la început, după cum a arătat K. Marx, o mișcare reacționară, fiind îndreptată împotriva elementelor revoluționare din Austria. Sub acest raport, N. Bălcescu privea panslavismul ca un pericol, așa cum privea și pangermanismul. Adresîndu-se conducătorilor revoluționari maghiari, el le spunea că „datoria și chiar dreptul ambelor mișcări revoluționare — română și maghiară — este de a se susține reciproc și de a combate azi sub același drapel panslavismul, pentru apărarea libertății, după cum altă dată ambele popoare combătuseră, la fel, islamismul, pentru apărarea creștinătății".

Combătînd mișcarea slavă în forma în care ea apărea ca o mișcare reacționară, el admiră pe slavii patrioți și revoluționari; încă din 1847, îi dădea lui Alecsandri ca model pe poetul ceh Kollar și îi scria: „Cîntă-mi dar, iubite poet, cîntă-mi Româniea ca Kollar boemul patriea sa". Este bun prieten cu polonezii revoluționari și admirator al vitejiei lor. Ca și K. Marx, el vede într-înșii „generalii generoși ai revoluției". Admiră pe Dembinski și pe Bem. La un moment dat se gîndea să ofere lui Bem domnia Principatelor. „Toată speranța noastră este în poloni, cu care sîntem bine" — scria lui I. Ghica la 12 mai 1849. Comunica aceluiași la 22 iunie 1849 că „Bem apără mult pe românii din Transilvaniea și Banat", iar la 1 iulie, adăuga că generalul polon este, „pe cît poziția îl iartă, în favorul românilor" și că „lehii din a lor legioană sînt cu totul pentru români". Înștiința pe I. Ghica că Dembinski i-a promis că nu va primi comanda trupelor maghiare dacă guvernul ungar nu va satisface revendicările naționale ale românilor și slavilor.

Corespondența conține un bogat material privitor la relațiile româno-maghiare în timpul revoluției de la 1848—1849 și din timpul emigrației.

N. Bălcescu privește cu admirație lupta „nobilei și magnanimei națiuni maghiare", consideră armata maghiară ca armata „care se luptă singură pentru libertate", dar are rezerve din ce în ce mai pronunțate față de acei miniștri din guvernul maghiar, care au manifestat și au persistat într-o atitudine intransigentă față de problema naționalităților. Uneori, sub impresii de moment, greșește în ceea ce privește aprecierea perspectivelor de dezvoltare ale poporului maghiar sau asupra unor asemănări neconcludente cu alte popoare, ca în scrisoarea din 4 iulie 1849, către I. Ghica, dar aceste aprecieri greșite sînt simple izbucniri fără nici o influență asupra poziției sale de constantă și categorică prietenie față de poporul maghiar. În exil va întreține relații cordiale cu unii dintre fruntașii maghiari emigrați, Klapka, Teleki, Szemere, Pulszky, Andrássy, așa cum reiese din corespondența de față. Scrisorile sale din vara anului 1849 sînt sursa principală privind acțiunea pe care a întreprins-o de a concilia pe conducătorii unguri cu românii transilvăneni răsculați și încercarea rămasă fără rezultat de a organiza o legiune română care să lupte împotriva despotismului austriac.

Sarcina principală care și-a asumat-o, înfruntînd pericolele războiului din Ungaria, a fost de a concilia cele două mișcări revoluționare: maghiară și română. „Ce este de făcut acum — scria lui I. Ghica — este a împăciui oricum pe români cu unguri...". Își dădea seama perfect de greutatea acestei sarcini. Din Pesta, la 13/25 iunie 1849, scria tot lui I. Ghica: „Cum să faci pe românu, care are armele în mînă și căruia Austriea prin constituție i-a dat egalitate națională, administrație și dietă provințială și legiuitoare, cum să-l faci cu aceste concesii a se mulțămi, a depune armele și a ține cu ungurii? Eu desperez despre aceasta. Voi căuta mîine a le vorbi și a le deschide ochii. Le-am zis de mai multe ori: *Les révolutions actuelles se sont faites pour deux principes :* démocratie et nationalité. *Ce fait nulle part ne s'est montré avec tant de force qu'en Hongrie...* M-am silit și mă silesc să fac tot ce voi putea ca să n-avem mustrare de cuget că nu ne-am făcut datoriea noastră, aducînd o împăcare atît de dorită și atît de trebuincioasă între români și unguri".

Ceea ce confirmă corespondența, în principal, este poziția revoluționară a lui N. Bălcescu și în aceste împrejurări. A fost printre puținii români care au privit războiul de eliberare maghiar sub unghiul de privire al revoluției generale și a înțeles ca atare semnificația războiului pentru independență dus de poporul maghiar; a fost alăturea de el, dar nu a putut admite politica principalilor săi conducători — pînă și în timp de revoluție — față de naționalități, în special față de poporul român din Ungaria și Transilvania: „Nu din simpatie pentru despotism au făcut românii războiul din Transilvania și din Banat; ca și croații și sîrbii ei au fost silit puși în situația de a susține Austria pentru a nu trăda credința națională, care i-a făcut să trăiască zece veacuri".

Revoluția poporului român a fost astfel legitimă, și prin programul ei burghez-democrat a avut un caracter înaintat. Încă de la 10/22 noiembrie 1848, scria lui A. G. Golescu: „Trebue să cauți în jurnalele Europei a disculpa pe români de imputarea de reacționari" și la 16/28 decembrie 1848, scria lui I. Ghica: „Din nenorocire mișcarea românilor, care e dreaptă într-aceea că ungurii era ciocoii lor și le refuza naționalitatea, a profitat reacției împărătești"; tot în aceeași scrisoare îi adăuga: „Eu aș fi dorit ca ungurii să să fi purtat altfel, să nu fi provocat pre români și să se fi

înfrățit cu dînșii, căci lucrurile ar fi loat o față cu totul alta și Imperiul austriac se desmădula".

În vara lui 1849 — în Ungaria —, N. Bălcescu nu este un simplu spectator la o revoluție sau un negociator, el vrea să lupte pe front ca ostaș, să înfrunte pericolele războiului și să cadă în luptă eroic : „Am alergat timp de o lună printre atîtea pericole și cu atîtea osteneli spre a găsi pe Bem și frontul de luptă — scria la 22 octombrie 1849 Alexandrinei Ghica —, dar fatalitatea mi-a refuzat fericirea la care atîta am ținut : să mor pe un cîmp de bătaie".

Lipsa de înțelegere a guvernului maghiar față de revendicările naționalităților și tergiversarea negocierilor pe care le purta cu N. Bălcescu au făcut zadarnice eforturile de împăcare : „Din nenorocire guvernul maghiar lucrează încet, ca și guvernul nostru din timpul revoluției, și nu s-a grăbit a face concesii la slavi și români", informa pe I. Ghica în aceeași vreme. Românii transilvăneni au apreciat inițiativa și stăruința sa pentru recunoașterea drepturilor lor naționale. Un martor contemporan relatează că la întîlnirea de la Cîmpeni, în iulie 1849, Avram Iancu „cu însuflețire l-a îmbrățoșat pre Bălcescu, ca și cum ar fi zis : „Așa om îmi trăbue mie. Astfel de om stă aproape la inimă" și l-a asigurat, în discuțiile care au urmat, că e „cu totul al lui". N. Bălcescu însuși vorbește despre entuziasmul cu care a fost primit pe piscurile Munților Apuseni de către țăranii români în plină revoluție : „Cu ce entuziasm frenetic fusei aclamat și binecuvîntat de toți acei țărani, cînd le spusei că am venit să le aduc urări de noroc și izbîndă din partea fraților lor din țeară, minunați de vitejia lor ! În ce tăcere adîncă mă ocoleau și mă ascultau ei, cînd le vorbeam de puterea nației române, de numărul ei, de întinderea pămîntului ce i-a dat D-zeu și de ursitele cele mărețe ce o așteaptă în viitor !".

Urmărit de austrieci — după căderea Ungariei —, Avram Iancu a reușit să-l scape de o moarte sigură. „Românii d-acolo mi-a arătat multă dragoste și jertfire" — scria la 22 octombrie 1849 lui I. Ghica — relatîndu-i întîmplările din Transilvania din ultima fază a războiului.

Experiența cîștigată în războiul din Ungaria și greșelile guvernului maghiar se reflectă în corespondență sub forma atitudinii pe care el o preconizează față de alte naționalități. Expresia de „panromânism" pusă în circulație de I. Ghica, și pe care o regăsim în treacăt și la N. Bălcescu, este o expresie prin care se înțelegea aspirația către unire a tuturor românilor într-un singur stat, iar nu o lozincă a unei politici de cotropire, așa cum s-ar putea crede, luînd în considerare semnificația pe care au căpătat-o termenii similari, pangermanism, panslavism etc. „N-ai fost cel dintîi care într-atîtea buletinuri publice ai propagat uniunea tuturor românilor ? N-ai născocit însuși cuvîntul de panromânism" — scria lui I. Ghica, la 6 decembrie 1850.

Ca principiu fundamental al politicii naționale românești, N. Bălcescu preconiza în scrisoarea din 16 octombrie 1850 : „Politica noastră să fie la o nevoe mare a nu sacrifica *libertatea*, făcîndu-ne ultraromâni, precum a făcut-o ungurii, făcîndu-se ultramaghiari". Sub diferite forme repeta ideea că „o naționalitate, oricît de mică, va trebui respectată, căci sfînt e dreptul de a trăi în pămîntul ce ocupă...". A condamnat excesele din luptele din Transilvania — „războiu barbar cum nici în secolul de mijloc nu s-a urmat". „O! Cîte nenorociri simtimentul de naționalitate a adus într-aceste locuri" — scria la 16/28 decembrie 1848, îndurerat de ce văzuse în Transilvania.

În exil s-a menţinut strict pe aceleaşi poziţii. La 16 noiembrie 1850, scrie, printre altele, lui I. Ghica: „Viu de la adunarea cauzaşilor, unde i-am făcut să înţeleagă trebuinţa d-a nu fi ultraromâni separatişti, şi că noi trebue să profesăm respectul naţionalităţilor şi egalitatea lor...".

Corespondenţa conţine un material unic, ca sursă de documentare, asupra proiectului elaborat de N. Bălcescu cu privire la confederarea statelor dunărene şi la discuţiile asupra acestei chestiuni, purtate de dînsul cu unii dintre conducătorii maghiari aflaţi în emigraţie. Ideea constituirii unei confederaţii a statelor dunărene nu este o idee personală a lui N. Bălcescu; circulase şi înainte de 1848; după revoluţie a găsit printre fruntaşii revoluţionari români mai mulţi aderenţi, printre care pe N. Bălcescu şi I. Ghica, ultimul numai pînă prin anul 1850. N. Bălcescu şi-a expus pe larg părerile sale în această problemă şi la cererea lui Teleki şi Klapka a alcătuit un proiect pe care l-a remis conducătorilor emigraţiei maghiare aflaţi la Paris. Într-o scrisoare către I. Ghica, din 6 aprilie 1850, îşi expunea sumar părerile, aşa cum le va formula în memoriile pe care le publicăm. A îmbrăţişat şi a susţinut atunci cu căldură, pe consideraţii variate, ideea unui stat federal; în primul rînd, însemna o asociere trainică între popoarele român şi maghiar, în care ar fi intrat şi slavii din sud — care în luptă alături de despotismul austriac nu aflaseră satisfacerea nici uneia dintre revendicările lor naţionale —, deci constituirea unui grup de popoare revoluţionare în Europa centrală şi răsăriteană; în al doilea rînd, statul federal oferea o soluţie pentru unitatea naţională a poporului român, care ar fi intrat în confederaţie, unit şi compact, prin delimitarea teritoriilor naţionale pe baza majorităţii populaţiei din judeţul sau comitatul respectiv.

Proiectul de confederaţie dunăreană reprezenta pentru acea epocă o idee înaintată, dar N. Bălcescu nu a ţinut seamă de dificultăţile pe care constituirea unei astfel de uniuni de popoare trebuia să le ridice în acel moment; o confederaţie dunăreană atingea grav interesele celor trei imperii vecine: Rusia, Austria şi Turcia şi, în acelaşi timp, se izbea de treptele de dezvoltare deosebită pe care se aflau popoarele care ar fi trebuit să ia parte la alcătuirea ei. Kossuth a dat un răspuns negativ, cum era şi de aşteptat. N. Bălcescu prevăzuse aceasta, de aceea voise să stabilească o înţelegere directă cu alţi conducători maghiari: „Klapka şi Teleki se apropie mult în idei cu mine" — scria la 17 februarie 1851 lui I. Ghica. Într-un moment de amărăciune, cu amintirea tergiversărilor maghiare din vara lui 1849, în problema naţionalităţilor, reproşa chiar lui I. Ghica şi A. C. Golescu că mai întreţin nădejdea unei conlucrări cu Kossuth, scriindu-le la 6 mai 1850: „Îmi pare rău că tu şi Golescu v-aţi pus să tulburaţi pe morţi zăcînd în cimitiriul lor. Kossuth e mort şi nu ne mai poate sluji: lăsaţi-l în pace. Am făcut cu dînsul tot ce era cu putinţă. L-am silit a da un démenti à sa vie et à son principe, acordînd acele concesii incomplete românilor. C'était un acte de suicide. Il ne peut plus aller au delà. Kossuth e reprezentantul a Ungariei trecutului, al unui trecut îngropat pentru totdauna. Ne trebue a ne adresa la un reprezentant al Ungariei viitorului, al Ungariei putincioase. L'action de Kossuth sur les destinées de la Hongrie est finie pour toujours".

Studiul istoriei şi cercetarea stărilor de fapt în Ungaria îl încredinţase, scria lui Zamojski, de imposibilitatea statului maghiar în condiţiile de unitate politică şi istorică, aşa cum îl întrevedea Kossuth, iar un stat „în care ungurii ar fi fost elementul politic conducător al românilor şi al

slavilor, n-ar fi făcut altceva — după părerea sa — decît să resuscite conflictul dintre naționalități și să perpetueze războiul civil".

A stăruit să susțină, cu orice prilej, drepturile românilor din Transilvania, contestînd justificarea istorică și politică a unității statului maghiar, așa cum o preconiza Kossuth, și afirmînd dreptul Transilvaniei de a se uni cu întregul popor român, conform cu deviza revoluționară transilvană : „noi vrem să ne unim cu țara". Descriind campania lui Mihai Viteazul în Ardeal, tocmai pe vremea cînd discuta cu emigrația maghiară, el atribuie voievodului propriile sale sentimente și convingeri, atunci cînd, justificînd campania din Transilvania, printre altele, spune : „Ardealul, a cărei gloată a populației sînt românii, nu este el o țeară românească ; trebuia oare a mai lăsa în stăpînirea ungurilor, toată această țeară, care după dreptul naturii și dreptul oamenilor, este a românilor ?".

Corespondența este bogată în referiri în legătură cu evenimentele interne din Țara Românească. Predomină și de această dată problemele legate de revoluție. Sub acest raport cîteva scrisori sînt de o importanță considerabilă pentru istoria ideologiei revoluționare în Principate și pentru fixarea locului și a rolului pe care l-au deținut diferite persoane în evenimentele dintre 1848 și 1852.

În această parte a corespondenței găsim o formulare pregnantă, de pe poziții revoluționar-democrate, pentru prima și singura oară în gîndirea românească din epoca 1848, a marilor probleme teoretice, ideologice și tactice puse de revoluție. Cu o claritate uimitoare de vederi, în împrejurările istorice în care trăia, N. Bălcescu pune sumar, este drept, dar perfect definit, problema genezei, a conținutului și caracterelor, a obiectivelor generale și a tacticii revoluției, a etapelor pe care are să le parcurgă, scriind una din cele mai strălucite pagini din literatura socială românească. „Revoluția din iunie n-a fost inventată, nici fabricată, nici de mine, nici de voi, nici de d-l Eliad, nici de vreun alt revoluționar — scria la 4 martie 1850 lui A. C. Golescu. Ea nu-i decît dezvoltarea acelui proces neîncetat și natural, început în societatea noastră, ca și în toate societățile de la originea lor". Întîlnim astfel formulată, prima oară, ideea expusă de el în publicistica emigrației, sub forma : „Revoluția română de la 1848 n-a fost un fenomen neregulat, efemer, fără trecut și viitor, fără altă cauză decît voința întîmplătoare a unei minorități sau mișcarea generală europeană. Revoluția generală fu ocazia, iar nu cauza revoluției române. Cauza ei se pierde în zilele veacurilor". Ce conținut și ce caractere, ce obiective generale trebuia să aibă revoluția de la 1848 este o altă problemă care apare în corespondență : „Care trebuia să fie programul revoluției de la 1848 ?" se întreabă, în aceeași scrisoare ; „era de a organiza democrația și de a elibera pe țăran, făcîndu-l proprietar. Într-un cuvînt, aveam de făcut o revoluție democratică și socială" — răspunde lapidar. O dată realizată această revoluție, ce sarcină nouă politică se impunea poporului român ? „Ne rămînea să facem încă două revoluții. O revoluție pentru unitatea națională și mai tîrziu alta pentru independența națională, ca astfel națiunea să reintre în plenitudinea drepturilor sale naturale".

Conducător al unei revoluții, el și-a pus de la început problema tacticii revoluției, în raport cu adversarii, cu poporul, cu sprijinitorii revoluției. Față de adversari preconizează tactica intransigenții : „Revoluția nu trebuie să transige cu dușmanii săi ; ea trebuie să-i învingă sau să fie învinsă. Și dacă cade, să cadă cu demnitate, cu măreție". La 22 iunie 1848, recomanda guvernului provizoriu : „nu faceți poezie și simtimenta-

lism, ci dreptate straşnică". Faţă de popor, un guvern revoluţionar este dator „să propovăduiască şi să înarmeze revoluţia. Adică să toarne revoluţia ca convingere în sufletul poporului, şi apoi să-i pună arma în mînă şi să-i spună, acum cînd ai o credinţă, fii gata să mori pentru ea ...". Faţă de oamenii puşi în slujba revoluţiei, el recomanda ca puterea să fie încredinţată numai acelora care pot „înfăţoşa o viaţă nepătată în trecut şi o simpatie sinceră cu noile principe". Revoluţia trebuie „să se ferească bine de intriga oamenilor cu două feţe", care după ce au slujit regimurile trecute „se aruncă apoi în partea poporului şi se făcură slugile şi demagogii lui".

În publicistica revoluţionară, ca şi în corespondenţa sa, N. Bălcescu a subliniat, în repetate rînduri, caracterul social şi democratic care trebuia imprimat revoluţiei româneşti de la 1848, caracter pe care el s-a luptat mai mult ca oricare altul să-l imprime atît la elaborarea programului, cît şi în aplicarea lui, în timpul celor trei luni de guvernare. Conţinutul social şi democratic al revoluţiei româneşti era o consecinţă firească a treptei de dezvoltare pe care se găsea societatea românească şi a problemelor care i se impuneau. Problema socială fundamentală era abolirea relaţiilor de servitute, existente în ambele Principate, exproprierea moşiilor boiereşti şi împroprietărirea clăcaşilor. Soluţionarea pe cale revoluţionară a problemei agrare a fost preconizată de N. Bălcescu, spre deosebire de cei mai mulţi dintre conducătorii revoluţiei româneşti, ca ţintă decisivă a luptei împotriva regimului feudal. Realizarea democraţiei însemna lichidarea instituţiilor de esenţă feudală şi înlocuirea lor cu instituţii bazate pe egalitatea de drepturi politice între toate clasele societăţii, cu o „republică democratică".

Corespondenţa aduce un material care fixează precis atît poziţia lui N. Bălcescu, cît şi a unora dintre contemporanii săi în ambele probleme, precum şi lupta care s-a dat chiar în sînul mişcării revoluţionare pentru a imprima revoluţiei acest curs sau a i-l înfrîna. În programul revoluţiei din Ţara Românească, soluţia problemei sociale este formulată în art. 13 : emanciparea clăcaşilor ce se fac proprietari prin despăgubire. Despre însemnătatea acestui articol, N. Bălcescu a putut scrie : „Revoluţia de la 1848 este cuprinsă toată în acest articol ; celelalte puncte, dezvoltate numai, reproduc programul revoluţiei de la 1821", în linii mari formulat la 1840.

Conţinutul şi forma în care este redactat articolul 13 reprezintă concluzia unor vii şi lungi dezbateri purtate în cercurile revoluţionare româneşti încă din epoca mişcării revoluţionare din 1840. Introducerea acestui articol printre principiile constituţionale ale mişcării s-a făcut — după cum se ştie azi — la insistenţa stăruitoare a lui N. Bălcescu, promotorul recunoscut al reformei, a lui Ion Ghica şi a lui A. G. Golescu, cu rezerve manifeste din partea lui Eliade şi, bănuim, şi din partea celor mai mulţi membri din Comitetul revoluţionar.

În fond, înscrierea articolului 13 însemna o proclamare deschisă a revoluţiei agrare, aşa cum se făcuse în Polonia la 1846 şi 1848. Acceptată cu rezerve în cercurile revoluţionare înainte de 1848, în timpul revoluţiei şi după revoluţie, reforma a fost direct combătută chiar de către unii dintre cei care trebuiau s-o aplice. Din acest punct de vedere, corespondenţa lui N. Bălcescu şi unele din manuscrisele sale conţin informaţii revelatoare, deşi, din păcate, mult prea sumare.

La 19 iunie, după ce trecuse o săptămînă de la biruinţa revoluţiei, guvernul provizoriu, în loc de a decreta dintr-o dată aplicarea art. 13

şi de a realiza astfel revoluţia agrară, hotărî deferirea rezolvării problemei agrare unei Constituante, al cărei mod de alcătuire şi dată de convocare nu erau încă hotărîte : „Chestia socială era deci abandonată de guvern" spune N. Bălcescu despre această hotărîre. O politică de ezitări, tergiversări şi reveniri va începe în problema socială fundamentală a revoluţiei.

N. Bălcescu insistă asupra faptului că în timpul guvernării revoluţionare principiul înscris în art. 13 a fost combătut nu numai de către marea boierime contrarevoluţionară, ceea ce era de aşteptat, dar şi de unele elemente burgheze revoluţionare, care s-au complăcut a propune diferite alte soluţii.

Unii dintre aceştia s-au raliat public la diversiunile boiereşti, care tindeau să escamoteze reforma, printr-o împroprietărire numai pe locul de casă şi de grădină şi oferind statului o jumătate din dijmă, pe care ţăranii eliberaţi ar fi plătit-o ca arendă pentru pămîntul ce li s-ar fi acordat. N. Bălcescu ne spune : clăcaşii, în Comisia proprietăţii, au dat acestor revoluţionari denumirea de „apostaţi", întrucît toţi juraseră pe constituţie să se acorde ţăranilor pămîntul necesar pentru hrană şi vite, iar nu numai „vatra satului" ; Ion Ionescu, la rîndul său, îi numise „revoluţionari bastarzi". Tot N. Bălcescu ne mai spune că în timpul revoluţiei circula şi părerea venită din „capul unor falsi liberali", părere mai veche decît 1848, mergînd pînă la opoziţia cvasiliberală din 1837, care preconiza eliberarea pură şi simplă, adică substituirea învoielii libere între ţăran şi proprietar, în locul învoielii silite, existente în regimul feudal, fără nici o împroprietărire ; ambele propuneri au fost combătute viguros de N. Bălcescu, căci sub o aparentă împroprietărire sau eliberare, clăcaşii ar fi fost spoliaţi şi de puţinele drepturi pe care le aveau, şi ar fi ajuns într-o situaţie mai rea decît sub Regulament. Comisia proprietăţii a fost instituită la propunerea lui N. Bălcescu, în speranţa zadarnică că va fi un sprijin pentru aplicarea art. 13 ; fără a realiza ceva practic, ea a dat în schimb, după propria sa opinie, „o frumoasă pagină nu numai revoluţiei, dar şi istoriei noastre".

Din corespondenţă aflăm cum critica art. 13 a fost reluată în exil şi că în centrul discuţiei a fost situat însuşi N. Bălcescu. De această dată critica venea din două direcţii : una, categoric reacţionară şi contrarevoluţionară, din partea lui I. Eliade, care de la început a considerat reforma inoportună, şi alta pretins radicală şi pseudorevoluţionară, din partea lui C. A. Rosetti, care, în exil, considera reforma insuficientă. I. Eliade, într-adevăr, încă dinainte de cooptarea sa în Comitetul revoluţionar, considera declanşarea revoluţiei agrare ca inoportună politic şi, în consecinţă, s-a opus art. 13 ; în timpul guvernării, a temporizat cît a putut aplicarea lui. „Eliade — spune N. Bălcescu — nici nu mai voia să audă de această chestiune". I. Eliade în fapt nega caracterul feudal al relaţiilor dintre stăpîn şi clăcaş, considera moşierul feudal ca un proprietar modern pe moşia sa şi privea relaţiile de servitute — claca — ca pe nişte relaţii de bună învoială la început, dar care în cursul vremii ar fi degenerat într-o obligaţie. În consecinţă, se opunea la ideea exproprierii silite, iar împroprietărirea clăcaşilor, pe care totuşi o admitea, o vedea posibilă numai printr-o tranzacţie liberă între proprietar şi clăcaş.

N. Bălcescu nu a propus astfel suprimarea proprietăţii individuale, nu a acceptat tezele „egalitare" sau „etatice", care circulau în acea epocă, şi a susţinut că „datoria unei societăţi bine organizate", „în nişte ţări exclusiv agricole cum sînt ţările române", este „de a asigura tutulor mij-

locul de a se face proprietari pe o parte din pămînt...", „de a opri exploatația de asupra omului".

Situîndu-se pe această poziție, N. Bălcescu se situa pe singura poziție valabilă pentru treapta de dezvoltare de la 1848 a societății țărilor române, în lupta contra feudalismului. La 1848, la a doua aniversare a insurecției de la Cracovia, K. Marx, vorbind despre rolul istoric al acestei insurecții, care a dat un exemplu glorios întregii Europe, a subliniat însemnătatea principiilor sociale susținute de către conducătorii mișcării revoluționare poloneze, și anume : desființarea drepturilor feudale, transformarea țăranilor iobagi în „proprietari liberi, în proprietari moderni". În același an, F. Engels scria în același sens următoarele despre calea pe care trebuie să meargă revoluția în țările feudale : „Marile țări agricole situate între Marea Baltică și Marea Neagră nu pot fi izbăvite de barbaria patriarhală-feudală decît cu ajutorul unei revoluții agrare care să transforme țăranii iobagi sau clăcași *(fronpflichtigen)* în proprietari de pămînt liberi, o revoluție cu totul asemănătoare celei care a avut loc în 1789 în satele franceze. Națiunea poloneză are meritul de a fi fost prima între toate popoarele agricole din vecinătate, care a proclamat acest lucru. Prima încercare de reformă a fost constituția din 1791 ; în timpul insurecției din 1830, revoluția agrară a fost preconizată de Lelewel ca singurul mijloc pentru salvarea țării, însă a fost acceptată prea tîrziu de către seim ; în timpul insurecțiilor din 1846 și 1848, revoluția agrară a fost proclamată deschis".

Prin urmare, la 1848, calea justă a revoluției românești — într-o țară de tip feudal — nu era proclamarea abolirii proprietății private sau suprimarea într-un mod sau altul a rentei, ci desființarea drepturilor feudale, lichidarea contradicțiilor dintre marea proprietate boierească și mica gospodărie a țăranului aservit, împroprietărirea clăcașilor, transformarea țăranului într-un mic producător independent, pentru a deschide astfel calea pentru societatea modernă. N. Bălcescu, situîndu-se pe această poziție, înțelegea, firește, să apere proprietatea țărănească împotriva altor propuneri — pe care le socotea improprii pentru niște țări exclusiv agrare, aflate încă pe treapta feudalității — și ca atare trebuia să fie și împotriva formulelor pe care le agitau „egalitarii", după expresia sa. Referindu-se la criticile care i se aduc pentru că nu a preconizat abolirea proprietății private, N. Bălcescu vorbește despre comunism și „comuniștii noștri". Este neîndoielnic că folosind acești termeni, el nu-i întrebuințează în accepțiunea lor științifică, ci în sensul încă curent la 1850, în diferite doctrine de reformă socială, care, preocupate de transformarea proprietății private, preconizau tot soiul de soluții, împărțirea egală a întregului sol, etatizarea pămîntului, suprimarea rentei etc. Cît despre criticile pe care, în special C. A. Rosetti i le făcea, N. Bălcescu știa prea bine că ele erau un nou pretext demagogic pentru fracțiunea Brătianu, „clica", cum o numea el, în frămîntarea ei de a acapara conducerea emigrației și, eventual, guvernarea viitoare a țării.

Corespondența mai conține informații prețioase asupra poziției lui N. Bălcescu față de organizarea democratică a statului. Cîștigat de iluzia, atît de lesne dezmințită în istoria modernă, că în societatea capitalistă acordarea de drepturi electorale maselor ar însemna totodată trecerea puterii politice în mîna acestora, Bălcescu a susținut adoptarea sufragiului universal. „M-am luptat — scria la 8 martie 1849 lui A. G. Golescu — împotriva opiniei lui Eliade, ce o cunoști, asupra întocmirii Constituantei și am izbutit a face a se adopta un proiect rațional". Împotriva poziției lui Eliade, susținută și de I. Cîmpineanu, C. A. Rosetti, I. Voinescu și

N.Golescu, care voiau ca revoluţia să adopte un sistem electoral cenzitar prin mijlocirea căruia să se aleagă o adunare constituantă compusă paritar din reprezentanţi ai boierilor, negustorilor şi ţăranilor, N. Bălcescu a susţinut cu tărie sufragiul universal direct, căci, după cum spune singur, „noi voim ca Adunarea să fie tare prin reazemul ce va avea în totimea poporului, voim ca nici o putere din lume să nu poată clăti, precum nu va putea în veci clăti, drepturile întregului popor". În urma unor vii dezbateri, a cîştigat biruinţa, dar sistemul electoral adoptat — deşi bazat pe principiul sufragiului universal — n-a fost în totul un sistem direct, aşa cum era legiferat în Franţa de revoluţia din februarie, ci un sistem bazat pe două trepte, ceea ce însemna o ştirbire a caracterului de universalitate a sufragiului universal.

Un material bogat privitor la acţiunea din emigraţie, la rolul lui N. Bălcescu, cu privire la reorganizarea în străinătate a unui grup de revoluţionari români şi la încadrarea mişcării româneşti în mişcarea revoluţionară europeană, găsim în scrisorile din această epocă. În acelaşi timp, găsim o mărturie deprimantă asupra lipsei de unitate a mişcării româneşti, a părăsirii luptei revoluţionare şi a transformării unei bune părţi din emigraţi într-o „pepinieră de cavaleri de industrie", cum s-a putut spune.

Corespondenţa cuprinde şi unele referinţe asupra încercării întreprinse de N. Bălcescu pe lîngă guvernul britanic pentru a apăra în exil, pe cale diplomatică, drepturile poporului român şi pentru a justifica revoluţia de la 1848. Luînd contact direct cu oamenii politici britanici şi cu Palmerston însuşi, în speranţa că, în condiţiile istorice ale momentului, interesele Angliei ar putea fi alăturea de acele ale democraţiei revoluţionare, el şi-a putut da seamă de „esenţa contrarevoluţionară a politicii engleze, camuflată în mod demagogic prin fraze liberale şi prin expunerea făţarnică a unei false simpatii faţă de victimile despotismului" —după cum spun K. Marx şi F. Engels. Conservatorii erau reacţionari declaraţi şi alături de ţarism ; Cobden cu prietenii săi şi cu *Free-trade* erau din Congresul păcii, ca atare profesau neintervenţia ; fruntaşul liberal, cu toate că manifestase faţă de N. Bălcescu opoziţie faţă de ţarism, i-a spus pe faţă că „principiul lui e *la non-intervention*". Bălcescu scria lui I. Ghica că din partea lui Cobden „puţin avem de aşteptat" ; în fapt, s-a convins că nu avea nimic de aşteptat.

În lumina corespondenţei pot fi înţelese mult mai bine unele dintre publicaţiile lui N. Bălcescu din acel timp şi, prin urmare, propriile sale atitudini. Insuccesul demersurilor făcute pe lîngă cabinete ne explică orientarea manifestului din 20 septembrie 1850, şi reafirmarea poziţiei sale cunoscute în privinţa rolului revoluţiei : „Trebuirăm, dar — spune dînsul — în curs de doi ani... a-i apăra drepturile [poporului român] înaintea popoarelor luminate şi a guvernelor, arătînd însemnătatea politică a României în interesul Europei şi al civilizaţiei ; ne muncirăm a-i dobîndi ajutoare în prezent şi alianţe în viitor, în contra siluirii ce o apasă supt cîrmuirea cea fără de lege a ciocoiului şi supt barbara invazie a streinilor... Dar în zadar... Românul nu va dobîndi îmbunătăţirile de care are nevoie... pînă atunci cînd, îmbărbătat, el îşi va sfărîma singur lanţurile ce îl ţin legat".

Corespondenţa nu conţine, aşa cum poate ne-am aştepta, suficiente referinţe privitoare la concepţia social-economică a lui N. Bălcescu asupra modului cum ar trebui reorganizată societatea românească după ce feuda-

lismul va fi fost lichidat, iar exproprierea și împroprietărirea ar fi fost deplin realizate. În preocupările lui Bălcescu problema a avut firește un loc, dar este puțin probabil că a adîncit-o și mai ales a discutat-o, fie public, fie prin corespondență. Chiar și în scrierile publicate sau în manuscrisele care ne sînt cunoscute, referințele sînt sumare. Ele privesc anumite instituții, dar nu organizarea de ansamblu. Cu toate acestea, dacă pe baza materialului existent nu putem degaja o concepție definită, putem fixa însă punctele sale generale de privire în această problemă și, prin consecință, pune în lumină caracterul și limitele poziției sale. În fond, problema structurii social-economice a societății românești postrevoluționare îl confrunta de la început cu problema capitalismului însuși și a societății burgheze. El spera într-o lume mai bună și mai dreaptă.

Triumful reacțiunii în toată Europa l-a afectat, dar nu l-a descurajat. Corespondența este o mărturie elocventă. Sărac și bolnav, departe de patrie, a continuat să creadă statornic într-o lume fără exploatare și fără oprimare; într-o societate în care „nu va mai fi nici om rob, nici nație roabă, nici om stăpîn pe altul nici popor stăpîn pe altul", în triumful unității și eliberării poporului român. În decembrie 1851, în zilele cînd reacțiunea în Franța făcea un nou pas, prin izbînda lui Ludovic Bonaparte și prin parodia restaurației imperiale, care avea să coste atît de mult poporul francez, Bălcescu, la Hyères, bolnav mai grav ca oricînd, singur numai cu sora sa, redactînd atît cît mai putea *Istoria lui Mihai vodă Viteazul*, însemna pe un petec de hîrtie, cîteva rînduri dintr-o scrisoare, un adevărat mesaj trimis posterității, plin de măreție în tragismul său și de încredere în viitor, care sintetizează propria sa viață.

„Minutele în care scriu, — spune dînsul — sînt pline de amar și întristare. Pe cînd Europa, întreagă Europă se pregătea de a saluta triumful libertății, eroica Franță de la care aștepta semnalul, Franța prin fatalitate și prin neunirea fiilor săi cade gemînd în neputință sub un despotism umilitor. Fiii fără-de-legii triumfează în toate părțile și întemeiază spurcata lor tiranie. Sufletele generoase — zdrobite și rănite de moarte — văd apuind din vederea lor ziua mîntuirii. Însumi eu, cu o inimă sfîșiată de durere, mă lupt cu o boală crudă și neîmblînzită, caut a cîștiga timp asupră-i și a o întrece în iuțeală ca să pot lăsa fraților mei aceste pagine din viața părinților, și cad sleit de puteri, mistuit prin silințele ce fac. Cu toate aceste temeiuri de descurajare, sufletu-mi te slăvește încă, înzeită Libertate, și deși oamenii sîngiuirilor au învelit cu năframă dulce fața ta, crede că va veni zioa fericită, zioa izbîndirii, cînd omenirea întreagă se va scula spre a sfîșia acest val și dușmanii tăi se vor împetri la vederea chipului tău de lumină; atunci nu va mai fi nici om rob, nici nație roabă, nici om stăpîn pe altul, nici popor stăpîn pe altul, ci domnirea Dreptății și a Frăției. Aceste cuvinte ce odată am dat ca deviză nației mele, vor domni lumea; atunci așteptarea, visarea vieții mele se va împlini; atunci toți românii vor fi unu, liberi și frați. Vai! nu voi avea noroc a vedea această zi, dar și eu asemeni am muncit și am pătimit pentru dreptate, și cel din urmă al meu cuvînt va fi încă un imn ție, țeara mea mult dragă".

A cîștigat aproape un an în luptă cu neîmblînzita lui boală. Corespondența — atît cît a ieșit la iveală pînă azi —, dar mai ales alte izvoare din 1852 ne confirmă efortul supraomenesc pe care l-a făcut chiar pînă în ultimele săptămîni ale vieții sale ca să încheie *Istoria românilor supt Mihai vodă Viteazul*. Scriind-o — purtînd cu el din loc în loc manuscrisele — el

retrăia propria sa viață, lupta pentru eliberarea poporului român și pentru unitatea lui națională. Depășind cu mult nivelul unei opere narative, el a încorporat în cuprinsul ei concepția sa eroică despre viață, proiectînd-o asupra unui trecut îndepărtat, de luptă și de glorie.

Corespondența altora reflectă prestigiul și locul pe care îl cîștigase N. Bălcescu în conștiința contemporanilor. Știrile care circulau în țară și în străinătate, în noiembrie 1852, înregistrează unanim consternarea și emoția din cercurile emigraților români în preajma apropiatului sfîrșit al exilatului de la Palermo. Unele știri consemnează cu accente de legitimă revoltă hotărîrea guvernului reacționar de la București de a interzice reîntoarcerea în țară, chiar pentru cîteva zile, a unui muribund. Ion Bălăceanu, tînărul curajos care înfruntase alături de N. Bălcescu primejdiile campaniei din Ungaria și Transilvania, scria la 7 noiembrie 1852, lui Ion Ghica, următoarele : „În sfîrșit am primit cîteva rînduri de la bietul Bălcescu ; scrisul său a devenit ilizibil ceea ce e un semn rău. Îmi spune că este peste măsură de slăbit și de deprimat de singurătatea în care simte că moare. Cum ! Nimeni din familia sa nu-i lîngă dînsul ? Să moară astfel, la vîrsta lui, singur, la 600 leghe departe de țară și de familie ; să nu revadă ultima dată cerul patriei sale, să nu-și îmbrățișeze încă o dată mama ; aceasta mi se pare îngrozitor, oribil ; este cea mai crudă dintre morți. Și ei, cei tari și mari azi, învingătorii de la putere, au barbaria de a-i închide porțile țării sale ! Le e frică de un muribund, le va fi oare frică de un cadavru ? Care dintre noi toți, cei ce-l cunoaștem pe Bălcescu, nu și-ar da cîțiva ani din viață, dacă ar putea prin aceasta să i-o redea pe a lui ? Cît despre mine, nu mi-am dat seama cît de mult îl iubesc decît acum cînd sînt condamnat de a-l pierde...".

Alcătuind acest volum de corespondență, ca ultim volum al ediției complete a operelor sale, sîntem încredințați că textele pe care le cuprinde vor servi cercetătorilor istoriei poporului român nu numai ca un punct de la care să ducă mai departe cunoașterea cît mai deplină a operei lui N. Bălcescu, dar că în ele, generațiile actuale, recunoscînd un precursor, vor găsi în fapta și în opera lui încă un imbold în lupta pentru a menține și duce mai departe cuceririle revoluționare dobîndite de poporul român pentru înălțarea patriei noastre.

G. ZANE

Prefața acestei ediții reprezintă textul ediției N. Bălcescu, *Opere*, IV. *Corespondență. Scrisori. Memorii. Adrese. Documente. Note și materiale*, Buc., Edit. Acad., 1964, revăzută de autor în perioada 1973—1976.

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Ultimul volum, IV, din opera lui Nicolae Bălcescu, *Corespondenţă (Scrisori. Memorii. Adrese. Documente. Note şi materiale)*, operă a cărei tipărire în ediţie critică a fost iniţiată şi realizată de prof. G. Zane şi Elena G. Zane, a apărut prima dată în anul 1962 în numai 100 de exemplare. În 1964, el a fost publicat cu unele adăugiri într-un tiraj ce-l făcea accesibil unui cerc mai larg de cititori.

Actuala ediţie (a III-a) este impusă de obligaţia morală de a prezenta integral textul corespondenţei lui Nicolae Bălcescu, completat cu noile materiale descoperite în ultima perioadă, încadrîndu-l astfel în ediţia academică de *Opere* ale marelui cărturar revoluţionar începută în anul 1974 cu vol. I, *Scrieri istorice, politice şi economice. 1844—1847*, urmat în 1982, şi respectiv 1986, de volumele II, *Scrieri istorice, politice şi economice. 1848—1852*, şi III, *Românii supt Mihai voevod Viteazul.*

Faţă de ediţiile anterioare, cea de faţă este completată cu încă 15 documente (scrisori, chitanţe, adrese) descoperite la Arhivele Statului din Bucureşti, biblioteci şi muzee din ţară, în colecţii particulare şi în biblioteci şi muzee din străinătate. Se impune precizarea că dintre cele 15 piese incluse în volumul de faţă, prof. G. Zane avea cunoştinţă de 10 dintre acestea. Astfel, cinci scrisori adresate de N. Bălcescu Alexandrinei Florescu (Luxiţa) în perioada 1847—1852 (în ediţia de faţă nr. 30, 37, 40, 48, 150) au fost consemnate, în ediţia a II-a, doar regestele în *Note şi materiale* (p. 594—595, ediţia 1964), fiind considerate de editor ca scrisori ce conţin, în special, probleme de ordin intim. Alte patru epistole ale lui N. Bălcescu către Rudolf Cantacuzino, Costache N. Filipescu, Ludwik Bystrzonowski, Alexandru Buda (în ediţia de faţă nr. 14, 16, 85, 103), descoperite şi publicate de diverşi cercetători în reviste de specialitate, erau pregătite şi urmau să fie incluse de prof. G. Zane în această a III-a ediţie. În sfîrşit, scrisoarea adresată din Paris de Vasile Alecsandri unui prieten francez (Dessus), care conţine şi cîteva rînduri semnate de Nicolae Bălcescu (în ediţia din 1964 se afla semnalată doar în *Note şi materiale*, p. 482), a fost inclusă cronologic în ediţia de faţă (nr. 33).

Scrisorile către Costache Negri şi Vasile Alecsandri, N. Steriadi, gen. Gh. Magheru (nr. 45, 46, 187, ediţia 1990), care au fost publicate între 1982 şi 1988 de către Cornelia Bodea, Horia Nestorescu-Bălceşti şi în *Documente privind revoluţia de la 1848* (vezi în ediţia de faţă *Note şi materiale)*, sînt, firesc, incluse în această nouă ediţie.

Pe parcursul cercetării corespondenţei, semnatara rîndurilor de faţă a găsit la Biblioteca Centrală de Stat, Aşezămîntul Nicolae Bălcescu, o adresă a lui Nicolae Bălcescu către ministrul de externe al Sublimei

Porţi, iar în arhiva N. Bălcescu de la Biblioteca Academiei, Secţia manuscrise, o poliţă pentru o sumă de bani împrumutaţi de la Constantin Polihronie la Constantinopol (nr. 41, 95, ediţia 1990).

În urma investigaţiilor făcute în Arhiva Muzeului Naţional din Budapesta, cercetătorul Anastasie Iordache a reuşit să găsească originalul memoriului către Vucovici Sebö, membru al Comitetului de conducere a emigraţiei maghiare din Paris din martie 1851, pe care l-a publicat în *Studia et Acta Musei „Nicolae Bălcescu"*, 1986. În ediţia de faţă (nr. 175), noi am reprodus acest text, iar în note am dat varianta publicată în 1964 după o copie a acestui manuscris de la Arhivele din Roma, la Muzeo del Risorgimento.

Reeditarea volumului de *Corespondenţă* s-a făcut pe baza normelor de transcriere stabilite de prof. G. Zane şi Elena G. Zane în Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. I, p. 258 — 264; de asemenea, s-a păstrat structura ediţiei din anul 1964. Toate scrisorile au fost verificate cu originalele şi s-au menţionat cotele actuale la care se găsesc, deoarece în decurs de peste 25 de ani fondurile de corespondenţă şi arhivă au fost prelucrate şi recotate, iar unele au fost chiar transferate de la o instituţie la alta (de la B.A.R. la Arhivele Statului din Bucureşti, de la Complexul Muzeal din Ploieşti la Muzeul memorial „Nicolae Bălcescu"). Un număr foarte redus din aceste materiale nu au putut fi văzute din cauză că unele fonduri sînt încă în curs de prelucrare (Arhivele Statului, B.C.S., B.A.R.).

Aceeaşi operaţie s-a făcut şi pentru toate cărţile, articolele, scrisorile, manuscrisele, actele, Arhiva Ion Ghica folosite în capitolul *Note şi materiale*.

În ceea ce priveşte bibliografia ediţiilor fiecărei scrisori, aceasta a fost adusă la zi; acolo unde au fost publicate fragmentar, datorită forurilor de avizare ale timpului (se refereau la atitudinea Rusiei ţariste faţă de Principate), am menţionat pasajele care lipseau.

De asemenea, am mai completat la *Note şi materiale* ediţiile scrisorilor inedite şi edite; la fel şi la manuscrisele corespondenţei.

Cele 15 piese au fost intercalate în ordinea cronologică a datării lor. Trebuie să menţionăm că Nicolae Bălcescu data scrisorile în ambele stiluri; la corespondenţa emisă în ţară folosea stilul vechi, în timp ce scrisorile trimise din străinătate erau datate după stilul nou, gregorian.

DANIELA POENARU

TEXTE

Pasajele din textul corespondenţei culese rărit sînt cifrate în manuscris

1

CĂTRE ION ODOBESCU

Cere să fie înrolat în oștirea Țării Românești cu gradul ce se va găsi de cuviință; arată al cui fiu este, ce vîrstă are și ce studii a făcut; alătură două acte doveditoare: unul semnat de patru boieri, altul de mama sa Z. Bălcescu.

[București, 13 iunie 1838][1]

Domnului polcovnic și cavaler Odobescu,
ajutor șefului oștirii românești

Nicolae Bălcescu fiul răposatului pitar Barbu Bălcescu.

Ajungînd în vîrstă de ani 19 și învățînd atît în Colegiul Sfîntului Sava, cît și în particular științele : istoria universală, aritmetica, algebra, geometria, trigonometria, filosofia formală și dreptul civil, roman ; și limbile streine ; franțozească, elinească și latinească, după cum se vede din alăturatele atestaturi, și dorind acum a intra în slujba Oștiri[i], rog plecat pe Domnia voastră să binevoiți a mă priimi cu chipul ce veți găsi de cuviință, iar spre încredințare că am vîrsta de mai sus arătată, și cum că sînt într-adevăr fiul răposatului pitar Barbu Bălcescu și că dau aceasta cu voia părinților, am cinste a alătura pe lîngă aceasta, încredințarea a patru boeri cum și a mumă-mi.

A Domnii voastre plecată slugă,

Nicolae Bălcescu

Atestaturile mele le-am priimit [2].
Baltzescu

Supt iscăliții încredințează că domnu Nicolae Bălcescu este în vîrstă de ani 19 și adevărat fiu al răposatului pitar Barbu Bălcescu.

Paharnicu *I. Hristu* — *K. Estiotis*
Arsachi — *M. Darvari*

Jos iscălita încredințez că fiul meu Nicolae este în vîrstă de ani 19 și că cu voea mea dă jalbă d-a intra în slujba oștirilor românești.

Zoia Bălcescu pitărească

2

CĂTRE ION GHICA

Despre discuțiile din București privitoare la organizarea artileriei și intenția lui Bibescu de a trimite cîțiva tineri la școlile militare din Paris. Dorința lui Bălcescu de a fi și el trimis. Știri despre teatru. Despre intenția sa de a scrie o lucrare asupra organizării armatei în trecut. Vizita la o d-nă Călinescu și despre un articol din „La revue indépendante".

București, 23 octombrie 1843

Iubite,

Scrisoară-mi de dăunăzi au fost cam scurtă din pricină că-ţi scrisem mai multe mai-nainte şi, plecînd la ţară, am lăsat scrisoarea la Alecsandrescu să ţi-o trimiţă. Iar el au uitat să ţi-o trimiţă.

Pricina ce m-ai însărcinat să sfîrşesc, s-au sfîrşit, pe hîrtie; nădăjduesc că şi înainte să sporească şi o să fii mulţămit.

Cînd vei avea ocazion sigur îmi poţi scri ca să-ţi trimiţ sineturile îndărăt.

Trebile la noi merg precum au mers. Aceleaşi zgomote circulează. Chestionul ce se dezbate este organisirea unui corpos de artilerie. Vodă are de gînd să trimiţă vro cîţiva tineri la Paris, ca să înveţe această artă, daca acest gînd va fi real, apoi voi căuta a intra şi eu în acel număr, cu toate că nu am tari nădejdi d-a izbuti, nu de vodă, pe care dinprotivă îl văz a se arăta prea bine dispozat către mine, dar de anturaju lui, în care am vro cîţiva neprieteni.

Fiind însă c-această nu e hotărît, ci mai mult o poezie, d-ta caută să faci acolo ceva pentru mine, mai bun. Nu pui atîta importanţă la bani, cît la un clas pe care să-l poci preda cu plăcere. Dar aceste le ştii prea bine.

Teatrul nostru s-a completuit de minune. D-l şi d-na Clari au făcut furie în opera „Lucia di Lamermoor", în care au debutat. Sîntem cu totul mulţumiţi. În teatru numai, mai putem trăi şi sparge monotonia.

Gospodaru nostru au zis că are de gînd să organizeze oştirea noastră după pilda Prusii. Am de gînd să fac un articol, unde, după ce voi arăta organizaţia ostăşească a ţări noastre în vechime, să arăt prinţipurile organizaţii armii şi Landver sau gvardiei naţionale, şi să povăţuesc o organizare ostăşească a ţări. Arată-mi idea-ţi şi daca un asemenea articol poate a se tipări în Albumul dumitale [1]. Gîndesc să fac un articol încă asupra instrucţii ostăşeşti.

Cînd eram la ţară am petrecut vro cîteva zile cu M-me Călinescu. Am găsit-o entuziastă de tine. I-am spus c-am fost împreună la dînsa (ştii bine că nu e adevărat, dar muerile vor să fie înşălate). Ea mi-au zis că te-au văzut într-o seară la teatru şi au schimbat dinadins locul pour se faire remarquer de toi, dar în zadar filosoful (ea o zice) nici că s-au uitat spre noi. M-au însărcinat atît ea, cît şi prietina ei, Luţica Florească, să-ţi scriu, din parte-le, complimente.

Un articol îndestul de lung asupra Moldo-Valahii, ce a venit în *Revue indépendante*, ocupă acum opinionea publică [2]. Fiecare umblă să-l citească dar lucru anevoe, că această „Revue" se priimeşte numai de vro doi inşi,, aci. Caută dă-l citeşte, că merită.

Prieteni la care ai trimis complimente îţi întoarce asemenea frăţeşti sărutări. Arată complimentele mele d-lui Ionescu.

Adio
Tout à vous,
N. Bălcescu

Nu uita că mi-ai făgăduit un exemplar din Ablum.

[Adresa f. 2v] Domnului d-lui marelui spătar Ioan Ghika, profesor la Academie, la Iaşi

3

CĂTRE ION GHICA

Cere informații despre postul pe care ar putea să-l ocupe în Moldova. Bucuria sa că M. Kogălniceanu va începe un curs de istoria Moldovei. Despre manuscrisele a două cronici moldovene existente la București. Propune să trimită copii pentru Kogălniceanu.

[București, 2 noiembrie 1843]

Cher Ghyka,

Alexandresko m'a remis, il y a trois jours, une lettre de vous. Vous m'écrivez que ma place est marquée, mais que la grande difficulté c'est la question pécuniaire. Je désirerais, mon cher, si c'était possible, que vous m'expliquiez ce que c'est que cette place qu'on m'a marquée et ces fonctions très importantes qui m'attendent et, s'il y a probabilité à ce que cette difficulté soit aplanie bientôt ou dans quelque temps, pour que je sache à quoi m'en tenir, si je dois attendre ou bien m'engager en quelque sorte à prendre ici quelque place. Expliquez-vous donc clairement et conseillez-moi ce que je dois faire.

Je m'étonne que vous n'ayez encore reçu aucune lettre de moi ; je vous ai écrit pourtant deux lettres. J'ai apris avec plaisir que Mr. Kogalnitzeano s'est décidé à faire un cours d'histoire moldave. Il est à espérer qu'il dotera le pays d'une bonne histoire.

Nous avons ici deux manuscrits d'histoire moldave ; l'un commence depuis Trajan jusqu'à Aron Voda, époque à laquelle le logothète Miron a commencé à écrire l'histoire. L'auteur de ce Liatopisitz volumineux est anonyme [2]. Il a travaillé son ouvrage, tant sur des manuscrits nationaux, comme celui du vornik Uréké et autres, que sur des ouvrages hongrois, polonais et russes. L'autre, qui est plus recommandable, est écrit par un certain Axentie Uricarul, d'après les manuscrits de Vasili Damian et de Théodore Dubeu et autres [3]. Il commence à Eustratie Dabija Voda, là où Miron a laissé l'histoire et continue jusqu'à 1716. Il contient une foule de détails. Si Mr. Kogalnitzeano n'a pas ces deux ouvrages, alors ayez la bonté de me le faire savoir et je lui en enverrai une copie.

Tous nos amis sont bien et vous envoient bien des choses.

Votre affectueux ami,
N. Bălcescu

Mon cher Ghika, je profite de l'occasion qui se présente pour vous faire parvenir les hommages de mon amitié et vous témoigner le vide que je ressens, ainsi que tous ceux qui vous ont connu, de votre absence, ce qui nous fait maudire Jassy et toute la Moldavie.

Gr. Philités

[A dresa f. 2ᵛ] À Monsieur, Monsieur Jean Ghica, professeur à l'Académie, à Jassy

4

CĂTRE ION GHICA

Cere din nou informaţii despre postul din Moldova. Despre o eventuală angajare a sa în artilerie, la Bucureşti. Proiectul unei colecţii de scrieri militare. Cere un număr din „Album”.

Bucarest, le 16 novembre 1843

Mon cher Ghyka,

Il y a un siècle depuis que je n'ai reçu des lettres de vous. J'en suis très inquiet. Dans la dernière que j'ai reçue (c'était la seconde) vous ne mentionnez pas avoir reçu les miennes ; je vous en ai écrit pourtant trois. Vos occupations auraient-elles chassé de votre mémoire vos amis?

Cher ami, faites-moi savoir au plutôt ce que j'ai à attendre de la Moldavie, pour qu'au pis aller je m'engage ici, à l'artillerie, où l'on m'offre du service.

Toutes les affaires ici vont comme vous les avez laissées. Vos amis sont bien et vous font leurs amitiés. Votre nom se mêle toujours à nos entretiens. Le me... * gagne beaucoup.

Dans quelques jours je vous enverrai un programme d'une *Bibliothèque militaire*, que moi et Tell, nous imprimerons. J'espère que vous nous procurerez quelques suscripteurs parmi les militaires moldaves. Envoyez-moi, je vous en prie, un *Album littéraire ;* j'espère qu'il avance et que votre article sur l'instruction a paru [1].

J'espère aussi que vous n'oublierez pas de m'écrire par la poste prochaine.

Tout à vous,
N. Bălcescu

MM Filitis et Bolintineanu, qui se trouvent en ce moment chez moi, vous envoient leurs compliments.

Adresa f.2^{v}] À Moniseur le gd. spatar Jean Ghyka, professeur à l'Académie, à Jassy

5

CĂTRE ION GHICA

Cere din nou informaţii despre postul din Moldova. O eventuală angajare la Bucureşti. Ştiri despre prieteni comuni. Solicită lui Ion Ionescu o listă de cărţi tipărite la Iaşi în ultimii ani, originale sau traduceri.

Bucarest, le 7 décembre [1843]

Mon cher Ghyka,

Il y a six semaines depuis que je n'ai reçu aucune lettre de toi. Ceci m'étonne et m'afflige. M. Stériadis m'a donné des nouvelles de toi. Tous vos parents et amis sont étonnés d'un si long silence. Dans l'espoir que j'aurais une réponse décisive de vous, à ma dernière lettre, je ne me suis

* Loc liber, punctat, în ms.

engagé à rien ici, j'ai demandé constamment du temps, en sorte qu'on a commencé à se lasser et à me trouver très difficile. Si vous avez reçu les lettres que je vous ai écrites vers la demi-novembre, vous devez comprendre ma position.

Je vous en prie donc, mon cher, veuillez m'expliquer au plutôt, franchement, ce que je dois attendre de la Moldavie. Pour que je tâche d'obtenir ici quelque occupation, si je n'en pouvais pas avoir là.

Si vous saviez comme on est mal ici et à quel degré la vie devient insupportable.

Tous vos amis sont bien. Nous parlons souvent de vous ; nous désirions même beaucoup te voir au plus tôt possible. Si vous avez des vacances à la Noël, venez passer quelques jours à Bucarest.

J'espère bien enfin que j'aurai une lettre de toi par la poste prochaine.

Adieu. Tout à vous,
N. Baltchesco

Dites mille choses de ma part à Mr. Ionescu et que je le prie beaucoup de m'envoyer une liste de tous les livres, traductions ou originaux, qui ont été imprimés à Jassy dans ces dernières années. Il n'oubliera pas de marquer le prix de chaque ouvrage.

Adresa f. 2v] À Monsieur, Monsieur, le gd. spatar Jean Ghyka, Professeur à l'Académie, à Jassy

6

CĂTRE ION GHICA

Despre diferite chestiuni politice din București. Judecarea „complotiștilor" bulgari. Despre opoziția unor mari boieri în Obșteasca Adunare. Alegerile de deputați. Despre I. Cîmpineanu. Așteaptă „Propășirea". Discuțiile literare din fiecare miercuri. În privința d-nei Călinescu. Copierea cronicilor moldovene. Cere lui Kogălniceanu cronici muntene.

[București], marți, 11 ianuarie, [1844]

Iubite Ghica,

Am priimit eri scrisoarea ta din 30 dechemvrie. Am arătat-o la prieteni și ne-au plăcut la toți ton air belliqueux, dar deocamdată comprimează-l, că nu i-a venit vremea.

Toate cîte îmi arăți că se aud p-acolo sînt neadevărate. Toate lucrurile cam dorm aci. Singurele chestioane ce ocupă opinia este : 1 , Judecata complotiștilor de la Brăila, împreună și cu Deșu, care este arăstuit. Acești bulgari comprometează pe Costache Suțu, fostul postelnic, în arătările lor. Deșu însă, care avea relații cu dînsul, tăgăduește. Nimeni nu se îndoește despre culpabilitatea fanariotului, dar sînt sigur că nu vor îndrăzni a se agăța de dînsul și a-l da în judecată, căci este sprijinit tare. Instrucția pricini încă nu s-au sfîrșit la Divan. Căpetenia bulgarilor este Vîlcu, care

au fost oficer în armia rusească. 2°, Opoziția partidei Ghikei, care se formează în Obșteasca Adunare. Alegerea de dăunăzi a 6 deputați, de boeri de rangul întîi în locul miniștrilor, au fost cu totul în defavorul guvernamentului; ea au băgat în Obșteasca Adunare pe C. Suțu, pe C. Cantacozino, pe bezdadea Scarlat Ghika și pe alți, tot din partida Ghikei, afară de Scarlat Crețulescu.

Eri s-au deschis Obșteasca Adunare de miniștri, iar nu de prințul. Mă mir că Bibescu dă multă importanță la această opoziție, care nu poate avea vro tărie, nici găsi vro simpatie de vreme ce vremea nu e acum d-a-l ataca.

Cea ce ai auzit de Cîmpineanu nu e adevărat. El nici că se gîndește la d-al de alea.

Linește-te; de pe acum gîndește și lucrează pentru viitor, căci prezentul e de nimic.

Vestirea despre „Propășire" ne-au pricinuit mare bucurie la toți; căutați numai ca să nu fie și aceasta efemeră ca toate celelalte.

De trei luni de zile noi am întocmit, în toate miercurile, soarele literale; ele se alcătuesc de Tel, Voinescu, 2 Golești, 2 Bălcești, Boliac, Lauriani, prof. de filosofie, Eliad, Bălășescu, Urianu, Negulici, Anagnosti, Predescu, Filitis, Bolintineanu și alți. Cele mai multe dezbateri s-au ținut asupra limbi. Am făcut o apropiere între deosibiți autori și deosibitele sisteme și căutăm să venim la unul, după care să scrim toți, ca să lipsească odată această al doilea *Babel*[1].

Soarelele aceastea au făcut mare zgomot în capitală; toți, care la început le critica, acum se întrec ca să intre ca mădulari. Stăpînirea ne lasă în pace, căci politică nu vorbim. De multă vreme nu s-au văzut la noi o adunare regulată și hotărîtă de vro 20 tineri! Era vorbă să facem un jurnal, dar aflînd lucrarea dumneavoastră am hotărît să o sprijinim, mai bine[2]. Poți dar fi sigur că îți voi căpăta articole, aștept numai să-mi trimiți cel dintîi număr, ca să vedem ce fel este.

Am zis lui Voinescu cea ce m-ai însărcinat, și mi-a zis că va scoi lui Asachi. Aveam un gînd ca amîndoi să ne repezim la Iași, pentru vro cîteva zile, să te vedem; de vom căpăta parale, apoi ne poți aștepta. Aș dori atît de mult să te văz și aș avea atîtea lucruri să-ți spun, pe care nu poci a ți le scri.

Am arătat Călineaschi cea ce scriai în scrisoarea de la 15; s-au flatat mult și au luat și copie de ce îi ziceai. Îi voi ma[i] arăta și cea ce îi scrii. Dar apropo, ce rolă joc eu între voi amîndoi?

Arată, din parte-mi, complimente d-lui Kogălniceanu. Spune-i că mă voi sili a-i copia manuscrisele ce i-am făgăduit; pentru cel de-al doilea, care au continuat pe Miron, am și copiat o a treia parte, cînd Alecsandrescu, care îl luase de la altă persoană, mi l-au luat. Am fost silit să i-l dau, văzînd mai vîrtos că tu nu-mi scrii nimic de dorința d-lui Kogălniceanu (nu priimisem scrisoarea de la 15 dechemvrie). Nădăjduesc însă că poate îl voi căpăta, să poci a i-l trimite complect, căci e foarte interes[a]nt. Mă rog asemenea de d-lui că de are ceva leatopisețe de Țeara Rumânească, afară din al Greceanului[3] pe care îl am, să-mi trimiță și mie cu aceeași condiție. Cu espediția viitoare îți voi spune și ce va costisi copierea acestor uvragiuri.

Arată din parte-mi multe la Ionescu și însărcinează-l să-mi trimiță lista ce i-am cerut, că voi să îndatorez pe cineva care m-au rugat.

Adieu, sencer prieten,
N. Bălcescu

[Adresa f. 2v] À Monsieur, Monsieur Jean Ghyca, professeur à l'Académie. À Jassi

7

CĂTRE ION GHICA

Despre cointeresarea domnului și a unor mari boieri în afacerea Triandafilov. Discuțiile din Obșteasca Adunare. Discursul lui Costăchiță Filipescu. Entuziasmul asistenței. Hotărîrea luată. Opoziția din Adunare. Cercetările sale în Arhivele Statului. Amărăciunea pe care i-a provocat-o cenzurarea primului număr al „Propășirii". Descoperirea hrisovului pentru dezrobirea țăranilor.

[București, 8 februarie 1844][1]

Iubite Ghica,

Cînd am citit scrisoarea ta de mai deunăzi, mi-am zis : sărmanu Ghica, ce viață lipsită de emoții trebue să petreacă el în Iași, daca niște fraze de scenă au putut să-l miște într-atît. Și noi avem emoții aici, dar emoțiile noastre sînt mult mai nobile, mai vrednice de români. Aceste emoții ni le dă seanțele Cameri. Știi opoziția cea tare ce e în Cameră. Proiectul minelor, cînd s-au dezbătut, au făcut o senzație mare [2]. Un rus, d. Triandafilov, zicîndu-se trimis de o companie mare din țara rusească, au venit de vro cîteva luni aci. Ministeriul au încheat un jurnal, fără otorizația Cameri și împotriva regulamentului, ca să i se dea voe să exploateze locurile, ca să caute mine [3]. Jurnalul avea oarecare forme pentru dînsul, dar aceste forme se anula prin hîrtia ce rusul au tipărit, în formă de contract, zicînd că cine în 18 luni nu va iscăli contractul lui, apoi va perde minele sale. Era o expropiație silită, o alienație a țări în favorul acelii companii. Această hîrtie, deși în contra jurnalului ministerial, dar tot s-au trimis de vornicie pe la toate autoritățile publice, îndemnînd s-o iscălească. Rusul, acum, și dobîndise iscălitura mitropolitului și a episcopilor, și umbla din casă în casă silind pe boeri proprietari de munți să iscălească. P-afară asemenea se făcea cu moșneni, care cei mai mulți au proprietate la munți.

Auzind Obșteasca Adunare despre această s-a făcut mare mișcare. Au cerut explicație ministeriului, care s-au încercat întîi să dovedească că jurnalul lor era numai pregătitor și că avea formele pentru dînsul. A dezavuat hîrtia cea tipărită de rusul, zicînd că n-o cunoaște. Iar cînd i s-au arătat porunca vor[niciei], prin care această hîrtie se trimitea mitropolitului, îndatorîndu-l să iscălească, atunci l'altier Știrbei au făcut amende honnorable înaintea Cameri și au mărturisit c-au greșit. Zgomotoasele dezbateri, care au ținut în două seanțe, s-au sfîrșit cu un discurs minunat al lui Costăchiță Filipescu. Au vorbit ca un înger; au atacat pe rusu

într-un chip minunat. „Domnilor, zicea ei ministeriului, ziceți c-aveți formele pentru d-stră, fie, dar noi știm că supt forme de multe ori s-a mascat trădarea; bănuim, domnilor, și avem drept să bănuim, că țara este în poziție critică, în poziție d-a bănui; să uităm, domnilor, că sîntem deputați sau miniștri, și să ne aducem aminte că sîntem toți români și frați. Să ne dăm mîna și asigurați-ne că aci nu e o trădare".

P-acest ton au vorbit ca o jumătate ceas. Oditoriul, ce era ca la 300 persoane, au rămas încîntat. La sfîrșitul seanți ne-am repezit toți d-am gratulat pe Filipescu, à la barbe des ministres. Concluzia dezbaterilor au fost un raport, priimit à l'unanimité, ca să roage pe domn să anuleze jurnalul ministerial și toate acturile făcute într-această pricină.

Spune dar daca emoțiile noastre nu întrec p-acele ce vă dă *Coconașul de la Sadaghera*. Vino tu dar la București, cît mai curînd. Oricît mă voi socoti, viu tot la ce ți-am mai zis, că moldovenilor le plac mai mult speculația ideilor, iar muntenilor acția. Tu, om d-acție, om de viitor, de ce nu dai mișcare acolo, fii pîrghiul moldovenilor.

Ca să venim la opoziție, nu prea simpatizez mult cu dînsa, căci e mai mult o opoziție de sistemă, decît de prințipiu. Asfel și proiectele bune, ca și cele rele ale ministeriului cad. Asfel au părut rău publicului de căderea proiectului despre mărirea oștiri, cu 1900 soldați [4]. Domnul este tare supărat. Nu știu ce măsuri va lua.

Eram hotărîți să venim la Iași, dar vremea s-a stricat și noroaele ne ține în București. Nu știm însă, dregîndu-se vremea, de n-om veni.

Scrii lui Alecsandrescu că ne trimiți vro cîteva numere din „Propășire", și nu le-am priimit pînacum. Am văzut numai număru cel șters, care m-a întristat [5]. Nu știu acum daca urmați cu foaia sau ați lăsat-o. Almintrelea ți-aș fi trimis ceva și dup-aci.

De vro cîteva săptămîni m-am închis în Arhiva Statului, unde am găsit lucruri destul de interesante. De vrei îți voi trimite actul dezrobiri țăranilor de Obșteasca Adunare [6]. Prin aceasta se dovedește:

1° Că dezrobirea țăranilor n-o sîntem datori fanarioților;

2° Că în Obștească Adunare era mai mult boeri mici, ba încă și aprozi, logofeței de vistierie. Acest act este acoperit cu 66 iscălituri. Gîndesc că ar fi bine să-l dați în foaia dumneavoastră.

M-apucasem să fac un articol asupra organizații puterii publice la români în vechime, și au eșit o broșură, ca de trei coale. Toți aici mă silesc a-l tipări în rumânește și franțozește. Deși sînt hotărît a-l tipări în broșură, dar mai întîi ți-l voi trimite ca să-l tipărești în foaie, fiindcă ți l-am făgăduit. Materia este interesantă și nouă. L-am lucrat după mai mulți autori streini, leatopisițe și hrisoave. Cu poștea viitoare gîndesc să ți-l trimiț, căci plăcerile carnavalului nu me-au dat vreme ca să-l prescriu. Sînt atît de mulțumit că s-au sfîrșit pustiul de carnaval, ca să mai poci lucra. O lună si giumătate e de cînd o seară n-au fost slobodă de baluri, soarele, teatruri.

Arată d-lui Kogălniceanu complimentele mele și mulțumiri pentru generoasa ospitalitate ce ne făgăduește în Iași. Doresc mult ca să putem veni și să ne vedem. Leatopisețele le-am dat să le prescrie; nu gîndesc să costisească unul mai mult de trei #. De Paște, cînd vei veni, le vei găsi gata.

Scrie-m mai des și trimete-m scrisorile tot prin Alecsandrescu.

al tău,
N. Bălcescu

Voinescu vă gătește ceva novele originale.

Ionescu nu mi-au dat nici un răspuns la cea ce ți-am zis să-i spui din parte-mi. Zi-i să-mi trimiță lista ce i-am cerut, că am interes intim de omul ce mi-au cerut-o, și voi să-l îndatorez.

Pentru foaie am de-acum vro 4 abonați siguri, trimite-m numai 5 eczemplare.

Te rog să-mi trimiți cît mai curînd cartea lui Cantimir : *Statistica Moldovei*, tradusă din nemțește, pe aici n-o găsesc [7]. Trimite-m și o însemnare de numărul militarilor și a familiilor grănițarilor, cum și numărul dorobanților (cazaci) din Moldova, că îmi fac mare trebuință.

8

CĂTRE ION GHICA

Trimitre pentru „Propășirea" o poezie scrisă de Boliac și prima parte din *Puterea armată*. Anunță expedierea restului cu poșta următoare. Despre conflictul dintre Obșteasca Adunare și domn în afacerea Trandafilov. Trimite o satiră. Cere o carte tipărită la Iași. Despre copia făcută pentru Kogălniceanu după o cronică moldoveană. Diferite.

[București,
7 martie
1944][1]

Iubite Ghica,

Este vreme de cînd n-am priimit de la tine nici o scrisoare ; pentru ce asta ?

Iată în sfîrșit îți trimiț o poezie de la Bolliac și o parte din scrierea mea pentru puterea armată la români. De-ți va plăcea, o poți trece în foaie[a] dumneavoastră. Apoi cu poștia viitoare îți voi trimite și urmarea : mai cu seamă capul despre arta militară la români, care are mult interes. Nădăjduesc s-o imprimez și aci ; o să facă o broșură ca de 5 coale [2].

Trebile politice la noi au fost prea mult tulburate în zilele trecute. Îți scrisesem că Obșteasca Adunare făcuse raport la vodă pentru desființarea jurnalului Sfatului, atingător de voia dată lui Trandafilov să exploateze mine. Vodă, supărat, trimite 2 ofisuri Obșteștii Adunări prin care o ocărăște și o mărginește ca să nu se mai îndeletnicească decît de socoteli. Obșteasca Adunare, ofensată, după vro 5 seanse furtunoase, însfîrșit, hotărăște să-i răspunză, plîngîndu-se de atacurile ce-i face și stăruind în raportul cel dintîi al său, pentru pricina minelor. Vodă atunci s-a supărat și a închis-o.

Lumea a luat mult interes la lupta aceasta între Adunare și domn. La seansele Adunării era totdeauna mai mult de 500 privitori, mai mulți nu încăpea, mulțime sta p-afară și pe deal ca să afle rezultatul. Iată îți trimiț și o poezie satirică ce au eșit de curînd în pricina lui Trandafilov. Nu-ți poci închipui ce senzație a făcut. În trei zile nu era om care s-o n-aibă la București. Pentru un om care cunoaște pricina și cursul dezbaterilor pricini în Cameră este un cap d-operă.

Nădăjduesc că de Paște o să vii negreșit ; te dorim mult. Cînd vei veni nu uita să-mi trimiți lista de cărțilece au eșit mai de curînd pe la Iași, cum și să cumperi d-acolo cartea : *Pustnicul de la Arlincurt*, tradusă pe moldovenie [3]. Mi-o cere unul, pe care voi să-l îndatorez, și aicea n-o găsesc.

Un leatopiseț al Moldovi mai s-a copiat. Nu uita, de n-ăi veni, să trimiț ceva parale pentru plata scriitorului. Socoteala bine încă nu am făcut-o, căci nu știu cîte coli o să iasă.

Poezia lui Bolliac, de n-o ierta-o cenzura dumneavoastră, apoi mi-a zis s-o trimiteți la Brașov, la Bariț [4].

Adio, te așteptăm, prieten,
N. Bălcescu

Pentru articolul ce vă trimiț sînt sigur că nu veți tipări decît ceea ce vă trebue pentru abonații foi, fiindcă o să-l tipăresc întreg aci, și am de gînd să cîștig parale cu dînsu.

9

CĂTRE ION GHICA

Despre tipărirea în limba franceză a *Puterii armate*. Despre unele greșeli de transcriere în manuscriptul romănesc trimis pentru „Propășirea" și despre cîteva adăugiri. Propune pentru tipărire la Iași o traducere pe care a făcut-o din Jomini. Diferite.

[București, 14 martie 1844][1]

Mon cher Ghyca,

J'ai été transporté lorsque j'ai appris, qu'enfin, je te verrai, et sous peu. J'en avais perdu l'espérance depuis que j'avais ouï de M. Plaïnos, que j'ai vu chez votre père, que vous ne viendriez pas.

Je te remercie pour tes bonnes dispositions qu'à priori tu avais pour mon écrit; mon amour-propre d'auteur me fait espérer que tu les conserves encore, après l'avoir lu. J'étais décidé à en faire une brochure d'une belle édition, in 8°, mais maintenant, si vous voulez bien, je me rends au principe économique. J'observerai seulement une chose, à laquelle je te prie de penser. Devons-nous le faire imprimer en deux colonnes, l'une valaque, l'autre française? Vous savez notre société; on criera haro contre moi, on me taxera de fatuité; il a écrit quelques lignes, diront les badauds, et déjà il se fait imprimer dans je ne sais combien de langues. Pesez, je vous prie, ces considérations et agissez-en en conséquence, je vous en laisse le maître.

Si néanmoins vous croyez que cet écrit méritera une traduction en français, alors vous pourrez l'imprimer séparément en brochure, et vous le ferez paraître, quelques semaines après la publication en langue valaque.

Je vous prie beaucoup, mon cher Ghyka, de bien lire le manuscrit et si tu verras quelques fautes, de les corriger. Lorsque je l'ai copié, je n'étais pas tranquille, en sorte qu'il a dû se glisser bien des fautes. Ainsi vous trouverez souvent *se* au lieu de *sѣ* et ч au lieu de ц, fautes que je fais souvent à cause de ma mauvaise prononciation; revisez donc le manuscrit avant de le faire imprimer.

A la fin du passage de la milice, après les deux périodes qui expliquent: *la levée des masses*, ajoutez-y: *que cette levée était quelques fois générale pour tout le pays, et d'autres fois elle se faisait par districts.*

La liste des ouvrages cités ne l'imprimez pas, car elle a besoin d'être complétée, parce que j'ai donné un peu plus de développement à la partie de l'art militaire. Je te la donnerai avec tout le manuscrit, lorsque nous nous verrons.

J'aurais désiré, mon cher, que tu en tires au moins 1 000 exemplaires. J'ai des moyens de les faire vendre ici et je voudrais gagner, si cela était possible, tant soit peu d'argent car je suis, pour le moment, pauvre comme Job.

Entendez-vous là avec quelque imprimeur ou avec Mr Cogalnitchean. S'ils désirent que je leur envoie la traduction que j'ai faite du livre du général Jomini : *Tableau analytique des principales combinaisons de la guerre* [2]. C'est un ouvrage très recommandable et il vaudrait bien que nos militaires commencent à acquérir des notions sur leur métier. S'ils désirent l'imprimer, je leur cède mon manuscrit en n'exigeant qu'une soixantaine d'exemplaires pour ma part. L'ouvrage n'aura pas plus de 12 feuilles d'impression, in 8°. Je tiens à pouvoir faire ce marché là, pour des raisons majeures, que vous approuverez beaucoup, et que je te dirai quand nous nous verrons.

N'oubliez pas, quand vous viendrez, de m'apporter le livre que je t'ai demandé dernièrement (*Pustnicul de la Arlincurt*) et la liste que je n'ai pas encore reçue.

Adieu, ton ami,
N. Bălcescu

Iată îți trimit o poezie de la Bolintineanu [3].

10

CĂTRE ION GHICA

Tot despre tipărirea *Puterii armate*. Cere manuscrisul original sau o copie. Trimite un logogrif compus de Winterhalder. Despre dezbaterile din Sfatul administrativ extraordinar privind fraudele de la cutiile sătești. Noile propuneri pe care i le-a făcut Bibescu de a-l numi într-un post.

Buckarest, 16 mai [1]844

Iubite Ghica,

Îmi scrii că plata tiparului va costa 750 lei. M-am mirat mult ca hîrtia să fie așa scumpă la Moldova, de vreme ce cu acest preț eu plăteam aici și tiparul și hîrtia, și aș fi avut avantajul d-a nu aștepta cinci luni de zile pînă să am broșura, cum și alte multe. Din nenorocire n-am nici o copie bună ca să încep s-o tipăresc aici, de aceea mă rog să-mi trimiți o copie sau originalul, mai curînd.

Îți trimit un logogrif, de la Winterhalter [1]. Mi s-a părut destul de ingenios. L-am luat cam cu sila, că vrea să-l trimiță la Brașov. De vreți îl poci îndemna să mai facă și altceva.

În Sfatul administratif estraordinar se dezbate de vro cîteva zile despre lipsa cutiilor satelor. Cîmpineanu, I. Filipescu și Vilara sînt de părere c-această lipsă să se împlinească din casa de rezervă a vistierii, spre a nu se împovăra de iznoavă satele; iar Știrbei cu ceilalți miniștri țin că trebue să se facă nouă cisluire, pe sate, cu toate că cisluirile s-au oborît de Regulament.

În lista ce ai dat la frate-meu văz că nu-i trecut doi galbeni de la Iordache Filipescu, ce ți-am dat în ziua plecării. Se vede că îi dedeși lista înainte. De-ți aduci aminte, scrie-i să-i treacă.

Vodă iar s-a aprins de dragoste pentru mine. Mă poftește să priimesc un post de 500 lei pe lună. Pînă acum nu i-am dat nici un răspuns.

Ai vină să ne afurisești ca să nu te uităm, că noi gîndim ades la tine și prea des.

Arată complimentele mele la d. P. Balș, cum și din partea Cîmpineanului.

prieten,
N. B.

Adresa f. 2,v] À Moniseur, Monsieur le spatar Jean Ghyka, professeur à l'Académie. À Iassy.

11

CĂTRE ION GHICA

Îi vestește că trimite cu poșta următoare sfîrșitul *Puterii armate* **și articolul** *Bătălia de la Cîmpii Rigăi sau Cosova.* **Despre tipărirea în broșură a** *Puterii armate.* **Diferite.**

[București, 23 mai 1844][1]

Iubite Ghica,

Cu poștia de alaltăeri n-am priimit de la tine nici o scrisoare. Se vede că ți-a fost lene să tot scrii. Aș fi dorit mult să aflu cum ai găsit trebile la Moldova, cînd te-ai întors. Am auzit că Asache este iar tare și mare, că s-a împrietenit cu A. Balș, de care mi-a părut tare rău

Aș vrea să am ide[e]a ta daca ar trebui să priimesc aci slujbă, rămîind ca, cînd ne-o veni bine, să o las sau să nu mă mai încurc.

Cu poștea viitoare îți voi trimite sfîrșitul scrierii mele, cum și un articol asupra *Bătăliei de la Cosova*, de care ți-am vorbit și încă un articol, foarte interesant, de la Voinescu, asupra stării judecătorești, aici, la noi. Ca să nu plătim bani la poște gîndesc să ți le trimiț prin Eforiea școalelor, la profesorul de la Focșani, care să le dea la profesorul moldovean de la Focșani, ca să ți le trimiță. N-ar strica să scrii acestuia, ca viindu-i un pachet pe nume-ți, să ți-l trimiță îndată.

Pentru tipărirea broşurei fă cum ştii şi mă scapă de grija asta. Bani, ce-ţi va trebui pentru aceasta, scrie-mi să ţi-i trimiţ. Îngrijeşte, mă rog, numai ca să iasă corect, să nu se facă greşeli, mai cu seamă la citaţii.

Urianu a vrut să-mi dea un articol ca să-ţi trimiţ, dar n-am vrut să-l priimesc, că mi-au zis că întrînsul face apologia pedepsei de moarte şi sinucidului; gîndesc că am făcut bine [2].

Din broşură opreşti vro sută de exemplare acolo, iar celelalte să mi le trimiţi.

Săptămîna aceasta n-a înfăţişat nimic mai deosibit, afară de însurătoarea lui bezdadea Panaiot Ghica, pe care l-a furat Iancu Ruset într-o seară şi l-a dus la Breaza, unde l-a însurat c-o fată d-a lui. Fraţii ginerului sînt furioşi şi au dat jalbă la vodă împotriva lui Ruset, zicînd încă că fratele lor e nebun şi că prin urmare ei, cu toate că s-a însurat, dar starea nu i-o dă.

Cît pentru politică, nu se vede, nu se aude nimic.

Obicinueşte-te a-mi scri pe toate poştele, că mă vei îndatora mult.

Adio,
prieten,
N. Bălcescu

P.S. Rappellez moi au souvenir de M. P. Balche; dites lui que je lui écrirai par la poste prochaine. Rappellez à Ionescu que j'attends depuis longtemps réponse à la lettre que je lui ai écrite par vous.

[Adresa f. 2v] À Monsieur, Monsieur Jean Ghyka, professeur à l'Académie. À Jassy

12

CĂTRE ION GHICA

Însemnarea greşelilor de tipar din *Puterea armată* şi păreri de rău pentru schimbarea titlului. Cere alcătuirea unei erate. Anunţă un articol al lui I. Voinescu. Despre manuscrisul unei lucrări a lui I. Ghica. Despre nişte manuscrise ale lui Vaillant pe care le are în păstrare.

[Bucureşti, 30 mai 1844][1]

Iubite Ghica,

Priimii astăzi no 19 al foi. Văzui tipărită o parte din scrierea mea. Mi-au părut numai rău pentru greşelile ce s-au făcut la tipar. Unele se văd a fi ale tiparului, iar altele se văd iarăşi a fi făcute într-adins, cu gînd d-a le îndrepta. Vro cîteva îndreptări uşoare sînt cu socoteală şi mulţumesc redacţii, iar altele sînt cu totul dimprotivă. Aşa mai întîi îmi pare rău de ce aţi stricat titru, dupe cum îl făcusem eu. Aş dori să se substitueze în broşură. N-aţi adăogat la început: *Partea întîi* şi cele dupe cum am însemnat pe foia unde am scris precuvîntarea şi dupe cum ţi-am zis cînd ai plecat.

La fața 145, col. 2lea, linia 3, după cuvîntul: *popilor*, trebue să vie acestea: *și interesul lor era ca lumea să fie în întunerec.* Astel frazul se completa, în vreme ce altmintrelea n-are nici un înțeles.

La aceeași față și coloană, linia 9, trebue: *campanie*, iar nu: *companie.*

La fața 146, col. 1, lin. 33: *veni* o zi fatală cînd ele, în loc de; *vezi* ș. al.

L-aceeași față, col. 2, not. 1: *francs Archers*, iar nu: *tireurs Archers*, ce nu va să zică nimic.

La fața 147, col. 2, lin. 17: *Aprozi* 500, iar nu: 5 000.

La fața 148, col. 1, lin. 12 nu trebue: no 19, la începutul [...]* paragrafului.

L-aceeași față, col. 2, lin. 21; *Beslii*, iar nu: *Vaslii;* la linia 23: *arme*, în loc de: *armate;* la linia 33: *Seymoungs*, iar nu *Segmoangs.*

Caută, mă rog, textu meu și fă un *erata*, pe care să-l tipărești în no. viitor al foi, și îngrijaște ca să se tipărească mai corect, de se poate.

Nu-ți trimisei art. Voinescului, căci s-a dus de eri la țară, dar cu poștea viitoare o să-l ai.

Art. ce mi-ai lăsat (*Trebuințele soțiale*) l-am cetit de vro cîteva ori [2]. Îl găsesc prea bun și nu știu ce s-ar mai putea zice. O observație o să-ți fac. Ai enonsat de două ori principul bentamic, fără a-l desluși îndestul, fără a-l demontra, dupe cum ai făgăduit-o în art. despre *Învățătura publică* [3]. Gîndesc că ar fi locul aci să-l dezvălui mai bine, căci altfel te vor imputa de materialist.

Acel principiu, de care sînt și eu, trebue bine lămurit, căci altfel aduce eșituri urîte.

Ți-am zis să scrii lui Valian, daca sloboade să vă dau să tipăriți în Jurnal manuscrisele ce are la mine și care sînt interesante. Unul e: *Geografia veche a Dacii* și celalalt: *O călătorie în munți.*

Manuscrisu o să ți-l trimiț prin profesoru de la Focșani.

Adio,
Tout à vous,
N. B.

13

CĂTRE ION GHICA

Despre unele zvonuri dușmănoase privind pe I. Ghica. Cere 100 exemplare din primele coli, recent apărute, ale *Puterii armate*. Îi vestește plecarea la băi în Transilvania. Despre alte greșeli de tipar din *Puterea armată*. Despre intenția lui Bibescu de a-l numi la Arhivele Statului pentru a putea face cercetări istorice.

[București, 13 iunie 1844][1]

Mon cher Ghyca,

J'ai reçu ta dernière lettre. Je l'attendais avec impatience, car j'étais diablement vexé d'entendre dans le monde des bruits répandus sur ton compte, par des lettres de Moldavie, et de manquer des arguments pour te défendre. Ton plan je le trouve très rationnel, mais je doute de son exécution; en tout cas, il ne faudrait pas reculer.

---

*Manuscrisul defect.

Je croyais que je recevrais deux feuilles de la brochure, par la poste d'avant hier, mais je n'ai pas reçu; tâchez de m'envoyer prochainement pour une centaine d'exemplaires et le reste vous me l'enverrez, quand le tout sera imprimé. Vous les adresserez à mon frère, car moi je pars dans 3 jours pour les eaux. Si vous n'avez pas encore imprimé la préface, retranchez la dernière phrase, qui dit : și însfîrșit căci sînt convins și c. l.

La conclusion de mon article est attendue ici avec impatience, car il faut savoir qu'on est maintenant guerroyeur; à la cour, dans les salons on ne parle que Landwehr.

Dans le dernier numéro, il y a les fautes suivantes :

f. 161, col. 2, l. 15; trebue scos cuvîntul: *cînd*
f. 161, col. 2, l. 1; *Gherghița,* în loc : *Gherghina*
idem l. 13 : *cu starea* [în loc] : *căutarea*
f. 162, col. 1, linia 10; *atîtor,* [în loc] : *altor*
idem lin. 19; *să vie* [în loc] : *să fie*
f. 163, col. 1, l. 25; *Zernești* [în loc] : *Cerneți*
idem, col. 2, l. 27; *Gradiștа, Măcsinenii,* în loc : *Gradista Măcsienii*
[f.] 164, col. 1, l. 4; *cătanilor Tîrgoviști,* în loc de : *căpitanilor Tîrg.*
[f.] 165, col. 2, l. 12; *se lupta* [în loc] : *lupta*
[f.] 166 col. 2, l. 9; *isbire,* [în loc] : *iubire*

Îngrijește de erată și să nu mai se facă atîtea greșeli.

Si vous voulez m'écrire aux eaux, adressez vos lettres à Baritz, Cronstadt, que je chargerai de me les faire parvenir.

Je vous ai dit que le prince me fait beaucoup d'amitiés. Il veut me donner un post aux archives; il m'a fait dire de recevoir ce poste parce que je serais à même de pouvoir travailler sur l'histoire.

Adieu, mon cher, je suis très pressé, ainsi je suis forcé de finir,

Tout à vous,
N. Baltchesco

[Adresa f. 2 v] À Monsieur, Monsieur Jean Ghyka

14

CĂTRE RUDOLF CANTACUZINO

Chitanță pentru împrumutarea planului Turnului Colței.

[București], Le 3 April 1845[1]

J'ai reçu de M-eur le prince Rodolphe Cantacuzène le plan de la tour de Coltza que je m'engaje a rendre a Mr. Grégoire Cantacuzène après que je l'aurai lithographié.

N. Bălcescu

15

CĂTRE „GAZETA DE TRANSILVANIA"

Desminte zvonul înregistrat de Vaillant, în cartea *La Romanie,* că în cursul anchetării „complotului" din 1840 ar fi fost lovit de spătarul Ghica.

București, 5 iulie 1845

Victimă a unor uneltiri ticăloase și fără de lege a unor oameni ai guvernului trecut, carii, pentru ca să-și mulțumească niște vinovate dorințe de răzbunare particulară, nu au avut multă greutate a găsi mai mulți complezanți ce au priimit a juca, într-o prefăcută conspirație, rola îndoită și de conspirator și de pîrîtor, eu uitasem suferințele ce am împărțit în anul 1840 cu o seamă de tineri, și măcar că și atunci ca și acum aș fi putut da pe față toată intriga, dar nu am vrut căci opinia publică a protestat îndestul pentru nevinovăția mea și a aruncat ocara asupra aceluia care, abuzînd de drepturile autorității sale, au uneltit acea intrigă. Acum o scriere de curînd eșită la Paris supt titlul *La Romanie* de J. A. Vaillant, făcînd pomenire de evenimentele de la 1840, coprinde un fact ce-mi este personal și pe care mă cunosc dator a-l mărturisi ca neadevărat [1].

Dl Vaillant zice că în vremea închisorii mele, spătarul Ghica, pe lîngă neomenoasa sa asprime, și-ar fi dat voea de a mă lovi. Asemenea vorbe răspîndite de atunci în public au avut mult crezămînt în urechile oamenilor obicinuiți de mai multă vreme a auzi feluri de silnicii ale guvernului. Adevărul este că spătarul Ghica nu a îndrăznit a face aceasta nicidecum.

Această declarație, domnule redactor, doresc să o publici prin jurnalul dumitale.

Al dumneavoastră,
N. Bălcescu

16

CĂTRE COSTACHE N. FILIPESCU

Despre vizita la Iași și apoi la Mînjina. Regretă moartea tatălui lui N. Filipescu de care a aflat dintr-o scrisoare a acestuia către V. Alecsandri. La Iași a admirat forța cu care a primit această veste sora lui Costache N. Filipescu. Îl roagă să-l ierte că i-a ținut atît de mult trăsura. Absența lui Filipescu este regretată la Mînjina.

Mînjina, ce 1/13 avril 1846

Mon cher Philipesco,

Enfin j'ai quitté Iassi, depuis deux jours. Mes affaires m'ayent obligé d'y prolonger mon séjour plus que je le voulais; et je me trouve pour le moment à Manjina. Vous qui étes initié aux délices de ce séjour, vous pouvez comprendre combien je doit m'y plaire, aussi je ne pense pas retourner a Buckarest avant dix jours.

C'est avec beaucoup de peine mon cher que j'ai appris, par la lettre que vous avez écrite à Alecsandri le malheur qui vous a frappé. Il est

bien vrai que vous avez perdu le meilleur des peres. Je l'avait bien peu connu, mais assez pour le comprendre l'estimer et le respecter. Et vous savez qu'ils sont bien rares et bien regretables les hommes dignex d'estimer et de respect dans notre société et surtout dans certaines classes.

J'ai vu M-me votre seur avant de quitter Iassi. M-me E. Ghica et M-me S. Catargi lui avait déja fait part de la triste nouvelles. Je l'ai trouvée triste, mais résignée, et j'ai admirée la force d'âme de cette exelente créature. Elle oubliait ses souffrances pour penser seulement à celles de M-me votre mère et elle m'as engajez beaucoup de vous prier de lui écrire au plutôt possible. Je crois mon cher que vous vous empresseret de la tranquilliser et de la consoler. Elle en a certain besoin.

Vous etes très regretté à Manjina ou espérait nous vous à Pâques, mais maintenant votre mahleur, vous empèchers d'enecuten votre promesse.

Vous devez savoir encore mon cher que votre droschi se porte trés bien et s'est toujours bien porté.

Je suis desolé de vous l'avoir tant retenu, mais croyez que j'ai été forcé par mes affaires a rester plus que je ne vous l'avais promis et j'ai foi en votre amitié pour moi pour me le pardonner.

Veuillez presenter mes homages a M-me Vladoianu et mes amitiés a nos amis commun.

Adieu,
tout à vous,
N. Bălcescu

17

CĂTRE COSTĂCHIȚĂ N. FILIPESCU

Îl înștiințează că s-a întors din Moldova. Îi trimite trăsura pe care acesta i-o împrumutase. Despre apropiata sosire la București a Elenei Negri și despre plecarea acesteia în străinătate. Despre intenția sa de a se reîntoarce în Moldova. Cere să-i trimită un caiet cu însemnări de istorie și niște cărți.

[București,]19 avril [1846][1]

Mon cher Major,

Enfin, depuis lundi, je suis de retour à Bukarest. Je sais que mon retardement a dû vous fâcher beaucoup, à cause de votre voiture que je vous ai retenue trop longtemps. Croyez, mon cher, que j'ai été aussi désolé de cela. J'avais voulu vous la renvoyer de Jassi, mais je n'ai pas trouvé l'occasion et l'envoyer par la poste c'était dépenser trop. Tout ce que je puis vous dire c'est que je l'ai bien soignée et elle se trouve en parfait état de santé.

Si vous saviez comme nous vous avons regretté à Mîngina.

Si nous avions su que vous étiez à la campagne, nous serions venus vous prendre pour vous emmener auprès de nous.

Les Morusi aussi y étaient et nous avons passé de beaux jours.

Vous savez que M-me Hélène, souffrant beaucoup de poitrine, les médecins lui ont conseillé les bains d'Ems et un séjour de deux années en Italie. Elle part, le quatre du mois prochain. Elle viendra passer une dizaine de jours à Bukarest et après, elle ira s'embarquer à Giurgevo. Vous devriez tâcher de venir la voir à Bukarest lorsqu'elle y sera, car il est de notre devoir de lui faire le séjour agréable, à elle, qui a été si affable avec nous à Blînzi.

Je ne vous engajerai pas à aller en ce moment à Mîngina, car Negri, M-me Hélène et Zulnie se trouvent à Jassi.

Si vous voulez, attendez jusqu'à la Saint-Constantin, et nous irons ensemble, car j'ai promis à Negri et à ces dames d'aller les voir alors.

Il paraît qu'elles y auront du monde à cette époque.

Votre voiture, je vous l'envoie.

Je vous ai apporté d'Alecsandri une lettre et 20# que j'ai remis à Monsieur Grégoire Philipesco, votre frère, pour vous les faire tenir.

Veuillez m'écrire au plus tôt, mon cher, et m'envoyer le cahier que je vous ai laissé, où se trouve la correspondance du prince Serban Cantacuzène avec la cour d'Autriche [2]. J'en ai grandement besoin. Envoyez-moi aussi quelques livres que j'ai chez vous, comme : Jouffroy [3], l'histoire de Thiers [4], etc.

A Jassi j'ai arrangé nos petites affaires, mais elles m'ont pris du temps, comme vous l'avez vu. J'espère, mon cher, que vous ne m'en voulez pas beaucoup, autrement j'aurais bien de la peine, et que vous continuerez de m'écrire toujours.

Et mon article l'avez-vous fini?

Sur ce, mon cher, je te salue et t'aime.

Votre dévoué serviteur,
N. Bălcescu

[Adresa pe plic:] Monsieur, Monsieur Le Major Constantin Nicolas Philipesco, à Buckarest, Podu Mogoschoï. Valachie

18

CĂTRE AGIA BUCUREŞTI

Cere paşaport pentru a putea merge în Germania. Propune chezaş pe fratele său, Costache.

[Bucureşti, mai 1846][1]

Cinstitei Agii,

Avînd neapărată trebuinţă a merge la apele minerale din Germaniea rog pe c. Agie să binevoiască a-mi slobozi cuviinciosul pasaport pe soroc de patru luni pe chezăşia frate-meu, sărdarul C. Bălcescu, ce alătur pe lîngă aceasta [2].

N. Bălcescu

19

CĂTRE ALEXANDRU RUSSO

Îl înștiințează că împreună cu C. Negri și C. N. Filipescu se află la Budapesta. Speră să se întoarcă prin septembrie.

[Budapesta, iunie] 1846[1]

Mon cher Rousso,

Je profite aussi de l'occasion pour me rappeler à ton aimable souvenir. J'ai reçu trop tard ta lettre et je n'ai pas eu le temps de t'écrire de Bucarest, car le lendemain je suis parti pour Giurgevo, et à mon retour, trouvant Negri et Philipesco à Bucarest, l'idée m'est venue de les accompagner, ayant besoin surtout de me distraire de différents désagréments que j'ai eus dans mon cher pays. Ainsi me voilà parti et assez heureux car je me trouve dans la société de mes plus chers amis. Comme j'aurais voulu, mon cher et brave Rousso, te voir avec nous, car je suppose que tu dois t'ennuyer beaucoup en l'absence d'Alecsandri. Je pense retourner vers le mois de septembre et ce n'est qu'alors que je commencerai le journal.

Faites mes amitiés, je vous en prie, à Rolla, Negruzzi et aux Rosetti.

Adieu, tout à vous,
Bălcescu

20

CĂTRE COMITETUL „ASOCIAȚIEI LITERARE" DIN BUCUREȘTI

Împreună cu M. Kogălniceanu propune să alcătuiască un dicționar biografic privind pe cei „mai însemnați români din toate țerile și din toate veacurile".

Paris, 24 iulie 1846

Una din cărțile care ar contribua foarte mult la răspîndirea gustului cetirii și mai ales a cunoștinții istoriei naționale, ar fi negreșit un dicționar biografic, care să cuprindă viețile celor mai însemnați români din toate țerile și din toate veacurile. O asemine carte, singura scriere istorică ce după starea de astăzi a istoriei se poate face, ne îndatorim a o prelucra, după modul și marșa ce însuși acel comitet ne-ar prescrie.

Din parte-ne însă ne îndatorim ca această operă să nu cuprindă mai puțin de două tomuri în 8° (materiea fiind bogată) și să fie gata într-un termin de un an de la încuviințarea comitetului.

Manuscriptul va fi trimes în patru rînduri. Șederea noastră în Paris, precum și scumpetea traiului nu ne eartă ca să prelucrăm această scriere fără onorare. De aceea, dacă cinstitul comitet socotește că scrierea propusă poate să răspundă la scopul soțietății, apoi noi ne îndatorim a o compune cu condiție de a ni se da o somă de patru sute galbini pentru toată opera,

fie ca ea să cuprindă două tomuri, fie și mai mult. Iar banii asemine, să ni se răspundă în patru termine, adecă după primirea a unii pătrimi de manuscript să ni se trimită o pătrime din sumă [1].

N. Bălcescu *M. Kogălniceanu*
39 Rue de la Chaussée d'Antin

21

CĂTRE COMITETUL „ASOCIAȚIEI LITERARE" DIN BUCUREȘTI

Cere învoirea de a se retrage din comitetul „Asociației literare" fiind plecat din țară.

Paris, 10 august [1846][1]

Cinstitului comitet al Asoțiației literale,

Depărtarea mea din țară, pe mai multă vreme, oprindu-mă d-a putea lua parte la lucrările acelui ci[nstit] comitet, îl rog ca să binevoiască a mijloci la dd. patronii soțietății, spre a mi se da voe a mă trage din însărcinarea de mădular al acelui ci[nstit] comitet, arătîndu-le într-aceeași vreme părerea mea de rău că împrejurările m-au oprit a răspunde cu vrednicie, dupe cum aș fi dorit, la încrederea cu care d-lor m-au cinstit [2].

N. Bălcescu

22

CĂTRE „REVUE DE L'ORIENT"

Cere ca revista, prin publicarea scrisorii de mai jos, să restabilească numele autorului adevărat al *Puterei armate* apărută în traducere sub numele de Vaillant.

Paris, 2 septembrie 1846

Monsieur,

La „Revue de l'Orient" du mois de juin de cette année a publié un article sur la *Force armée et l'art militaire des Roumains*, signé Vaillant. Cet article, monsieur, est de moi. Il a été publié en 1844, dans le „Progrès" revue roumaine, paraissant à Iassy (Moldavie) ainsi qu'il est fait mention dans la préface des *Fragments tirés des chroniques moldaves*, par le major Kogalniceano. M. Vaillant n'étant donc que le traducteur de cet article, permettez-moi d'avoir recours à votre impartialité et de vous prier de bien vouloir rétablir le nom du véritable auteur, en insérant cette lettre dans le prochain numéro de la revue.

Agréez, Monsieur, etc.
N. Bălcesco

23

CĂTRE ELISABETA ŞTIRBEI, IOAN BIBESCU, IOAN BĂLĂCEANUL, ROXANDA ROSNOVANU, ALEXANDRU STURDZA MICLĂUŞANUL, NICOLAE GHICA COMĂNESCU ŞI G. BARIŢ

Îi roagă să primească a fi „protectori" ai Societăţii studenţilor români din Paris şi să îndemne pe compatrioţi a subscrie la această societate.

[Paris, iulie—august 1846][1]

Domnule,

Trebuinţa ce au românii de oameni învăţaţi între dînşii este deobşte simţită. Din nenorocire, şcoalele noastre nu pot a cultiva desăvîrşit duhul tinerimii, şi ea, spre a-şi completa studiele, este nevoită să alerge la reputatele universităţi ale Europei luminate. Lipsa însă a mijloacelor pecuniare opreşte la noi pe cei mai mulţi tineri a lua acest drum, şi astfel mai multe talente, cari, cultivîndu-se, ar fi putut fi patriei de un mare ajutor, se sting nefolositoare. Aceste consideraţii au îndemnat pe studenţii români din Paris a întocmi o societate pentru ţinerea în streinătate, spre acest scop, a unor tineri înzestraţi cu studii pregătitoare şi cu un talent dovedit.

Buna opinie de care vă bucuraţi, domnul meu, în patria noastră, dorinţa ce aţi dovedit că aveţi pentru cultivarea naţiei, au îndemnat această societate ca să vă roage să fiţi unul din protectorii ei şi să binevoiţi a îndemna pe compatrioţi a subscrie la această societate, al cărei scop nu poate să fie decît bine lăudat de obşte.

Societatea crede că această dovadă de adîncă stimă şi încredere, ce vă dă, va fi primită cu bunătate şi bucurie din partea d-voastră.

24

CĂTRE ION GHICA

Cere ştiri despre ţară. Despre eventuala alegere a lui Ion Ghica ca deputat. Îi recomandă să propună, în caz de va fi ales, reforme cu caracter înaintat. Diferite.

Paris, 14 septembrie [1846]

Iubite Ghica,

De ce nu-mi scrii şi mie? N-am nici o ştire despre tine de cînd ai plecat. Aş dori să ştiu cum merg lucrurile în ţară. Ce faci şi ce nădăjdueşti.

Aş dori să aflu că împotriva ideii ce aveai aci a te izola, să-ţi dai uşile de părete şi să priimeşti lume după lume şi să-i duci cu vorba, dupe cum ştii, fără a te închieta de ce va zice unii, alţii, ticăloşi, pizmaşii. Cînd n-are cineva decît vorbirea spre a-şi propaga ideile, trebue s-o întrebuinţeze tare mult şi acei ce au idei sănătoase şi folositoare au datorie sfîntă a le propaga.

De vei izbuti a te alege deputat apoi socotesc că ar trebui să-ţi faci oarecare partidă şi să ceri ceva reforme, chiar cînd vei fi sigur d-a nu le dobîndi. Binele va fi mare cînd se va scorni înaintea publicului nişte discuţii mai importante şi care l-ar putea mişca *(émouvoir)*.

Un lucru care socotesc că s-ar putea face cu înlesnire este să ceri reformarea regulamentului dinlăuntru al Camerii, adecă chipul d-a vota şi d-a dezbate. Orice adunare are dreptul d-a şi-l face singură, fără întărirea puterii executive. Avantajul ce ar eşi, afară că ar produce o dezbatere metodică care prăpădeşte de tot pe cei săraci cu duhul, dar încă s-ar intercala într-acest regulament inviolabilitatea deputaţilor, răspunderea ministerială şi altele după cum s-a făcut în mai multe ţări. Aceasta este un mijloc indirect d-a întroduce în legiuiri oarecare principe bune. Citeşte cu luare aminte : *La Tactique des assemblées législatives* de Bentham, care o are Golescu sau Voinescu, şi vei vedea că am cuvînt.

Scrie-mi, te rog, mai des. Şi cînd vei avea ceva mai deosebit a-mi scri şi te-i teme, adresează-mi scrisorile supt numele *Monsieur Marcus*.

Eu peste vro cîteva zile mă mut cu Alecsandri şi Goleşti. Adresa mea e : *Rue Madame 49*.

Arată lui Ruset complimentele mele şi zi-i că îl rog ca, întorcîndu-se pe la Viena, să-mi ia şahul meu de la Hurmuzachi, plătind preţul dregerii lui.

Complimentele mele la Mme et Mr Cîmpineanu, şi la Tel, Predescu, Voinescu, Filitis şi Golescu.

Adio,
N. B.

[Adăugat de G. Cretzeanu:] Priimeşte şi din parte-mi un compliment.

Cretzeanu.

25

CĂTRE COSTĂCHIŢĂ N. FILIPESCU

Ştiri despre cele ce i se comunică din ţară. Cere lui C. N. Filipescu ca în noua Obştească adunare să susţină, ca şi în trecut, reforme înaintate. Despre zvonul instituirii unui impozit pe proprietatea funciară rurală şi îndreptăţirea acestui impozit. Intenţia sa de a scrie un studiu prin care să dovedească că proprietarii de moşii au fost impuşi în trecut la dări. Cere să-i facă o „descriere asupra duhurilor şi stării lucrurilor în ţară".

Paris, 14 octomvrie [1846]

Iubite Filipescu [1],

Nu ţi-am scris mai nainte, fiindcă te ştiu că te-ai zăbovit la Viena mai mult decît socoteai. Pricina însă n-o cunosc.

Acum te afli în ţară negreşit şi nădăjduesc că cît mai curînd voi priimi vestea mult dorită mie de realegerea d-[ta]le de deputat.

După cele ce-mi scriu din Bucureşti se vede că Obşteasca Adunare o să fie sau prea servilă, sau prea pasionată, după cum biruinţa la alegeri o fi sau în partea Curţii sau în partea opoziţiei. Pricep cît trebue să fii supărat văzîndu-te între două extremuri cu care nu poţi simpatiza. Dar nu trebue a te descuraja. Chiar de ai fi singur în Cameră de principurile

d-[ta]le, vei căuta a le reprezenta pe dînsele, știind că făcînd-o, reprezentezi opinea tuturor românilor progresivi, luminați și patrioți, care au încredere și stimă către d-ta și cărora sînt sigur că nu vei lipsi. Trebue să ne armăm cu răbdare și persistență, altmintrelea nu e nădejde de izbîndă.

Știu încă că este o facție din boeri care dorește răsturnarea domnului și alegerea lui A. Ghica, fostul vistier. După cele ce am vorbit și după principurile ce îți cunosc, crez că nu îți vei da inima și ajutorul acestei facții, ci dimprotivă vei sprijini guvernul de astăzi. Tot ce trebue făcut, după socoteala mea, este d-a imprima guvernului o direcție legală și progresivă. Numai cu această condiție guvernul de astăzi și-ar spăla păcatele și s-ar întemeia. Misica Adunării de estim este mare. În mîna ei stă a întemeia și a pune pe o cale de progres șovăindele noastre instituții.

Domnul are să propue impozițiea pe proprietate. D-ta ești hotărît să sprijini aceasta, și vei face foarte bine. Eu gîndesc să fac un articol doveditor că înainte vreme proprietatea plătea contribuțiile, spre aceasta îmi aștept hîrtiile din țară. Poți lua însă oarecare deslușiri dintr-o *notă* tipărită în *Puterea armată* a mea [2].

Aștept și te rog, iubite, să-mi faci o descriere asupra duhurilor și stării lucrurilor în țară, cu acel metod analitic ce te deosibește. Nu e așa că nu voi aștepta în zadar?

Nu uita încă că mi-ai făgăduit a răspunde la toate scrisorile mele.

Mă grăbesc de aceea că [mă] văz silit să fiu scurt, cu toată dorința ce am să mai convorbim împreună, în singurul chip ce putem face acum.

Adieu, à bientôt,
Tout à vous,
N. Bălcescu

26

CĂTRE COSTACHE BĂLCESCU

Despre lipsa de știri din țară. Despre un contract de vînzare a unei păduri, care ar urma să fie încheiat la Paris. Cere să comunice adresa sa lui C. N. Filipescu.

Paris, 15 oct[ombrie] 1846

Iubite frate [1],

Care este pricina de nu-mi scrții? De la scrisoarea ce mi-a adus-o Pereț n-am mai priimit de la tine nici o scrisoare. N-am nici o știre de acolo. Nu știu încă cum merg lucrurile mele. Bani nu-mi trimite nimeni.

De ce nu te-ai grăbit să-mi trimiți o împuternicire pentru ca să închei contract pentru pădure. Negustorul a venit și eri la mine și eu i-am zis că mă mulțumesc pe condițiile cu care a vîndut Bengescu; a rămas acum să-mi aducă contractul Bengescului. El zice că pleacă peste douăzeci zile d-aci, ca să vie în țară. Ce face Ghica, Voinescu, de ce nu-mi scriu. Eu le-am scris însă, dar nu mi-a răspunseră.

Zi lui C. Filipescu, de este în București, iar de e la țară scrie-i îndată, că am uitat în scrisoarea ce i-am trimes ieri să-i însemnez adresa mea care e aceasta: *35, rue de l'Odéon.*

Dă o dar lui ca şi tutulor prietenilor.

Ce sînt secăturile acelea, ce am auzit, de comploturi pe la Mehedinţi?

Arată complimente pe la toţi şi scrie-mi mai des şi mai mult.

N. B.

Eu sînt sănătos. Sărută din parte-mi mîna mumă-mii.

27

CĂTRE ION GHICA

Cere ştiri din ţară. Se plînge de prietenii din Bucureşti care nu-i scriu.

Paris, 6 noemvrie 1846

Iubite Ghica,

Ce te faci? De la plecare ta de la Viena nu mai am nici o ştire despre tine. Pîn-atunci m-me Negry m-a înştiinţat despre tine. Aşteptam ca d-aci înainte să-mi scrii tu din ţară, dar în zadar am aşteptat. Să fii supărat pe mine, nu crez căci nu ştiu să-ţi fi dat pricină. Apoi chiar atunci ştiu caracterul tău franş şi n-ai fi lipsit a mi-o spune curat.

Am să mă plîng de prietenii miei din Bucureşti.

Am scris la mai mulţi şi nici unu nu mi-a scris, afară de Şt. Golescu. Pentru ce oare sînt urgisit.

Doresc să ştiu ce se zice şi ce se face prin ţară.

Ce s-a ales cu nădejdile tale, care era şi ale mele. Scrie sau nu deputăţie şi Obştească Adunare estim.

Ce face Voinescu, C. Kreţulescu, Cîmpineanu; spune-le multe din parte-mi.

Cum îţi petreci prin ţară?

Ce ai de gînd să faci? Te întorci la Paris sau rămîi p-acolo?

Roset nu vine? Nu ştiu d-a plecat din Bucureşti.

Te rog, Ghica, scrie-mi cînd poţi. Binevoeşti a nu fi leneş, după pilda mea, o dată măcar pe lună, şi scrie-mi.

Adio,
al tău prieten,
N. Bălcescu

Alecsandrescu este unul din care am scris şi nu mi-a răspuns. Fă o mustrare cum se cade.

Adresa mea este:
35 rue de l'Odéon.

28

CĂTRE ION GHICA

Îl felicită pentru căsătorie. Despre articolele apărute în presa franceză privitoare la Principatele române. Despre cabinetul de lectură de la „Biblioteca română" din Paris. Despre boala de care suferă și intenția sa de a pleca în Italia. Trimite cuvîntarea pe care a rostit-o de Anul Nou. Diferite.

Paris, 3 fevruarie 1847

Iubite Ghica,

Nu mi-ai scris de mult. Eu asemenea nu ți-am scris și pricina e că neîncrezîndu-mă în poște nu vream să dau de cetit celor ce nu mă iubesc și pe care nu-i iubesc. Oricît de însemnătoare lucruri ți-ași fi scris mi-ar fi părut rău ca să fie cetite de altul, mai-nainte. Mi s-a părut însă ciudat să nu-mi vorbești nimic despre căsătoriea ta. Cu toate acestea îți urez, iubite Ghica, cu toată puterea prieteșugului ce am pentru tine, îți urez multă fericire. Fericire intimă care crez că e singura adevărată și pentru care însă nu mă simț menit. Nu știu proectele tale. Nu știu ce faci și ce ai de gînd să faci în țară, în împrejiurările de față.

În scrisoarea ta din noemvrie îmi reproșai nelucrarea mea și te înșălai foarte. N-am stat cu mîinile în sîn, aci. Nu poci a-ți descri toate ce am lucrat, dar le vei afla odată.

N-am de mult știri din țară. Nimeni nu-mi mai scrie. Se vede că v-a legat de tot mîinile și înțelegerea, potentații. Ce impresie a făcut acolo nenumăratele articole din jurnalele franceze? Priimitu-le-ați?

Chestioana noastră a înaintat foarte mult în Franciea. Este de mirare a vedea cu ce inimă s-a ocupat mai toate jurnalele de noi, în zilele trecute. Nu este zi aci să nu vedem cîte ceva în jurnale pentru noi.

Duhul junimei d-aci încă s-a format bine. Avem acum un cabinet de cetire, c-un salon minunat, făcut de Vîrnav. Aceasta este un centru de adunare al românilor.

Eu nu știu cînd m-oi întoarce în țară. Aș vrea să fie cît mai tîrziu se va putea. Am fost tare bolnav în luna trecută. Am fost încă tare supărat.

Gîndesc să plec în Italiea peste vro trei zile; voi șădea numai vro două luni și mă voi întoarce în Paris.

De îmi vei scri, adresează-mi scrisoarea la Palerma, în Siciliea, poste restante [1]. Voi zăbovi acolo cîteva zile, căci voi găsi pe Basile Alecsandri și pe m-me Negry, care să află tare bolnavă. Doctorii d-aci au hotărît-o de nevindecată. La Neapoli a fost foarte rău bolnavă. Din norocire Basile e lîngă dînsa. Îți scriu acestea numai pentru tine și n-aș vrea să le arăți la nimeni alt.

Îți alătur aci un cuvînt ce am zis la patrioții adunați pentru reveilonul Anului Nou. A plăcut la mai mulți. Îl poci ceti la toți intimii noștri cum Voinescu, Șt. Golescu, Predescu și alții, dar nu-i da multă publicitate, nici scoate copii afară, căci nu voi să-mi închiz drumul d-a mai putea trăi în țară la întoarcerea mea.

Adio, iubite Ghica, fii fericit și gîndește-te cîte odată la prietenul tău,

N. Bălcescu

29

CĂTRE EUDOXIU HURMUZAKI

Îi cere informaţii despre cercetările acestuia în arhivele Vienei. Cere să i se trimită şahul lăsat la Viena pentru reparaţie. De asemenea să i se facă şi să i se trimită o copie după efigia lui Mihai Viteazul, gravată pe o medalie bătută în 1600, aflată în Colecţia Cabinetului numismatic imperial.

[Paris, 3 iunie 1847]

Iubitul meu d-le Docsachi,

Dă-mi voe a mă recomenda şi eu plăcutei d-[ta]le suvenire. Este un an de cînd doresc să vă scriu, dar lenea mea, împregiurările şi viaţa-mi nomadă m-a oprit.

Aş dori tare să ştiu de aţi putut trage còpii după documentele ce se află în arhivele d-acolo şi care privesc istoriea românilor. Aş fi tare norocit de mi-aţi scri.

Îndrăznesc a vă ruga încă a arăta multă frăţie din parte-mi, frăţiorului d-[ta]le, d. Alecu, şi a-i spune că îl rog a-mi lua şahul de la Tourneur Demel, Körtnerstrasse, unde l-am dat împreună, spre a fi dres, şi a mi-l trimite cu cel dintîi pasajer aci, înştiinţîndu-mă şi de banii ce trebue să-i trimiţ pentru plata meşterului.

Vă mai rog încă cevaşi. În cabinetul împărătesc de monete din Viena este o monedă de aur, grea de zece galbeni, tăiată la 1600, cu portretu lui Mihai v.v. Viteazul [1]. Aş dori să am un desen simplu, cu creionu, după acest portret. Este lesne d-aţi voi a pune să mi-l scoaţă şi a mi-l trimite cît mai curînd.

Aşteptînd cu vie mulţumire ştiri despre d-stră, cu cinste mă însemnez,

al d-stră prieten,
N. Bălcescu

Adresa mea la Paris este : *94, rue de l'Uniaersité*

30

CĂTRE ALEXANDRINA (LUXIŢA) FLORESCU

Regretă plecarea ei neaşteptată din Paris; mărturisirea adîncilor sentimente ce-i poartă. O roagă să se oprească la Viena, unde crede că se vor putea întîlni.

Paris, 7 iulie [1847]

Iubită prietenă,

Astăzi la 3 mă dusei la tine sigur că te voi găsi. Intrai în casă, casa pustie. O bătrînă îmi spuse c-ai plecat. Un fer îmi pătrunse inima. Pentru ce să pleci fără să mă aştepţi, *fără* să-mi spui ? M-ai făcut tare să sufer. Alergai la Papa, îl întîlnii pe uliţă şi el nu ştia nimica de plecare-ţi.

Intrînd acasă mîhnit tare, găsii răvaşul tău. Pentru ce să te grăbeşti Luţico, simţ cu durere plecarea ta. Parisul mi se pare pustiu. Perzîndu-te, simţ cît îmi eşti trebuincioasă. Astăzi veneam la tine cu hotărîre să te rog să rămîi. Sînt ameţit, sînt nebun. Iartă Luţico de te-am făcut să suferi cum şi eu ţi-am ertat multe suferinţe. Opreşte-te Luţico unde te-i afla. Păstrează-te, păstrează-ţi sănătatea pentru mine, nu pentru tine. Îţi mărturisesc Luţico, ţi-o mărturisesc din inimă. Eşti singura prietena mea, singura femeie ce iubesc acum, dar te iubesc. Nu uita că liniştirea şi viaţa mea atîrnă de liniştirea şi viaţa ta. Aceea ce îţi zic este curatul adevăr. Zici că mă poţi întoarce în ţară. Ţi-o spui în credinţă că nu mă voi întoarce în ţară decît cînd voi avea nădejde că te voi găsi; cînd aş fi putut să alerg după tine, te-aş fi întors îndărăt. Nu ştiu încotro ai apucat că o fîceam negreşit. Am căutat eii de două ori pe grec ce şade cu Suţu [1] ca să întreb de tine şi nu l-am găsit. li [!] scriu aceasta scrisoare fără să ştiu unde s-o trimiţ.

Uneori îmi închipuesc că poate vei fi avut fericita idee de a te aşăza lîngă Paris undeva. O ce fericit aş fi cînd aceasta ar fi. Te doresc Luţico puternic. Poate nu-ţi vine să crezi aceasta, dar adevărat singur adevăr. De la plecarea ta n-am odihnă. Prietena mea, îţi făgăduesc că vei fi mulţămită d-aci înainte de prietenul tău, de fratele tău. Trimite-m o binecuvîntare, trimite-m o sărutare prietenească în scrisoarea ta care să mă mîngîe. Trimite-m de poţi un portret al tău.

Scrisoarea ta o voi păstra cum şi toate cîte îmi vei mai scri. De ce să crezi că pui comparaţie între tine şi celelalte! Care a avut un suflet mai nobil şi mai mare decît al tău!

Daca am fost adesea aspru către tine, a fost singur numai cu ideea că aceasta-ţi va aduce liniştire. Îmi ziceam, lasă să mă blesteme, să mă afurisească, numai să fie liniştită. Acum văz că în zadar aceasta. Îmi deschiz dar inima la prieteşugul tău, Luţico, sora mea, prietena mea, scrie-m cît mai des şi gîndeşte-te la mine.

Al tău frate,
N. Bălc[*escu*]

De eşti la Viena mai întîrziază acolo. Aşteaptă-mă că poate viu şi eu să te găsesc. Sau poate în ţară ne întîlnim, numai voi să ne întîlnim. Inima-mi are trebuinţă să te vază Luţico.

Diderot [2] îmi este mai scump acum şi îl sărutai acum căci vine de la tine.

Adio, Luţico. Neorînduiala acestii scrisori îţi va arăta cît sînt de turburat, cît te doresc.

Al tău frate,
N. B.

Aşteaptă la Viena pînă ţi-oi scri, întoarce-te în ţară mai tîrziu pe la avgust, unde voi veni să te gătesc, poate viu la Viena să te găsesc.

31

CĂTRE VASILE ALECSANDRI

Despre viața pe care o duce la Paris. Durerea pe care a avut-o la aflarea știrii despre moartea Elenei Negri. Părerea sa despre nemurire. Despre lucrul său în biblioteci, în căutare de material pentru o poemă istorică asupra lui Mihai Viteazul. Descoperirea adevăratului portret al lui Mihai. Sfătuește pe Alecsandri să scrie o poemă avînd ca subiect cucerirea Daciei. Despre un atlas al „Columnei lui Traian" și o lucrare cuprinzînd corespondența între Traian și Pliniu. Despre literatura poetică din țară și o broșură publicată la Bruxelles în contra lui Bibescu. Diferite.

Paris, 1 oct[ombrie] 1847

Iubite Basile,

Aseară m-am dus la țară, la Miculi, pianistul, de care frate-tău ți-a vorbit, gîndesc. Am petrecut toată noaptea ascultînd muzică.

M-am sălbătăcit atîta de vro cîtăva vreme, cît numai muzica poate a mă dumesnici și a-mi da oarecare mulțumire.

Cînd mă întorceam azi spre casă gîndeam la tine, la prietena noastră, la viața noastră din Italiea, suvenire mult drage mie ! [1]. Îmi aduceam aminte de rîsurile ce îmi pricinuia cetirea vestitelor poezii, și ziceam în sine-mi : iată șapte luni de cînd n-am rîs, de cînd n-am avut mulțămire. Cîtă de mare, dar, a trebuit să fie mulțămirea mea, cînd intrînd acasă, găsii pe masă-mi o scrisoare de la tine.

Te plîngi cu mult cuvînt, iubite, că nu-ți scriu. Această mustrare mi-a făcut-o și frate-tău de vro cîteva ori, mi-am făcut-o și eu de mai multe ori. Nu știu ce am, ce-mi lipsește, dar văz că m-am făcut mai apatic, mai leneș, cum n-am fost niciodată. De vro cîtăva vreme mi-e peste putință d-a face cea mai mică mișcare sau lucrare. Nu citesc mai nimic. Nu scriu deloc, nu petrec, nu mă plimb. Trăesc în Paris într-o sferă nemărginită de activitate intelectuală și de plăceri, fără a lua parte nici la una, nici la alta. Această apatie a fost una din pricinile care m-a oprit d-a-ți scrie ție, la care adesea, cu drag, mă gîndesc. Dar sînt hotărît a eși din această stare apatică, a căuta a mă folosi în ceva, de vro cîteva luni ce mai am a mai ședea aci, și iată încep activitatea mea scriindu-ți.

Era și altă pricină care mă făcea să amînez minutul d-a răspunde la scrisoarea ta din iulie. Scrisoarea aceasta m-a făcut tare să sufer. Am suferit de durerea ta ca și d-a mea. Frate-tău mă ruga să-ți scriu, încurajîndu-te, și eu nu găseam în mine destulă putere ca s-o fac. Știam și știu că rana unei asemenea perderi este adîncă și înveninată și nu se poate lesne vindeca. Crez însă că n-ar trebui să ne lăsăm a fi biruiți de durere, dar păstrînd necurmat în noi viu aducerea aminte a prietenii ce plîngem, să căutăm a ne purta bărbătește, a trăi astfel ca cum ea ar fi de față a ne privi. Eu crez că pre o ființă de rînd este ertat a o regreta ca oamenii de rînd, iar pe Elena Negri [2] trebue s-o regretăm hrănindu-ne de spiritul ce o însufla, făcînd fapte mărețe și lăudate, după inima sa. Și apoi, cînd vom vedea-o odată, căci eu nu mă îndoesc că o voi vedea într-o lume mai fericită, nu trebue oare să-i putem mărturisi că am fost vrednici de dragostea ei și după ce ne-a lăsat singuri ? Tu vei zîmbi, poate, de milă la credința mea d-a o mai vedea. Dar tu știi, poate, că eu crez tare în

nemurirea sufletelor și în păstrarea personalității omenești și după moarte, fără de care nemurirea nu se poate înțelege și mi se pare absurdă.

Pentru aceea, ca să fiu vrednic de prietena mea, voi ca durerea mea pentru perderea ei, s-o prefac în dragoste către țara mea. Mă voi apuca dar de lucru cu temei. Deocamdată adun aci, din biblioteci, documente istorice ce găsesc. Voi să lucrez o scriere întinsă, o poemă istorică asupra lui Mihai v.v. Viteazul. Cînd voi sfîrși aci adunarea ce fac, mă voi duce la Viena și prin Ungariea și Transilvaniea, ca să completez colecțiea mea, și apoi mă întorc în țară ca să mă pui pe lucru.

Am făcut aci, cum și la Roma, descoperiri interesante. Am găsit între altele, aci, la Biblioteca regală, și adevăratul portret al lui Mihai v.v.. de pe care o să fac îndată o frumoasă gravură [3].

Ideea lucrării ce voi să fac mă hrănește acum și îmi dă viață. Aș dori să te văz și pe tine amorezat de o idee așa măreață, de pildă de ide[e]a ce aveai d-a face o poemă epică asupra coprinderii Daciei. Eu m-am gîndit l-aceasta, și ca să-ți înlesnesc lucrarea am făcut oarecare note de costumurile dacilor. Pe lîngă aceasta, studiea colonei lui Traian, unde se află descrisă cu deamăruntul toată această luptă, îți va fi destul pentru materiea poemei tale. Această coloană este frumos gravată într-un atlas mare, care coprinde și o istorie amăruntă a acestii lupte a dacilor cu romanii. Noi avem aci, la biblioteca română din Paris, acest atlas. Eu am pus să caute un exa[m]pler aci pentru tine; am scris și la Roma ca să-mi caute acolo, căci acest atlas, fiind de mult făcut, anevoe se poate găsi. Pe lîngă aceasta, am pus pe frate-tău de ți-a cumpărat o scriere franceză ce coprinde corespondința lui Traian cu Plinie. Aceasta îți va sluji spre a studia caracterul lui Traian [4].

Tu vezi, iubite Basile, că eu și frate-tău te iubim și ne gîndim la tine și am dori să te vedem mai liniștit, să te vedem lucrînd o scriere vrednică de tine, vrednică de prietena noastră și de memoria ei.

Ce face Negri? Nu știu nimic despre dînsul. Am scris atît lui, cît și la surorile lui și n-am priimit răspuns.

Spune-mi, te rog, cum merge literatura prin țară. Am auzit că un potop de poezii, tocmai așa de păgubitor literaturei noastre precum a fost focul și lăcustele stărilor materiale, v-au năpădit. Cît ași fi dorit să fiu lîngă tine ca să le citim și să le comentăm împreună. Veselia și rîsul m-ar vizita cu această cetire [5].

Nădăjduesc că ne-om vedea peste șase luni. Șase luni încă e mult pentru cei ce se iubesc. Pînă atunci scrie-mi des, cît de des, și eu îți făgăduesc că cel puțin nu voi lăsa scrisoare fără răspuns.

Ce face Kogălniceanu? Am auzit că s-a făcut de isnoavă cu totul curtezan.

Am cetit aci eri o broșură măricică supt titlu *La Valachie sous le Hospodarat Bibesco*, tipărită în Bruxelles [6]. Poate ați văzut-o și acolo. Nu numai Bibesco este tare hulit într-însa, dar chiar și națiea și tinerimea. După cum am înțeles este lucrată de boerii fanarioți, ce din păcate se află încă prin țara noastră. Cetirea acestii broșuri m-a supărat tare și de voi avea vreme, doresc s-o refutez. După dînsa numai rușii și fanarioții sînt cinstiți și prieteni ai țării.

Adu-mă, te rog, aminte la plăcuta suvenire a lui Rola și a m-mi Rola, la Rusetești și Nicu Ghica. Mi-a părut bine că Lascare Roseti a

izbutit a să alege deputat. Gîndesc că va da dovadă bună de nădejdile ce au într-însul cei ce-l cunosc. Eu i-am scris spre răspuns unei scrisori ce mi-a adresat la Palerma. Nu știu d-a priimit scrisoarea mea?

Adio, iubite Basile, caută pentru dragostea țării tale și a prietenilor tăi a fi liniștit și a te ocupa cu vro frumoasă lucrare, și scrie-mimai des.

Al tău frate și prieten,
N. Bălcescu

32

CĂTRE PAUL BATAILLARD

Îi trimite o carte și copia unui document românesc.

[Paris], octobre 1847

Mon cher Monsieur [1],

Je regrette beaucoup de vous savoir mal portant. Toute une affaire me force à me priver du plaisir d'aller vous voir à cette heure-ci. Je vous envoie l'ouvrage dont je vous ai parlé. Vous aurez la bonté de chercher, pp. 59 et 60.

Je vous envoie encore la copie de l'acte valaque [2].

Peut-étre, vers quatre heures, je pourrai passer chez vous.

Tout à vous,
N. Balcescu

33

CĂTRE DESSUS

Îi trimite salutări.

Paris, 7 oct[ombrie] 1847

Mon brave ami Dessus,

Agrée, je vous en prie, mes amitiés et tâchez de nous revenir au plutôt.

N. Bălcescu

34

CĂTRE VASILE ALECSANDRI

Despre activitatea sa la Paris. Îndemnuri adresate poetului. Despre poeziile populare. Cere lui Alecsandri să trimită lui Laurian o poezie populară pentru „Magazinul istoric". Despre cartea unui călător german în Țara Românească pe vremea lui Mihai Viteazul, cunoscută de Kogălniceanu. Despre copia pe care a făcut-o după cartea lui Baret. Informații privitoare la un articol asupra românilor ce urmează să apară în „Revue des Deux Mondes". Diferite.

Paris, 29 noemv[rie] 1847

Nu fi supărat pe mine, iubite Basile, căci întîrziai a-ți răspunde la ambele tale din urmă scrisori. Am fost mult ocupat în zilele trecute și aceasta m-a împiedecat. Întîrzierea răspunsului, dar crez că o vei erta pentru mulțămirea ce vei afla văzîndu-mă ocupat, adecă mai activ, mai puțin leneș. Viteazul Mihai, ce l-ai chemat în ajutorul meu, a început a se lupta cu lenea mea. Această luptă, știi că e puternică, dar trebue a nădăjdui că va triumfa de dînsa, și încă odată își va întări numele de viteaz. Lucrez dar, cum știi, nu mult de tot, dar în sfîrșit lucrez ; și îmi pare tare bine că văz și în tine tot acea ferbînțeală de lucru. Este mare și frumoasă ide[e]a ta d-a căuta a-ți încălzi inima, trudită și înghețată de suferințele intime, la vatra națională. Nenorociți sînt acei ce concentrează toată puterea lor d-a iubi într-o dragoste intimă asupra unui obiect rar de găsit, iute trecător și peritoriu, cînd îl găsim. Pentru ce să nu întoarcem dragostea noastră toată asupra unui obiect mare și neperitoriu ? Și ce e mai mare pentru om decît țara sa ? Să nu ne mai trudim dar, iubite Basile, a alerga după fericirea intimă, o nălucire ce tu nu vei mai putea găsi, ce eu n-am găsit niciodată, și pe care e multă vreme de cînd n-o mai caut. Să întoarcem ceace ne-a mai rămas din dragostea noastră, s-o întoarcem către țara noastră. *România* va fi iubita noastră. Întrînsa și printr-însa să reînoim și să întărim frățiea noastră. Cîntă-mi dar, iubite poet, cîntă-mi Româniea ca Kolar bohemul, patriea sa. Fie ea, amoreza ta, credința ta, D-zeul tău. Iubește-o dar și fă pe toți a iubi pe iubita ta. Zi cum ai zis :

„Ea e mare și frumoasă ca seninul cer de mai
Fața sa e drăgălașe, sînul său un dulce rai".

Tu vezi, iubitul meu frate, că tu ca și frumoasele tale poezii sînteți statornic în mintea și inima mea, și sînt tare fericit de asigurarea ce îmi dai că te ocupi și că nu lași a se stinge în nelucrare talentul tău. Acum mai mult decît totdauna avem trebuință d-a ne grăbi a dezvolta, prin limbă, naționalitatea noastră. Acum, cînd vedem limba noastră prigonită și osîndită la moarte, dupe cum se făcu în București prin întocmirea de școli streine. Această veste căzu ca un trăsnet între noi și turbură foarte tinerimea d-aci, care s-a dezvoltat mult. Cei mai mulți tineri lucrează bine, toți au multă inimă. M-am putut încredința d-aceasta în mai multe fapte și discuții ce am avut de cînd am început adunările noastre de săptămînă. Am multă nădejde în tinerimea d-aci și doresc ca să aveți și acolo.

Sînt nerăbdător a vedea poeziile tale și cîntecele populare eșite la lumină [1]. Întorcîndu-mă în țară voi căuta, în primblarea mea prin țară, a aduna cîntecele Valahiei și a ți le împărtăși, ca să faci o colecție completă. Pentru asta, deocamdată, te-aș ruga să te faci și tu ctitor la „Magazinul” meu, trimițînd lui Laurianu un cîntec istoric vechi din cele ce ai mai interesante, cu vro notiță tălmăcitoare, de va fi trebuință. Aceasta aș dori-o cu atît s-o faci, căci iată trei ani de cînd ese „Magazinul” și n-am dat nici o poezie, ca să răspunz la programul lui, și aș vrea ca cu acest articolaș de tine să mai redic puțin „Magazinul”, care gîndesc că va fi căzut, căci eu de mult nu putui să mai trimiț articole.

Arată lui Kogălniceanu complimente multe de la mine și spune-i că îl rog să nu pregete a căuta acele hîrtii și a mi le trimite. Adu-i aminte încă, că aci, la Paris, într-o zi mi-a zis că la Münih a găsit o călătorie nemțească în Valahia, pe vremea lui Mihai Viteazul. Zi-i că îl rog să-mi spue numirea autorului și a scrierii și de era tipărită sau manuscrisă, ca s-o poci căuta. Spune-i că folosindu-mă de dînsa, tipărind-o în „Magazin”, nu voi uita a spune că el a aflat-o și nu-i voi fi *Americ* pentru noul Columb. Zi-i încă să-mi scrie despre orice scrieri mai interesante cunoaște care ating istoriea noastră. Eu am găsit aci prin biblioteci multe și multe încă am și cumpărat. Între altele am găsit și scrierea lui Baret asupra Moldaviei ce am copiat-o [2].

La 1 ghenarie va eși în „Revue des Deux Mondes” un articol înfricoșat pentru noi supt titlul *La Moldo-Valachie et le mouvement roumain* [3]. Vedeți și alte articole, tot în acea „revue”, eșite în zilele din urmă, cum acele asupra țăranilor și coloniilor militare din Austria și asupra Ungariei, unde se vorbește mult de *rumânism.*

Arată multă frăție de la mine la Rola și la Rusetești. Spune lui Alecu ca să se adreseze la Vîrnav, *Place Sorbonne 3*, pentru trimiterea banilor.

Nu uita a înfățișa complimentele mele la m-me Rola și a-i spune că îi sînt foarte recunoscător că își aduce uneori aminte de mine în scrisorile lui Iancu. Negri nu mai vine, îl aștept cu multă nerăbdare.

Adio, iubitul meu Basile, scrie-mi mai des și fii mai exact decît mine în corespondința noastră.

N. Bălcescu

35

CĂTRE PAUL BATAILLARD

Îi cere să-i procure de la Biblioteca regală cartea lui Baret. Despre o scriere a lui Barrow cu referințe asupra țiganilor.

[Paris], Dimanche, 5 décembre, 1847

Mon cher monsieur,

Je vous donne ci-après le titre de l'ouvrage que je voudrais avoir de la Bibliothèque Royale. Auriez-vous la bonté de le prendre?

Un Anglais de ma connaissance m'a parlé d'un ouvrage anglais de Barrow sur l'Espagne, qui contient des choses très intéressantes sur les Ciganis de l'Espagne [1]. Il m'a dit que l'auteur a écrit deux ouvrages sur l'Espagne, mais qu'il ne se rappelle pas lequel parle des Ciganis.
Agréez, je vous en prie, mes amitiés empressées,

N. Bălcescu

Le titre de l'ouvrage :
Histoire sommaire des choses plus mémorables advenues aux derniers troubles de Moldavie, par J. Baret, *écrite sur les mémoires de Charles de Joppecourt*, Paris, 1620, 4°, M. 1347.

36

CĂTRE VASILE ALECSANDRI

Reproşuri că nu i se scrie. Critică glumeaţă în legătură cu noua îndeletnicire de arendaş a poetului. Despre nişte articole privitoare la români care urmează să apară în „La Revue indépendante".

[Paris], 7 decemvrie [1847][1]

Hola ! Hei ! Basilică ! Ce dracu te-ai făcut ! Atîta vreme de cînd nu mi-ai scris. Pentru ce nu eşti mai de treabă decît mine ? Şi vrei ca scrisorile-ţi să fie numai răspunsuri. Ia spune-mi pe unde te rătăceşti ? Ce faci de nu-ţi aduci aminte de mine ? Dar ce te mai întreb ? Am aflat tot. Bine, se poate asta, prietene. Cinste mi-e mie cu tine ? Tu, Basile, poetul cel mai poetic, tu care zburai pe fantazie în spaţurile nemărginite şi mult împodobite ale imaginaţiei ; tu care pîn-acum ai trăit în lumea inimei şi a ideilor, să cazi aşa de jos, într-o stare atît de prozaică, atît de materială ! Să te faci, ce ?... *arendaş* ! O profanaţie ! Să laşi ceriul ca să măsuri păpuşoiu şi să ei socoteala boerescului ! Ce cădere grozavă ! Mă leapăd de tine, prietene ! Nu mai cunosc în tine pe poetul meu şi nu te mai priimesc de soţul meu, cîtă vreme vei rămînea lîngă baniţa de păpuşoi.

Adio, al tău,
N. Bălcescu

Complimente la toţi cîţi mă iubesc.
Revista „Indépendante" vesteşte în cel din urmă număr o serie de articole asupra românilor. Vezi c-o să eşim la modă.

37

CĂTRE ALEXANDRINA FLORESCU

Mulţumeşte pentru scrisori şi pentru banii trimişi de A. T. Laurian; despre dobînda mare percepută pe împrumutul făcut. Despre starea sănătăţii şi ocupaţiile sale. Comentarii de politică internă pe marginea broşurii reacţionare *La Valachie sous le hospodar Bibesco*. Anunţă apropiata apariţie — la Paris — a *Programului partidei tineretului*. Ample explicaţii şi precizări în legătură cu scrisoarea primită de la Iancu Florescu, fratele Luxiţei.

Paris, 3/15 dechem[brie] 1847

Iubita mea Luţico,

Am priimit, sînt trei zile, ambele tale scrisori, precum şi banii trimişi atît de tine, cît şi de Laurian. Aceştiea a venit cu atît mai bine cu cît eram trebuinţat, fiind silit d-a plăti o sumă însemnată pentru mai multe cărţi interesante pentru [mine:] istoriea ţării ce cumpărasem luna trecută şi pe care era vreme a-i plăti. Ţi-aş mulţămi de banii ce-mi împrumutaşi de nu mi-ar fi teamă ca să nu ei aceasta ca un repros din parte-mi şi să-mi imputi că voi a te dojeni. De aceea dar tac. Numai crez că ar fi cu dreptul ca dobînda ce tu plăteşti la alţii pentru acei bani, să fie pe seama mea, fiindcă mi-ai spus că şi tu te-ai împrumutat.

Ce fel de tîlhari de bancheri aveţi acolo? În vreme ce galbenu aci are 11 fr[anci] şi 19 sous, acolo vi-l primeşte numai pe 11 fr[anci]. Şi astfel la 150 ce priimi se perde 143 fr[anci], căci şi banii ce am priimit, prin Halfon[1] de la Laurian tot pe 11 fr[anci] galbenu mi s-a trimes. Acesta mă aduse la ideea de ce mare trebuinţă ar fi la noi d-o bancă naţională ca să nu ne mai lăsăm a fi furaţi.

Îmi imputi că nu caut sănătatea? Dar cum nu îngrijesc? Nu ţi-am făgăduit-o? După povaţa doctorului Louis[2], ce am consultat aci, urmez tot acea cură, adecă iau nişte hapuri seara pentru tuse, şi mă feresc cît poci de umezeală. Sînt bine, tare bine. În cele din urmă zile aveam niţică tuse din pricina vremii, dar acum este o vreme de primăvară şi mi-a trecut tusea. Fac ecserţiţie cu armele de trei ori pe săptămînă, care îmi fac asemenea bine. Lucrez cît poci. Ascult vro patru cursuri de filosofie, literatură şi istorie. Şi astfel îmi ocup toată ziua încît n-am vreme a mă trudi cu gîndurile şi a fi nenorocit. Acum singura distracţie şi ocupaţie ce îmi dau este învăţătura căci vremea nu m-a ertat a merge demult prin lume şi la teatru. Îţi mulţumesc de toate ce ai zis şi ai făcut pentru mine acolo şi le aprobez şi le întăresc din toată inima. D-ta mai bine decît toţi ştii că ţinta vieţii mele nu a fost niciodată galanteria către femei dar cu totul alta, fără a mă arăta sălbatic către secsul frumos cînd ocaziea s-a înfăţişat ca să poci a-l sluji, dar şi fără a căuta mereu acele ocazii, dinprotivă am căutat şi caut şi mai mult a mă feri de această dulce pierdere de vreme.

Broşura de care ţi-am vorbit poartă titru: *La Valachie sous le Hospodar Bibesco*[3]. O poţi găsi gîndesc pe la Suţuleşti, care trebuie s-o aibă fiindcă reprezintează ideile lor[4]. Acum lucrurile ţărei se lămuresc, partidele se împart în trei: 1. Partida fanariotă care în această broşură

şi-a dat programul ei. 2. Partida bătrînilor boeri cu Bibescu, şi al 3-lea: partida tinerilor al cării program se tipăreşte acum şi va eşi la 1 ianuarie viitor, şi pe care ţi-o voi trimite îndată. Lumea apoi va judeca cine vede mai bine şi cine iubeşte mai mult ţara.

Am scris lui Iancu [5] spre răspuns la scrisoarea lui. Nu m-am întins în nimic alt, decît i-am arătat mulţumirea ce am simţit că mi-au scris şi m-au asigurat de prietenie ce îmi dă. Mi-ar părea rău ca scrisoarea mea să fi fost rău tălmăcită sau rău priimită din parte-i. Ştii ideile mele. Ştii că după dînsele nu îmi e ertat a cerşători prieteniea nimului şi voi ca oricine să fie atît de onorat cu prieteniea mea dupe cum mă onorează şi pe mine prieteniea lui. Într-aceastâ, ca şi în toate, iubesc egalitatea. Gîndesc că Iancu, ca şi ori ce om în ţara mea sau aiurea, n-are cuvînt a-mi refuza stima, căci nu socotesc a fi făcut vro faptă necuvenită în viaţa mea. Între a stima însă şi a iubi pe un om este deosebire. Aceasta din urmă este efectul simpatiei, a asemănării simtimentelor şi a ideilor şi mai cu seamă a principelor politice. Mă măguleam a crede că într-aceasta nu e deosibire între mine şi Iancu. Nu văz în relaţiile mele cu tine, iubita mea prietenă, o pricină împotrivitoare. N-aş vrea să viu asupra trecutului ca să nu desciz rane încă sîngeroase. Dar crez că dacă tu mă stimezi este cel mai mare cuvînt, că inima ta nu mă osîndeşte, nu mă găseşte vinovat şi îmi dă dreptate. Tu ai fost cea dintîi care ai cerut schimbarea relaţiilor noastre. Mi-ai cerut prieteşugul şi frăţiea şi am priimit-o ca recunoştinţă şi am fost mîndru d-a te numi sora mea, d-a fi pentru tine un bun şi adevărat frate. Simtiment care singur poate fi trăitor şi vecinic între două inimi aşa de cumplit muncite de suferinţe. Te iubesc şi te stimez atîta, încît de te-aş putea vedea mulţămită cu pierderea vieţii mele, crede că aş face-o bucuros. Nădăjduesc că peste puţin vei fi mai liniştită şi vei vedea că o frăţie curată şi sinceră poate îndestula frumosul tău suflet şi a-l face mulţămit. Aceasta am nădăjduit-o şi aceasta mă rog la D[umne]zeu necurmat căci tu ştii cît sufletele noastre ţin unul la altul, cît e peste putinţă a trăi fără legătură împreună. De n-aş fi simţit aşa totdauna m-aş fi depărtat de tine din minutul ce am simţit inima mea prea mult ostenită de trude ca să mai poată ţine altă legătură decît a prieteniei. Nu-mi voi surioara mea daca mai adusei aminte acestea sfîşiitoare suvenire pentru amîndoi. Iubeşte-mă cum te iubesc. Fii prietena mea, sora mea mult iubită. Şi fie că aceasta să îndestuleze inima ta şi să facă fericirea ta, dupe cum o face pe a mea! Pentru ce D[umne]zeu nu mi-a ertat a împlini toate dorinţele inimei tale? ... Pentru ce au trudit şi au secat astfel inima mea? Iartă-mă iubita mea prietenă că nu poci a urma, suffer tare în acest minut. Viaţa-mi trecută se desfăşură înaintea mea. Cîte visări sublime! Cîte dorinţi de fericire căutate puternic şi neînfiinţate, perdute. Viaţa mea e toată în trecut. Viaţa-mi prezentă e o descolorată, o moarte tregănată. Sufer puternic acum ca să urmez scrisoarea. Plîng ca un copil şi lacrămile mele udă portretul tău ce ţin în mîna mea şi această foae.

Adio, Luţica mea, adio,
N. Bălc[escu]

O mie de mulţumiri pentru portofoliu ce îmi [trimiţi]. O să mă duc cu Papa şi la Rosta[n] [6], [n]umai fiindcă tu ai confienţă în acel doctor.

38

CĂTRE VASILE ALECSANDRI

Despre revoluția din februarie, la care ia parte la Paris. Trimite poetului o bucată din catifeaua ce acoperea tronul regelui izgonit și pe care a smuls-o singur, în timpul luării cu asalt a palatului Tuilleries.

Paris, 24 fevruarie 1848
1-a zi a Republicei

Iubite cetățene și amic!

Îți eram dator de mult un răspuns; mă plătesc astăzi dar în scurt, căci timpul îmi lipsește și sînt ostenit tare, de vreme ce de trei zile trăit--am tot pe ulițe. Află că nația cea mare s-a ridicat și că libertatea lumei s-a mîntuit. Minunata Revoluție, ce te căesc amarnic că n-ai văzut-o cu ochii, va schimba fața lumei. Regele a fugit. Republica e proclamată de toți.

Îți alătur aci o ruptură din catifeaua ce acopera tronul lui Louis Philippe, sfărămat astăzi la $1^1/_2$ ore. Însumi am smult-o în Tuilleries și m-am gîndit că să-ți fac și ție o părticică și să-ți dovedesc că chiar în minutele cele mai mari și mai solenele ce am petrecut în viața mea, cugetarea mea s-a întors către tine [1].

Nu poci a-ți scri mai multe.

Adio,
Să trăiască Republica!!
Amicul tău,
N. Bălcescu

Complimentele mele la toți bunii români. Peste puțin ne vom vedea, în țeară.

Frăție și speranță!

Sărmane Basile, căci n-ai fost aci!

[Adresa pe plic:] Monsieur Basile Alexadry fils, Iassy, Moldavie

39

CĂTRE PAUL BATAILLARD

Îi amintește despre cartea lui Baret și încă de alte două pe care acesta i-a promis că i le va procura, împrumutîndu-le de la Biblioteca regală.

[Paris], 11 mars 1848

Mon cher ami,

Je prends la liberté de vous marquer le titre des ouvrages que vous m'avez promis de prendre de la Bibliothèque Royale. J'apprends que vous

voulez quitter momentanément Paris et je désirerais beaucoup avoir ces ouvrages avant votre départ.

Ces ouvrages sont :

1. *Histoire sommaire des choses plus mémorables advenues aux derniers troubles de Moldavie* par J. Baret, *écrite sur les mémoires de Charles de Joppecourt*, Paris, 1620, in 8.

M. 1 347 (numéro de la Bibl. Royale).

2. Les 25-ème et 30-ème volumes de l'*Histoire et mémoires de l'Académie des inscriptions et Belles Lettres*[1].

Agréez, mon brave ami, mes amitiés empressées.

J'espère vous voir avant votre départ.

N. Bălcescu

40

CĂTRE ALEXANDRINA FLORESCU

Despre starea sănătății sale; suferе moralicește din cauza stării de spirit întîlnită în țară. Regretă că a sosit în țară toemai în ajunul plecării prietenei sale. Mulțumește pentru lucrurile lăsate la sora sa.

București, aprilie 12/24 1848

Iubita mea prietenă,

Sînt acum mai bine de vro patru zile. Dupe plecarea ta am fost în așternut 5 zile. Am avut ca un fel de junghi și am luat puțin sînge de la mînă și îndată mi-a trecut. Acum sînt de tot bine, es din casă. Astfel sînt fisicește, iar moralicește sufăr mult. Nădăjduiam că ajungînd aci voi găsi duhurile altfel încît să am o ocupație, dar slabă viață de românii noștri; acum mă căesc amarnic că am lăsat Parisul în momente cînd era atîta viață într-însul.

Aici mi-e urît de moarte. Nu poci nici ceti, nici lucra. Ce folos că sînt sănătos cînd moralicește sufer și nu poci să am viață. De ai fi fost tu aci mi-ar fi rămas mulțămirea în d-a petrece unele din lungile mele ceasuri lîngă tine, dar nu știu ce fatalitate mă goni ca să viu tocmai la plecarea ta. Nu poci să-ți închipuiești cît m-a turburat astă plecare, pricina căria nu știu pentru ce mi-o ții un mister.

Scrie-m te rog des prietena mea și îngrijește de sănătate-ți. Știi cît îmi e de scumpă.

Adio prietena mea,
al d-le prieten,
N. B.

Am dat la cocoana Frosa[1] banii ce îmi trimiseși la Paris pentru tîrgueli.

Luțico îți mulțumesc pentru toate lucrurile ce mi-ai lăsat la soră-mea[2]. Scrie-m des, cît de des vei putea și mult.

41

CĂTRE MINISTRUL DE EXTERNE AL SUBLIMEI PORȚI

Îl acreditează pe Ion Ghica pe lîngă guvernul turc în locul lui N. Aristarki și îl asigură că schimbările politice din Țara Românească nu ating cu nimic dreptul de suzeranitate a Porții.

Buchareste, le 11 juin 1848

Des changemens impériaux étant devenus indispensables dans la loi organique de la Principauté de Valachie, la nation, par une manifestation tout aussi calme que pleine de dignité, vient de voter aujourd'hui même, avec l'assentiment du chef de l'État, une constitution basée sur les traités que ce pays a conclus avec la Sublime Porte. Cette constitution ne concerne que la régularisation de toutes les branches de l'administration intérieure d'après des principes mieux pondérés et plus en harmonie avec les exigeances des différentes classes de la population. Or, comme dans ces même traités il est dit que la Valachie a le droit d'être représentée auprès de la Sublime Porte, le soussigné a l'honneur d'accréditer auprès de votre Excellence et de recommander M. Jean Ghika comme agent de cette principauté en remplacement de M. N. Aristarky, en la priant de vouloir bien lui accorder toute l'assistance dont il pourrait avoir besoin pour l'accomplissement de sa mission.

Veuillez croire, Monsieur le Ministre, que les modifications apportées à l'état des choses qui a existé jusqu'ici ne portant aucune ateinte aux droits de suzerainité que la Sublime Porte exerce sur notre pays et que nous sommes très disposée à remplir nos engagemens envers Sa Majesté imperiale avec toute l'exactitude requise.

J'ai l'honneur d'être avec la plus haute considérations,

N. Bălcesco
Ministre des affaires étrangères

42

CĂTRE CONSULATELE DIN BUCUREȘTI

Le aduce la cunoștință că poporul român și-a dat o nouă constituție și că aceasta a fost sancționată de domnitor. De asemenea că a fost numit ministru de externe ad interim

Bucharest, 13 iunie 1848

Monsieur l'agent et consul général,

Par suite du droit d'administration intérieure indépendante, dévolu à la Principauté de Valachie et qui emporte explicitement celui de se

donner des lois, une nouvelle Constitution venant d'être proclamée aujourd'hui même par le vœu unanime des habitants, exprimé par une manifestation tout aussi calme que pleine de dignité, je m'empresse de vous informer, Monsieur l'agent et consul général, que cette Constitution, qui se rattache entièrement aux intérêts intérieurs du pays, a reçu la sanction du chef de l'État et que je viens d'avoir l'honneur d'être appelé à diriger par intérim le département des Relations extérieures [1]. Le zèle que je ne manquerai pas de mettre à entretenir avec vous des rapports de bonne intelligence et à expédier les affaires avec toute la promptitude requise, me donne tout lieu d'espérer que je rencontrerai de votre part la même bonne volonté.

J'aurai l'honneur de vous communiquer bientôt les bases de cette Constitution qui régira désormais la Valachie.

En attendant, je profite de cette occasion pour vous prier, Monsieur l'agent et consul général, d'agréer l'assurance de ma haute considération,

N. Balcesco
Ministre des affaires étrangères

43

CĂTRE A. G. GOLESCU

Despre situația din Buzău. Cere să se dea o nouă proclamație către săteni în chestiunea țărănească; îi mai recomandă „să se revoluționeze țăranii". Despre reacționarii din localitate și intransigența sa față de ei. Despre inoportunitatea unor măsuri luate la București; recomandări făcute guvernului. „Să umblați mai cu energie ... Trebue măsuri estraordinare". Cere publicarea proclamației pentru țigani. Cere anumite măsuri în legătură cu dezvoltarea revoluției. Diferite informații locale. Despre eventualitatea proclamării legii marțiale.

Buzău, 22 iunie 1848

Iubite Alecule,

Sînt în Buzău de astăzi de la 5 ore [1]. Întîrziai puțin din pricină că apa Buzăului e mare și anevoe de trecut. Voi pleca însă îndată. Îți scriu ca să-ți arăt că starea lucrurilor prin sate merge cam moale.

Măsurile noastre pentru proprietate, lăsînd lucrurile în starea veche, sînt cam vătămătoare, căci țăranii nu cred făgăduelile și zic că di ce nu li se dă de acum. Noi am făcut greșală căci trebuiam a ne folosi de biruință ca să le scădem deocamdată măcar obăgiea. Noi am biruit și rodul biruinței l-a luat împotrivnicii noștri. Acum ce trebue să facem? Socotesc că de o parte să se dea afară cît mai în grabă proclamațiea aceea dintîi, ce se dedese la tipar ștergîndu-se obăgiea, ca încai să se dea afară împregiurările ce ne-a silit, sau alta mai deslușită în care țăranii să vază că noi am fost oarecum siliți a le face acea concesie proprietarilor. Dintr-altă parte, să se revoluționeze țăranii, asfel încît chiar daca Obșteasca Adunare ar fi retrogradă să se vază silită a nu fi, aducînd pe țărani în stare a nu mai priimi de atunci a mai împlini îndatoririle lor și reclamîndu-și drepturile. Altmintrelea revoluțiea noastră, care este politică și soțială, se perde pe jumătate, poate și toată.

Aicea în Buzău am găsit pe prezidentul maghistratului I. Marghiloman, pe polițaiu C. Drăgulănescu și pe profesorul Grăjdanul foarte reacționari, stăvilind administrațiea în lucrarea ei și căutînd să răspîndească fel de fel de intrigi între orășeni și împedicînd formarea gvardiei. Am hotărît să se suspandeze vremelnicește prezidentul maghistratului, ce încă din București am auzit că e foarte blestemat, și am hotărît a-l ramplasa cu Ghiță Dăscălescu, ce se bucură de cea mai bună opinie, și care e recomendat și de N. Golescu, și are mare influință în județ. Asemenea am zis lui Filipescu să suspandeze pe polițai. Cît pentru profesor, ce se află în București, vei zice lui Eliade a-l ramplasa.

Aș dori ca acolo să umblați mai cu energie. Căutați să vă folosiți de victoriea dobîndită, care ne va da mare putere, de vom ști a trage prin energiea și activitatea noastră încrederea poporului. Faceți mai curînd judecată arestuiților. Cercetați și ispitiți ca să se afle toți complotiști și arestuiți-i. Acum avem mijloc a ne scăpa de toți reacționerii. Trebue ca judecata să fie foarte expeditivă. O comisie ostășească ar fi fost de trebuință pentru aceasta, mai cu seamă de veți simți că complotiști tot lucrează, cum auzisem eri; atunci nu trebue a ne feri d-a proclama chiar legea marțială pentru dînșii. În împregiurările grele și extraordinare trebue măsuri estraordinare. Nu faceți poezie și simtimentalism, ci dreptate strașnică. Proclamațiea noastră asupra complotiștilor a făcut rău efect în public, dupe cum m-am asigurat eri, căci în loc d-a spune întîmplările, facem apologiea lui Odobescu, aruncînd toată vina pe Solomon. Nu era de datoriea noastră ca în proclamație să facem treaba unui judecător de instrucție.

Nu întîrziați a scoate afară proclamațiea pentru țigani.

Scoateți mai curînd un regulament pentru gvardiea națională și cea mobilă. Eu le-am dat pe ambe cele franceze lui Scarlat Crețulescu. Însărcinați pe frate-meu ca împreună cu Crețulescu să redijeze acestea. Frate-meu are mult spiritul de organizație și ar trebui ca să-l chemați să mă remplaseze, pînă la întoarcere-mi, în lucrarea de secretar și să nu-l lăsați fără lucru. Aveți un drept și o datorie a o face. Nu face trebuința ca s-o faceți formal, ci numai să-l chemați, să-i dați de lucru.

Căutați să întemeiați un club de oameni tineri care să poată, atît pe voi cît și pe reacționeri, a vă opri d-a eși din programul revoluției.

Fiți mai cu îngrijire la hîrtiile ce vă ese. Chibzuiți-le, pînă a nu le obști, ca să nu mai facem greșalele ce am făcut.

Dezorganizați partida Cîmpineanului; vorbiți chiar cu dînsul. Spuneți-i să ție în frîu pe oamenii ce îi compromită numele. Scriți lui Negulici, la Prahova, să privighieze pe Telejescu, ce s-a dus ca comisar acolo, și să vă raportuiască. Dați un post lui Niculescu și îl chemați și pe dînsul la discuțiea legii alegerilor.

Publicați toate cele ce lucrați. Este vremea ca toate să se facă pe față. Decretul de amnistie încă nu s-a tipărit. Împărțiți-vă lucrarea, luați fiecare cîte un minister, cu care să aveți a face, ca să lipsească acea neorînduială. Costăchiță Filipescu îmi spunea că vrea să dea demisiea și că ar dori să vie comendant al cavaleriei. Eu crez că am putea s-o facem aceasta, căci în minister tot nu e de vreo treabă. Fiți mai revoluționari că am făcut mari greșeli.

Hotărîți o epocă pentru Ob[ștească] Adunare, printr-o proclamație, cît mai curînd.

Obștiți prin *Buletin* sau *Monitoriu* toate novelile în privința rușilor și faceți prin gazete propagandă în contra Rusiei.

Eu mă voi sili să cîştig pe turc cu totul în favoarea noastră.

Faceţi schimbările cuvenite ca să puteţi îndestula deosibitele ambiţii.

Complimentele mele la toţi şi să dea D[umne]zeu să vă găsesc bine şi puternici. Adio.

Prietin, *N. Bălcescu*

Puneţi dălături pe Românescu că ne face rău în opinia publică. Ado aminte lui Eliade aceea ce i-am zis d-a face : circulare la profesori ca să adune în capitalele judeţelor profesorii satelor şi a-i pregăti pentru propagandă prin sate.

Nu întîrziaţi a decreta acea Adunare de cîte trei oameni din sate, la Bucureşti ; aceasta ne va da putere şi va fi cel mai sigur mijloc d-a ne trage încrederea poporului.

Trimisei şi acuma la rîu să vază de se poate trece şi mi se aduse răspuns că e peste putinţă d-a trece acum. Dupe cum am înţeles, turcul nu poate sosi decît diseară la Focşani. Sînt foarte supărat d-aceasta. Îmi spun că peste un ceas poate să scază apa şi să poci trece, iar acum e peste putinţă. Scrisei la Focşani în pricina aceasta, pentru priimirea ce va trebui să se gătească turcului, cum şi să-l ţie acolo pînă cînd voi sosi eu, ca să nu-l facem a sta lîngă apă fără să-l putem trece, şi să-i vestească sosirea mea şi pricina întîrzierei, de se va întîmpla să sosească acolo înaintea mea.

44

CĂTRE A. G. GOLESCU

Despre zvonurile privitoare la intrarea trupelor ţariste în Moldova. Despre unele informaţii privind atitudinea ţărănimii faţă de revoluţie. Îndemnuri pentru guvernul de la Bucureşti; să comande arme, să grăbească depunerea jurămîntului, să cumpere grînele de la Brăila, să organizeze garda mobilă şi pandurii. Comunică adresa unui fabricant de arme din Breslau. Ştiri din Moldova. Despre samavolniciile lui Sturza. Alte informaţii despre intrarea de trupe străine în Principate. Noi îndemnuri la rezistenţă, împotriva contrarevoluţiei: „aţîţaţi poporul şi ţăranii".

Focşani, 25 iunie 1848

Iubite Golescu,

Sînt tot în Focşani ca ecsilat, fără să am pînă acum nici un răspuns despre turc. Spun că ar fi bolnav de holeră la Iaşi. Socotesc ca pînă mîine să priimesc răspuns, atunci d-oi vedea că întîrziază, apoi mă întorc. Pe aici se tot aude că vin muscalii. Aseară mi-a spus cineva că ar fi văzut la Isprăvniciea de Focşanii Moldovii porunci prin care se zice să se facă gătirea trebuincioasă de provizii pentru 30 000 ruşi ce au trecut Prutul la Huşi. Am pornit d-aseară un om într-acolo ca să mă asigurez. Kotzèbue este în Focşanii Moldovei.

N-am știre din București dupe plecarea mea. Am văzut eri o poruncă către locuitorii săteni, în care sînt și eu iscălit, cu toate că nu eram în București cînd s-a făcut. Îmi pare rău d-aceste nerînduelі [1].

S. Filipescu [2] a fost două zile prin județ, pe la mai multe sate și mi-a spus că e cu totul împotrivă de ceea ce se zicea. Țăranii sînt foarte liniștiți, prea liniștiți încă; ei se învoesc cu orice le zice, și că au trebuință a fi aprinși, iar nu potoliți, că toate acele ce se zicea, că țăranii nu vor să lucreze, sînt minciuni scornite de arendași. Eu însumi am început a mă teme de intrarea rușilor și am fi trebuit a lua măsuri grabnice și energice, spre a organiza o rezistență. Am auzit că prin neguțători putem avea arme din Prusia, de la Breslau, în scurtă vreme. Ar trebui să faceți o comandă de arme care, deși poate n-or sosi pînă la intrarea rușilor, dar or veni mai în urmă, cînd ne-om afla trași la munte. Administrațiile de aci și de la Braila se plîng că le lăsați fără porunci, ca să știe ce să facă la întîmplare de o invazie. De la Ministeriul Dinlăuntru n-a venit încă p-afară nici o poruncă pentru depunerea jurămîntului. Asemenea nici de la mitropolitul nici o circulară către preoțime. Îngrijiți d-acestea. Ar fi bine să luați toate dispozițiile și să porunciți din vreme ispravnicilor ca să tragă lumea la munte la întîmplare de sosire a rușilor. Ar trebui asemenea ca toate grînele din Brăila, ce n-au acum preț, să le opriți pe seama statului, prin dăre de recunoștință, plătind poate o parte din bani, și le porniți spre munți, ca să avem cu ce ne hrăni acolo și să nu slujească rușilor.

Nu știu ce măsuri ați luat cu înrolarea la gardă mobilă și cu pandurii. Ar trebui să puneți steagu și toba se bată în piață și asfel să chemați lumea a se înscrie.

A fost acolea un prusian, oficer de artilerie, care a adus niște scrisori din Moldaviea. Ar fi avut plăcere ca să rămîe la noi în această slujbă. Pentru ce nu l-ați oprit, ca vă fusese recomandat? Eu am vorbit cu dînsul și se vede că cunoaște treaba lui și războiul de partizani. De vreți, scrieți aici la S. Filipescu și îndată îl aducem din Iași.

Ați priimit vrun răspuns de la Ghyka? Trimisu-i-ați un om intradins ca să-l găsească? Adresa fabricantului de arme de la Breslau, din Prussia, este: Hübner et Sohn, în Breslau.

Pentru ce se întîrziază sosirea comisarilor? Ar trebui o proclamație, invitînd pe țărani la apărare în contra acelor ce ar voi a le lua drepturile dobîndite.

În Moldavia este liniște. Sturzea a otrăvit pe mitropolitul, care a și murit. Oficerii și soldații a lăsat pe Sturzea și s-a împrăștiat. El a rămas fără oameni în Iași, dar nimeni nu îndrăznesc a-i face nimic. Frica rușilor le leagă mîinile. La Iași mor mult de holeră și toți boerii au fugit pe la țeară.

S. Filipescu vrea să-și dea demisiea. Căutați de-l remplasați cu vrun om zdravăn. Numirile ispravnicilor ne-a compromețat destul în ochii publicului. Ar trebui mulți schimbați.

Sînt tare supărat că îmi petrec vremea aci în nelucrare, căutînd să văz barba turcului. Adio, frăție tutulor. Și lucrați iute și cu energie că vă perdeți și pe voi și țeara.

N. Bălcescu

Siliți-vă ca comisarii să fie buni de treaba asta și să li se dea instrucția ce am făcut, cum și să fie cîte doi-trei de fiecare județ.

Focşani, 25 iunie 1848

N-apucase să plece dorobanţul şi îmi veni încă alte ştiri, pe care sînt dator a vi le incunoştiinţa. Aflasem d-aseară, şi astăzi veni Tudorache Popescu de-mi spuse că a fost la Kotzebue, care i-a arătat două scrisori: una de la Talaat Efendi, care îi scrie că peste două, trei zile pleacă din Iaşi, ca să vie la Focşani să-şi impreune puterile şi să intre în ţară. Alta de la Diuhamel, care zice că 30 000 ruşi intră în Moldova şi să îndreptează spre Focşani, şi că 25 000 turci vin prin Brăila. Afară de aceasta spun că sînt, după cum v-am spus, trimise porunci la ocîrmuirea de Focşani ca să gătească de proviant. Nu ştiu cît poate fi adevărate acestea. Popescu spune că a văzut însuşi scrisorile. Eu aştept încă pînă mîine ca să priimesc ştire mai sigură de la oamenii ce am trimis în Moldaviea. D-voastră nu perdeţi vreme. Lucraţi cu inimă. Aţîţaţi poporul şi ţăranii. Faceţi proclamaţii, de puneţi lucrurile pe faţă. Nu mai menajaţi, că ei vedeţi, chiar după scrisoarea lui Kozebu către mitropolitul, că nu ne menajează. Gătiţi-vă şi faceţi cunoscut administratorilor de marginea aceasta, ca să ştie ce să facă.

Adio,
N. Bălc[escu]

45

CĂTRE C. NEGRI ŞI V. ALECSANDRI

Îl recomandă pe dl. Sanders care vine din partea lui.

Bucureşti, 9 iulie 1848

Iubiţilor Negri, Alecsandreşti şi voi toţi fraţi moldoveni cîţi vă aflaţi în Bucovina, primiţi din parte-mi multă sănătate şi frăţie. Aveţi încredere în aducătoriul d. Sanders, care are să vă spue ceva din parte-mi.

Salutare şi frăţie,
N. Bălcescu

46

CĂTRE STERIADI

Trimite şefului de secţie în Ministerul Dinlăuntru „instrucţiunile" pentru alegerea Comisiei proprietăţii, pentru a fi înmînate administratorilor de judeţe din Oltenia.

[București], 13 iulie [1848]

Iubite domnule,

Iată, vă trimiț instrucțiile pentru alegerea comisiei. Treburi deosebite și neapărate m-a făcut a întîrzia. Acum rămîne ca să se trimiță prin ștafete și peste Olt, prin curier, de socotiți de trebuință. Dacă gîndiți că vremea e scurtă, atunci mă rog spuneți-mi, ca să vă trimiț un decret amînînd pentru vreo cîteva zile alegerile. Aștept răspunsul dumitale.

Salutare și frăție!
N. Bălcescu

47

CĂTRE ION GHICA

Știri despre cele petrecute în primele zile ale revoluției. Despre acțiunea dușmănoasă a lui Odobescu și Solomon. Intervenția poporului din București pentru eliberarea guvernului arestat. Vestea falsă a intrării armatei țariste în țară; retragerea guvernului spre munți. Căimăcămia și răscoala populară. Reîntoarcerea guvernului. Sosirea turcilor la Rusciuk. Nădejdi în oastea română din Transilvania.

București, 16 iulie 1848

Iubite Ghica,

Am priimit vro două scrisori de la tine, din 11 și 17 iulie, afară de alte două cifrate. N-am putut să-ți scriu deloc, din pricină că de la revoluție încoaci vremea mi-a lipsit de tot, spre a scri pentru treburile și furtunele ce le-am avut. Ca să poci înțelege starea lucrurilor la noi, trebue să știi ce s-a urmat de la 11 pînă acum. Mă voi nevoi a ți le spune pe scurt.

Revoluțiea de la 11 a fost cea mai frumoasă ce s-a întîmplat vrodată la un popol. Cu o zi înainte se aflase revolta de peste Olt; se aflase că în mai multe locuri încă țeara e în picioare, cum la Prahova și Vîlcea. Iuncărul Magheru, într-acea zi, după amiază, citește proclamațiea în Lipscani; semnalul prin clopote se dă și popolul se îndreptează în grămadă către palat, unde strig mereu lui vodă să iscălească constituția. Cu o zi înainte, vodă fusese la cazarmă și poftise pe oștire să-i apere tronul, și ostașii i-au zis că ei vor apăra constituția și l-au poftit și pe dînsul s-o priimească. Vodă a iscălit constituția, văzîndu-se silit de popol, numindu-și și un nou ministeriu dintre revoluționari, anume: N. Golescu, eu, Tel, Eliad, Magheru, Șt. Golescu și Roset agă. Peste două zile însă, Bibescu, demoralizat de tot de cele ce se întîmplase, și-a dat demisiea. Atunci noi am întocmit un guvern provizoriu. La mitropolitu se adunaseră boerii. Acolo am mers și noi cu popolul și am proclamat guvernul, puind pe mitropolit ca prezident. A doua zi avurăm sfințirea steagurilor și jurămîntul gvardiei naționale, a armiei, a popolului, în cîmpul de la Filaret, ce s-a numit Cîmpul Libertății. Îmi aduceam atunci aminte, în această frumoasă solenitate, de ziua aceea, cînd, acum cinci ani, jurarăm noi patru inși, acolo, întocmirea soțietății noastre, care acum mîntui țeara! [1].

Peste trei zile sosiră şi membrii du peste Olt. În lipsa lor, spre a ţine buna rînduială în oştire, noi făcurăm o mare greşală, căci lăsarăm pe Odobescu ca ministru şi pe Solomon în capul regimentului din capitală. Cum a venit să facem aceasta nu ţi-o poci desluşi acum, dar la vreme ţi le vom spune pe larg.

A treia zi, dupe sosirea membrilor, la 19 iunie, Odobescu şi Solomon complotară împotriva noastră. Agitaţiea începuse de ambiţioşi, mascaţi în apărători ai proprietăţii, care ne învinovăţea că vrem s-o răpim de la proprietari ca s-o dăm ţăranilor, cu toate că noi le declarasem că vom lăsa ca această chestie să se dezlege prin Obşteasca Adunare constituantă. În ziua aceea dar, Odobescu şi Solomon, supt pretest de o vizită de reprezentaţie a oficerilor, aducînd fără veste două roate de soldaţi beţi, ne arestui în palat. Cum se află aceasta în popol, îndată se adună cu o grabă nespusă. Solomon atunci, văzînd nevoea, se trase cu soldaţii spre cazarmă, dupe ce slobozi foc în norod desarmat din care se omorîră vreo nouă inşi şi alţi atîţi răniţi.

Odobescu, rămîind în palat, se arestui; mai pe seară se arestui şi Solomon, căci popolul încungiurase cazarma, şi el, vrînd să fugă, fu arestuit.

Guvernu începu iarăşi lucrările sale, însă reacţiea tot creştea.

Ruşii, atunci, cu ciocoi, începură a urzi la intrigi. Kotzebue, de la Focşani, începură a scri mereu scrisori dupe scrisori la mitropolitul, ca să gătească bucate pentru oştirile ruseşti ce au trecut Prutu. Vestea se răspîndi că ruşii vin şi reacţionarii luară o îndrăzneală mare. Guvernul era paralizat în lucrările sale. Ostaşii, corupţi fiind prin Odobescu şi Solomon, erau cu toţii demoralizaţi. Oamenii ce trimiseserăm pe la graniţe şi în Moldova ne asigura că ruşii stau să intre în ţeara noastră. În Bucureşti era o panică nespusă. Ne sfătuim, ce să facem? Dupe cum era şi ideea ta, hotărîsem a concentra toată oştirea şi a ne trage la munţi, undeva spre Cîmpulung [2], de unde să putem avea relaţii cu Transilvaniea, ce ne făgăduia a ne ajuta cu regimentele grăniţare.

Cînd propuserăm oficerilor regimentului no. 3 ca să ne însoţească, toţi oficerii o băgară pe mînecă, şi ca nişte laşi merseră să-şi dea demisia şi începură a striga în contră-ne, declarîndu-se mai în insurecţie. Reacţiea înăuntru crescu şi mai mult. Atunci mai priimind ştiri sigure că ruşii au intrat în Moldova, că sînt încă la Focşani, am hotărît a ne trage cu roatele ce venise cu tabăra lui Tel, cu tunurile şi cu o parte din călărime spre Cîmpulung, lăsînd în capitală regimentul insurgint şi pe mitropolitul pînă la întoarcerea noastră.

Îndată dupe retragerea noastră, Băleanu şi cu Th. Văcărescu, ajutaţi de Odobescu şi Solomon, cărora mitropolitul, ce s-a purtat ca un trădător, le dete drumul din închisoare, întemeiază căimăcămia. Vestitul căpitan Costache ese cu biciu pe uliţe, toate semnele şi stindardele se dărîmară. Popolul nostru al capitalei, trebue însă să ştii, fără flaterie, că au întrecut pe toate popoarele Europei, chiar şi pe parisieni. Îndată fu în picioare, răsturnară căimăcămiea, ce abia domni vro cîteva ceasuri. Şi popolul strigă şi trimise deputaţii ca să ne cheme îndărăt, numind pînă la sosirea noastră un guvern interimar, în care şi Cîmpineanu.

Odobescu şi Solomon se închid în cazarmă. Popolul încungiură cazarma în număr de vro 40 000; şi o iau. Soldaţii nu mai îndrăznesc a face foc, şi ambii coloneli, trădători de două ori, îşi dau demisiea şi es afară din ţeară.

Cîmpineanu şi-a perdut mult din popularitate, făcînd greşală să apere pe Odobescu mereu.

Întoarcerea noastră fu un triumf, în vreme ce tragerea noastră din capitală fusese o derută. De atunci am mers mai bine, mai liniştit, ne-am ocupat în pace şi între altele am scos şi decretul alegerilor, hotărînd deschiderea Constituantei pentru 25 avgust. Starea dinlăuntru este astfel: sîntem tari în Bucureşti, căci popolul e cu noi şi mai cu seamă negustorii, care au făcut mult în revoluţiea de la 30 iunie. Afară, popolul am început a-l pregăti prin sate, prin trimiterea de comisari. Prin oraşe este încă mulţi reacţionari. De am avea însă linişte şi nici un atac din afară, n-am mai avea nici o temere. Dar astăzi trebue să ştii că armie n-avem deloc. Armata noastră s-a demoralizat şi a perdut de tot disciplina, încît tot ce putem face cu dînsa e s-o stricăm. Nu ne este de folos nici înlăuntru, nici afară, căci arăt că nu vor a se bate. În ţeară asemenea, toţi zic să nu se bată şi să căutăm a ne lupta cu puterea morală şi reclamînd dreptul nostru. Oştirea neregulată, cu care am însărcinat pe Magheru, nu e încă formată. Magheru e peste Olt pentru aceasta. A ne trage la munţi nu putem acum, nici nu ne-o lasă popolul din capitală, ci trebue să stăm aci, orce s-o întîmpla. Talat Effendi ne-a spus mereu că Poarta a recunoscut constituţia şi pe tine de agent, şi ne dă cele mai mari şi frumoase nădejdii, spuindu-ne că ruşii se trag din Moldova, aceea ce se adevereazâ după ştirile ce avem că au început a se trage spre Prut îndărăt.

Soliman paşa şi Emin-Effendi cu ceilalţi au sosit la Rusciuc. Am trimes pe Voinescu II înainte-i. El astăzi ne scrie că, după ce n-a voit a-l priimi la Rusciuc ca om oficial, ci numai *confidenţial*, i-a dat bune nădejdi. Noi aci îi găteam lui Soliman paşa o intrare triumfală. În urmă Voinescu ne zise că Emin-Effendi i-a zis după aceea că vor intra cu un corp însemnat de oştire, şi i-a cerut şi o presă pentru ca să tipărească proclamaţii româneşti. Noi i-am răspuns lui Voinescu ca să-i spuie că n-a găsit presă, negustorii refuzînd să meargă de temere; că, de va voi, să se adreseze la guvern, cu toate că acesta n-are presă a lui. Că, în sfîrşit, el trebue să se declare de vine ca prieten sau ca inimic, de voeşte a recunoaşte dreptul nostru d-a ne da legi şi autonomia ţării sau nu, ca să ştim în ce poziţie ţeara şi guvernu au a fi unul către altul. Acum nu ştiu ce se va alege. Nădejdea noastră de apărare e numai în oştirea din Transilvaniea, şi aceasta foarte slabă. Ţeara noastră n-are arme, n-are oştire, care s-a demoralizat cu totul. Scrie-ne cum merge lucrurile p-acolo? Noi aci ne-om lupta cu cuvîntul, cît vom putea. Nu trebue a perde însă nădejdea. D[umne]zeu veghiază asupra României.

Ţi-am trimes bani.

Salutare şi frăţie,
N. Bălcescu

Complimente multe la m-me Ghica.

[Adăugat de C. A. Rosetti, f. 8ᵛ] Întîi o îmbrăţişare şi apoi că eu singur am închis acestea la bunul consul englez.

Rosseti

48

CĂTRE ALEXANDRINA FLORESCU

Se scuză că nu i-a scris de multă vreme din cauza „întîmplărilor ţării". Regretă că nu a fost alături de el ca să împărtăşească „mulţămirile şi nemulţămirile" lui. Diverse.

București, 12 [/24] iulie 1848

Iubita mea prietenă,

Mă gîndesc cu durere că e atîta vreme de cînd nu-ţi putui scri. Ai aflat întîmplările ţării noastre şi aceasta mă va escuza. Înaintea revoluţiei, ocupat cu pregătirea ei, mînam o viaţă rătăcită prin ţară şi foarte ocupată. După revoluţie ocupările mi se mai înmulţiră, astfel cît nici de odihnă nu mi se alege. Nu ştiam încă unde te afli, căci, de atîta vreme nu priimi scrisori de la tine. Sînt încai sănătos. Lucrurile au început să ne meargă mai bine. Am trecut aci prin mari fortuni făcute prin blestemaţii de reacţionari [1]. Adesea m-am gîndit la tine în minutele de fericire, ca şi de nenorocire. Am căit întîmplarea care te depărtă de mine ca să nu împărtăşeşti şi tu fräţeşte mulţămirile şi nemulţămirile mele. Te doresc şi te-am dorit iubita mea mai mult decît poţi a-ţi închipui.

Aş dori să-mi scrii pe larg ce faci? Cum trăeşti?

De ai trebuinţă de bani, scrie-mi să caut a-ţi trimete ceea ce îţi sînt dator. Spune-mi cînd vii. Acum ia dă-mi voe să te judec. Tu, de ce nu mi-ai scris de atîta vreme? Pentru ce să te îndoeşti de mine? Aceasta nu ţi-o ert aşa lesne.

Adio, Luţica mea. Scrie-mi te rog mai curînd şi mai mult, căci tu ai vreme îndelungată.

Al tău frate,
N. Bălcescu

49

CĂTRE ION GHICA

Informaţii despre stările din ţară; despre situaţia Guvernului provizoriu. Îi cere să intervină pe lîngă turci pentru recunoaşterea constituţiei.

Bucureşti, 18/30 iulie [1848]

Iubite Ghica,

Cu venirea Rîşcanului acolo, d-abia am vreme ca să-ţi scriu vro cîteva rînduri. Aicea sîntem liniştiţi de mai multe zile, de cînd adecă ne-am întors în capitală iarăşi (3 iulie). Reacţionari sînt destui şi în toată

țara, dar i-am cam speriat cu vorba, deși nu în faptă. Poporul îl cîștigăm din zi în zi mai mult. Negustorimea toată din București este revoluționară. Reacționarii însă tot cam complotează. Nădăjduesc acum în venirea lui Soliman pașa. Acesta mîine vine la Giurgiu de la Rusciuc. El ne asigură că ne va fi în favor. Nădăjduim că nici oștiri turcești nu vor veni în țară. Oștile rusești se trag din Moldova. Nădăjduim că ne-o merge bine. Am dat afară legea alegerilor. Ți-am trimes, sînt vro trei zile, bani și scrisori. Lucrează cu activitate acolo, ca să dobîndim recunoașterea constituției. Numai prin aceasta scăpăm revoluțiea și biruim toată reacțiea.

Adio, iubite Ghica. Scrie-ne mai des.

Salutare și frăție,
N. Bălcescu

De va avea trebuință Rîșcanul de ceva acolo, ajută-l. Complimente de la Tel și Golești și toți ceilalți.

50

CĂTRE GRIGORE GRĂDIȘTEANU

Îi trimite o listă de sumele ce urmează să se adune pentru „Învățătorul satului"; îl înștiințează despre intenția sa de a dubla ziarul.

[București], 21 iulie [1848]

Iubite Grădiștene,

Îți trimiț aci lista de sumele ce sînt a se mai aduna pentru Foae[a] satelor [1]. Știi că prin decretul guvernului redacțiea acești foi este dată mie, pentru propagandă, și fiindcă doresc a o îndoi trebue a se aduna cît mai curînd acești bani. Mulți din aceștia sînt strînși de la administrații, dupe cum am auzit [2].

Salutare și frăție,
N. Bălcescu

[Adresa:] Domnului D. Gr. Grădișteanu

51

CĂTRE RADU GOLESCU

Despre unele știri din Constantinopol comunicate guvernului provizoriu de către I. Ghica. Politica de duplicitate a Porții față de revoluția română. Sprijinul dat cauzei românești de generalul Aupick, ambasadorul Franței în Turcia. Despre discuțiile din Constantinopol privitoare la unirea țărilor române. Cere să trimită la București, arestați, doi contrarevoluționari.

București, 25 iulie 1848

Iubite Golescu [1],

Iată scrisoarea ce priimim de la Ghica astăzi. Îți copiez aci o parte dintrînsa ca pe cea mai interesantă.

Ghica începe prin a ne arăta că deși Divanul se angajase cu Rusiea după cum știi, dar pe supt mînă a dat instrucții deosibite la pașii de la Dunăre. Ambasadorul englez, deși nu-i place dimocrațiea dar tot ne-a ajutat. Le général Aupick, zice Ghica, a agi plus franchement et plus énergiquement, il avait d'ailleurs des instructions à notre égard qui lui prescrivaient de nous appuyer de toute son influence; aussi, je crois qu'il a été payé de retour car je pense que sans la question valaque il aurrait éprouvé un peu plus de difficultés a être reconnu. Je dois vous dire qu'en réponse à la note du gouvernement, dont je vous ai rendu compte dans ma dernière dépêche, la Porte a déclaré reconnaître le gouvernement français et vouloir entrer en relations officielles avec le général, en le priant en même temps de ne pas insister sur la fixation immédiate du jour de la présentation au Sultan, jusqu'à ce que certaines difficultés puissent être aplanies. La Porte entendait ici la question roumaine. Ainsi, comme vous le pensez, M. le Ministre, l'influence du général Aupick s'est considérablement acrue depuis cinq jours et la Porte se croit forte de l'appui de la France, d'un autre côté elle est enhardie par l'évacuation de la Moldavie par les troupes russes. Ainsi elle nous accorde une part de ce succès et même quelques membres du conseil parlent avec contentement de la manière franche et loyale dont nous avons agi dans le pays ainsi qu'à Constantinople. En un mot on est très porté en notre faveur. C'est à vous à savoir profiter de cette bonne disposition et en tirer tout le parti possible. Je me suis permis d'entamer la question de la réunion des deux Principautés, et j'ai trouvé beaucoup de membres du Conseil passablement bien disposés à cet effet; on craint seulement de soulever une lutte de rivalité de clocher qui pourrait s'élever entre nous au sujet de la capitale. J'ai taché de les persuader que les Valaques ainsi que les Moldaves sont prêts à sacrifier Bucarest et Iassi, etc.

Sînt și alte lucruri interesante pe care n-am vreme a vi le scrie. Toate ne merg bine. Țineți și acolo bine. Să trăiască Constituțiea!

Iubite Golescu, voința guvernului este ca să ne trimeteți d-acolo aci, supt arest, pe Kiru Harasiadi și pe Grigore Gurălargă; și să facă o dojană administratorului d-acolo, de ce a recunoscut pe starostea grecesc d-acolo, de vreme ce ministru dinlăuntru niciodată nu l-a cunoscut.

Salutare și frăție,
N. Bălcescu

52

CĂTRE A. G. GOLESCU

Despre stările din țară. Discuțiile Goleștilor cu Suleiman pașa privind modificarea constituției. Punctele a căror modificare o cer turcii. Hotărîrea guvernului de a cere Porții aprobarea constituției modificată. Opunerea sa. Articolele modificate. Despre intrigile lui C. A. Rosetti și I. Brătianu. Diferite.

[Giurgiu, 5/17 august 1848]

Iubite Alecule,

Sînt la Giurgiu ca să mă îmbarc astăzi împreună cu ceilalţi pentru Constantinopol [1]. Eu n-am multă încredere în trataţiea ce va mai urma a se face la Constantinopol, căci cauza noastră s-a compromis tare d-aci, şi iată cum. În faţa turcilor pîn-acum eşise Eliad şi N. şi Şt. Goleştii, care au lucrat rău şi foarte comprometător. Eliad s-a speriat aşa de mult de turci, cît a mers pînă să roage pe secretarul lui Soliman paşa, ce venise la Bucureşti, ca să-şi facă pomană să nu-l lege şi să nu-l trimiţă la Costantinopol, că are copii sărmani ş.c.l. Goleşti, fără să aibă misie, întîlnindu-se cu Suleiman paşa, *ont fait bon marché* de constituţie, asigurîndu-l că constituţiea se va modifica asfel precum o cer turcii, adecă în cele cinci articole principale :

1 Votul universal ;

2 Domnul ce ei cere a fi pe viaţă ;

3 Garda naţională ;

4 Chestia monastirelor şi

5 Presa să fie mărginită.

„Uite, zice N. Golescu, turcii ne priimesc constituţiea, numai aceste punte să modifice care nu sînt nimic". În urma acestora se adună sfatul, hotăraşte comisiea care trebue să meargă şi o instrucţie pînă unde se poate merge cu concesiile. A doua zi, N. Golescu merge la Giurgiu şi se ia la vorbă cu Suleiman paşa şi îi spune concesiile care avem de gînd a face, concesii care, după cum ţi-am mai spus, nu era hotărîte a se face îndată, dar era aşăzate numai ca o instrucţie pînă unde comisarii să poată merge în trataţiile lor. Guvernul se adună atunci şi după propunerea Goleştilor modifică constituţiea în sensul hotărît prin instrucţie şi o cere modificată de la Poartă. Eu m-am opus la toate aceste urmări, am arătat că constituţiea n-o putem modifia fără voinţa popolului, că chiar dupe cum ne zice Ghica de la Constantinopol, noi trebue să ţinem bine, că trebuia a se lăsa comisiea d-a trata ; că acum nu mai putem trata cum ar fi trebuit, de vreme ce prin greşale s-a compromis trataţiea şi rola comisiei este numai ca să ducă petiţiea Locotenenţii la Poartă.

Am vrut să mă scap d-această însărcinare, dar nu s-a putut din cauza monastirilor şi altora pe care numai eu puteam să le dezbat acolo [2]. Îţi însemnez aci articolele cum sînt modificate.

2. L'égalité de tous les citoyens devant la loi.

4. Une assemblée générale composée de représentants nommés par tous les citoyens sachant lire et écrire et par conséquent jouissant de la capacité requise pour l'exercice de ce droit.

5. Un chef de l'État responsable, appartenant à la religion dominante et élu parmi tous les citoyens jouissant de droits politiques.

8. La liberté de la presse limitée par une loi qui sera votée par l'Assemblée Générale en déclarant la personne de S.M. le Sultan sacrée et inviolable.

11. Une milice communale composée de propriétaires, commerçants, industriels, avec l'adjonction des capacité et dont le nombre nécessaire

au service de chaque jour sera fixé ultérieurement par l'Assemblée Générale. Un mémoire spécial éclairera la Sublime Porte sur l'organisation de cette milice communale.

12. L'émancipation des monastères soumis. Un mémoire particulier, servant à établir la légitimité et l'urgence de cette réforme, sera présenté à la Sublime Porte par la commission, en ménageant, bien entendu, ce qui peut, selon toute justice, revenir aux monastères des Saints-Lieux.

Tu vezi dar ce greşeli se fac p-aci.

Eri am venit la Giurgiu şi paşa n-a priimit ca să declarăm că domnul va fi pe vreme scurtă şi a zis că să pledăm cauza aceasta la Constantinopol, de vreme ce printr-însa să sminteşte Tractatul de la Adrianopol. Ne vom sili dar s-o cîştigăm acolo.

Ce faci tu acolo?

Scrie-ne la Constantinopol şi caută a te întoarce cît mai curînd, căci eşti trebuincios.

Aici acum au început intrigele. Roset şi I. Brătianu s-au făcut tribuni şi arangheazǎ mereu publicul în Cîmpul libertăţii, făcînd feliuri de necuviinţe. Este de trebuinţă ca să fii aci pentru Adunarea constituantă. N-aş vrea să lipseşti tocmai cînd va fi a se alege domnul. Grăbeşte dar de sfîrşaşte ceva acolo şi te întoarce.

Salutare şi frăţie,
N. Bălcescu

53

CĂTRE ION GHICA

Îl inştiinţează că au sosit la Constantinopol şi că sînt invitaţi la paşa care i-a însoţit.

[Constantinopol, 10/22 august 1848]
11 ceasuri

Iubite Ghica,

Sosirăm aci acum. Nu putem trage la otelul unde eşti, căci paşa ce ne-a însoţit ne-a poftit a merge la dînsul pînă mîine, cînd ni se va da o locuinţă. Adresul nostru este : *Bance Capusu Hasserţilarin Başinda, Raib Effendi.* Sîntem în oraşul turcesc. Caută dar să ne vezi astăzi.

Salutare şi frăţie,
N. Bălcescu

[Adresa:] Monsieur Mr. Ion Ghika
Hôtel d'Angleterre

54

CĂTRE CRISTIAN TELL

Despre unele măsuri militare necesare pentru apărarea revoluţiei. Cere a se da lui Magheru „putere mare şi estraordinară". Despre atitudinea turcilor. Îndemnuri la curaj şi hotărîre „Agitaţi mereu popolul ...".

[Constantinopol, sfîrşitul lui august 1848][1]

Iubite Tel,

După scrisorile lui Ghica şi Golescu vei fi aflat starea cauzei noastre aci pîn-acum. De nu s-o schimba, apoi e cam grea, şi va cere din parte-ne multă stăruinţă şi curaj. Este neapărat ca să începeţi a vă găti ca să arătaţi oarecare semne de împotrivire, oarecare demonstraţii armate. Aşa o parte din trupele din Brăila, adecă cel puţin două roate, le poţi rădica ca să le concentrezi cu alte spre Buzău. Un corp de oştire şi volontirii din tineri să trimiteţi la Călugăreni. De la ostaşii ce se află pe la pichete, puteţi lua o parte din puşti, nefiind toate trebuincioase, şi să le daţi volontirilor. Obrăznicia ruşilor vine d-acolo căci a aflat că noi nu voim să ne împotrivim, de aceea silesc pe turci a nu ne da nimic şi a aduce lucrurile în starea cea dintîi. Asfel s-a esprimat către noi Fuat paşa. Noi le-am spus că chiar în interesul cauzei care ne este comună, ei singuri trebue să vrea ca noi să facem împotrivire, ca să o punem pe Poartă în poziţie să nu asculte la cererile ruşilor. Acest langaj veţi ţine şi d-stră turcilor. Le veţi protesta de dragostea d-stră către I. P., dar veţi zice că nu mai puteţi face nimic, de vreme ce destule concesii aţi făcut.

Daca Soliman paşa va afla gătirile d-stră, care trebue a le face mai prin secret, îi veţi spune că aţi înţeles că ruşii vor să vie în ţeară şi vreţi a-i bate. Aceea ce ne-a perdut pe noi a fost langajiul supus ce am ţinut şi protestaţiile noastre de *paix à tout prix*, declarînd că în orice caz nu ne-am împotrivi.

Scrie lui Magheru ca împreună cu Pleşoianu să ţie bine Banatul.

Pînă e vreme daţi Magherului putere mare şi estraordinară, ca să poată a organiza Româniea mică după cum o va înţelege el, schimbînd pe toţi fonctionarii, care nu-i place şi arestuind pe toţi cîţi va socoti de cuvinţă.

Puteţi scri, prin N. Krezulescu, Murgului pentru oarecare ajutoare de la Banat.

Fiţi siguri că numai un langaj mai statornic din partea d-stră, va birui pe turci, căci nici ei nu vor a se bate şi a-şi vărsa sîngele pentru plăcerea ruşilor, pe care îi urăsc mai mult decît noi.

Treburile nu se poate să nu se încurce. Soliman paşa, fără îndoială, că îşi va da demisiea.

Fuat paşa este un gentlemen afemeiat şi palavragiu, vezi să nu vă înşale, şi vorbiţi-i două-trei vorbe scurte, tăiate cu toporul. Aş dori ca numai cu tine să vorbiască, căci numai tu tai vorbele asfel.

Eu nu crez că cauza noastră să se piarză. Datoriea noastră este însă a lucra cu tot chipul spre a o mîntui. Pîn-acum am umblat cu binele, acum e vremea să schimbăm tonul.

Adio,
Salutare şi frăţie,
N. Bălcescu

Agitaţi mereu popolul prin comisari, p-afară, şi prin tinerime, în oraş ; noi ne întoarcem în săptămîna viitoare. Pîn-atunci vom căuta a mai schimba ce om putea din reaoa stare a lucrurilor noastre aci.

Voinescu scrie lui Ghica, pe cine din I. Bălăceanu sau Paleologu voeşte să-i trimiţă secretar. Ghica ar voi mai bine să-i trimiteţi pe Bălăceanu, de n-are altă treabă acolo şi voeşte. Ghica te roagă să nu arăţi Voinescului această preferinţă a lui, ca să nu supere pe Paleologul.

[Adăugat de Ion Ghica:] Salutare şi frăţie că vine şi Fuad Effendi

Ion Ghica

55

CĂTRE AALI PAŞA

Despre refuzul Porţii de a recunoaşte delegaţia românească venită în urma recomandării lui Suleiman paşa. Despre caracterul şi inevitabilitatea revoluţiei române. Despre schimbarea potrivnică survenită în atitudinea Porţii faţă de revoluţia din Ţara Românească. Despre cererile imposibile formulate de Fuad paşa. Despre consecinţele dezastruoase care pot decurge pentru Imperiul otoman din politica de oprimare armată a revoluţiei române. Cere ca delegaţia să fie sau primită pentru a expune oficial revendicările poporului român sau autorizată a se întoarce în ţară.

[Constantinopol, sfîrşitul lui august 1848]

Altesse[1],

Le refus inattendu de la Sublime Porte de reconnaître la députation chargée par Son Excellence Suleyman Pacha de porter aux pieds du trône impérial les doléances et les vœux du peuple valaque, la situation fausse que nous crée ce refus, les interprétations malveillantes et mensongères auxquelles il donne lieu et surtout les communications qui nous ont été faites, il y a quelques jours, par Son Excellence Fuad Effendi, de la part du gouvernement impérial, nous mettent dans l'obligation de rompre le silence que nous étions résolus de garder, jusqu'à ce que la S. Porte ait fait connaître formellement ses intentions à notre égard. Nous espérons que Votre Altesse, appréciant la réserve dans laquelle nous nous sommes renfermés jusqu'ici, ne verra dans l'initiative que nous prenons aujourd'hui, qu'une nouvelle marque de déférence envers la S. Porte, jointe au désir légitime de sauvegarder les intérêts confiés à nos soins.

Nous prions Votre Altesse de vouloir bien remonter avec nous jusqu'aux derniers jours, qui précédèrent l'arrivée de Son Excellence Suleyman Pacha dans les Principautés.

D'un côté, une révolution née de la veille, mais qui avait déjà pénétré profondément dans les masses, entreprise au nom des droits éternels de l'ordre moral et de l'humanité, opérée par une faveur spéciale de la providence sans effusion de sang, en vertu de la seule force qui était en elle, acceptée à l'origine par le Prince régnant, puis désertée par lui sans que cette désertion impliquât un désaveu, et qui ouvrait au pays, après

la sanction préalable de la Cour suzeraine, un avenir indéfini de paix et de prospérité. Cette révolution qu'il était peut-être aussi impossible d'arrêter dans son cours, qu'il aurait été possible d'en retarder l'explosion, elle n'avait touché à aucun des droits existants ; au dedans comme au dehors elle avait tout laissé debout, hommes et choses, hors ce qui s'était affaissé de soi-même, sous la pression légale des événements et du progrès.

D'un autre côté, un parti formé d'une minorité presque imperceptible dans la nation, mais soutenu par une grande puissance étrangère, ennemie de tout progrès et de toute amélioration dans l'ordre matériel comme dans l'ordre moral, sacrifiant les intérêts du pays à ses vues personnelles, comme il opposait aux droits de la Cour suzeraine les prétentions de la Cour protectrice, furieux de sa chute, et prêt à tout pour recouvrer ses privilèges.

Un gouvernement qui, quelle que fût son origine, eût été légale par cela seul qu'il avait été nécessaire ; un peuple ému encore à la surface, mais calme au fond, patient et fort ; une opposition prenant son point d'appui à l'étranger et cherchant par tous les moyens à compromettre la cause qu'elle avait refusé de servir ; tel était l'etat politique de la Valachie, lors de l'arrivée de S. E. Suleyman Pacha comme commissaire du gouvernement impérial. Bien qu'il se rencontre parfois dans la vie des peuples, comme dans celle des individus, de ces nécessités, qui suspendent, pour ainsi dire, le cours des formes légales, en ne laissant à une nation d'autre alternative que celle de périr ou de se sauver elle-même, bien que, par conséquent, il pût sembler que le peuple valaque, dans sa conduite, ne se fût point écarté de la soumission qu'il doit à la Sublime Porte, néanmoins S. E. Suleyman Pacha, croyant voir dans l'initiative prise par la nation le 11 juin, une atteinte portée au droit de suzeraineté de la Porte, exigea la dissolution immédiate du gouvernement provisoire et, par le fait, avec l'annulation de tous les actes postérieurs, la négation du principe au nom duquel avaient été proclamées les réformes ; c'était beaucoup exiger, et cependant, quelque pénible que fût ce désaveu imposé au pays dans la personne de ses représentants, la volonté de la S. Porte fur obéie, comme elle continua à l'être dans toutes les mesures subséquentes, qu'elle jugea à propos de prendre pour maintenir en même temps son droit et la tranquilité du pays.

S. E. Suleyman Pacha put, dès lors, apprécier le véritable caractère de cette révolution qu'on s'était efforcé de lui représenter comme un renversement de tout ordre social et politique, et ne trouvant que de fidèles vassaux de l'Empire dans ceux qu'il s'apprêtait à châtier comme des rebelles, il promit d'aider lui-même à la libre manifestation des vœux du pays. Parmi les 22 articles que le peuple valaque désirait voir devenir la base de sa nouvelle organisation, il marqua lui-même les points sur lesquels il pensait devoir rencontrer des objections de la part du Divan impérial ; les suppressions ou les modifications demandées furent aussitôt apportées à ces points et c'est alors que S. E. Suleyman Pacha, connaissant les intentions justes et bienveillantes dont est animé S. M. le Sultan pour tous les peuples appelés à fleurir à l'ombre de son trône, exprima le désir qu'une députation de cinq membres fût choisie par la Lieutenance Princière pour se rendre à Constantinople et soumettre à la sanction de Sa Hautesse le nouveau projet de réformes, tel qu'il venait d'être modifié par un commun accord.

C'est sous de tels auspices, Altesse, c'est sous la demande et avec la garantie formelle de l'envoyé extraordinaire de la S. Porte que la députation est partie pour Constantinople, confiante dans les assurances qui leur étaient données, non moins que dans la justice de sa cause. Nous demandons pardon à Votre Altesse de l'avoir entretenue de ces détails, en apparence étrangers à l'objet de cette requête, mais ces détails étaient nécessaires pour établir le caractère de la députation aussi bien que pour mesurer exactement la distance qui, dans le fait, si non dans le droit, sépare le départ de Bucharest de l'arrivée à Constantinople.

Certes, un pareil changement a lieu de surprendre, nous n'entendons pas parler ici des calomnies que l'on dirige contre nous dans l'ombre, et à la source desquelles il ne nous serait pas difficile non plus, nous le supposons, qu'à Votre Altesse, de remonter; quand nous serons mis en demeure de réfuter ces calomnies, nous le ferons sans peine. Nous arrivons de suite à la nouvelle donnée par les journaux de Constantinople de l'envoi d'un nouveau commissaire, à Bucharest, et à l'entretien, que nous avons eu avec ce commissaire, ainsi qu'aux communications verbales qu'il nous a faites au nom du Gouvernement impérial.

Ces communications peuvent se résumer en peu de mots.

1. La Porte refuse de reconnaître à la députation aucun caractère légal et officiel.

2. Les garanties données par S. E. Suleyman Pacha n'engagent nullement la S. Porte, laquelle déclare nul et non avenu ce qui a été fait jusqu'ici dans la Principauté.

3. En conséquence il n'y a de salut à attendre pour la Valachie qu'à la condition que toute trace de la révolution précédente sera effacée; que la nation, désavouant elle-même par un acte solennel les principes qu'elle a proclamés et les changements intérieurs qu'elle a introduits au nom de ces principes, s'abandonnera à la discrétion absolue de la Porte; enfin, que la Lieutenance Princière, reconnue par l'envoyé de Sa Hautesse comme le gouvernement légal de la Valachie se déclarera, à la face du pays et de l'Europe, rebelle, usurpatrice, criminelle de lèse-suzeraineté.

4. À ces conditions et moyennant ces satisfactions accordées aux puissances arbitres des destinées de la Valachie, la Porte verra à introduire elle-même dans le pays les améliorations matérielles qu'elle aura jugées elle-même nécessaires.

Certes, nous devons le répéter, entre le langage qui nous fut tenu alors par S. E. Fuad Effendi et les assurances qui nous avaient été données précédemment par S. E. Suleyman Pacha, il y a un abîme. Votre Altesse nous permettra-t-elle de lui dire que nous n'en fûmes nullement étonnés. Il était évident pour nous que ce n'était point la Porte qui avait changé, que c'était les circonstances politiques qui n'étaient plus les mêmes. C'est pourquoi faisant la part des temps et sans sortir de la réserve, dont elle nous donne l'exemple, nous continuerons de lui tenir le même langage, que nous lui avons tenu à une époque où nous étions loin de supposer qu'aucune considération étrangère pût entraver ses bonnes dispositions à notre égard.

Que la Sublime Porte persiste dans son refus de reconnaître la députation valaque, que par l'envoi d'un nouveau commissaire dans la Principauté, envoi qui implique le désaveu formel de tous les actes de son prédécesseur, elle imprime à sa politique des oscillations qui seront un

sujet d'etonnement pour l'Europe, en même temps qu'une cause d'affliction pour les fidèles vassaux de l'empire, qu'elle relâche ainsi les liens qu'ils s'efforcent de resserrer, c'est une mesure qu'il ne nous appartient pas de discuter et dont le Divan de Sa Hautesse n'a pas manqué, sans doute, de peser mûrement les conséquences générales; que Votre Altesse nous permette seulement de lui en montrer, en ce qui nous concerne particulièrement, les suites probables, infaillibles même. Certes, il ne dépendra pas du gouvernement qui dirige encore les affaires en Valachie que les nouvelles conditions, imposées par la Porte, ne soient consenties par la nation; mais Votre Altesse comprendra qu'il lui est impossible dans les circonstances aussi difficiles d'engager sa responsabilité; obligé d'allier en lui la soumission du vassal et la fidélité à la cause du peuple, qui l'a élu, il réussirait, peut-être, à concilier deux intérêts qu'on cherche à désunir, s'il était en son pouvoir de faire partager à tous ses convictions, en montrant la situation telle qu'elle est en effet. Mais Votre Altesse le sait, les considérations politiques d'un ordre supérieur arrivent difficilement aux masses; la logique du peuple est basée sur les procédés vulgaires. Comment lui faire comprendre, par exemple, qu'une fois le principe de la suzeraineté de la Porte garanti, comme il l'a été par la déchéance du gouvernement provisoire et l'acceptation pure et simple de toutes les conditions imposées par S. E. Suleyman Pacha, la S. Porte ne soit pas libre de tenir les engagements pris en son nom par son plénipotentiaire? Comment lui expliquer cette contradiction d'un Sultan équitable et magnanime, entre tous, qui impose le Tanzimat aux populations de l'Empire, les moins avancées dans la civilisation, et qui laisse subsister, dans le pays qui a justement fait le plus de progrès dans cette même civilisation, un état de choses digne de la barbarie des premiers siècles, et dont on chercherait vainement un autre exemple dans tout le reste de l'Europe? Ce peuple étranger aux complications, parfois bizarres, de la politique, incapable de comprendre que là où est le droit ne soit pas aussi la force, surpris de trouver la Russie pour juge dans une cause qu'il défère au tribunal de la Porte, réuni, pour ainsi dire, à son insu par ces bruits qui commencent à s'accréditer dans le pays et dont il est facile de reconnaître les auteurs, à savoir que S. E. Suleyman Pacha a trompé les valaques, et que tandis qu'il les amusait par des promesses qu'il savait d'avance ne devoir pas être tenues, il donnait le temps aux troupes qu'il faisait venir des divers points de la Roumélie de se concentrer sur les bords du Danube; ce peuple, disons-nous, rendu défiant à force de déceptions, verra un nouveau piège dans les dernières espérances qu'on laisse entrevoir; et qui sait à quels excès il peut se porter, quand il se trouvera à la veille de voir reparaître l'ancien ordre de choses, non pas avec les adoucissements qu'on fait espérer, mais tel que les souvenirs récents de la dernière Caïmacamie le lui font entrevoir, c'est-à-dire, plus terrible, plus inexorable, plus écrasant que par le passé? Admettons même, par une hypothèse que nous voudrions être une vérité, que ce flot, soulevé par tant d'orages intérieurs, s'apaisât tout à coup, et que le peuple valaque, étouffant ses murmures, fût prêt à céder aux nécessités des temps et des circonstances, Votre Altesse croit-elle que la Russie se tiendrait pour satisfaite d'un dénouement qui, tout en détruisant l'influence légale de la Sublime Porte dans la Principauté, ajournerait les prétentions dont elle ne fait déjà plus un mystère, et mettrait encore hors de son atteinte, du moins pour un temps, la province qu'elle croyait bien avoir saisie? Il faudrait avoir oublié ses intrigues récentes à Galatz, ses tentati-

ves pour soulever les Grecs contre les Turcs, les efforts incroyables où elle se consume pour exciter dans les Principautés des troubles qui légitiment en apparence son intervention, en discréditant la cause qu'elle est résolue à perdre; habile à prendre tous les masques, elle prêtera la main, s'il le faut, à ce qu'elle affectera alors de nommer le parti national, comme s'il y avait d'autre parti national en Valachie que celui qui confond sa cause avec celle de l'Empire ottoman, et se rapproche de lui davantage à mesure qu'il s'éloigne plus de la Russie, et tentera par tous les moyens d'opérer un soulèvement, dont la marche des troupes impériales sur Bucharest facilitera l'explosion et qui, en définitive, tournera à la ruine du pays et au détriment de la Cour suzeraine, au profit de la Cour protectrice.

Il est une autre éventualité que nous ne ferons qu'indiquer à Votre Altesse, en laissant à sa haute sagesse le soin d'en calculer les chances; nous voulons parler de ce parti autrichien, qui, depuis quelque temps déjà, travaille sourdement le pays, et à qui les circonstances, comme celles dont nous parlons, offriraient des chances de réussite dont il pourrait être tenté de profiter. Toute puissance suzeraine est par là même puissance protectrice; l'une de ces deux choses est la condition nécessaire de l'autre, si bien que là où il n'y a plus de garantie, le droit cesse. L'application ressort naturellement de ces principes; qui nous dit que le peuple valaque dans cet instant suprême ne la fera pas de lui-même, et que, placé entre la Russie, qui veut le perdre, et la Porte, qui ne peut le sauver, il ne se jettera pas dans les bras de l'Autriche, qui certes ne lui refuserait pas les conditions et les garanties d'indépendance qu'elle accorde aux peuples soumis à son empire.

En faisant pressentir à Votre Altesse des éventualités qui, nous l'espérons encore, ne se réaliseront pas, mais qui, toutefois, sont dans l'ordre des choses possibles, nous sommes assurés qu'elle ne se méprendra pas ni sur le sens, ni sur l'intention de nos paroles. Votre Altesse sait, et nous n'hésitons pas à lui en donner de nouveau l'assurance, que le gouvernement tout entier, et nous-mêmes en particulier, nous ferons tout ce qui dépendra de nous, pour prévenir de la part du peuple valaque toute résolution désespérée et défendre par toutes les voies pacifiques et légales la suzeraineté ottomane et la nationalité valaque contre le protectorat russe. Mais Votre Altesse sait aussi qu'il est des circonstances où la volonté de l'homme est impuissante, et où il doit laisser la main de Dieu diriger seule les événements. C'est en lui, puisque l'appui sur lequel nous étions en droit de compter nous fait défaut, c'est en lui et en la justice impérissable de notre cause que nous nous reposons.

Par toutes ces considérations nous supplions Votre Altesse de revenir s'il est possible, sur une détermination qui, mal interprétée par ceux qu'elle atteint, dénaturée à dessein par ceux dont elle sert, sans le vouloir, les projets, serait de nature à amener dans le pays des complications qu'il n'est ni dans la volonté, ni dans l'intérêt de la Sublime Porte de susciter; on ne retarderait peut-être l'explosion que pour la rendre plus terrible par la suite. Pour nous, en appelant la pensée de Votre Altesse sur les dangers de cette intervention armée, après avoir protesté de notre soumission personnelle aux ordres de la S. Porte, nous croyons devoir décliner d'avance, comme nous le faisons, toute responsabilité dans les actes qui pourraient suivre. Nous prions, en même temps, Votre Altesse que la députation soit admise à s'acquitter de la mission pour laquelle elle est venue à Constantinople ou, dans le cas contraire, son séjour ici étant désormais

sans objet, qu'il lui soit permis de retourner à Bucharest, pour rendre compte à ses commettants du résultat d'une mission, qu'il n'a pas dépendu d'elle de rendre plus heureuse.

56

CĂTRE A. G. GOLESCU

Despre influenţa rusă la Constantinopol şi despre atitudinea turcilor potrivnică faţă de revoluţie. Despre lipsa de sprijin din partea Angliei şi Franţei. Perspectivele îngrijorătoare pentru revoluţia din ţară. Protestul delegaţiei române adresat Porţii. Despre eventuala schimbare a guvernului şi alegerea unui locotenent sau domn. Şansele lui N. Golescu.

Constantinopol, 4 septem[brie] 1848

Iubite Alecule,

Eu socotesc să plec astăzi spre a mă întoarce la Bucureşti. Ştii că Fuad Effendi a plecat, că Soliman paşa şi Emin Effendi sînt dezavuaţi de Poartă şi chemaţi îndărăt. Poarta s-a arătat foarte slabă şi pricina este că n-a putut găsi un reazăm în Englitera şi Francea. Ambasadorul englez, la întrebarea ce i s-a făcut de Poartă asupra notei lui Titov, a spus că el n-are instrucţii. Aupick a povăţuit pe Poartă de bine. Dar cînd s-a întrebat de poate făgădui sprijinul Francei la întîmplare de trebuinţă împotriva Rusiei, a spus şi el că n-are instrucţii. Politica acum a Porţii, ca şi a noastră, este să cîştigăm vreme pînă să vedem de putem fi rezămaţi de Francia. Este în sfat aci o mare partidă în capul căriea este Riza paşa, ministrul resboiului, care voeşte a se bate cu ruşii, numai ceva de ar fi sprijiniţi de Francea. Aceasta este şi politica noastră [1]. Resbelul singur ne-ar scăpa de protectoratul rusesc. Almintrelea poziţie a noastră este rea. Perdem fără îndoială Constituţiea de tot, căci muscalii n-ar suferi niciodată a ni se schimba Regulamentul, şi în starea de acum a lucrurilor, Poarta n-o refuza nimic obrăzniciei ruşilor. Reşid paşa şi Ali paşa, în care aveam atîta nădejde, s-a purtat mai rău decît ministeriul trecut. Atacă-i tare prin jurnaluri, căci turcii sînt simţitori la aceasta. Fă ca jurnalurile să vorbească mult de noi. Ambasadorii d-aci înşuşi ne-a povăţuit s-o facem. Noi am dat aci, la ministeriu, o protestaţie din partea deputaţiei împotriva celor din urmă măsuri ale Porţii. Poţi vedea această protestaţie la Czartoryski, căruia i se va trimite o copie. Caută să vezi pe Czartoryski, că îţi poate fi folositor. Spune-i complimente din parte-mi. Dă-ţi multă activitate, iubite Golescu, căci soarta noastră e acolo. Dacă Francea ne va ajuta şi va sprijini Turciea, scăpăm, iar de nu, sîntem perduţi.

Fuad Effendi este iar să schimbe guvernul la Bucureşti şi să facă a se alege un leitenant sau un domn. Din toţi ai noştrii văz că N. Golescu are mai multe şanse şi mi se pare că el o să se aleagă. Nu-mi prea pare bine, căci în aceste împregiurări ar trebui un om cu un caracter mai tare.

57

CĂTRE PAUL BATAILLARD

Îi trimite o scrisoare pentru A. G. Golescu și-i comunică o informație bibliografică.

Hermanstadt, 22 novembre 1848

Le soussigné se rappelant à l'aimable souvenir de Mr. Bataillard, le prie de remettre le lettre ci-jointe à Mr. Alexandre Golesco.

N. Balcesco

Pour M. Bataillard.

Voir dans le 1er volume, pp. 402–406 de l'ouvrage de Mickiewicz: *L'Eglise officielle et le Messianisme,* quelques détails sur les Ciganis.

N. Balcesco

58

CĂTRE A. G. GOLESCU

Știri despre arestarea și izgonirea sa din țară. Despre revoluția poporului român din Transilvania. Despre politica guvernului maghiar față de naționalități. Știri din țară.

Hermanstad. 10/22 noemvrie [1848]

Iubite Alecule,

Dupe o călătorie de două luni ajunsei la Hermanstad [1]. Ai aflat, poate, chipul cu care am fost trădați de turci, arestați și porniți la Giurgiu, și ambarcați în niște ghimii turcești ce ne tîrîră mai bine de trei săptămîni pe Dunăre. După ce am scăpat în Banat din mîinile turcilor, am fost la Semlin unde am luat scrisoarea ta din 11 sept.[embrie]; apoi d-aci m-am întors spre Hermanstad dorind să aflu lămurit starea țării. Am venit aici cu Bolliac, Bolintineanu, A. Golescu și alții. Cei doi Golești, Voinescu, Rosetti și Brătiano a plecat spre Viena.

La Orșova priimii o scrisoare de la tine din 15 septembrie. Nu-ți răspunz la multe din cele ce-mi scrii, căci acum e tîrziu. Nenorocire a fost că nu am putut avea și a ne gîndi mai grabă la luarea armelor, căci tot poporul voia a se bate. Propaganda se făcuse așa de bine în popor dupe măsurile ce luaserăm, măsuri potrivite cu ceea ce și tu îmi scrieai, căci în toată țeara voiau a se bate.

Românii din Banat și Transilvaniea știi că a luat armele în contra ungurilor. Acum nu se mai aflâ picior de ungur într-aste țări. Românii

d-aci au început a organiza districtele româneşti puind foncţionari români şi introducînd limba română în actele publice.

I-am povăţuit să adune o adunanţă de deputaţii români atît din Transilvaniea, cît şi din celelalte părţi române din Ungariea, ca să caute a se organiza cerînd la împăratul ca naţionalitatea română să fie unită supt o aceeaşi administraţie română.

A fost o mare nenorocire că nebuniea ungurilor aduse desghinarea între români, slavi şi ungurii şi Imperiul austriac se mîntui de criza în care să afla şi care ameninţase desfiinţarea lui. Trebue să cauţi în jurnalele Europei a disculpa pe români de imputarea de reacţionari.

Trebue să zici că naţionalităţile din Austriea, neputînd a se conserva în faţa Rusiei decît confederîndu-se împreună, şi de vreme ce Ungariea nu a vrut să priimească proectul de confederaţie întemeiat pe egalitatea naţionalităţilor ce îi propusesem şi noi, apoi era fireşte că aceste naţiuni să caute a sprijini Imperiul Austriei ce făgăduia această egalitate.

Din ţară nimic nou decît că muscalii arestuesc mereu la revoluţionari, şi mai cu seamă pe neguţători, şi boerii dau mereu la baluri. N. Kretzulescu a plecat la Constantinopol. Ghika este tot acolo şi îmi scrie că Poarta a făcut observaţii ambasadei ruseşti pentru intrarea ruşilor şi că aceste observaţii s-a sprijinit de Opik şi Caninng; că daca Rusiea nu-şi va trage trupele apoi ea va trage p-ale sale, protestînd, şi ambasadele o va sprijini.

Şcolile s-a stricat din ţeară toate. Fraţii tăi se află aci. Scrie-mi şi-mi adresează scrisorile la Belgrad, la Gauthier, căci poate n-oi şădea mult p-aci, unde ne cam supără; pe Magheru l-a silit să plece şi a plecat eri la Francofort. Adio.

Prietenul tău,
N. Bălcescu

59

CĂTRE ION GHICA

Despre mişcarea poporului român din Transilvania. Relaţiile Comitetului român cu comandamentul austriac. Îndemnuri date conducătorilor români de a organiza Transilvania ca „o ţară românească". Despre tragicul luptei dintre români şi unguri. Despre popularitatea şi vitejia tineretului român. Ştiri despre alţi emigraţi români. Calomniile răspîndite de foştii locotenenţi din Bucureşti.

Belgrade, 16/28 decembre 1848

Iubite Ghika,

Nu ţi-am scris de mult şi pricina e că nu ştiam unde te afli. Scrisoarea ta din 17 octomvrie am priimit-o tîrziu [1] şi după aceea am auzit că tu ai fi plecat din Costantinopol. Nu ştiam unde să-ţi trimeţ răspunsul.

Eu ştiu că de la Semlin, după ce am scăpat din mîinile turcilor, m-am întors în Transilvaniea, ca să studiez mişcarea românilor de acolo şi din Banat. Nu vream să merg înainte, pînă n-oi vedea cu ochii ce avem să aşteptăm de la românii de acolo. Ştii că atît în Banat, cît şi în Transilvaniea, românii, în gloată, s-a sculat asupra ungurilor şi i-a stins cu totul şi pentru totdauna din acele ţări. Din nenorocire mişcarea românilor, care e dreaptă într-aceea că ungurii era ciocoii lor şi le refuza naţionali-

tatea, a profitat reacției împărătești. Pe lîng-aceea Comitetul român, care este în capul nației acolo, se află cu totul supt poruncile lui general Comando, care îl dirijează cam în scopul lui. Spre a scăpa din această poziție, am povățuit pe comitet ca să convoace o adunare națională, care să înceapă a organiza Transilvaniea ca o țară românească și a o declara asfel. Aceasta au făcut-o, dar blestematul de general-comando, ca să-i paralizeze, i-a silit să facă două adunări, una de români *uniți* și alta de *neuniți*. Asfel cu dogma religioasă, ce împreună toți românii șterseseră în Adunarea de la Blaj astă primăvară, umblă a-i dezuni. Am povățuit pe românii din Banat ca să trimiță deputați l-acele adunări și împreună să ceară ca românimea toată, cîtă se află în Imperiul austriac, să formeze un corp nedespărțit, avînd aceeași organizație și aceeași administrație. Lucru nu e sfîrșit și numai început într-aceste locuri.

Românii din Transilvaniea, acum că să văd scăpați de unguri, vor să se întoarcă împotriva sașilor, pre care îi urăsc ca și pe unguri, și cei din Banat împotriva sîrbilor, care să încerc să-i încalece și să-i învălue în vîrtejul panslavismului.

O! Cîte nenorociri simtimentul de naționalitate a adus într-aceste locuri.

Răsboiul între unguri și români este un răsboi barbar, și asfel cum nici în secolul de mijloc nu s-a urmat. Aceea ce e un avantagiu pentru români, este că s-a pus toți în picioare, că se află mulți tineri în capul nației și cu mare popularitate și că au învățat a se bate și a nu le fi teamă de răsboi. Cînd gloatele s-a mișcat atît de tare, este anevoe a le supune, fără a le mulțămi, de aceea împăratul va fi silit a le acorda mult și prea mult.

Eu aș fi dorit ca ungurii să se fi purtat altfel, să nu fi provocat pre români și să se fi înfrățit cu dînșii, căci lucrurile ar fi luat o față cu totul alta; și Imperiul austriac se dezmădula. Dar oricum, crez că acum soarta românimei va fi mult îmbunătățită și că Transilvaniea și Banatul, dezmădulate de Ungariea, s-a apropiat mult de unirea cu noi.

Apropo de noi; ce se lucrează p-acolo? Eu nu știu nimic și numai după auzite p-aci aflai cîte ceva, aceea ce m-a hotărît că în loc să mă duc la Paris, unde n-am mult a face, să viu acolo lîngă tine. Știi că Goleștii, Voinescu, Brătianu și Rosetti s-au dus înainte. Crez că or fi la Paris, căci n-am priimit scrisori de la dînșii. Magheru a plecat mai dinainte tot acolo, și Tel și Eliad au venit cu mine pîn-aci și s-au dus tot la Paris. Plecarea acestor vestiți locotenenți a fost numai căci le era frică să mai șază în Transilvaniea. N-or face nimic nici la Paris, dupe cum n-au făcut în guvern. Acum, ca să-și escuzeze nevrednicia lor, nu fac altceva decît să ne înnegrească pe noi pe toți, zicînd că numai ei era de treabă și partida națională, și noi toți partida muscălească. Auzi tu, noi partidă muscălească! [2]. Asta a umblat s-o bage în capul tutulor românilor emigranți. Eu mai șăz acilea vro 5 zile, pînă oi priimi ceva parale d-acasă și apoi plec pe la Triest spre Constantinopol. O să am mare mulțămire să fiu cu tine.

Adu-mă aminte la plăcuta suvenire a m-mei Ghica. Nu știu dacă N. Kretzulescu e acolo, dupe cum am auzit. De e adevăr, spune-i complimente și că i-am răspuns prin Colcun la scrisoarele ce mi-a trimes la Semlin.

Complimente multe lui I. Filipescu.

Al tău prieten,
N. Bălcescu

60

CĂTRE A. G. GOLESCU

Despre hotărîrea pe care a luat-o de a pleca la Constantinopol pentru a susține cauza românească. Știri din țară. Luptele purtate de țărani. Despre revoluția din Transilvania. Demersurile sale pe lîngă Comitetul național român. Despre un amanet la „Muntele de pietate" din Paris. Despre o lucrare pe care intenționează s-o scrie asupra revoluției române. Diferite.

Belgrade, 16/28 decemvrie 1848

Iubite Alecule,

Este vreme de cînd n-am nici o știre despre tine. Afară din două scrisori ale tale, din cele dintîi zile a lui septemvrie, n-am mai priimit. D-atunci ți-am scris de la Sibii. N-am putut șădea mai mult în Transilvaniea, din pricini deosibite. Dintre care cea mai principală era că nu eram văzuți cu plăcere și nici în siguranță; precum și că doream să poci fi într-un loc unde să poci lucra cevași. Hotărîsem să viu la Paris, unde puteam să te ajut în lucrurile tale acolo. Dar sosind aci găsii scrisori de la Ghika și aceasta de la Filipescu, pe care o alătur aci ca s-o arăți la toți ai noștri, aceea ce mă făcu a-mi schimba planul și a mă duce la Costantinopol, unde Ghika se află singur. Caracterul meu de deputat al nației, cu care sînt cunoscut în Costantinopol, va da oarecare tărie în ochii turcilor la vorbele mele. Eu socotesc că trebue ca toți ai noștri să vie acolo, adecă acei ce nu vor avea treabă la Paris. Știrile ce am aflat aci de la Costantinopol sînt tare favoritoare pentru noi. Turcii stăruesc cu putere ca rușii să iasă din principate. Socotesc că Ghika ți-o fi scris tot ce se petrece p-acolo.

În țară lucrurile sînt tot în starea de mai nainte. Arestuiri tot se face [1].

Poporul urăște pe ruși, iar pe turci îi iubește.

În mai multe locuri popolul nu se supune. Ai auzit de lupta din j. Teleorman, în care a perit mai mulți cazaci. În județul Argeș, țăranii s-a tot luptat încă și bătut cu cazacii, pînă acum o lună.

Țara e gata și credincioasă revoluții. Grație fie propagandei ce se făcu prin comisari. Din revoluție numai atîta ne-a rămas, și e mult. În Transilvaniea românii au curățat de tot locul de ungurii. Măcelărire crîncenă și asfel cum secolul de mijloc n-a arătat exe[m]plu! Nenorocire însă că Comitetul român s-a pus prea mult supt poruncile lui general-comando. Spre a eși dintr-o stare așa falsă, am povățuit pe comitet, după cum ți-am scris, ca să adune o Dietă română care să înceapă a organiza Transilvaniea ca țară română și a arăta dorință către împăratul ca naționalitatea română din tot Imperiul austriac să fie întrupată laolaltă, avînd aceeași administrație, cu dietă deosibită. Aceasta au făcut-o, dar general-comando, ca să-i paralizeze, n-a vrut să-i lase decît cu condiție ca să facă două adunări, una de *uniți* și alta de *neuniți*, la Blaj și la Sibii. Am povățuit pre bănățeni ca să trimiță și ei deputați l-această adunare. Ar fi de dorit ca aceste adunări să să înțeleagă și să ceară a se împreuna.

Laurianu și protopopa Popazolul sînt să meargă la Viena, în deputație.

Eu nu știu nimic ce s-a făcut Goleștii și toți ceilalți companioni. Era de datorință a lor să ne scrie, și nu ni-a scris.

Eu m-am întîrziat aci de vro 5 zile, căci aștept parale d-acasă.

Apropo! Te împuternicesc printr-aceasta a lua de la Grigore Pereț 40# ce i-am împrumutat la Sibii. El trebu eacum să fi priimit bani de la tată-său.

La Paris, la Mont-de-piété, am dat de Pereț un porte-cigare al meu, de argint aurit și încrustat cu aur. Recunoștința era la Pereț. Întreabă-l de o are, sau scrie-i, de nu e acolo, căci anul se apropie de cînd s-a depus (la februarie), și mi-e teamă să n-o perz pentru 20 fr., suma pentru care e pusă. De nu vei avea recunoștința, caută s-o reclamezi prin alt chip, dovedind ziua și vremea cînd s-a depus ș.c.l. Este un suvenir care nu voi să-l pierz.

Voi să scriu un mic uvragiu în iarna aceasta: *Ideile revoluției române.*

Cercetează, mă rog, la Franc libreriul, vis-à-vis de Biblioteca națională (regală), ce s-a făcut cu cărțile cum și cu tot bagajul meu, ce la pornirea mea din Paris l-a[m] însărcinat a mi le espedui prin Costantinopol, pe numele lui Laurianu, fiindcă într-atîta vreme nu le-am priimit, apoi crez că or fi rămaseră la Costantinopol. De aceea să-mi trimiță o scrisoare către comisionarul lui de acolo ca să le poci lua.

Tu scrie-mi la Triest îndată, poste-restante, și apoi la Costantinopol.

Adio, iubite Alecu. Complimente la toți ai noștri.

Salutare și frăție,
N. Bălcescu

Adresa f. 4v:] Monsieur Monsieur A. G. Golesco, à Paris

61

CĂTRE ION GHICA

Despre organizarea emigrației. Acuzațiile neîntemeiate din țară aduse fostului Guvern provizoriu. Intenția sa de a scrie împreună cu I. Ghica o lucrare asupra ideilor revoluției române. Popularitatea rușilor în Banat și Transilvania, și propaganda panslavistă țaristă. Rolul și faima pe care și-au cîștigat-o în revoluție mulți tineri români transilvăneni. Satisfacția sa că „Transilvaniea să face cu totul țeară românească".

Belgrade, 4 janvier 1849

Iubite al meu Ghika,

Mă aflu încă așteptînd în Belgrade scrisori d-acasă și pe Balaciano, care nu e de tot sănătos. Socotesc că într-o săptămînă, cel mult, vom putea porni spre Triest și de acolo ne vom ambarca pentru Costantinopol. Sînt nerăbdător să ajung acolo, să fiu cu tine. De nu vom avea ce face acolo, apoi sînt hotărît să trec în Italiea, de se va face p-acolo vrun resboiu. Sînt nesățios d-o viață activă. Ideea ta d-o legioană română, care să

meargă în Italiea, e irealizabilă din lipsa de oameni. Tot ce am putea strînge este vro 30 tineri dintre emigranţi, care să voiască a merge să se bată.

Cît pentru organizaţiea unui comitet, o aprobez şi socotisem a o face; pentru aceea am sprijinit părerea aceasta cu confraţii mei prizonieri, cînd ne-am aflat la Semlin, acum două luni, ca să ne ducem cu toţii în Transilvaniea, să găsim şi pe ceilalţi emigranţi şi să întocmim un comitet. Ei însă n-a aprobat şi au fost de părere ca mai întîi să meargă la Viena să vază starea lucrurilor, şi d-acolo ne-am dat rendez-vous în Transilvaniea, unde nu numai că nu s-au întors, dar nici nu mi-au mai scris, şi acum nu ştiu de nici unul unde se află. Afară d-aceasta fondurile noastre sînt foarte nensemnate, cu toate că am auzit că sîntem acuzaţi că am luat mai multe milioane. Acuzaţie cu totul neadevărată, căci trebue să ştii că cheltuelile estraordinare ale revoluţiei nu se urcă la mai mult de 700 000 lei, în plata progoanelor, plata agenţilor în streinătate, cheltueli cu ţinerea turcilor la Giurgiu, ţinerea trupelor lui Magheru, lefile comisarilor trimişi prin ţeară cu propaganda. Din această sumă scăzînd 450 000 lei, lista civilă ce s-a iconomisit, cum şi alte iconomii, rămîne învederat că revoluţiea n-a costisit pe ţeară mai nimic [1]. Acestea ţi le spun atît pentru ştiinţa ta, şi ca să poţi disculpa p-acolo revoluţiea că ar fi sărăcit ţeara. Socotelile sînt lămurit tipărite în *Monitoriu* de banii ce am găsit în casă.

Voi ca viind acolo să lucrăm un mic uvragiu asupra *ideilor revoluţiei române* [2].

În starea de astăzi a lucrurilor, ne va fi cu anevoe a strînge bani prin suscripţie. Ţeara noastră geme supt un regim de teroare şi eu crez că numai un resboi turco-rus poate schimba starea de faţă. Spre aceasta trebue să ţintim.

Acolo vă faceţi mare iluzie asupra spiritului slavilor din Turcia şi Austriea, socotindu-l antirus. E cu totul dimprotivă. Rusiea a lucrat puternic prin propagandă şi toate aceaste popoară privesc şi aşteaptă pe ruşi ca pe nişte liberatori. Sînt de două luni în mijlocul acestor popoară şi am văzut, cu durere, cît de mare e popularitatea ruşilor. Pînă şi românii din Banat şi Transilvaniea îi doreşte şi-i aşteaptă să vie ca pe nişte mîntuitori. În Transilvaniea am stăruit mult pe lîngă Comitet[ul] român, ca să facă propagandă în contră, dar n-a făcut nimic, şi cu puţine zile pînă-a nu pleca din Kronstad, popolul adunat în piaţă striga în gura mare că să cheme să vie muscalii, că îi prăpădesc ungurii. Bariţu şi alţi români inteligenţi, ce se împotriviră, fură insultaţi, ba încă un popă român din Săcele se făgădui că va împuşca pe Bariţu.

Ce este bine în Transilvaniea este că românii sînt în picioare şi la trebuinţă vom putea cu înlesnire a recruta oameni, spre a intra în ţeară. Sînt mai mulţi tineri care sînt în capul poporului şi s-au făcut vestiţi, cum Iancul, Solomon şi alţii. Toate posturile însemnate sînt în mîna românilor. Emigranţii noştri fac propagandă republicană şi antirusă. Transilvaniea se face cu totul ţeară românească. Laurianul şi proto[po]pul Papazolul era să meargă la Viena.

Balacianul îmi dă zor să sfîrşesc. Aveam să-ţi scriu mai multe. Vina e a lui.

Multe complimente la m-me Ghika.

Salutare şi frăţie,
N. Bălcescu

62

CĂTRE A. G. GOLESCU

Despre socoteala banilor primiți de la Locotenența domnească. Alte chestii bănești. Îndemnuri ca o delegație română să plece la Viena. În contra unei petiții de protest. Despre influența propagandei panslaviste țariste asupra slavilor din Balcani. Despre o revoluție apropiată în Balcani. Propaganda țaristă în rîndul țărănimii române din Ardeal și Banat. Știri din țară. Din nou chestiunea banilor publici. Trimite o scrisoare a lui Gauthier.

Belgrade, 6 janvier 1849

Iubite Alecule,

Astăzi priimii scrisoarea ta din 25 ale trecutei luni. Stau încă în Belgrade așteptînd parale din țară ca să poci continua călătoriea mea către Costantinopol. Nădăjduesc că peste vro cinci zile să poci pleca.

Pricinile care m-au făcut a mă depărta din Transilvaniea și a merge la Costantinopol, ți le-am arătat prin scrisoarea mea din urmă. Părerea mea este că soții noștri mai bine ar fi să meargă la Costantinopol. Noi nu putem influința d-adreptul asupra Europei, decît prin Costantinopol. Afară d-aceasta eu crez că în Costantinopol voi găsi la nevoe și mijloace d-a subzista, mijloace care îmi lipsesc cu totul.

Îmi scrii că n-aveți parale. Eu îți voi trimite. Dupe cum toți soții noștri știu, din călătoriea mea la Costantinopol a rămas la mine 440 # care mi s-a lăsat în păstrarea mea de Locotenență. Din aceștia 400 # i-am lăsat în București, la plecarea noastră d-acolo, și 40 # s-a cheltuit în călătoriea noastră. Am scris d-atunci mumă-mii ca să trimiță banii la Semlin. 100 # a și venit în lipsa mea acolo, din care a luat Pereț 40 # pe care te-am însărcinat să-i iei și iată scrisei și lui Pereț deosibit. Din acea sumă a mai luat frate-meu cel mic, cînd a fost silit să fugă în Transilvaniea, vro 60 #.

Trei sute galbeni dar se află întregi și îi aștept să sosească aci. Am scris mumă-mii, ca să caute, de va găsi, a se împrumuta, ca să-mi trimiță mie ceva parale de cheltuială, cum și să împlinească banii luați de frate-meu cel mic, ca să se întregească suma de 400 # ce o țiu la dispozițiea Comitetului revoluționar. Văzînd întîrzierea banilor am scris mumă-mii că, daca n-o fi trimis banii pîn-acum aci, să-i trimiță lui Ghica, la Costantinopol.

Voi, dar, de aveți trebuință de bani, îmi veți scri, cum și unde să vă trimiț, și priimindu-i veți îngriji a-mi trimite *un reçu*, suscris de maioritatea Comitetului revoluționar.

În Transilvaniea am scris la direcțiea întocmită acolo că am la mine depozată această sumă, dar că o voi da numai dupe hotărîrea Comitetului revoluționar. Pentru aceea am blamat pe Tel și Eliad, că a depus banii ce le-a lăsat frate-meu la acea direcție. Ce e drept a doua zi ei i-a luat îndărăt, în mare parte, pe seamă-le, ca să meargă la Paris. Acela cine e mai vinovat într-aceasta e frate-meu. Pentru ce să împarță banii între Magheru, Eliad și Tel? Trebuia să-i depue pă cvitanță la cineva și să-i păstreze, pînă se vor aduna toți soții noștri, ca să-i dea în seama lor. Acum acești bani, cu care am fi putut mult face, s-a risipit și el e răspunzătoriu. Adecă nu el dar starea noastră, căci vistieria îi reclamă, de vreme ce el

i-a luat numai pe iscălitura lui. Eu i-am scris lui ca să vă dea acolo vouă banii ce a rămas la dînsul. Te rog să-l întîlneşti şi tu şi să-i vorbeşti. El trebue să înţeleagă că de vreme ce am fost atît de norociţi în această revoluţie, încît să nu ne poată imputa nimeni nici de ambiţie, nici de trădare, nici de cea mai mică vină sau greşală, n-ar fi bine ca un Bălcescu să fie învinovăţit că a întrebuinţat în folosul lui, nişte bani publici, măcar deşi e singur răspunzătoriu şi poate şi platnic pentru dînşii. Dar să sfîrşim aceste.

Îmi scrii multe în scrisoarea ta. Multe ce se pot face. Multe ce e peste putinţă. Aşa ar trebui ca la Viena să meargă unul din voi, de vreme ce eu nu mă poci duce, neavînd mai cu seamă bani. Maiorescu ar fi mai bine să meargă. Din partea Transilvaniei era să meargă Laurianu şi prot. Papazolu. Eu am scris mai de mult lui Alecu, vărul tău, ca să călătorească prin toate taberile române din Transilvaniea. Iată că îi mai scrisei şi acuma şi îi trimiţ şi scrisoarea ta.

Ideea voastră d-a face o petiţie cu suscripţii e tare greşită, căci toţi emigraţii nu se urcă la mai mult de 300 inşi, şi în ţeară e peste putinţă a aduna suscrieri. Voi vă faceţi iluzii, împreună cu mulţi dup-acolo, asupra slavilor. Trăesc de trei luni între dînşii şi am putut vedea cît sînt de rusolatri. Rusiea a lucrat puternic prin propagandă. În primăvara viitoare, ţi-o spun de sigur, Bulgariea şi poate toată Turciea europeană se va revolta. Imperiu turc cade în vara viitoare de n-o va apuca înainte făcînd concesii populaţiei creştine şi de nu va deşărta ţările de ruşi, care sînt nădejdea şi reazămul moral al slavilor. Aici, în Serbia, toată lumea vorbeşte de faţă asupra revoluţiei ce o să se facă în Bulgariea. Care oare va fi viitorul nostru? Foarte rău daca Europa nu va interveni în Orient. Populii slavi, care era mult aplecaţi către Francia, după revoluţia din fevruarie, s-a întors acum cu totul către ruşi.

Propaganda rusească s-a întins pînă şi în ţăranii români din Banat şi Transilvaniea. Un popă român din Săcele se făgăduise că va împuşca pe Bariţ, fiindcă se opusese ca să cheme pe ruşi în agiutor în Transilvaniea. Trebue însă a nădăjdui că catastrofa ce se pregăteşte în Orient va sili pe Europă a interveni.

Din ţară n-am nuvele decît de la 15 decemvrie. Arestuirile se urmă mereu. Mulţi din arestanţi a dat tachriruri de minune la comisiea ce îi judecă. Despre amnistiea de la Sf. Nicolae nu e sigur nimic.

Aş dori, iubite Alecu, ca banii ce îţi voi trimite să fie întrebuinţaţi în folosul cauzei, iar nu pentru a ţine de cheltuială pe patrioţi. S-a risipit destui bani asfel, între care şi vro două mii galbeni ce rămăseseră la Colcun. Dupe cum eu vă dau socoteală de cei de la mine sînt în drept ca să ştiu şi de acei bani, ce s-a făcut. Eu nu voi trimite bani decît după o scrisoare a ta încredinţătoare, că vor fi întrebuinţaţi în folosul cauzei.

Îţi alătur aci o scrisoare a lui Gauthier. El voeşte să ştie ce s-a făcut l'abbé Isoire. Caută să te informezi de dînsul după adresul acestii scrisori. El te poate mult sluji, că voeşte să lucreze pentru noi.

Scrie-mi la Constantinopol supt adresa : Conrad Albrecht.

Eu voi pleca peste trei zile d-aci cu Bălăceanu şi colonelul Zablocki.

Adio, iubite al meu. Multă frăţie la toţi cei ce mă iubesc.

Al tău,
N. Bălcescu

La citoyenne Tinka te serre la main [1]. Elle me charge encore de te dire qu'elle est très blessée de ton indifférence.

63

CĂTRE A. G. GOLESCU

Ştiri despre evenimentele din Serbia. Influenţa politicii ţariste panslaviste. Despre acţiunea diplomaţiei franceze. Pericolele ce ameninţă „putredul Imperiu turc". Atitudinea panslavă a sîrbilor. Poziţia potrivnică a românilor faţă de tendinţele reacţionare ale panslavismului.

Belgrade, 1/13 ianuarie 1849

Iubite Alecule,

Ţi-am scris mai alaltăeri, iată îţi scriu şi acum. Socotesc că nu-ţi pare rău să-ţi scriu mai des.

Aici se lucrează lucruri mari. Ţi-am spus în scrisoarea trecută că Imperiul turc e în mare primejdie, că ruşii îndeamnă pe slavi a se revolta. Astăzi îţi scriu spre a-ţi mai da detailuri.

Sînt vro cîteva zile, a sosit aci un secretar a lui Duhamel, numit baron Rot. El a venit să îndemne pe prinţul d-aci ca să ajute răscoala Bulgariei şi a Bosniei. Rosiea va trece în Serbiea arme şi soldaţi învesmîntaţi sîrbeşte şi serbii le va trece în Bulgariea şi Bosniea. Rosiea, spre a asigura pe Caraghiorghe asupra tronului său din partea lui Mihail Miloş, făgădueşte că va da acestuia tronul Bulgariei. O parte sau şi toată Bosna se va întrupa cu Serbiea. Propunerile acestea fură mult combătute în sfatul miniştrilor d-aci de ministrul dinlăuntru, dar fură priimite de toţi ceilalţi.

Peste puţin trebue să ne aşteptăm ca împărăţiea turcească să fie în foc.

Consulul francez d-aci, M. Favre, este nepot al lui Odilon Barrot. El pricepe bine chestiea naţionalităţilor. Are multă simpatie pentru naţiea română, dar crede însă de neapărat şi întocmirea unui imperiu slav de miazăzi. El speră că ar putea aduce pe aceşti slavi în partea Francei şi în contra Rusiei.

Asfel lucrează toţi emisarii poloni aci, în capul cărora este Lenoir. Putredul Imperiu turc nu mai poate subzista decît făcînd mari concesii creştinilor, adecă transformîndu-se mult. Voi să lucrez în Costantinopol în acest sens. Turcii perzîndu-ne, s-au perdut. Se află în Orient trei naţionalităţi ce se deosebea de elementul slav. Avea în mîna lor multe elemente de putere şi mărire. În loc să se înţeleagă, să se ajute, s-au asuprit una pe alta şi în anul acesta cîte trele au căzut. Înţeleg pe unguri, români şi turci. Priviţi chestioana din acest punct de vedere în articolile şi memoarurile voastre acolo. Spuneţi că noi am vrut să punem o barieră influinţii ruseşti în Orient, să deosibim pe Rusiea de slavi de miazăzi şi să punem bariera, care să despartă panslavismul în două părţi. Noi nu sîntem duşmani ai slavilor de miazăzi ci numai al ruşilor, că lucrarea noastră era

chiar în interesul slavilor, care într-o zi se vor căi ca noi acum, de aplecările lor către ruşi. Că pe lîngă dezvotarea şi conservarea elementului slav şi român, noi vrem, pentru interesul Europei orientale, conservarea şi dezvoltarea elementului turc şi ungur.

Consul[ul] francez scrie mult şi în parte lui Odilon Barrot. Căutaţi şi voi să-l vedeţi şi să-l lămuriţi asupra lucrurilor d-aci.

Scrieţi-mi des. Ce face Ubicini? Embrassez-le pour moi et dites lui que je lui porte beaucoup d' amitié.

Ce ai făcut cu toate ce ţi-am recomăndat? Cercetat-ai de cărţi? Plătitu-mi-ai datoriile ce am lăsat acolo?

Salutare şi frăţie,
N. Bălcescu

64

CĂTRE ION GHICA

Ştiri din Transilvania. Zvonuri despre unele succese maghiare. Despre însemnătatea principiului naţionalităţii. Rezervele sale faţă de acţiunea exilaţilor români din Paris. Despre greşeala sîrbilor de a accepta sprijin ţarist. Planurile ţariste în Balcani. Zvonuri despre dizolvarea armatei lui Kossuth. Despre criza ministerului contrarevoluţionar austriac. Aprobă ideea unui guvern al emigraţiei. Despre incapacitatea celor trei foşti locotenenţi: N. Golescu, Tell şi Eliade. Numele său conspirativ: Conrad Albert.

Belgrade, 21 ianuariu, 1849

Iubite Ghika,

Am priimit eri scrisoarea ta din 10 ghenarie [1]. Îmi pare bine că aprobezi hotărîrea mea d-a veni la Costantinopol. Mîine plec cu Bălăcianul la Triest, unde mă voi îmbarca pentru Costantinopol. Pricina de nu ţi-am scris din Transilvaniea nu a fost lenea mea, care e mare, dupe cum ştii, dar neştiinţa de te afli încă acolo, căci p-acolo eşise vorbe că ai fost silit să pleci. De la plecarea mea din Transilvaniea, n-am priimit încă nici o ştire. Se vede că comunicaţiile iar s-au tăiat. Se aude că ungurii, sau mai bine săcui, supt generalul Bem, ar fi făcut progrese şi că ar fi luat îndărăt Klausenburgul cum şi Kronstatul. Într-o scrisoare din Viena se zice că românii din Transilvaniea şi Banat ar fi priimit de la împăratul dreptul d-a fi guvernaţi d-un voevod român. De o fi adevărat, apoi e un mare pas al naţionalităţii noastre în aceste părţi. Pentru mine chestiea naţionalităţii o pui mai presus de libertate. Pînă cînd un popol nu va esista ca naţie, n-are ce face cu libertatea. Libertatea se poate lesne redobîndi, cînd se va perde, iar naţionalitatea nu. De aceea eu crez că în poziţiea de acum a ţării noastre trebue să ţintim mai mult a păstra naţionalitatea noastră, atît de ameninţată, şi să cerem atîta libertate pe cît ne este neapărată pentru dezvoltarea naţionalităţii noastre. Mi-e teamă mult că prietenii noştri din Franciea să nu facă mari greşeli şi mai rău să ne vatăme decît să ne folosiască. N-am încredere deplină decît în Arăpilă, dar mă tem că, fiind singur, glasul lui va fi astupat de cei imprudenţi. Eu le-am scris de mai multe ori. Scrie-le asemenea.

Am văzut aci pe Lenoir. Mi-a plăcut mult. Dar socotesc că își face prea mari iluzii asupra slavilor, mai cu seamă în privința simpatiilor rusești. Slavii, după ideea mea, greșesc tare priimind ajutorul rusesc pentru răsturnarea ambelor imperii, a Turciei și Austriei, căci nu e îndoială că acolo țintește slavismul. Aici se vorbește foarte mult despre o curîndă revoluție în Bulgariea și Bosna.

Generalul Duhamel a trimis aci, de cîteva zile, pe secretariul său baron Grot, cu asemenea propuneri către prințul d-aci. Rusiea făgăduește întruparea Bosnei cu Serviea, iar Bulgariea se va da lui Mih. Miloș. Se vede că aceste propuneri a ridicat îndoelile lui Caragheorghe și l-a hotărît a lucra în acest sens. Imperiul turc va cădea fără îndoială, de nu va grăbi a face concesii populațiilor creștine și a goni pe ruși din Principate. Astăzi aflai c-a mai sosit un trimes de la București. Rușii își dau mare activitate.

Din Ungariea se aude că armata lui Kossuth s-a împrăștiat mai toată și se dă cu socoteală că el va căuta să fugă în Turciea, pe la Adacali sau prin Serviea. Căderea ungurilor poate să aducă și evacuația Principatelor de ruși, căci însuși Europa reacționară, care a suferit ocupațiea Principatelor, ca să poată ataca pe unguri la trebuință și a susține Imperiul austriac, va dori retragerea lor; cu atît mai mult că Austriea voește ca îndată ce se va scăpa de unguri să dezarmeze pe slavi. Toate acestea poate însă să aducă complicații nouă.

Ministeriul austriac este în cumpănă să cază, căci nu voește a priimi principiul suveranității popolului sau să închiză Camera. Camarila, cu toate triumfurile ei, nu va îndrăzni, socotesc, a se arunca de tot în absolutism și a se alia cu Rusiea.

Aprobez tare mult ideea ta d-a constitua un guvern în emigrație, care să reprezenteze țările. Dar nu prea sînt mulțămit, căci vrei mereu un locotenent. Cîte trei nu fac o ceapă. N. Golescu poate este cel mai bun, tocmai fiindcă este mai *nul*. Tel e o a doua ediție a lui Eliad, și acesta un blestemat.

Sînt nerăbdător să ajung în Costantinopol, să mai trăesc cu tine. Apropo, să știi că m-am făcut mai puternic și mă bizuesc că te-oi birui lesne acum.

Multe complimente la m-me Ghika.

Salutare și frăție,
N. B.

O să-ți vie scrisori către mine supt numele de Conrad Albert, de la București. Le vei păstra pînă la sosirea mea acolo.

65

CĂTRE A. G. GOLESCU

Despre starea de spirit din Grecia. Despre discuțiile dăunătoare dintre exilații români din Transilvania. Despre manifestul lui Nesselrode împotriva revoluției românești. Critica acțiunii lui I. Maiorescu. Păreri despre organizarea emigrației. Din nou despre amanetul de la „Muntele de pietate" din Paris. Diferite.

Triest, 5 fevruarie 1849

Iubite Alecu,

Sînt de patru zile în Triest și mîine mă îmbarc pentru Atena, unde voi fi silit a zăbovi vro patru zile, pînă la sosirea vaporului ce mă va duce la Costantinopol. Sînt bucuros a petrece aceste patru zile în capitala Greciei, ca să studiu spiritele acolo și să văz ce au de gînd să facă în această primăvară. De se va face răscoale în Turciea, fără îndoială că și grecii vor lua parte. Am cetit eri un jurnal ministerial din Atena *(Naționalul)* care zice că Greciea nu poate fi liniștită și fericită pînă cînd nu-și va căpăta hotarele ei firești și pînă cînd nu vor mai fi grecii împărțiți subt turci. În Greciea este o partidă mare rusă, care nădăjduește ca prin ajutorul Rusiei să dobîndească liberarea grecilor supuși Turciei.

Am priimit, în ziua ce am venit aci, scrisoarea ta din 16 ianuarie. Nu ți-am răspuns îndată căci așteptam și altă scrisoare de la tine ce îmi făgăduești. Dar n-o primii încă pînă acum.

Cînd am sosit eu în Transilvaniea, emigranții noștri se afla acolo de două luni și se comprometaseră destul prin vorbirile lor. D-abia atunci unii din ei simțiseră lucrul și schimbaseră purtarea, prin urmare n-am putut influința într-un nimic asupra lor. Vina este a celor ce au fost cu dînșii, cum Tel și Eliade, că nu a știut să-i modereze

Ai dreptate să ne imputi că n-am răspuns la manifestul lui Nesselrode. Mă aflam la Costantinopol cînd l-am văzut întîiași dată și am vorbit de atunci cu Ubicini să-l refutăm [1]. Ali pașa, ministrul din afară al Porții, a auzit-o aceasta și a spus la unul din prietenii noștri d-acolo că ar dori să vază și el acea refutație. Ubicini însă fu ocupat mai întîi cu protestu ce am făcut Porții și apoi ne întorserăm în țeară. Îndată adusei aminte lui Voinescu să facă o refutație. Hotărîi cu Ubicini puncturile și argumentele. Se puse pe lucru. Dar se întîmplă cu acela ce ți se întîmplă și ție acum cu acele păcătoase de memoiruri. Fiecare vru să-și facă observațiile și ziua de 13 sept. ne apucă cu memorialul neisprăvit.Asta se întîmplă totdauna cînd se amestecă mulți, cu părere feliurite, la o treabă.Lucru trăgănește, iar nu se sfîrșaște. Aceasta a fost nenorocirea revoluției noastre.

Am văzut aci, la Magheru, memorialurile date de Maiorescu ministeriului din Francfort [2]. El a făcut, dupe părerea mea, mare greșală, cerînd într-un act public, ce n-a putut rămînea necunoscut Rusiei și prin urmare și Porții, că Principatele să se unească supt un principe austriac. Aceasta îmi esplică acum bănuelile Porții asupra lucrărilor noastre în Occidente și vorbele răspîndite la Costantinopol că emigrațiea s-a despărțit în două, în partida nemțească și în cea turcească. Poarta trebue să fie cu atît mai bănuitoare cu cît noi înșine, cînd ne aflam la Costantinopol, ca s-o îmboldim, am supozat, și am exagerat existința și importența unei partide austriece în țeară.

Încît pentru chestioana Comitetului și a unui șef, faceți cum socotiți că e mai bine. Eu te însărcinez pre tine să votezi pentru mine, dupe cum vei vota și tu, căci crez că vei vota cuminte și cinstit.

Să nu ți-o ei prea mult asupră-ți, Negrule ! Cei mai mulți am simțit că vor ca acel unul să fie legat a lucra după voința comitetului. Asfel îmi zise și Magheru. Într-un cuvînt ca acel unul să fie constituțional : *qu'il règne et ne gouverne pas.*

Ce mi-ai făcut pentru ce te-am însărcinat ? Am găsit pe Peretz aci și mi-a spus că recunoștința obiectului ce am la „Munte" se află la Lapati.

De e acolo cere-i-o, dar de nu cercetează la „Muntele" din ulița dimpregiurul Odeonului, că acolo mi se pare că s-a depus. Poci prea bine să zici că dacă pînă la soroc nu s-a arătat altul, apoi firește că ești în drept s-o ei pentru banii pentru care s-a depus. „Muntele", îmi adusei aminte, este Rue Condé și recunoștința e pe numele lui Lapati. Această recunoștință a fost renuvelată an. Obiectul s-a depus acum doi ani. Spune-mi ce s-a ales cu portretul lui Mihai v. V.? Iar despre lucrurile trimise prin librerul Franc, unde se află? La cine le-a adresat la Costantinopole? Să-i scrie ca să mi le dea mie, căci socotesc că le-a adresat pe numele lui Lauriani.

Mă grăbesc să-mi fac geamantanul, să plec. De aceea nu-ți scriu mai mult.

Îmbrățoșări frățești la toți cîți mă iubesc. Ce face N. Kretzulescu? Eu îl socoteam la Costantinopol și acolo i-am scris, precum i-am scris și în țeară, spre răspuns la două scrisori ce am priimit de la el, la Semlin. Spune-i că-l iubesc și să-mi scrie la Costantinopol.

Salutare și frăție,
N. B.

66

CĂTRE A. G. GOLESCU

Despre situația politică din Grecia și despre regimul politic corupt de acolo. Despre eventualitatea plecării sale la Constantinopol. Despre „ticăloșiea" turcească și „ticăloșiea" Europei. Nesiguranța în care se află exilații români în capitala Turciei. Despre folosul pe care l-ar aduce concentrarea revoluționarilor români la Constantinopol. Lipsa de bani.

Atena, 15 fevruarie 1849

Iubite al meu Alecu,

Ce faci tu? La Triest n-am priimit de la tine decît o scrisoare. Sînt de trei zile aci și poimîine mă îmbarc pentru Costantinopol, unde voi ajunge peste opt zile, adică la 23 ale lunei acestiea.

Sînt trist și foarte îngrijat. Este atîta vreme de cînd n-am priimit scrisori din țeară, precum și din Transilvaniea. Auzii aci că rușii ar fi intrat în Transilvaniea. Aceea ce mă neodihnește pentru bieții noștri compatrioți emigrați acolo.

Starea lucrurilor aci, în Greciea, este foarte ticăloasă. Chipul d-a guverna aci este calcat pe sistema coruptoare a lui Guizot. Constituțiea grecilor este *une lettre morte*. Corupțiea lor e așa de mare cum n-a fost niciodată, în nici o țeară. Răsboaele civile, îmi zic ei, a sleit toată energiea noastră. Oamenii cu înțelegere d-aci se tem de Rusiea. Însă aceasta nu-i va opri, văzînd clătinîndu-se Imperiul otoman, să caute a se folosi și ei. Se vede însă că ei mai mult așteptă evenimentele decît să umble a le pregăti. Ei, dar, nu vor începe nimic, dar vor urma după ceilalți, adecă după slavi, daca aceștia se vor mișca.

Ce faci tu, Alecule, şi ce mai nădăjdueşti? Cît aş fi de mulţămit să fiu cu tine la un loc. Cine gîndea, cînd veneam în ţeară, astă primăvară, că peste puţin o să umblăm rătăcind prin lume, tu într-o parte, eu într-alta, fără să ne mai putem întoarce în ţeară. Nimic nu mi se pare mai grozav ca această viaţă, precum nimic nu mi se părea mai dulce decît daca ne ajuta D-zeu, ca după ce am manifestat un principiu înaintea ţerii noastre şi a lumei, să ne putem jertfi viaţa pentru dînsul. D-zeu nu ne-a crezut, poate, vrednici d-această fericire şi ne-a osîndit a purta crucea durerii departe de iubita noastră ţeară. Nu cunosc nici o povară mai grea decît aceasta. Dar trebue să avem curagiu, să lucrăm pe cît putem şi să sperăm în viitoriu. Nu ştiu de voi fi norocit să fiu de vreun folos cauzei, la Costantinopol. Mi-ar părea tare rău să merg degeaba într-acest oraş, ce îmi desplace foarte mult, mai cu seamă în privinţa locuitorilor lui şi acelui ticălos guvern de acolo. Ca să cunoască şi să simţă cineva pe turci trebue a merge la Costantinopol. Acolo am simţit curat ticăloişiea lor şi ticăloşiea Europei, care pretinde şi crede în viitorul unui trup putred şi gangrenat cu totul.

Ghika îmi scrie că tocmai mult în siguranţă n-o să fiu acolo, dar nu crede că ne-or spînzura turcii. Mulţi d-aci mă povăţuesc să nu mă duc, dar eu crez că ni se poate întîmpla mai mult decît, de vor reclama ruşii, să ne gonească d-acolo sau cel mai mult să ne trimiţă la Brussa. Şi apoi trebue cineva să-şi facă datoriea fără să se gîndească la ce s-o întîmpla. Eu, după cum ţi-am scris, mai crez că e bine să ne adunăm mai mulţi în Costantinopol. Aceste, care ţi le-am zis mai sus, nu le-am zis nici pentru tine, nici pentru acei *tari de înger*, dar pentru cei mai slabi, ca să ştie la ce se pot espoza, şi să nu socotească că vor fi priimiţi cu alai, cînd vor veni în Costantinopol.

Despre aceasta îţi voi mai scri şi din Costantinopol şi d-o fi vro primejdie, te voi înştiinţa.

Ce faci tu despre parale? Ţi-am scris din Belgrad despre banii ce voi să vă trimiţ. Nădăjduesc că îi voi găsi în Costantinopol, şi d-acolo îţi voi putea trimite. Eu am fost silit a mă împrum[ut]a la Magheru, la Triest, ca să poci merge pînă la Costantinopol.

Negrule, te gîndeşti adesea la mine şi mă iubeşti precît te iubesc eu?

Salutare şi frăţie,
N. Bălcescu

Multe complimente la toţi cîţi mă iubesc p-acolo.

[Adresa f. 2 v:] Domnului Alecu G. Golescu

67

CĂTRE EMIGRAŢIA MOLDO-ROMÂNĂ DIN PARIS

Chemare la unire „Singurul principiu de viaţă, singurul principiu de mîntuire pentru noi". Propune alegerea lui Constantin Negri ca şef unic al emigraţilor din Ţara Românească şi Moldova; „Unire naţională şi libertate vrem".

[Constantinopol, 8 martie 1849][1]

Fraţilor emigraţi, munteni şi moldoveni.

Fraţilor,

Gemînd supt aceeaşi crudă soartă, suferind aceleaşi chinuri, simţind aceleaşi trebuinţe, românii din toate părţile României se sculară într-acest an strigînd înaintea lumei : „*libertate vrem*". Era însă o strigare care ar fi trebuit a o arunca mai nainte de orice alta ; aceasta era „*uniunea noastră naţională vrem*". Nu poate fi fericire fără libertate, nu poate fi libertate fără putere, şi noi românii nu vom putea fi puternici pînă cînd nu ne vom uni cu toţii într-unul şi acelaşi corp politic. Unimea naţională dar e singurul principiu de viaţă, singurul principiu de mîntuire pentru noi. Aceasta era credinţa politică a părinţilor noştri în luptele lor eroice. Barbaţii noştri cei mari, carii întrupară în sine individualitatea şi cugetarea popolului spre a o manifesta lumei, trăiră, se luptară şi periră martiri pentru această credinţă. Pentru dînsa Mircea cel Bătrîn şi Ştefan cel Mare trag asupra patriei pustiirea şi robirea turcilor ; pentru dînsa Mihai cel Viteaz cade ucis în cîmpul Torda, pentru dînsa Şerban Cantacusino bea otravă ; pentru dînsa Horia moarte cumplită pe roată sufere. Desele răsboae între Moldova şi Ţeara Românească n-avură altă pricină ; luptîndu-se pentru supremaţie, aceste ţări se luptau pentru unime. Ţelul acesta către care aţinta părinţii noştri trebue să-l avem şi noi ; şi fiindcă noi îl uitarăm, fiindcă nu lucrarăm împreună, nu ne înţeleserăm împreună şi nu ne sculărăm cu toţii deodată strigînd împreună : „unire naţională şi libertate vrem", strigările noastre succesive, izolate, slabe fură înăbuşite sau întoarse într-alte direcţii şi duşmanii naţiei întină sfîntul pămînt al patriei noastre.

Dumnezeu pedepsi cu asprime greşalele noastre. Ca fiii lui Israil răspîndiţi astăzi în lume, noi plîngem patriea perdută, mormintele părinţilor noştri, ţeara de viaţă a românului. Dar D-zeu iată că nu ne uită. În chinurile noastre el ne aruncă o rază de speranţă. Popoară şi guverne simpatizează acum la nenorocirile noastre şi voesc a ne protege. Astăzi poate sîntem în ajunul cînd cauza română este menită a giuca o mare rolă politică, a sluji de pretext unui înfricoşat resboi universal, care va hotărî viaţa şi libertatea lumei. Astăzi, dar e vreme ca moldoveni şi munteni să ne aducem aminte că sîntem români, să ne strîngem împreună inimă lîngă inimă, să ne organizăm, să ne concentrăm toate puterile, toate voinţile într-o singură putere, într-o singură voinţă.

Concentrarea lucrării emigraţiei supt direcţiea unui singur individ este unicul mijloc d-a ne scăpa d-atîtea dezuniri, d-a ne opri d-a ne mai paraliza unii pe alţii şi d-a trăi în anarhia în care ne-am aflat, atît în timpul revoluţiei, precum şi în urmă. Aceasta este simţită acum de toţi fraţii emigraţi. Aceasta ni se cere de toţi aceia ce vor să intre în relaţii politice cu noi ca să ne poată ajuta.

Emigraţiea moldo-română din Costantinopol cunoaşte, ca şi voi, de trebuinţă a se numi îndată un cap unic al emigraţiei, care să reprezenteze în ochii Europei partida naţională, care să poată lua îndatoriri şi a trata în numele naţiei române.

Preţuind meritele deosebite ale d-lui Costantin Negri, român din Moldaviea, ea îşi dă votul său pentru dînsul şi pofteşte printr-aceasta pe toţi fraţii emigraţi a aproba şi a întări alegerea ei.

Fraţilor! Iniţiativa ce o luarăm fie vouă binevenită! Noi furăm porniţi spre aceasta din dorinţă d-a vedea încetînd dezunirea şi anarhia dintre noi în aceste momente critice; d-a vedea nimicite odată toate micşorimile amorului propriu, toate simţimentele individuale, egoiste şi de provincialism, d-a vedea în sfîrşit românul înfrăţit cu românul.

Să ne unim fraţilor, să ne unim, ca să mîntuim patriea comună sau hidra discordiei ne va înghiţi!

Pentru emigraţiea română din Constantinopole

Secretarii săi,
N. Balcescu

Adresa:] Emigraţiei moldo-române din Paris

68

CĂTRE A. G. GOLESCU

Despre activitatea dăunătoare a lui Dumitru Brătianu la Londra. Opinia sa despre „clica" I. Brătianu - C. A. Rosetti. Despre poziţia politică interesată a acestora în timpul revoluţiei. Critica atitudinii lor în guvernul revoluţionar. Despre Cîmpineanu. Despre atitudinea lui Eliade şi Tell în timpul revoluţiei şi în exil. Despre activitatea sa în Guvernul provizoriu; instituirea comisarilor; înfiinţarea Comisiei proprietăţii. Divergenţele cu Eliade. Motivele alegerii lui C. Negri ca şef al emigraţiei. Despre unele memrii ale lui A.G. Golescu. Proiectul unui jurnal al emigraţiei. Chestiunea banilor publici rămaşi la dînsul. Trimite cîteva acte. Din nou despre alegerea lui C. Negri. Lipsa de bani. Ştiri din Constantinopol. Protestul pe care l-a făcut contra numirii unui domn. Intenţia sa de a reîncepe cercetările istorice. Despre o broşură a lui Dumitru Brătianu.

Costantinopol, 8 martie 1849

Iubite Alecule,

Am priimit sosind aci, este astăzi o săptămînă, două răvaşe ale tale, din ianuarie, precum şi eri am priimit scrisoarea din 17 fevruarie şi cea adusă de Ubicini. Mă voi sili a-ţi răspunde la toate cîte îmi scrii, dar cam în scurt, căci vreme n-am destulă.

Nu mă mir de ceea ce a făcut Brătianul la Londra, căci eram sigur din Bucureşti. De aceea m-am împotrivit puternic ca să i se dea lui o asemenea autorizaţie, dar în zadar, căci n-am putut izbuti din pricina ticăloşiei lui Eliad şi Tel, mai cu seamă. Asemenea nu mă mir de purtarea lui Ruset, căci mă aşteptam la unele ca aceste, din parte-i.

Mă întrebi de opinea mea despre purtarea Brătenilor şi lui Ruset, în toate împregiurările revoluţiei. Îmi zici că să-mi aduc aminte cele ce s-a urmat în retragerea noastră la Rucăr ş.c.l. Fără a intra în multe amăruntturi, iată opiniea mea asupra lor. Ei sînt o *clică*, cum o numeşti şi tu, tare strîns legat. Ei sînt ambiţioşi, intriganţi peste măsură, indiferenţi asupra mijloacelor şi tare imprudenţi. Acest din urmă cusur îi face a nu fi aşa de primejdioşi, căci planurile lor se pot lesne descoperi. Ruset, crez, că

iubeşte ţeara şi e în stare de devument, dar este mai întîi un smintit, apoi aristocrat peste măsură, ambiţios foarte, adorînd şi stimînd mai întîi pe Brătianul cel mare, al doilea pe sine şi în urmă pe Brătianul cel mic. Este o trinitate în care Ruset e tatăl, D. Brătianu duhul sfînt şi I. Brătianul fiul.

Ruset zice : doi oameni mari s-a născut pe acest pămînt, Christos şi D. Brătianul. Acesta, din contră, compareează pe Ruset lui Mohamet. D. Brătianul este un mistic, foarte egoist, încredinţat că este un geniu mare, un mesia, faux şi intrigant. Ruset ca şi Brătianul au lipsă cu totul de *bon sens* politic ca şi moral. Opiniile lor însă sînt cu totul împotrivite. Pentru Ruset revoluţiea trebuea să fie o tranzacţie între rînduiala veche şi cea nouă. El zicea că noi, făcînd revoluţiea, trebue să lăsăm puterea în mîna boerilor şi noi să ne tragem d-oparte.

Brătianul, din contră, e un maniac furios care nu pricepe nici locul unde se află, nici poziţiea politică şi morală a popolului şi a ţării noastre. Aşa el ne scriea mereu din Ungariea ca să jefuim bisericile şi să dăm foc oraşelor, p-atunci pe cînd poporul nostru nu era deloc revoluţionat şi nu voia deloc a se bate. Brătianul cel mic este un bun revoluţionar, dar *brouillon* peste măsură, scund la minte, îndrăzneţ, şi ar fi fost un bun băiat dacă n-avea nenorocirea să cază în mîinile lui Ruset şi a lui frate-său, cărora le slujaşte de instrument.

Vezi că n-am o bună opinie de dînşii, dar nu-mi vine să crez că sînt partizani ai ruşilor, dupe cum le impută Eliad şi Tel. Am zis că sînt indiferenţi pentru mijloace, de aceea în revoluţie au făcut fel de fel de intrigi numai ca să aibă ei puterea în mînă. De au pus înainte pe Cîmpineanu crez că au făcut-o ca să darapene mai întîi pe Eliad. Tot ce au făcut ei este ca să esploateze revoluţiea în favorul lor, dupe cum şi Eliad a căutat a o esploata în favorul lui. Sînt multe bănueli asupra lor că ar fi fost înţeleşi cu Odobescu şi consorţi. Un om cinstit şi care judecă fără patimi, un istoric însfîrşit, trebue să înregistreze toate aceste bănueli, dar să nu se grăbească a afirma decît dupe dovezi mai temeinice şi evidente. Duhul de partidă adesea face din greşeli şi din deosibiri de opinii, trădări. Îţi aduci aminte că viind amîndoi în Bucureşti i-am găsit pe toţi ai noştri acuzîndu-se unii pe alţii de trădători. Aceea ce urmă a dovedit de neadevărat. Dovadă că n-a fost din principiu partizani ai Cîmpineanului, este că de la revoluţiea de la 30 iunie ei era antagoniştii cei mai straşnici ai Cîmpineanului. Cînd m-am întors de la Rucăr am aflat de la mai mulţi că I. Brătianu a făcut multă opoziţie Cîmpineanului, în lipsa noastră. Aceea ce voi să contestez acum este pretinsa înţelegere şi conlucrare a Brătenilor şi Roset cu Ghika în favorul Cîmpineanului. Aceasta nu o crez. Atît înaintea, cît şi pe vremea şi în urma revoluţiei am fost în relaţii cu Ghika şi totdauna a blamat straşnic *clica* şi a spus că cu imprudenţile lor au făcut un mare rău revoluţiei. Ghika n-avea rea idee de Cîmpineanu şi ar fi văzut întîi cu plăcere ca revoluţiea să se dea în mîna lui, dar nu crez să fi avut vrodată ideea a ni-l impune fără voinţa noastră, prin silă sau prin intregi. Eu am vorbit, am discutat şi am studiat purtarea lui Ghika, în ambele mele veniri acilea, şi crez că s-au purtat foarte cinstit.

Acum Ghika este cu totul deziluzionat de Cîmpineanu, mărturiseşte că s-a purtat tare rău şi că nu mai e bun de nimic. Daca a vorbit ceva de dînsul în acel memoar, este numai supt un punct de privire istoric. Daca el ar fi vrut cu aceasta a recomanda pe Cîmpineanu, apoi cine l-ar fi silit a ni-l arăta ca să se compromite. Scoateţi-vă dar din idee temerile născocite

numai de Eliad că Cîmpineanu intrighează. De se va face cineva domn fără alegere, apoi fără îndoială că va fi Cantacuzino, pe care-l vor turcii. De va fi alegere, apoi noi vom alege pe care om vrea. Eliad și Tel s-au purtat tare mișălește, și în vremea revoluției și după aceea. Eliad, căruia îi lipsește tot felul de capacitate de om de stat, cu lașetățile lui d-oparte, cu pretențiile lui învederate la domnie, au acoperit frumoasa noastră revoluție de o coloră ridiculă. Aceea ce întinează orice frumoasă cauză.

Tel, ţiindu-se de coada lui Eliad *comme une âme damnée*, n-a făcut nimic în toată revoluțiea. General al oștiriei n-a știut să fie ascultat, nici prin frică, nici prin dragoste. În trei luni de zile n-a adăogat nici un soldat, nici o pușcă. În sfîrșit prin neprevederea lui, prin neluarea de măsuri și darea de porunci cuviincioase a fost oarecum pricina martirului pompierilor. După revoluție ei își petrecea în scandalul tutulor cu actrițele pe la Sibii, pe cînd noi zăceam pe giubele, fără ca ei să trimiță să se vază măcar pe cineva de am murit sau nu. Și apoi, dupe opiniea lor, noi sîntem partida muscălească. Așa zicea Eliad; dovadă că Voinescu, de pildă, e partidă muscălească este că el a îndrăznit să vie în închisoare la Cotroceni ca să plece cu noi și să pătimească atîta, în vreme ce el, Eliad, n-a îndrăznit.

Asfel sînt toate argumenterile lui Eliad și toate hulele care au aruncat prin Transilvaniea asupra noastră tutulor, afară de Ruset și Brătienii, pentru care are cuvînt pînă la un punct, dar către Golești, către tine, către mine și Magheru. Numai ei au fost cinstiți și patrioți. Revoluțiea ei au făcut-o. Eliad zicea mereu „revoluțiea mea".

Iată ambele partide care să ciocmănea și se lupta între dînsele cu cele mai scîrnave mijloace în vremea revoluției. Eu și cu Ștefan ne aflam între dînsele, blamînd cînd pe unii, cînd pe alții, dar rezămînd mai mult pe Eliad, ca să nu cază revoluțiea în mîna Cîmpineanului și răcindu-ne de Eliad, cînd ni se învederi că el e un ticălos, care vrea să esploateze mișcarea în favorul lui.

Ți-am scris astă vară împregiurările venirii turcilor în țeară și purtarea tutulor, cum și a lui N. Golescu, pe care am blamat-o. Eu pe Ștefan îl stim și îl iubesc, și cred că totdauna m-oi înțelege cu tine și cu dînsul. Am vrut și aș fi putut să paralizez de tot pe Roset și pe Brătieni, dar nu eram susținut de Eliad, care îi era frică de I. Brătianul și cînd trebuea a vota o făcea după voința lui. Tel asemenea se lua dupe Eliad. Tu știi purtarea mea pînă în iulie, daca și eu n-am lucrat ca toți și pe cît am putut cu conștiință curată și fără ambiție personală. După întoarcerea în București de la Rucăr, am mai șăzut trei săptămîni și apoi am plecat la Constantinopol. În această vreme am organizat și am sprijinit împotriva tutulor (afară de Tel care mă ajuta într-aceasta) comisarii, carii singuri, poci zice, că a scăpat revoluțiea, prin ideile ce au semănat în țeară; am organizat comisiea pentru proprietate, ce a dat o frumoasă pagină nu numai revoluției, dar și istoriei noastre [1]. M-am luptat împotriva opiniei lui Eliad, ce o cunoști, asupra întocmirii Constituantei și am izbutit a face a se adopta un proiect rațional; m-am luptat în zădar pentru concentrarea oștirei, pe care n-am putut izbuti, și, în sfîrșit, cînd m-am întors, cînd am văzut că revoluțiea a căzut, am știut a pune oarecare demnitate în căderea ei, vorbind cum se cade în tabăra turcească [2], pe cînd d. Eliad alerga la consul[ul] englez, se prefăcea c-a înebunit ca să-și tragă compătimirea și îi zicea: „*Pașo, nu mă tăia*"!

Toate aceste cîte îți spusei, le spui pentru tine și e întîiași dată că le vorbesc. Am auzit mereu pe toți hulindu-se între sine, hulindu-mă și pe

mine în faţă şi am tăcut; n-am vrut nici a mă apăra, nici nu ţineam la opiniea lor, dar ţiu mult l-a ta, căci te iubesc şi te stim.

Eu dar am rea opinie, atît de Russet şi Brătienii, cît şi de Eliad, Tel şi N. Golescu, şi prin urmare nu voi putea lucra cu confiinţă deplină împreună cu dînşii. Eliad şi Tel sînt rău famaţi aci; aceea a fost pricina că Ghica a cerut pe Golescu, care a ştiut a se face iubit turcilor, dupe cum însumi m-am încredinţat acum. Ali paşa însă acum ni-a trimes răspuns, ca să mai întîrzieze cu venirea pînă la a doua poruncă.

Aceasta ne-a îndemnat ca să sfîrşim toate rivalităţile numind pe Negri, care poate veni aci, de cap al emigraţiei. Crez că tu te vei pătrunde de importenţa cererii noastre şi vei lucra ca atît Negri, cît şi ceilalţi să priimească aceasta. Importenţa d-a numi un moldovean este mai cu seamă spre a menagia amorul lor propriu, care ştii că e mare. Ideea ta d-a lucra îndeosebi o apruvez şi aşa sînt hotărît a face şi eu, pînă cînd ne vom împreuna ambii odată; atunci crez că vom lucra împreună.

Sînt mulţămit de tine, Negrule, şi aş vrea să fii şi tu de mine, şi să ai franşisa a mi-o spune cînd nu vei fi.

Memoirurile tale sînt bune, afară de cel statistic care are multe lucruri de prisos, ce n-am vreme a le înşira acum. Cel pentru drepturi e cît să poate de bun [3].

Ideile tale despre ceea ce să cerem de la turci, adecă convocarea unei adunări constituante, o aprobez şi aceasta am cerut şi eu de mult. Cu o asemenea idee, crez că emigraţiea poate lesne a se încredinţa lui Negri, căci aceea ce cerem este o generalitate şi chestioane particulare se vor hotărî în ţeară [4].

Proiectul giurnalului îl aprobez foarte şi cum oi priimi banii din ţeară, îndată ţi-i voi trimite. Ştii că o parte din bani i-a luat frate-meu cel mic, precum şi Peretz 40 #, pe care nu i-am putut lua îndărăt. Eu, cum ţi-am scris, am zis mumă-mii să se împrumute banii ce lipsesc, ca să mi-i trimiţă pe toţi. Aceasta trebue să fi fost pricina întîrzierei căci bani se găsesc cam anevoe în ţeară. Tu însă ar fi bine să te căpătueşti cam de două sute de galbeni, ca la întîmplare cînd nu ar fi găsit curînd mumă-mea banii toţi, să nu pici în belea, rămîind ca iar eu să plătesc aceea 100 #. Despre aceasta îţi voi scri îndată ce voi priimi scrisoarea ce aştept din ţeară. Crez că tu eşti un bun prieten către frate-meu şi îl povăţueşti spre bine.

Nu-mi scrii ce s-a făcut cu toţi banii ce erau la Colcqum, cum şi tu ce ai făcut despre datoriile mele şi despre ceea ce ţi-am zis să întrebi pe Franc librariul asupra cărţilor mele, ce trebue să se afle aci.

Eliad şi Tel au minţit; că n-au fost aleşi în Transilvaniea de capi a emigraţiei. Dimprotivă eu le-am zis adesea, mai cu seamă, că ar fi bine să adunăm pe toţi pîn-a nu pleca şi [să] organizăm un comitet, dar n-am putut izbuti.

Cum ţi se pare superşeriea lor? Hîrtiile ce îţi trimitem, să le citeşti în adunarea moldo-română şi să faci a se adopta.

Aceste acte noi le vom trimite cu un într-adins în Transilvaniea şi Bucovina şi pe unde se află emigranţi ca să le întărească şi ei. Eu şăd la Hotel Parisien, aci.

Pentru ce Alecsandri şi frate-meu nu-mi scriu?

14 martie

N-am putut a-ţi trimite scrisoarea aceasta prin pachebot de la 8, de aceea a rămas încă o săptămînă şi mîine o pornesc. Întîrzierea a fost actele alăturate, care ţi le trimiţ. Eu crez că tu vei rezema candidatura lui Negri, precum şi eu am rezemat-o pentru aceste cuvinte.

Cu amorul propriu ce au moldovenii anevoe s-or uni cu noi de nu vor avea un moldovean în cap.

Negri este singurul moldovean ce este mai mult cunoscut în ambele ţări şi şi-a tras mai multe simpatii.

În sfîrşit cu numirea lui Negri ne scăpăm de c[instiţii] locotenenţi, care pe lîngă aceea că nu mai au încrederea a maiorităţii emigranţilor, dar încă ne amerinţă a ne face de rîs cu totul prin excentricităţile lor sălbatice. Într-adevăr auzii că Eliad se plimbă pe bulevarduri, cu vestita manta albă, şi a făcut feliuri de pozne prin Paris, precum şi că Tel s-a dus nepoftit la Lama⁻ ine şi în vinghercă.

Eu încă n-am priimit parale aci. Sînt trist, tare supărat, trăesc în mare singurătate, lipsit de toate, fără bani deloc, fără chef, fără sănătate şi fără cărţi ca să citesc sau să lucrez. Îmi pare rău că n-am venit la Paris, decît în acest loc sălbatec.

Aci, să-ţi spun drept, e puţin lucru de făcut. Evenimentele vor merge fără noi, de vor merge. Sîntem reduşi la o stare cu totul pasivă. Pîn-acum nu s-a hotărît nimic aci. Asta mi-a zis şi Ali paşa, Reis Effendi, pe care l-am văzut şi eri. El m-a întrebat de locotenenţi şi mi-a mai repetat ca să nu vie, deocamdată, aci.

Soliman paşa s-a numit ministru de marină. Eu am protestat prin grai la Ali paşa, aci, împotriva numirei unui domn, d-a dreptul, fără alegere. Am spus că Cantacuzino este un om cunoscut din partida greco-rusă şi că el acum înşală pe Fuad Effendi, arătîndu-se că e turc. L-aceasta Ali paşa, care mă priimeşte tare bine, mi-a spus că nimic nu e hotărît încă.

Am priimit scrisori de prin Transilvaniea. Toţi ai noştri s-a răspîndit şi vin cei mai mulţi în Constantinopol.

Spre a reveni la numirea unui cap al emigraţiei, noi aci am fost de părere că nu trebue să-i dăm nici un consiliu, ca să curmăm odată disputele şi paralizarea ce naşte din însoţirea a oameni de opinii contrarie, aceea ce se întîmplă totdauna într-o asemenea organizare. Şi apoi ce putere i se dă! Nu mai mult decît aceea ce am dat noi lui Maiorescu şi ţie, adecă d-a fi ministru *plenipotentiaire*. De va avea trebuinţă de un conseil, să-l lăsăm să şi-l facă el. Tot ce putem a-l îndatora, gîndesc, este d-a da socoteală, la o zi hotărîtă a anului, adunării emigraţilor, de lucrările lui şi de întrebuinţarea banilor ce i se vor încredinţa.

Cer încă de la tine ca să te sileşti să înduplеci pe Negri a priimi. Eu cunosc spiritul celor mai mulţi emigraţi şi ştiu că e peste putinţă a-i face să priimească a mai lucra ceva supt direcţiea locotenenţilor şi că mai bine s-or despărţi în două tabere. Minciuna cu care a izbutit a fi realeşi acolo de voi, a îndispus şi va indispune şi mai mult pe toţi, împotrivă-le.

Pentru mine e cea mai din urmă dată că mă amestec în aceste ticăloase chestii de persoane. Am făcut-o povăţuit printr-un duh de împăcare şi consiliaţie a tutulor partidelor. Sînt hotărît să mă trag în viitor, cu totul de tot amestecul într-aceste, şi să mă ocup singur, cum voi putea şi la ce voi putea.

Îmi pare rău, că cărţile trimise de Franc sînt la Viena, dupe cum îmi serii în cea din urmă scrisoare, căci de le găseam aci, m-apucam de lucrările

mele istorice. De va întîrzia lucrurile voi căuta să viu la Paris, să lucrez la istorie.

Pentru ce n-ați chemat îndărăt pe D. Brătianul din Londra?

Am văzut într-o scrisoare a lui Kretzulescu că ministru turc e tare supărat pentru broșura ce a făcut [5].

Adio, scrie-mi curînd și mai mult, și mă iubește,

N. Bălcescu

Mălinescu este la Paris? De e acolo, de ce nu-mi scrie?

69

CĂTRE A. G. GOLESCU

Îndemnuri pentru continuarea luptei. Despre disprețul său față de ambele „clici", a lui Rosetti și a lui Eliade. Părerile sale despre popularitate. Trimite răspunsul indignat dat foștilor locotenenți în chestiunea banilor publici. Lipsurile în care trăiește. Despre mama sa. O datorie bănească la un librar din Paris. Știri despre Ionescu. Contribuțiile bănești ale țăranilor transilvăneni. Despre darul de 50 galbeni făcut lui I. Ionescu de un țăran din Munții Apuseni pentru a tipări o carte.

Costantinopol, 12/24 martie [1849]

Iubite Golescu,

Simț toate cîte îmi arăți că simți și suferi tu, și fiindcă le-am simțit, ca și tine, de aceea mai mult m-am ferit d-a veni în Paris.

Ți-am scris că aprobez hotărîrea ta. Cînd nu putem și n-aveam cu cine lucra, dupe cum gîndim, mai bine e atunci a ne trage d-o parte și a ne păstra pentru alte vremi. Nu trebue, cu toate acestea, a te descuragia și a te crede cu totul izolat. Sîntem mai mulți care, crez, că ne asemănăm mai mult în idei și simțimente. Mai întîi eu, care ți-am făgăduit că voi lucra cu tine și ca tine dinaintea revoluției, și cugetul nu mă mustră că mi-am călcat făgăduiala. Apoi Ghica, Magherul, pe care îl crez foarte sincer și bine intenționat, și care, ca și mine, desprețuește deopotrivă ambele *clici*, a lui Rosseti și Eliad. Apoi Bolintineanu și atîți alții, în care am multă încredere, și care ne-or seconda la trebuință ca să întocmim o partidă cinstită și înțeleaptă.

Și chiar cînd toți ne-ar lăsa, ne-om rezema amîndoi unul pe brațul altuia și om merge pe calea dreaptă, chiar cînd aceasta ne-ar apropia de mormînt. De om vedea că nu putem fi patriei folositori, slujind-o în politică, vom da politica dracului și ne vom întoarce cu mulțumire, eu la ocupațiile mele istorice, tu la cele de filosofie morală, și tot vom putea fi folositori, și ne vom putea mîngîia. Nu te descuragia dar, bravul meu prieten. Timpul nostru n-a sosit încă, dar va veni.

Aceasta eu o simţisem tare bine în revoluţiea noastră, de aceea mă dam de bunăvoe după spatele celorlalţi. Nu căutam a mă face cu orice preţ popular, căci nu ştim decît o popularitate, aceea ce e rezultatul a faptelor mari şi adevărat folositoare. O asemenea popularitate o dobîndeşte omul tîrziu, mai adesea tocmai după moartea lui, dar atunci ea trăeşte cît lumea.

Îţi alătur aci o adresă spre răspuns l-aceea ce mi-a trimes usurpatorii capi ai emigraţiei.

Îmi pare rău de necesitatea în care m-au pus d-ai îmboldi într-acest chip. Nu este acesta sistemul meu, dar m-au supărat trimiţîndu-mi o adresă foarte obraznică.

Aş dori să tragi o copie dupe această hîrtie pîn a nu le-o da, ca să poci s-o arăţi la ceilalţi confraţi, căci sînt sigur că Eliad o ascunde hîrtia şi o ţese fel de fel de poveşti asupră-i şi împotriva mea.

Despre banii de la turci am hotărît cu Ghika să ne ocupăm în zilele astea ; să vedem dar d-om putea dobîndi ceva, cu toate că sînt tare calici de bani turcii, şi poate s-or şi teme a ne da, ca să nu se compromită în ochii ruşilor. Dar n-avem ce face. Voi n-aveţi, noi n-avem aci deloc şi, după aceste, aşteptăm în zilele acestea să ne sosească o carghezonă de compatrioţi flămînzi de tot, care au fugit din Transilvaniea şi vin aci pe uscat, cu nedejde că vor găsi mese întinse şi palaturi de locuit.

Eu am sosit aci fără nici o para şi încă n-am priimit din ţeară şi trăesc pe credetul altora. Viaţa aci e mai scumpă decît la Paris. Am căutat să împrumut ceva parale ca să-ţi trimiţ măcar vro 20 # să ai de cheltuială pînă vom căpăta alţii, şi nădăjduesc că cu vaporul viitor, cu venirea lui Ubicini sau a tînărului Marghiloman acolo, ţi-i voi putea trimite.

Pricina pentru care a întîrziat mumă-mea cu trimiterea banilor, mi-a scris că a fost boala ei. Biata mumă-mea, singură, bătrînă, bolnavă, este silită să alerge într-o parte şi într-alta, ca să caute a se împrumuta ca să poată atît a trimite la trei fraţi bani de cheltuială, cît şi a îndeplini suma de bani ce lipsesc din cei ce voesc a-ţi trimite ţie pentru jurnal. Aceea ce e mai greu, e că banii sînt rari acum în ţeară.

Bine ar fi ca tu să te angajezi a-i plăti pe un termen mai lung sau a-i plăti în două rînduri de se va putea, căci, iacă-te, că o lună au trecut de cînd mi-ai scris că te-ai angagiat. Aceasta pentru ca să putem fi mai siguri.

Nu mi-ai scris nimic daca ai plătit datoriile mele, din cei 300 fr. ce am să iau de la tine, dupe cum ţi-am scris astă-vară, căci iată priimii o scrisoare de la Asse, papetier, rue du Bac, no. 30, căruia sînt dator 86 fr., 30 cent. care mi-i cere foarte nepoliticos [1]. Aş dori să faci bine să mergi să-l întîlneşti, să-i spui că eu îi socoteam banii plătiţi, de vreme ce însărcinasem pe oarecine cu plata datoriilor mele acolo, astă-vară şi că acum îi voi trimite peste puţin şi că m-am supărat că scrisoarea lui nu prea e politicoasă. De poci tu împrumuta această sumă ca să-i plăteşti pînă îţi voi trimite eu, bine ar fi.

Despre novelile d-aci şi din ţeară vezi articolul viitor al *Presii*, unde le dăm toate în corespondinţa din Costantinopol.

Adio, iubitul meu,
N. Bălcescu

I. Ionescu, moldovanul, au sosit aci. Pe Alecu, vărul tău, l-a lăsat la Zlatna, ocupîndu-se, dupe scrisoarea ce i-am scris din Belgrade, a căpăta

bani pentru noi de la bieții țărani din Transilvaniea, care da cu bucurie, dupe cum a dat unul 50 # lui Ionescu ca să tipărească o carte [2]. Povățuește, te rog, pe frate-meu să trăească măsurat, că știe starea casii noastre, și să-mi scrie.

70

CĂTRE ION ELIADE, C. TELL ȘI N. GOLESCU

Răspuns în privința unei sume de 440 galbeni a cărei socoteală i se cere. Arată motivele pentru care refuză să remită această sumă fostei locotenențe. Contestă valabilitatea alegerii foștilor locotenenți drept capi ai emigrației. Cere lămuriri despre unele sume rămase în păstrarea foștilor locotenenți, date de C. Bălcescu. Dezaprobă operațiile bănești făcute de aceștia. Întreabă ce s-a făcut cu niște bani aflați în păstrare la C. Bălcescu.

Costantinopol, 12/24 martie 1849[1]

Dreptate, Frăție

Domnilor,

Am priimit cu cel din urmă pachebot o adresă a dv. din 21 februarie prin care îmi cereți cu multă stăruință socoteală de banii lăsați în păstrarea mea, cum și d-a vă trimite suma ce va fi mai existînd [2].

L-aceasta, d-lor, am onoare a vă răspunde :

Că mai întîi văz cu mirare că d-stră îmi cereți o socoteală care v-am dat-o de atîtea ori, atît înaintea tutulor fraților emigrați îndeobște, cît și la fiecare din d-stră în parte. Daca însă aveți plăcere a o mai afla o dată puteți a cere această știință de la d. A. G. Golescu, la care am trimis-o de mai multă vreme spre a o face cunoscut la toți cei ce vor avea curiozitate ca s-o afle.

Încît pentru trimiterea acestor bani în priimirea d-stră n-o poci face d-lor și iată din ce pricină.

D-stră știți, d-lor, că acești bani, rămași din călătoriea mea la Costantinopol cînd i-am adus ca să vi-i dau, mi s-a zis de Comitetul revoluționar (singura autoritate ce am cunoscut, cîtă vreme au esistat) ca să-i păstrez pînă l-a doua poruncă.

Cînd am fost silit a eși din țeară, după povața d-lui Ștefan Golescu, eu i-am lăsat acasă, fiindu-ne teamă a lua cu noi bani, de vreme ce ne aflam prizonieri ai turcilor. După învoirea făcută de noi înainte de 13 septemvrie, Comitetul revoluționar trebuea a esista și în emigrație, de aceea, d-lor, mă socoteam dator a nu dispoza de acești bani fără porunca comitetului. Această considerație m-a oprit d-a-i încredința Direcției orînduită în Transilvaniea pentru stringerea și păstrarea banilor publici.

Maioritatea Comitetului revoluționar aflîndu-se la Paris, am scris de atunci acolo prin d. A. G. Golescu, însărcinîndu-l ca să arăte Comitetului socoteala de banii ce se află la mine și că aștept să trimiță a mi-i cere, adăogînd numai că, ca membru al Comitetului, aș dori că acești bani să se cheltuiască în folosul patriei, iar nu al patrioților.

După adresele de mai dăunăzi ce priimirăm aci văzui că Comitetul revoluționar s-a desființat, dupe voința maiorității membrilor lui ce se aflã acolo și că d-stră trei v-ați ales provizoriu de capi ai emigrației.

Această alegere n-am găsit-o regulată, atît eu, cît și toată emigrațiea română d-aci, fiindcă emigrațiea din Paris v-a dat votul (dupe cum se lămurește din jurnalul ce ne-ați trimes) presupunînd că d-stră ați fost aleși de emigrații din Transilvaniea de capi, ceea ce nu e adevărat.

Comitetul revoluționar desfăcîndu-se fără a-mi trimite nici o hotărîre a sa asupra acestor banii, m-am crezut, d-lor, liber a dispoza de dînșii în chipul ce voi socoti mai folositor. Pentru aceea am priimit propunerea ce mi-a făcut-o d. A. G. Golescu prin scrisoarea sa din 17 fevruarie, d-a întemeia cu această sumă o foae publică la Paris, care să apere cauza română, și i-am scris că poate lua îndatorire pentru suma ce se află la mine.

Dați-mi voe acum, d-lor, ca secretar al emigrației române din Constantinopole, a vă arăta că sînt însărcinat a vă cere științele următoare:

1. Ce s-a făcut cu suma de bani depusă de d. N. Golescu în păstrarea d-lui Colquun [3].

2. Ce s-a făcut cu sumele date de C. Bălcescu în păstrarea d-lor Tel și Eliade [4].

Emigrațiea d-aci a aflat că d-lor au depus o parte din aceste sume în păstrarea Direcției numită pentru aceasta în Transilvaniea, dar că peste puțin le-au luat, în tot sau în parte (nu știm?), supt pricinuire că merg în misiune în Occident.

Emigrațiea din Constantinopol nu privește de regulată această lucrare, din vreme ce Direcțiea din Transilvaniea nu era cap al emigrației și n-a fost autorizată de emigrații care au numit-o de a da asemene misiuni și d-a dispoza, fără știrea lor, de sume însemnate de bani.

De aceea emigrațiea din Constantinopole arată d-stră dorința d-a vedea reîntregite toate aceste sume ce s-a răspîndit, sume de care va avea mare trebuință capul emigrației ce se va numi.

3. Ce s-a făcut cu suma ce a rămas în păstrare la d. C. Bălcescu?

Despre aceste puncturi suptînsemnatul roagă pe d-stră a-l onora cu răspuns.

Salutare și frăție,
N. Bălcescu

Secretar al emigrației române din Constantinopole

71

CĂTRE A. G. GOLESCU

Știri militare sosite din Transilvania. Despre intrigile diplomaților din Constantinopol. Despre opiniile sale privind o nouă insurecție în țările române. Lozinca de luptă a românilor. Dorința sa de a se bate și a muri voinicește.

Constantinopol, 28 martie [1849]

Iubite Alecu,

Știrea ce a sosit aci, duminecă seara la 21, a umplut pe toți de bucurie. Ai aflat că Bem a bătut amarnic pe ruși și i-a gonit din Transilvaniea. Se zice că alte 20 000 ruși are să intre în Transilvaniea. Turcii din țeară a refuzat a se uni cu ruși, dupe cum i-a rugat Duhamel. Aici Titov cu Stürmer silesc mult pe Divan d-a se uni cu dînșii, dar Aupick și Canning se împotrivesc și zic turcilor să păzească neutralitatea. Dacă Bem va mai cîștiga o bătae asupra rușilor, apoi fără îndoială că și țeara noastră se ridică, căci țăranii încă nu se supun, dupe cum ni se scrie din țeară, la lucru și sînt foarte nemulțumiți.

Dupe cele din urmă scrisori, în țeară e o mare teamă de revoluție. Se zice că românii din Transilvaniea și Banat se unesc cu ungurii. Din partea Pesti, Dembinski a bătut strașnic pe Vindisgrătz.

Aștept curierul de duminecă și dupe dînsul mă voi hotărî de trebue să mai șez aci sau să mă apropii de hotarăle țării și să mă duc în Transilvaniea.

Eu sînt de părere că trebue a insurecționa țările. Voi acum să mă asigurez ce vor face turcii l-asemenea împregiurări. Vor sta neutri sau vor lua parte cu rușii, împotrivă-ne. Eu nu crez că vor voi a ne omorî pe noi ca să scape pe ruși.

Strigarea noastră o fi : să iasă rușii și ciocoii din țeară. Să trăiască sultanul și constituțiea. Prefer mai mult a trăi o viață tîlhărească în Carpații noștri decît a peri sau a trăi ticăloșaște în țări streine. Nu mai am decît o dorință pe lume : să mă bat cu rușii și să mor încai voinicește. Facă Domnul să-mi pot realiza această dorință.

Adio, iubite al meu Golescu. Ce nenorocire că nu sînt împreună cu tine. Îți voi scri peste 6 zile cu pachebotul francez.

Această scrisoare ți-o trimit cu vaporul Rostan ce pleacă mîine.

N. Bălcescu

Nu-ți scrisei amărunte. Eu crez că ți le-a scris Ghica.

72

CĂTRE A. G. GOLESCU

Despre I. Voinescu II. Despre supărarea pe care i-o provoacă purtările fratelui său Barbu. Despre mama sa și durerile acesteia. Îl roagă stăruitor să-l sfătuie pe Barbu de bine. În lipsă mare de bani. Despre banii publici lăsați în păstrarea mamei sale. Trimite o scrisoare de răspuns pentru Ion Brătianu. Despre cele două „clici". Nădejdile sale în A. G. Golescu și I. Ghica.

Costantinopol, 5 aprilie 1849 st.n.

Iubite Alecu,

Prin scrisoarea din 17 martie îmi ceri opiniea mea asupra unor din compatrioţii noştri şi anume :

Despre Voinescu crez că are în inimă un *bon fond*, că este priimitor de simtimente generoase, dar pe lîngă un naturel pasionat, un defect mare încă îl strică ; acesta este că e invidios şi foarte mult. D-aci ese toate greşalele lui. Theulescu într-adevăr e un ciocoi, aşa l-am cunoscut şi eu.

Aceea ce îmi spui despre frate-meu mi-a zdrobit inima. Îl ştiu slab de caracter şi prin urmare în stare să pice în mari greşeli. Nădăjduiam că după scrisorile ce am scris atît lui, cît şi ţie, prin poveţile tale îl voi putea opri. Văz cu durere, că toate a fost în zadar. Poate şi tu ai greşit ; nu te-ai luat bine pe lîngă dînsul, asfel încît să-l povăţueşti fără a atinge amorul propriu. Am avut o temere, despre cele ce mi-ai scris mai dăunăzi, cînd am aflat d-acasă că cere bani. Sărmana mumă-mea, bolnavă şi strimtorată, de unde să-i mai trimiţă şi lui. Nu-ţi poţi închipui, cît aceste toate mă face nenorocit. Îmi vine să plîng ca un copil. Închipuieşti că mumă-mea n-a putut încă găsi bani, ca să pue la loc banii, ce mi-a luat celălalt frate, cum şi Peretz, din suma depusă la mine. Din aci alăturata scrisoare a sori-mi te vei îndestula. Eu şez de şase săptămîni acilea, fără para ; am trăit tot împrumutîndu-mă, şi cu cea mai mare iconomie.

Biaţa mumă-mea, singura dragoste şi adoraţie a mea, e aşa nenorocită. Totdauna am sacrificat-o datorinţii mele către ţeară. De 10 ani de cînd o tot fac să sufere pe dînsa, care nu poate găsi mîngîere în convicţii puternice ca ale noastre. Imaginea mumă-mii, bătrînă, bolnavă, nenorocită, ea care e aşa de bună, care a jertfit atîta pentru noi şi care acum sufere atîta, e nencetat înaintea ochilor mei. Pune această sfîntă imagine înaintea frate-meu şi zi-i să nu-i necinstească bătrîneţea şi viaţa ei cea virtuoasă. Zi-i, mă rog, că nu e nici o greşală care nu se poate îndrepta şi erta printr-o purtare înţeleaptă. Sileşte-te a-l corigia fără a-l despera. Aştept tot de la tine întru acesta şi nu sper decît în tine. Să caute mijloace, să meargă undeva unde să poată trăi mai eftin şi să-şi poată cîştiga pîinea. De va putea, vie la Constantinopol, de n-are să meargă într-altă parte. Te rog, iubite Alecule, mîntuieşte-l şi îţi voi fi foarte recunoscător. De ai şti cît sufer din această pricină ţi-ar fi milă de mine. Eu n-am curagiu să-i mai scriu, dar tu îi vei vorbi şi, de vrei, îi vei arăta şi aceste ce îţi scriu.

Nu putui face nimic pentru tine pîn-acum. D-acasă bani n-am luat încă. Să mă împrumut n-am găsit. A dat Ghica o hîrtie la Ali paşa, ministru din afară, cerînd să ne înlesnească ceva bani şi pîn-acum n-am priimit răspuns. Eu am rugat pe Ghica, şi îl însărcinez ca să îngrijească de tine şi să te înlesnească. Noi am umblat nebuni să găsim bani în zilele acestea pentru ducerea mea şi a altora în Transilvaniea, şi d-abia am găsit cu ce să mergem pîn-acolo.

Gîndesc că Ghica îţi va fi scris pe larg misiea noastră şi importanţa ei.

Pentru ce nu mi-ai scris acum două săptămîni că proiectul de jurnal a căzut în apă, căci aş fi dat altfel de răspuns locotenenţilor. Am fost cu drept supărat pe dînşii căci mi-a scriseră într-un ton foarte obraznic. Eu scrisesem mumă-mii să-ţi trimiţă de acolo banii ţie. Acum i-am scris ca să-i ţie pe loc, de nu-i va fi trimes. Pîn-a nu pleca d-aci îi voi scri să-i trimiţă lui Ghica, care s-a împrumutat acum la 200 # pentru a înlesni

mergerea noastră în Transilvaniea. Crez că cu tot dreptul am putea întrebuința acești bani pentru misiea ce luăm în Transilvaniea. Pîn-acum încă n-am hotărît cum voi face.

Mi-ai trimes o scrisoare de la I. Brătianu, iată îți trimiț răspunsul ce i-am făcut. O las despecetluită căci voi s-o citești tu mai întîi, apoi s-o pecetluești și i-o dai.

Nu m-am mirat că mi-a scris Brătianul, căci mă așteptam, ca ei care s-a stricat cu voi cu toți, să caute a se lua bine pe lîngă mine și Ghica.

Rosetti a scris lui Ghica.

Doresc ca tu să citești scrisoarea numai fiindcă fără îndoială o să se auză că mi-a scris și i-am scris. Aceea ce va da bună ocazie lui Eliad și Compagnie, să țească calumnii asupră-mi. Închipuiește-ți că, fiindcă în Transilvaniea le-am reproșat, de vro cîteva ori, de ce calomniază oameni ce nu sînt de față și că eu nu voi să fac asfel, au scos afară că eu, care m-am luptat atîta împotriva lui Brătianu și Ruset, sînt pe ascuns de partida lor. Opiniea mea asupra ambelor clice și conființa ce poci avea în ele, ți-am arătat-o; aceea o voi păstra pînă cînd faptele lor viitoare îmi va dovedi că m-am înșălat. Eu, cea mai principală nedejde mi-o pun în tine și Ghica, și crede că am o mare mulțămire să știu că și tu ai aceleași dorinți ca și mine.

Iubește-mă, Alecule, fii pentru mine un bun frate; sînt atît de nenorocit, atît de izolat în afecțiile mele, încît am o mare trebuință de sprijinul unui prieten.

Eu te iubesc pe tine și te stim cu deosibire.

Cine știe, Alecule, cînd ți-oi mai putea scrie, cînd te-oi mai vedea. Aș fi fost fericit și cu mult mai mult curagiu daca erai cu mine. Bine zici tu că a fost o mare fatalitate despărțirea noastră.

Dar *Allah Kerim*!!!

Al tău frate,
N. B.

73

CĂTRE A. G. GOLESCU

Despre foștii locotenenți și uneltirile lor. Pregătirea misiunii din Transilvania în vederea unor înțelegeri cu sîrbii și maghiarii. Noul său nume conspirativ: Felix Godlieb. Adresa sa de la Belgrad. Trimite niște note pentru Ubicini.

Constantinopol, 1/13 aprilie 1849

Iubite Golescu,

Am priimit scrisoarea ta din 25 martie trimisă prin N. Golescu.

Nu-ți răspunz la cîte îmi scrii căci ți-am mai răspuns la toate în scrisorile trecute. Mă mir cum n-ai priimit scrisorile mele, căci eu n-am lăsat să treacă nici un vapor fără a-ți scri.

Tu ai făcut mare greșală, căci te-ai apucat a lua locotenența supt protecțiea ta (dupe cum îmi zici) și ai fost pricină indirectă a tot răului,

şi ce e mai mult, al ridicului, ce ei varsă asupra frumoasei noastre cauze. Din scrisorile ce ţi-am scris, te vei fi asigurat cum gîndesc eu asupra oamenilor revoluţiei şi cum am lucrat. Aş dori ca întru aceasta să te uneşti şi tu. Ghica a fost, cu drept, foarte rănit de oarecare espresii a celii din urmă a tale scrisori. Îl faci solidar pe dînsul de lucrările lui Rosett şi Brătenii, fără să ai nici un temei pentru aceasta. Cum, tu să dai credinţă la bîrfele lui Eliad? Nu-ţi poci scri mai mult căci mîine plec pentru Transilvaniea. Aş fi dorit ca să te văz şi pe tine acolo. Eu am rugat pe Ghica ca să caute a-ţi înlesni bani îndată ce va putea.

Aicea făcusem o hîrtie la Ali paşa cerînd bani şi încă nu ni-a dat răspunsul. Am pus acum pe cei sosiţi din Transilvaniea, în număr de 25, ca să facă o hîrtie, cerînd mijloace de trai şi de se va izbuti cevaşi, sper că ţi se va face şi ţie parte. Ca să poci pleca eu, am fost silit a împrumuta pe credetul lui Ghica. Banii ce aştept a priimi din ţeară am scris a-i trimite aci, lui Ghica, care îi va ţine pînă cînd s-o regula starea emigraţiei.

Pleç mîine d-aci cu I. Brătianu şi cu Magherul cel tînăr [1].

Adio, iubite Golescu. Scrie-mi la Belgrad prin consulatul francez sau prin Lenoir, agentul lui Czar[toryski]. Mă numesc *Felix Godlieb.*

Poţi trimite scrisoarea şi la Gauthier, care se va întoarce acolo peste puţin. D-acolo mi se vor trimite scrisorile ori unde voi fi.

Eu sînt acreditat şi am a mă înţelege şi cu sîrbii şi cu maghiarii.

Adio, Golescule, iubeşte-mă,
N. B.

Dă hîrtiele alăturate lui Ubicini; vezi ce note i-am dat şi le completează.

74

CĂTRE ION GHICA

Procură dată lui Ion Ghica pentru întrebuinţarea unei sume de bani.

Constantinopol, 2/14 aprilie 1849

Suma de 400 # ce am scris mumă-mii să trimiţă la d. Ion Ghica, îl otorizez pe priimitor a o cheltui cum va socoti de trebuinţă în folosul cauzei naţionale.

N. Bălcescu

[Adăugat de Ion Ghica:] Fondé de pouvoir donné par N. Balcesco pour l'argent.

75

CĂTRE ION GHICA

Procură dată lui Ion Ghica pentru încasarea unei sume de bani.

Constantinopol, le 2/14 Avril 1849

Pour toute somme d'argent qui viendra en mon nom j'autorise M. Ion Ghica à la toucher et à signer pour moi.

N. Balcesco

Adăugat de Ion Ghica:] Plein pouvoir donné par Balcescu pour recevoir les lettres et l'argent.

76

CĂTRE ION GHICA

Despre dispozitivul trupelor austriece și al celor maghiare. Greutățile drumului făcut cu Bălăceanu și Monti spre Transilvania. Diferite.

Negotin, 17/29 aprilie [1849]

Iubite,

Sîntem de 5 zile aci, căci soții noștri, negăsind aci pe cei ce trebuia să-i aștepte, le-au espeduit scrisori ca să vie și a trebuit să-i așteptăm pînă a se întoarce de la Belgrade. Astăzi plecăm. Starea lucrurilor e aceasta : La Orșova este oaste[a] lui Puhner, care se întinde pînă la Mehadia. Ungurii sînt la Caransebeș. Bem a plecat din Transilvania la Dembinski care se află lîngă Pesta. Aceste împregiurări ne oprește a trece la Orșova, ci ori pe la Svinița, pe unde a trecut Tunes, sau pe la Belgrad. Bălăceanu, care are pasu vizat de nemți, va trece la Orșova și d-acolo pe marginea Dunări, pînă unde va socoti că și noi putem trece. Monti va trece prin Valahia, pe la Calafat.

Îți voi mai scri poate de la Belgrad, de voi merge acolo. Zi multe, din parte-mi, la m-me Ghica. Vream să-i scriu și să-i descriu călătoriea noastră călăreață și episoadele ei, dar vremea îmi lipsi. Rămîi dator a o face îndată ce voi putea.

De a venit Negri și Alecsandri acolo, îmbrățișează-i din parte-mi, precum și pe I. Filipescu.

Salutare și frăție,
B.

N-am putut să-ți trimeț această scrisoare d-alaltăeri și iată ți-o trimiț astăzi prin Colceag, cu care ne întîmpinearăm aseară aci la Milanoveț, în dreptul Svinițи.

Vom căuta, daca vom pute trece pe aci.

Bălăceanu s-a dus eri la Orșova și disеară îl așteptăm.

Am auzit că frate-meu cel mic a trecut la Costandinople.

Mă rog să-l ții d-aproape și să-l întrebuințezi, să nu-l lași oinar.

77

CĂTRE ION GHICA

Informații despre luptele dintre maghiari și austrieci. Acțiunile militare reușite ale lui Bem și Perczel. Despre fratele său Barbu. Diferite.

[Milanovač], 18/30 aprilie 1849

Iubite Ghica,

Ți-am scris pîn-acum de două ori, de la Lom și Negotin. Astăzi dimineața ți-am trimes cea din urmă scrisoare prin d. Colsag.

Sînt tot unde eram astăzi dimineață. Voi șădea pînă mîine și apoi voi vedea încotro o voi lua-o.

Nu e anevoe a intra în hotar, dar mag[hia]rii sînt d-aci departe la 3 ori 4 zile și pînă a ajunge la ei e greu, si on sera forcé vom [merge?] la patriarhul.

Am auzit că Pesta s-a luat de unguri și că Bem cu Perczel a deblocat Comorn, făcînd un frumos marș și transportindu-și oștile din Transilvaniea în cară.

Ar fi bine ca, de se va putea, să pornești d-acolo vro doi-trei din oficerii ce au venit de curînd. Pentru aceasta, însă ar fi bine să aștepți altă scrisoare de la mine. Sau, de se va putea, să-i trimiți la Belgrad, să aștepte porunca mea.

Am înțeles că frate-meu, Barbu, a venit acolo. Ți-am scris că doresc să-l iei pe lîngă tine și să-l povățuești spre bine. Te rog să ai pentru frații mei acelaș prieteșug ce ai pentru mine.

Iată această scrisoare, ca s-o dai la ori care din frații mei vei întîlni mai nainte, și să le zici ca, după ce o va ceti unul, s-o comunece și celuilalt.

Adio, complimentele mele la Czaika.

Al tău,
B.

De îmi va fi sosit acolo niște hîrtii, ce scrisesem la București să mi le trimiță, mă rog să le ei tu și să le dai la m-me Ghyka, pe care o rog a mi le păstra, precum și lucrurile ce am lăsat acolo la plecarea mea.

Între acele hîrtii poate o fi și niște ofisuri ale lui Ghica în privința țăranilor, pe care să le comunici lui Ionescu, dar tot să mi le păstrezi.

Alăturata scrisoare către d-l Bobrick s-o dai lui Czaika.

78

CĂTRE ION GHICA

Despre necazurile cu Bălăceanu. Drumul prin Banat și pericolele pe care a trebuit să le preîntîmpine. Înaintarea austriecilor. Situația militară. Succesele maghiare. Starea de spirit în Banat. Zvonuri despre o înțelegere româno-săsească în Transilvania. Alcătuirea armatei maghiare. Situația din Serbia. Zvonuri despre un armistițiu promis lui Dembinski. Știrea despre o intervenție ruso-prusiană. Reacționarismul guvernelor europene. Sentimenele liberale ale lui Bem. Noi știri despre situația militară. Despre chestia celor 400 de galbeni. Alte socoteli bănești. Cere să trimită lui A. G. Golescu alfabetul cifrat. Despre Monti și Skender; știri militare. Proclamarea independenței Ungariei. Cere o intervenție în favoarea lui Gauthier; cere ca emigrații români militari să vie în Ungaria.

[Belgrad], 26 aprilie/8 mai 1849
no. 4

Prin cele trei scrisori, ce ți-am trimes de la plecarea mea, ai avut știre cum am mers pîn-atunci. Știi pentru ce m-am oprit 5 zile la Negotin și pentru ce apoi m-am dus la Milanoveț. Bălăcianu a plecat singur la Orșova, ca să afle ce se petrece în Banat și apoi să se întoarcă curînd la Svinița, ce este un sat în Banat în dreptul de unde eram. Dar el în loc d-a se purta bărbătește și d-a veni la cere-ne în locul hotărît de la Orșova, după ce au întîrziat trei zile, s-a pus pe vapor și a mers d-a dreptul la Belgrad. Această gaminerie m-a supărat foarte. Și după ce l-am așteptat 3 zile, cu două zile mai mult decît era sorocul, crezînd că el e arestat la Orșova, am hotărît împreună cu Skender să ne riscăm singuri și să facem aceea ce trebuia să facă Bălăceanu, adecă une reconnaissance în Banat, și să ne asigurăm de, și pe unde, am putea trece la unguri deși, cum știi, pasurile noastre nu era vizate. Am trecut dar vis-à-vis. Am fost seara la Drencova, pretextînd că căutăm vaporul care plecase în acea dimineață d-acolo. A doua zi, după ce am vizat pasul într-un sat, am plecat înainte, zicînd că mergem ca să trecem în Serbia, pe la Gradista. Pîn-a nu a junge acolo, am aflat că ungurii au intrat cu o zi mai nainte în Verșetz și că se aștepta în acea noapte în Weisskirchen. Am hotărît atunci a merge în acest loc. Am izbutit a ne mai viza pasul pînă la Kubin, zicînd că trecem la Semendria. Am întîlnit în drum o mulțime de emigranți din acele orașe, cum și trupele ce o luase la fugă. Eram opriți și interogați la tot pasul. Pericolul nostru era cu atît mai mare, că înțelesesem p-acolo că Tunes, care trecuse tot p-acolo înainte de opt zile, fusese arestat ca spion, la Verșeț. Noi însă cu minciuni și cu curagiu am eșit limpezi din toate fără a pătimi nimică. Era noroc că vorbeam limbile română și sîrbă. Am ajuns seara în Weisskirchen de unde fugise toți, afară de cîțiva orășani nemți și români, partizani ai ungurilor. Toți ne asigura ca aceștia vor sosi îndată. Dar noi nu ne mulțumean cu această nădejde. De aceea hotărîrăm ca chiar în acea noapte să mergem înaintea lor. Ei veniseră pînă la un sat numit Lagerdorf, trois heures loin de noi, unde chiar în acea noapte a avut o bătae cu o trupă de îm-

pără[teşti]. Părerea mea era ca în acea noapte să furăm caii chirigiului şi astfel călare să mergem. Dar pe urmă, privind că nu vom nemeri drumul, soţul meu zise ca să mergem noaptea în căruţă şi, eşind din oraş, să silim pe chirigiu cu armele ca să schimbe drumul şi să ne ducă unde vrem. Ne-am învoit cu chirigiu. Dar în minutul plecării n-a vrut în nici un chip să plece, pîn-a nu se face zio. Nu-ţi poci închipui turbarea noastră. Nu putem a-l sili în birt, în mijlocul oraşului, ce era în picioare pe uliţi. Ziua ne apucă în dispută cu dînsul. Am vrut să lăsăm bagajul şi să mergem pe jos, dar nu mai era vreme, căci în acea vreme patru companii imp[ărăteşti] intrară în oraş. S[kender], care nu iubeşte a fi faţă cu oaste regulată, care putea a ne ispiti prea mult, a vrut să plece.

La retraite a été honorable avec armes et bagages. Mais la tristesse d'avoir échoué, quand on a été au port été très profonde. Pourtant sans se décourager, car on avait la conviction d'avoir fait tout ce qu'on pouvait faire pour réussir. On a décidé de se retirer en Serbie par Semendr[i]a şi d-acolo la Belgrad, unde cumpărînd cai, să ne întoarcem iar p-acolo prin protecţiea paşi, căci guvernul sîrb nu ne favoriza. Apoi, trecînd Dunărea, să ne îndreptăm pe la Alibunar. De trei zile mă aflu la Belgrad, ocupîndu-mă pentru aceasta. Aicea a venit toţi soţii de călătorie.

Şi Mahomet ne va pas à la montagne c'est la montagne qui vient à Mahomet. Tel fut mon cri, quand on vient me dire à l'instant que les Magyars sont à Panciova.

Am uitat să-ţi spui că atît Bălăceanu cît şi Manou, întîlnind la Orşova mai mulţi români, între care şi transilvăneni, le-a spus toate.

Acum să-ţi dau oarecare ştire de ceea ce se trece în Banat. Puchner cu vro 10 mii, acum vro trei zile, se afla la Orşova şi Mehadia. Spun ca armata lui e foarte demoralizată. Ungurii într-acea parte era la Caransebeş şi se întinseseră pînă la Teregova. Se zicea la Orşova, că Puchner aşteaptă ca să opereze intrarea ruşilor în Transilvaniea, care era să fie la 5 mai.

Mai la centru Banatului, ungurii, după ce a intrat în Vîrşeţ, a bătut pe Teodorovitz mai alaltăieri şi spun că au intrat aseară în Panciova. Mulţi d-aci se tem că vor veni şi aici.

O luptă încă favoritoare pentru unguri a fost între ei şi Stratimirovitz şi Chitziani.

Peste puţine zile, ungurii mătură tot Banatul de oştirea împărătească, care mai că nu mai esistă aci. O mare descurajiare e în popor, în Banat. Il y a impuissance complète chez les slaves, leur force et leur mouvement national a disparu depuis qu'ils combattent avec et pour l'Autriche ; ce n'est plus l'enthousiasme de l'année passée.

Este adevăr că din Banat a mers o deputăţie, cerînd ajutor la Duhamel, dar nu li s-a făgăduit.

Se zice că românii şi saşii din Transilvaniea au pactizat cu totul cu ungurii. Se zice că la Panciova, pe cînd se aştepta să vie ungurii, a fost o luptă cu pietre între orăşanii, ce era de partida lor, cu ceilalţi.

Ungurii, pe unde merg, enrolează şi revoluţionează. Asfel, armata lor acum se alcătuieşte mai mult de streini ; pînă şi pe saşii din Transilvaniea i-a înrolat.

Mai dăunăzi într-o luptă spun că s-a luat de oştirea împărătească cinci prizonieri, din care doi sîrbi, doi români şi un ungur. Întrebîndu-i comendan-

tul că cum slujesc ei în oștirea ungurească, împotriva fraților lor, ei au răspuns : „slujim căci ungurii se bat pentru libertate, iar voi pentru împăratul”.

Banul Jelacici se aștepta la Semlin. Spun că patriarhul se duce la Eszék înaintea lui, ca să se înțeleagă. Tot popolul acuză pe patriarhu că îi vinde Austriei și dăunăzi a fost o émeute la Semlin. Se zice că Jelacici, împotriva voinței lui Welden, a lăsat armata împărătească și, cu rămășițele armiei lui, s-a întors în țeara sa. Spun că e foarte nemulțămit. Poziția lui Mayerhofer și intrigile lui pe lîngă patriarhul a adus mare nemulțămire. Pozițiea sîrbilor e de jale. Urăsc și pe maghiari și pe austrieci, și nu știe ce să-și facă capului.

În sus, ungurii au trecut Raab și Presburgul și se află p-aproape de Viena. Campaniea se va sfîrși curînd, de nu va fi vro intervenție streină.

Ministeriul de la Viena a cerut lui Dembinski, o armistiție de o lună și el le-a dat numai de o zi, zicînd că nu va încheia nici o armistiție alta decît la Viena.

Într-un jurnal din Cracoviea se învederează că rușii, în număr de 40 mii, întră în Galițiea. Asemenea și prusienii, în număr de 60 mii, se așază pe hotarul lor. Ei vor să intervie în favorul Austriei, pretextînd că maghiarii s-a unit cu polonezii și că ei sînt amerințați.

Nu mai este îndoială că toate guvernele din Europa s-a înțeles ca să înfrîneze dorințele națiilor ce vor a se ridica și a se constitua. Bem a făcut ca maghiarii săcui, români și nemții să fraternizeze între dînșii, în Transilvaniea. Spun că și-a făcut un *cachet*, unde sînt însemnate trei țeri unite, Ungariea, Poloniea și Româniea. Ce zici d-acestea toate? El se află la Temesvar, pe care îl asedie, fără a îl fi luat încă. Toată recrutațiea ce nemții din Banat și Transilvaniea făcuse pentru oștirea lui Puchner a dat-o ei însuși lui Bem.

Aflai acuma că nu e adevărat că maghiarii a intrat în Panciova, dar sînt aproape. Ei se află în număr de vro 17 mii, supt Perczel. Oștirea împ[ărătească] din Banat, ce se află supt comanda lui Puchner, Teodorovitz, Stratimirovitz și Knicianin, se urcă la vro 27 mii, dar toate aceste 4 corpuri sînt despărțite, izolate, bătute îndeosebi și foarte demoralizate. Bem, cum ți-am zis, se află cu oștirea lui spre Temeșvar și Caransebeș, și Perczel din această parte.

Acum să-ți vorbesc d-altceva. Aștept sosirea u n u i o m c e a m l a P a n c i o v a, ca să spue adevărul. C ă u t ă m c a i de cumpărat și apoi cît mai curînd p l e c ă m. Mă aflu într-o nerăbdare nespusă, pînă să văz această treabă sfîrșită.

Am aflat aci, de la Gauthier, că mumă-mea mi-a trimes trei sute galbeni. Gîndesc că-i vei fi priimit. Știi că din suma de 400 # ce era la mine, a luat Peretz Gligore 42 #, pe care este dator a-i da el.

Eu, din banii ce mi-a dat Marin la plecare, am rămas numai cu 100 #. Ceilalți s-a cheltuit în călătorie și cu plata unor mici datorii din Țarigrad și cumpărarea de a r m e și cele trebuincioase de drum.

Din acești 100 # am dat 22 # lui Metaxa, îmi rămîne dar 78 #, din care trebue să cheltuesc aci cel puțin vro 30 #, pentru a cumpăra un c a l, care sînt foarte scumpi, cum și h a i n e s e r b e de va fi anevoință a m e r g e l a e i. Prin urmare îmi va rămînea numai vro 50 # pentru călătoriea mea, traiul meu acolo și deosibite strapaturi ce trebue să am p e l a D e b r e ț i n. Altmintrelea nu voi putea fi de nici un folos.

De aceea am spus lui B ă l ă c e a n u, cum și lui M a n u, care îmi cer bani, că nu le poci da. Cînd vei avea mijloc și vei putea a-mi mai trimite ceva bani, n-ar strica.

Ți-am scris cam multe și poate le știi și nu vor avea mult interes pentru tine; o să ai încă anevoință la decifrat. Trimite, te rog, lui Arăpilă, la Paris, alfabetul cifrat ce îl am cu tine, căci n-am cum corespunde cu el. N-ai uitat să îngrijești de dînsul și să-i înlesnești de la turci ceva bani de care are trebuință spre a trăi?

Adio,
B.

Să-ți spui un lucru, care te va face să rîzi. Monti a trimis și el un om la Panciova, care se meargă la unguri să poftească să vie curînd să-l ia, e fricos. S[kender] e zdravăn și sînt mulțămit de el, numai prea iubește a face propagandă, cu vreme și fără vreme, și la oricine. Aceea ce putea să ne dea de belea în Banat.

[Belgrad], 27 aprilie/9 mai [1849]

Omul a venit. Ungurii o intrat în Panciova astăzi la doă ore. Mîine cred că plecăm. Dieta de la Debrețin a proclamat independința Ungariei și a țărilor unite cu dînsa, de Austriea și deseansa familiei de Hasbou[r]g. Un jurnal asigurează că Bem a luat Temeșvaru. Ecrivez à tous ces MM. de Paris. Expliquez leur la politique que nous voulons soutenir ici et dites que ostași să vie în Ungaria. Tachez de faire en sorte que Gauthier obtienne le consulat d'Ibraila. Il pourrait nous être d'une grande utilité.
Je pars à l'instant.

79

CĂTRE ALEXANDRINA GHICA

Despre întîmplările din Banat. O discuție în București între Tinca Gauthier și generalul Lüders. Despre Bolliac și ziarul acestuia „Expatriatul".

[Belgrad], 26 avril/8 mai 1849

Je m'empresse, ma chère Madame Ghica, de répondre à la lettre que vous avez eu l'obligeance de m'écrire et dont Mr. M[anu] s'était chargé, ce qui a fait que je n'ai ni lu, ni vu cette lettre. La cause en est toute simple et même très naturelle, selon l'avis du porteur. Craignant qu'elle ne le compromit, il a imaginé de la jeter au Danube. Il gardait pourtant sur lui les lettres de Ghica qui étaient, je le suppose, bien plus compromettantes que la vôtre. Pauvre lettre! Comme je la regrette, avec quel plaisir je l'aurais lue. Si les temps des miracles n'étaient pas passés, j'aurais fait comme certain personnage de la bible, dont je ne me rapelle plus le nom, qui a arrêté le soleil dans sa course; j'aurais commandé au Danube de rebrousser chemin et de me rapporter la lettre.

Mais que faire? Il faut encore se résigner à ce pénible sacrifice. Il y a pourtant quelque chose qui me console un peu. J'espère que, prenant

en pitié le malheur qui m'est arrivé, vous vous empresserez de m'en consoler par une autre lettre. La justice même vous impose l'obligation de me dédommager de cette perte, car enfin il y a un peu de votre faute, Madame, pour avoir choisi un si mauvais porteur.

Que vous dirais-je de mon voyage jusqu'ici? Il a été très prosaïque et mérite peu d'être raconté. Dans une des villes du Banat j'allais pourtant avoir une aventure qui devait tourner tout à fait à la mousquetaire, mais tout échoua par l'entêtement d'un pauvre diable, ce qui me fit penser que le romantisme ne vient pas de moi à toute force. Je l'ai ranconté à Ghica.

J'ai appris ici, avec plaisir, une belle réponse de notre amie Madame Gauthier au général Lüders. C'était dans une soirée de famille. M-me Balaciano s'adresse d'un air pathétique à l'illustre personnage en lui disant : Général, nous abandonnons aussi notre patrie si vous l'abandonnez. A quoi le général répond : tranquillisez-vous, Madame, mon illustre maître fera en sorte que bientôt ces pays resteront à la Russie. A quoi toutes ces belles dames applaudirent avec frénésie. M-me Gauthier alors, se lève indignée, et riposte : Général, vous oubliez que l'homme propose et Dieu dispose. Le général confus et interdit, balbutie avec peine : oui, Madame, c'est vrai ; je l'avais oublié et je vous en demande bien pardon.

C'est bien beau, n'est-ce pas, de part de notre amie?

C'est bien consolant pour nous qu'il s'est trouvé parmi nos femmes quelques belles et nobles âmes, parmi lesquelles, Madame, vous brillez, et qui sauvent la nation de la honte et de l'opprobe, dont plusieurs de nos dames l'ont couverte.

Puisque je suis sur le chapitre des anecdotes, permettez-moi, Madame, de vous en ranconter encore une autre. Cesar Bolliaco, l'auteur aux mauvais et aux nombreux écrits, a, enfin, résolu le problème qui l-a occupé toute sa vie, celui de trouver beaucoup de lecteurs et par conséquent des acheteurs à ses ouvrages. Sous les auspices des Madjars, avec lesquels il a pactisé, il vient de fonder un journal valaque, en Transylvanie, qu'il nomme *l'Expatrié* [1]. Comme dans ce journal il défend la cause des Madjars, ceux-ci se sont engagés à forcer les habitants de toutes les villes conquises par eux à prendre des abonnements à son journal. Comme les affaires des Madjars vont bien et que déjà ils ont conquis bien des villes, et comme Bolliak avec son journal lève une contribution sur toutes les villes, je m'imagine qu'il doit être déjà millionnaire. Voilà enfin Bolliak hereux. Il a des acheteurs à ses ouvrages autant qu'il en veut. On dit que son journal porte pour devise : *l'abonnement ou la mort*. J'ai entendu raconter par un témoin oculaire qu'à la prise de Caransebeș les Madjars disaient aux habitants: quel journal lisez-vous? Ne lisez que celui de Bolliak. Cela vous prouve, Madame, que mon anecdote est vraie, historique. Je m'imagine quelle pitoyable figure, moi, qui n'ai encore rien inventé, je ferai près de Bolliak qui a fait une si belle invention. Comme il me regardera du haut de son journal! Je suis sûr qu'il me verra avec déplaisir, s'il me prenait la fantaisie d'aller le trouver. Il craindra que je ne lui fasse pas concurrence, mais je m'empresserai de le rassurer ; car enfin être millionnaire n'est pas le but de mai vie ; mais celui de rendre quelques petits services utiles à mon pays, et d'obtenir l'estime et l'amitié de quelques personnes comme vous, Madame, et Ghica, que j'estime et que j'aime.

Agréez, ma chère Madame Ghica, mes hommages sincères et empressés.

Votre tout devoué
Gotliebe

80

CĂTRE ION GHICA

Despre intilnirea sa cu armatele maghiare și buna primire pe care i-a făcut-o generalul Perczel.

Panciova, 10 mai 1849

Mon cher Ghyca,

Enfin j'ai rempli la première partie de mes souhaits ; je suis depuis ce soir parmis les Hongrois, qui nous ont reçu très bien [1]. Le général Perczel, que nous avons trouvé ici, a été très aimable pour nous. Nous avons été très heureux d'arriver sans aucun péril.

Adieu, mes compliments à tous les amis. Le gl. Bem est très près d'ici et j'irai le voir avant d'aller à Pesth, où doit se trouver le gouvernement hongrois.

Salut et fraternité
F. G.

Je vous écris sur ce chiffon n'ayant pas pu trouver d'autre papier. À la guerre comme à la guerre.

[Adresa verso:] Monsieur, Monsieur, Ion Ghyca, à Constantinopole

81

CĂTRE ION GHICA

Despre întîmplările din cursul drumului său. Plecarea lui Monti. Despre politica greșită a guvernului maghiar față de naționalități. Nemulțumirea slavilor. Cere din nou pe Magheru. Succesele lui Dembinski. Despre A. G. Golescu. Știri militare.

Panciova, 12 mai 1849
no 6

Iubite Ghyca,

Sînt de aseară aci, dupe cum te-am înștiințat printr-un răvășel. Am fost silit să șăz astăzi și poate și mîine aci ca să aștept pe Giuvara, Manu și Costiescu, care i-am lăsat să plece două ceasuri dupe pornirea mea, nefiind gata a mă însoți, cînd am plecat. Mă mir cum n-a mai venit. Crez că ploaia, care se varsă de eri pînă astăzi, i-a oprit. Pe noi însă nu ne-a stînjinit și am ajuns aci aseară, noaptea, c-o ploae grozavă. Un minut ne-am socotit perduți. Lui M[on]ti a vrut să-i vie leșin. La cel dintîi post, cînd abordarăm (căci am venit cu luntrea pe Dunăre), ne pomenirăm cu mai

multe puşti ochite spre noi. Acei ce ne ochea ne adresă vorba sîrbeşte. Aceea ce ne făcu să credem un minut că avem kaiserlichii înnaintea noastră.

Generalul Bem se află asediind Temeşvarul. Eri era venit la Weissenkirchen. Va să zică nu e departe d-aci. Se zice că peste 5 zile vine aci.

Eu am rămas aci cu Schinder. M[onti] împreună cu altul a plecat la Debreţin şi Pesta, unde va găsi guvernul unguresc. Il va jeter dans la balance des destins de la Hongrie, le poids de son épée *italienne*. După cele ce am înţeles din conversaţiea cu generalul Perczel, ungurii acordează naţionalităţilor numai cam aceea ce le acordează şi Austriea. Adecă administraţie municipală cu exersiţul limbei lor, nu sînt încă sigur de li se acordă şi administraţie cum şi dietă provinţială. Dar încolo limba ungurească ca limbă a guvernului rigatului şi a dietei obşteşti. Ei reclamă integritatea Ungariei ; altfel zicînd, nu confederaţie de deosibite naţionalităţi egale în toate, ci o Ungarie unită, tot cu predominaţiea limbei sau a elementului maghiar. Nu crez că aceasta va mulţămi pe slavi. E adevăr că acum slavii s-au învins, mais il ne suffit pas de conquérir, il faut pouvoir conserver. Apoi, de nu se vor mulţămi măcar o parte din cererile lor. Rusiea şi Austriea lesne îi vor organiza şi pune din nou în picioare. Este desigur aci că Rusiea va interveni.

Aşteptăm manifestul Dietei maghiare pentru independinţă. Scrie-mi mă rog prin L[enoi]r la Belgrade, care mi-a făgăduit a găsi mijloace a-mi trimite scrisorile.

Cînd vei putea, te rog să-mi mai trimiţi ceva parale.

Fă bine de scrie la Paris, ca Magheru şi oficerii să vie încoaci.

Multe complimente la m-me Ghyca, pe care o rog a nu uita că mi-a făgăduit a-mi scri.

Salutare şi frăţie,
N. Bălcescu

Dembinski e în Galiţiea, unde a bătut pe nemţi şi a sculat pe poloni. Eu de la tine n-am priimit altă scrisoare decît cea trimisă prin Manu. Am aflat aci că Bem a trimes un ungur, agent în Ţeara Românească. Mi s-a spus numele dar îl uitai. Crez că am făcut bine d-am venit aci şi că voi fi folositoriu. Mi se rupe inima cînd văz pe bravii unguri şi entuziasmul lor şi cînd gîndesc în ce apunere şi ce proastă rolă jucăm noi românii pîn-acum. Il n'y a pas d'humiliation plus profondément sentie que celle qui blesse l'amour-propre national.

Înştiinţează pe Arăpilă despre mine şi caută a te înţelege în toate cu dînsul. Aş dori mult, pentru binele ţerii noastre, ca noi trei să fim bine împreună şi strîns legaţi unul lîngă altul. Trimite aceasta lui Arăpilă.

Pe Puchner auz că l-a bătut Bem şi l-a gonit iarăşi în Ţeara Românească. Am aflat de la unii agenţi poloni şi unguri, ce a fost prin ţeara noastră, că poporul e gata a se ridica ; numai ciocoi mari şi mici sînt cu totul muscaliţi. Sileşte-te ca turcii să nu facă vro mişelie cu acel protocol. Pentru noi crez că tot ce trebue să facem acum, este să ne silim a cîştiga vreme şi a nu lăsa pe turci a se învoi cu ruşi, dupe cum aceştia ar vrea acum, căci chestia Ungariei şi a Poloniei ne va favoriza.

[Adresa f. 2ᵛ:] Monsieur, Monsieur Ion Ghyca, à Constantinopole

82

CĂTRE A. G. GOLESCU

Îi anunță întîlnirea sa cu generalul Perczel. Despre caracterul reacționar al politicii panslaviste din Balcani și justificarea noii sale atitudini față de orientarea conducătorilor slavilor de sud. Despre unele greșeli ale românilor din Transilvania. Despre ziarul „Espatriatul" al lui Bolliac. Despre rolul armatei maghiare. Cere pe Magheru cu tinerimea și ofițerii români revoluționari. Despre politica trădătoare a Austriei. Speranțe în poloni. Elogii pentru I. Ghica. Despre semnificația națională a alegerii lui C. Negri ca șef al emigrației și atitudinea sa față de diversele critici îndreptate împotriva acestei propuneri.

Panciova, 12 mai 1849

Iubite Alecu,

După 26 zile de călătorie și dupe mai multe încercări d-a putea răzbi a trece la unguri prin Banat, în sfîrșit, am izbutit a veni la Panciova unde se află de trei zile generalul ungur Perczel, care m-a priimit tare bine. Socotesc că mîine să plec spre Temeșvar, ca să întîlnesc pe generalul Bem, ce asedie acea cetate.

Într-una din scrisorile tale din urmă am văzut că îmi reproșezi răceala mea către slavi. Pricina acestii răceli ți-am arătat-o de mult, prin mai multe scrisori. Eu am simpatizat în anul trecut cu slavii, pe cînd lupta lor nu avea alt caracter decît dorința d-a se emancipa de predominarea maghiarilor, rămîind însă tot confederați cu dînșii. Dar din minutul cînd ei trădară mișcarea lor națională, pentru ca să se facă sateliții reacției despotice, din minutul cînd îi văzui gata a chema pe ruși într-ajutor, nu mai puteam simpatiza cu dînșii. Duhul moscovit al slavilor din Austriea, care s-a întins și între poporul român din Banat și Transilvaniea, ți l-am făcut cunoscut de astă iarnă. Este curios că agenții poloni care a lucrat atîta ca să întoarcă pe slavi împotriva moscovitismului, tocmai acum, cînd văzură pe sîrbi cerînd formal intervenirea rușilor, au cunoscut că s-a muncit în zădar. Aceea ce eu le-am spus-o de sînt șase luni și ei nu vrea să mă crează. Pentru aceea toată emigrațiea polonă s-a dat în partea ungurilor, îi ajută și îi povățuesc a face concesii slavilor și românilor.

Trebue să știi că muvementul slav s-a perdut de tot, nu d-acum, dar din minutul decînd el au început a lucra de față împreună cu Austriea și pentru dînsa. El era puternic în anul trecut căci era curat național, dar acum s-a înecat cu totul în muvementul reacționar al Austriei. Nu-ți vorbesc nimic de mișcarea românilor din Ardeal. Ea mai n-a avut nimic național. Încai sîrbii se luptă supt stindardele lor, dar românii nici atîta n-a avut.

Prefecții sau generalii românilor, după cum am auzit, după ce au jefuit cît au găsit, cînd au văzut că vine Bem, s-a tras ca să-și scape banii.

Membrii Comitetului român a făcut mari greșeli, dupe cum ți-am arătat de astă iarnă. Ce este de făcut acum? Trebue a da viață unui muvement român, dîndu-i o direcție mai bună, mai înaltă. Acum, dupe cum am înțeles, Bem a împăcat pe români, flatîndu-i mult. El are agent și în Țeara Românească.

Bolliac redijează la Hermanstad un jurnal român, numit *Espatriatul*. Am auzit că Bem a pus pe sigilul său *Hungariea*, *Poloniea* și *Româniea* unite.

Nu mai este îndoială că guvernele din Europa comploteează împotriva dorinței popoarelor și că armata ungară acum este armata, care se luptă singură pentru libertate. Mi se rupe inima văzînd ce frumoasă rolă joacă acum ungurii, rivalii noștri, rolă care vream și nădăjduiam s-o jucăm noi, românii. Încai măcar de am avea și noi acum o reprezentație, de ar fîlfîi macar un singur stindard român pe aceste cîmpuri de bătae, unde se hotărăște soarta libertății în Europa. Dar și de aceasta desperez. Dacă emigrații noștri n-ar fi alergat pe la Paris și Constantinopol, unde se făcură de-i închise ca pe niște copii, ar fi fost rămas aci, puteam cu lesnire a întocmi o legioană română! Asfel, pe lîngă aceea că ne mergea și nouă numele, că nu ne temem d-a ne lupta pentru libertate și împotriva rușilor, puteam a ne crea o oștire cu care la vreme să facem ceva în țeară la noi. Afară d-aceea că învățam și nițică carte de resboi. Dar cu cine și cui să vorbești d-acestea? Generalii noștri cei vestiți nu visează d-alde astea, ei vor numai domnii și mărimi. Apoi mai sprijină asemenea oameni de nimic. Crez însă că cu Magheru tot e ceva de făcut. De aceea caută, te rog, a porni d-acolo pe Magheru cu toată junimea moldo-română și toți oficerii noștri, aci.

Eu voi căuta pe lîngă Bem și guvernul maghiar, către care sînt bine recomîndat de la Constantinopol, să fac orice voi putea atît în favorul românilor d-aci, cît și în favorul țărilor noastre. Voi căuta să dau viață propunerilor noastre de anul trecut.

Austriea a trădat și pe slavi și pe români, nearmîndu-i și espunîndu-i nearmați către unguri. Din nou aceștia les ont conquis, și soarta lor atîrnă de la generozitatea și politica lor. Toată speranța noastră este în poloni, cu care sîntem bine. Fără îndoială Poloniea se va ridica, dupe cum a și făcut Galițiea, apoi pricepi că acum e vremea și pentru noi să nu stăm cu mîinile în sîn.

Am scris lui Ghica, cu care te rog să cauți a fi bine, că îl crez mai zdravăn și mai sencer patriot decît toți ceilalți, ca să-ți trimiță una din cifrele ce am cu dînsul, ca să-ți poci scrie orice. Aș fi dorit însă să vii pe unde sînt eu. Destul [am] fost despărțiți pentru nenorocire... * nicilor și pagubă a țerii.

Agenții unguri și poloni ce a mers prin țeara noastră mă asigură că e gata a se ridica. Ciocoi numai, mari și mici, sînt cu totul muscăliți [1].

Nu știu ce s-a ales acolo cu propunerea ce v-am trimis d-a organiza emigrațiea. M-am silit ca în aceste momente critice să împac atît partidele dintre noi, cît și pe noi cu moldovenii, și pentru aceea am propus candidatura lui Negri. Nu mă îndoesc că mulți a cîrtit grozav împotriva mea, dar nu caut opiniea oamenilor, ci fac aceea ce conștiința mea îmi zice că e bine.

Salutare și frăție,
N. Bălcescu

Poți să-mi scrii d-adreptu supt numele meu sau acela de Felix Gotlieb, trimițînd scrisorile lui Lenoir, la Belgrade.

---

* Manuscrisul defect.

83

CĂTRE ION GHICA

Despre nemulțumirile pe care i le provoacă întîrzierile lui I. Bălăceanu și ale altor tineri emigrați români. Succesele maghiarilor. Popularitatea lui Kossuth. Efectivele armatelor maghiare. Zvonuri despre intrarea armatelor țariste în Silezia. Situația în Banat și retragerea oștilor austriece. Efectivele lui Bem și Perczel. Succesele lui Dembinski.

Panciova, 14 mai [1849]
no 7

Iubite Ghyca,

Iată astăzi a patra zi de cînd sînt aci, așteptînd pe B ă l ă c e a n u și ceilalți ca să vie. Cînd am plecat, am vrut să-i iau împreună cu mine și mi-a zis că nu se pot găti așa curînd, că n-avem timp de perdut nici un ceas. A rămas dar să plece peste două ceasuri. Le-am lăsat toată înlesnirea, le-am tocmit și luntre, n-avea decît să se îmbarce. Bani avea fiecare cîte 20 pînă la 30 #. Pentru ce n-a venit încă nu poci pricepe. Am trimes d-acilea un om, care a venit cu noi pîn-aci, ca să-i aducă și iată că tot n-au venit. Am anunțiat aci pe la avantposturi sosirea lor, ca să nu-i oprească. Se vede că nu prea au dorință. Eu nu-i mai poci aștepta și plec peste două sau trei ceasuri. Aș pleca îndată, dar Skender are puțină treabă. Iată o grămadă de zile, care am perdut pentru tovarășii mei. Mai mult de 14 zile pierdute degiaba, ca să aștept pe ceilalți, cînd la Negotin, cînd Milanovetz, cînd aci. Are drept italianul cînd zice : „Meglior solo che mal accompagnato". Îmi pare rău că tînărul Magheru n-a venit. El mi-ar fi fost de folos în vreme ce ceilalți îmi sînt numai o belea. Auz acum că Bem e la Orșova. Entuziasmul ungurilor este nespus. Lui Kossuth îi zic Dumnezeul lor. Spun că la începutul resboiului ei n-aveau decît 15 mii ostași și acum au 150 mii și alți 50 mii care încă nu sînt armați. Au fabrici bune de arme acum și fac arme pentru polonezi! Fără îndoială că Poloniea toată are să se ridice.

Se zice că o avantgardă rusească în număr de 8 mii a intrat în Silezia și că alți 32 mii vor veni ca să apere Viena și să opereze în contra ungurilor. Numai de atîta nu se sperie ungurii, ci grija lor e că s-a răspîndit vorba că Rusia va trimite 300 mii împotrivă-le. Ei zic că nu vor emigra niciodată, ci se vor apăra în Carpați, de le va merge rău.

E vremea ca și turcii să se miște acum.

Banatul e deșărtat de kaiserlichii. Generalul Perczel a plecat să ia Semlinul, unde sînt prea puține trupe vrăjmașe, numai patru batalioane și două scadroane. Crez că s-or trage fără împotrivire.

Soldații ca și oficerii unguri sînt cei mai mulți copii de la 16—20 ani, dar au entuziasm și se bat bine. Generalul Perczel era avocat și în șapte luni a ajuns general. El este supt Bem, care e comandant peste Transilvaniea și Banat. Va să zică, că cu dînsul am de făcut.

A ajuns seara și n-am plecat din pricina lui Skinder. A rămas pe dimineața. Toate aceste zăbăvi mă supără grozav.

Generalul Bem are numai în Banat 30 mii oaste, afară din ce are în Transilvaniea.

Perczel are 20 mii. Aicea în oraș a venit cu 7—10 mii.

Dembinski a intrat în Galițea numai cu 12 mii poloni și a bătut pe Schlick în trei rînduri.

84

CĂTRE ION GHICA

Despre discuțiile cu Bem despre formarea legiunii române. Înrolarea lui Bălăceanu și a altor doi români în armata maghiară. Mișcările lui Puchner. Despre protocolul de la Constantinopol. Despre atitudinea rezervată a lui Bem față de conflictul romåno-maghiar. Admiterea lui Costiescu ca ofițer de artilerie. Despre caracterul lui Bem. Sentimentele neprietenești ale acestuia față de Czaikowski, Bystrzanowski și Skender. Lipsa de bani. Știri din țară.

Aux bains de Mehadia, 8/20 mai [1849]
no 8

Je suis ici, mon cher ami, depuis avant-hier soir. Ici j'ai trouvé Bem. Il m'a dit qu'il ne peut faire la légion, sans autorisation du gouvernement. Que je dois, par conséquent, aller à Debrețin et que si je réussis là, il me promet de me faire avoir en dix jours deux mille ou même plus oameni din prizonieri sau recruți români.

Je pars donc aujourd'hui.

Balaceano avec les deux autres, ce sînt cu mine, j'ai obtenu qu'en attendant le succès de mon projet, să intre într-un batalion român que Bem forme maintenant.

Vous savez que Puchner n'a pas attendu l'armée hongroise à Orsova et qu'il est rentré en Valachie. Il avait pourtant 14 mille hommes et 56 canons, trois fois plus que les hongrois. Le général Bem a envoyé faire dire aux Turcs de les désarmer.

J'ai appris à Panciova, par le dernier Bulletin de Czaika, le protocole qui a été fait à Constantinople et qui m'a fait une peine extrême. Le sultan nous a trahi de nouveau et je crois qu'il continuera de le faire et que nous ne pouvons plus avoir aucune confiance dans lui et les siens. Toute notre action trebue acum a fi sur ungurilor. Mă tem mult de orbirea acestora. Je tâcherai pourtant de remplir mon devoir avec toute l'habilité et toute l'activité, dont je serai capable, afin que ma conscience ne me reproche rien.

Adio,
Al tău prieten,
B.

Multe complimente la m-me Ghica.

Eu n-am priimit altă scrisoare de la tine, decît cea adusă prin Zelinski (M.).

On ne croit pas ici que les russes interviennent en Hongrie.

Bem este numai ostaș, și zice că nu să ocupă cu politica. Cînd i-am zis que je m'offre pour la conciliation des Roumains, mi-a zis că are oaste și tunuri.

Les évènements nous favoriseront en dépit des hommes.

Par ce petit mot de Balaciano vous voyez qu'ils ont changé d'avis et ce qu'ils vont devenir. J'ai réussi à faire recevoir Costiesco, qui était officier d'artillerie, avec le même grade. Le général Bem lui a demandé d'offrir des preuves qu'il est officier et comme il n'avait rien avec lui, pas même un passeport, alors il a été reçu sur mon assurance qu'il a été officier chez nous. Si je réussis à faire la légion ces MM-rs. pourront passer là.

J'ai dit que les événements nous favoriseront, car Bem à la promesse des unguri ca îndată ce va birui pe nemți, să-i dea 30 mii ca să meargă în Polonia.

21 mai

Je continue ma lettre pour vous raconter ce qui s'est passé hier soir. Bem a dit à ces M.M. que les Roumains sînt foarte rău văzuți în armata maghiară din Ardeal, că și ei vor fi rău văzuți, qu'ils ne profiteront rien à servir comme simples individus dans des corps hongrois et qu'ils feront mieux s-aștepte izbînda mea. Quequ'il doute de celà, car ungurii în genere și Kossuth sont exaspérés contre [les] Roumains, qui ont de nouveau commencé la guerre. Il a très bien compris les grands avantages de notre projet et il en a convenu, et il paraît en souhaiter le succès. Ces M.M. lui ont très bien répondu. Et ainsi tous les trois ils partent ajourd'hui à Sibiu, où ils attendront mon succès.

Bem a l'air faux. Il a des petits ochi, et il sourit continuellement. Il dit toujours qu'il ne s'occupe pas de politique. Je suis sûr qu'il cache de grands projets. Il est d'une politesse froide. Il paraît qu'il déteste le parti de Czaika. Sa lettre et celle de Bystrzanowski que j'ai eu à Belgrad ont fait mauvais effet sur Bem. Aussi Skender a été très mal reçu et il vient avec moi à Debrețin.

Băl[ăceanu] a repris son petit mot [1] qui n'avait plus d'importance, après ce qui s'est passé depuis.

A côté d'autres tribulations nous sommes aussi gênés au point de vue pécuniaire. Moi j'ai dû donner encore de l'argent à ces M.M. et il m'en reste à peine 50 #, avec cela je dois faire le voyage et un séjour prolongé, peut-être, d'après ce qu'on m'assure ici. Ces M.M. ont a eux tous 11 #. M[anu] a eu la sottise de perdre en route son sac avec son linge et 25 #. Il faudra donc que j'en donne encore à ces M.M.

On a demandé à ces M.M. s'ils ont des chevaux et ils ont répondu négativement, mais en eux mémes, ils ont pensé que s'ils en avaient pour le moment ils les auraient mangés.

Un Allemand qui vient de Craiova me dit que les paysans sont exaspérés à un tel point, que trente mille Russes ne sont pas assez pour les

maintenir, qu'ils ne veulent plus travailler, en disant qu'ils mourront de faim, mais avec les ciocoi, et qu'ils attendent Magheru.

On dit que les Turcs en Valachie ont donné 5 jours à Puchner pour sortir du pays.

Si vous pouviez m'envoyer une lettre de change qui me soit payée à Debreţin par l'agent polonais qui est là, vous ne feriez pas mal.

85

CĂTRE LUDWIK TADEUS BYSTRZONOWSKI

Despre intilnirea sa cu generalul Bem la Mehadia, care se afla în drum spre Timişoara. Regretă că nu vor face împreună drumul pînă la Debreţin, unde urma să aibă întrevederi cu membrii guvernului revoluţionar provizoriu maghiar.

Mehadia, le 20 Mai 1849

Monsieur le Comte,

Je suis depuis hier aux bains de Mehadia où j'ai trouvé le général Bem. Le g[énéra]l restera ici deux ou trois jours encore et partira après pour Temesvar.

Il m'a dit que vous auriez mieux fait de vous rendre à Debretzin avant de venir ici, étant plus près de Panchova. Je pense qu'il vous écrira aussi.

Quant à moi, comme ce que j'ai faire ici demande qu'avant tout j'aille à Debrezin près du Gouvernement, je pense partir demain. Je regrette beaucoup de ne pas pouvoir faire le voyage avec vous. Mais outre que le temps presse, je ne suis pas encore sûr si vous vous déciderez à venir ici ou bien si vous iriez tout droit à Debrézin.

Agréez, Monsieur le Comte, mes salutations empressées, votre tout devoué serviteur,

N. Bălcescu

[Adresa:] Monsieur Monsieur, le Comte Bystronowski à Pancicva

86

CĂTRE ION GHICA

Discuţiile cu Kossuth. Despre confederaţie şi legiunea română. Cere să vină Magheru, Teli şi ceilalţi exilaţi. Dîrzenia luptei românilor din Transilvania. Concesiile făcute românilor de către guvernul maghiar. Despre opiniile lui Kossuth. Teama conducătorilor maghiari de „rigatul Daciei". Atacul maghiar de la Abrud. Uciderea lui Buteanu şi Dobra. Contraatacul lui Iancu şi Axente.

Debreţin, 17/29 mai 1849[1]

Iubite Ghica, no 8

Sînt de trei zile aci.

A doua zi dupe sosirea mea am avut o conferinţă de două ceasuri cu presidentul L. Kossuth. Am fost tare mulţămit de dînsul şi de priimirea ce mi-a făcut. Mi-a părut nu numai un om luminat şi foarte deosibit, dar încă *un homme de bien*.

Nu-ţi poci povesti în deamăruntul aceea ce am vorbit, căci timpul îmi lipseşte. Destul că în ceea ce priveşte pe noi intră cu totul în ideea de o confederaţie, şi a priimit bucuros d-a forma o legionă. Mîine voi face o adresă către Reiss Effendi, d-aci, cerîndu-i formarea unui batalion infanterie, un divizion cavalerie şi o jumătate baterie. Acum aceea ce mă îngrijaşte este că cu ce voi forma aceasta, căci pîn-acum nu am decît 4 emigraţi.

Nu ştiu daca ai scris la Paris ca Magheru cum şi Tel şi toţi ceilalţi să vie aci, căci este de trebuinţă să avem capi în această oştire din emigraţi. Trimite-mi dar de unde ştii asemenea emigraţi.

Scrie-mi asemenea cu ademăruntul starea lucrurilor în Constantinopol. Eu aci am fost prea cu rezervă. Je n'ai pas l'air d'aller au devant. Las ca s-o facă ei. Am zis lui K[ossuth] că nu voi ca să intru acum în ţeară pentru revoluţie. L-aceasta s-a învoit şi el, zicînd că, de ar privi numai interesul lor, ar face-o ca să ocupe pe muscali acolo, dar că e mai bine a aştepta puţin.

Dupe cum ţi-am scris în cea din urmă scrisoare, lupta iar au început în Transilvaniea, din nenorocire. Se vede că, cu toate că Bem dedese amnestie generală, dar învierşunarea acelor popoare, cum şi purtarea cea neomenoasă a comisarului trimes acolo, Csányi, au adus pe români în desperare şi într-o încruntare aşa mare, încît au făcut grozăvii; la Abrud au omorît pe un deputat român Dragoş, trimes acolo de aci, spre a-i împăciui, au bătut şi i-au potopit un corp de 1 800 unguri, dupe cum zic, şi a luat şi 4 tunuri.

Au bună poziţie la munţi şi sînt vro 40 mii, între care 2 mii regulaţi, şi toţi au puşti cu baionetă. Iancu e peste dif. Îm pare bine că românii ţin bine, căci vor dobîndi bune condiţii, căci ungurii sînt foarte îngrijaţi.

Am văzut astăzi pe ministrul din afară şi a cerut intervenţia mea. Comme il y a défiance réciproque, vor que noi să slujim către români de garanţi a drepturilor ce li se va da. Aseminea şi Serbia pentru slavi. Vezi că cu aceasta luăm o poziţie minunată aci.

Le gouvernement paraît assez bien disposé pour les Valaques de la Transylvanie. Il leur accorde bien des choses et des droits. Tout ce qu'il veut, et c'est à quoi les Valaques ne se sont jamais opposés, à ce que je sache, c'est que la langue diplomatique du pays soit la langue hongroise, mais dans les affaires ale districtelor, cum şi în ale religiei, fiecare naţie să aibă limba sa. Asemenea guvernul doreşte à maintenir integritatea rigatului. J'espère que l'arrangement est possible, quoique un peu difficile à cause du fanatisme et de l'excitation des deux parties.

Presidentele îmi zicea : „Eu nu pricep pe românii din Transilvaniea. Ei care, o mărturisesc, au suferit atîta în trecut de nobilimea ungară din Transilvaniea, ei care au suferit şi de la nemţi şi au tăcut, şi acum, cînd le-am dat libertate, se scoală împotriva noastră, se aliază cu nemţii şi ruşii, vrăjmaşii d-vstră. Eu aş fi înţeles să se scoale pentru independinţa lor şi unirea cu Ţeara Românească, dar asta nu se arată a fi scopul lor. Asta ar fi încai o idee pe care o înţeleg, deşi n-o poci acorda, nefiindu-mi ertat a demembra statul". D-aci au venit vorba că ungurii ne prepun că am ţinti a face rigatul Daciei şi că am îndemnat pe români la răscoala, întemeindu-se pe o scrisoare a lui A. G. Golescu către Lauriani, prinsă de dînşii [1]. Nu am avut greotate a-i dovedi, şi crez şi a-l convinge, de nedreptatea pîrei ce ni se face că în loc d-a despărţi pe Transilvaniea de Ungariea, noi am vrut încă mai mult a o uni, şi încă a face mai mult pentru Ungariea. Că, în sfîrşit, că ideea de rigatul Daciei este născocită de ruşi, spre a băga neunirea şi vrajba între noi şi unguri.

K[ossuth] are mari p l a n u r i, dar îi trebuie p u ş t i. Ar dori să capete de la s u l t a n cu b u n ă p l a t ă. I-am făgăduit că îţi voi scri ca să mijloceşti întru aceasta.

Îţi trimit această scrisoare prin agentul ce se trimite acolo şi cu care vei fi în relaţii.

Adio,
Salutare şi frăţie,
B.

Întîmplarea reînceperii ostilităţilor între români şi unguri în Trans. au fost aşa, dupe cum auzii. Că capii rumânilor, împreunîndu-se în Abrud ca să facă pace, şi pe cînd era să jure în biserică credinţă constituţiei Ungariei, au fost loviţi fără de veste şi prin trădare de o ceată de unguri. Iancu a scăpat la munţi, iar Butianu şi Dobrea au rămas, zicînd că nu vor să fugă, de vreme ce au făcut pace, şi luîndu-i ungurii i-au spînzurat. Aceasta au adus întărîtarea românilor supt Iancu şi Axente şi prăpădenia Abrudului de dînşii.

87

CĂTRE KÁZMÉR BATTHYÁNY

Cere autorizarea de a forma o legiune română care să lupte alături de maghiari împotriva armatelor contrarevoluţionare.

Debrezin, 30 mai 1849
no 1

Monsieur le Ministre,

L'émigration roumaine de la Moldo-Valachie désirant, elle aussi, s'associer à cette lutte glorieuse que la Hongrie soutient avec tant de bravoure contre les ennemis de la liberté des peuples, m'a chargé de prier

l'honorable gouvernement de la Hongrie de lui permettre de former une légion composée des troupes de trois armées sous son drapeau national. Cette légion se mettant en tout à la disposition de l'honorable Gouvernement hongrois, j'espère qu'il voudra bien se charger de son équipement, armement et de son entretien.

En vous priant, M. le ministre, de soumettre à l'hon. gouv. la demande que j'ai l'honneur de lui faire, j'ai l'honneur, etc.

[Adresa:] A. S. Ex. C.B.-M. des Aff Etr.[1]

88

CĂTRE ION GHICA

Despre chestiunea confederației. Efectivele și vitejia românilor răsculați. Despre înverșunarea luptelor dintre români și maghiari. Despre eventualitatea unei întîlniri cu Iancu. Revendicările românilor. Neînțelegerile dintre conducătorii maghiari și generalii poloni. Discuțiile cu Batthyány. Despre legiunea română. Cere să-i trimită arme. Diferite.

Debrețin, 3 iunie 1849
no 10

Iubite,

Ai văzut prin epistola no. 9, de la 29 ale trecutei, ce ți-am trimis-o prin Andrássy (vezi alăturata listă de numiri pe care o vei adăoga la ceialaltă făcută de noi acolo) care vine agent al Ungarii la Constantinopol, ceea ce s-a urmat pîn-atunci. Eu sînt foarte supărat că încă n-am scrisoare de la tine. Neștiința în care sînt de ceea ce se petrece în Constantinopol mă paralizează în lucrarea mea aci. Nu știu de trebue a lua angajemente anume, sau a face tractat pentru un fel de confederație pentru țeara nostră. Am auzit că sultanul ne-au trădat iarăși și că Știrbei s-a numit domn. Am auzit încă că în București s-a făcut o revoluție. Tu ar fi trebuit să-mi dai instrucții lămurite de ceea ce trebue să fac. Aici ideea că Ungariea nu poate trăi decît prin confederația românilor din Transilvaniea și a slavilor, este foarte mult răspîndită. Dar guvernu nu vrea încă aceasta, dar zice mult că vor face confederația cu Valahia Mare și Valahia Mică, cu Moldova și cu Lehia. Despre aceasta mi-a vorbit mult Kossuth, Battiani și Szemere, și că pentru ceilaltă vor face concesii și asigurări pentru naționalitatea fiecărui. Aci toți cei drepți zic că românii au mare drept, dar că au făcut rău de au unit cauza lor cu austriaci. Iancu și Moldovan spun că au ca la 50 mii, armați cu puști și tunuri, au oficeri cu dînșii și au bătut în aceste zile de două ori pe unguri. Bem s-a dus acum în contra lor: în cea din urmă dată a perit mai mult de 1 000 din unguri.

Legioana de la Viena s-a stins cu totul. Iancu poartă numele poetic de Craiul munţilor. Fanatismul şi învierşunarea e mare. Ei dau groază mare în unguri; au o tactică şi comandă deosibită. Spun că îi aud strigînd din munţi: „*Impingeţi* pe unguri *la vale, măi*". Nu ştiu daca se au deosebit de austriaci. Aş dori-o mult. Dupe cum aş dori să mai bată o dată pe unguri, căci cu aceasta s-ar înlesni tractatul ce lucru acum. Întru aceasta, iată ce am făcut. Am cerut de la deputăţie să-mi arate ce au cerut românii. Mi-a dat ei acest proiect, ce în copie alătur aci; zic că cu aceste puţine se mulţumeşte românii. Am dat-o ieri la Battiani. I-am zis: Vedeţi că românii. acordă vouă ambele principe ce voiţi: Integritatea regatului şi limba voastră de diplomaţie; celelalte să le daţi. Vezi dar că din partea românilor cererea nu e mare. Acesta se va alege la Pesta unde guvernu maghiar şi eu plecăm mîine. Aceste pretenţii reciproce mi se par mie nişte sîcîituri curate, căci cu democraţiea, majoritatea Dietei Ungariei va fi români şi slavi şi că anevoinţile reciproce va sili pe toţi a priimi a trăi în confederaţie. Ce este de făcut acum, este a împăciui oricum pe români cu unguri, spre a-i opune către muscali. Şi fiindcă români cu unguri, spre a-i opune către muscali. Şi fiindcă românii şi Iancu n-ar voi a depune les puşti, cu ideea de naţionalitate să caut a arunca toată această gloată în Valahia Mare şi Moldova contra muscalilor. Această idee crede că, cu toată anevoinţa sa, tot s-ar putea executa, dacă ungurii şi guvernu maghiar ar fi cu minte. Altmintrelea vor fi perduţi. Dacă guvernu maghiar mă va asculta, atunci eu şi cu deputaţia vom merge la Iancu şi vom căuta a-l convinge. Mi-e teamă c-o fi tîrziu. Eu am zis la guvernu maghiar să caute a face o armistiţie cu românii deocamdată, pînă a se înţelege. E rău numai că dieta s-a prorogat pînă la 2 iulie. Guvernul asemenea se mută la Pesta. Mulţi critică aceasta. Görgey a fost aci şi a căutat a opri, dar guvernu maghiar se teme poate ca muscalii din Galiţia sau şi românii din Transilvaniea să nu vie aci (Am uitat să-ţi zic că Iancu se află spre Abrud şi Moldovanu în Bánffyhunyad).

Görgey e foarte ambiţios şi presomtuos, deşi se arată mult republican. El a băgat intrigă între lehi şi unguri. Dembinski s-a supărat că nu-i dau voe să meargă în Galiţiea, şi a dat demisia. Vysoski s-a pus în locul lui. Dembinski au scris la Vysoski care au scris ieri la guvernu maghiar că 25 mii muscali au trecut din Galiţiea, pe la Duclas, şi 10 pe la Solnoc, încoace. Aceasta a dat groază în unguri, care se tem de muscali şi nu credea că vor veni.

Slovacii ţine cu unguri, dar numai fiindcă legioana lehilor a garantisat că unguri le vor da naţionalitate.

Szemere m-a rugat eri ca să scriu la agenţi ai noştri la Londra şi la Paris, „unde zice, ştiu că sînteţi mult iubiţi", ca să apere şi să ajute şi pe unguri.

Cum vezi tu, eu joc aci rola de protector. Agissez en conséquence Armata e foarte supărată că Dembinski s-a tras.

Bisceanowski n-a sosit încă aci, de care îmi pare rău, căci m-aș fi ajutat mult cu dînsul.

Battiani ți-a scris ție prin Andrassi, precum și lui Czaika.

Să nu te superi căci ți-am scris Prince, fiindcă am făcut-o pentru că aci sînt ungurii, și mai cu seamă Battiani, aristo-democrați. Dar să ști că altădată n-oi face-o. Vezi însă să nu mă dai de rușine, căci o împrejurare lungă de spus m-a îndemnat la aceasta.

Eu am scris lui Battiani că la Constantinopol tu și Czaika puteți mult și că Andrassi să caute a fi bine cu voi. De aceea voi căuta a-l influența mult, căci lupta va ține mult aci, căci Ungariea are mai mult de 200 mii ostași zdraveni și mult entuziaști.

Pentru legioană iată cum stăm. Eu am dat a doua zi, după ce ți-am scris, alăturata în copie supt no. 1 adresă la ministru. A doua zi a venit acesta la mine și mi-a zis că cererea mea e priimită întocmai, dar puști nu au. Eu i-am zis să-mi dea măcar vreo două sute, ca să fac deocamdată măcar o companie, care va sluji de noyau, și cînd ei ori noi vom căpăta puști, vom complecta legioana, că de voi găsi eu puști, să le plătească guvernul. Așa ne-am învoit. Cît pentru celelalte condiții ale tractatului, vom avea întocmai ca legioana lehilor, adică foarte bune; între care e aceasta ca la sfîrșitul resbelului să ne dea atîți ostași d-ai lor ajutor cît va fi al nostru, cum și cîte șase tunuri de o brigadă. Voi umbla a scoate soldați și oameni cu puști din Valahia Mare și Mică, dar toată nădejdea mea este ca tu să faci a mi se trimite la Orșova măcar 2 sau 3 mii puști, care se vor plăti de guvern. Dar acestea trebue să vie anume pentru mine, ca să poată guvernu a le lua pe seama lor, căci guvernu are nevoe spre a arma ca la 50 mii recruți. Aici am element mare între rumâni și de aș avea puști multe și un bun general rumân, aș pune o armată cel puțin de 30 mii; căci rumânii, cînd au auzit că voi rîdica un steag rumân, au zis că toți vor alerga să se bată supt el, iar supt al lui Szemere nu vor. Ca Archimed dar mă adresez la tine și îți cer aceste două lucruri, făgăduind ca dînsul d-a răsturna cu aceste lumea.

Caută dar a-mi trimite cît mai multe puști. De am dobîndi aceasta, apoi ar trebui să mijlocești prin Czaika ca să capeți un bun general leah, și de cei vestiți, ca să-l punem în capul armatei noastre. Bine e să scrii la Paris ca să vie aci toți cîți sînt ostași ai noștri. Eu n-o poci face căci n-am comunicație deschisă. Dupe cum vei vedea la copiea cu nr 2 a ministrului, tractatul pentru legion îl voi face la Pesta.

În scrisoarea mea către m-me Ghyca, pe care mă rog să o mustri că nu și-a ținut făgăduiala ce mi-a dat, vei vedea ce am pățit cu Bolliac. Afară de aceea trebue să știi că nu s-a mulțimit d-a ridica o contribuție pe orașe, ci voește a o face și pe sate, și a venit să ceară voe de la guvern pentru o foae de sate. Eu nu prea eram de această părere, ca să nu ostenim aci pe oameni cu cererile. Dar n-am avut ce-i face. Astăzi a plecat îndărăt. Ce e drept, jurnalul lui nu e rău, cu toate că e prea unguresc, și, dupe cum îmi spune, bagă multe numere în țeară. I-am zis să se pue în corespondință cu tine prin mijlocul prin care eram să-ți scriu și eu de mergeam în Transilvaniea, adecă prin București cu Paleologu, și i-am dat cifra noastră cu acesta. Cată și tu să-i scrii că îți poate fi de folos, Ia-l cu binele, că aci l-am făcut de a înjurat pe Eliad și a zis că e de părerea noastră pentru Negri.

Bolliac este așezat la Brașov.

Scrie-mi, mă rog, cît mai curînd și, de nu ești sigur că scrisoarea mă va găsi, trimite-mi-o cu un om expres. Numai să-mi scrii lămurit despre toate cîte ți-am scris.

Eu te ostenesc pe tine cu așa lungi scrisori cifrate, dar îmi închipuiesc că și tu ai puțină treabă ca mine și prin urmare îți dau de lucru.

Toți cei ce a fost cu mine din ai noștri s-a dus la Sibii, unde mă așteaptă. Skender numai e cu mine și plecăm împreună mîine la Pesta.

Salutare și frăție,
B.

Să-mi dai voe să-ți fac comision de un moldovean, căci doresc să am măcar unul de poftă în legion.

89

CĂTRE ION GHICA

Despre Kosshut, Batthyány, Szemere și Görgey. Despre lupta de clasă în Europa și despre caracterul luptelor din Transilvania. Revendicările naționale. Zvonuri despre o acțiune a lui Bem împotriva românilor. Discuțiile cu Batthyány în privința legiunii și altor chestiuni politice. Situația militară. Despre proiectul de pacificare.

Pesta, 6 iunie 1849

Sînt d-aseară în Pesta. N-am putut a-ți trimite scrisoarea de la Debrețin. Am plecat alaltăeri d-acolo și am venit cu trăsură pînă la Solnoc, d-aci cu drumul de fer pînă în Pesta. Kossuth a avut o priimire triumfală, atît pe drum, cît și aici. Am fost martor la toate, căci am venit p-același *train*. Astăzi n-am putut avea întîlnire cu Battiani, căci ne-am dat vorbă pe mîine, joi, a ne vedea.

N-am ce face, mi-e urît, și de aceea îți mai scriu cîte ceva.

Kossuth are mare popularitate în popor, dar tot are mulți opozanți care acum sînt cu minte și tac. Kossuth este bun demagog, dar spun că are puțină capacitate de om de stat. Se zice că Nyáry și alții ce sînt cam opoziție se arată mai favoritor cauzei naționalităților a celorlalte. Dar fiindcă acum au puțină influință, n-am vrut să-i văd, ca să nu mă compromit la guvernu maghiar. Un român trebue a avea multă circons[p]ecție aci, căci ungurii au defianță de noi, mai cu seamă cîți au în cap că lucrăm pentru împărăția noastră. În 8 zile cît am șezut în Debrețin, am văzut numai pe Kossuth, Battiani și Szemere. Acesta, după Kossuth, e cel mai popular. Generalii unguri merg cam ponciș cu guvernu maghiar și cu cei lehi. Görgey este *frondeur* și au făcut mari mi-

șelii lui Dembinski. Perczel asemenea n-a vrut să rămîie supt comanda lui Bem și au dat demisie. Sînt sigur că sfîrșindu-se răsboiul vor începe a căuta să răstorne pe Kossuth, dar acum nu cred.

Scrie-mi ce nădăjduești de la sultan; va face resboi sau de nu, atunci să căutăm a ne mîntui singuri, cum vom putea, căci cînd am zis lui Kossuth că noi nu voim a face acum revoluție, ci a mai aștepta, a zis și el că socotește așa, adăogînd: „Mie mi-ar fi lesne a arunca pe Perczel în Valahia Mare, ca să ocup pe muscal acolo și să-l opresc a veni aci, dar s-ar prăpădi Valahia Mare”. Dar împregiurările răsboiului și invazia muscalilor în Transilvania, cum și revoluția Lehiei ne pot da ocazie favorabilă. Atunci eu sînt de idee d-a nu ne opri, chiar daca sultanu s-ar împotrivi.

Se zice că austriacii ar fi bătut pe unguri de curînd la Edimburg.

De la Transilvaniea nu mai știu nimic. Tu poți afla ceva despre acestea mai bine de la Bolliac, cu care să te pui în corespondință. Știu că nu-l faci haz și ai cuvînt. Asemenea sînt și eu, dar cred că oamenii politici nu trebue să aibă patimi și trebue a se povățui numai de calculul rației și a trage folos din oricine.

Eu, aci la unguri, mă țiu mîndru, nu pre arat că nădăjduesc numai la ei, și fac mare caz de buna înțelegere a noastră cu sultanu, și aceasta ca să n-am aer de supliant și să nu le dau nas.

Sînt tare sănătos și ce e mai mult, mă simț mai puternic și mai cu activitate decît altădată.

Eu cred că în viitor partidele care s-or sfîșia în Transilvaniea vor fi ale naționalităților. Ungurii chiar se vor împărți între dînșii, unii ținînd pentru naționalitatea a unei nații, dupe cum s-a și făcut din anul trecut, și alții pentru alta. Cela donnera à ce pays un caractère particulier. Ce ne sera pas comme en Europe lutte des classes, mais des nations, pînă vor ajunge la o adevărată confederație, cu toate că și aceasta e de îndoit, de va fi cu putință, privind dorințele de unitate națională ce românii și slavii visează a face cu frații lor din Turcia și care sînt foarte răspîndite. Dans le monde moral, comme dans le monde physique rien ne se fait par saut. Les nations devraient tâcher d'obtenir leur affranchissement en commun et après s'occuper de leur affranchissement partiel. Il n'y a pas à dire que ungurii e și material și moral mai înainte decît românii și slavii. De là une prépondérance toute naturelle, mais qui ne peut durer et ne doit pas. Mă rog să faci cunoscut, ceea ce fac aci și îți scriu, lui Golescu Negru.

Eu am zis și zic la unguri: Le différend între voi și români vient de là. Vous dites: Transilvaniea și Banatul e notre pays, car nous l'avons conquis autrefois; ei zic sînt ale noastre căci sîntem stăpînii cei vechi și acum nu mai vrem a fi conquis. Sîntem 3 milioane și voi 4 cel mult, dar nu tocmai, și vrem să fim nație. V-au propus astă vară unire frățească și condiții modeste pentru aceasta prin mai mulți de-

putați din Transilvaniea și Banat, și i-ați nesocotit; și voi ați zis că dreptul de naționalitate cu sabie se ia. Au fost dar nevoiți a face aceasta și fiind slabi și nearmați, au de ajutor și puști unde au putut găsi; d-aci au venit firește alianța cu Austriea. Vous les avez provoqués et méprisés, parce que vous saviez qu'ils sont faibles, et ils ont du tâcher d'étre puternici. Acum iată ce trebue a face etc. etc. Trebue în orice chip și cu orice jertfă a se împăciui națiile, căci almintrelea ele vor fi pentru Ungariea, precum Poloniea și Irlanda sînt pentru Rusiea și Englitera, și moscovitismu le va înhăța curînd sau mai tîrziu. *Libertatea individuală* nu e destul. Les nations vor *libertate* națională.

Ungurii spune că au la 200 mii armată, dar crez că nu au mai mult de 120. Adecă 91 batalioane și 17 regimente de cavalerie, care face 108 mii + 4 mii, legioana a lehilor. Afară de garda națională care are puține puști.

Aci mă mai oprese, căci sînt ostenit și crez că și tu te-ai ostenit decifrînd, și m-ai dat dracului pe mine și depeșele mele de mai multe ori.

La români am zis să socotească că din robi ce erea nu pot agiunge deodată domni, prin urmare trebue a rămînea lîngă unguri, chiar într-o poziție puțin mai de gios, și că viitorul va fi al lor; că garanția cea mai temeinică a naționalitățiilor este în libertatea Valahiei Mari, Valahiei Mici și Moldovei, și că aceasta nu se va dobîndi decît prin ajutorul ungurilor. On doit s'imposer des sacrifices dans le présent pour des avantages dans l'avenir.

Aș vrea ca să păstrezi toate aceste scrisori. Ele ne pot fi trebuincioase mai tîrziu, cînd patrioți ne-or acuza că am vrut să vindem țeara sau nația la unguri, în contra locotenenței. Moi je pense toujours à mes ennemis politiques et je veux qu'ils me trouvent toujours armé et cuirassé contre leurs attaques [1].

Decifrînd, să păstrezi copiile cu originalul.

Am auzit astăzi că Bem, care s-a dus la Transilvaniea în contra românilor, că au de gînd a împresura munții și a le da foc și prin gloate de secui a stîrpi pe rumâni, dupe cum a făcut fără ispravă muscalii în contra cerchezilor. Daca resboiu va lua un asemenea caracter de esterminație, apoi anevoe se va împăca. Aceasta m-a mîhnit și m-a desperat. Sînt într-o poziție echivocă. Iubesc pe români și mi-ar părea rău să se stingă. Je sens qu'il est nécessaire pour tous ceux qui aiment la liberté de soutenir les Maghiares qui sont le seul peuple qui est armé et qui, en même temps, combat contre la Russie et ses alliés, les despotes. Apoi pacea ce doresc, se face din ce în ce mai anevoe.

8 iunie

Astăzi am văzut pe Battiani în pricina legioanei; n-am sfîrșit încă tot din pricina arătată mai sus, dar socotesc a sfîrși curînd. Am aflat la dînsul *Pressa* din 22 mai, unde am văzut protocolul încheiat acolo. El a zis că ungurii ar fi prieteni cu turci și totdeodată și cu rumâni, cîtă vreme interesele ambelor nații or fi asemenea, că despărțindu-se, ei pot rămînea bine sau cu amîndoi, sau cu

unii sau cu alții. Pe urmă a zis că ei sper mult în noi, și că ar fi bine a lucra împreună, a trage în confederația noastră în contra Austriei pe Bosna, Bulgaria, Albania. Înțelesul vorbelor lui celor din sus era ca o asigurare că unguri nu ne or lăsa pentru sultan. Mi s-a plîns foarte de Perczel că s-a amestecat în treaba lui, legînd relații cu slavii și numind pe Lenoir și pe Czaika, agenți ai ungurilor, cum și de Biscianowski, căruia a scris să vie aci. Acum văz că toată speranța noastră e aci. Eu socot că șăderea ta în Constantinopol este de puțin folos și prin urmare ai putea veni măcar pentru puține zile aci. Poți veni cu mare înlesnire pe [la] Vidin la Orșova, cu atît mai mult că este de mare trebuință să avem un om zdravăn; și eu să-ți spun drept și din fundul inimei, ție Ghyco, ca unui bun prieten al meu, doresc să mor și de aceea să merg să mă bat. Nu mă întreba pricina acestii hotărîri, căci n-o știu nici eu. Voi aștepta însă aci și hotărîrea ta, căci mai înainte de toate voi să fiu credincios îndatorirei ce am luat cu tine.

Eu ar trebui să mă duc în Transilvaniea, spre a priveghia formarea legioanei, dar nu știu ce voi face, atît că alte trebi ar cere să fiu aci, cît și din lipsa de bani. Ti ai putea să-mi trimiți o poliță prin Andrassi. Eu trimit această scrisoare la Belgrad și tu tot prin acest mijloc să-mi scrii.

Dupe cum mi-a spus astăzi Battiani, muscalii nu vine încă aci.

De vei veni aci, îngrijaște mai întîi acolo de puști.

Skender încă n-are bani acum și îi dau eu, căci Monti l-a înșelat și nu i-a plătit ceea ce era dator.

Al tău prieten,
B.

Eu aș socoti că n-ar trebui să vie aci mulți din cei vestiți compatrioți de la Paris, căci mai rău ne or încurca aci lucrarea. De poți trimite pe frate meu Barbu aci, pentru legioană.

Proiectul de lege s-a luat de guvernu maghiar la cercetare. Cer oarecare modificații, dar m-oi sili să treacă așa.

Cetățile care se mai țin de nemți în Transilvaniea și Banat sînt: Belgradu, Arad și Timișoara.

Skender te roagă să spui lui Horvad să-i trimiță pecețile la Belgrade cum și vro 4 fesuri.

Tunes au fost trecut, se vede, căci a fost aci, și e dus în misie, nu l-am găsit noi.

Ar trebui să grăbiți cu organizarea emigrației, dupe cum hotărîsem la Costantinopole.

90

CĂTRE ION GHICA

Despre înaintarea armatei contrarevoluționare țariste. Neînțelegerile dintre comandanții maghiari. Situația grea a trupelor maghiare. Poziția bună a romå-

nilor. Conflictul dintre conducătorii maghiari. Diferendul cu Bem. Chestiunea legiunii române. Lipsa de arme. Întîlnirea cu Bystrzanowski. Cere ca ajutor pe unul din frații Alecsandri. Lipsa de bani. Trimite foaia lui Bolliac. Despre apropiata apariție a unui ziar în limba română. Despre proiectul guvernului maghiar de concesii în privința naționalităților.

Pesta, 14 iunie 1849
no 11

Muscalii sînt la Presburg. Spun că numai vro 14 mii. Görgey a bătut pe austriaci la Györ. Bem, la propunerea d-a priimi a comanda en chef armia, a răspuns că el cunoaște că Dembinski este mai bun și că voește a sluji supt dînsul. Ce va zice l-aceasta Görgey, care priimea a servi supt Bem, iar nu supt Dembinski? Bem n-are deloc conființă în Görgey, ci zice că numai Dembinski poate bate pe muscali. El zice: pîn-acuma ați făcut numai vînătoare, iar nu resboi. Perczel s-a bătut la Titel de Jelacici, Nugent și Puchner și s-a tras la Verbász. Ungurii stau rău în Banat, căci acești trei au ca la 35 mii. În Transilvaniea asemenea românii stau bine și trebue multă oaste, ca să-i birue cu Bem. Din nenorocire guvernu maghiar lucrează încet, ca guvernul nostru din timpul de revoluție, și nu s-a grăbit a face concesii la slavi și români. Battiani mi-a spus că Szemere lucrează întru aceasta o proclamație. Am fost eri și astăzi, la dînsul, dar nu l-am putut vedea, fiind bolnav. Szemere e prezidente al miniștrilor.

22 iunie

A doua zi dupe ce începusem scrisoarea aceasta a sosit aci P[aleologu] și am oprit-o ca să ți-o trimiț printr-însul. Aducătorul îți va spune toate împregiurările d-aci și cum stau lucrurile.

Perczel a sosit aci, precum și Biscianowski. Se gătește o opoziție strașnică contra lui Görgey. Mi s-a propus d-a lua și eu parte și d-a lucra într-aceste, dar am refuzat, căci voi să aștept și să nu mă amestec în partide și să-mi compromit poziției a ei, dupe cum crez că face Biscianowski și ceilalți. Atît voi face: voi sprijini ca din partea românilor, Bem să rămîe în Transilvaniea cu putere, unde poate face bine. Îți alătur aci o proclamație dată de Bem, cînd s-a întors în Transilvaniea, în care înfruntă pe unguri și de care aceștiea s-a supărat foarte. Am pus pe un tînăr de a tradus-o din ungurește, caută s-o pricepi, că limba română, în care a tradus-o, e cu totul ungarizată și n-am avut vreme a o drege.

Kossuth a fost la Várad, de s-a intîlnit cu Bem. Pricina ți-o va spune P[aleologu].

Am primit aseară tocmai scrisoarea ta no. 5, iar celelalte 4 dinainte încă nu le-am văzut. Aceasta e singura scrisoare ce am luat de la tine de cînd am venit în Ungariea.

Bem apără mult pe românii din Transilvaniea și Banat. Voi vedea acum, daca își va ține și făgăduiala ce mi-a dat d-a ne da oameni pentru legioană.

Pentru legioana asta a trebuit să trimiț om într-adins, ca să-mi aducă regulamentul celii poloane din tabăra ei spre Galițiea, și așa căpătîndu-l eri mi-a zis Bathyáni să fac un proiect de convenție, care l-am și făcut și mîine îl duc. Fiindcă n-o să poci poate a-ți trimite o copie dupe dînsul, neavînd ocazie sigură ca aceasta, îți voi însemna aci preliminarul și concluzia. Sper că voi face pe Battyáni a-l priimi asfel cum e scris. Tot ce trebue să silești a-mi trimite cît mai curînd este puști. Eu voi căpăta de la dînșii vro 300. Pentru toate celelalte m-am învoit ca tot volontirul care va aduce una a i se plăti cîte 16 florinți argint. Pe acest preț dar (socotind însă și transportu), poci a-mi trimite bune și multe, căci face 48 sfanțihi una. Despre aceasta ți-am scris în no 10. Despre aceasta pune-ți poalele în brîu, cum zicea strămoșii noștri, și lucrează iute.

În scrisoarea ta am găsit multe vederi minunate. Am avut întîi ideea ca dintr-însa să trag materiea unui memoar, dar apoi din cuvîntul însemnat de tine ca sultanu să nu afle poate aceasta, (aceea ce nu e anevoe aci), am socotit ca mai bine să citesc scrisoarea ta lui Battiani și Szemere. Aceasta o voi și face-o mîine.

Görgey a fost deunăzi aci vro două zile. Am căutat să-l văz și ne și dedesem ceas de întîlnire în Buda, dar întîrziind el mult în Pesta dupe treburi, eu, după ce l-am așteptat vro trei ceasuri, m-am întors, și el îndată a plecat la oaste, și așa nu l-am văzut. Îmi pare rău, căci poate oamenii sînt nedrepți către dînsul și aș fi dorit a judeca singur despre el.

Din ce am șezut mai mult aci, m-am asigurat și mai mult în opiniea mea asupra oamenilor însemnați d-aci, și care ți-am însemnat-o în deosibitele mele scrisori.

Îți trimit vro cîteva numere din foaia lui Bolliac, din care un exemplar să trimiți la Paris.

Aicea se începe o foae română [1]. N-am vrut să mă dau de față ca redactor, dar voi căuta a o influința mult și fără asta, cum și a scri cîteodată. O să caut a-ți trimite no 1, ce trebue să fi eșit din tipar. Bisciano wski a fost acum la mine și m-a rugat să-i dau cererea ce am făcut eu pentru românii din Transilvaniea și Banat, ca să ceară și el aceea pentru slavi. Aceea ce am făcut. Aristocrații unguri din Transilvaniea sînt împotrivitori strașnici, mai cu seamă art. 7 și 10. P[aleologu] îți poate povesti o dispută, ce am avut cu mai mulți dintr-înșii.

Eu, cum ți-am zis, doresc să mă bat; pentru aceea te rog să-mi trimiți aci un ajutor, pe care să-l poci însărcina cu trebile aci, pînă cînd oi face eu chief la bătae. Doresc să fie un om de înțeles și înțelegător. De s-ar putea unul din Alecsandri, Basile sau Iancu, cel dintîi mai bine, cel de-al doilea ar fi bine să-i dau o companie în legioană. Îmi pare rău că n-am pe nimeni acum supt mînă ca să las aci, căci va fi neapărat ca eu să mă duc chiar acum în Transilvaniea, pentru a priveghea organizarea legioanei. Cînd ai fi putut tu a veni pentru cîteva zile, n-ar fi fost rău, cu atît mai mult că te doresc tare. Aș dori și pe cocoana d-le. Dar sînt supărat pe d-ei, căci nu mi-a scris deloc. Mă rog s-o pedepsești strașnic, și aceasta lăsînd-o acolo și viind tu singur încoaci. De mai nădăjduești ceva încă, atunci rămîi acolo.

În niște gazete am văzut că Englitera cere a se desființa convenția de la Balta Liman. Nu știu de e adevărat. Scrie-mi. Scrisorile să mi le trimiți prin Bathyáni.

Basile ar fi bun, că l-aşi pune să facă curte la una-două din damele ce au influinţă şi aşa am merge bine, căci din nenorocire eu sînt tare *gauche* în această materie.

Banii am sfîrşit, dar socotesc că e de prisos a-mi mai trimite, de se va face legioana. Ar trebui însă ca tu să mijloceşti prin suscripţii a avea un capităluş de care vom avea trebuinţă în alte ocazii şi pentru alte pricini.

Bălăceanu e în Transilvaniea, dar ceilalţi de care mă întreb nu ştiu ce s-a făcut.

Despre frate-meu Barbu nu-mi scrii. Ţi-am scris să-l trimiţi aci, adecă la Sibii.

Scrie lui Alecu, la Paris, de toate cele ce îţi scriu, că eu nu-i poci scri.

Cînd cifrezi mă rog s-o faci mai bine, adecă fără greşeli şi să deosibeşti cuvintele.

Scrie-mi mult, desluşit şi mai adesea.

Trebue să ştii că toţi lehii din legioana a lor, ce se află în Transilvaniea, sînt cu tot în favorul românilor d-acolo şi o mărturisesc de faţă chiar şi p-aci prin capitală.

Semere încă nu a sfîrşit proiectul pentru concesiile ce vor a face naţionalităţilor. Bat[thyány] mi-a zis că, îndată ce s-a sfîrşi, mi-l va înfăţişa, ca să-l cercetăm şi să-l discutăm împreună. E adevăr că aci se lucrează foarte încet. Au moştenit *gleich*-ul nemţilor.

91

CĂTRE ION GHICA

Despre hotărîrea maghiarilor de a rezista. Neînţelegerile dintre comandanţii armatei. Situaţia militară. Propunerile de concesii ale guvernului maghiar. Scopurile revoluţiilor actuale: democraţie şi naţionalitate. Punctele principale ale proiectului său de pacificare. Atitudinea guvernului maghiar faţă de o intervenţie a turcilor alături de Austria. Chestiunea legiunii române. Diferite.

Pest, 13/25 iuin 1849
no 12

Ţi-am scris alaltăeri prin Paleologu. Poate această scrisoare îţi va ajunge înainte, dar tot pentru aceasta nu poci reveni asupra celor ce ţi-am scris acolo şi numai continuez acea scrisoare. Am cetit, dupe cum ţi-am scris, scrisoarea ta lui Battiani. Mi-au zis că sînt hotărîţi la o luptă înverşunată şi că nu vor priimi nici o condiţie sau tranzacţie. Kossuth s-au esprimat asemenea către Bisciaпovski, care s-a prezentat la dînsul alaltăeri.

Bem s-a împăcat cu guvernu maghiar în conferinţa ce a avut cu Kossuth, dar n-a priimit comanda în Banat. Lehii sînt priviţi aci *comme un mal nécessaire*. Bem ştii că dedese demisia. Amnistiea, micşorarea preţului sării făcută de el, cum şi dorinţa d-a fi independent de Görgey au fost pricina. Dembinski s-a tras cu totul. Se aşteaptă aci. Starea militară şi poziţiea ambelor părţi

s-a însărcinat Skender a o scrie lui Czaika, căci eu n-avusei vreme acum a scrie mult. Te mîn dar la scrisoarea alăturată. Vei vedea că stăm cam rău. În guvernu maghiar moliciune. Neînvoire în generali, neîmpăcare a naționalităților.

Generalul Guyon îmi zicea astăzi că cele mai multe batalioane nu sînt complecte. D-abia au cîte 300—400. Și în loc d-a le completa fac altele nouă. Puști lipsește. Austriaci și muscali ne împresoară. După o așteptare de douăzeci zile, astăzi am priimit de la Battiani alăturata notă despre concesiile ce vor a face naționalităților. Cum ți-am scris dăunăzi, era vorba ca să discutăm împreună și mîine mă voi duce la dînsul pentru aceasta. Cum poți singur vedea, comparînd-o cu ceea ce am cerut, nu mă poate mulțămi, căci fără îndoială că cu aceasta nu se vor împăca românii. Căci într-însă nu se dă decît aceea ce a avut totdauna românii, adecă limba în biserici și în școalele lor. Aceea ce li se dă mai mult, este limba lor în comune. Dar nu se vorbește nimic:

1. De școlile superioare (aceea ce a [a]vut pîn-acum);
2. Organizarea națională a comitatelor, unde maioritatea sînt români;
3. De garda națională românească;
4. De despărțirea românilor în treburile religiei de sîrbi și de mitropolica de Strigon;
5. De limba românească în jurii;
6. De naționalitate nu pomenește nici un cuvînt.

Apoi aceste era cererile cele principale. Cum să faci pe românu care are armele în mînă și căruia Austriea prin constituție i-a dat egalitate națională, administrație și dietă provințială și legiuitoare, cum să-l faci cu aceste concesii a se mulțămi, a depune armele și a ține cu ungurii? Eu desperez despre aceasta. Voi căuta mîine a le vorbi și a le deschide ochii. Le-am zis de mai multe ori : Les révolutions actuelles se sont faites pour deux principes : *démocratie et nationalité*. Ce fait nulle part ne s'est montré avec tant de force qu'en Hongrie. Vous devez compter avec lui dans l'intérêt de votre salut dans le présent et de votre sécurité dans l'avenir, etc. etc. De voi socoti de trebuință, voi face și un memoar. M-am silit și mă silesc să fac tot ce voi putea, ca să n-avem mustrare de cuget că nu ne-am făcut datoriea noastră, aducînd o împăcare atît de dorită și atît de trebuincioasă între români și unguri.

Proiectul meu, cum l-am dat, crez că era bun. De o parte păstra tot aceea ce vrea ungurii a păstra mai mult, adecă integritatea țării, limba lor diplomatică și chiar și centralizațiea, ce ei o socotesc, cu greșală, de neapărată. Dintr-alta, românii dobîndea oarecare garanții naționale, bune pentru dînșii și care i-ar fi îndestulat acum.

Din nenorocire timpul grăbește ; n-ai vreme a lumina oamenii sau a lucra asupra opiniei publice. Trebuesc fapte grabnice. Și asta e anevoe de dobîndit aci.

Privesc viitorul cu multă îngrijire. Daca Ungariea va cădea, apoi noi cădem cu totul și pentru mult timp. Eu le-am zis adesea : în politică eu nu cred mult la simpatii, ci numai la interesuri. Vă mărturisesc dar că gonesc interesul nației mele, dar pe acela îl găsesc cu totul în al vostru, și pentru aceea sînt cu totul pentru voi, și doresc numai ca așa să simțiți și voi. Asemenea că Ungariea are două căi, sau să fie aristocratică-monarșică și în legătură cu Austriea sau democratică și unită laolaltă cu românii.

Battiani mi-a spus că ambasadorul sultanului la Viena a propus ca să dea și el ajutor la austriaci. De aceia Battiani

a scris lui Andrassi, ca să spue la sultan, că de nu vor a le face ajutor sau a sta neutri, apoi ungurii vor căuta a nu avea trebuință de el și a-l supăra în Valachia Mare + Valachia Mică + Moldova.

Sînt ostenit și nu-ți poci scri mai multe.

Pentru legioană am dat actul alaltăeri lui Battiani. Era să-l arate guvernului maghiar și să mă înștiințeze, dar pînă astăzi nu mi-a făcut nimic cunoscut. Ungurii sînt ca turcii, lucră încet. *Bacalîmul* și aci domnește. Mi-e teamă că s-o sfîrși lucrul, cînd o fi prea tîrziu. Crede însă că nu e vina mea, că nerăbdarea m-a mistuit cu totul.

Socotesc că ar trebui să mai aștepți vro scrisoare de la mine, pînă să te miști d-acolo, dupe cum îți scrisesem. Să-mi trimiți însă pe cineva, n-ar strica.

Spune te rog, la cocoana d-le, că mi-am făcut testamentul și am lăsat cu sufletul acolo că o iert, căci nu mi-a scris dupe făgăduială.

Al tău,
B.

92

CĂTRE ION GHICA

Despre intrarea armatelor contrarevoluționare țariste și austriece în Ungaria. Retragerea maghiarilor. Situația lor desperată. Neînțelegerile dintre comandanți. Despre niște destăinuiri ale lui Batthyány cu privire la adevăratele intenții ale unor conducători maghiari față de revendicările românilor. O ieșire violentă la adresa lui Batthyány, incompatibilă cu atitudinea și cu modul obișnuit de exprimare al lui N. Bălcescu față de conducătorii maghiari. Despre lipsa de înțelegere a problemei naționale a acestora. Noile propuneri de concesii făcute românilor. În lipsă de bani. Trimite copia unei scrisori a lui Buteanu, recent omorît.

Pesta, 15/27 iunie 1849
no 13

Starea lucrurilor e aceasta: 64 mii muscali și austriaci au intrat în Ungariea din Galițiea. Vysoski, care avea 10 mii, le-a stat împotrivă la Eperjes, Kassa, Enyitzke și Gönc (iți însemnez numele orașelor și satelor dupe o cartă ungurească, că n-am alta, caută a le ghici pe cartele ce ai). Dar a fost silit a se trage îndărăt pînă la Miskoltz (20 mile de Pesta, 10 de Debrețin departe).

Dintr-altă parte Jelacici, care are la 40 mii, spun că a trecut Tisa, vrînd să meargă la Temesvar. Veter, care comandă acolo pe unguri, spun că s-a tras la Theresiopel. Din sus ungurii asemenea s-a tras în preajma Komornului. Spun că acolo se afla 80 mii austriaci cu muscali. În Transilvaniea au intrat 30 mii muscali pe la Timeș, ocupînd Kronstadtul și din Bucovina pe la Bărgău. Bem, care se afla la Belgrad, din Transilvaniea, s-a dus să-i bată. Se zice că el are la 40 mii în tot Banatul et Transilvaniea.

În sus, ungurii au 40 mii şi vro 10 contra Jelacici. Vezi dar că armia ungurilor d-abia trece peste 100 mii. Poziţiea e grea şi mai desperată. Guvernu maghiar va fi nevoit a lăsa Pesta şi a trăi în tabără. Asta e hotărît şi se va face curînd, căci muscalii poate fi aci, în Pesta, în 5 zile.

Dembinski au venit eri plîngîndu-să mult de Görgey. Astăzi s-a întîlnit cu Kossuth, căruia a făgăduit să rămîe în Ungariea. Görgey a priimit să meargă astăzi la dînsul, să-i facă escuzuri.

Eu am văzut puţin astăzi pe Dembinski, dar mîine de dimineaţă am vorbit să merg la dînsul, ca să-l găsesc singur şi să-i vorbesc. Eu am zis ca să pue condiţii în garanţii, căci ungurii sînt porci de cîini. Închipuieşte-ţi că Battiani s-a înşelat a-mi spune astăzi că dorinţa şi scopul lor este să amalgamizeze pe românii din Transilvaniea [şi] Banat. *Ils n'ont ni rien oublié, ni rien appris*. I-am făcut observaţii asupra notei ce ţi-am trimes în privinţa concesiilor, şi mi-a făgăduit oarecare modificaţii (Ungurii zic că vor să facă pe români unguri, după cum francezii au franţosit pe alsacieni).

Mîine îi voi da un memoar despre ce modificaţii voi. Numai mi-e teamă c-o fi toate prea tîrziu.

Despre legioană asemenea am vorbit şi mi-a făgăduit că mîine se va înţelege cu ministrii de finanţe şi resboi pentru aceasta. Mi-e teamă că din toate n-or eşi nimic. Din nenorocire bani am sfîrşit de tot. Nu ştiu ce-m-oi face. Nu crez că voi mai eşi din Ungariea. N-am nici cum să mă duc în Transilvaniea. De la Skender am să iau 160 florini în argint şi nu are şi el. Sînt hotărît însă să stau pînă la urmă. Din mai multe pricini voi fi nevoit poate a mă duce să mă bat. Poate această scrisoare e cea din urmă ce îţi scriu, căci comunicaţiile s-or închide.

Vysoski fait une retraite admirable. Il a battu et repoussé plusieurs fois les russes. La dernière fois c'était à Szikszó. Il n'a avec lui que 5 mille Polonais; les Hongrsis ayant f. le c.

Despecetlui scrisoarea ca să-ţi zic că Görgey în loc să meargă eri la Dembinski a plecat la tabără. Szábo, locţiitorul ministrului resboiului, a fost aseară la Dembinski şi i-a spus, că este o nebunie să se bată cu muscali şi austriaci şi că ei vor se rendre aux Russes. Dembinski le-a răspuns: on vous donnera le pied au cu. Sic transit gloria mundi.

Îţi alătur aci o copie dupe o scrisoare a lui Buteanu, fostul prefect român ce s-a spînzurat mai deunăzi de unguri [1]. Această scrisoare adresată către unguri a trimis-o la maiorul Ciutac. Mie mi s-a împărtăşit eri şi am pus-o de s-a tradus din ungureşte ca să ţi-o împărtăşesc ca să vezi ce zic şi românii şi cum se apără şi ei.

(Mă rog să păstrezi aceasta căci o privesc ca un document istoric).

93

CĂTRE ION GHICA

Înfrîngerea maghiarilor şi înaintarea armatelor ţariste. Îndîrjirea maghiară. Răsculările românilor. Despre lipsa de înţelegere a conducătorilor maghiari în problema naţională. Intervenţia lui Dembinski în favoarea românilor şi slavilor.

Formularea noilor cereri în privința drepturilor românilor. Păreri rele despre Batthyány. Situația militară după părerea lui Dembinski. Înfrîngerea lui Görgey.

Pesta, 29 iunie 1849
no 14

Iubite,

Ungurii au pierdut o batae acum la Raab. Muscalii înaintează spre Pesta.

Ungurii au luat Aradul.

Aici se gătesc puternic de apărare. Au convocat tot poporul la resboiu sfînt și național. Au două proecte. Unul d-a rămîne în Pesta, să-și retragă aci oștile și să se apere ca la Roma; altul d-a merge guvernu maghiar în tabără. Proclamațiea ce a eșit eri, declarînd patriea în primejdie, e minunată. Primejdiea e mare, căci La[n]dver-ul tot rău a lucrat pîn-acum aci, și în el e nădejde.

În Transilvaniea românii s-au răsculat cu toții contra ungurilor. Bem se află în poziție critică. Din nenorocire nu se grăbesc a da ce se cade la naționalități. Battiani a răspuns lui Biscianowski, care a cerut mai mult ceva, decît eu, pe seama slavilor, qu'ils préfèrent périr plutôt que de se suicider. Protocolul făcut la Paris întru aceasta de Teleki și Czartoryski nu s-a priimit aci de guvernu maghiar. Aseară a fost Dembinski și cu Biscianowski la mine, și cel dintîi mi-a făgăduit a nu priimi comanda, decît numai de vor da naționalitatea la români și slavi. Astăseară el s-a dus la sfat la Kossuth. Aștept să se întoarcă, ca să aflu ce s-a făcut. Se zice că Görgey se trage și că totul va fi în mîna lui Dembinski. Mi-ar părea bine căci este un om cumsecade și îmi place mult.

Am fost astăzi la Battiani. I-am dat o notă despre modificațiile ce trebue să facă la nota ce mi-a trimis-o, a cării condiții ți le-am însemnat. Modificațiile ce voi, asemenea, ți le-am însemnat în no 12. Mi-a priimit toate afară de art. 6 și 10 (vezi în cel dintîi proect ce ți-am dat).

Pentru legioană mi-a zis, aceea ce este cam adevărat, că e cam tîrziu, căci acum, pîn-a o face, lucru se hotărăște aci, adecă muscalii vin în Pesta. Dar că daca ungurii or împinge ceva înapoi pe muscali acum, atunci lesne putem face. Nu mă mulțumesc pe atît și voi să mă duc mîine să văd pe Kossuth și să am cu dînsul o esplicație hotărîtă și lămurită. Battiani este o secătură, om de lume iar nu de treabă, și din nenorocire cu dînsul am avut a face.

Tu vezi că puțină treabă am făcut. Dar de ai priimit scrisorile mele, în care ți-am lămurit starea lucrurilor și a oamenilor aci, apoi nu mă vei învinovăți. Ce puteam face eu, cînd Dembinski, Bem și alții încă n-a putut scoate la cale cu ungurii. Crede că sînt proști și ciocoi toți, și că de n-ar fi contra muscalilor n-ar merita să-i privească cineva.

Eu nu cred că aci o eși lucru bine. Spaima e mare. Lumea e ostenită de resbel. În capii armatei dau puțină conființă. Precum se arătă spiritul lor prin vorba lui Szábo către Dem-

binski, ce ți-am însemnat-o în cea din urmă scrisoare, şi pe urmă a tăgăduit-o cînd acesta a întrebat pe Kossuth.

Trebue dar a ne aştepta şi la trădări.

De mă voi înțelege cu Kossuth, apoi mă duc în Banat şi acolo scol poporul român supt steagu național. De nu, apoi stau aci şi fac ce-o face toată lumea. Poate muscalii m-or prinde aci. Sau poate oi muri. *Allah Kerim!* Crez că e de datoriea mea să stau aci, cît oi putea şi pînă îmi vei scri ce să fac.

Am priimit eri scrisoarea ta de la 11 iunie. Tu de ce nu-mi scrii de scrisorile mele, de le-ai priimit pe toate?

Longward e aci de vro 4 zile. Am fost eri la dînsul cu Bisciaпowski.

Pe cei de care îmi scrii compatrioți nu i-am văzut şi nu ştiu unde se află. Închipuieşte-ți că de la Bălăceanu şi ceilalți n-am priimit încă nici o scrisoare şi nu ştiu ce s-au făcut de cînd ne-am despărțit la Mehadia, sînt acum 5 săptămîni. Nu puteam merge împreună la Debrețin şi aci, din lipsa banilor.

Aş vrea să scrii lui Golescu Negru toate cîte îți scriu, să-i spui ce am făcut şi ce n-am făcut, cum şi opiniile mele asupra oamenilor şi lucrurilor, şi să-i împărtăşeşti hîrtiile şi actele ce ți-am trimes. Ele vor sluji să arate într-o zi că în aceste momente critice pentru libertatea lumei, noi n-am stat în nelucrare, şi că vina nu e a noastră, nici a românilor.

Battiani îmi zicea astăzi că de ce românii din Transilvaniea nu se unesc cu dînşii împotriva ruşilor, şi pe urmă iar or începe a se bate împreună pentru naționalitate. La care pricepi că i-am răspuns că de ce ei nu le dă drepturile lor, şi asta s-ar face; că eu aş face-o, dar poporul aprins împotrivă-le nu rezonează ca noi şi c.l. Că ei propun asta fiind siguri că pe urmă vor putea ecrasa pe români şi c.l.

Fusei la Dembinski, ca să văd de rezultat şi încă nu s-a întors de la Sfat. Sînt 11 ceasuri din noapte. Mîine dimineață voi afla şi voi continua scrisoarea.

Noapte bună

30 iunie, 10 ceasuri dimineața

Viu de la Dembinski. Iată rezultatul d-aseară. El arătă că ungurii pot încă concentra 80 mii şi că e chip de împotrivire astfel. Toți se trăseseră de părerea lui, afară de Kossuth, cînd priimiră raporturi de la Görgey că armata lui e en déroute şi că se trage la munți, cum a făcut astă iarnă, lăsînd drumul la Pesta deschis. Dembinski pleacă mîine. Muscalii sînt la Debrețin. Je ne sais encore ce que je dois faire. Am venit aci să mă bat şi nu poci avea nici acea mulțămire.

Am scris astăzi lui Bălăceanu, ca să-i arăt ce-i scrii şi să-l povățuesc să se tragă d-acolo în Turciea.

Socotesc să mă duc azi la Kossuth, cu toate că mulți îmi zic că e de prisos. Apoi încă îmi zic că în aceste împregiurări nu ar trebui a mai comprometa pe români.

94

CĂTRE ION GHICA

Despre scrisorile deja trimise. Întrevederea sa cu Batthyány. Despre intervenția pe carea făcut-o în favoarea românilor. Întrevederea cu Dembinski. Situația gravă a trupelor maghiare. Simpatiile polone pentru români. Răspunderea lui Kossuth și a lui Görgey. Răspunderea conducătorilor români transilvăneni. Lipsa de bani. O a doua întrevedere cu Dembinski. Despre Bistrzanowski. Întrevederea cu Eftimie Murgu și alți deputați bănățeni și transilvăneni. Înverșunarea românilor față de lipsa de înțelegere a conducătorilor maghiari. O a treia întrevedere cu Dembinski. Evacuarea Pestei. Înfringerea armatei maghiare. Știri militare. Succesele lui Iancu. Greaua situație a lui Bem. Despre trimiterea a doi emisari români la Iancu. Încercuirea lui Görgey. Noile planuri ale lui Dembinski. Situația militară.

Pesta, 1 iulie 1849[1]
no 15

Iubite,

Aceasta e a 5-a scrisoare ce ți-am scris de 10 zile. Nu știu de le-i priimi pe toate, căci trebue să știi că scrisorile mele se urmează așa, cît una se ține și completează pe ceailaltă, asfel cît mi-e teamă că pierzîndu-se una vei pierde firul, și anevoe vei înțelege pe ceailaltă.

Eu am priimit de la tine aceste scrisori numai:

Din 4 iunie supt no 5,

11 idem, fără număr.

17 iunie, no 7; p-aceasta am priimit-o aseară, după ce ți-am trimes p-a mea, no 14. Tu ar fi trebuit să-mi însemnezi cîte scrisori de la mine anume ai priimit, și să mi răspunzi la toată scrisoarea și la tot no anume, ca așa să ne putem lămuri.

Eri, dupe cum ți-am spus în scrisoarea no 14, m-am dus la 6 ceasuri după amiazăzi să văz pe Kossuth, dar nu m-a priimit, *pretestînd* că e bolnav. Battiani a venit să-mi spue aceasta escuzîndu-l. Am zis atunci acestuia, ceea ce vream să zic aceluilalt. I-am spus că nu e vreme de perdut, că eu cred că încă este timp a cerca a dobîndi, de nu cooperațiea, măcar neutralitatea lui Iancu, și pentru aceasta trebue mai întîi făcute concesii large; a 2-a, a trimite plenipotenție lui Bem, ca să trateze singur pentru aceasta cu Iancu, de vreme ce spuneți că guvernu maghiar nu are timp a face acum aceasta. Că din parte-mi voi trimite și eu un comisar la Iancu, ca împreună să lucreze pentru aceasta. El mi-a zis că nu pot a face concesii asfel cum le vor românii, că nu pot a da plenipotenție lui Bem, căci este prea liberal, que, du reste, s'ils sont perdus, românii nu-i va mîntui. L-aceste înțelegi că m-am supărat și m-am dus la Dembinski, unde erea Biscianowski și Longwardh, le-am spus toate și am zis că eu plec din Pesta, căci nu poci folosi și mîntui oameni, ce vor de bună voe a se pierde, și că toate aceste dovedesc că sînt tirani iar nu liberali, și că cauza lor nu merită ca un om cinstit a se pierde pentru ea. Dembinski mi-a zis să mai rămîi, căci poate va fi numit cap al armii. Acum

avem elemente pentru o revoluție contra guvernului maghiar, dar timpul nu e priincios, căci ar urma mare dezorganizare.

Astă noapte a venit un curier de la Bem, zicînd că nu poate dispoza decît de cinci mii oameni, avînd cu ceilalți încungiurat munții lui Iancu și că trebue cît mai curînd a face pace cu românii. Nu putea veni mai *apropo*, ca să dovedească adevărul vorbei mele de eri.

Peste o zi sau două guvernu maghiar și eu asemenea ne mutăm la Kecskemét, unde se va concentra oștile și apoi la nevoe la Seghedin, și apoi domnul știe unde (vezi însă direcțiea). Tot ce e greu e că Jelacic[i] ne tae calea pe la spate.

Aceea ce îmi zici că trebuia zise lui Bem le-am zis, în parte d-atunci, și am mai însărcinat pe Bolliac, cînd l-am întîlnit în Debrețin, care e bine cu dînsul, ca să-i zică cu meșteșug mare că noi l-am numi bucuros de domn sau rege al nostru. Oricum, el e, pe cît pozițiea îl iartă, în favorul românilor. Lehii din a lor legioană sînt cu totul pentru români, și au cerut de la Bem ca ei să nu se bată contra românilor.

Kossuth a cîrmuit slab și rău. El mi-a dovedit și mai mult, că niciodată un demagog nu poate fi un om de stat. El a perdut Ungariea. L-aceasta ia mare parte și Görgey. Acesta vrea să fugă la munți și nu ascultă pe guvernu maghiar. S-a trimes eri generalul Kiss ca să-l silească să se supue sau să-i ia comanda.

Tot un lucru încă supărător pentru mine este că n-am bani deloc. Astăzi n-am bani nici ca să mănînc. Ai putea să-mi trimiți un credit la Lenoir sau Biscianowski de vreo 40#. Eu, cum ți-am spus, mă duc cu guvernu maghiar și oi sta aci în Ungariea pînă la urmă.

Serrez la main bien affectueusement de ma part à m-me Ghyca que j'aime toujours beaucoup, malgré qu'elle m'a manqué de promesse.

Am fost acum la Dembinski și am aflat că Görgey a dat demisie de general și a rămas ministru de resbel. Dembinski mi-a zis: ils ont fait plus de fautes qu'il n'y a de cheveux sur la téte d'un homme crépu. El însă se leagă să ție resbelu încă 6 luni. Cred că va fi numit. Închipuește-ți cît aceste nehotărîri aduc pierdere de vreme și apasă poziția. Dembinski vrea ca să ia ofensiva, prăpădind corpul lui Jelacici și apoi contra muscalilor. Vrea să evitеze o bătălie mare și să poarte resbelu defensiv în privința strategică. Adecă a hărțui pe dușman.

Tu pricepi că multe din cele ce îți scriu trebue să le ții ascunse, unele de ungurii din Constantinopol, altele de alți tot din Constantinopol. Deosibește singur. *Cap ai bre*, ar zice un osmalîu.

Nimic încă nu e hotărît. Planurile se schimbă din ceas în ceas.

Sînt prea bine cu Dembinski și mă va ajuta, crez. Asemenea și Biscianowski. Acesta este un peu brouillon, et une fois qu'il a quelque chose en tête, il y revient à chaque moment et à propos

de toute chose. Maintenant il a toujours les Autrichiens dans la bouche. Je ne sais si c'est une qualité diplomatique, mais j'avoue que je ne la possède pas. En effet, je me crois très peu propre à faire un diplomate : je ne suis pas assez souple. Cu toate acestea nu cred că sînt de vină în neisprava d-aci. Dembinski avea un tractat cu unguri, ca să-l ajute a intra în Galiției, și cînd toate fu gata, fu oprit. Tot lehii i-a pus în picioare pe unguri și ei nu-i pot suferi. Bisciano wski e mai înapoi decît mine. De aci închee că ungurii sînt foarte de nimic. Au pentru români o ură nespusă. Cu toate aceste tot nu disper și tot făceam acum, dacă venirea muscalilor nu întrerupea lucrarea. Acum încă e vreme. Bani asemenea le lipsesc. Zi și noapte tipăresc la bancnote și nu pot izbuti a acoperi cheltuelile.

Au sosit astăzi Murgu și alți deputați din Banat și Transilvaniea și îmi spun că acolo românii sînt foarte întărîtați contra ungurilor, căci aceștia îi maltratează foarte rău, și că nu mai e chip d-a-i opri a face revoluție și a se uni cu muscalii. Eu însumi disperez și nu mai cred că e chip a împăca aceste ambe nații. Nu poci rezona cu ura, răzbunarea, fanatismul, mîndria națională și învierșunarea amîndulor. Trebue pentru această vreme, și multă vreme. Cea mai mare vină e a ungurilor. Acum e tîrziu. La fatalité s'accomplira ! Ambele nații s-a tîrît una pe alta *în mormînt* !

1 iulie, 3 ceasuri după amiazi

Am fost la Dembinski. Görgey nu s-a supus. S-a dus aseară acolo Mészáros. Guvernu maghiar pleacă acum. Aștept pașaportu și o cartă pentru drumul de fer, de la Battiani, ca să plec și eu mîine. Pesta înfățișează un spectacol trist. Pe uliță nu întîlnești decît calabalîcul și oameni fugind încotro pot. Muscalii poimîine trebue să fie aci. Tot este în *débandade*. Kossuth s-a deșteptat însfîrșit și aseară a zis că se vede că Görgey, vrea se rendre la austriaci. Le sauve-qui-peut est général, și socot că s-o opri în Turceiea.

Poate această scrisoare va sosi împreună cu mine la Constantinopol. Nu știu de voi putea a ți-o trimite înainte. Sînt îngrijat de Bălăceanu și C-ie, cărora am scris la Sibii de mai multe ori și n-am priimit răspuns. I-am scris și eri să se tragă spre Turcia. Nu mai este speranță.

Prin această scrisoare vezi cum tot minutul schimbă și empirează situația. P-aici s-a răspîndit vorba că Ledru-Rollin e prezident al Republicei și c-a declarat resboi Austriei, dar nu cred nimic.

Il paraît que Dieu s'est fait Cosaque et qu'il va refaire le monde à son image. Hélas ! Proudhon avait bien raison de mettre ce mauvais Dieu à la porte en le honnissant. Am fost astăzi de dimineață la Longward. Prin trei convorbiri ce am avut cu dînsul, l-am dispus cu totul pentru români și îmi zicea că voește a merge la Kossuth să insisteze pentru aceasta. Tîrziu !

Conștiința noastră poate fi liniștită, căci ne-am făcut datoriea. Ungurii nu poate zice așa.

Ungurii pier ca și noi, și tot din aceea cauză. Ambe nații au avut în cap un general, care n-a concentrat armata la vreme. Görgey poate da mîna cu Tel. Închipuiește-ți că ungurii, încă au mai mult de 80 mii, dar împărțită și răspîndită, nu însă departe. Și cu toate aceste iată unde ne aflăm. E probabil că cu toții om fi prinși de muscali. Eu sînt hotărît a șădea și a pleca din Ungariea cu cei mai din urmă. Să n-ai norocirea nici să mori cu cinste! Nu cunosc nimic mai crud. Je suis né sous une mauvaise étoile.

Scrisorile mele sînt mai mult jurnal.

10 ceasuri seara

Fusei la Dembinski să mai aflu ceva. E un foarte bun și de treabă bătrîn și îmi place mult. Se răspîndise vorbă în oraș că rușii au fost bătuți la Kápolna, dar el îmi spuse că e minciună. Mîine se așteaptă știre de la Mészáros. Kossuth și Semere au plecat. Ceilalți miniștri sînt în permanență și pleacă mîine la 1 ceas, cînd voi pleca și eu precum și Biscianowski, Longward și toți ceilalți. Dembinski mi-a zis că va rămînea pînă va priimi știre de la Mészáros. I-am zis să se păzească ca nu cumva swartz-gelbovicii, de care se află mulți între orășeni, văzînd lipsa guvernului și a oștirei din oraș, să nu pue mîna pe dînsul să-l dea rușilor. M-a ascultat și a poruncit să-i aducă *un corps de garde*. Astă seară se făcuse oarecare larmă prin oraș împotriva bancnotelor, căci se zice că rușii au declarat că nu vor a le priimi. C'est une ruse de guerre, spre a paraliza guvernu. Dupe toate probabilitățile Mészáros va fi arestuit de Görgey. Dacă acesta își aducea și se concentra cu corpul lui Vetter și al lui Vysoski se aduna ca la 80 mii oameni și se putea întocmi o apărare. Așa îmi zicea Dembinski. El acum poruncește în lipsa lui Mészáros, care s-a numit en chef numai cu numele, pînă va trage oastea de la Görgey.

Nici o știre din Transilvaniea. *Regele codrilor* (Iancu) a mai bătut, se zice, pe Kemény, care mersese să-l caute prin munți. Poate Görgey s-o supune, dar atunci poate o fi prea tîrziu pentru concentrare.

La bătălia de la Raab, ungurii au pierdut 7 mii oameni.

Daca ungurii s-ar fi împăcat cu românii s-ar fi putut trage în Transilvaniea, unde ar fi putut ține un resbel vecinic. Acum nu pot merge acolo. Bem se află paralizat în operațile sale, și oastea lui e perdută pentru Ungariea, căci săcui nu vor să iasă din Transilvaniea, unde șăd. De aceea Bem nici folosește Ungariei, nici poate fi folosit. Cum pot fi oameni de stat aceia ce nu prevedea aceasta și care zic că românii nu-i poate mîntui. Apoi trebue să știi că românii se bat mai cu înfocare și au mai mult ensemble decît ungurii, și munții sînt în mîna lor.

Am trimes eri doi tineri la Iancu să-l povățuiească din parte-mi să se ție neutru între unguri și muscali, și să nu iasă din munți, cum și să caute a se învoi cu Bem, îndemnînd pe acesta a se pune în capul unei mișcări mai mult rumână sau curat transilvane, fără exepție de nație, căzînd guvernu maghiar. Asemenea am scris lui Bălăceanu. De voi putea, însumi mă voi duce în Transilvaniea.

Il faut du temps pour les bonnes choses et malheureusement les événements marchent trop vite, les hommes ne sont pas assez ingénieux, pour avoir des bonnes et grandes inspirations. Aussi je n'augure et n'attends rien de bon.

Venisem aci cu credinţa că voi muri sau voi face vro faptă folositoare, şi văd că everimente crude mă stăvilesc; şi mă tem şi privesc cu groază nevoea în care oi fi a pleca d-aci şi a începe iarăşi trista viaţă de proscris.

2 iulie, 10 ceasuri

Mészáros a sosit. Görgey este blocat de vrăjmaşi şi nu l-a putut vedea. Corpul acela dar, care era de 45 mii, e pierdut.

3 iulie, 11 ceasuri noaptea

Kossuth s-a întors astăzi dupe prînz aci. A venit veste că la Comorn, ieri în 2 iulie, 50 000 vrăjmaşi, izbind corpul lui Görgey acesta le-au tăiat aripa stîngă şi i-a împins pînă la Ács. Centru şi aripa dreaptă a fost respinse de Klapka. Se zice că ungurii au pierdut 700 oameni şi nemţii 2 000. Asemenea ungurii ar fi luat 9 tunuri; dar ştiu că şi austriecii au luat 6 de la ei (de care tace buletinul d-aci).

Pour ménager les susceptibilités nationales Dembinski n'a pas voulu étre en chef şi a lăsat pe Mészáros. Dar el va purta operaţiile. Dembinski se leagă că va ţine 6 luni. Planul lui Dembinski ştii că este să mute resbelu în Ungariea de jos. În vreme ce Kossuth şi Görgey vor a părăsi cu totul Ungariea şi a merge la Viena. Aceea ce Dembinski zice că nu e cu putinţă acum.

Aradu s-a dat ungurilor, daca se va da şi Temesvaru, ce îl bombardează acum, apoi lucru merge bine, căci ungurii au atunci bază bună de operaţii. Se zice că ruşii de la Miscoltz s-a îndreptat spre Debreţin şi a lăsat drumul Pestii. Aceea ce ne făcu să mai rămînem puţin aci. Se dă cu socoteală căci vor să tae Transilvaniea de Ungariea şi se îndreptează în ajutorul Temesvarului!

Jelacici s-a retras spre Titel.

Nemţii de la Comorn, după bătaea de alaltăeri s-a retras. Dar Dembinski bănuia aseară ca nu cumva să se fi luat după corpul lui Kmety, ce se află la Stuhlweissenburg.

La Debreţin, poporul au omorît pe prizonierii ruşi şi nemţi ce era acolo. Acum e temere mare ca ruşii să nu facă repressailles.

Astăzi poate plecăm spre Séghedin.

95

CĂTRE ION GHICA

Ordin de plată în favoarea lui Lenoir sau a lui Czayka Czaikovski.

Pest, le 2 juillet 1849

Payer à l'ordre de Monsieur Lenoir ou Monsieur Czaika Czaikovski la somme de quinze ducats d'Autriche reçue en comptant par le soussigné de la part de Monsieur le comte Byszanowski.

N. Balcesco

[Adresa:] À Monsieur Jean Ghyca à Constantinople.

[Adăugat de I. Ghica:] Argent reçu par Balcesco et payé par moi à Czaika.

96

CĂTRE ION GHICA

Despre situația militară. Trimite un ordin de plată pentru Czaika. Despre organizarea emigrației. Despre rezultatele politice ale unei victorii maghiare, pe care o dorește „din suflet"; folosul pe care l-ar avea românii și polonii. Aprecieri greșite cu privire la perspectivele de dezvoltare ale poporului maghiar și la o pretinsă asemănare a acestuia cu turcii. Inferioritatea numerică a maghiarilor față de celelalte națiuni. Despre viitorul națiunii române. Despre unele informații exagerate privind numărul românilor dincolo de Tisa și Dunăre în Balcani. Românii trebuie să-și întoarcă „toată ținta lor națională către armă numai ...". În contra romantismului unora dintre revoluționari. Trimite o foaie „Democrația". Atitudinea maghiarilor și a polonilor față de turci. Întrevederea cu Batthyány. Tratativele maghiarilor cu Iancu. Din nou despre situația militară. Schimbări în comandamentele armatei maghiare. Intenția sa de a pleca la Iancu. Retragerea lui Kossuth și a guvernului maghiar. Trimite un nou ordin de plată.

Pesta, 4 juillet 1849,[1]
6 ceasuri seara
no 16

Ți-am trimes astăzi o scrisoare, acum încep alta. Vezi că scrisorile mele sînt un jurnal, în care însemnez novelile de toată ziua și de tot ceasul.

Dacă muscalii urma a păși înainte, dupe cum începuse, pînă astăzi se sfîrșia comedia în Ungariea. Dar n-au fost infaillibles nici ei. Ploile și drumul băltos a oprit apropierea rușilor. Mor mulți de căldură și holeră. Spun că ar fi la Polgár acum. Dembinski a luat dispoziții și cîștigînd vreme se cîștigă viață. Iată 6 zile de cînd guvernu maghiar stă în învălmășeală din pricina lui Görgey. S-a trimes eri și astăzi curier la Görgey, ca să-i ceară 20 mii. Austriacii s-a tras îndărăt de la Comorn. Dembinski bănuește că s-or fi pogorît în ajutor lui Ielacici.

Bicianowski a plecat eri. I-am dat eri o poliță ca să plătești lui Czaika 15#. Și astăzi alta ți-am trimes în scrisoarea mea, ca să priimești 27# tot de la Czaika.

Am priimit jurnalul celor de la Brussa ce mi-ai trimes [2]. Sînt și eu de părere că trebue modificat. Mi-au părut bine văzînd că între legitimiștii aceia (căci locotenenții și cu ai lor rezonează tocmai așa, socotindu-se că

de droit divin puterea revoluţionară a românilor este inerentă persoanei lor, şi că românii şi-au alienat pentru totdauna dreptul de a avea alt guvern sau cap decît d-lor) s-au unit mai toţi pentru N e g r i. Dar condiţiile ce pun l-aceasta trebuesc modificate, de nu se vor putea suprima. Tu ar trebui să începi a face ca C z a i k a, la una sau două săptămîni cîte un buletin, dînd în cunoştinţă la toţi emigranţii, prin agenţi, starea lucrurilor şi lucrările noastre. Cu voe, fără voe celorlalţi, tu organizează acolo concentrare şi dă direcţie emigraţiei, eu te voi seconda, şi cine va vrea, vie dupe noi. Cînd este anarşie, trebue a lua în mînă direcţiea lucrărilor, fără a aştepta a o priimi de la ceilalţi. Caută încă izvoare băneşti. Îngrijeşte încă a-mi trimite p u ş t i, căci aceasta este o mare stavilă pentru l e g i o a n ă, fiind mare lipsă aci. Cum dracu să insistez, ca să facă l e g i o a n ă, cînd îţi spun, şi e adevăr, că au multe b a t a l i o a n e, în care nici pe sfert o a m e n i i n-au p u ş t i. Aceasta ar fi chipul cel mai bun, spre a izbuti în planul nostru. Totul dar atîrnă mai mult de la tine.

Am lăsat pe g u v e r n u m a g h i a r în aceste zile în pace, fiindcă nu ştia ce să-şi facă capului, dar je reviendrai à la charge bientôt.

Este mare nenorocire că ungurii nu pricep foloasele ce ar dobîndi, de ar lua altă politică cu naţionalităţile şi mai cu seamă cu românii. Ce se va întîmpla din aceasta? Iată ce cred: Daca ungurii, cum eu doresc din suflet, vor birui pe ruşi, apoi acea biruinţă va profita în viitor mai mult românilor decît lor, căci isprava acestii biruinţi va fi *ipso facto* liberarea polonilor şi a Principatelor, care au o politică contrarie a politicei de acum a guvernului maghiar. Aceasta o simte ungurii şi pentru aceea, cît va mîna acesta lucrurile, nu va lega relaţii mai strînse cu polonii şi românii decît o alianţă defensivă şi ofensivă. Şi aceasta încă nu se va putea poate face din deosibirea politicei. Dar cu vremea încă fireşte guvernul se va modifica şi alţi oameni mai puţini ostili naţionalităţilor vor lua cîrma. Căci de asemenea oameni tot se află şi între unguri. Pentru unguri chiar, n-au fără numai un mijloc a-şi păstra naţionalitatea lor, şi aceasta e federaţiea, iar nu supremaţiea; altmintrelea vor avea soarta ce ameninţă pe turci. Într-adevăr ungurii, viţă concherantă, este foarte mică la număr, ca şi turcii, şi din zi în zi piere. Este observat că această viţă nu se înmulţeşte ca românii şi celelalte naţii; elle este frappée de stérilité et destinée à s'éteindre peu à peu ca şi turcii. Crede că am alergat bine prin toată Ungariea şi n-am văzut unguri compacţi, afară de vro cîteva sate împrejurul Debreţinului şi pe lîngă Tisa; în toate alelalte locuri sînt înecaţi în noianul altor neamuri. Asemănarea lor cu turcii este foarte mare, atît în caracter, în vitejia individuă, cît şi în trufia naţională. Soarta le va fi asemenea. Eu nu cred să fie nici patru milioane de unguri adevăraţi şi aceştia nu compacţi, la un loc, ci răspîndiţi în mijlocul unei populaţii de patru ori mai mare şi ostilă lor. Acum au o armată, dar în acea armată două din trei părţi sînt streini, între care la 30 mii recrutaţi între români. Din aceste date, singur poţi trage concluzia. Eu le-am zis: ,,supremaţia şi democraţia nu se pot alia împreună şi eu cred că veţi pica tocmai în groapa ce vreţi a săpa naţionalităţilor. După părerea mea, Ungariea are două căi înaintea sa. De voeşte a-şi păstra supremaţiea ce a avut pîn-acum, atunci trebue a rămînea aristocrată şi despotică, sau într-alte cuvinte a rămînea cum a fost, lîngă Austriea. De voeşte a fi liberă şi democratică şi a încunjura într-aceeaşi vreme şi temerea de panslavism, trebue a da

mîna la 9 milioane români, nație născută democratică, ce să stea împreună cu dînsa și lîngă dînsa. Într-un cuvînt din două una, sau o Ungarie austriacă sau o Ungarie română. Altmintrelea nu se poate".

Națiea română din toate națiele Orientului are cel mai frumos viitor. Este mare, cred mai la 10 milioane, este compactă și coprinde tot ținutul din Tisa pînă la Marea Neagră și din Carpați la Balcan. Căci trebue să știi că în Transilvaniea, afară de vro 400 mii săcui și sași, ungurii sînt numai vro cîteva mii și încolo tot români. Asemenea în Banat, dincoacii de Tisa, sînt foarte puțini sîrbi.

În Bulgariea m-am mirat încă foarte mult neîntîlnind din Balcan și pînă în Dunăre nici un sat bulgăresc, și numai sate românești. Unde sînt bulgarii? În Bulgariea se află puțini prin orașe și apoi între Vidin și Niș și dincolo de Balcani. Românii se întind în toată Bulgariea proprie și pe tot malul drept al Dunării pînă la Belgrade. În partea servică, pe Dunăre, dupe cum mi s-a spus, sînt mai mult de 40 000 familii române. Bulgariea proprie dar, dupe locuitorii ei de astăzi, este o țeară românească.

Vezi dar că am drept să reculez hotarăle patriei noastre pînă în Balcani. O să moară Bolliac de necaz că n-avut el întîi această idee.

Românismul nu se va putea dezvolta și scăpa de atîțiea vrăjmași ce-l apasă pînă cînd ambele principate nu vor fi libere și nu vor organiza puterea lor armată, asfel cum o visam eu acum vro 5 ani, și cu care să-și tragă cu sabiea hotarăle sale naturale.

Puterea publică a unui stat organizată este singură garanție a sa. Dumnezeul meu politic de mai multă vreme este *puterea, este Iehovah, Dumnezeul armatelor.*

Este de trebuință a populariza între români aceste idei și a întoarce toată ținta lor națională către armă numai, căci numai cu dînsa se vor mîntui și vor fi mari și puternici. Eu simț cu atît mai mult această trebuință, că se află între noi o școală romantică, care desprețuește puterea materială a unui stat și ne vorbește numai de puterea morală, puterea dreptului (vezi de ex. adresa guvernului provizoriu din iulie, anul trecut, către Soliman-pașa)[3]. Școala romantică, în care iau parte atît Russet, cît și Eliad și alții, au pierdut revoluțiea noastră. Știu că și tu ai ideile mele și neștiind ce se va întîmpla cu mine aci, aș dori să nu le păstrezi pentru tine și să cauți a le populariza.

Îți trimit no 2 din foaea „Democrația", unde este un document al guvernului pentru românii din Transilvaniea. Îți trimit încă și acest estract care arată opinia lui Kossuth și hotărîrea nestrămutată într-aceasta. Acesta mi s-a dat în secret și doresc ca și tu să-l ții asemenea, căci aflînd guvernu maghiar că îl am, poate să-mi comprometă poziția mea aci.

Eu îți împărtășesc toate aceste documente, pe care te rog să le păstrezi împreună cu scrisorile mele, căci doresc să scriu ceva pe urmă într-aceasta. De n-o voi putea eu, apoi vei face-o tu, sau Golescu Negru, căruia mă rog a-i comunica toate. De poți tu, fă acum ceva pentru jurnale.

Pozițiea turcilor în Principate dă slăbiciune politicei noastre aci, căci ungurii și lehii vor a menagea pe turci și prin urmare se tem a face ceva ce nu le-ar plăcea sau ar trage bănuiala lor. Lucrează încă acolo asupra lui Andrassi.

Nu e decît un mijloc pentru naționalitatea națiilor a o dobîndi; este a răsturna guvernu maghiar, dar acum nu e vremea. Apoi s-o facă muscalii. Căci eu cred că izbînda e peste putință. Afară numai daca lucrurile nu se vor preface în Paris, Londra și Constantinopol.

6 iulie

Astăzi am fost la Battiani. Mi-a spus că Iancu a scris lui Kossuth că se unește cu ungurii contra rușilor, de-i va da naționalitatea și c.l. I s-a răspuns îndată dupe bazăle hotărîte cu mine. Aceasta e de o mare importanță, mai cu seamă că Bem este silit a avea necurmat, ca acum, contra lui Iancu, 10 mii. Bem se află acum într-o poziție rea. Muscalii au venit în Transilvaniea cu 30 mii; el avea numai 9, căci armata îi erea răspîndită. De aceea muscalii au înaintat pînă la Dej. Aceasta la 31 mai. Bem așteaptă ajutoare, ca să-i atace. El se află acum în Maros-vásárhely secuesc.

La Comorn astăzi era să fie o batae. Dup-aceea armata era să se tragă încoaci, lăsînd o garnizoană bună. Toată puterea se concentrează spre Seghedin și Banat. Dembinski speră că va strînge 100 mii. Vor să bată 1-ii pe Jelacici și apoi pe muscali.

Din ticăloșia guvernului maghiar nu se știe încă unde e muscalu. Se zice că e la Tokai și că încă nu e la Debrețin. Se zice că s-a despărțit în două, unii într-acolo, alții încoaci spre Pesta. Aceste le-am aflat acum de la Dembinski. Avem bună nădejde.

Pentru legioană mi-a spus Battiani că se mai aștept vro trei, patru zile, pînă se va orîndui un ministru de resboi, căci Görgey a dat demisia. Se zice că se va orîndui Aulich. Mészáros s-a numit general en chef peste toate trupele și Dembinski chef de l'état-major général. Dupe cum era Chrzanowski la Piemont. Görgey păstrează comanda corpului lui.

Battiani mi-a spus că au greutate din pricina banilor. Închipuește-ți că au nevoe acum a cumpăra puști, care se află la Vidin. Și aceasta că din pricina acestor temeri și mutări, teascurile n-a putut lucra. De va ține — cum sper acum — resboiul, apoi voi face legioana, căci l-acesta zi și noapte gîndesc. Monti încă n-a izbutit în legioana lui pînă acum, din lipsa puștilor.

Battiani îmi zicea că vrea să trimiță la Vidin lire ca să schimbe cu puști. Cum îți pare?

Eu tot mă țin de ideea ce ți-am împărtășit-o într-una din scrisorile mele (cred no 12), adecă d-a mă duce cu un steag național în munții Transilvaniei, la Iancu, și d-a porni pe români contra muscaliilor prin ideea naționalității, și a-i scula pe toți. Am însărcinat astăzi pe Longward a o propune lui Kossuth. El este cu totul de părerea mea și are bune argumente a da; a și fost astăzi, dar neputînd găsi vreme priincioasă, a rămas pe mîine a se înțelege cu dînsul.

Guvernu maghiar, și mai cu seamă Kossuth, a pățit o rușine, ca și guvernu nostru, luînd fuga cum au auzit că vine

muscalii. Jurnalele d-aci îl rîd acum. Cîrtesc încă pentru destituția lui Görgey. Kossuth a venit astăzi aci, Biscianowski asemenea.

Aseară mă aflam la Bathiáni, cînd fu chemat afară și îndată intră, aducîndu-mi pe Nenișor, care a sosit alaltăeri aci și venise să-I întrebe unde mă aflu. Mîine îl pornesc în Transilvaniea la ceilalți, cărora am scris că de nu voi putea izbuti curînd în treaba d-aci, apoi voi umbla a-i așeza pe toți dupe gradul lor în oastea ungară. Sînt foarte îngrijat de dînșii, căci îi știu fără mijloace, și în oarecare chip noi amîndoi sîntem responsabili, căci i-am adus aci. Lui Nenișor, care a venit fără bani, i-am mijlocit de toate, ca să se ducă în Transilvaniea.

Se poate aceasta ca Negri și Alecsandri să fie acolo și nici tu, nici ei să nu-mi scrie nimic, ei pe care îi iubesc atîta? Tot aceasta aș zice și de m-me Catinca Negri, care am auzit că a venit acolo, dar d-ei are mai multă dreptate să mă fi uitat.

Gîndesc că om mai șădea aci vro trei zile și apoi om merge unde ți-am însemnat. Ce voi face după aceea, nu știu. Aș fi dorit să fiu aci liber, fără însărcinare, ca să mă poci lăsa dorințelor mele.

Muscalii sufere mult și va suferi încă de climă și boalele ei cum și de strugurii ce vor mînca la Tokai, peste puțină vreme. Dembinski pune temei p-aceasta.

În scrisoarea nevestii sînt ceva hîrtii pentru tine. Nu plecăm astăzi și mai rămînem pînă vom mai vedea starea vrăjmașului.

Ți-am trimes prin Biscianowski polița de 15 # care i-am priimit de la dînsul, ca s-o plătești lui Czaika sau Lenoir.

Îți trimiț acum una de 27 # ca să ei de la Czaika.

Îmi rămîi dator dar cu 12 #, la care mai adăugînd ce vei putea, mă rog a mi-i trimite cît mai curînd.

97

CĂTRE ION GHICA

Ordin de plată în favoarea lui Lenoir sau a lui Czayka Czaikovski.

Pest, le 6 juillet 1849

Payer à l'ordre de Monsieur Lenoir ou Monsieur Czaika Czaikovski la somme de quinze ducats d'Autriche reçue en comptant par le soussigné de la part de Monsieur le Comte Bisczanovski

N. Bălcesco

[Adresa:] À Monsieur Jean Ghyca à Constantinople

[Adăugat de I. Ghica:] Argent reçu par Balcesco et payé par moi à Czaika

98

CĂTRE ION GHICA

Despre plecarea din Pesta. Sosirea lui Bolliac şi a altor români. Despre întrevederile sale cu Batthyány şi cu Kossuth şi discuţiile asupra tratatului de pacificare. Întrevederea lui Bolliac cu Bem. Despre un plan de acţiune armată în Ţara Românească. Tratativele maghiarilor cu Iancu. Situaţia militară.

Seghedin, 1/13 juillet 1849, Minuit
no 17

Je suis parti avec le gouvernement hongrois le 8 du mois en hâte de Pest, où on disait que les Autrichiens vont entrer dans quelques heure. Rien n'est arrivé pourtant et Pest est encore aux Hongrois. Je suis venu par Solnoc ici. Seghedin est actuellement la capitale du pays. Les choses ont varié ici et nous sommes en faveur.

Pusesem în lucrare mai multe mine pentru aceasta: Dembinski şi Longward. Acesta mi-a spus că Canning s-a pronunciat pentru românii din Transilvaniea. Aceasta a spus el guvernului maghiar, care acum într-acolo ţinteşte, fără a aştepta mult. Battiani m-a poftit la dînsul, spre a ne înţelege. Eram cam supărat pe dînsul, căci îl vedeam că îmi stă în cale ca să nu mă înţeleg d-adreptul cu Kossuth. În vremea aceasta a sosit aci Boliac, Deivos, Manu şi Vernescu. Am zis la Boliac să meargă la Kossuth. L-am dăscălit ce să-i zică. Kossuth l-a priimit bine şi i-a făgăduit că va împlini toate. Seara am fost la Battiani şi ne-am învoit în toate condiţiile acelea afară de art. X. Adevărat că acel articol se reduce la puţin, de vreme ce sfaturile de administraţie, precum şi subprefecţii sînt aleşi, şi numai prefectul comitatului e numit de guvern [1].

Acestea s-a făcut eri. Astăzi am fost la Kossuth cu Bolliac. I-am dus aceste condiţii, care le-a priimit, cum şi tractatul pentru legioană care asemenea a fost priimit cu condiţie d-a face acum un batalion deocamdată, şi peste puţin să completez legioana. Mîine mă duc iar la dînsul ca să iau lucru sfîrşit şi să plecăm cu toţii în Transilvaniea, atît pentru legioană, cît şi ca să caut a împăca pe români. Kossuth ne-a zis că el vrea să trimiţă pe Bem în Valahia Mare, ca să compromită pe turci şi să-i silească a se demasca. El e cam supărat pe ei. Ne-a întrebat ce credem noi pentru aceasta, la care am răspuns potrivit scrisorilor tale, că turcii vor fi pentru unguri daca vor bate pe muscali; că ei nu mai pot pretinde la neutralitatea Valahiei Mari, unde mai cu seamă se află muscalii, că ei pot a sta în Valahia Mică. Mîine voi intra în mai multă desluşire cu Kossuth.

Bolliac, cum ţi-am spus, e bine cu Bem şi i-a zis într-o zi că noi îi putem face o carieră mai strălucită decît i-a făcut ungurii, daca se va da noă şi va goni pe muscali din Valahia Mare. Îmi asigură că nu i-a părut rău d-această *izbire à bout portant*. Se vede că aceasta o doreşte şi Bem. Se zice că el a bătut pe muscali afară din Transilvaniea şi că a intrat în Bucovina. Nu se ştie de e adevărat.

La întîmplare, cînd Bem va intra în Valahia Mare, apoi voi acolo trebue să veniţi, în Valahia Mare cu Negri ca să-l puneţi în capul trebilor.

Pentru Iancu i se făgădueşte un rang de sus în armata Ungariei. Eu voi să mă întîlnesc cu el în Transilvaniea. Kossuth mi-a spus că scrisoarea lui e foarte frumoasă, dar cam vagă în cereri.

Skender e la Panciova. Îi voi scri să vie.

Nous avons beaucoup de confiance dans l'action de nos armées ici. Nous espérons que l'ennemi sera battu. L'esprit du peuple est admirable; il se rassemble partout en landsturm.

Görgey a rămas cu toată oştirea lui la Comorn, adecă cu 50 mii. Muscalii în număr de 45 mii s-a loat spre dînsul, ca să se unească cu 30 mii muscali ce sînt într-acolo şi cu austriacii. Dembinski operează acum în dosul muscalilor cu 28 mii. 15 mii muscali, ce erea spre Debreţin, nu se ştie ce s-a făcut, poate s-a dus spre Transilvaniea. Dembinski caută acum a degaja pe Görgey. Cum vezi, planul s-a schimbat deocamdată din mai multe necesităţi, iar mai cu seamă din voinţa lui Görgey, şi ungurii acum vor să ţie liniea Tisei. La nevoe se va face ce a vrut Dembinski, adecă a se concentra între Tisa, Mureş şi Dunăre şi în Transilvaniea.

Dar gloriea? A cui să fie, zicea Bolliac. Eu întîi am avut ideea, eu acum m-am dus iarăş la Kossuth pentru aceasta. Ca să scap de dînsul, i-am făgăduit să-i dau un răvaş la mînă că e glorios şi l-am iscălit în tractat a legioanei, dîndu-i titru de *délégué spécial de l'émigration de la Transilvanie.*

Voi trimite pe Bolliac să şază pe lîngă Bem şi să-l dăscălească: Îi voi da plenipotenţie a şi încheca ceva.

99

CĂTRE ION GHICA

Despre succesele lui Bem. O propunere a lui Kossuth. Noua atitudine a acestuia faţă de români. O notă a lui Bolliac. Instrucţiile lui Kossuth date lui Bem. Despre Longward. Trimite convenţia încheiată pentru legiunea română. Noi succese ale românilor revoluţionari. Succesele militare ale lui Guyon.

[Seghedin], 14 iulie, 2 ceasuri dupe prînz [1849]

Ghica, iubite Ghica, îngenunche şi mulţumeşte lui D-zeu, patriea noastră se va mîntui. Viu de la Kossuth. Aceea ce d-abia îndrăzneam a visa, se va împlini. Bem a bătut muscalii la Bistriţa şi i-a gonit afară; acum s-a dus la Braşov şi apoi

la Valahia Mare. Am văzut depeşele lui. Mi s-a arătat de Kossuth. Vor să cîştige cu bani pe Omer paşa. Şi se va face. Închipuieşte-ţi bucuriea mea cînd Kossuth mi-a propus să iau pe Iancu cu toată armata lui în Valahia Mare.

Trebue, au zis, ca toţi românii din Transilvaniea şi Banat să meargă să mîntuiască Principatele, unde e temeiu naţionalităţii române. Aşa dar peste puţin, împreună cu Bem, voi intra în Valahia Mare c-o mare putere şi 8 milioane români vor fi în picioare contra muscalilor. Kossuth îmi înlesneşte toate, spre a lucra în Transilvaniea şi ne dă şi bani de cheltuială; el e în adevăr un om mare. Acum cred că cauza libertăţii va izbuti. N-am fost niciodată aşa fericit ca în acest minut.

Astăzi e trei luni, de cînd ne-am despărţit. Am suferit mult, am trecut prin multe momente crude, dar acum toate mi s-a răsplătit cu prisos.

Tu ştii ce îţi rămîne să faci. Nu-ţi poci scri mai mult. Am zis lui Kossuth că în proclamaţia ce va face Bem să zică că ungurii vor să scape şi pe Valahia Mare şi pe turci de muscali, care îi tîresc într-o politică rea, că vor frăţie cu toţii etc., etc.

Mîine plec negreşit. Acum sînt foarteému. Şi am multă treabă ca să-ţi mai poci scri. Ţi-am scris pe scurt. Tu completează cu gîndu. Îţi trimit binecuvîntarea mea pentru ideaece ai avut d-a mă trimite aci. Nu credeam că şi visurile se pot împlini.

Aştept o adresă de la Battiani, formelă, în privinţa concesiior.

Îmi aduc aminte aceea ce scriam lui Ion Brătianu, cînd eream la Constantinopol, zicîndu-i că acela va mîntui patriea, care va putea zice: „dintru Ungarie am descălecat”,

Bolliac îmi este de mult folos.

Kossuth intră cu totul în proiectul din scrisoarea ta. Despre aceasta am vorbit mult astăzi.

Bem e cu totul pentru noi.

J'ai fait expédier les ordres du gouvernement à Skender, à Panciova, où il se trouve, pour qu'il aille au plutôt en Transilvanie. Legioana sera en avant-garde, cînd s-o duce în Valahia Mare. Kossuth a destitué le gouverneur de la Transylvanie, căci s-a purtat rău cu românii, dupe cum a arătat Bolliac.

[Adăugat de C. Bolliac:]

Crez că mi-ai văzut jurnalu. M-am strecurat prin toate şi n-am părăsit graniţa, lucrînd cînd pe ascuns, cînd de faţă. Am dobîndit confianţa multor oameni trebuincioşi şi de cînd m-am întîlnit cu Bălcescu la Debreţin, unde venisem pentru acelaş scop, lucrăm împreună la toate. Scrie lui

Grigore Peretz, că și dacă nu va voi să vie aici tovarășul lui, care ar fi de mare trebuință, el să nu piarză o zi, să vie singur, căci el e foarte trebuincios.

Cezar Boliac

Manu te roagă, ca, găsind un ocazion, să-i trimiți geamantanul lui ce l-a lăsat la Vigoureux, ca să-l dea ție. Deivos îți trimite passaportu.

Este de mare trebuință a trimite un agent în Bucovina. Trebuesc acolo pregătite duhurile la mișcare și la unire cu Moldova și Valahia Mare. Eu o să caut a o face. Dar ar fi mai bine ca tu să trimiți d-acolo pe Rîșcanu ori pe Ionescu.

15 iulie

Oh! Bacalîmul și apatia turcească! N-am putut a izbuti ca eri și astăzi să se iscălească poruncile de Kossuth și să plec. Dar mîine nădăjduesc.

M-am învoit cu Kossuth ca Iancu să facă cererile potrivit acestora și atunci ei să le aprobeze, făgăduind a le face a se aproba și de dietă; cum și tot el să ceară a merge în Valahia Mare, spre a ne mîntui de muscali. Am dictat însumi porunca către Bem în treaba noastră, prin care i se zice să lucreze în înțelegere cu noi și se autorizează a intra în Valahia Mare.

Le général Guyon vient de frotter assez bien Jelacici à Verbász. Bălăceanu se află la Vásárhely. Îl voi însărcina ca împreună cu Bolliac să meargă a se ocupa cu formarea legioanei. Eu voi rămînea la Iancu pînă-a sfîrși cu dînsul și a-l lua și pe el cu armata lui și să pregătim intrarea în Valahia Mare. Această frumoasă idee despre Iancu am dat-o lui Kossuth prin Longward, și asfel a venit de la dînsul propunerea.

Acesta mi-a vorbit mult despre Lear (nu țiu bine minte numele), care se află acolo pe lîngă Canning și care, cunoscînd aceste locuri, privește chestia naționalităților ca și noi. De nu ești în relații cu dînsul, ar trebui să intri, căci mi l-a lăudat mult. Longward are duh. Eri îmi zicea: „Vous verrez que quand les Hongrois batteront les Russes, l'Europe interviendra pour sauver la Russie". Plecăm astăzi, căci am sfîrșit toate. Bani să nu-mi mai trimiți, dar să înlesnești venirea frate-meu Barbu aci.

Copia tratatului pentru legioană o vei priimi prin Czaika, căruia o va trimite Biscianowski[1]. Acesta este *un alarmiste;* de aceea spune lui Czaika, ca să nu ia à la lettre cele ce îi va scri, căci lucrurile ungurilor merg mai bine decît le crede el.

Iată îți trimit tractatul. Fiindcă Kossuth nu se putea ocupa d-a cerceta amăruntele chestiei ostășești, de care nu era nici competent, de aceea, cum vezi, am lăsat-o în treaba lui Bem, ca să nu mai pierdem timpul aci.

A venit un oficer din Transilvaniea. Românii a mai făcut o izbire și a luat 2 tunuri. Legioana polonă, priimind porunca a merge în contra lor, nu s-a supus deloc.

100

CĂTRE ION GHICA

Despre situația grea a trupelor maghiare. Retragerea sa împreună cu trupele lui Wysocki. Întîlnirea cu Bolliac. Știri din țară. „Voi să mor sau să fac vro faptă mare". Retragerea lui Bem.

Orșova, 15 august 1849

Iubite,

În scrisoarea d-acum 3 zile, ți-am arătat în scurt cele urmate pîn-atunci. În seara aceea chiar, ducîndu-mă la Zam[ojski] și Biscianowski, ca să le dau scrisoarea să ți-o trimiță, aceștia mă asigurară că lucrurile merg așa de rău, încît trebue a gîndi la retragere, că ei, precum și chiar Kossuth, pleacă îndată cu legioana lehilor cu Vysocki. Eu voi, le-am zîs, să aștept pînă mîine pe Bem. Dar ei mi-a ziseră atîtea că mîine o fi prea tîrziu, că m-au făcut a zice : „Voi veni cu voi pînă la o stație sau pînă la Caransebeș și acolo voi aștepta să văd ce face Bem; că daca el va voi a se susține, apoi voi fi cu dînsul și mă voi întoarce lîngă el". În acea noapte am și pornit. Pîn-a nu ajunge la Caransebeș, Vysocki mi-a dat o însărcinare ca să merg înnainte, și așa am venit aseară aci, la Orșova[1].

Aci am găsit pe Bolliac. Am aflat că ciocoi din țeară au dat poruncă, ca ambii, de vom intra între ceilalți în țeară, să fim arestați îndată. Nu știam ce face și încotro s-o apucăm? Aflarăm acum prin Zam[ojski] care sosî astăzi aci, că Bem se trage în Transilvaniea cu treizeci mii și că se menține. Hotărîrăm dar să plecăm îndată spre Transilvaniea, pe la Lugoj, pe unde e calea deschisă. Asta îți spun ca să știi. Ți-am spus și altă dată că voi să mor sau să fac vro faptă mare. Socot că acum vom putea începe o mișcare română. De nu alt ceva, măcar o grozavă răzbunare în contra ciocoilor.

Am găsit aci la Bolliac mai multe scrisori de la tine. N-am avut timp a le decifra. Îți trimit epistola lui Golescu. Scrie-i să vie încoaci.

101

CĂTRE I. I. FILIPESCU

Știri despre activitatea sa. Îl cheamă să vină în Transilvania unde urmează să plece. „Curaj! nu-i pierdut încă totul!".

Orșova, le 15 août [1849][1]

Je n'ai reçu qu'hier, en venant ici, cher ami, ta lettre du 21 juillet. Je n'ai pu la lire, manquant de clé pour la déchiffrer. J'aurais réussi à le faire sans cela, mais le temps m'a manqué ; car je pars cette nuit pour la

Transylvanie, où je vous prie de vous rendre aussitôt, en passant par Orşova, Caransebeş, Lugoj, Făget, Dobra, Deva, etc. Le chemin est libre, pour le moment. Du reste, avec de la bonne volonté et du courage tout chemin est libre, et, comme on dit, mène à Rome. Je sais que le courage ne vous manque pas et c'est pour cela que je vous engage à venir au plutôt. Faites-vous donner une mission de là pour pouvoir passer le cordon serbe. Du courage ! Tout n'est pas perdu. Il n'y a qu'un acte de fini ; le second, qui d'ordinaire, est le plus beau et le plus pathétique, Bem va le jouer en Transylvanie.

Tout à vous,
N. B.

102

CĂTRE ALEXANDRINA GHICA

Confirmă primirea unei scrisori. Despre dificultăţile prin care trece. „Vreau să-mi încerc norocul şi destinul".

[Orşova], 15 août 1849

Ma chère et bonne amie, Madame Ghica,

Je n'ai reçu qu'hier votre lettre du 20 juin/2 juillet. Je ne vous dirai pas le plaisir qu'elle m'a causé. Je ne le puis pas. Ce qui est fortement senti, est difficile à exprimer en des paroles. Je ne puis vous écrire que quelques lignes. Le temps m'est très court. J'allais faire comme tout le monde, sortir de ce pays, et voilà que, tout d'un coup, je cours me jeter de gaîté de cœur dans un gouffre, d'où il n'y aura plus de salut possible si ce n'est que par quelque miracle.

Je n'ai pas beaucoup d'illusions ; je ne m'enfuis pas ; pourtant je veux tenter la fortune et la destinée. Jusqu'à ce moment depuis que je suis ici je n'ai été occupé que de la diplomatie, maintenant ce sera de la guerre.

J'espère bien que, si je succombe, vous m'accorderez parfois une bonne pensée et un doux souvenir. Cette espérance, cette assurance même que j'ai, est si consolante, si agréable pour moi, que je voudrais que ce soit déjà fait.

Agréez, ma chère amie, mes hommages de frère et d'ami.

Votre tout dévoué,
N. Balcescu

J'oubliai de vous dire que mon liliputien commence à grandir. C'est positif je vous l'assure. Il a déployé ces jours beaucoup de courage et de décision et m'a été d'une grande utilité. Voilà ce qui me fait croire à la possibilité des miracles.

[Verso, f. 2:] Pour Madame Ghica

103

CĂTRE ALEXANDRU BUDA

Despre lupta lui Kossuth pentru libertate. Credința sa în triumful libertății. Îl roagă să lupte mai departe pentru împăcarea dintre români și unguri.

[Seghedin, 15 iulie — 15 august 1849]

Iubite frate Buda,

Plec în grabă, căci se pare că toată lupta lui Kossuth și a celor care iubesc libertatea este pierdută. Eu nădăjduesc însă că nu este pierdută și cauza libertății, căci Dumnezeul ginților nu va tolera multă vreme nedreptatea. Voi lupta cu toată inima mea ca să văd libertatea intronată în locul tiraniei și vă cer și vouă, tuturor, ca să faceți tot la fel. Am mare încredere în tine, căci tu ai fost inima discuțiunilor pe care le-am avut cu guberniul maghiar. Urmează pe aceeași cale, căci împăciuirea dintre noi și unguri este un fapt, de care istoria viitorimi va ține seama.

Îți mulțumesc și te rog să primești salutările mele frățești,

Al tău frate,
N. Bălcescu

104

CĂTRE ION GHICA

Îl înștiințează că, după multe peripeții, a sosit la Paris.

Paris, 17 octobre 1849

Cher Ghyca,

Je suis à Paris depuis hier soir [1]. Je suis venu par Pest et Vienne. Je n'ai pas le temps de te raconter la manière toute drôle et les différents déguissements avec lesquels j'ai traversé tous les états du Schwartz-Gelb. Je t'écrirai demain une lettre détaillée. Mensonge et courage, voilà ce qui m'a sauvé.

Adieu.

Mes compliments à m-me Ghyca.

Tout à toi,
N. Balcesco

[Adresa pe f. 2^v:] Monsieur Jean D. Ghica. Constantinople

105

CĂTRE ALEXANDRINA GHICA

O înștiințează că a sosit la Paris. Despre comportarea ridicolă a lui Eliade și criticile sale dușmănoase. Despre intenția sa de a merge la Constantinopol. Despre amărăciunea pe care o simte că n-a putut muri vitejește pe un cîmp de bătălie.

Paris, 22 octobre 1849

Hourra ! chère Madame Ghica. Enfoncés les Svartz-Gelbes et les Russes ! Battus et complètement battus par un Dieu tout puissant : le mensonge. On prétend que c'est une déesse et je suis porté à le croire, vu l'adoration que votre sexe lui a vouée.

J'ai écrit à Ghyca mes aventures. Me voilà à Paris. D'ici je puis braver mes ennemis, où bien je puis me faire brave, comme Eliad, et m'écrier avec lui : „Que mes ennemis, que l'échafaud viennent ici, je les attends de pied ferme, je monterai sur l'échafaud avec ce courage et ce dévouement, que j'ai toujours portés à la cause de ma chère patrie, depuis tants d'années. Or, parmi ces années j'en avais une, superbe et fameuse entre toutes, et c'est précisément cette année que mes ennemis veulent me ravir. Holà ! Hé ! mes ennemis, rendez-moi mon année", etc., etc. C'est textuel. Voyez l'original chez Ghyca (lettre d'Eliad à Ipatesco). Qu'en dites-vous d'un brave de cette trempe-là ?

A propos d'Eliad, savez-vous qu'il est aliéné ; comme Lamartine, sa copie a suivi la destinée de l'original. Imaginez qu'il se promène sur les boulevards, qu'il arrête les gens au passage, n'importe qui, pour leur conter, qu'il est l'auteur d'une révolution, et que cette révolution se trouve maintenant trahie en seize points par I. Ghyca, en une vingtaine de points par moi. Qu'une forte preuve que je suis un traître c'est que je suis l'ami de Ghyca, et que Ghyca est traître, c'est qu'il est mon ami, etc., etc. Lui et le grand général Tell, craignent toujours d'être assassinés. Enfin, chère amie, je suis profondément convaincu que ce malheur qui prive notre pauvre patrie de deux grands hommes est bien réel.

Mais laissons cela, et dites-moi, je vous en prie, m'avez-vous aussi cru mort, pendu ou perdu ? M'avez-vous regretté une minute, une heure, un jour ? Je n'ose pas dire d'avantage de crainte de passer à vos yeux pour trop exigeant.

Je voulais aller à Constantinople. J'aurai été heureux de vivre près de vous et de Ghyca, mais Dieu ou les Autrichiens en ont décidé autrement et m'ont poussé vers Paris, dont le séjour m'est pénible. Il y a quelque chose qui me console, c'est que si la guerre se déclare, je viendrai à Constantinople, et que, si elle ne se déclare pas, c'est vous, mes amis, qui viendrez ici. Et cette guerre se déclarera-t-elle ? Je l'appelle de tous mes voeux.

Imaginez comme j'ai été malheureux en Hongrie. J'ai couru pendant un mois à travers tant de périls et de fatigues pour trouver Bem [1] et des batailles, mais la fatalité m'a refusé le bonheur que j'ambitionnai tant : de mourir sur un champ de bataille. J'ai eu après, l'humiliation d'employer toutes les ressources de mon esprit pour sauver ma tête. Je dis humiliation, parce que l'homme se sent petit, quand il vit exclusivement possédé par l'instinct de conservation et qu'il ne sent sa grandeur, que lorsqu'il

expose sa vie.

Adieu, Madame, écrivez-moi souvent et beaucoup et comptez sur l'estime et l'amitié de votre tout dévoué ami,

N. Balcescu

106

CĂTRE ION GHICA

Despre peripețiile prin care a trecut în Banat după înfrîngerea maghiarilor. Demoralizarea trupelor maghiare în retragere. Pericolul în care s-a aflat de a fi prins. Întoarcerea spre Cîmpeni, la Iancu. Întîlnirea cu cazacii. Cum a fost ascuns și ajutat de Iancu. Plecarea sa din Transilvania, îmbrăcat ca moț și vînzînd donițe. Întîmplările și primejdiile de pe drum. Cum a scăpat de austrieci. La Pesta. La Viena. În cercetarea poliției vieneze. Diverse socoteli bănești. Știri despre alți români sosiți la Paris. Intenția sa de a publica o revistă românească. Despre unele informații exagerate asupra numărului românilor din Balcani. Dezbinarea emigraților români.

Paris, 22 octomvrie 1849

Iată urmarea istoriei mele. Bolliac ți-o fi povestit-o pînă cînd ne-am despărțit lîngă Caransebeș. Am intrat în acest oraș, cu toate că mi se spunea că poci găsi acolo pe dușman, fiindcă vream să merg la Bem și altă cale n-aveam. Nu era nici imprudență, nici ușurință, nici ecces de vitejie, ci numai stăruința în a îndeplini hotărîrea d-ajunge în sfîrșit, pe Bem, dupe care alergam de vro trei săptămîni. După ce m-a lăsat Bolliac, eu am propus ungurului ce ne însoția d-a intra cu mine în oraș, nevrînd a espune pe Racoviță și pe Florescu. Ungurul a priimit. Atunci și băeții n-au vrut să mă lase a merge singur și s-a rugat să le dau voe a veni și ei. Am avut norocire a nu găsi pe vrășmaș în oraș și a apuca drumul Hațegului, unde, după o cale de un ceas, ajunserăm armata ungurească, ce se trăsese din oraș. Mă întîlnii cu capul ei, contele Lázár, și merserăm împreună pînă spre poarta de fer, cîmp vestit de glorie a lui Huniad cu turcii. Mă silii în tot chipul să deștept puțină inimă în contele Lázár, care împreună cu armata lui era foarte demoralizați, îndemnîndu-l ca să ne oprim și să dăm acolea, în acea poziție minunată, o bătae în cinstea lui Huniad. Dar în zadar îmi fu silința. Atunci îi lăsai și plecai cu soții mei spre Hațeg.

Pîn-a nu ajunge într-acest oraș, întîlnii locuitorii și oștirea fugind și strigînd : Istene Musca. Aceea ce vrea să zică că muscalii sînt în oraș. Cu toate acestea nu ne întoarserăm îndărăt și intrarăm în oraș. Muscalii era la porțile orașului pe deal și comandantul orașului se ocupa d-a capitula. Șezui în oraș pînă cînd am văzut pe muscali a porni să intre, atunci mă trăsei în grabă înapoi pînă la un sat, anume Grădiștea. Acolo lăsarăm trăsura și încălicarăm pe cai, luînd un călăuz ca să ne treacă peste munți, pe poteci, spre Deva, unde ni se spune că e Bem. După o călătorie de o zi prin munți, după ce am fost primejduiți d-a fi arestați și uciși de țăranii reacționari, ce ne lua de unguri, sosirăm seara la un sat Linjina, unde aflarăm că cu o zi înainte armata lui Bem s-a desfăcut și că el a pornit pe la Luncani, peste munți, la Orșova. Nu-ți poci descri ce am suferit

atunci văzînd toate iluziile mele perdute pentru totdauna. Nu mai îmi rămînea atunci decît să vedem cum să ne scăpăm viața, căci ne aflam împresurați de vrășmași. Drumurile spre Orșova îmi era închise și Orșova în depărtare. Puteam cu anevoință însă a intra în țeară la Vulcan, dar știam că voi fi arestuit îndată; am hotărît a trece printre ruși și a mă arunca în munții lui Iancu. Plecai a doua zi cu Florescu și Racoviță spre Mureș, vrînd a trece acest rîu printre Deva și podul Simeriei (Piski), unde și furăm prinși de cazaci și iată cum:

Așteptam lîngă Mureș pe un deal, ca să înopteze, să trecem rîul fără a ne vedea picheturile muscălești înșirate d-alungul rîului, cînd ne pomenirăm cu un escadron de cozaci lîngă noi. Pădurea era departe. Hotărîrăm atunci a-i înșăla și plecarăm spre dînșii, le ziserăm că sîntem ai Iancului etc. Ei ne luară cu dînșii să ne ducă la Lüders, ce era aproape cu tabăra. Știam că acesta mă caută și că are pe lîngă dînsul copoi cum Popescu, Balușiescu și alții din țeară. Pe drum ne împrietenirăm cu cozacii ce vorbia românește, le deterăm tutun, îi înșălarăm cu vorba, asfel încît ne dete drumul și ne întoarserăm spre Mureș, pe care îl trecurăm a doua zi dimineața.

În două zile de ostenitoare călătorie prin munți, ajunserăm la Cîmpeni. Iancu, pe care îl înștiințasem de sosirea mea, îmi găsise o colibă într-o pădure în preajma Cîmpenilor, unde șăzui ascuns o lună de zile. Rușii și nemții mă căta pe moarte și Iancu a fost chiemat de două ori la Sibii și cercetat despre mine. Din norocire acturile care ar fi putut compromite pe Iancu, nu era cunoscute nemților și rușilor, și el putu a se desvinovăți și a zice că nu știe unde sînt eu. Românii d-acolo mi-a arătat multă dragoste și jertfire [1]. A fost peste putință să poci căpăta un pașaport supt orice nume. De aceea am hotărît întîi să trec în Moldova, pe ascuns, pe la Toplița, peste munți, și să mă predau moldovenilor, că să mă treacă în Turciea. Pe urmă am găsit ca mai sigur d-a merge la Semlin și a trece la Belgrad. Industriea muntenilor, unde mă aflam, este a face și a vinde doniți și ciubăre, și asfel ei pot călători în toată țeara ungurească, fără ca nimeni să-i întrebe de pas. Hotărîi dar a mă face donițar.

Mă bolnavisem în munți de urît și de nelucrare, mă apucase frigurile și un junghi. Plecai bolnav și osteneala drumului mă făcu sănătos. Am plecat împreună cu Racoviță, Nenișor și Dincă, eroul bătăliei de la București cu turcii, ce fusese lîngă Iancu. Eu nu vream să[-i] iau, ei au insistat dorind să vie cu mine la Constantinopol. Am luat trei țărani sau moți, cum se numesc acolo, am încărcat trei care mari cu doniți, ne-am spoit cît am putut și ne-am îmbrăcat în zdrențe, ca să semănăm a moți, și am pornit la drum prin țeara ungurească, pe la Buteni la Arad. Luaserăm încă de la Iancu, afară din revașăle de donițari, niște atestaturi supt nume schimbate că sîntem din Țeara Românească și că ne-am bătut pentru împăratul împotriva rebelilor maghiari și că mergem pe la Semlin la Belgrad să ne căutăm familia.

După o călătorie de trei zile făcurăm o întîlnire neplăcută. Un tist de gendarmerie ungur, cu mai mulți gendarmi, ne opri în cale, începu a ne căuta prin cară, supt pretext d-a căuta arme, găsi niște mantele și niște cizme, începu a ne sudui și a zice că le avem de furat de la domni. Nu fu destul că ne luă hainele, dar din nenorocire se găsi un atestat d-acele ale lui Iancu, pe care Nenișor nu îl ascunsese bine, întrebă al cui este. Dincă spuse că e al lui și îndată îl arestuiră și nouă ne dete voe a merge înainte. Se despărți bietul Dincă de noi fără haine, fără bani, căci n-avusei

vreme a-i da, avînd banii ascunşi. Mi-a părut tare rău de dînsul, căci e un zdravăn băiat şi mă îngrijea pe drum. Cred că o fi scăpat de vreme ce e cunoscut că s-a bătut pentru svartz-gelbi, şi îl ştia şi ei şi ruşii. Această întîmplare ne-a făcut a schimba drumul şi a merge la Lipova, d-acolo pe la Timişioara la Panciova şi Semlin.

Am făcut această călătorie în zece zile, vînzînd la doniţi din sat în sat şi din oraş în oraş. Am trăit rău, dormind tot mereu pe iarbă umedă, în ploae, fără foc, hrănit rău. Viaţa asta cîinească m-a făcut sănătos şi apoi potriveam lucrul avec ce fond de bonne humeur qui me manque dans les temps ordinaires et que je trouve toujours en moi dans les grandes occasions. Aşa, de esemplu, la Panciova am petrecut o zi întreagă în piaţă, pe o ploae straşnică, vînzînd ciubăre şi certîndu-mă cu babele, cîte un ceas, pentru un crăiţar. Am lăsat căruţele cu marfă la Dunăre şi noi am intrat pe seară în Semlin. Am petrecut noaptea într-o cîrciumă, unde am fost priimiţi de pomană. A doua zi desdedimineaţă am alergat pe la cunoscuţii noştri, căutînd mijloc d-a trece la Belgrad şi i-am găsit pe toţi speriaţi de tirania nemţilor, zicîndu-ne să fugim cît mai curînd, că e peste putinţă să trecem în Belgrad, ce e un loc bănuit. Am fost, în sfîrşit, la consulul englez Fontblanc, care mi-a spus tot acestea. I-am arătat că am un pas francez dar că nu-l poci da pe faţă de vreme ce poartă un nume polon şi supus austriac (aveam pasul lui Deivos) şi că n-are nici o viză nemţească şi astfel nu poci esplica cum mă aflu acolea. El îmi făgădui să meargă la Belgrad să-mi scoaţă un răvaş de la Limpérani, ca să poci trece, dar îmi zise că pentru cei doi soţi ai mei nu se poate face nimic şi că să fiu mulţămit, de voi putea trece şi singur. Mă văzui atunci silit să povăţuiesc pe Racoviţă şi Xenişor să se întoarcă îndărăt în Ardeal, şi fiindcă ei nu sînt compromotaţi, să caute a dobîndi pasuri bune cu care să călătorească. Apoi trecui Dunărea, mă îmbrăcai în hainele mele şi mă întorsei în Semlin ca un om de treabă, trăgînd la un otel.

A doua zi Fontblanc îmi aduse răspuns de la Limpérani, ca să-mi vizez pasul. Îi repetai că e peste putinţă, că cum l-oi arăta la poliţie mă aresteează. El îmi zise că el nu-mi poate face nimică, că Limpérani are datorie a face şi nu vrea, şi mă lăsă în uliţă. Rămăsei în poziţie foarte ambarasantă. Mă aflam în Semlin fără nici un pas regulat, fără să ştiu ce nume să dau la hotel, unde mi se cerea pasul. A mă întoarce înapoi nu se mai putea, căci căruţele plecase cu soţii mei. Eram sigur că trebue să mă arestuiască. Într-o asemenea poziţie altul s-ar fi aruncat în Dunăre, eu hotărîi a mă arunca *pe* Dunăre şi a mă duce la Viena. Îmi luai inima în dinţi şi atestatul lui Iancu în mînă, şi mă dusei la genera-lcomando. Îi spusei multe şi potrivite minciuni; că eram să merg la Belgrad, dar auzind că rudeniea mea nu se mai află acolo, voi să mă duc la Viena, să-mi continuez studiile. După mai multe cercetări şi consultări izbutii a dobîndi o viză pentru Viena. În pas aveam numele de Alexandru Ionescu.

Speram că voi putea evita Pesta şi a merge pe la Agram, dar vaporul dupe Sava plecase şi trebuia să aştept zece zile; silit a nu perde vreme şi a pleca înainte pe Dunăre la Pesta. Mustăţile mele rase mă ajuta de nu fui cunoscut în Pesta, unde am fost silit a şădea o zi şi a umbla prin cancelarii, spre a-mi viza pasul. Aceleaşi a vrut să mă piarză la Viena, unde am fost asemenea foarte mult supărat de poliţie, în două zile ce-am şezut. Ca să iau pasu de la Musurus pentru Berlin, a trebuit să aduc un bilet de la baronul Deben, cap la poliţie, că sînt supus otoman. Acesta m-a speriat atît de mult cu chestioanele lui, încît pierzînd răbdarea, supă-

rat, i-am zis : Celà valait bien la peine de combattre pour votre empereur pour être questionné par vous comme un criminel. Aceste vorbe mi-a scos biletul. Asfel am scăpat de Svartz-gelbi. Ce e mai curios în toate aceste este că am scăpat cu banii lui Lüders. Iancu priimise 3 mii galbeni în bani de 5 ruble de la Lüders și dintr-aceia mi-a dat și mie 50#, cu care am călătorit, căci bani nu aveam. Trebue să știi că afară din banii ce am luat la plecarea mea din Costantinopol, despre a căror întrebuințare ți-am dat socoteala, am cheltuit încă de la mine pentru ținerea mea și a vro nouă compatrioți 130#. Știi că am luat de la Kossuth, cînd m-am dus în munți, pentru cheltuiala drumului, ca la 150# și din aceștia am cheltuit; banii ce mi-ai trimis prin Zamojski nu i-am priimit, căci nu-mi trebuia.

Tu-mi ești dator cu 12# din banii lui Skender. Am să iau vro patru sau cinci #de la I. Ionescu și alți atîțea de la Zane; de vei putea să-i scoți și să mi-i trimiți, mă îndatorezi. De ai mijloc să mai adaugi vro 20 sau 30# de la tine împrumut, n-ar strica, că mă aflu tare strîmtorat aci, sosind fără parale multe și fără haine.

26 octombrie

Alaltăeri au sosit și I. Balacianu (al nostru) aci de la Viena. Florescu, Caracaș au fost în munți și d-aci s-au dus la Sibii, vrînd să se întoarcă în țeară. Deivos, Duilie și alții rămăseseră în Cluj și erau să se tragă în munți cu gen. Gal, apoi nu știu ce s-au făcut.

În munți, trebue să știi, că pe români i-a dezarmat și a băgat garnizoane prin toate satele. Cererile ce au făcut românii prin deputații lor la Viena n-au fost priimite. Laurianu și Bărnuțiu sînt în Transilvaniea. De se va declara resboi, cum nu cred, apoi eu viu la Constantinopol, de nu, apoi cred că tu vei veni aci. Aș [vrea] în această din urmă întîmplare, să ne apucăm aci a scrie o revistă românească serioasă, care să ne desmeticească pe toți românii din amețeala în care sîntem și să ne îndrepteze pe o cale bună. Pentru aceasta ne trebue fonduri. Eu voi scri lui Negri în Moldova. Asemenea socot că, de n-ai întrebuințat toți banii, ce cred poate că i-ai priimit acum de la mumă-mea, apoi îi putem întrebuința în treaba aceasta.

Spune, te rog, lui Bolliac și lui Bolintineanu complimente. Bietul Bolliac a avut noroc că n-a rămas cu mine, că se prăpădea. Nevasta lui a fost la Cluj. Acum s-a dus, socot, în țeară.

Eu aveam hotărîre, viind la Constantinopol, de a mă așeza între cuțovlahi, căci socot de neapărat a developa naționalitatea într-acest avantpost al românismului. De ai putea trimite un om zdravăn acolo, ca să ne facă un raport asupra stării morale și politice a lor, apoi am căuta o școală, și să dăm de lucru la atîția tineri ce mor de foame. Ar trebui ca trimisul tău să se ia acolo bine cu popii și episcopii și să-i [...] * a căpăta fonduri pentru deschiderea unei școli.

Eu aci am văzut pe toți afară de doi locotenenți care sînt părăsiți de toți compatrioții, afară de frații Golești și Grădișteanu. Eu, dupe toate semnele, îi cred nebuni.

* Cuvînt lipsă în ms.

Spune lui Bolliac că locotenenții îl acuză că a vîndut și el o bucată de țeară ungurilor. Te rog să-mi scrii regulat prin toate poștiile și zi lui Bolliac și Bolintineanu să-mi scrie. Dar Marin ce face? Spune-i multă frație de la mine. Asemenea și lui Skender bey, căruia îi vei arăta că îmi pare rău că nu l-am întîlnit ca să putem a esecuta planul nostru d-a rămînea tîlhari în Carpați.

Adio,
Al tău,
N. Bălcescu

Iubite, n-ar fi mijloc a dobîndi d-acolo un post pe lîngă ambassada de la Londra de pildă vrun attaché sau secretar? De ce nu faci tu ceva, cerînd, din parte-mi, ministeriului?

107

CĂTRE A. G. GOLESCU

Îl invită la dînsul cu rugămintea de a-i aduce scrisorile pe care i le-a scris în legătură cu chestia unor fonduri publice.

[Paris,] 1 noemvrie 1849

Alecule,

Te rog ca diseară, cel puțin mîine de dimineață, la 9—11 ceasuri, să te afli la mine, luînd cu tine toate scrisorile ce ți-am scris în pricina banilor, începînd de la cele de astă iarnă, cînd ți-am anunciat acesta, adecă că am acei bani la dispoziția comitetului [1].

N. Bălcescu

108

CĂTRE A. G. GOLESCU

Îl invită din nou la dînsul.

[Paris,] 3 noemvrie [1849]

Negrule,

De trei zile te dau dracului, seamănului tău, căci ți-am scris să vii pînă la mine, că am trebuință cu tine și n-ai mai venit.

Scoală dar, îndată, și vino.

Astăzi șăzui toată ziua acasă, ca să te aștept.

Dar vino negreșit cît mai de dimineață.

N. Băl[cescu]

18, Rue Neuve de l'Université

109

CĂTRE ION GHICA

Despre neînțelegerile sale cu foștii locotenenți. Diferite știri. Despre o ceartă cu Szemere din pricina unor acuzații nefondate pe care fruntașul emigrat maghiar le aducea lui Bolliac.

[Paris], 6 noemvrie 1849

Iubite Ghica,

Ce, iar ne batem? Jurnalele d-aci, de vro două zile ne face s-o credem. De e adevărat, înștiințează-mă ca să viu îndată acolo. Bălăceanul e aci și pleacă peste trei zile spre Montpellier. Dar, de va fi resboi, apoi îndată ne întîlnim și plecăm la Constantinopol. Aici neavînd ce face, m-am apucat de capul locotenenții ca să le plătesc de calumniile ce a vărsat asupra ta și a mea. Am poftit pe Tell să se bată la duel și nu i-a dat meșii[1]. I-a fost frică să nu îi facă vrun glonț bubă. Am de gînd să-i fac atîta de ocară, încît să-i silesc să fugă din Paris. Am văzut pe baron Splény, la Brown, și mi-a zis că are să ceară satisfacție lui Eliad pentru pricina ce știi.

Ce fac ai noștri p-acolo? Marin, frate-meu, Bolliac. Scrie-mi regulat și spune multe la m-me Ghyca, din parte-mi.

Spune lui Bolliac că am avut aci, la Teleki, o ceartă pentru dînsul, cu Szemere, care pretinde că el n-a dat acei nasturi de diamant lui Omer pașa. I-am spus curat și în ochi că e minciună.

Al tău,
N. Bălcescu

110

CĂTRE ION GHICA

Îl înștiințează că pregătește revista emigrației române revoluționare și îi spune că așteaptă articole de la el și de la Ion Ionescu.

[Paris], 16 noembrie 1849

Iubite Ghica,

Eu încă n-am priimit scrisoare de la tine. Sper că cu pachebotul de la 19 voi avea. Îţi trimit aci o scrisoare de la Ionescu mic către Ionescu mare.

Ce faceţi, vă bateţi sau nu? Scrie-mi, ca să ştiu ce să fac. N-am a-ţi spune d-aci. Nu facem nimic. Eu mă gătesc pentru publicaţiea. Aştept să-mi trimiţi şi tu ceva articole d-acolo, d-ale tale şi d-ale lui Ionescu [1].

Complimente la cocoana.

Al tău,
N. B.

111

CĂTRE ION GHICA

Despre organizarea emigraţiei. Trimite actele de constituire şi cere adeziunea fracţiunii emigraţiei române din Constantinopol şi Brussa. Despre comisia de anchetă pentru cercetarea fondurilor publice rămase la emigraţi. Anunţă sosirea lui Biberstein cu ştiri din Transilvania. Diferite.

Paris, 6 dechemvrie [1849]

Nu ţi-am scris, pe două poşte, căci aşteptam să aflu de eşti în Constantinopol sau ai plecat încoa, dupe cum îmi scrii în scrisoarea ta din 5 ale lui noemvrie.

Prin actele ce îţi va trimite Voinesco, vei vedea ce am putut face aci. Nu e tocmai bine, dar încai să ne scăpăm de locotenenţii, să ne organizăm într-un chip şi apoi lesne vom perfecţiona organizaţia [1]. Caută dar a dobîndi cît mai multe adezii vei putea dintre emigranţii din Constantinopol şi Brussa [2]. Noi sîntem aci 14, la care adăogîndu-se doi de la Geneva şi doi de la Viena, fac 18. Cu cei d-acolo vom putea avea maioritate.

Ştii că aci spre a nimicnici acuzaţiile ce ne aruncă acei blestemaţi, care acuză ca să nu fie acuzaţi, am numit o comisie pentru cercetarea de bani rămaşi pe la unii alţii.

Eu, după ce am arătat toată istoria banilor rămaşi la mine, am spus că, plecînd din Constantinopol, am lăsat să priimeşti tu banii d-acasă şi să-i ţii pînă s-o organiza emigraţia, comme nous étions alors en train de le faire. Că la întîmplare cînd nu vom izbuti a ne organiza, apoi tu poci a-i cheltui în folosul cauzii, cum ai socoti mai bine. Eu acum nu ştiu, priimit-ai tu bani şi cîţi? Ce-ai făcut cu dînşii? Despre acestea mă rog să-mi dai lămurire curată, ca să ştiu ce să fac aci.

Au sosit aci Biberstein, polon ce-ai cunoscut în Constantinopol. Au venit din Ungariea, de unde au scăpat anevoe; mi-a spus că a fost cu Duilie cîtăva vreme, şi că acesta, dobîndind un pas ca român din Transilvaniea, a rămas acolo pe lîngă Sibii, într-un sat. Tot acolo şi într-acest chip trebue să fie Nenişor, Mano şi Caracaşi.

Bălăceanu e la Geneva cu Mitică Kretzulescu.

Ce s-a făcut Bolliac, frate-meu? N-am priimit nici o scrisoare de la ei. De la tine asemenea numai o scrisoare am, cea de la 5 noemvrie.

Al tău,
N. Bălcescu

112

CĂTRE ION GHICA

Despre neînțelegerile dintre emigrați și organizarea emigrației. Despre acuzațiile neîntemeiate aduse lui Bolliac de către unii emigrați maghiari, în legătură cu niște pietre prețioase pe care i le-a încredințat Kossuth, pentru a cumpăra un pașă turc.

Paris, 7 dechemvrie [1849]

Iubite Ghica,

Sefels veni la mine acum și îmi aduse scrisoarea ta din 14 ale trecutei. Tare îmi pare rău că nu sosi cu o săptămînă înainte. Ți-am scris eri ce am fost silit a face aci. De cînd am venit au căzut toți pe mine, așteptînd de la mine a provoca o organizație, zicînd că sînt umiliați să vază că locotenența îi reprezentează cu destulă nevrednicie în toate părțile.

Au împinseră lucrul prea iute, căci eu ceream mai înainte a mă înțelege cu tine și Magheru. Simțeam și simț trebuința unei organizații care să ne dea o poziție nu atît către streini, cît către români, ca să putem avea oarecare înacție în părțile române. Dar eram de opinie d-a forma o soțietate secretă. Tu vezi dar cîtă nenorocire că scrisoarea ta îmi veni tîrziu. Acum ce socoți tu să facem? A strica și această organizare este a ne perde cu totul în opinie și a face mulțumire mare la locotenenți. Gîndește-te curat și spune-mi ce e de făcut, căci eu voi să lucrez mai nainte de toate în înțelegere și împreună cu tine, căci te iubesc și te stim mai mult decît se pare că crezi, după arătarea d. Eliad. Gîndesc că am trebuință să-ți spui că n-am luat niciodată pe Eliad de confident al simtimentelor mele către tine. Și aceasta este o infamie, ca atîtea altele ce a născocit acest mîrșav.

Aștept cu nerăbdare o scrisoare a ta.

În privința chestiei lui Bolliac, convicția mea morală este că ungurii sînt mișei, că nu numai n-au nici o dovadă, dar încă i-am găsit curat mincinoși într-aceste trei puncte, care sînt destule, ca să dovedească că în toate mint.

1°. Au pretins mai întîi, dupe cum și tu îmi arăți, că Bolliac au dat înapoi lui Kossuth pintenii și garnitura nasturilor în Turciea, aceea ce nu e adevărat.

2°. Szemere mi-a spus mie aci că aceasta e adevăr că s-a făcut la Orșova, dar că atunci brilianturile era încă la Bolliac și că Kossuth, în răvașul ce i-a dat, zice că brillianturile rămîn a se trimite la X... pașa, în vreme ce eu, fiind față cînd Kossuth a scris acest răvaș, țiu minte că a zis, după cum i-a spus Bolliac, că brilianturile s-a trimes. Despre aceasta poți vedea acel răvaș ce trebue să fie la Bolliac.

3°. Ei spun că un negustor a mărturisit că în ziua plecării lui Bolliac spre Caransebeș, a văzut acele brillianturi la dînsul. Apoi aceasta nu e adevărat, căci eu am fost tot mereu atunci cu Bolliac și n-am văzut viind nici un negustor, nici n-am simțit că Bolliac ar fi avînd acele briliante.

Despre bani, Bolliac avea 200 # dați de Kossuth, atîta numai, pe care mi i-a arătat. Cînd am găsit pe Bolliac, la Orșova era încă plin de

iluzii și gîndia că toate or merge bine și într-această poziție, oricît de stricat om să fi fost, n-ar fi putut să compromită el poziția lui în Ungariea și să se lepede de tot efectul ce aștepta din înțelegerea cu X pașa, idee pentru care se nevoise atît de mult și care plătea, firește, în ochii lui mai mult decît acele diamante.

Toate aceste considerații mă fac să cred, cum crezi și tu, că Bolliac e calomniat. Il faut chercher à le fair valoir. Dacă Bolliac va voi să-i dau și o atestare formală despre aceasta, sînt gata a o face [1].

Multe complimente la cocoană. Să-mi scrie.

Lui Barbu n-avusei vreme a scri. Complimente lui Catargiu și Marin.

Al tău,
N. Bălcescu

113

CĂTRE ION VOINESCU II, D. BOLINTINEANU ȘI GR. MARGHILOMAN

Despre împrejurările în care a primit în timpul Guvernului provizoriu suma de 600 galbeni și ce destinație inițială a avut această sumă. Despre cheltuielile făcute la Constantinopol. Despre hotărîrea luată de Comitetul revoluționar și de Locotenența domnească ca suma de 440 galbeni să rămînă în păstrarea sa. Lăsarea banilor la mama sa, pentru a nu-i pierde în cazul cînd exilații ar fi jefuiți de turci. Socotelile pe care le-a dat la Brașov. Lipsa de temei a locotenenței de a pretinde în exil această sumă. Diferite extrase din scrisorile pe care le-a adresat lui A. G. Golescu privitor la destinația care ar trebui dată banilor pe care îi mai are asupra sa. Socoteala pe scurt a utilizării unei părți din suma de 600 galbeni și despre depunerea restului în păstrarea lui Ion Ghica.

Paris, 11 dechembrie 1849

Onorabilei Comisii cercetătoare a banilor publici [1]

În luna lui iulie 1848, însărcinat fiind de guvernul provizoriu din Țeara Românească ca să merg cu misie în Franciea împreună cu d. Ubicini, mi s-a slobozit de la Vistieriea Statului 580 #, oprindu-mi-se 20 # aproape, din 600 # ce decretul guvernului hotărîse a mi se da, pentru că mi s-a dat galbeni în loc de sfanțihi, vînzîndu-mi-se galbenul cu 49 parale mai puțin decît la Vistierie.

Pentru această scădere am luat cfitanță de la Casieria Statului, pe care am arătat-o atît guvernului, cît și la emigrații din Transilvaniea în adunarea ce s-a făcut acolo, față fiind și ministrul financelor. Această cfitanță o am încă în hîrtiile mele lăsate la Constantinopol.

Peste 3 sau 4 zile dup-aceea, aflînd că d-l A. G. Golescu au plecat la Paris, s-a chi[b]zuit de guvern a i se încredința d-lui misiea cu care mă însărcinase, și eu să fac parte din deputație ce se cerea a se trimite la Constantinopol. Atunci se făcu un decret suscris de cîte trei membrii ai locotenenții ca banii dați în priimirea mea să se împreune cu alți 1 400 # ce trebue a se slobozi din Vistierie ca să se întregească suma de 2 000 # ce se hotărîse a se da pentru cheltuelile mergerei deputației la Constantinopol,

al căruiea casier se numise d. Vasiliadi. D. Tell, care a suscris acest decret, se face a uita aceasta cînd arată că acești bani n-are nimic a face cu mergerea la Constantinopol și mă acuză că n-am dat înapoi Vistieriei acești bani.

După ce s-a dat arătatul decret am poftit pe d-l Vasiliadi ca să priimească banii. D-lui a luat numai 100 # ce aveam în sfanțihi ca să-i schimbe în icosari, iar pe ceilalți i-a lăsat la mine zicînd că să-i dau la Constantinopol. A rămas dar asupră-mi suma de 480 # pe care în Constantinopol, de mai multe ori, am propus d-lui Vasiliadi a-i lua la sine și mi s-a răspuns să-i păstrez că n-are acum trebuință de dînșii. D. Tell uită încă odată toate acestea, care le-am arătat și înaintea emigraților din Transilvaniea față cu d. Vasiliadi și cu d-lui, și tot cere de la mine să-i dau 600 #.

Din suma de 480 # s-a mai cheltuit vro 40 #, în deosibite cheltueli mărunte ce a trebuit să fac în ducerea mea la Constantinopol, săderea acolo și întoarcerea, deși transportul pentru ducere s-a plătit de d. Vasiliadi, iar la întoarcere nedîndu-mi-să bani, am cheltuit parte de la d. Brătianu, parte de la mine.

Întorcîndu-mă în București cu 440 #, am adus acești bani la guvernu, față cu ministrul finanțelor și dîndu-le socoteala, i-am poftit să priimească banii. D. Tell atunci a zis, de față cu mai mulți din membrii Comitetului revoluționar, ca să nu se depue banii în Vistierie și să-i mai țiu la mine vro cîteva zile, pînă vom vedea cum merg lucrurile ce se tulbura din zi în zi. Aceasta se priimi de toți ceilalți membrii ai locotenenții și ai comitetului.

D. Tell, care în Transilvaniea, a mărturisit înaintea Adunării, precum și d. C. Filipescu, că așa s-au urmat după cum mai sus arătai, uită acum aceasta și se înțelege pentru ce. De mai multe ori în sfatul guvernului, unde lua parte toți membrii Comitetului revoluționar, am propus ca să se hotărască cui să dau banii, că eu nu voi a-i ține la mine mai mult și mi s-a răspuns mereu : mai ține-i. Odată se hotărîse ca să-i dau în priimirea d-lui D. Brătianu, ca să meargă cu misie în Occident. Dar a doua zi se amînă plecarea d-lui Brătianul și banii rămaseră tot la mine.

După 13 septemvrie, aflîndu-ne închiși la Cotroceni cei mai mulți din membrii comitetului, veni d. N. Golescu și ne spuse că toate nădejdile noastre sînt perdute, că n-avem alt a face decît a pleca din țeară și că voința turcilor e să ne treacă în Transilvaniea, că d-lui a chipzuit că atît banii care sînt la mine cît și vro 2 000 # mai bine ce se află depuși de d-lui la d. Colcquoun să se împarță între noi toți ca să avem de cheltuială în călătoriea noastră. L-aceasta învoindu-se toți am scris acasă să mi se aducă banii, care s-au și adus. Cu cîteva ceasuri pîn-a nu pleca, Ștefan Golescu îmi zise că ar fi bine a nu lua acești bani cu noi, ca să nu ne despoae turcii, și să-i trimit acasă, cum a făcut și d-lui cu niște bani ce îi aduse maică-sa. Atunci am dat punga cu 400 # d-lui N. Kretzulescu ca s-o ducă îndărăt, s-o dea în păstrare mumă-mii, oprind 40 # ca să avem pentru cheltuiala drumului.

De la Vidin, precum și de la Fietislam, după învoirea tutulor fraților cu care ne aflam, ce forma maioritatea comitetului, am scris mumă-mii ca să ne trimiță acești bani la Semlin.

Ajungînd în acest din urmă oraș nu puturăm aștepta sosirea banilor și ne despărțirăm, unii plecînd spre Transilvaniea, alții trebuind să meargă mai întîi spre Viena, cu hotărîre d-a se întoarce apoi în Transilvaniea unde să ne împreunăm cu toții.

Cei 40 # ce luasem cu mine se cheltui, parte în comun pentru traiul nostru pe Dunăre și mergerea mea în Transilvaniea, parte ajutai pe unii din frații ce ne însoțea cum, dd. I. Ionescu, Zane etc.

Ajungînd la Sibii găsii o scrisoare d-acasă prin care mi se arata că, neștiind sigur unde mă aflam, a trimes un credit de 100 # la Semlin [și că priimind] scrisoarea mea, apoi au hotărît să-mi trimiță toți banii acolo.

Am găsit în Sibii mare larmă între toți tinerii acuzînd pe dd. Tell și Eliad cum că au priimit o sumă însemnată de bani de la frate-meu pe care îi cheltuia nemăsurat, unul jucînd cărți, altul într-alte petreceri, în vreme ce pe dînșii îi lăsa în lipsă și că cerîndu-li-se banii și socoteala, d-lor au fugit la Brașov. D. G. Peretz fiind în lipsă și nevoit să plece din Transilvaniea, luai asupră-mi a-l împrumuta cu 40 # dîndu-i ca să-i primească de la corespondentul către care eram acreditat la Semlin, cu hotărîre că daca d-lui nu va plăti la vreme și dacă Comitetul nu va încuviința această împrumutare, apoi să fie perderea a mea. D. Peretz priimi la Belgrad 42 # (socotindu-se și cumpărarea aurului) de la corespondentul meu.

Cîteva zile dup-aceea, mergînd în Brașov, m-am întîlnit cu dd. Eliad și Tell. Cel dintîi mi s-a plîns că împreună cu d-l Tell au trimis o poliță de 400 # galbeni la d. Colcquoun și că li s-a întors polița îndărăt; că asfel ei rămîn fără parale și au fost înșelați de dd. Golești și Rosset, că în sfîrșit toată nădejdea le este în banii care sînt la mine, căci cei ce era la dînșii i-a cerut emigrațiea și că ei îi vor depune la direcțiea întocmită. Am răspuns că despre acești care au fost lăsați la mine cît și de întrebuințarea lor va trebui să așteptăm și sosirea celorlalți membrii ai comitetului, care nu vor întîrzia a veni. Am adăugat că cred că ar fi bine ca și d-lor să facă asemenea, adecă să pue banii la un loc sigur sau să-i păstreze pînă ne om aduna cu toți membrii comitetului să ne chipzuim a-i întrebuința în folosul cauzei de vreme ce sîntem toți în comun răspunzători de dînșii. D-lor mi-a zis că sînt hotărîți ai depune la direcție ca să scape de răspundere. Am întrebat pe d. Tell, în parte, de este adevăr aceea ce auzisem la Sibii și d-lui mi-a zis că nu e adevărat că d-lui, ci numai d. Eliad cheltuia bani fără cuviință și din această pricină s-a întăritat emigrații d-acolo și că d-lor au plecat de la Sibii, căci acolo era toți partizani a lui Magheru și au venit la Brașov unde era partizanii lui Eliad, că d-lui a propus de mai multe ori d-lui Eliad să plece împreună să se întîlnească cu noi ce eram pe Dunăre și că acesta n-a priimit, că d. Eliad a mijlocit ca membrii Direcției din Brașov să fie din prietenii săi ca să poată dispoza cum va vrea de banii ce i se vor încredința.

Însărcinarea direcției, de care am pomenit de atîtea ori, dupe cum mi s-a arătat, de mai mulți cum și de d-l Tell, se mărginea numai ca dintr-o sumă de 100 # (îmi pare) ce i se dase să poarte cheltuiala pentru ținerea unor tineri săraci și să poată da împrumut cu siguranță bună de plată numai pînă în 10 # de persoană.

Peste puține zile dupe sosirea mea, am fost chemat prin d-l Tell la o adunare de emigrații d-acolo, unde fiind întrebat despre banii ce sînt la mine, le-am dat socoteala întocmai dupe cum o arătai mai sus, adăugînd că din suma de 400 # de care mă cunosc răspunzătoriu nu se află stricați alți bani decît cei ce trebue să fi luat Peretz, ca de nu se vor priimi de bine întrebuințați îi voi plăti eu, și alți 60 # pe care i-a luat frate-meu, Barbu care, silit fiind de noul guvern a pleca din țeară și neavînd bani, a luat această sumă de la mumă-mea, neștiind nici el, nici ea că sînt streini. Că eu am scris mumă-mii să pue acești bani la loc și că după scrisoarile ce am pînă acum, socot că toți acești bani trebue să mi se fi trimis la

Semlin. Că nu mă împotrivesc a da banii direcției, dar că mai întîi îi cer voe a înștiința despre aceasta pe membrii Comitetului revoluționar, carii i-au depus la mine; că spre acest sfîrșit voi și pleca la Semlin și Belgrad de unde voi scri direcției. Acestea le-am mai repetat încă dup-aceea la direcție, cum și îndeosebi d-lui Zosima, Duca, Duilie și alți membrii ai acelei direcții.

Dd. Eliad și Tell mint dar cînd afirmează că n-am vrut a da nici o socoteală la emigrații din Constantinopol.

Așa dar este învederată minciuna d-lui Tell că i-ași fi propus d-a împărți banii cu d-lui, căci ce folos aș fi avut a o face de vreme ce d-lui nu era singur care știa că acești bani sînt la mine? Pentru ce nu mai bine să-i opresc numai pe seama mea? Este de trebuință a însemna aci pentru ce eu mereu am referat la autoritatea Comitetului revoluționar, iar nu a locotenenții. Pricina e că guvernul real și legiuit în ochii mei, ca în ai tutulor, n-au fost decît comitetul, căci cînd o deputație numeroasă de popol au venit ca să vestească alegerea locotenenții la palat, au impus acestiea d-a nu lucra nimic fără învoirea tutulor membrilor Guvernului provizoriu, că aceasta este autoritate și guvernul ce-l vrea poporul, ci numai din sila turcilor el se învoi a numi de față trei membrii. A doua zi după acesta dl. Tell, în sfat și de față cu mitropolitul, ne rugă ca să lucrăm cu toții împreună și după legăturile ce avem dinaintea Revoluției și aceasta se priimi de toți și se păstră cîtă vreme ținu revoluțiea. La 12 septemvrie, la întrebarea pusă înaintea tutulor de d. I. Brătianu, daca, căzînd revoluțiea, în streinătate vom lucra împreună sau vom desființa comitetul, se hotărî ca tot împreună să fim și să ținem legătura noastră.

Aflîndu-mă în Brașov și văzînd întîrzierea soților noștri, de mai multe ori am avut vorbă cu dd. Tell, Filipesco și Bolliac d-a nu ne despărți pîn-a nu se organiza oarecum emigrația ca să aibă o căpetenie; la care mi s-a răspuns de d-l Tell că e bine dar că trebue s-o facem atunci cînd ne vom aduna cu toții, la care m-am învoit. Iară niciodată d. Tell, precum nimeni altul, nu mi-a arătat că emigrațiea este organizată și că locotenența s-a recunoscut curat de cap al emigrației.

Nu trecu multe zile după ce se făcuse adunarea mai sus arătată și răspîndindu-se vorba cum că muscalii au să intre în Transilvaniea, d. Eliad, care pîn-atunci nu voise a pleca d-acolo supt pricina ca să nu-și piarză prestigiul, se hotărî a fugi împreună cu d. Tell și a merge la Paris. Din banii ce se depuseră (în parte iar nu toți) la direcție, luară fiecare cîte 300 # supt pretest că merge să lucreze pentru cauză în Paris. Din cele arătate despre misiea specială a acelii direcții este învederat că ea nu era în drept a da d-lor Eliad și Tell o asemenea misie și o asemenea sumă de bani. Cînd auziră ceilalți emigranți că banii se împart, alergară toți la direcție zicînd că dupe cum se dă d-lor Tell și Eliad, ca să scape de muscali, să le dea și lor. Rămășița dar a banilor se împărți parte pe la unii din emigrați, parte între membrii direcției și toți începură a se răspîndi carii încotro putea apuca.

Aceste lucruri care le-am văzut cu ochii [. . . *] direcției și risipirea banilor ce îi avuse în păstrare, era destul temei ca să mă oprească a-i trimite banii acolo, chiar și daca Comitetul revoluționar m-ar fi îndatorat, din neștiința împrejurărilor, a trimite la dînsa banii. Părăsind și eu atunci Transilvaniea mă dusei la Belgrad în Serviea, de unde scrisei acestea d. A. G. Golescu, care nu era o persoană privată, cum zice d. Tell, ci un membru al comitetului și agentul nostru oficial în Paris.

* Manuscrisul defect.

Copie din scrisoarea mea din 6 ianuarie 1849. Belgrad

„Dupe cum soţii noştri ştiu, din călătoriea mea la Constantinopol a rămas la mine 440 # care mi s-a lăsat în păstrare de guvern. Din aceştiea 400 # i-am lăsat în Bucureşti, la plecarea noastră d-acolo, şi 40 # s-a cheltuit în călătoriea noastră. Am scris d-atunci mumă-mii să trimiţă banii la Semlin. 100 # a şi venit în lipsa mea acolo, din care a luat Peretz 40 #, pe care te-am însărcinat să-i iei. Scrisei şi lui Peretz deosibit. Din acea sumă a mai luat frate-meu cel mic, cînd a fost silit să fugă în Transilvaniea, vro 60 #. Trei sute galbeni se află întregi şi îi aştept să sosească aci. Am scris mumă-mii ca să caute, de va găsi, a se împrumuta ca să-mi trimiţă mie ceva parale de cheltuială, cum şi să împlinească banii luaţi de frate-meu cel mic ca să întregiască suma de 400 # ce o ţiu la dispoziţia Comitetului revoluţionar. Văzînd întîrzierea banilor, am scris mumă-mii că daca n-o fi trimes banii pînă acum aci, să-i trimiţă lui Ghica, la Constantinopol. Voi dar, de aveţi trebuinţă de bani, îmi veţi scrie cum şi unde să vi-i trimiţ, şi priimindu-i veţi îngriji a-mi trimite un reçu suscris de maioritatea Comitetului revoluţionar. În Transilvaniea am spus la direcţiea întocmită acolo că am la mine depozată această sumă, dar că o voi da numai dupe hotărîrea Comitetului revoluţionar. Pentru aceea am blamat pe Tell şi Eliad că a depus banii ce le-a lăsat frate-meu l-acea direcţie ; ce e drept a doua zi ei i-a luat îndărăt, în mare parte, pe seamă-le, ca să meargă la Paris. Acela cine e mai vinovat într-aceasta e frate-meu. Pentru ce să împarţă banii între Magheru, Eliad şi Tell. Trebuia să-i depue pe chitanţiă la cineva şi să-i păstreze, pînă se vor aduna toţi soţii noştri, ca să-i dea în seama lor. Acum aceşti bani, cu care am fi putut face mult, s-a risipit şi el e răspunzătoriu ; adică nu el dar starea noastră, căci Vistieriea îi reclamă de vreme ce el i-a luat numai pe iscălitura lui.

Aş dori, iubite Alecu, ca banii ce îţi voi trimite să fie întrebuinţaţi în folosul cauzei, iar nu pentru a ţine de cheltuială pe patrioţi. S-au risipit destui bani astfel, între care şi vro două mii galbeni rămaşi la Col[quhoun].

Dupe cum eu vă dau socoteala de cei de la mine sînt în drept ca să ştiu şi eu de acei bani, ce s-a făcut. Eu nu vă voi a trimite banii decît dupe o scrisoare a ta încredinţătoare că vor fi întrebuinţaţi în folosul cauzei".

Copie dupe scrisoarea din 15 februarie 1849, Atena

„Ce faceţi despre parale? Ţi-am scris din Belgrad despre banii ce voi să vă trimiţ. Nădăjduesc că îi voi găsi în Constantinopol şi d-acolo îi voi putea trimite. Eu am fost silit a mă împrumuta de la Magheru, la Triest, ca să poci veni pînă la Constantinopol".

Pe la sfîrşitul lui fevruarie priimii o scrisoare de la d. A. G. Golescu din Paris prin care mă înştiinţă că au proiectat d-a începe un jurnal împreună cu emigraţiea lombardă, care să apere chestiea noastră şi al cărui redactor *en chef* va fi Lamennais. Că un agent italian s-ar [fi] însărcinat a depune 400 # pe seama românilor şi că d-lui, întemeiat pe banii ce sînt la mine, are să ia îndatorire *par devant notaire* că va plăti aceşti bani în patru luni (îmi pare) ; că d-lui e sigur că aceasta va fi aprobată de toţi soţii noştri şi că prin urmare să mă gătesc a-i trimite bani.

La aceasta am răspuns prin scrisoarea mea de la 8 martie, din Constantinopol, astfel :

„Proiectul giurnalului îl aprobez foarte şi cum voi priimi banii din ţeară, îndată ţi-i voi trimite. Ştii că o parte din aceşti bani i-a luat fratemeu cel mic, precum şi Peretz 40 #, pe care nu i-am putut lua îndărăt. Eu, cum ţi-am scris, am zis mumă-mii să se împrumute banii ce lipsesc ca să mi-i trimită pe toţi. Aceasta trebue să fie fost pricina întîrzierei căci banii se găsesc anevoie în ţeară [...]*. Nu-mi scrii ce s-a făcut toţi banii ce era la Colq[uhoun].

Emigraţiea moldo-română din Constantinopol făcuse de mai nainte de sosirea mea o casă comună în care se vărsa banii prin suscripţie spre a fi întrebuinţaţi în folosul cauzei. Mi s-a cerut de emigraţie a depune şi eu banii acolo şi am refuzat, zicînd că aştept hotărîrea Comitetului revoluţionar.

Pe la 20 martie priimirăm de la Paris scrisori prin care ni se vestea că o parte a emigraţiei a recunoscut provizoriu pe foştii locotenenţi de capi ai emigraţiei, presupunînd că d-lor au fost recunoscuţi într-această calitate de toată emigraţiea din Transilvaniea. Am aratat mai sus temeiul pe care mă razem să arăt că aceasta n-au fost adevărat. Chiar şi daca ar fi fost d-lor asfel numiţi de unii din emigraţi aflaţi la Braşov, de vom socoti numărul emigraţilor ce se afla atunci la Sibii, pe Dunăre şi Constantinopol, se va vedea că acei ce zic d-lor că le-au dat această însărcinare au fost o minoritate. Emigraţiea din Constantinopol nu bagă în seamă această alegere şi luă iniţiativa unei organizaţii ce după actul chiar trimes de la adunarea din Paris se vedea a fi dorinţa obştească.

Mi se trimise atunci şi o poruncă formală din partea dd. Eliad, Tell şi N. Golescu, ca să le dau socoteala şi să le trimit îndată banii ce sînt la mine, puind pe d. Ghica bumbaşir asupră-mi ca să împlinească banii cît mai curînd.

L-această obraznică hîrtie răspunsei dupe cum se cuvinea, arătîndu-le că eu cunoscîndu-mă dator de a da aceşti bani de la cine i-am luat, adecă de la Comitetul revoluţionar, i-am şi propus-o prin A. G. Golescu, că prin actul ce s-a făcut în Paris mi se lămuri că comitetul s-a desfăcut şi neavînd nici o poruncă de la dînsul pentru aceşti bani, cred că sînt liber a le da întrebuinţarea ce voi socoti mai folositoare cauzei; pentru aceea sînt hotărît a-i trimite d-lui A. Golescu pentru jurnalul proiectat.

Am trimes această adresă prin d. A. Golescu, scriindu-i deosibit aceasta.

Copie din scrisoarea din 12/24 martie 1849, Constantinopol

„Îţi alătur aci o adresă spre răspuns l-aceea ce mi-au trimis usurpatorii capi ai emigraţiei. Îmi pare rău de necesitatea în care m-au pus d-a-i îmboldi într-acest chip. Nu e acesta sistemul meu, dar m-au supărat trimiţîndu-mi o adresă foarte obraznică. Aş dori să tragi o copie dupe această hîrtie pînă nu le-i da-o, ca s-o poţi arăta la ceilalţi confraţi, căci sînt sigur că Eliad o ascunde hîrtiea şi o ţese fel de fel de poveşti asupră-i şi împotriva mea **.

* Pasaj omis de N. Bălcescu.

** Într-adevăr d. Eliad într-o scriosare către Ipăiescu şi emigraţii din Constantinopol are infamia să spue că am mîncat banii [*Notă N.B.*].

Pricina pentru care a întîrziat mumă-mea cu trimiterea banilor, mi-a scris că a fost boala ei. Biata mumă singură, bătrînă, bolnavă, este silită să alerge într-o parte și într-alta ca să caute a se împrumuta, ca să poată atît a trimite la trei frați bani de cheltuială, cît și a îndeplini suma de bani ce lipsesc din cei ce voesc a-ți trimite pentru jurnal. Aceea ce e mai greu, e că banii sînt rari acum în țeară. Bine ar fi ca tu să te angajezi a-i plăti pe un termen mai lung sau a-i plăti în două rînduri de se va putea, căci iată că o lună a trecut decînd mi-ai scris că te-ai angajat. Aceasta e pentru ca să fim mai siguri *.

Primii după aceasta o scrisoare de la d. A. G. Golescu prin care îmi zice că proectul jurnalului a căzut în apă ; în care răspunsei în 5 april 1849 astfel :

„D-acasă bani n-am luat încă.

Noi am umblat nebuni să găsim în zilele acestea bani pentru ducerea mea și a altora în Transilvaniea, și d-abia am găsit cu ce să mergem pînacolo.

Pentru ce nu mi-ai scris acum două săptămîni că proiectul giurnalului a căzut în apă, căci aș fi dat altfel de răspuns locotenenții. Eu scrisesem mumă-mii să-ți trimită de acolo bani ție. Acum i-am scris ca să-i ție pe loc de nu-i va fi trimes. Pîn-a nu pleca de aci îi voi scri să trimită lui Ghica, care s-a împrumutat acum la 200 # pentru a înlesni mergerea noastră în Transilvaniea. Cred că cu tot dreptul am putea întrebuința acești bani pentru misiea ce luam în Transilvaniea. Pîn-acum încă n-am hotărît cum oi face”.

În 13/1 aprilie, în ajunul plecării mele din Constantinopol, am scris iarăși d-lui Golescu acestea :

„Ca să poci pleca am fost siliți a lua împrumut pe creditul lui Ghica. Banii ce aștept a priimi din țeară am scris a-i trimite aci, lui Ghica, care îi va ține pînă cînd s-o regula starea emigrației” **.

Pricinile care m-au îndemnat a da în priimirea d-lui Ghica banii au fost acestea : 1°, că Comitetul revoluțiobnar era desfăcut ; 2°, că proiectul de jurnal a d-lui Golescu, căzut în apă ; 3°, că emigrațiea era desorganizată, răspîndită și în anarhie ; 4°, că eu plecam într-o țeară de unde nu știam cînd și daca ne vom mai întoarce, și prin urmare nu mai putem păstra asupră-mi responsabilitatea acelor bani.

Am dat dar atunci, în 14 april, împuternicire d-lui Ghica să priimească acești bani de la mumă-mea și de nu-i va mai cere d-l Golescu pentru jurnal, să-i păstreze pînă se va sfîrși organizația a cărei inițiativă luase emigranții din Constantinopol, iar la întîmplare cînd emigrațiea va rămînea neorganizată și tot în anarhie, l-am împuternicit asemenea ca să depue acești bani în casa emigrației de acolo și să priveghieze supt răspunderea sa proprie ca banii aceștiea să se cheltuiască în folosul cauzei. Această dispoziție [....] ***.

De atunci m-am spălat pe mîini de răspunderea acestor bani și nu m-am mai ocupat de dînșii.

---

* Am trimes atunci d. Golescu și o scrisoare d-acasă prin care se arăta pentru ce nu mi s-a trimes banii pîn-atunci. Această scrisoare o am la mine acum și sînt gata a o arăta on. comisii [*Notă N.B.*].

** Originalul tuturor acestor scrisori le poate vedea onorabila comisie la d. A. G. Golescu [*Nota N. B.*]

*** Manuscrisul defect.

Peste o lună de zile, dup-aceea, aflîndu-mă la Belgrad, am auzit de la un prieten ce venea din țeară că mumă-mea era să trimiță banii la Constantinopol.

Într-adevăr, pe cînd eram în Ungariea, d. Ghica a și priimit de la mumă-mea 300 #. După cum se dovedește dintr-o scrisoare ce am primit-o aci, de la d. Ghica, și care sînt gata a o arăta on. comisii.

În scurt socoteala banilor se rezumă asfel :

Din	600 #	ce decretul m-a împuternicit a priimi din vistierie se scade :
	20 #	opriți de vistierie pentru cumpărarea aurului la 500 # cîte 49 parale unul. În acest condei trece mai mult 18 lei pe care îi adaug la vale.
idem	100 #	dați în priimirea d-lui Vasiliadi.
idem	40 #	cheltuiți în ducerea, șăderea și întoarcerea de la Constantinopol.
idem	40 #	cheltuiți pe ghimie în ducerea în Transilvaniea și dați pe la unii, alții, cum s-a arătat.
idem	42 #	dați lui Peretz.
idem	300 #	priimiți de d. Ghica la Constantinopol și pentru care d-lui e răspunzătoriu.
peste tot	542 #	

Rămîne dar asupră-mi 58 # și 18 lei din suma luată de frate-meu cel mic, pe care voi scri mumă-mii a mi-i trimite spre a o depune unde se va găsi de cuviință.

Despre banii luați de d. Peretz de nu se va găsi de cuviință a i se lăsa ca unui june ce se află în lipsă și care au muncit pentru cauză, apoi voi căuta mijloace a-i lua banii îndărăt și a-i da aseminea unde se va găsi de cuviință.

Din toate cîte am arătat în acest memoar și din cîte toți știu și pot mărturisi fiind cinstiți, se învederează că deși m-am aflat mereu în lipsă și în strîmtorare de bani chiar spre a trăi, nici înaintea revoluției n-am cerut și n-am priimit [. . .] * cu condiția *sine qua non* spre a mă amesteca în revoluție, după cum au făcut și Eliade și Tell. [. . .] * nici în vremea revoluției n-am priimit lefuri și gratificații ca d-lor, ba încă un numai că n-am priimit o para leafă, aceea ce nu mi-ar fi fost anevoe a dobîndi, dar și cînd am fost trimes cu misie la Focșani n-am vrut să iau nimic pentru cheltuelile călătoriei, după cum s-a dat la alții cîte 150 # și 200 # pentru asemenea misie, și cu toate că aveam poruncă să iau de la casăle administrațiilor ori cîți bani oi vrea am preferat mai bine a mă împrumuta și a cheltui din punga mea.; în sfîrșit nici după revoluție n-am trăit ca d. Eliad și Tell din banii publici, fără a aduce nici un folos cauzei, cu toate că am avut o sumă însemnată de bani publici la mine.

N. Bălcescu

* Manuscrisul defect.

114

CĂTRE ION GHICA

Despre organizarea emigrației. Planuri de acțiune. Despre articolele pe care le publică în ziarele franceze și despre intenția sa de a scoate o revistă care să apere revoluția română și să pregătească una nouă. Articolul introductiv; ideile generale. Despre propaganda în Moldova și Transilvania. Cere ziare din București, Moldova și Transilvania. Chestiunea banilor publici. Cere recomandații pentru ambasadorul turc din Paris și pentru cel de la Londra. Despre boala sa de piept. Arestarea lui Manu în Transilvania. Legăturile cu Czartoryski. Despre o eventuală călătorie la Londra. Pregătirea unui memoriu pentru Palmerston. Știri din țară; concentrările de trupe. Din nou chestia banilor publici; socoteli. Numele emigraților pe care i-a ajutat în Transilvania. Despre presa pariziană care susține emigrațiile și interesul unora dintre aceste ziare de a avea colaborări românești.

[Paris], 15 dechemvrie 1849

De cînd am priimit scrisoarea ta din 14 noemvrie, la care ți-am răspuns îndată puțin, m-am socotit mai mult și am văzut că ideea ta e cea mai bună și cea mai practicabilă, în pozițiea în care ne aflăm. Ea are încă meritul d-a ne scăpa de formele democratice, care în această împregiurare ne poate mai mult vătăma decît a ne agiuta. De aceea eu am declarat lui Rosset și D. Brătianu că tu, nepriimind a fi în comitet, eu, după legăturile ce am cu tine, nu poci sta. Aceasta am scris-o și lui Magheru, arătînd la toți cuvinte temeinice, pe care te razămi tu a nu priimi. Apoi retragerea mea aduce neapărat desființarea a tot ce s-a făcut aci. De aceea aș fi fost tare mulțămit, daca tu n-ai fi dat afară hîrtiile ce ți s-a trimes de Voinescu într-aceasta. Am căutat și voi căuta a trage pe Magheru în sfera noastră de lucrare, căci ne poate fi folositor cu numele și popularitatea lui, de nu prin capacitate.

Eu socot că trebue a așăza lucrarea astfel : tu să rămîi în Constantinopol, ori cum vei ști și vei putea. Eu să rămîi aci în Paris, și de n-om avea pe cine trimite la Londra, apoi să mă duc odată acolo să-mi deschid oarecare relații și apoi d-aci să-mi păstrez acele relații. Pe Arăpilă să-l trimitem mai la primăvară în Transilvaniea. Bolliac să meargă în Bulgariea și pe malul Dunării, ca să fie în comunicație cu țeara. Magheru să rămîe la Viena, care avînd pe Peretz pe lîngă dînsul ne poate agiuta. Nu știu daca Maiorescu este acolo, căci l-am putea întrebuința.

Eu acilea, afară de giurnalele franceze, cu cari sînt în relație și le dau articole, voi să încep o revistă română, care să apere revoluțiea noastră și să pregătească alta nouă. Am și început a lucra un articol introducător care va coprinde acestea [1] :

Partea I. Ideea progresului, lege istorică. Aplicațiea acestii legi în istoriea noastră, adecă un tablou despre istoria românilor de la început pîn-acum.

Partea II. Care este calea noastră d-aci înainte. Trei ținte deosibite între care aleargă națiile.

1°. Ținta națională cea mai principală, de unde chestiea de unitate națională, chestie de viață și putere, atît înlăuntru, cît și din afară, și

care ne poate pune în stare a ne împlini misiea noastră în omenire. Ce este acum practicabil în această privință. Unirea Principatelor deocamdată etc.

2°. Ținta soțială care se rezumă în chestia proprietății, de care se leagă și chestia dajdii, a creditului și a organizației lui.

3°. Ținta politică sau formele organizației dinlăuntru sau : Libertatea și Egalitatea individuală. Suveranitatea poporului. Tiparul. Asociații. Camera. Domnul. Judecătoriile și legile. Puterea armată. Educațiea și instrucțiea etc.

Principuri generale și în scurt voi da asupra tutulor acestor puncte. Acest articol va sluji ca o tablă de materii și fiecare punct dintr-însele va forma în urmă obiectul unui articol deosibit, tratat pe larg.

Opiniea mea e că cu încetul această revistă se va face *șeful* ce dorim, adecă că va concentra pe toți în opiniea și lucrarea sa și asfel vom putea a dobîndi atît în țeară, cît și între emigrați, o centralizație neimpusă de nimeni.

Acum trebue să ne chipzuim de mijloacele de bani atît pentru tipărirea revistei, cît și pentru celelalte. Despre aceasta, caută d-a dobîndi de la turci.

Eu socot că aceasta e cu atît mai trebuincioasă, cu cît trebue să căutăm a influința ideile în țeară, unde se propun reforme și se numesc comitete. Cu atît mai mult eu cred că, cînd aceste comitete vor sfîrși lucrarea lor, rușii ca și turcii vor fi siliți, ca la 1831, a convoca o adunare de revizie, care să le dezbată și să le priimească.

Eu socot încă că acțiea noastră, mai cu seamă acum, trebue să se concentreze în Moldova și Transilvaniea, unde sînt oameni d-ai noștri în capul lucrurilor și care trebue îmboldiți, căci în țeară la noi puțin putem face noi. De aceea eu voi să țiu de aproape pe moldoveni, și am și scris lui Negri ceva într-aceasta, cerîndu-i a ne căpăta bani pentru revistă. Acum cu plecarea lui Alecsandri, poimîine îi voi mai scri.

Scrie-mi de poți dobîndi prin Moldova, foaia din Bucovina [2], de nu, apoi ți-o trimit eu d-aci, căci o priimim. Asemenea caută a-mi trimite p-acolo jurnalele din București și Moldova, cum și din Transilvaniea.

Îmi scrii că îmi vei trimite socoteală de banii care i-ai luat de la mumă-mea. Aș fi dorit, de s-ar putea, ca în această socoteală să nu figure bani luați de la Marin, pentru plecarea mea și a lui Bălăceanu în Ungariea. Pricina e aceasta : că cei blestemați d-aci au început să zică că aceea ce m-a făcut a merge în Ungariea a fost ca să am dreptul și prilejul a mînca acești bani. Așa, n-aș vrea ca numele meu să figure ; poci arăta aceea ce ai dat la ceilalți. Eu aci am dat socoteală de banii și le-am dovedit că din 400 #, ce era asupră-mi, n-am mîncat un galben, măcar deși am fost strîmtorat. Pentru 300 # priimiți de tine am spus că pentru dînșii tu ai să dai socoteală, căci eu, plecînd din Constantinopol, am lăsat să-i priimești tu pentru casa emigrației d-acolo și la întîmplare, cînd emigrațiea nu s-ar organiza, dupe cum eram în lucrare a o face, apoi să îngrijești ca acești bani să se întrebuințeze în folosul cauzei, cum vei socoti mai bine. Acesta e pentru interesul amînduror, ca să nu zică că ne-am învoit între noi să mîncăm banii. Îți voi trimite peste puțin copie de memoarul ce am dat comisiei într-aceasta.

Îmi trebue negreșit ca să-mi trimiți scrisori de recomendație de la Divan către ambasadorii turcești d-aci și de la Londra, căci altmintrelea nu pot face nimic aci.

În privința instrucțiilor ce ceri a se trimite ambasadorilor d-acolo, Șefels mi-a zis că cabineturile le-a dat plenipotenție și că totul atîrnă de la purtarea lor acum. Tu caută a-i lucra mereu și de orice vei avea trebuință aci, scrie-mi, dar numai te rog pentru acele recomendații a mi le înlesni, ca să poci cere de la Calimach a-mi deschide relații aci.

Eu sufer mult aci din pricina climei, care mă supără la piept.

Am aflat că în Transilvaniea șfartz-gelbi au arestat pe Manu. Mi-e teamă de bietul băiat să nu sufere pentru noi toți. Avea inimă și mi-a fost de folos acolo.

16 dechemvrie, minuit

Viu de la o *soirée*, de la Czartoryski, și găsii scrisoarea ta din 24 noemvrie.

În aceasta sînt două puncte la care voi a-ți răspunde.

1ª. Este chestia de lucrare într-aceste împregiurări. Eu socot, și am vorbit cu Arăpilă, ca să mă reped pînă la Londra să văd pe Palmerston. Poate banii ce mi-ai trimes să-mi slujească l-aceasta, dar nu-mi va fi de agiuns și mă gîndesc de unde să mai capăt. Dintr-altă parte, acilea om căută a face ce se va putea. Este greu că ministeriul s-a schimbat și că tocmai cînd un ministru din afară învață niţică carte românească, îl dă afară și vine altu nepricopsit. Apoi știi că ei anevoe se pricopsesc. Tot ce e de făcut mai bine e d-a-i pricopsi prin Palmerston, și aceasta m-oi sili a face. În zilele astea voi face un memoar simplu și scurt. Îmi pare rău că nu îmi scrii nimic despre natura memoarului, căci eu cred că trebue să cerem lucruri practice și practicabile în împregiurările de față și să mai lăsăm la o parte pe Mircea, Vlad și ceilalți. Trebue a prezenta o soluție, care să se pară mai lesne. Almintrelea n-o scoatem la căpătîi.

Îmi pare rău că nu mi-ai trimes recomendațiile de la Divan. Mi-ar fi fost de mare lipsă. Încă nu e vreme perdută; silește-te. Czartoryski mi-a spus astă seară că lucru e cam pe resboi, la primăvară. Din altă parte o scrisoare de la Galați, ce am văzut, spune că la Brăila au venit 1 500 pionieri ruși, care se esercitează a face pod pe Dunăre.

Despre istoriea banilor n-avusei vreme a-ți trimite memoirul ce am dat la comisie, ce eu însumi am provocat d-a se face, văzînd că blestemații au îndrăznit a mă acuza că nu le-am dat banii să-i mănînce. Pricina în scurt e așa:

600 # ce mi se dedese spre a merge la Paris și care prin ofisul locotenenței s-a hotărît să fie pentru deputație la Constantinopol, s-a întrebuințat asfel:

20 # opriți de la visterie pentru cumpărarea aurului;
100 # dați lui Vasiliadi, casierul deputației;
40 # cheltuiți în călătoriea și întoarcerea de la Constantinopol cu deputațiea;
40 # cheltuiți pe ghimie, în comun;
42 # luați de Peretz;
300 # priimiți de tine.
542 #

Rămîne 58 # neplătiți din suma care s-a luat, din acești bani de frate meu cel mic, cînd a fost izgonit din țeară și neștiind natura acestor bani

a luat din ei de la mumă-mea, neavînd bani, și pe care am zis că mă însărcinez a-i plăti. Eu le-am arătat pe larg pentru ce nu i-am dat în Transilvaniea și la locotenenți; și că din aceasta se vede că eu, deși, în mare lipsă în toată această vreme, n-am întrebuințat pe seamă-mi acești bani, nici n-am trăit din bani publici ca toți ceilalți. Acum văz că tu, în socoteala ce îmi trimiți, treci banii ce mi s-a dat mie și lui Bălăceanu pe seama mea. C'est donner gain de cause à nos ennemis, ca să zică că ne-am înțeles împreună, ca să oprim banii pe seamă-ne. Tu știi că, cînd am plecat în Ungariea, nu era vorba d-a se plăti acești bani din banii ce era să vie de la mumă-mea. Poziția aci e ciudată, căci nu e drept că nici tu și Marin să pierdeți acești bani; și eu aș dori să scap odată de orice prilej d-a fi hulit fără temei de blestemați. Gîndește dar cum s-o potrivim, căci eu socot că această comisie îți va cere socoteală de întrebuințarea banilor. Tu trebue să arăți că banii aceștiea s-a depus în casa emigrației d-acolo, și că i-ai întrebuințat cum ai socotit folositor, arătînd mai pe larg întrebuințarea lor. De nu rămînea ca banii dați mie să intre în această socoteală, apoi încai arată că aceasta nu era opiniea noastră la plecare, dar că voința emigrației a fost d-a se despăgubi Marin din acești bani. Că acești bani nu s-a dat numai pentru mine, dar a slujit la zece alți compatrioți; pe lîngă dînșii am cheltuit, eu de la mine, 130 # pentru ajutorul compatrioților din Ungariea mai mult. Numele celor ce am ajutat cu bani este: Bălăceanu, Manu, Costiescu, Deivos, Vernescu, Bozoiceanu, Florescu, Racovitză, Nenișor etc.

Asfel te rog, cînd vei da socoteală, s-o dai lămurit, ca să nu fie prepusuri de către blestemați, nici asupra ta, nici asupra mea. Chestiea nu este ca să întorci banii, căci nimeni n-are drept a ți-i cere, fiind ai casei emigrației d-acolo, și fiindcă eu i-am lăsat în dispoziția ta, spre a-i întrebuința în folosul cauzei, dar să arăți că nu i-am mîncat eu, cum vinuesc unii alții.

În sfîrșit tu gîndește-te asupra tutulor acestora și fă cum te vei pricepe mai bine.

Despre jurnaluri, aci putem tipări în oricare, numai scrisul e cam anevoe. Ba încă mai mult se bat dupe noi, care mai de care, mai cu seamă după mine, parce que je blague sur la Hongrie. Deunăzi am avut niște scene ciudate. Unii din vechii redactori ai „Tribunei popolilor" vor să reînceapă acest jurnal [3]. Vreo cîțiva deputați de opoziție și Colson vrea să facă un jurnal tot de asemenea fel și tendință. Apoi luptă, certe, hule între ambele redacții, care să pue mîna pe concursul nostru și al ungurilor. În sfîrșit, eu m-am declarat pentru cea din urmă redacție. Asemenea am luat oarecare îndatoriri reciproce cu foaia „La Pologne" a lui Cyprien Robert, care se va modifica oarecum într-un sens mai general, pentru toate naționalitățile, iar nu numai pentru slavi [4].

Scrisoarea către Aupick, de n-o voi putea face acum, o trimit prin curierul viitor.

Pentru acești bani, ce mi-ai trimes acum, trebue să arăți că mi-ai trimes, însărcinat fiind de emigrații d-acolo cu o misie la Londra. Eu cred că socoteala ta trebue s-o dai către emigrații din Constantinopol și cerîndu-ți-se d-aci sau dintr-altă parte, să le arăți că le împărtășești pentru știință, socoteala ce ai dat la ai tăi acolo.

Am arătat scrisoarea lui Sefels la Alecsandri. El bănueste că Eliad sau Ștefan Golescu a spus că acele hîrtii vin de la tine. Dar eu n-am fost întru nimic amestecat într-acesta și am aflat-o tocmai dăunăzi.

Îmi pare rău că nu avui vreme a răspunde la plăcuta scrisoare ce mi-a trimes m-me Ghyca. Cu curierul viitor o voi face.
Multă sănătate lui Marin, Barbu, Boliac, Katargiu.

Adio,
Al tău prieten,
N. Bălcescu

Te rog mult pentru cei 15 # ce ți-am scris astă vară din Ungariea; eu am împrumutat de la Bystrzanowski; să plătești cînd îi va cere, el sau generalul Dembinski.

115

CĂTRE ION GHICA

Despre un memoriu către Palmerston. Despre așa-numita chestie Bolliac. Utilitatea informării cercurilor politice londoneze asupra situației Principatelor române. Lipsa de bani. Cere articole de la Bolliac, Ion Ionescu și Ion Ghica.

Paris, 26 dechemvrie 1849

Am dat note lui Ubicini, pentru ca să facă un memoar pentru miniștri d-aci și Londra. Astăzi e gata. Eram să plec mîine la Londra, dar mă stînjinește lipsa a vro 200 fr., care trebue a plăti aci la casa unde șăd pîn-a nu pleca. Nădăjduesc să poci căpăta. La întîmplare împotrivitoare, atunci caut prin Czartoryski a trimite memoarul la Londra, ca să se dea lui Palmerston. Andrassi, de vro cîteva zile, e aci și astăzi îl aștept isă vie la mine să ne înțelegem asupra pricinii lui Bolliac.

De la Marghiloman n-am luat bani, dupe cum mi-a scris Marin căci n-are.

Aicea nu se face nimic, nu se așteaptă nimic, cu ministeriul d-aci nu e de vorbit, căci e de azi pînă mîine. Tot ce e de făcut e la Londra, și mi-o părea tare rău de voi fi silit a nu merge, cu atît mai mult că acum aș avea destule înlesniri, spre a cunoaște lume pe acolo. Noi avem trebuință de un om care să șadă statornic sau mai multă vreme acolo, căci chiar de voi merge eu, nu voi putea șădea mai mult de zece zile, adică pînă s-o sfîrși cei 450 fr. De ce nu cauți a dobîndi ceva parale de la turci? Asfel aș putea șădea acolo vro două luni, căci eu cred că cearta aceasta cu rușii va ține mult. Apoi nu e destul numai a vedea odată pe Palmerston și a-i da un memoar, pe care poate nu l-a citi, dar a cîștiga pe toți cei ce-l împresoară și a-i sili a-i duce adesea aminte, precum și pe jurnaliști, lucru care cere vreme. Stavila cea mare la toată lucrarea noastră e banii. Acela care o căpăta bani pentru cauză îi va face cea mai mare slujbă. Noi aci, ca și tu acolo, nous sommes à bout des sacrifices pécuniaires. Trebue căutat într-altă parte. Eu am scris în Moldova, prin Alecsandri care a plecat.

Aceea ce-mi scrii despre foaea „La Pologne" s-a şi făcut de mai multe zile, dupe cum ţi-am mai scris. Era vorba despre format, d-a-l mai mări, dar trebue bani, şi a rămas deocamdată.

Despre revista noastră aştept bani spre a o începe. Spune lui Bolliac şi Ionescu să-mi trimiţă de lucru. Asemenea şi tu; aş dori să lucrezi ceva asupra creditului la noi etc.

N.B.

116

CĂTRE ION GHICA

Despre discuţiile cu Andrássy privitor la Bolliac. Trimite o copie de pe memoriu asupra Principatelor române redactat de Ubicini, conform cu notele pe care i le-a dat. Apropiata sa plecare la Londra. Trimite o scrisoare către ambasadorul Aupick.

[Paris], 27 dechemvrie [1849]

Andrassi a venit la mine. I-am spus pricina lui Bolliac după cum o ştiu şi am arătat-o în scrisoarea mea de mai dăunăzi. El mi-a zis că a scris lui Kossuth, dar că n-are încă răspuns. Ar trebui ca Bolliac să caute a dobîndi o cfitanţă de la Zaman, căruia zice că a dat scrisorile şi diamantele. Trebue să socotesc că aceasta interesează pe toată emigraţiea şi mai cu seamă pe noi, care am lucrat acolo împreună.

Îţi trimit copie dupe memoarul [1]. Ubicini l-a făcut întocmai, după cum i-am arătat în notele mele ca să-l redijeze. Eu cred că e bun. Că trebue să tratăm chestia politică actuală şi că, de ne vor cere un memoriu mai întins, sau special asupra cutărui sau cutărui punct sau părţi a chestiei române, lesne îl putem face. Pentru aceea, mergînd la Londra, voi lua cu mine toate cele trebuincioase, spre a pute, la trebuinţă, turna la memoiruri.

Încă n-am găsit bani, dar plec acum să mai caut. De voi găsi apoi plec mîine seară cu Teleki şi Andrassi.

Spune lui Barbu că n-avusei vreme a-i scri, dar sînt sănătos.

Complimente la Marin, Catargiu, Bolliac.

Îţi trimit şi scrisoarea către Aupick. De nu-ţi va plăcea scrie alta pentru mine şi mă iscăleşte şi o dă.

Eu cred că ar trebui să dai copie dupe memoarul acesta la Caninng, Aupick şi la Ali paşa, arătînd că s-a dat de mine la ministeriul d-aci şi de la Londra.

117

CĂTRE JACQUES AUPICK

Mulţumiri pentru ordinele date la Belgrad în favoarea sa, pe cînd se afla refugiat din Transilvania.

[Paris, decembrie 1849]

Excellence [1],

Echappé, après bien de difficultés, aux dangers auxquels je me suis trouvé exposé dans les Etats autrichiens, après la désastreuse catastrophe de la Hongrie, mon plus grand bonheur, en arrivant à Paris, a été d'apprendre la sollicitudine de V.E. pour ma personne, ainsi que les ordres et les instructions qu'elle a daigné adresser à mon égard à Belgrad [2].

Il me serait difficile de vous exprimer combien j'ai été sensible à cette marque de bienveillance, je me bornerai à assurer V.E. que ma reconnaissance est aussi profonde qu'elle sera éternelle.

En vous priant, Excellence, de bien vouloir continuer à m'accorder votre bienveillance,

Je suis

de votre excellence
le très humble et
très obéissant
serviteur

118

CĂTRE PAUL BATAILLARD

Cere adresa pictorului Eugene Cartier.

[Paris], décembre 1849

Mon cher ami,

Je désirerais savoir l'adresse de M. Eugène Cartier, peintre. Monsieur Fromentin, un de vos amis, doit la savoir; auriez vous l'obligeance de la lui demander et de me la faire savoir au plutôt.

Agréez mes salutations empressées.

Tout à vous,
N. Bălcescu

18, Rue Neuve de l'Université

119

CĂTRE ION GHICA

Ştiri din Londra. Discuţiile purtate cu Lord Stuart. Lipsa de bani. Despre propunerile lui Callimachi, ambasadorul turc din Paris, pentru rezolvarea chestiunii Principatelor. Despre un articol din „Times". Diferite.

Londra, 4 ianuarie 1850

Sînt la Londra de la 1 ale acestii luni [1]. Am văzut pe Mehemed paşa, căruia am vorbit multe de tine. Eri a fost Lord Stuard la mine şi mi-a spus că Palmerston e la ţeară şi se va întoarce peste vro 5 zile. Lord

Stuard mă asigură că voi fi priimit cu plăcere de Palmerston; că acesta se căeşte că n-a protestat la intrarea ruşilor în ţeara noastră, la 1848, şi mă face a spera mult. Am comunicat lui Stuard memoarul, de care ţi-am trimes copie. El pleacă mîine la ţeară, unde se află Palmerston, ca să-i anuncieze venirea mea şi să-l pregătească. Pîn-atunci caut a cunoaşte pe alţi membri ai Parlamentului, care ne pot ajuta. Voi merge şi la Cobden. Toţi îmi zic aci că e foarte rău că nu avem un agent al nostru, care să şadă necurmat la Londra, că într-o săptămînă nu se pot scoate trebile la cap; nici nu se poate cineva introduce în lume, care se face cu greu aci. De aceea viu la propunerea ce ţi-am mai făcut, d-a căuta bani dè la turci, ca să şădem unul din noi aci, măcar vro trei luni, în această vreme, pe cînd durează tractaţiile diplomatice, care vor mai dura încă. Eu mă aflu tare uşor de parale. D-abia mai am 200 fr. căci aici la birt plătesc 17 fr. mîncarea şi şăderea pe zi, fiind neapărat a avea un apartament bun spre a priimi lumea. Mîine însă voi căuta a lua un apartament mai modest, cu săptămîna. Aş vrea să mai pot şădea o săptămînă. Toată speranţa îmi este în 30 # ce aştept să-mi sosească d-acasă în zilele acestea. Din Paris am plecat cu 400 fr. lăsînd datoriile neplătite. Elcìu şi fără parale, merge rău. De vei căpăta vro 2 sau 300 # de la turci, apoi mă poci întoarce din Paris iarăşi aci, spre a continua lucrarea. Cu toate acestea fireşte că n-oi pleca pîn-a nu da ochii cu Palmerston.

Mai iată ceva numai pentru tine, despre care să nu scoţi vorbă.

Ştii, desigur, că Ali paşa a scris lui Calimachi la Paris, că este vreme a da capăt chestii Principatelor, ce de 30 ani e o belea pentru Turciea, şi îi cere povaţă asupra unei soluţii l-această chestie spinoasă. Calimachi a răspuns că, între alte împregiurări, el ar fi povăţuit a da Principatele în schimb Austriei pentru provinciile adriatice, care ar fi apropiat Turchiea de Europa. Dar că acum aceasta nu se poate face, de vreme ce Austriea e vasala Rusiei, şi apoi aceea de care trebue a se feri este apropierea ruşilor de Dunăre, care e perderea împărăţiei. Că chestiea Principatelor se poate alege cu tunul sau cu tractaţiile. Despre tunuri, divanul trebue să ştie mai bine de poate întrebuinţa acest argument. Despre tractaţii, socoate că ar trebui ca divanul să ceară la Europa ca să facă din ambele principate o altă Belgie, adecă un stat liber subt garanţiea tutulor puterilor. Adecă Turciea să-şi lepede drepturile sale etc. Moi je toucherai très adroitement ce point, sans le demander, sans le donner comme un vœu des populations; dar cu un mijloc mai sigur d-a da o soluţie definitivă chestiei, căci ori ce altă ajurnează numai chestia, iar nu o rezolvează. Aceasta, ca nu cerînd mult să nu dobîndim şi puţinul ce cer prin memoar şi ca să nu ne izolăm de turci, aceea ce ne-ar vătăma în ochii englezilor.

În numerul de la 2 ghenarie din „Times", este un articol, unde se vorbeşte despre Kossuth multe rele şi să pomeneşte şi de istoriea lui Bolliac, fără a-l numi pe nume, dar zicîndu-i agentul român [2]. Aceea ce mă pune pe mine poate în danţ. Pulszky şi Andrassi ce mi l-au arătat, mi-a zis că vor scrie contra.

Poşta de la Constantinopol, ce trebue să sosească la 29, nu sosise în Paris la plecarea mea în 31 seara şi pîn-acum încă n-am priimit scrisoare de la tine p-acel curier. Poate poimîine voi priimi-o de la Paris, de va fi sosit pîn-azi.

Îngrijeşte-te de bani şi pentru revistă, cum şi pune-te pe lucru acolo.

Complimentele mele respectuoase la madame Ghyca. Spune lui Barbu că sînt sănătos şi te rog nu-l lăsa fără treabă, dă-i de lucru şi sileşte-l să citească cărţi.

Al tău,
N. Bălcescu

Cînd vei avea un ocazion, trimite-mi lucrurile ce am lăsat la tine la plecarea mea.

Palmerston, cu toate ce zic şi lucrează Tories, a cîştigat şi cîştigă popularitate din zi în zi. De aceea nu e temere d-a cădea.

120

CĂTRE ION GHICA

Despre întrevederea cu Cobden şi deziluzia avută. Ideile acestuia despre corupţia turcilor, despre ţările române şi despre politica de echilibru european. Zvonuri despre o apropiată revoluţie în Italia şi la Paris. Nevoia reîntoarcerii sale la Londra. Lipsa banilor. Acţiunea românilor din Transilvania; politica austriacă de asuprire a românilor în favoarea saşilor. Relaţiile sale la Londra. O nouă vizită la Cobden. Întîlnirea cu Louis Blanc. Informaţii despre Mazzini.

London, 1/13 ianuarie 1850

Dupe cum ţi-am scris cu poştea din urmă mă aflu de două săptămîni la London şi sînt nevoit a mai şădea o săptămînă din pricină că lord Palmerston încă n-a sosit de la ţeară. Am trimes pe lord Stuard să-l previe de sosirea mea şi că doresc să-mi dea audienţă, şi mi-a adus răspuns că Palmerston doreşte a mă vedea şi că mă va priimi cu plăcere în orice zi oi trece la dînsul, după 16, zi cînd va veni la Londra.

Aici am fost mult prin lume şi am cunoscut mulţi din membrii parlamentului.

Astăzi am avut o convorbire de două ceasuri cu Cobden, de la care însă puţin avem de aşteptat. El zice că viţa şi religiea musulmană n-are vitalitate şi că Orientul nu se va putea scăpa, de cînd dacă sultanul s-o creştina ; că cu laşetatea şi corupţiea turcilor nu e mijloc d-a trata serios ; că Rusiea cu bani totdauna va cîştiga. Apoi, adăugă, că Rusiea în veci nu poate face resboi Engliterii sau Statelor Unite, care într-o plimbare îi prăpădeşte puţinele porturi ce are, că flota rusească care a văzut-o la Cronstad, e un lucru de nimic şi de rîs ; el are o bună opinie de ţerile noastre şi numeşte valea Dunării : *Valea Misisipiului Europei.* El zice că principiul lui e *la non intervention.*

I-am răspuns : că asta [e] şi al nostru şi al tutulor popoarelor, dar nu e destul ca să-l profeseze o putere, dar să silească şi pe celelalte a-l păzi. Apoi acum acest principiu e cu neputinţă, de vreme ce chiar Englitera a intervenit în Siciliea şi în Turciea etc. Chestia noastră nu e pentru Englitera o chestie de interese comerciale în prezent (poate în viitor), dar o chestie de umanitate şi echilibru politic. L-aceasta el răspunde că echilibru politic e o dobitocie a diplomaţilor ; că chiar cînd Rosiea ar lua Constantinopolul n-ar cîştiga mult, căci englezii cu trei corăbii de linie, aşezate a eşirea Dardanelelor, îi închide de nu mai îndrăznesc a eşi din cuibul

lor. Cobden aşteaptă tot de la mişcarea industrială, chiar şi reformarea Rusiei. Aceste însemnări scurte vor fi destule spre a-ţi arăta ceea ce putem aştepta de la acest partid, care are mare viitor aci.

În scrisoarea ta de la 12 şi 15 dec., mi-ai scris multe cifrate, pe care în parte numai le-am înţeles, din pricină că cifra ce aveam cu tine am ars-o în Transilvaniea, de aceea să nu-mi mai scrii decît numai cu cifrul acesta : —$\cup_{\cap}$ —$\cup_{\cap}$) etc. acesta numai îl ţiu minte.

Am aflat aci desigur că peste o *lună Italia toată se va revolta*. Asemenea *în Paris e hotărîtă ziua unei revoluţii*. Nu lua aceste de vorbe, ci de lucrul *serios*. Je le tiens de bonne source. Am mare *temere că* n-o *isbuti şi* o fi mai *rău* apoi. *Nu scoate vorba*, te rog.

Sînt pricini însemnate pe care n-am vreme a ţi le însemna, care necesitează ca peste o lună să mă întorc la Londra, adecă pe la sfîrşitul lui fevruarie, ca să stau vro cîtăva vreme. Caută dar, de vei putea, a împrumuta vro 100 # pentru mine, îndatorindu-mă către acel împrumutător a-i plăti în 6 luni de zile, căci mumă-mea se ocupă a vinde ceva din acareturi spre a lua bani, dupe cum i-am scris.

Asemenea îmi scrii că să fiu gata a veni acolo. Apoi trebue să ştii că a se găti e lesne, dar a mă urni din Paris fără a avea bani e anevoe. De aceea, de va face trebuinţă să viu acolo, trebue să îngrijeşti a-mi trimite vro 700 fr. cel puţin, ca să poci pleca.

Eu aci am sfîrşit banii şi am scris la Paris, ca să capăt vro 300 fr. altmintrelea rămîi zălog în Londra, căci nu credeam că voi întîrzia mai mult de zece zile.

Hotărîrea lui Ionescu e bună, dar ar trebui să nu uiţi, cum ţi-am scris, şi pe cuţovlahi.

Despre ideea d-a trimite pe Albu în Transilvaniea e de prisos, c-o să-l lege degiaba. Românii a făcut cererile de a se uni cu cei din Banat, Ungariea orientală şi Bucovina, şi în mai multe rînduri, dar nu i-a ascultat. Jălbile românilor date prin deputaţiea colectivă a tutulor acestor provinţe s-a tipărit în româneşte, în Viena, într-o broşură ce o am la Paris [1]. Românii sînt foarte maltra[ta]ţi de nemţi în favorul saşilor şi sînt foarte nemulţumiţi.

E de prisos dar a trimite pe Albu; trebue acolo un om mai serios. Trimite pe Albu la cuţovlachi, să-i catihiseze şi să le ia parale.

Banii sînt neapăraţi. Caută cum vei şti a căpăta de la turci, almintrelea nu e mijloc de lucrare.

Am făcut multe şi bune lucrări aci. Sînt nerăbdător pînă oi da ochii cu Palmerston.

Despre carta eşită la Viena, nu cred să fie de vînzare în Paris. Dar am văzut una la m-me Anica Ghica, nevasta lui Iorgu Ghica de la Galaţi, o frumoasă ce avem la Paris de vro lună şi jumătate şi cu care sînt prieten (Ştii acolea, nu aşa, aşa de tot). Îi voi scri, ca să o dea lui Arăpilă, şi să ţi-o trimiţă.

În săptămîna asta am fost tot în soarele. Luni seară am fost la Mehemet paşa, care a fost foarte amabil cu mine şi m-a prezentat însuşi la vro cîteva persoane. Joi seara am fost la Cobden. Miercuri la o lady frumoasă. Aseară am cunoscut pe Louis Blanc, la o *soirée*, la m-me Milner Gibson, o prietenă a lui Mazzini şi nevasta unui membru din parlament [2].

Pentru *generalul* ce cauţi pentru *noi*, eu pot lua pe *Klapka*, *cu care* sînt foarte legat *aci*.

Vezi că după multe încercări îmi adusei acum aminte şi cuvîntul de cheie a altei cifre. Îmi rămîne lista de nume ce am perdut-o cum şi alfabetu.

M-me Gibson mi-a spus şi ea aseară *en confidence* că aceea ce a oprit pe Mazzini d-a veni aci, unde se aştepta în luna aceasta, este mişcarea ce se pregăteşte a izbucni în Italia. Ea e sûre du fait et de la réussite. Dar aceasta o ştiam mai bine dintr-altă parte.

121

CĂTRE A. G. GOLESCU

Cere să i să trimită neapărat bani la Londra.

Londra, 1/13 ghenarie 1850

Negrule,

Cum de zici că n-ai bani; asfel mi-a spus Alecsandri. Nu e mare lucru să iei vro 100 fr. de la cumnată-tău pentru vro 10 zile. Căci să ştii că este neapărat a avea 250, ca să plec în 17 sau 18. O zi d-oi şădea mai mult, apoi nu-mi ajunge şi rămîi zălog în Londra nemaiavînd de unde lua d-aci. Gîndeşte dar cît e lucru de neapărat şi nu pierde vremea. Trebue ca banii să fie aci cel mult în 17 ale acestia, ca să poci pleca în ziua aceea sau a doua zi, căci altmintrelea e rău.

Negrule, te-ai purtat mişeleşte cu mine nerăspunzînd la nici una din scrisorile ce ţi-am trimes şi vai de tine, cînd m-oi întoarce acolo.

Trimite aceasta la Ghica.

N.B.

Sileşte şi pe Alecsandri a nu întîrzia cu trimiterea banilor, dar să-mi trimiteţi deplin 250 fr.; cinci franci mai puţin, nu poci pleca. Asfel e calculat.

122

CĂTRE A. G. GOLESCU

Cere urgent bani. Îl înştiinţează despre un articol în contra românilor apărut în „L'Indépendance Belge".

Londres, 14 ghenarie [1850]

Iubite Alecule,

Am priimit astăzi scrisoarea ta din 11. Ne vreme de vorbă şi de scuzuri, trebue să faci de bani, cum vei şti, din piatră să scoţi. Şi fără întîrziere.

Te-ai mişelit cu totul.

Se poate să nu vezi încă pe Lahitte. Tot mai de treabă sînt eu decît voi.

A eşit în jurnalul „L'Indépendence Belge", de sîmbătă, 12 ghenarie, un articol infam asupra noastră; caută îndată a scrie contra, dar fără a pierde vreme[1]. Spuneţi şi lui D. Brătianu s-o facă.

N-am vreme a-ţi scri mai mult.

N. Băl[cescu]

123

CĂTRE ION GHICA

Despre intilnirea de la Londra cu Palmerston. Ideile lui Cobden. Situaţia politică în Anglia. Despre o moţiune a lui Dudley Stuart în Camera comunelor şi a lordului Beaumont în Camera lorzilor. Întilnirea cu Hennigsen. Discuţiile cu C. A. Rossetti şi D. Brătianu despre organizarea emigraţiei. Lipsa de bani. Despre proiectul unei confederaţii democratice orientale. Comitetul celor şase naţiuni. Discuţiile cu conducătorii emigraţiei maghiare. Ideile lui Klapka. Diferite.

Paris, 26 ianuarie 1850

Pentru tine numai.

Am priimit scrisoarea ta din 25 dechembrie aci, cînd m-am întors la 22 de la Londra.

Întîi să-ţi spun ce am făcut la Londra.

Am văzut la 17 pe Palmerston, care m-a priimit tare bine şi cu multă afabilitate. Mi-a făgăduit că va ceti memoarul cu toată luarea aminte şi m-a lăsat a spera că ocupaţiea nu va ţine mult. Eu cred pe Palmerston bine intenţionat et assez tapageur ca să vrea şi resbel, dar se află în faţa a două partide puternice care sînt în contra resbelului: *tories*, ce sînt pentru Rusiea, ca toţi reacţionarii, şi Cobden cu *free-trade*, care sînt din Congresul Păcii. Cînd s-a pornit flota la Constantinopol, Palmerston n-a îndrăznit a o face, pînă cînd Cobden nu a făgăduit a-l sprijini. A fost anevoinţă a hotărî pe Cobden l-aceasta, că ei se temea, să nu iasă un resbel şi el e din Congresul Păcii.

Cobden are multă putere prin popularitatea şi partida lui. Ideile lui ţi le-am arătat prin scrisoarea trecută. Aceea ce le îndreptează şi ne face nouă bine, este că el are o aşa mare idee de puterea Engliterei şi de inferioritatea ruşilor, încît crede că niciodată aceştia nu vor îndrăzni a le face resbel, cu atît mai mult că banii le lipsesc, şi într-acel caz n-ar putea să se împrumute de la englezi. Pe lîngă asta, el urăşte pe ruşi, adecă, pe despotismul guvernului, dupe cum poci vedea din cuvîntul ce a spus în metingul asupra împrumutării ce a făcut Rusiea în Englitera. Am fost poftit de Cobden de am asistat l-acest meting, între membrii comitetului. Acestea toate îţi vor dovedi că de va veni Cobden în putere, va îndrăzni mult în contra Rusiei, cu toate că e din Congresul Păcii.

Tories îşi concentrează puterile şi vor avea ca la 240 membri în parlament acum. Este temere ca să nu vie deocamdată, un ministeriu cu totul *tories*, adecă Sidney şi Aberdeen, pîn-a ajunge la un ministeriu din *free-trade*. Cobden însă, îmi zicea că preferă un ministeriu *tory*, căci atunci toate partidele liberale se unesc în contră şi îl sileşte a lua o direcţie cu totul liberală şi a lucra împotriva ideilor lui. Aceasta s-a putut face cu lord Peel, dar un cred că va izbuti cu Aberdeen, care nu e liberal ca Peel.

Palmerston are să propue multe biluri liberale, ca să tragă partidele de această nuanţă în parte-i. Lord Stuard mi-a făgăduit că va face o

moţiune în Camera comunelor pentru Principate şi în sensul cererilor mele. Mi-a cerut numai ca să fac pe Cobden a-l sprijini. Am vorbit cu acesta şi sper că ne va ajuta. Lord Beaumont va face aceeaşi moţiune în Camera lorzilor.

Lord Stuard ştii că este cu totul al lui Palmerston şi nu face nimic fără învoirea lui. Dovadă că acesta nu ne este ostil. E păcat că n-am putut să mai stau la Londra, ca să fiu acolo la deschiderea parlamentului şi cînd s-o face moţiunea pentru noi. M-am legat însă să scriu lui Stuard. Asemenea am luat şi oarecare legături cu unele jurnale d-acolo.

Am găsit în Londra pe Hennigsen, care a fost la Belgrad şi Vidin, unde a cunoscut pe I. Filipescu şi Racoviţă. El a publicat multe articole interesante asupra Principatelor şi a Serbiei. Asemenea şi eu am dat la „Daily News" un articol dupe memoar[ul] făcut.

Am şezut în Londra 3 săptămîni şi am cheltuit 750 fr. Va să zică, patriea îmi rămîne datoare cu 300 fr.

De vreme ce tu nu priimeşti a face parte din comitet, apoi nici eu nu poci priimi. Astăzi am avut o adunare cu Rosseti şi D. Brătianu şi le-am spus că dorinţa mea este a desfiinţa comitetul; de vreme ce tu şi Magheru nu sînteţi, nici eu nu pot fi şi să ne constituăm în comitet secret. A rămas, în sfîrşit, să aştept o scrisoare de la tine prin poştia viitoare, să vedem ce mai zici şi tu, căci eu nu voi să mă desparţ de tine şi să iau parte acolo unde tu n-ăi fi.

Tu eşti tare gata şi foarte iubitor a face planuri, fără a te gîndi că spre esecuţiea lor trebue bani. Aş vrea să întrebuinţezi fertilitatea duhului tău spre rezolvarea acestii probleme : *cum să căpătăm bani*. Altmintrelea toate sînt de prisos şi degeaba a mai constitua comitete sau a se mai încerca a întreprinde ceva. Eu m-am gîndit mult şi în zadar l-aceasta. Am avut un minut ideea d-a negoţia o căsătorie în Moldova (de unde mi se deschisese oarecare vorbe), ca luind o zestre bunicică să poci avea ce sacrifica pentru cauză. Dar n-am avut curagiu a da urmare la o asemenea idee şi a arunca pe o carte necunoscută liniştea şi fericirea intimă a vieţei mele. Une espèce de pudeur de cœur m'empêche de faire ce sacrifice.

Pentru ideea ta de o confederaţie orientală, sînt fericit că te-am prevenit şi m-am întîlnit cu tine în această idee.

Am întocmit la Londra un comitet în care vor fi cîte trei reprezentaţi de aceste şase naţii: români, unguri, poloni, ruşi, bohemi şi moravi, slavii sudului.

Ţinta este o confederaţie democratică a tutulor, mijloace revoluţionare, acord, unitate şi solidaritate în mişcare. Acest comitet e secret. Pîn-acuma membrii sînt: Pentru l-a naţie eu, şi am recomandat pe tine şi Arăpilă. De vom găsi un moldovan bun, apoi unul din noi îi va da locul; pentru a 2-a, generalul Klapka, Teleki, Pulszky; a 3-a, prinţul Lubomirski şi contele Branicki (ambii sînt foarte bogaţi şi a făgăduit bani). Pentru a 4-a, Golovin. Nici o rezoluţie definitivă nu se poate lua, de nu vor fi toate naţiile reprezentate. Trebue să nu vorbeşti la nimeni pe pămînt d-aceasta, nici la Czaika. Dacă Kossuth, cînd va scăpa, va fi de ideea noastră, atunci unul d-ai lui îi va da locul.

Pentru aceasta, este necesitate ca unul din noi să se aşeze la Londra.

Chestia română, în general, am cîştigat-o deplin de la unguri; Klapka, care e bine văzut în Londra, are idei foarte largi. Socot că va publica o broşură, asupra cum ar trebui a se organiza Europa Orientală. El propune o dietă federală, în care discuţiile să se facă în limbele nemţească şi franţozeşte, pentru înlesnirea tutulor, aceste limbi fiind cele mai generale în acele locuri. Eu aş fi de opinie a substitua limba latină, foarte întinsă în Polonia şi Ungariea, şi care ar fi favoritoare nouă, deşi necunoscută.

Fii foarte discret, căci te împuşc. Apoi cei doi din a 3-a, au fost comprometaţi în complotul din urmă din Rusiea şi d-astă vară a emigrat.

Golovin va începe la Londra o foae franceză în acest sens.

Ideea trebue propagată, dar esistenţa comitetului şi numele membrilor trebue a rămînea secrete.

Spune, mă rog, frate-meu, Catargiului şi lui Ionescu că sînt tare nenorocit că vremea mă opri a le răspunde cu această poştie, dar cu cea viitoare negreşit.

Multe complimente la cocoana d-le, care m-a uitat cu totul.

Sînt foarte grăbit, căci trebue să dau îndată scrisoarea aceasta.

124

CĂTRE ION GHICA

Despre proiectata călătorie la Londra a lui I. Ghica. Neînţelegerile dintre emigraţii români. Despre răspunsul dat de Rosetti emigraţilor de la Brussa. Părerile sale defavorabile despre Rosetti şi Brătieni. Despre discuţiile cu privire la caracterul unui nou comitet. Hotărîrea sa de a sfîrşi lucrarea asupra lui Mihai Viteazul. Convorbirile cu emigraţii maghiari. Despre relaţiile sale cu Callimachi, ambasadorul turc din Paris.

Paris, 6 fevruarie 1850

Iubite Ghica,

Am priimit scrisoarea ta din 15 ghenare şi mi-a părut bine de multe ce îmi scrii. De ai hotărît să vii, apoi grăbeşte-te ca să poţi merge cel tîrziu în luna viitoare la Londra, căci ţi-am scris că am rendez-vous la 20 ale aceştiea şi neputînd merge eu, ar fi bine ca încăi în luna viitoare să mergi tu.

Iată ce s-a făcut aci dupe priimirea hîrtiei de la Brussa. Eu mi-am dat demisiea din comitet, pricinuind neînţelegerea în care se află emigranţii, atît în privirea chestiilor de principe, cît şi de persoane, precum şi pentru că tu şi Magheru n-aţi priimit. Apoi s-a hotărît de a se propune celor de la Brussa o tranzacţie, adecă alegerea unui comitet de trei, căci numirea de cap efaruşează pe roşii noştri [1].

Eu am spus că nu cred la putinţa d-a se constitua un comitet, căci chiar şi daca s-ar înţelege în principe, dar asupra persoanelor nu poate fi înţelegere. Dar că e bine a ne arăta condescendenţi şi binevoitori către junii din Brussa, spre a nu-i descuragia. Russet şi Voinescu oarecît voia încă ca să ne declarăm en *attendant en permanence* şi să ne constituăm cu toţii aci în soţietate, lucrînd de faţă împreună. Am avut o mare nevoe

a face ca părerea lui să cadă după două seanțe, substituind o adunare pe săptămînă de discuție asupra chestiilor politice și soțiale ce interesează cauza noastră. Asemenea n-am aprobat redacțiea răspunsului celor de la Burssa făcută de Rosset, și deși am suscris-o, dar am spus tutulor rezervele ce fac.

Russet este tot cam bătut cu leoca. Brătienii s-a făcut mai raționabili. Eu nu cred că se poate constitua un comitet public și am privit lucrul ca un mijloc d-a ajurna deocamdată și pentru mai multă vreme, această întocmire. Nu văd mari foloase de la întocmirea unui comitet public, și cred că e mai bine a face un comitet secret. I. Brătianu mi-a zis și el astăzi că este de această părere. Eu i-am zis că trebue să așteptăm venirea ta aci, spre a întocmi cevași. Părerea lor e aci d-a întocmi un comitet revoluționar ca cel din țeară, care să aleagă alt comitet de trei membri. Scrie-mi ce gîndești și tu despre acestea. Eu voi, deocamdată, a sta d-oparte și a mă ocupa de a scri. Cred că aceasta este tot ce putem face mai bine acum.

Voi să sfîrșesc o scriere asupra lui Mihai v.v. Viteazul și să pui piatra de temelie a unității naționale. Asemenea m-aș ocupa și de revistă, de aș avea mijloace. Despre aceasta aștept făgăduiala ta. Dispozițiile ce ai făcut cu Marin sînt bune, dar vor întîrzia, firește.

În scrisoarea trecută ți-am tîlmăcit pricina, care cere ca unul din noi să se afle la Londra și pentru ce ți-am scris despre bani, cînd mă aflam în acel oraș.

Eu am vorbit mult cu ungurii despre ideea d-a se pune supt protecțiea turcilor și cei mai mulți au priimit, deși se tem ca aceasta să nu le facă tor în ochii popoarelor europene din privința religiei.

Klapka a și vorbit mult în acest sens lui Mehemet pașa.

Eu n-am văzut încă pe Calimachi, cu toate că știu că are foarte bună opinie despre mine, dar compatrioții noștri s-a pus cu cel în poziție foarte delicată, supărîndu-se căci nu i-a poftit pe la balurile ce a dat. Aceasta m-a oprit d-a merge la dînsul, deocamdată.

Ți-am scris pentru lucrurile ce am lăsat la tine a mi le trimite. Scrie-mi dacă Alecu Manu e acolo.

125

CĂTRE ALEXANDRINA GHICA

Mulțumiri pentru urările de Anul nou. Despre viața sa la Paris. Despre neînțelegerile dintre emigrații români. Diferite.

Paris, 6 février 1850

[Je] * vous suis bien reconnaissant, chère Madame Ghica, de [votre] bonne pensée que vous m'avez [accordée] et des vœux que vous avez [faits] à mon intention le jour de [l'an]. J'espère que Dieu ne pourra s'empêcher de les exaucer. Moi aussi j'avais fait un vœu [le] même jour ; c'était celui [de] vous revoir bientôt, et l'assurance que vous me donnez

* Manuscrisul defect.

de votre prochaine arrivée à Paris, m'a causé une grande joie. Vive Dieu ! me suis-je écrié ; l'amitié revient et les beaux jours avec. Je vous [attends] donc avec toute l'imp[atience] dont je suis capable. [C'est] beaucoup dire, car vous [savez] que je suis doué de ce[tte] qualité à un haut de[gré]. Ne perdez donc pas [de] temps car vous courriez [le] risque de ne pas me tr[ouver] à Paris. La vie que je mè[ne] ici est assommante. Il ple[ut] trop de comités, de sociétés, de protestations, de discours et de misères. Je ne connais pas, dans tout l'ordre animal, de bête plus féroce, plus affreuse qu'un compatriote-patriote. Le séjour de Paris m'a été toujours [et] de tout temps désagréable, [à ca]use de ces animaux-là. Vous devez en savoir aussi [que]lque chose, car vous en avez [aussi e]t des fameux, des mod[èles du] genre. Il est donc [désira]ble que je quitte Paris [pou]r chercher loin des patriotes, un peu de tranquillité.

[Pré]sentez, je vous en prie, [me]s respects à l'honorable Monsieur Totto et disposez-le bien en ma faveur, car j'en ai bien peur, depuis que son père m'a menacé de sa colère et surtout de ses coups de poings. Je suis habitué à ceux du père et ils ne m'effr[aient] plus, mais qui sait ce qu[e peuvent] être ceux du fils ? Je de[mande] donc votre protection co[ntre] cette coalition de Totto p[ère et] de Totto-fils qui me [guette].

Adieu et au revoir, ma chère et bo[nne] amie, agréez mes com[pliments] et l'expression de mes senti[ments] très distingués.

Votre tout devoué,
N. Balcescu

126

CĂTRE VASILE ALECSANDRI

Confirmă primirea unei scrisori și a 400 fr. Mulțumiri. Îi comunică numele sale conspirative : Conrad Albrecht și Michel Marlehac.

Paris, 11 février 1850

Monsieur [1],

J'ai reçu aujourd'hui ta lettre et 400 fr.

Tu as raison de compter sur cinq cent francs que je te donnerai un jour sur le premier million que je gagnerai sur mes chefs-d'œuvre, ou sur les contributions de guerre que je lèverai sur la première province que je conquerrai par mon épée. Il est impossible qu'un de ces cas n'arrive. *Es muss sein* — comme dirait un Svartz-gelb.

En attendant je prie Dieu qu'il vous ait en sa sainte et digne garde.

Nicolae Bălcescu

Mes amitiés à Negri et à M-mes Negri, Balche et Emmeline.

Mon adresse est toujours : 18, rue Neuve de l'Université.

Quand vous m'enverrez des lettres par la poste, écrivez-moi sous l'un de ces deux noms : Conrad Albrecht ou Michel Marlehac.

127

CĂTRE ION GHICA

Despre certurile dintre emigrați. O publicație inoportună a lui C. A. Rosetti. O alta calomnioasă a lui Eliade. Despre lucrul său în biblioteci. Interpelări în parlamentul englez privind Principatele. Despre necesitatea înțelegerii cu Mazzini și Ledru Rollin. Vești din țară. O scrisoare a Emmelinei Raymond. Despre organizarea emigrației; opoziția multor emigrați față de foștii locotenenți, de C. A. Rosetti și Brătieni. Despre fratele lui I. Ghica. Aprecieri despre N. Golescu. Diferite.

Paris, 16 fevruarie 1850

Am priimit scrisoarea ta de la 24 ianuarie.

Socoteala o voi înfățișa mîine la cauzașii d-aci, și o voi păstra pînă a ți-o trimite cu poștia de la 26. Fii fără grijă că nu va eși din mîna mea. Am fost și sînt contra ideei d-a tipări atît socoteli, cît și istorii și acuzații despre revoluție, căci cu aceste nu putem decît a ne face rău nouă înșine, făcîndu-ne de ocară unii pe alții. M-am silit să opresc pe Rosset s-o facă și n-am putut izbuti. Am auzit că el a autografiat un memoar asupra lui Eliad și Tell cum și-a dat seamă de cheltuelile Comitetului revoluționar [1]. Aseară l-am văzut și mi-a spus că are să-mi aducă un examplar pentru tine; i-am zis mai bine să le oprească și să nu le dea afară decît mai tîrziu, dar nu a vrut a mă asculta. Eliad asemenea a publicat în franțozește o urmare a scrierii lui ce a anunciat. Este foarte ticăloasă și plină de minciuni și contraziceri; zice, de exemplu, că opozițiea lui Cîmpineanu de la 1837 era făcută de Rusiea; că revoluțiea de la 1848 s-a lucrat de Mavru și asemenea îndemnată de Rusiea; indirect ești și tu comprins între uneltele muscălești. Sistema lui Eliad este ca să arate intrigi mari ale Rusiei în toate părțile, ca să conclue că numai el le-a putut pricepe, ca să-și dea laude nemăsurate. După ce arată cu fel de fel de minciuni și calomnii intrigile Rusiei și acțiea ei în toată lucrarea patriotică, făcută de 12 ani în țeară, pune în gura consolilor muscălești și a lui Duhamel, apropo de el (Eliad) această strigare de admirație: „*Quel homme! Il est le seul qui nous a compris. Il est dangereux*". Tout cela fait pitié et cet écrit le perdra complètement. Il dit qu'il n'y a que lui, le diable et l'Empereur Nicolas qui connaissent la politique russe. Admirez cette trinité!

Bălăceanu e la Nice, unde se află și soră-sa Sultana. De două luni aproape n-am scrisori de la dînsul. I-am scris de mai multe ori.

Am niște treburi aci, niște lucrări de sfîrșit în biblioteci pentru o scriere ce am întreprins, care mă va sili a amîna mergerea mea la Londra, pentru vro cîteva săptămîni, cu atît mai mult că, dupe cum vei fi văzut, interpelațiile s-a făcut în două rînduri în parlament, apropo de chestiea noastră, fără să aducă vrun rezultat deosibit. De ce merge, văd că n-avem nimic a aștepta de la guverne și toată lucrarea noastră și nădejdea trebue a fi în opoziții. Cobden îmi zicea cu mare temei: „N'attendez rien des gouvernements; la force n'a d'attraction que pour la force, les faiblessse ou les oppositions doivent s'attirer les unes les autres et devenir force par leur alliance".

Aceea ce mă silește a merge la Londra mai mult este treaba cealaltă. Mai cu seamă că Mazzini va merge acolo în curînd. Apoi socot că trebue a ne înțelege cu dînsul și Ledru Rollin, cum și cu oarecare nemți radicali și a întocmi o mare solidaritate revoluționară în toată Europa. Știu că aceste sînt și opiniele lui Mazzini. Sînt aci în raporturi cu unii din deputații munteni și mi-a propuseră să mă duc a întîlni pe Ledru Rollin. Voi avea scrisori de la dînșii. Eu la Londra am cunoscut pe Louis Blanc mult, dar pe Ledru nu, fiindcă trăia prea retirat.

Din țeară priimesc scrisori cam rar, dar din Moldova mai adesea de la Alecsandri și m-me Emmeline Raymond, care are mult prieteșug pentru mine. Știi că acolo Balș și-a dat demisiea și în locul lui s-a pus Mavrocordat. Emmelina îmi scrie că, le Ministère des Travaux Publics nouvellement créé, afin de veiller à l'embellissement de la ville a été offert au mari de m-me R. Rosnovano, qui l'a refusé parce que, dit-il : ,,si ze dois embellir la ville ze dois supprimer ma personne''; et il ne veut, ni ne peut, s'interdir la voie publique.

Aceasta îți arată că prietenile noastre nu s-au schimbat.

Nu știu de priimești acolo ,,Gazeta de Bucovina''. De n-o poți priimi, scrie-mi ca să ți-o trimit, căci mie îmi vine. Asemenea mă rog îngrijaște a ne trimite toate jurnalele din București.

Cînd aș putea să trag pe Tudoritză Balș încoa, l-aș sili să ne fie de folos, cum și a-l face a da bani, căci am multă influință asupră-i, și asupra m-mi Balș. Voi să-i scriu peste curînd.

Ar trebui să scrii lui A. Golescu la Brussa, să-i arăți să se lase de formarea unui comitet, deocamdată, căci opiniile sînt prea împărțite și patimile prea aprinse. Că toată lucrarea noastră publică acum este numai scrisul prin jurnale streine și românești ; că pentru aceasta e de prisos un comitet ; încît pentru lucrarea secretă, ce se poate face, e învederat că nu se poate face printr-un asemenea comitet.

Apoi tu nu priimești ; eu asemenea nu ; mulți din cei ce sînt contra locotenenței sînt și contra lui Rosset și Brătienii ; cu ce și cu cine să formăm un comitet ? Această idee e simțită, în sfîrșit, și de cei d-aci.

Multe plecate închinăciuni la cucoana d-[ta]le, pe care s-o mustri, căci de mult nu mi-a scris. Spune-mi ce semne dă Toto ? Daca are să iasă vro poamă bună. Frate-tău mi-a spus ce îți scrie. Din aceasta mi se adeverează că nu te-ai mulțumit numai a trăda țeara la muscali și unguri, dar ai trădat și ai călcat încă și contractul ce aveai cu frate-tău. Eu socot că era mai bine să-l dai pe mîna lui Ubicini. De ești să vii acilea, apoi lasă-l lui Debain, pînă cînd vei veni și vei vedea ce e de făcut cu dînsul. Mi-e teamă că de-l vei lăsa slobod, cum cere, să nu faci rău.

Nicolas Golesco, duquel tu me parles, est un homme inconséquent, sau *fleac*, cum zice românul. Il signe tout ce que Eliad veut lui faire signer contre nous et après cela il ne manque jamais d'aucune de nos parties et de nos réunions. Il vient assez souvent me voir. Ce soir encore il viendra dîner ici. Je m'en vais lui laver bien la tête, un de ces jours, à propos de toi. L'autre jour il disait à Alexandre : ,,giaba vă căsniți să ne doborîți, tot noi avem să rămînem și să cîrmuim''. Te rog să nu vorbești de această vorbă, căci fac o indiscreție spuind-o, de vreme ce Alecu m-a oprit d-a o face. Spune lui Ionescu că va priimi cu poștia viitoare niște gazete de la frate-său.

128

CĂTRE ION GHICA

Despre un proiect al lui Mazzini referitor la o organizare revoluționară internațională. Folosul pe care l-ar aduce I. Ghica la Paris. Eventualitatea plecării lui A. G. Golescu în Transilvania. Mișcarea națională de acolo. Propune „o asociație mare între toți românii". Zvonuri despre noi planuri țariste. Știri din țară. Corespondența cu Panaiot Balș și Laurian.

Paris, 23 février 1850

Iubite Ghica,

Poșta pleacă mîine dimineață, căci luna asta e mai mică decît celelalte. Aflai aceasta acum, fiind la Sefels, unde îți și scriu.

Curierul din urmă a ajuns astă seară, dar încă n-am priimit scrisorile de la tine (îmi închipuesc că trebue să fie).

Am scris la Londra, ca să mă înștiințeze despre ziua adunării ce știi. Mazzini trebuie să fi trecut acolo. El a făcut un proect despre o solidaritate revoluționară a tutulor națiilor Europei. Propune o adunare a delegaților tutulor emigrațiilor sau naționalităților, spre a se înțelege și a adopta un plan de operații. Eu cred că ar fi fost bine ca tu să mai vii încoa și acolo să te remplaseze Voinescu. N-ar trebui însă să lași locul, pînă nu vei găsi pe cineva care să fie bun d-a te remplasa. Voinescu e cam leneș, dar nu știu pe cine altu am putea numi. Apoi pe acesta îl aud că vrea să meargă acolo. Mai gîndește-te și tu.

Pe Arăpilă voi să-l pornesc pînă la Viena că să se întîlnească cu deputațiile tutulor românilor din părțile Transilvaniei, Banatului și Ungariei, ce se află acolo împreună cu Iancu, Axentie și alții. Este o mare mișcare națională între toți românii din Austriea. Toți cu un glas și cu multă unire și stăruire cer *unirea* a trei milioane și jumătate români într-o *țeară românească* cu guvernul, capul național și instituții deosibite : Senat, Cameră de reprezentați etc. În toate părțile au pe episcopi în cap ; și jurnalul Bucovinei și al Transilvaniei, ce priimesc aci, vorbesc cu multă înfocare întraceasta. Arăpilă trebue să facă o a s o c i a ț i e m a r e î n t r e t o ț i r o m â n i i.

Aicea s-a răspîndit ideea cum că Rusiea propune Francei și Engliterii independența și unirea țărilor supt protectoratul ei, și că Poarta cere un protectorat colectiv.

Din țeară îmi scrie că rușii plec și că se zice că Duhamel va veni cu amnistie pentru cei espatriați.

Eu am scris la Moldova, la Panaioti Balș, ce se află lîngă Galați, ca să fie în corespondință cu mine și să ne scrie despre ale țării. I-am zis să-mi trimiță scrisorile la tine, supt numele meu *Conrad Albrecht.* Scrie-i și tu, căci îl cred mai bun decît Kogălniceanu. Apoi prin agentul lui Czaika, de la Galați sau Tulcea, poți trimite scrisorile la Balș sau la m-me Anica Ghica, care să le dea acestuia. Această damă a plecat și ei i-am dat scrisoarea către Panaioti Balș.

Îngrijește ca să avem jurnalele din București și Iași, precum și Buletinele. Aștept bani de la tine pentru revistă, ca s-o încep.

Am scris lui Laurianu, în Transilvaniea, ca să mă înștiințeze despre putința d-a băga acolo revista și d-a-i face mulți abonați. Cred că cu oarecare măsură am putea s-o băgăm și s-o ținem cu abonații d-acolo.

Adio,
Al tău,
N. B.

CĂTRE A. C. GOLESCU

Despre prematuritatea unei istorii a revoluției românești. Originea revoluției de la 1848. Legăturile acesteia cu revoluția de la 1821. Caracterul revoluției de la 1848. Scopul revoluțiilor ce vor urma: Unirea Principatelor și independența. Unirea tuturor românilor. Acțiunea comitetului revoluționar. Despre incapacitatea lui Eliade, Rosetti și Brătianu; despre I. Ghica și A. G. Golescu. Poziția sa în guvernul provizoriu. Ideile sale revoluționare. Divergențele dintre conducători. Despre lupta unor membri ai guvernului revoluționar în contra reformelor democratice. Afacerea Odobescu. Pentru votul universal și direct; în contra votului corporatist. Comisarii de propagandă. Despre „Învățătorul satului" și „Poporul suveran". De ce n-a plecat în misiune la Paris. Critica actelor locotenenței. Despre popularitate. Necesitatea organizării secrete a revoluționarilor emigrați. Pregătire unei noi revoluții.

Paris, le 4 mars 1850

Je viens, mon cher Alexandre, de lire une longue lettre de toi qu'Etienne m'a communiquée.

J'ai vu que tu t'es mis de bonne foi et en pleine sincérité à étudier notre révolution et nos révolutionnaires; à examiner ce qu'ils ont fait et ce qu'il leur reste à faire. Tu nous engages à faire la même étude. Dans l'état où nous sommes aujourd'hui cette étude ne ferait peut-être qu'animer les animosités personnelles, car tout en faisant abstraction des noms propres, on ne pourrait s'empêcher de citer les nuances d'opinions qui divisaient les révolutionnaires et se baser sur elles pour expliquer le mal et le bien qui a été fait. Or, dans ce cas, il vaut mieux nommer quelqu'un et en faire le portrait, que de se borner à l'indiquer sans le nommer. Voilà pourquoi je me suis refusé, et je diffère d'écrire un historique de notre révolution, malgré les prières et les provocations qu'on m'a faites, surtout depuis les publications de M. Eliade. J'ai répondu que notre révolution n'est pas finie pour être jugée, elle n'est que commencée; la plupart des acteurs qui y ont figuré ne se sont pas assez fait connaître: ils n'ont pas dit leur dernier mot, pour qu'on puisse en toute conscience les juger et en faire un portrait exact et vrai. Il vaut mieux, donc, s'abstenir à défaut de pleine connaissance, que d'écrire une histoire hypothétique et fausse. C'est là le devoir d'un historien consciencieux. Mais s'il est presque impossible et même nuisible d'écrire aujourd'hui une histoire de notre révolution, nous pouvons retirer un grand avantage en nous communiquant les uns aux autres nos opinions particulières sur les hommes de la révolution et sur la révolution elle-même, comme vous venez de nous en donner l'exemple, et par ce travail nos idées se rectifieront et nous nous préparerons à écrire ou à comprendre un jour notre histoire. Voilà pourquoi je m'empresse de vous communiquer mes observations sur tous les points que tu as traités dans ta lettre, en y mettant la même sincérité que toi.

Je suis en train de finir un travail qui me laisse très peu de temps disponible, c'est pourquoi je ne pourrai donner les développements que je voudrais à cette lettre. Je serai donc court et je ne ferai que te poser

les jalons de notre histoire de la révolution, que tu complèteras et développeras dans ta pensée.

Je commence par le commencement.

La révolution de juin n'a pas été inventée, ni fabriquée, ni par moi, ni par vous, ni par M. Eliad, ni par nul autre révolutionnaire. Elle n'est que le développement de ce travail incessant et providentiel, commencé dans notre société, comme dans toutes les sociétés, depuis son origine. Elle dérive surtout plus directement de la révolution de 1821. A cette époque, opprimés par les phanariotes et par les ciocoï, au nom de l'État, nous fîmes, contre ces deux partis unis, une révolution nationale et démocratique. De plus, nous réclamâmes des Turcs le maintient de nos capitulations. Le résultat de cette révolution fut que nous gagnâmes notre cause vis-à-vis des Turcs ; nous gagnâmes pourtant aussi la révolution nationale, c'est-à-dire que nous fûmes affranchis des Phanariotes. Mais nous perdîmes, par la suite, la révolution démocratique, parce que le Règlement organique constitua même plus fortement l'aristocratie, et le peuple au lieu d'être opprimé seulement au nom de l'État, le fut encore plus, au nom de la propriété. Quel devait être donc le programme de la révolution de 1848 ? C'était le développement progressif de la révolution de 1821. C'était d'organiser la démocratie et d'affranchir le paysan en le constituant propriétaire. En un mot *une révolution démocratique et sociale* était à faire. Tel fut notre but et le programme de 1848. Il est en tout le même que celui de 1821, moins les Phanariotes, plus la question sociale. Nous n'avons pas fait une révolution ni contre les Turcs, ni contre les Russes. Notre droit pour faire la révolution c'était notre droit d'autonomie, qui nous avait été reconnu par les deux puissances, quoique voilé de temps en temps, et même dans le Règlement. Nous en réclamâmes l'observation sans vouloir nous affranchir des traités. Cette révolution réalisée, il nous restait deux autres révolutions à faire ; une révolution *d'unité nationale* et, plus tard, *d'indépendance nationale* pour faire rentrer de cette manière la nation dans la plénitude de ses droits naturels. Il est donc évident, pour tous ceux qui comprennent quelque chose au progrès et au développement historique, que la révolution à venir ne se bornera pas à être démocratique et sociale, mais que, selon les tendances actuelles des idées dans toute l'Europe et surtout parmi les Romans, elle se fera dans une des Unités nationales. La révolution démocratique et sociale servira plutôt de moyen que de but. La question d'unité a fait de grands progrès et s'est très simplifiée. L'union de la Valachie et de la Moldavie est un fait acquis pour tout le monde, même aux yeux des Russes, et ne peut tarder à se réaliser. Les Valaques de l'Autriche, basés sur la constitution de 4 mars et sur les promesses faites, demandent avec ensemble et beaucoup d'instances d'être constitués en un seul corps de nation de 3 millions et demi, et ils finiront par l'obtenir.

Quand donc deux grands groupes de 4 millions et de 3 millions et demi de Romans seront constitués l'un à côté de l'autre, qui pourra les empêcher de s'unir ? *Notre Romanie donc existera.* J'en ai la foi intime. Aveugle qui ne le voit pas. Elle peut exister par et au profit ou de la Turquie ou de l'Autriche, selon que l'une ou l'autre s'empressera de la favoriser. Elle peut exister malgré toutes les deux et contre elles, si elles font obstacle. Les Magyars éclairés ne s'y opposent plus et sont heureux à ce prix de vivre en confédération avec nous. Ils ne perdent rien ; ils gagnent au contraire. Il se peut donc que le cas se présente où la révo-

lution d'unité nationale soit en même temps une révolution d'indépendance. Peut-être avant de voir notre nation rentrée dans tous ses droits se passera-t-il un siècle?

Un siècle pendant lequel nous somme destinés à guerrayer contre les Russes, de même que nous avons passé dix siècles guerrayer contre les barbares et quatre contre les Turcs.

Mais qu'est ce qu'un siècle dans la vie d'une nation? Je crois pourtant que nous n'aurons pas longtemps à souffrir et à attendre. Aujourd'hui le progrès marche d'un mouvement très accéléré, et je ne crains pas les Russes. Je crois, au contraire, que nous sommes plus près de les conquérir par nos idées que d'en être conquis.

Maintenant venons à notre 11 juin. Le Comité révolutionnaire ne fit pas la révolution, il s'en empara, la dirigea, la régla. Il mit en programme le sentiment du peuple; il lui prêta l'idée révolutionnaire. Les idées malheureusement ont toujours été très peu nombreuses dans notre peuple. Ses révolutions ont été plutôt des révolutions de sentiment, une explosion de ses souffrances, que les résultats de convinctions basées sur la pensée, sur un travail préalable de l'intelligence. C'est pour cela qu'elles ont été toujours précaires et faibles en résultats.

Je suis sur bien des points d'accord avec vous sur le jugement que vous portez sur nos révolutionnaires, avec la seule différence, que je ne crois pas, comme vous, Eliad propre à rédiger un journal et à poser le programme d'une révolution à venir. Il manque de cœur et d'aspiration généreuse; il est trop préocupé de sa personnalité, et son esprit est très étroit pour concevoir grandement. Rosetti et Bratiano sont tout aussi impropres à cela. Ce sont des gens de sentiment, mais non de pensée. Le sens pratique leur manque. Ils n'ont pas de suite dans leurs idées et ils sont incapables d'étudier les questions avant d'en parler. Reste Ghica, A. Golescu, moi et Maiorescu dont vous faites une catégorie. J'écarte ce dernier que je connais peu, mais que je crois comme vous capable, et je reviens aux trois premiers. L'opinion que vous avez sur nous est la même qu'on professait dans notre cercle révolutionnaire avant, pendant et après la révolution et qu'on a cherché à faire partager au public; c'est qu'à côté de certaine capacité, d'un sens pratique et positif, nous réunissons beaucoup d'ambition et même de la mauvaise. Car il y a deux ambitions politiques : celle qui veut le pouvoir pour le pouvoir et celle qui veut le pouvoir pour réaliser le bien. Mon opinion est toute différente. Je crois que nous avons donné très peu de preuves de notre capacité et malheureusement trop peu de notre ambition, d'indifférence pour le pouvoir, c'est pourquoi nous fûmes la cause de la chute de la révolution. Nous ne nous sommes pas faits révolutionnaires pour briguer le pouvoir; si telle était l'ambition de Ghica, il pourait mieux réussir en étant réactionnaire, Russe, Phanariote, qu'en se faisant révolutionnaire. Quant à moi, j'étais fatalement, en quelque sorte, poussé à être révolutionnaire. J'avais commencé la vie en me faisant mettre en prison pour la révolution et prison oblige comme noblesse. Bolliac se trouvait dans la même position. Quand nous trois nous fûmes nommés, par vous tous, membres du comité qui devait organiser la révolution, avec un pouvoir discrétionnaire, nous sentîmes, et beaucoup de vous nous le firent sentir, que nous avons été choisis comme un mal nécessaire, qu'on nous croyait les plus capables, mais qu'on se défiaient de nous, de notre ambition. Depuis ce moment cette défiance nous plaçait dans une fausse position. Pour établir la confiance, dont

nous sentions le prix, nous fûmes forcés de nous occuper toujours de notre personnalité, des garanties à vous donner, contre notre ambition présupposée. Nous nous étudiâmes à nous effacer et une fois la révolution faite, une fois notre mission accomplie, de vous en laisser la direction et la responsabilité. Si nous étions ambitieux, nous aurions tâché de conserver le pouvoir, après la révolution, exclusivement dans nos mains et peut-être nous aurions bien fait. Avant la révolution même, Ghica part pour Constantinople et son action disparaît complètement dans le pays. Pendant toute la révolution il n'a été en correspondance qu'avec moi et comme je savais qu'on se défiait de lui, j'avais toujours soin d'ouvrir ses lettres devant tous les membres du gouvernement et de leur en donner connaissance. Alexandre part, quelque temps après la révolution, en Transylvanie et son action disparaît aussi. Je reste seul. Qu'ai-je fait pour prouver mon ambition ? Le 11 juin, en mon absence, je suis nommé par le peuple ministre.

J'arrive, trois jours après, à Bucarest. Je vois qu'on envie ma position, qu'on me soupçonne de nouveau et je donne ma démission. Je déclare que je ne veux pas me mêler en rien au gouvernement, que je me réserve de propager la révolution par la presse. Ce n'est qu'après des instances réitérées que j'acceptai à être, quoi ? Le secrétaire de M. Eliad et Compagnie.

La révolution était alors dans nos mains et la plupart de ces M.M. étaient en Petite Valachie. J'aurai pu choisir et fixer ma place. Je ne l'ai pas fait. Si je suis resté comme secrétaire, c'est dans l'intention de les forcer à faire le moindre mal possible. Quelle position nous avons donnée aux autres, et j'ai le regret d'y avoir contribué pour la plus grande part, car Rosetti et Bratiano étaient hostiles. Nous fîmes Nicolas ministre de l'intérieur, Eliad membre du gouvernement et ministre, Tell membre du gouvernement et ministre de la guerre et général de l'armée régulière, Maghero membre du gouvernement, général de l'armée irrégulière, généralissime ou inspecteur de toutes les gardes nationales du pays, plus un pouvoir suprême dictatorial sur 7 districts du pays. Quel immense pouvoir ! Toutes les ressources du pays dans leurs mains ! Qu'en ont-ils fait ?

Mes opinions révolutionnaires, je les ai exposées à mes collègues et à plusieurs reprises. Il nous faut, ai-je dit, un gouvernement énergique et fort, sans sentimentalité dans sa politique, mais guidé par des principes de justice et de morale et sans s'embourber dans le sang. Il faut que la révolution ne transige pas avec ses ennemis ; elle doit les vaincre ou en être vaincue et si elle tombe, qu'elle tombe, du moins, avec dignité, avec grandeur.

La mission d'un gouvernement révolutionnaire est très simple : propager et armer la révolution, voilà son affaire. C'est-à-dire verser la révolution comme conviction dans l'âme du peuple, et après cela, lui mettre l'arme en main et lui dire : maintenant que tu as une croyance, sois prêt à mourir pour elle.

Il n'y avait qu'Alexandre qui partageait cette manière de voir. Nicolas ne savait pas trop pourquoi il a fait la révolution et ce qu'il y a à faire. Rosetti, séduit par les inspirations généreuses de son cœur, voulait faire de la révolution une épopée sentimentale et croyait qu'avec quelques discours et proclamations pathétiques toute la contradiction, l'opposition, la haine du parti vaincu se noyera dans un vaste baiser fraternel. Il ne comprenait la révolution, que comme une transaction, et il lui fallait des

boyards partout. Aussi, malgré l'opposition vive que je fis avec Alexandre, aidé par Voinesco, Nicolas et Bratiano, il réussit à nommer au ministère des finances Heresco, membre du ministère de Bibesco, contre lequel nous avions fait la révolution. C'est ainsi que le lendemain de la révolution, nous la mîmes aux pieds d'un stupide boyard qui la repoussa dédaigneusement du pied. Bratiano jeune avait des idées plus révolutionnaires que Rosetti, mais ce n'était pas un homme de gouvernement. C'est un homme qui aime l'agitation pour l'agitation. Quant à Eliad, Tell, etc., ils n'avaient ni des idées, ni de l'initiative, ni de la volonté. Ils ne s'occupaient que de leur personnalité et de leur mesquine ambition. Je n'ai pas le temps de t'entretenir de toutes nos discussions et de nos luttes parlementaires au sein du gouvernement, car, comme vous les savez bien, ce n'était pas un gouvernement d'action, mais de discussion. Les réactionnaires s'attaquèrent premièrement à la question sociale, et malgré toutes les concessions qu'on leur avait déjà faites et auxquelles je me suis constamment opposé, ils en vinrent, le 19 juin, à un mouvement. Le peuple gagna la victoire et le gouvernement, qui avait été imprévoyant le matin, fut stupide, pour ne pas dire infâme et traître, pendant la nuit du 19 au 20. Il y a quatre actes qu'il fît alors : 1. L'arrestation lâche de Solomon qu'on aurait pu arrêter à la caserne, et auquel on a dressé un guet-à-pens indigne, en me faisant jouer à mon insu, moi leur colègue, un rôle triste dans cette déplorable affaire ; 2. Un décret du gouvernement par lequel l'art. 13 sur la propriété était abandonné, effacé et relégué à l'Assemblée générale : c'était donner le fruit de la victoire à nos ennemis vaincus. Je suis, je crois, le seul qui n'aie pas voulu signer cet acte ; 3. Une proclamation par laquelle on excuse Odobesco ; tout en refusant de la signer, j'ai forcé Rosetti à intercaler dans la proclamation que ces excuses sont du dire d'Odobesco et non pas l'opinion du gouvernement ; 4. L'avancement que Tell fait aux officiers qui nous avaient garrottés le matin et qui avaient commandé le feu sur le peuple.

On tourna de plus en dérision Alexandre et on l'accusa d'être un Robespierre, quand il proposa de faire passer Odobesco et Solomon devant un conseil de guerre. Mon frère vient nous dire que les négociants demandent la loi martiale ; j'appuie cette opinion et on la rejette. Si on avait puni sévèrement alors, nous n'aurions pas été contraints de quitter Bucarest le 29 et le peuple forcé de refaire pour la troisième fois la révolution. La question sociale était donc tout à fait abandonnée par le gouvernement, le 19, et par le peuple, le 30. Eliad surtout ne voulait plus en entendre parler ; il en voulait aux paysans pour s'être soulevés contre nous dans nôtre fuite. Plus tard, lors de la discussion pour la convocation de la Constituante, j'ai trouvé moyen de revenir à la question sociale. Vous savez qu'Eliad, appuyé de Campiniano, Rosetti, Voinesco, Nicolas, voulait composer l'assemblée de 100 boyards, 100 négociants et 100 paysans. J'ai soutenu le vote universel et direct, et après une discussion de quatre séances, ayant gagné les voix d'Etienne, Bratiano, le métropolitain, Maghero et Philipesco, j'ai emporté la victoire [1], et comme le principal argument de nos adversaires était que leur système est nécessaire comme une garantie à donner aux boyards pour la discussion de l'art. 13, j'ai proposé la formation de la commission et on l'a acceptée sans savoir trop ce que cela serait [2].

J'ai organisé alors aussi les commissaires, contre la majorité du gouvernement qui était hostile à ce projet. En ai-je fait un moyen de popularité

pour moi ? Vous savez que je n'ai pas même voulu les nommer moi-même et que je les ai fait nommer par les clubs. De même que j'ai décrété l'organisation d'une commission, dans laquelle j'avais nommé toi, Zane, Bolintineano, Roman, pour diriger les commissaires et la propagande. J'ai réorganisé la feuille des villages et j'ai aidé avec de l'argent la formation du journal „Le peuple souverain" [3]. Me suis-je fait prôner dans ces journaux sur lesquels j'avais de l'autorité ! Ou bien ai-je, comme d'autres, prôné mes amis et cherché à leur faire de la popularité ! ?

Quand on allait nommer la Lieutenance, on vient me proposer d'y être nommé ; on l'avait décidé dans un club. Je m'y refuse et veux partir pour Paris où nous n'avions encore personne. Mais au moment de partir, Bratiano vient m'empêcher. Il me déclare qu'il se défie de la Lieutenance, que comme j'ai de l'action sur ces MM. je dois rester pour les empêcher de mal faire, sans cela il est décidé à chercher à les renverser. Voilà ce qui me décida à rester et à écrire à Alexandre, à Vienne, de se rendre à Paris.

Que n'avons-nous pas fait, et moi et Bratiano et Bolliac et Rosetti pour engager le gouvernement à concentrer les troupes, à armer le pays ? Tout a été inutile.

La Lieutenance inaugura son avènement en sacrifiant par un acte public remis à Soliman l'autonomie du pays, malgré l'opposition que nous lui fîmes. Tes frères ont trempé aussi dans cette malheureuse action. Depuis lors la révolution politique fut sacrifiée et abandonnée comme l'avait déjà été la révolution sociale, car je vous l'ai dit, notre droit de faire la révolution n'était que celui d'autonomie. Quelques jours après, je me trouvai à Constantinople et parlant avec Cor j'ai prononcé le mot de révolution. „Vous ne pouvez plus rien réclamer, me dit-il, au nom de la révolution. Maintenant vous vous êtes soumis ; vous ne pouvez plus parler au nom du droit révolutionnaire. Vous devez tout attendre, selon la déclaration de votre gouvernement, de la bonne volonté du sultan". Il avait raison. Ainsi c'est Soliman-paşa, c'est la Lieutenance, ce n'est pas Fuat qui a renversé la révolution. Celui-ci n'a fait que substituer un Caïmacam aux trois Lieutenants. La révolution n'existait plus. La Lieutenance le savait bien, quand elle n'a pas voulu convoquer la Constituante, avant d'obtenir l'autorisation de Constantinople. La révolution était à recommencer. C'était là mon opinion et celle de Ghica. Celui-ci, qu'on représente comme un homme avide de pouvoir, un nouveau Pisistrate, m'engagea alors à nous mettre d'accord, à Bucarest, pour donner la dictature à Maghéro, qu'il n'avait jamais connu. Arrivé à Bucarest j'ai fait tout mon possible pour engager Tell à préparer une défense qui aurait pu, pour le moins, nous mettre à même de faire une capitulation honorable et avantageuse au pays. Je n'ai pas pu réussir. Chercher à renverser la Lieutenance c'était trop tard et je craignais d'offrir un prétexte plausible pour l'entrée des Turcs à Bucarest ; je me suis borné à faire envoyer à Maghéro l'artillerie et la cavalerie de Bucarest et à l'engager à se déclarer dictateur et à se maintenir dans les cas où la Lieutenance serait renversée par les Turcs. Vous savez le reste.

Maintenant n'ai-je pas raison de dire que si nous trois, qui avions dirigé la révolution jusqu'au 11 juin, nous aurions été plus capables de prévoir l'avenir qui nous attendait, ou plus ambitieux, nous aurions mieux agi, nous ne nous serions pas dispersés et moi je n'aurais pas borné mon action à maintenir l'harmonie entre M.M. Eliad, Tell, Rosetti et Bratiano.

Et au lieu de ne rien faire et de leur crier toujours, comme Cassandre, qu'ils font mal, n'aurai-je pas mieux fait d'agir même malgré eux et contre eux? Il n'y a qu'une chose qui peut m'excuser, c'est que je n'étais pas soutenu, que je n'avais pas assez de popularité; et que, de plus, j'étais trop fier pour la mendier, comme les autres, et pas assez comédien pour l'obtenir.

Cet historique de la révolution, la défiance qu'on nous a portée et qu'on a la mauvaise foi de nous porter encore, vous explique pourquoi nous sommes peu propres et, pour ma part, très peu disposés à diriger l'émigration. On ne peut pas comploter et nous sommes dans cette position sans une pleine confiance. Je sais qu'elle ne s'impose pas et qu'elle s'obtient par le mérite. Chercher à la mériter, tel est mon désir. Pour cela il nous faut du temps; il faut laisser les animosités s'effacer, les passions s'éteindre, pour que nos émigrés puissent jouir de l'exercice de toutes leurs facultés et raisonner juste. En attendant il ne faut pas se croiser les bras. Que ceux qui ont une pleine confiance les uns dans les autres s'entendent entre eux et travaillent ensemble. Je n'ai pas cessé un seul instant de le faire depuis plus d'une année. Je ne suis pas encore de ton opinion pour diviser notre action. Je crois que les mêmes hommes peuvent agir près des cabinets pour retirer quelque avantage de la situation actuelle de notre patrie en même temps qu'en secret ils peuvent travailler et préparer les éléments pour une révolution nationale dans l'avenir et telle que nous la rêvons.

Il nous faut donc renoncer pour le moment à concentrer l'émigration. Combien d'essais sans résultat n'avons-nous pas fait? Mais cela n'empêche pas une entente et une action secrète ou particulière entre tous ceux qui ont pleine et entière confiance entre eux. Et voilà ce dont je m'occupe. Je serai heureux si je pouvais parvenir à gagner la tienne comme tu possède la mienne.

Salut cordial,
N. Balcesco

Mes amitiés à tous nos amis de Brusse. Ma lettre se ressent de la précipitation que j'ai mise à l'écrire. Je n'ai eu ni le temps de la revoir, de la corriger et de la copier. Tâche de la déchiffrer.

130

CĂTRE ION GHICA

Confirmă primirea a 800 fr. Comunică știri din Transilvania. Zvonuri privind pe Bolliac și I. Ghica. Apropiata apariție a unui ziar francez revoluționar la Londra; despre colaborarea care i se cere. Despre probabila alcătuire a unui comitet revoluționar european. Zvonuri despre amnistie. Despre neînțelegerile dintre emigrați provocate de foștii locotenenți. Nemulțumirile lui Bolliac. Diferite.

[Paris], 6 martie 1850

Am priimit scrisoarea ta de la 14 fevruarie, precum și 800 fr. [1]. Îți alătur aci chitanța de 300 franci ce am dat la croitorul care mi-ai zis.

Daca novelile despre Transilvaniea vor fi adevărate, apoi e foarte rău, căci nu e mijloc d-a izbuti fără arme în contra austriecilor și muscalilor. „Gazeta Transilvaniei" din 6 fevruarie nu pomenește nimic, nici de arestarea Iancului, nici de agitațiea popolului. În numerile trecute din ianuarie era că pe Iancu la un tîrg, în munți, îl arestuiseră niște soldați, dar că popolul se răsculase, armîndu-se cu pari, și capitanul fu silit a-l elibera, rugîndu-l să liniștească poporul căci greșală s-a făcut. În alt număr spune că Iancu cu Axentie au prînzit la Volghemut, în Sibii, și că vor porni la Viena. În urma acestora am hotărît să trimit pe Arăpilă acolo. Era să-l pornesc, dar mai aștept vro trei-patru zile, să vedem ce se mai aude.

Mă măgulesc a crede că e o minciună scornită în București de unde es multe. Niște scrisori, sosite aci mai dăunăzi, vestea că pe Bolliac l-a închis și pe tine te-a exilat în Siriea.

În „Gazeta Transilvaniei" asemenea nu se vorbește nimic de *guerilas* din Carpați.

La 9 ale acestiea, ese la Londra o foae franțozească, de Golovin, supt titlul „Le Fédéral". Mi-a scris să-i trimit articole. Eu socot să mă duc acolo pe la sfîrșitul lunii. Am scris să întreb daca Mazzini a sosit acolo. Cred că cu dînsul, cu Ledru Rollin, cu Manin, pe care l-am cunoscut mai dăunăzi aci, și alții, de fiecare nație cîte unu să facem un comitet revoluționar european, conservînd, totdeodată, comitetu Europei Orientale. Mi-am închipuit un șir de comitete supuse unul altuiea, începînd gradat: 1) de la județe, 2) la cele cinci țeri române, 3) unul central în Paris pentru toată românimea; și apoi acele două pentru chestiile internaționale și europene[2].

Scrisorile din țeară vorbesc mult de o amnistie pentru espatriați, din care se va esclua numai locotenenții, Magheru și tu, zic unile, iar altele pun pe Bolliac în locu-ți. Spune-mi, la un asemenea caz, ce gîndești că e de făcut. Eu cred că unii din noi, măcar, să nu intrăm în țeară, unde nu putem face nimic. Afară numai de cazul cînd am putea fi aleși de deputați la Adunarea pentru reviziea Regulamentului.

Nu ți-am trimes încă socoteală sus-scrisă din pricină că, cînd am arătat-o întîi, era și puțini căuzași și D. Brătianu ridica oarecare obiecții seci, și d-atunci nu i-am putut aduna, dar o voi face în zilele astea. Hîrtiea însă nu a eșit din mîna mea. Dar ce folos că cauzașii de la Brussa au trimes aci numai o copie intărită după cea furată de dînșii, adăugînd și un teanc grozav de acuzații împotrivă-ți și împotriva noastră tutulor. Locotenenții ne-au împărtășit oficialmente acele acte. Dar eu am spus în adunare că n-am dorință să aflu mișăliile și înjurăturile a asfel de oameni, și cetirea hîrtiilor se opri înapoindu-se d-lor locotenenți.

Întîmplările din Greciea a dat prilej celor *albi* d-aci sau aux ré[actionnaires] ca să se apropie de Rusiea, vinuind că Palmerston umblu să-i încurce într-un resbel.

Spune-mi ce ai de gînd să faci? Rămîi acolo sau vii încoaci? Spune cocoanei să mă ierte că nu i-am putut scrie și că aceasta n-o escuzează că îmi scrie așa rar.

Negri este să vie în primăvara asta aci. Asemenea și Bălăceanu se întoarce la mai, în Paris.

Ar trebui să îngrijești ca să arzi acele scrisori ale mele, care vorbesc de comitetul de la Londra.

Bolliac mi s-a plîns că tu nu îi încredințezi nimică. El îmi spune că e mîndru de lucrările tale și de activitatea ta. Spune-i cîteodată ce e de spus. E curios ca o femee. Văd că rezonează drept și îl știu că nu e indiscret. Eu îi voi scri că mă pui în relații cu revoluționarii Europei, d a r n u-i v o r b i d e c o m i t e t.

131

CĂTRE ION GHICA

Știri din Franța, din Principate și din Transilvania. Despre un memoriu al lui A. G. Golescu. Trimite o scrisoare către A. Golescu Albul. Îl întreabă ce contribuție poate da ziarului „La Pologne" sau altui ziar al emigraților. Despre intenția sa de a scrie o lucrare asupra chestiei sociale la români.

Paris, 16 martie 1850

Am tare puțin a-ți scri și vreme asemene puțină. Izbînda electorală a socialiștilor schimbă starea lucrurilor aci. Ministeriul cade. O. Barrot a și dat demisiea.

Din țeară îmi scrie că boerii s-a spăimîntat că o să ne dea amnistie și să ne întoarcem.

„Gazeta Transilvaniei" s-a oprit.

Iancu e dus la Viena, dar nu arestat.

Golescu va pleca săptămîna asta la Viena.

El a făcut un memoar asupra stării politice a țării, pe care îl vom da aci și la Londra. Cu poștia viitoare îți voi trimite o copie.

Îți trimit deschisă această scrisoare către Albul ca să citești răspunsul meu la scrisoarea lui către Ștefan. O poți citi și la alții, de vei găsi de cuviință.

Cartele de vizită le-am dat să le facă, de voi putea ți le voi trimite cu acest curier, adecă de le va priimi Sefels. Acesta îmi dă zor ca să ajutăm și noi publicațiile presei. Spune-mi cu cît ai putea ajuta „Poloniea" sau alt jurnal, dupe cum ai zis. Voi să fac o broșură franțozească asupra chestiei soțiale la noi.

Complimente respectoase la leneșea d-[ta]le cocoană, care nu mai îmi scrie.

N. B.

132

CĂTRE ION GHICA

Confirmă primirea unor documente privitoare la proprietatea rurală. Despre lucrarea pe care o scrie asupra acestei chestiuni. Zvonuri despre amnistie. Știri din Transilvania. Despre un articol al lui Eliade publicat într-o revistă franceză.

Paris, 26 martie 1850

Am priimit scrisoarea ta de la 6 martie, împreună cu toate documentele despre chestiea proprietății [1] și mă și ocup a lucra o broșură franceză

de vro patru coli de tipar asupra acestii chestii, ce[a] mai importantă a revoluției noastre.

Aș vrea să știu daca reformele promise se vor mărgini în aceste lucrări ale comisiilor despre proprietate. Daca nu se vor face reforme generale a Regulamentului.

În privința amnistiei, am auzit și noi. Ca să ne hotărîm la ceva, așteptăm s-o vedem eșită. Eu scrisesem în țeară, la familie, de sînt două [. . .] *, că n-am de gînd să mă întorc. Soră mea îmi scrie că boerii sînt spăimîntați de întoarcerea noastră; că unul spuindu-i că crede că poate n-om vrea noi să venim și anume de mine, ea i-a răspuns că într-adevăr crede că nu ne-om grăbi a veni, căci o să ne doară inima să vedem țeara în stare în care au adus-o boerii cu muscalii. Eu cred însă că unii din noi, cari nu fac nimic, nici au ce face aci, mai bine e a se întoarce în țeară, mai cu seamă în cazul cînd s-ar face reforme sau s-a deschide o Adunare națională; atunci ne-am putea duce toți, măcar vremelnicește, în țeară. Ar trebui să împingi acolo la deschiderea unei Adunări, fiind numai acesta mijlocul d-a face ceva îmbunătățiri în țeară. Dar ar trebui ca să nu fie numai o Adunare de boeri. Nu sînt însă de ideea ta d-a te lăsa să te trimiță la Alep. Ai putea fi mult mai folositor aci decît acolo.

Alecu Golescu încă n-a putut pleca din pricina banilor. Eu îi fac vro 130 fr., dar nu-i ajunge. Cred că o căpăta încă vro 170, și așa va putea pleca pînă în trei zile.

Iancu trebue să fie tot la Viena. ,,Gazeta Transilvaniei'' s-a oprit [2], iar ,,Bucovina'' ese de două ori pe săptămînă. Gazeta lui Carcalechi [3] și ,,Buletinul'' le priimește Rosetti aci, prin Winterhalter, care e în țeară [4].

Sefels mi-a făgăduit a-ți trimite prin D. Arzuneanu, ce pleacă d-aci pentru Constantinopol, cartele de vizită și niște broșuri ce îți trimit pentru tine și altele de la Bolintineanu pentru Catargiu.

Apropo de broșuri. La 1848, toamna, A. Golescu dedese lui Biberstein (Buginski) niște broșuri ca să mi le aducă în țeară, unde mă aflam atunci. El spune că ți le-a dat ție la Constantinopol. Adevăr este?

Poezia alăturată e pentru cucoana d-[ta]le.

Pentru a escluziea lui Eliad și Tell din amnistie? Li se face o poziție esceptională, ce nu merită. Eliad a și protestat într-un articol în ,,Semaine'', plîngîndu-se că Poarta tocmai pe cei credincioși ai ei nu-i iartă [5].

Multă frăție la toți d-acolo,
N. B.

133

CĂTRE P. TEULESCU

Îi trimite o parte din manuscrisul *Reformei sociale* pentru a-l transcrie.

[Paris, martie 1850]

Dragă Teulescu,

Mă rog copiază aceasta și ad-o mîine seară.

* Cuvînt lipsă în ms.

134

CĂTRE P. TEULESCU

Îi trimite o altă parte din manuscrisul *Reformei sofiale* **pentru a continua transcrierea.**

[Paris, martie 1850

Iubite Teulescu,

Te-am aşteptat pînă la două ceasuri. Mă rog să-mi aduci acestea mîine de dimineaţă.

135

CĂTRE ION GHICA

Trimite un memoriu scris de A. G. Golescu. Despre Kossuth. Despre un proiect de confederaţie la care lucrează şi pe care urmează să i-l trimită. Despre apropiata tipărire a lucrării privind chestia proprietăţii rurale la noi. Despre revista proiectată.

Paris, 6 aprilie 1850

Îmi păru tare rău că aflai că eşti bolnav.

Îmi pare bine că Bolliac a scăpat de toate belelile şi că Caracaşi a eşit la lume ; eu îl credeam închis. Nu ştiu nimic de Manu, Duilie şi Dincă. Îţi trimit trei esemplare din memoarul făcut de Golescu ca să dai la Aupick, Canning şi Ali paşa. Am zis lui Sefels să trimiţă unul lui Ahmet Effendi. Eu am scris lui Stuard şi lui Palmerston şi le-am trimes cîte unul. Am însărcinat pe cel dintîi să-l dea la cel d-al doilea. De ai vreme, pune de scoate o copie dupe memoar şi împărtăşeşte-o la cauzaşii de la Brussa.

Memoarul tău, ce ai trimis lui Kossuth, e bun, dar aş fi vrut să fie mai lămurit [1]. Eu cred că cu Kossuth e puţin de făcut, căci e foarte entêté în ideile lui.

Îţi voi trimite un proiect de confederaţie, ce voi să fac, pe aceste baze :

1. Trei naţionalităţi deosibite cu teritoriul şi administraţiea lor : ungurii, românii şi iugoslavii.

2. În privinţa despărţirii teritoriului, se va socoti maioritatea locuitorilor judeţului sau a comitatului. Minoritatea, de va fi mare, va dobîndi garanţii naţionale de limbă, de religie şi de administraţie comunală, iar va fi lipită de teritoriul maiorităţii. Statul federal se va numi *Staturile Unite ale Dunării* şi vor coprinde, afară din tot rigatul Ungariei, Bucovina, Moldova, Valahia, Serbiea şi Basarabiea, cînd om lua-o.

3. Adunare centrală federală de 150 deputaţi, cîte 50 de fiecare din trei naţionalităţi. Se va aduna în tot anul în capitala fiecării naţionalităţi pe rînd. Ea va hotărî şi limba discuţiilor sale (franţozească şi nemţească sau alta).

Adunarea va numi, pe un an, un guvern federal de trei membrii, din cari unul va fi ministru de resboi, altul al pricinilor din afară şi al treilea al comerciului şi comunicaţiilor.

Aceste ministeriuri numai şi cu treburile lor sînt treburile federale.

Adunarea va hotărî şi partea dăjdii ce trebue a da fiecare naţionalitate, dupe populaţiea şi veniturile sale, pentru federaţie. Însă strîngerea dăjdiilor va fi făcută de guvernul deosibit al naţionalităţilor.

Completează aceste principe din capul tău, pînă cînd îţi voi trimite proiectul ce voi să fac, şi care cred că va fi priimit de Teleky şi Klapka, şi-i vom da un caracter semioficial. Gîndesc să pui pe Czartoryski să reprezenteze pe sîrbi cu iugoslavi.

Eu pun supt tipar în zilele astea o broşură în franţozeşte asupra chestiei proprietăţii la noi. Dup-aceea apoi mă apuc de publicarea revistei româneşti. Nu uita că mi-ai făgăduit a agiuta această întreprindere şi te grăbeşte.

Golescu a plecat aseară...

Al tău,
N. B.

N-avusei vreme a scrie nici frate-meu, nici la nimeni altul. Spune-le la toţi multă sănătate.

Ţi-am trimis prin Sefels harta de la Artaria, de la Viena, cărţile de vizită şi nişte broşure.

136

CĂTRE ION GHICA

Îi comunică noua sa adresă. Despre un articol din presa franceză privitor la România. Reintîlnirea cu Bistrzanowski. Îi anunţă apropiata punere sub tipar a lucrării *Question économique*. **Despre noi acuzaţii calomnioase aduse de Eliade lui Bolliac.**

Paris, 16 aprilie 1850

N-am ce-ţi scri mai deosibit d-aci. Ştiri din ţeară iar n-avem, nici de la Golescu, ce trebue să fie tot la Viena.

Vreme încă n-am să-ţi scriu mult, că mă aflu mutîndu-mă. St. Dominique, St. Germain, 18 este adresa mea acum.

Am văzut aci pe Bystrzanowski, iar Zamoiski n-a sosit încă.

Complimentele mele lui Caracaşi şi la toţi prietenii.

N. B.

În jurnalul „La Semaine" este un articol lung despre noi, corespondință din Moldova, trasă din foaia Bucovinei.

N-am avut încă vreme a vedea „Concordia". În săptămîna asta pun supt tipar scrierea mea de care ți-am vorbit. Crez că te va interesa. Aș dori mult ca să n-apuce turcii a priimi lucrările comisiilor pîn-a nu eși lucrarea mea.

Am trimes eri răspuns lui Eliad prin N. Golescu, ca să nu mai poarte grija lui Bolliac că a furat diamantele Ungariei, căci a scăpat de toate. Eliad îi poartă grija tot în sensul care i-o poartă și m-me Eliad, adecă îl hulește. El zice că dovadă că Bolliac este unealta muscălească e prieteșugul lui cu Kotov și Mavru etc.

137

CĂTRE ION GHICA

Îl înștiințează că a început tipărirea lucrării *Question économique*. Știri din Moldova. Zvonuri despre amnistie. Despre situația politică din Franța. Despre un articol al lui I. Ghica publicat în „Concordia".

Paris, 26 aprilie 1850

Scrisoarea ta din 2 aprilie am priimit.

Banii ce spui că o să-mi trimiți vin foarte la vreme, ca să poci plăti cu o parte dintr-înșii (la 300 fr.) tipărirea scrierii mele, ce nădăjduesc a ți-o trimite cu poștia viitoare.

Astăzi am pus-o supt tipar.

Din 500 fr. ce mi-ai trimes, am plătit 300 fr. datoriea pentru șăderea la Londra și 100 am dat lui Arăpilă.

Aștept la sfîrșitul lunii bani d-acasă, cu care să mă reped pe la Londra, de va fi trebuință. Pricina că nu m-am dus pînă acum a fost că atît Klapka, cît și ceilalți m-a înștiințat că sînt să vie aci.

Din Moldova îmi scrie de la 8 aprilie Balș Theodore și nevasta lui că a eșit amnistiea și mă poftesc împreună cu toți prietenii mei să merg p-acolo, să trăesc vro cîtăva vreme cu dînșii. De o fi adevărat că s-a dat amnistiea, apoi mă duc pentru cîteva zile p-acolo, fiindcă doresc să văd pe mumă-mea și i-am scris să vie la Focșani sau Galați, ca s-o întîlnesc. Voi să vedem ce mai putem face cu moldovenii și de le putem scoate ceva bani, căci toate planurile rămîn în nelucrare din această pricină.

Starea de astăzi a lucrurilor nu poate întîrzia mult a se preface. Nici albii, nici roșii nu vor putea să aștepte pînă la 1852 [1]. Partida care va simți că are să fie biruită atunci prin vot, va îngriji mai din vreme a face o mișcare, *un appel à la force*. Cei albi sînt foarte descurajați împreună cu burgravii și margravii lor.

Sînt sigur că înainte de un an vom avea de lucru și mult. Trebue dar să ne gătim în tot chipul.

Soțiala în Franciea aduce *forcément* resbelul general.

De la Arăpilă n-am nici o scrisoare pîn-acum.

Articolul lui Noguèz este incomplet și concluzia proastă; nu poate a-mi sluji nimic. Vei vedea în articolul meu greșalele [2].

Articolul făcut de Ionescu asemenea e mult greşit, precum şi chipul de despăgubire ce arată şi pe care sînt silit a-l refuta.

Am căutat la un cabinet de lectură numerile din „Concordia" dar n-am găsit pe acele trecute, unde trebue să fie articolul tău. Era mai bine să mi le trimiţi.

Sper că peste puţin să ne putem împărţi cum zici, dar încet, *au fur et à mesure*, ce poate fiecare, potrivit mijloacelor băneşti.

N-am vreme a-ţi scri mai mult. Complimente la cocoană.

Al tău,

N. Bălcescu

Barbu de ce nu-mi scrie?

M-me Rosnovano a venit aci.

138

CĂTRE ION GHICA

Despre lipsa de bani. Ştiri de la A. G. Golescu şi Laurian. Veşti din Transilvania. Austriecii pregătesc românilor „lanţuri nuoă ..., iar libertăţi deloc". Despre Kossuth; imposibilitatea de a mai lucra cu dînsul. Diferite.

[Paris], 6 mai 1850

Prin scrisoarea din 5 aprilie îmi spui că o să-mi trimiţi cu poştia viitoare bani şi nu mi-ai trimes, dar îmi dai comisioane, pe care, cu părere de rău, nu le poci face pîn-a nu priimi bani de la tine sau d-acasă, căci acum mă aflu fără para. Din 500 fr. ce mi-ai trimes luna trecută am dat 100 fr. lui Golescu şi 300 spre a plăti datoriea de la Londra, încă opt fr. pentru cărţile de vizită etc. Aştept banii aceşti făgăduiţi, ca să plătesc tiparul broşurei mele care ese în săptămîna asta.

Golescu şi Laurianu mi-a scris de la Viena. Muscalii a trimis cavalarii la 3 prefecţi, Iancu, Axente şi Balint, şi la alţi români din Transilvaniea. Golescu lucrează ca românii să nu le priimească. Românii din Austriea n-au dobîndit încă nimic din cererile lor; de aceea sînt foarte nemulţumiţi. Se aşteaptă să iasă constituţia provincială a Transilvaniei. În Transilvaniea s-a introdus în toate trebile oficiale limba germană şi bureocraţiea austriacă. „Lanţuri nuoă, scrie Lauriani, se pregătesc, iar libertăţi deloc; ei se tot escuză cu starea provizorie, însă pasurile ce fac şi ca provizorii sînt rele". „Gazeta Transilvaniei" are să iasă din nou supt redacţiea lui Murăşanu. Ministeriu austriac a compus la Viena o comisie pentru formarea unei terminologii juridice române, în care se află numiţi Laurianu, Maiorescu şi Aron Florian. Atît este tot ce a dobîndit pozitiv românii de la Austriea.

Golescu mă povăţuieşte să nu cumva să calc cu piciorul pe la Viena.

Românii noştri din Transilvaniea (Manu etc.) s-a tras în Serbia.

Notiile istorice ce îmi ceri voi căuta a ţi le trimite prin poştiea viitoare.

Îmi pare rău că tu şi Golescu v-aţi pus să tulburaţi pe morţi zăcînd în cimitiriul lor. Kossuth e mort şi nu ne mai poate sluji; lăsaţi-l în pace. Am făcut cu dînsul tot ce era cu putinţă. L-am silit a da un démenti à sa vie et à son principe, acordînd acele concesii incomplete românilor. C'était un acte de suicide. Il ne peut plus aller au delà. Kossuth e reprezenta[n]tul a Ungariei trecutului, a unui trecut îngropat pentru totdauna. Ne trebue a ne adresa la un reprezenta[n]t al Ungariei viitorului, al Ungariei putincioase. L'action de Kossuth sur les destinées de la Hongrie est finie pour toujours.

Noutăţile d-aci le ai prin gazete.

Achmet Effendi a scris aci că se află în ţară şi o triadă ca a lui Pierre Leroux; acesta este: Protectoratul, Hospodaratul şi Boiaratul.

De amnistie îmi pare rău că nu se mai aude nimic, căci aş dori să mă reped în Moldova.

De ce Barbu nu mai îmi scrie?

La m-me Ghyca, mă rog, să nu spui nici complimente, nici că o doresc, căci sînt supărat pe d-ei, că nu mi-a răspuns la mai multe scrisori.

Adio,
N.B.

Îţi întorc scrisoarea lui Golescu şi cea către Melic, care am auzit că s-a întors acolo.

139

CĂTRE ION GHICA

Ştiri despre mişcările politice din Franţa şi eventualitatea unei revoluţii. Despre fratele lui Ion Ghica. Lipsa de bani. Diferite.

[Paris], 16 mai 1850

Aici este o neodihnă şi o tulburare în toate spiritele, produsă prin reformarea legei electorale [1]. E mare minune, de s-o petrece lucrul cu linişte. Poporul vrea să iasă la uliţă şi la harţă. Capii şi giurnalele roşii se silesc cît pot a-l opri. O parte din soldaţi sînt cu poporul, dar povăţuesc a nu se bate acum, ci a aştepta vro două luni, în care vreme toată armata se va roşii. Mai mult de 150 mii de iscăliturі vor protesta în Paris în contra legii ce se propune. Ideea roşilor d-a întinde lupta în toată Franciea şi a nu o concentra numai în Paris e bună. Fără îndoială că această lege va aduce un lung resbel civil, de nu acum, dar peste puţin. Patimile sînt aprinse în cel mai mare grad. Ambele partide nu respiră decît macelărirea partidei contrarie. C'est une guerre d'extermination sans exemple dans les annales du monde. Ce va eşi din acestea toate? Poate deocamdată un folos mare pentru Rusiea. Trebue să prevedem tot şi să ne ţinem gata la toate eventualităţile.

Din cartea mea d-abia s-a tipărit trei coli [2]. Mai este încă trei, prin urmare d-abia cu poştia viitoare la 26 ţi-o voi trimite. Gîndesc că am sleit chestiea şi am dat lovituri de bardă Regulamentului şi boerilor.

Eu îngrijesc şi povăţuesc pe frate-tău aci cît poci. Fă, te rog, şi tu asemenea cu frate-meu acolo. Iată îi scrisei. Dă-i de lucru şi pune-l să citească la cărţi, să nu-şi piarză vremea.

Nu mi-ai trimes banii de care mi-ai vorbit. Lipsa banilor m-a oprit de a zori tipărirea cărţii. Aştept d-acasă. Poate m-oi repezi pentru cîtăva vreme la Londra, de mi-o veni. Arăpilă, de asemenea, îmi scrie de la Viena să-i trimit vro sută franci.

Adio,
N. B.

140

CĂTRE ION GHICA

Diferite. Anunţă apariţia scrierii *Question économiques*. Despre nemulţumirile din Franţa provocate de noua lege electorală. Cere îndreptarea unor greşeli de tipar din lucrarea sa recent apărută.

Paris, 26 mai 1850

Despre istoriea de la Belgrad mi-a spus şi Bystrzanowski. Am ispitit pe Teleki şi am văzut că el nu ştie nimic. C e i d e l a Londra, ai mei cunoscuţi, s- a u d u s î n E l v e ţ i e a pentru treabă.

N-am avut încă vreme a-ţi trimite notele, dar cred că cu poştia viitoare. Cred că e de prisos : 1° că n-oi putea a-ţi trimite note lungi şi desluşite ; 2° că Pujade pleacă din ţeară peste curînd, en congé. Este aci unul ce a fost consol la Odesa, care va porni peste puţin spre a-l remplasa. A cerut Rusului (Moldovanu) să-l facă cunoscut cu noi şi aştept să mi-l aducă astăzi la mine.

Aştept să-mi aducă de la tipografie vro cîteva esemplare din broşura mea, spre a-ţi trimite. Am dat zor, ca să poci avea vro 10 măcar ca să-ţi trimit, şi cu poştia viitoare voi trimite mai multe. Să cauţi a o pune în mîna turcilor şi ambasadorilor, cum şi a trimite în ţeară lui Ahmet Effendi şi la toţi prietenii. P-acolo ai mai multe mijloace. Am fost d-o dignitate aspră către turci în broşură, fără însă a-i ataca. Sînt curios să ştiu opiniea ta despre scriere.

N-am pus numele socotind de prisos, de vreme ce toţi ai noştri din ţeară vor pricepe că eu am scris-o. De aceea cred că e de prisos a face un mister către turci despre numele autorului.

Aci discuţiea legei electorale tot se urmează. O parte mare din popol vrea să iasă la maidan, la trîntă, dar muntenii îi opresc[1]. Emigraţii franţozi din Londra şi Elveţiea îi îndeamnă a se bate. Eu n-aş vrea acum bătae, căci cred că n-or izbuti şi apoi şi izbutirea o cred intempestivă, din cuvintele ce foarte bine ai developat în scrisoarea ta lui Russet.

Golescu e la Viena și îmi scrie că românii din Transilvaniea sînt foarte întărîtați.

N.B.

Ți-am trimes 5 esemplare din broșura mea prin poștie, adresate la Hôtel d'Angleterre.

Să bagi de seamă a îndrepta aceste greșeli :

1° pagina 72, linia 37, a șterge cuvintele : divisé en séries.

2° p. 81, lin. 23, a pune : ses firmans, în loc de : les fermiers.

Aceste greșeli a trecut din vedere-mi, căci mă grăbeam eri ca să poci a ți le trimite astăzi [2].

Voi căuta a-ți mai trimite și prin Sefels.

Nu mi-ai spus daca memoarul făcut de Golescu l-ai dat acolo și ce efect a făcut.

141

CĂTRE ION GHICA

Trimite 50 exemplare din *Question économique*. Îi cere să adauge o notă în chestiunea posluşnicilor. Nemulţumirea unor emigraţi români faţă de modul cum a tratat chestia proprietăţii. Dezminţirea zvonului de amnistie. Lipsa de bani. Trimite nişte articole din „Le National" şi o scrisoare a lui Fernez. Diferite chestiuni în legătură cu Pantazi Ghica.

Paris, 6 iunie 1850

Iubite Ghica,

Sînt bolnav puțin ; de aceea puțin îți voi scri. Ți-am trimes prin comisionarul ce mi-ai însemnat la Belhommne, neguțătorul de acolo, 50 esemplare din broșura mea. Trimite dar la acesta de le cere, căci le-am trimes pe numele lui. Caută a le băga în țările noastre. Spune-mi ce impresie a făcut broșura la turci. Ar trebui să faci o notă și s-o dai, atît lui Ali pașa cît și s-o trimiți lui Ahmet Effendi, în care să zici, aceea ce mi-a scăpat din vedere, că la 1831 boerii se împotrivea la desființarea *posluşnicilor*, tot cu aceleași cuvinte ce dau astăzi împotriva libertății muncii, zicînd ca nu vor avea cu ce se sluji în casă și în curțile lor și a cultiva viile lor cele numeroase (vezi pentru aceasta mucalita scrisoare a lui Dudescu către Villara, tipărită în „Popolul suveran" din avgust 1848, pe care ar fi bine s-o traduci și s-o arăți turcilor) [1] ; că cu toate aceste, desființîndu-se poslușnicii nu din vrerea boerilor, dar prin ucaz rusesc, boerii se putură sluji mai bine cu slugi simbriașe și toate viile se cultivă azi mai bine cu munca liberă, à la journée et à la tâche, fără ca aceasta să fie prea scumpă sau să lipsească. Ar trebui încă să dai oarecari dezvoltări despre rentă, care este încă foarte îngreoiată, socotită 5%, de vreme ce în Francia nu este decît 2 sau 2½%.

Comuniștii noștri aci sînt nemulțumiți că n-am cerut aboliția proprietății, a rentei etc. Noi, care am atacat privilegiul și monopolul pro-

proprietății, vom fi nevoiți a ne lupta odată spre a apăra proprietatea de comunism.

Am priimit o scrisoare de la T. Balș, prin care îmi anunciază cu părere de rău că amnistiea este o minciună, deocamdată. Eu știu iluziile dupe care aspiră Balș; dar cred că candidații de acest fel tocmai ne sînt folositori și trebuincioși, pentru aceea țin relații cu dînsul. C'est un assez brave homme du reste et il parait avoir beaucoup d'affection pour moi. Așa nu e de sperat să merg în Moldova. Era să vie Negri aci, dar nu cred că va veni. Mavrogheni și Alex. Mavrocordat sînt să vie la Ems cu nevestile lor și apoi aci. Ce fel de oameni sînt aceștiea pe care nu i-ai cunoscut? Eu nu știu ce o să fac. Ce o să mă mai fac? Mijloacele nu mă iartă a mai șădea în Paris și mă tot uit încotro s-o apuc, ca să găsesc *la vie à bon marché.* Poate m-oi duce a mă așeza în vrun oreșel al Spaniei, căci a veni la Constantinopol nu ciștig nimic în eftinătate.

N.B.

[1.] Îți trimit niște articole eșite în „Național", să le trimiți la brussani. Îți trimit alăturată scrisoare de la D. Fernez. El m-a rugat ca să-i deschizi creditul asfel, adecă să autorizezi pe Pillet et Wille, bancherul, a plăti ses bordereaux.

2. Să-i răspunzi daca priimești ca frate-tău să mănînce la masa familiei lui, dupe cum zice că a găsit doctorul de cuviință.

3. Eu l-am autorizat ca să ia un repetitor de matematică. Asemenea are un profesor de arme și de piano, dupe hotărîrea lui Golescu.

4. Să regulezi îmbrăcămintea lui. Frate-tău mi s-a plîns că n-are cizme. Eu am rugat eri pe d. Fernez să-i facă, pînă vei scri tu. Despre toate aceste puncte, mă rog să dai deslușiri cum vrei să se urmeze.

142

CĂTRE DUDLEY STUART

Îi trimite două exemplare din *Question économique* cu rugămintea de a remite unul lui Palmerston.

Paris, 15 juin 1850

Milord [1]

Permettez-moi de vous prier d'accepter l'hommage d'un petit ouvrage sur la situation économique des Principautés Danubiennes, que je viens de publier, et de bien vouloir remettre un exemplaire à Son Excellence lord Palmerston, en attirant sa bienveillante attention sur l'état agonisant de ma patrie.

En vous priant, Milord, d'excuser la liberté que je prends, veuillez accepter l'assurance de ma très haute considération.

J'ai l'honneur d'être, Milord,

Votre très humble serviteur,
N. Balcesco

143

CĂTRE ION GHICA

Trimite un certificat medical privind pe Pantazi Ghica cu o scrisoare a lui Fernez. Știri despre primul. Cere un raport al lui I. Ionescu. Trimite un articol apărut în „La Ligue des peuples", împotriva lui I. Ghica. Trimite o scrisoare pentru Al. Zane. Îl roagă să se îngrijească de fratele său. Diferite.

Paris, 16 iunie 1850

Iubite Ghica,

M-ai pus în mare nevoe cu întîrzierea acelor bani, dar, în sfîrșit, cred că peste trei zile îi voi priimi, dupe cum îmi scrii.

Îți trimit aci alătur un certificat al doctorului și un răvaș al lui Fernez, dupe care am fost silit a autoriza pe frate-tău să mănînce la masa lui Fernez numai pînă în șase săptămîni, timp necesariu pînă să vie răspunsul tău și hotărîrea cum vrei să se urmeze într-aceasta. De aceea scrie-mi îndată. Frate-tău asemenea se plînge că n-are haine, că tu nu i-ai hotărît de unde să ia și cine să-i facă. A venit la mine de i-am dat o pereche de cizme, că n-avea; și m-am dus de am rugat pe d. Fernez să-i cumpere o pereche de cizme.

Aș vrea să-mi trimiți raportul lui Ionescu.

Prin mocani s-ar putea face propagandă și în Principate.

Îți trimit aci un articul tipărit de o foae mensuală, ce ese la începutul fiecării luni, supt numirea de „Ligue des peuples". Redactorul ei este unul Carpentier, ce fusese colaboratorul à „La Tribune des peuples" și bănuit că are relații de aproape cu poliției. Acum este prieten cu Eliad și vei vedea ce scrie vestitul locotenent împotriva ta.

Îți trimit o scrisoare către Zane, spre răspuns la ceea ce mi-a trimes; cetește-o și tu.

Mă rog îngrijaște de frate-meu cevași, cheamă-l și fă-l să înțeleagă de nebuniea ce am auzit că voește a face, a se însura și cu o fată săracă cînd și el e sărac. Eu sînt așa de supărat asupră-i încît nu-i poci scrie; să se gîndească la biata mumă-mea atît de necăjită și cît o să sufere cînd va afla.

Caută a trimite din broșuri în țeară și în Moldova; trimite cu vaporul vro două trei la m-me Anica Ghica, la Galați, și la Negri.

Al tău,
N. B.

Cauzașii d-aci urlă că în „Buletin" [1] din urmă vinzi țeara turcilor; vezi scrisoarea către Zane.

Trimite la Brussa articolul lui Eliad.

144

CĂTRE ALEXANDRU ZANE

Despre organizarea emigrației. Despre criticile pe care unii dintre emigrați le aduc cărții sale *Question économique*. Despre diferite calomnii puse în circulație la adresa sa și a lui I. Ghica de către I. Eliade. Despre opoziția unor emigrați față

de ideea de unire a ambelor emigrații române sub un șef unic. Despre Mazzini. Despre un dictator sau un triumvirat. Necesitatea pregătirii războiului pentru independență. Despre preocuparea sa de a scrie istoria lui Mihai Viteazul. Diferite.

Paris, 16 iunie 1850

Iubite Zane,

Îmi pare rău că vremea nu mă iartă astăzi spre a răspunde mai întins la frumoasa dumitale scrisoare din 28/10 aprilie 1850. Cînd ai ști starea emigrației de aci, cînd ai vedea cîte capete atîtea și idei și sistemuri deosibite; dar ce zic idei și sistemuri [...] * idei [...] * să nu fim organizați decît în *taină*, adecă în soțietate secretă. Din deosibitele corespondințe ce au urmat între noi au eșit, de nu o organizare, încai aceste foloase. Am priceput: 1°, oamenii care au norocire de a se bucura de încrederea maioritătii emigraților. 2°, principele pe care această maioritate voește a lucra înainte [...] * sînt: 1° pentru [...] * țerii și să putem căpăta mai multe mijloace de lucrare. Într-un cuvînt, lucrînd pentru *viitor* să nu uităm *prezentul* și lucrînd pentru *prezent* să nu uităm că aceasta este un punct de tranziție ca să ajungem mai lesne la *viitorul dorit*. Fără îndoială că nu cred că prin mijloacele diplomatice, rugînd adecă împărățiile să se milostivească asupra noastră, putem mîntui țeara, [...] * a declara asemenea n-am încetat a mustra pe turci că nu-și împlinesc îndatoririle lor către noi.

Eu sînt acuzat că în broșura mea asupra chestiei economice în Principate: 1°, am ocrotit boierimea; 2°, am priimit răscumpărarea cu despăgubire și am conservat proprietatea mare; 3°, că trebuiam să declar aboliția proprietății în genere; 4°, că sînt ciocoi către turci și în sfîrșit că vînd țeara muscalilor la sfîrșit zicîndu-le [...] * că în concluzie, atît către turci, cît și către muscali am vrut să iau rezerve pentru viitor; le-am zis ca Mazzini francezilor: ne-ați călcat drepturile noastre și ne-ați chinuit zicîndu-ne că voi aveți să ne faceți fericirea, *faceți* dar acum; sau de nu să știți că acest popol are să vă ia seama odată, și daca nu vă temeți de dînsul [...] * nu va fi niciodată [...] * lesne ca pe girondini acuzîndu-ne că sîntem oameni de stat reacționari, trădători. Cîte pricini de descuragiare cînd aș căuta încuragiare și răsplătirea în opiniea oamenilor, iar nu în conștiința mea. Ghica, de pildă, e acuzat în public, în gazete, de Eliad, că la Constantinopol vinde țeara rușilor, partidele îl acuză că o vinde [...] * în privința organizației iată opiniea comuniștilor d-aci, nu trebue să numim un *cap*, căci daca acela va mîntui țeara bătînd și gonind pe ruși și scăpînd asfel cu țeara Europa întreagă, el ar dobîndi prea multe drepturi la recunoștința nației și asfel s-ar face poate un tiran. La care eu am răspuns că de s-ar găsi un român care să facă aceste minuni m-aș [...] * Eliad [...] * ce element va avea ca să sprijine tiraniea lui.

Cel mai mare revoluționar din Europa, Mazzini, iată ce zice într-o scriere de curînd eșită: trebue a deosibi două stări: *insurecțiea și revoluțiea*. Cea dintîi fiind o stare de resboi cere ca puterea să se concentreze cît se va putea [mai] multă în mînă de oameni [...] * [în]crederea poporului [...] * să numim un dictator sau la nevoe un triumvirat. La reproșul ce îmi faci, prietene, la începutul scrisorii d-le de aceea ce ar fi fost mai bine să fac în vremea revoluției și locul ce trebue să luăm, am

* Lipsă textul în fotocopie.

răspuns înainte în scrisoarea Golescului. Acum sînt hotărît ca la o vreme de care vorbim, să mă fac catană şi să mă lupt mai bine obscur într-un cîmp de bătălie cu duşmanii naţiei mele, decît să mă lupt în piaţă cu demagogii şi să mă amestec la guvern. Pentru aceea mă pregătesc reîncepînd oarecare studii de artă militară, de care m-am ocupat, sînt acum vro zece ani. Teoria trebuie să precedeze practica. Aceasta o fac cu atît mai mult că nu e alt nimeni care vrea s-o facă, şi că cred că numai cu resbelul ne putem mîntui.

D-stră cunoaşteţi acum ideile tutulor fracţilor emigraţiei române. De vă veţi duce în ţeară pîn-a nu ne tîlmăci şi a ne organiza de aproape, lucraţi şi propagaţi acele idei ce credeţi că sînt mai juste. Principele sînt direcţiea lucrării. Apoi organizîndu-se o concentrare tainică lesne vă vom înştiinţa şi vom căuta a ne lumina şi a ne dirija unii pe alţii. Să nu vă temeţi că vom rămînea neorganizaţi; într-aceasta vom căuta şi căutăm cît putem a ne lumina şi a ne apropia cu toţii şi să facem să înceteze dezunirile între emigraţi; dar trebue oarecare timp.

Salutare şi frăţie,
N. B.

Pentru scrierea asupra românilor din Austriea de mult m-am gîndit şi am scris lui Lauriani şi Baritz a-mi trimite nişte documente. Unile am priimit; altele le aştept.

Voi să fac o scriere serioasă.

Acum mă încerc a pune o temelie *unităţii românilor* scriind istoriea lui Mihai v. V.

Din 500 fr. ce am priimit pîn-acum de la Ghica, din banii ce l-aţi însărcinat să-mi trimiţă, am plătit 350 fr. datorie pentru cheltuiala făcută cu ducerea la Londra astă iarnă, 120 fr. am dat lui Alecu Golescu, care s-a dus cu o misie la Viena.

Tipărirea broşurei m-a costisit 341 fr. Sper ca să-i plătesc cu banii ce este a-mi trimite Ghica. Ştefan Golescu mi-a dat 120 fr. agiutor la tipărire.

145

CĂTRE ION GHICA

Despre lipsa de bani. Cere o scrisoare de recomandaţie în favoarea lui M. Marghiloman.

Paris, 26 iunie 1850

N-am nimic a-ţi scri. Sînt încă supărat puţin pe tine că, asigurîndu-mă că ai să-mi trimiţi 577 fr. curînd, m-ai făcut a lua angajemente cu unii, alţii şi nu numai m-ai dat de ruşine, dar m-ai pus şi în poziţie foarte critică.

Cred că diseară om afla că ministeriul englez a scăpat din criza în care era.

Marghiloman cel tînăr se întoarce în țeară. O să te rog să-i trimiți acolo o scriscare de recomandație către Ahmet Effendi. Am trebuință, ca să poată fi cunoscut și ocrotit de Ahmet.

146

CĂTRE WLADISLAW ZAMOJSKI

Despre necesitatea federalizării Ungariei, Poloniei, Croației și țărilor române. Despre condiția fundamentală a federalizării: egalitatea între naționalități. Necesitatea transformării Ungariei „istorice": contestarea pretinsului drept istoric al statului maghiar feudal. Propune demarcarea teritorială a naționalităților după principiul majorității, unirea acestora, independent de ce state aparțin, organizarea lor aparte, apoi federaliza într-un stat unitar confederat.

Paris, le 1er juillet 1850

Monsieur le Comte,

J'ai lu attentivement la relation que vous m'avez fait l'honneur de me communiquer et je me conforme à votre invitation, en vous faisant part de mon opinion sur une question, dont l'importance est aussi grande, aussi vitale, pour nous autres Roumains, que pour les Magyars et les Polonais.

Vous me permettrez, Monsieur le Comte, de ne pas m'étendre sur les dispositions générales du plan, étant occupé en ce moment-ci de traiter le sujet dans un écrit à part, avec tous les développements qu'il comporte et de me tenir strictement aux points qui concernent les Roumains.

Les organes intelligents des différentes émigrations, qui se sont trouvés l'hiver passé en Turquie, ont tous senti que la fédération seule était la voie de salut des nations opprimées ; en conséquence, ils admettent logiquement dans ce pacte la Hongrie, la Pologne, la Croatie, la Serbie et les Pays Roumains. Qui dit fédération, dit solidarité d'intérêts, de droits, de charges et de bénéfices ; en ceci l'expérience nous a fait faire un pas mmense. La similitude de l'histoire et des destinées de la Pologne, de la Hongrie, de l'Italie et des Pays Roumains prouve supérieurement que la solidarité seule peut garantir leur existence à venir, car ce sont les querelles de voisinage, la confusion des races, les guerres d'ambition qui nous ont tous affaiblis, puis livrés successivement aux Turcs, aux Autrichiens et aux Russes.

Cependant, Monsieur le Comte, je crains que la leçon du passé ne soit pas prise dans toute la considération qu'elle mérite, malgré sa gravité, et dès les premières lignes de la relation, que vous m'avez fait l'honneur de m'envoyer, je suis obligé de m'arrêter et de vous prier de m'éclairer sur cette incertitude : Qu'entend-t-on par Pays Roumains? Sont-ce les Principautés seulement, ou bien les Principautés, et les contrées du Sud de la Hongrie, peuplées exclusivement ou en majorité par les Roumains? Je penche à croire, d'après vos réserves à l'égard de la Voyvodine Serbe, que les mêmes réserves s'appliquent aux Pays Roumains en général, c'est-à-dire aux Principautés et aux contrées peuplées de Roumains, comprises dans les limites actuelles de la Hongrie et de la Transylvanie ; mais

un peu plus loin l'énumération des nationalités de la Hongrie me fait présumer par l'omission du nom Roumain, que l'émigration hongroise entendrait par Pays Roumains les Principautés seulement. J'insiste sur ce point, Monsieur le Comte, d'abord parce que je suis Roumain, et qu'à ce titre, il m'intéresse particulièrement; mais je serais étranger à la question que j'insisterais également. Je crois que, dans l'intérêt du grand but que se proposent les différentes émigrations, les difficultés doivent être aplanies d'avance, les objections prévues et résolues, les droits constatés, le vague déterminé et le principe nettement exposé, afin que chacun sache en vertu de quoi il agit et pourquoi il combat. Hommes de la liberté, n'évitons pas la lumière, et faisons la part de chacun avant la bataille pour ne pas donner prise aux querelles et à la confusion, et pour ne pas nous déchirer, après avoir conquis la liberté de nos nationalités, faute de nous être entendus à temps.

À part cette incertitude que soulève la question roumaine, la confédération, ou plutôt la ligue, est possible, nécessaire, conséquente avec l'histoire et, j'ajouterai, le seul et unique moyen pour nos nationalités de s'affranchir et dans l'avenir de se garantir contre les menaces envahissantes du moscovitisme et du germanisme. Ceci est de la politique générale et j'y adhère parce qu'elle est large, bien entendue et que sa raison n'a pas besoin d'être démontrée pour être comprise. La suzeraineté de la Turquie, que l'émigration hongroise semble vouloir appeler à son secours, ne peut pas être défavourablement accueillie par les Roumains et en définitive ce n'est qu'en un cas.

La Bande orientale ne peut donc trouver de difficultés sérieuses de la part des intéressés. L'idée s'est révélée depuis longtemps ; elle est constituée déjà puisqu'elle est l'aspiration générale. Cependant, l'existence matérielle de la Bande rencontre une difficulté de mise en exécution, et cette difficulté est suscitée par le pays qui y a le plus d'intérêt, par la Hongrie. Monsieur Kossuth dit : Qu'il est avant tour Magyar, que c'est pour la Hongrie magyare qu'il se dévoue ; qu'il veut absolument tout ce qu'il croit indispensable pour l'existence de l'État hongrois, tel qu'il le conçoit dans son unité historique et politique. Hormis ces conditions indispensables, il veut concéder aux différentes races et langues répandues en Hongrie tout ce que peut leur donner une égalité complète de droits civils et politiques avec les Magyars et même tout le développement national, toute la part que peut valoir à leurs langues respectives dans les administrations locales, la proportion numérique des différentes populations. Mais il veut comme langue politique et diplomatique pour la Hongrie entière et comme lien d'unité entre toutes les parties du pays, la langue magyare. Cette profession de foi de Monsieur Kossuth me jette dans une profonde perplexité ; car elle me semble être la conclusion du système si malheureusement pratiqué de 1848 à 1849. Certes, personne ne rend plus de justice que moi à Monsieur Kossuth et à la brave nation, dont il a dirigé les destinées en ces derniers temps ; mais plus les qualités de M. Kossuth sont éminentes, plus nous devons raisonner avec calme et résister à l'entraînement. Cette profession de foi affaiblit la Bande de 15 millions d'âmes Hongrois, Roumains et Slaves et d'un appoint de six autres millions de Roumains des Principautés y comprises les deux provinces de race roumaine (la Bucovine et la Bessarabie) enclavées aujourd'hui dans les empires d'Autriche et de Russie. Et voici pourquoi.

Selon nous, l'unité politique de la Hongrie au moyen d'une administration, d'une langue, et d'un État magyare est une impossibilité, et cette impossibilité, Monsieur le Comte, ressort de la statistique, de la géographie et de l'histoire, des mœurs, des traditions opposées et des habitudes des différentes races. Les Magyars en tant que Magyars auront une place distinguée dans la ligue orientale, mais les Magyars, corps politique dirigeant et absorbant l'individualité roumaine et slave, ne peuvent que ressusciter les conflits de races et perpétuer la guerre civile. Supposons la Bande orientale d'après Monsieur Kossuth... Il est hors de doute que la Croatie voudra y entrer comme État à part, et refusera les armes à la main, comme en 1848, de reconnaître la suprématie politique d'une autre langue et d'une autre race. Il y aurait donc lutte ou dérogation au principe magyar, et en même temps un affaiblissement de la Bande. Refusera-t-on aux Roumains, aux Serbes et aux Illyriens ce que l'on sera obligé, de gré ou de force, de reconnaître aux Croates ? Vous vouyez, Monsieur le Comte, que les Magyars seront forcés d'errer dans un cercle vicieux violent, dont le moindre défaut sera de léser le principe fondamental de l'association générale, respect et reconnaissance des nationalités. Et si l'influence de la Pologne, qui ne saurait être que grande dans la confédération, ne pouvait parvenir à dénouer les difficultés en litige, qu'arriverait-il ? Il arriverait que la nation magyare, par raison suprême de salut, détruirait en elle-même tout germe de liberté et courberait sa propre tête sous une autorité dictatoriale, pour étouffer par la terreur les dissidences de races, car autrement avec un régime tant soit peu libéral, un principe d'élection, quelque mince qu'il puisse être, la majorité slave et roumaine étoufferait l'état légal, c.à.d. l'État magyar. Admettre l'unité politique et historique d'un État magyar c'est poser en principe le suicide de la race magyare, et c'est ce que nous ne voudrions jamais nous autres Roumains dont l'existence est plus étroitement liée à celle des Magyars. A côté de ce danger permanent existent d'autres dangers non moins graves. Les haines de race à race au lieu de s'éteindre se raviveraient plus animés que jamais, les Slaves practiseraient de cœur et de main avec toute espèce de libérateurs, s'appelassent-ils Russes ou Allemands, les Roumains les suivraient ou tourneraient leurs regards vers leurs frères des Principautés, la Hongrie serait chaque jour un problème, et la prospérité, la force, l'existence de la confédération entière sans cesse en jeu. 1848 a été l'explosion de la guerre des races couvant depuis mille ans, et c'est parce que l'on a sauté pieds joints par dessus le principe des nationalités que nous avons tous été engloutis dans un commun naufrage, Serbes, Croates, Roumains, Magyars. A ce sujet, Monsieur, nous ne saurions assez louer les Galiciens d'avoir compris la foi nouvelle en n'insistant pas sur l'incorporation de la Bucovine à la Galicie et d'avoir fait le sacrifice encore plus rigoureux des Ruthènes.

Une étude sérieuse et la connaissance de l'antagonisme profond des diverses races de la Hongrie m'a convaincu de l'impossibilité d'un État hongrois dans les proportions d'unité politique et historique comme l'entrevoit Monsieur Kossuth. Je ne serais pas Roumain, que je n'en penserais autrement ; relier à la ligue des peuples la Hongrie, avec sa complication actuelle et en vertu du principe magyar seulement, c'est se préparer des maux incalculables. La ligue des peuples, dont nous nous occupons, procède du sentiment de l'injustice, qui a été commise à leur égard et de l'iniquité politique du parquetage des nationalités, sans affinité et sans liens entre elles. La force des gouvernements autrichien et russe se trouve

dans l'antagonisme des différentes races qui composent leurs empires. Diviser c'est régner. Aussi, Monsieur le Comte, je pense que le droit historique est un mauvais droit à invoquer, car c'est le droit de la force, de l'invasion et de la conquête et nous cherchons à nous affranchir par le droit immuable : la justice. Or, ce qui est juste pour le Magyar, pour le Polonais, pour l'Italien, doit être juste pour le Slave et le Roumain et réciproquement pour tous ; la justice ne peut avoir deux poids et deux mesures. Aujourd'hui la justice pour les peuples est contenue dans la question stricte des nationalités ; c'est par elles et pour elles qu'ils se meuvent.

Mais enfin voyons ce qu'est en Hongrie le droit historique. Ce droit est incontestablement la conquête. Il y a mille ans de cela, les Magyars envahissent les pays occupés par les Slaves et les Roumains, et s'établissent au milieu d'eux. Mais ces populations disparaissent-elles ? La conquête subit-elle les mêmes phases que dans la Gaule, en Italie, en Espagne et ailleurs ? Les Slaves et les Roumains perdent-ils le souvenir de leur origine et de leur importance ; abdiquent-ils leurs mœurs, leurs costumes, leurs idiomes ? Non, ils cèdent à la force envahissante sans l'accepter ; les trois races campent dans les mêmes positions morales et matérielles et, au bout de mille ans, elles se retrouvent face à face, comme aux jours d'Arpad, et les armes à la main. Si la conquête est parvenue à prendre racine sur quelques points du territoire, ells est cependant restée toujours à l'état d'agression, mais elle a échoué dans la dénationalisation, et c'est la seule conquête réelle et qui puisse justifier le titre historique. Pendant le Moyen Âge, non seulement l'amalgame ne s'effectue pas malgré les lois féroces de l'époque, mais les races d'éloignent d'avantage les unes des autres, et se haïssent de plus en plus dans leur déchéance politique et l'isolement où les place la diversité des langues, des traditions et des religions. Durant cette longue période, les peuples de la Hongrie passent à se haïr et à se battre entre eux, sauf quelques efforts communs contre les Turcs ; leurs guerres intestines ouvrent la Hongrie aux Turcs et finalement la livrent à l'Autriche.

Parmi les nationalités opprimées de la Hongrie aucune ne fut plus maltraitée, mais aussi aucune plus tenace à tenter l'affranchissement, que la race roumaine. Dès 1438 les Saxons, les Hongrois et les Sicules de la Transylvanie forment une ligue contre les Roumains ; on leur enlève les droits civils et politiques ; ainsi que M. Kossuth lui-mme l'a rappelé en 1848, à la tribune et dans ses circulaires, leur nom même était flétri par les lois du pays. Les Roumains, par représailles et instinct de race, prennent part à toutes les guerres des Principautés contre la Hongrie, et fomentent sans cesse des soulèvements. En 1784, il fallut les efforts combinés de la noblesse transylvaine et des impériaux pour étouffer la révolution doublement politique et sociale, par Hora. En 1791, les Roumains réclament de l'empereur Léopold leur émancipation ; la diète transylvaine s'y refusa. Cependant, malgré la répression légale, malgré la sévérité des édits, malgré l'incertitude et l'avenir, la foi de la nationalité survit à tout ; la race mise hors la loi se révèle par sa persistance à demander l'affranchissement. Vint 1848. Les Magyars proclamèrent ce que M. Kossuth appelle l'égalité des droits. La diète transylvaine, nonobstant les nouveaux droits politiques et civils, conclut l'acte d'annexion de la Transylvanie à la Hongrie sans consulter ou plutôt malgré la population roumaine. Cet inqualifiable et impolitique mépris de la diète et le régime de terreur auquel on soumit

les Roumains donna le signal de cette guerre néfaste, qui a plongé la Transylvanie dans la ruine et la misère. Les Roumains comme les Slaves ne purent et ne durent pas se contenter de l'égalité devant la loi, qui d'ailleure ne leur arrivait pas par un effet de la bonne volonté des Magyars, mais par l'effet providentiel et absolu de la révolution de mars ; l'égalité des droits les faisaient Magyars et ils voulaient rester Roumains et Slaves. Cette égalité, pour être vraie, devait provenir de l'égalité des nationalités. Egalité des nationalités fut donc le vœu et la demande générale d'un bout de la Hongrie à l'autre.

Vous connaissez, Monsieur le Comte, le succès de ces demandes ; elles rencontrèrent une résistance à laquelle certes on ne devait pas s'attendre après une révolution faite au nom de la liberté, de l'égalité et de la fraternité. Cette résistance fatale, et en quelque sorte aveugle, sonna le toxin de la guerre civile au Nord, au Sud, partout, et amena les Autrichiens et les Russes. Je suis intimement convaincu que les destinées de la Hongrie eussent été tout autres si le gouvernement révolutionnaire de Pesth avait transigé avec les Slaves et les Roumains et voulu revenir sur son système de tout, par et pour le magyarisme. Le gouvernement révolutionnaire de Pesth, à peine institué, a eu le tort de se poser en gouvernement légitime. Au lieu d'être un intermédiaire et un conciliateur entre les inimitiés et les intérêts des races, il est resté parti et parti hostile, puisqu'il n'était aux yeux des Roumains et des Slaves que le gouvernement magyar, acclamé et soutenu par les Magyars seuls. Ce n'est pas par sympathie pour le despotisme que les Roumains ont fait la guerre en Transylvanie et dans le Banat ; comme les Croates et les Serbes, ils ont été forcément amenés à soutenir l'Autriche pour ne pas mentir à la foi de la nationalité qui les a fait vivre depuis dix siècles. L'Autriche a parfaitement et depuis longtemps compris ce que la foi nationale avait de force, d'énergie et de puissance ; et pendant que le gouvernement magyar refusait catégoriquement, l'Autriche promettait et donnait ; ce fut l'appât. Les populations trompées par l'Autriche crient encore aujourd'hui ce qu'elles criaient après mars 1848 : égalité des nationalités et fédération. Ces quelques mots contiennent l'avenir des peuples, la destruction de l'Autriche et la garantie réelle d'existence pour les Magyars en tant que race. Penser à dénationaliser aujourd'hui, après l'expérience de dix siècles et l'expérience sanglante des deux dernières années, les races de la Hongrie et les plier à une suprématie quelconque, est une chimère pleine de désastre et de décombres. Il est incontestable que six millions de Slaves, trois millions et demi de Roumains, dont les efforts tendent au nom de la fédération à détruire l'Autriche, ne voudront jamais subir la suprématie de cinq millions de Magyars contre lesquels ils protestent depuis qu'ils se connaissent. Cela tombe sous le sens. Le droit historique nous ramène donc au point du départ : la force, l'invasion et la conquête. Ce droit n'est pas une solution admissible, car il est la, question même. Du reste, vous avez vu plus haut, Monsieur le Comte, que les Roumains comme le Slaves ont aussi un droit historique à faire valoir, droit bien antérieur à celui des Magyars. Voilà donc deux droits historiques en présence ; lequel est le plus juste ? Les nationalités de la Hongrie, au lieu de s'entredéchirer éternellement l'histoire à la main, ne feraient-elles pas mieux de s'en rapporter au droit naturel, seul droit imprescriptible, et de tâcher de vivre comme soeurs dans leur patrie commune ? Je le répète, Monsieur le Comte, non seulement le droit historique n'est ni une preuve, ni un droit, et ne peut favoriser l'unité d'un État purement magyar,

mais la statistique et la géographie s'y opposent également. Aucune des trois races, dont les forces numériques se balancent à peu près, ne saurait s'imposer aux deux autres avec ses mœurs, ses aptitudes, ses tendances et ses souvenirs historiques, sa littérature et sa langue, sans encourir l'accusation d'ambition et par conséquent sans provoquer la résistance. Et considérez qu'en 1848 les Roumains et les Slaves ont hautement dit : maîtres pour maîtres, nous choisissons les Autrichiens parce qu'ils promettent l'égalité des nationalités. Ce cri n'est pas parti des meneurs et des chefs, il est parti des masses ; de 1848 à 1849, il s'est trouvé des hommes parmi les Slaves et le Roumains qui ont abondé dans le sens de la politique magyare, se réservant de la combattre plus tard. Malgré leur popularité ils n'ont pu détourner leurs nations de la pensée éternelle : pas de suprématie, nationalité intacte. Ces hommes ont fini tous par être rejetés et considérés comme transfuges. La géographie vient au secours des chiffres ; en effet, on dirait que la Providence, dans la prévision de ce qui se passe aujourd'hui, a pris soin pour faciliter la solution de la question des nationalités, de grouper à part les forces de chacune d'elles et de marquer chaque contrée du caractère indélébile du peuple qui l'habite ; les Hongrois vivant parmi les Roumains, les Slaves parmi les Hongrois et vice-versa ne sont que des cas privés ou des colonies étiolées qui dégènèrent et se dénationalisent rapidement.

La Hongrie ne peut donc pas entrer comme État magyar dans la ligue sans subir une transformation intérieure. Cette transformation, selon les Roumains, n'atténuerait en rien le rang, la force et l'influence que la Hongrie occuperait dans la ligue, et aurait pour effet d'agrandir même son territoire, en attirant les Roumains des Principautés ; la transformation consisterait en une démarcation des races d'après les lois d'une majorité bien constatée ; chaque nationalité s'organiserait elle-même selon ses propres besoins et ses aptitudes, et toutes auraient entre elles un lien fédéral à l'instar de la Suisse, lequel servirait à rattacher une Hongrie abstraite à la grande bande ou ligue orientale. Voilà, Monsieur le Comte, la pensée générale des Roumains ; les développements et les conséquences sont faciles à entrevoir. Si Monsieur Kossuth veut assurer l'existence et le développement de la nation magyare et concourir à l'affranchissement des nations subjuguées et enchaînées, il peut compter sur dix millions de Roumains et sur les Slaves probablement aussi, mais à titre d'alliés, de fédérés et de frères. Notre principe politique est simple : respect, reconnaissance, égalité et solidarité des nationalités ; dix siècles de luttes et de souffrances ont agrandi ce principe. Quelque inconvénient que puisse avoir la réalisation de ce principe pour les illusions historiques des quelqu'uns des Magyars, nous croyons, et en cela nous sommes d'accord avec la masjorité des Magyars éclairés, qu'il est seul capable d'unir nos efforts et de nous faire trouver des sécurités mutuelles contre toute éventualité intérieure ou extérieure ; l'unité politique de la Hongrie, autre que par un pacte fédéral, serait la perte de la nation magyare ; car elle se heurterait dans ses essais de développement contre une majorité hostile.

En vous envoyant, Monsieur le Comte, cet exposé rapide qui est le résumé de l'opinion générale des Roumains de la Hongrie, je ne puis assez vous remercier de l'honneur que vous m'avez fait de vous adresser à moi plutôt qu'à d'autres.

Je profite de l'occasion, M. le Comte, pour vous prier de faire parvenire à Monsieur le prince Czartoryski l'expression de la reconnaissance

que les Roumains lui doivent pour le rôle conciliateur de sa politique, pour les nobles efforts qu'il a tentés en faveur de leur droits, pendant les deux dernières années, et pour l'appui diplomatique qu'il n'a cessé depuis à accorder à l'emigration roumaine.

Agréez, je vous en prie, M. le Comte, l'expression de ma très haute considération.

Votre très dévoué serviteur,
N. Balcesco

18, rue St. Dominique, St. Germain

147

CĂTRE ION GHICA

Despre lipsa de bani. Dificultăţile materiale ale mamei sale. Propune ipotecarea moşiilor emigraţilor la vreun bancher din Constantinopol. Îl roagă să îndemne pe fratele său să se întoarcă în ţară. Trimite copia memoriului adresat lui Zamojski. Diferite.

Paris, 6 iulie 1850

Ce mai umblaţi dupe comiteturi, cînd nu sînt bani? Cu ce să faci propagandă, să trimiţi agenţi? Ştii că e cu neputinţă a strînge contribuţii din ţeară. Apoi ştii că cei mai mulţi din noi nu mai au mijloace de trăit aci şi sînt siliţi a se împrăştiea. Eu însumi nu ştiu încotro să plec, ca să poci trăi. Mi s-a sleit toate mijloacele şi trăiesc pe datorii de atîta vreme. De cînd sînt aci, mumă-mea nu mi-a putut trimite decît 600 fr. În ţeară nu se găseşte bani, nici ca să se împrumute cineva cu ipotecă, nici ca să vîndă. Vroiam să vindem moşiea cea mai mică, nişte vii şi nişte locuri de casă din Bucureşti şi mumă-mea îmi scrie că nu poate căpăta muşterii.

Ţi-am spus de mai multe ori că alt mijloc ca să trăim n-avem decît de la turci, să căpătăm cu împrumutare, de nu altmintrelea.

Goleştii au făcut propunere la guvernul turcesc şi nu le-a dat încă nici un răspuns. Ar trebui să cauţi tu ca, sau guvernul sau vrun particular, sau bancher de acolo, să priimească a ne face o împrumutare de cîteva mii de galbeni pe ipotecă de moşii şi cu o dobîndă mai omenească. Goleştii, Brătienii, precum şi noi sîntem gata a pune ipotecă moşiile noastre, care fac mai multe mii de galbeni. Gîndeşte-te l-aceasta şi vezi de nu poţi face treabă prin Alléon sau altcineva, de nu poci prin guvern. Altmintrelea nu putem nici a mai trăi. Eu trăesc ca vai de om; de aş fi putut încai să mai rămîi vro cîteva luni, pînă să sfîrşesc lucrarea istorică ce am început. Mă gîndesc să mă duc să mă fac dascăl în vrun oräşel din ţeara turcească.

Gîndeşte-te serios şi cată a ne scoate din nevoe, altmintrelea toate planurile sînt zadarnice, căci judec că suscripţii nu putem aştepta. Moldovenii au făgăduit şi n-au făcut nimic.

Fă bine, mă rog, de cheamă pe Barbu şi îl povăţueşte să se întoarcă în ţeară ca să caute de casă, că biata mumă-mea e singură şi i-a scris şi ea ca să meargă în ţeară.

Îți trimit aci o scrisoare, ce am adresat lui Zamojski, dupe cererea lui și în urma unei comunicații ce mi-a făcut. Păstreaz-o pentru tine și n-o arăta la nimeni. Într-însa se coprinde mai toate notele ce îmi cereai.

De s-ar numi comisiea, ar trebui să se numească Brătianul cel mare, Alecu sau Ștefan Golescu cu mine [1]; dar încă o dată fără chip de bani nu mai încercați nimic.

Complimente multe la m-me Ghica.

148

CĂTRE ION GHICA

Cere să-l informeze despre impresia făcută asupra turcilor de *Question economique*. Eventuala întoarcere în țară a fratelui său Barbu. Despre Pantazi Ghica. Despre cum va trebui să se poarte corespondența cu Marghiloman trimis în țară. Noul său nume conspirativ.

Paris, 16 iulie 1850

În alăturata scrisoare către Alecu Golescu de la mine vei vedea răspunsul meu la propunerea celor de la Brussa.

Scrie-mi, mă rog, ce impresie au făcut pe la turci broșura mea, precum și în țeară. Peste puține zile îți voi mai trimite vro cîteva esemplare. Am scris la Barbu ca să se ducă în țeară. Fă bine de-l vezi și îl îndeamnă să plece în țeară, dupe cum voește și mumă-mea. De nu va fi mijloc ca să meargă în țeară, apoi pornește-l în Moldova. Mă rog tare să te ocupi d-aceasta.

Nu am să-ți spun nimic alt. Arăpilă e la Karlsbad, cu mumă-sa, și apoi va merge în Transilvaniea peste vro două luni.

Nu știu nimic nici din Transilvaniea, nici din țeară și Moldova.

Fiindcă te rog să îngrijești pentru frate-meu, iată și eu îngrijesc pentru al tău. Am auzit că face haine pe credit la croitor și am zis croitorului să nu-i mai facă fără știrea ta și să-mi trimiță nota ca să ți-o trimit ție ca să o plătești. Frate-tău a cerut bani la m-me Campineano (ex Oteteleșiano), ce a fost cîteva zile aci. Ea nu a vrut să-i dea și mi-a spus. I-am zis și eu că bine a făcut de nu i-a dat, că poate îi cheltuia. Pentru aceea mai bine am găsit cu cale ca să-ți trimiț nota și tu să îngrijești pentru plată, fără a-i trimite banii lui. Îi poți trimite sau mie sau d-lui Fernez. Aștept încă răspuns despre cîte ți-am scris în privința frate-tău.

Ado aminte la M-me Ghica că-mi este datoare două răspunsuri. Văd că iar s-a dat lenii.

Am trimes pe Marghiloman cel mic în țeară. Mă rog mai întîi să-i trimiți o recomandație către Ahmet Effendi. Scrisoarea s-o adresezi supt numele Mihăescu la București, și s-o trimiți lui Grant, zicîndu-i ca s-o dea în mîna lui Marghiloman Mihalache [1]. Asemenea vei urma cu toate ce îți voi trimite supt acel nume și i le vei trimite și tu. El o să-mi scrie supt numele Albert Smith, la Constantinopol, dînd scrisoarea tot lui Grant, și apoi prin tine lasă vie la mine aci.

Aceea ce îți zic să faci e neapărat, pentru că, la o trebuință, să aibă protecția turcului, cum și ca să pue pe junimea din țeară în raport cu dînsul.

149

CĂTRE ION GHICA

Despre scrisorile lui I. Ionescu. Opiniază pentru un drum de fier Dunăre—Constanța și nu pentru canal. Cere ca I. Ionescu să alcătuiască un memoriu asupra Dobrogei. Chestiuni bănești. Despre datoriile de bani ale lui Bolliac neplătite. Despre o seriere a lui Desprez. Despre memoriul său către Zamojski.

Paris, 26 iulie 1850

Iubite Ghica,

Scrisorile lui Ionescu m-a interesat foarte. P-acolo ni se deschide un cîmp feliurit și bogat, în care putem mult semăna și mult secera. Trebue să ne ocupăm cu tot dinadinsul. În loc de canal la Custenge n-ar fi mai bine d-a face un drum de fer?

Spune lui Ionescu să-mi capete și mie un ciflic, căci am de gînd ca cel mult de primăvară să merg să mă așez în Dobrogea [1]; poate frate-meu Costache o merge înainte. Aș vrea să am mai multe amerunturi despre aceasta.

Ar fi bine ca Ionescu să facă o relație lămurită despre toate într-un memoar și să mi-l împărtășească, ca să ne putem folosi de dînsul.

Scrisorile lui ți le voi trimite pe poștia viitoare.

Sînt trei luni de zile de cînd în toate scrisorile tale citesc această frază: „Îți trimit bani prin Pillet-Will. et Co. etc.” Adesea faci această variantă: „Cu poștia viitoare îți trimit bani etc.” Efectul acestui fraz stereotip este ca în toate zilele de poștie să mă pornesc tocmai în celălalt cap al Parisului, la numitul bancher, și să mă întorc cu buzele umflate. Cît va mai ține această mistificație?

Fă bine de ocărăște pe Bolliac că nu mi-a răspuns la scrisoarea ce i-am scris pentru frate-său; nu-i mai scriu, de vreme ce nu-mi răspunde. Am intrat în platcă de 250 fr., căci am trebuit să iau o datorie a lui pe seama mea și să dau poliță ca să nu-l închiză. Dacă pînă în zece zile nu voi priimi banii de la Bolliac, apoi mă închide pe mine. Rosset încă a plătit o sumă și mai mare. Chiar dacă n-avea bani Bolliac, putea să ne scrie, ca să știm ce să facem și să nu ne lăsăm în nădejdea lui.

Cărțile ce îmi ceri, cum și tot ce mi-ai cerut, cum cizme ș.a.l., nu poci a ți le trimite acum, neavînd nici bani, nici credet, căci la librerul meu am mai luat cărți pe credit pentru Golescu Albul și nu mi-a trimis banii nimeni.

Scrie-mi daca este mijloc d-a-și căpăta cineva viața prin Bulgariea muncind, căci aș vrea mult să merg a mă așaza acolo; mijloacele nu mă iartă a mai șădea aci.

Scrierea lui Desprez se alcătuește de deosibite[] articole ce a scris în „Revue des deux mondes” [2].

Frate-tău cere să-i dai zece fr. pe săptămînă pour *menus plaisirs*.

Gîndesc că articolul ce ți-am trimis, adică epistola mea la Z[amojski] coprinde toate notițele ce vreai; de voești mai mult, scrie-mi [3].

150

CĂTRE ALEXANDRINA FLORESCU

Anunță că a primit scrisoarea și că este sănătos. Reflecții despre viața tristă de pribeag. Îi dă lămuriri în legătură cu frații ei. Despre apariția broșurii *Question économique des Principautes danubiennes*. Starea morală în care se află îl împiedică de a purta corespondență.

Paris, 6 avgust 1850

Iubita mea prietenă,

Scrisoarea d-tale trimisă prin m-me Jobin [1] am priimit-o și voi face cum zici deși nu pricep aste misteruri, dar în sfîrșit împlinească-se voia ta, precum în ceriu așa și pre pămînt cum zice Scriptura. Nu fi mîndră că îți vorbesc ca la Dumnezeu, căci de nu ești D[umne]zeu ai fost pentru mine bună și prietenoasă ca un înger al lui D[umne]zeu. Una din cele mai cumplite ale mele dureri a fost suferințele tale, multe poate isvorîte din pricina mea, dar fără vina mea.

Sînt sănătos, dar foarte trist și nu-mi petrec, cum crezi. Lucrez cît poci și pe cît supărările îmi lasă liniștea duhului, neapărată ocupațiilor serioase.

Ți-am răspuns la toate scrisorile ce mi-ai scris și mă mir că zici că la două scrisori nu ți-am răspuns.

Aici au sosit mulți de la Bucuresci și Iași, dar fug cît poci de dînșii. Mi-e dor de țeară și de ai mei. E tristă viața pribeag și în streinătate.

N-am ce să-ți scriu decît a te ruga ca să nu uiți numele meu cînd te rogi la D[umne]zeu. Am trebuință ca alții să se roage pentru mine. Și să crezi că sînt un bun prieten pentru d-ta.

N. B.

Multe respectoase complimente la c[o]c[oanele] Anica [2] și Frosa [3]. Am aflat cu plăcere de la Costache [4] că ești mult mai bine și mai sănătoasă acum. Adevăr este?

7 avgust

Nu apucasem a da la poste această scrisoare cînd priimii astăzi o scrisoare de la d-ta din 22/10 iulie.

Îmi pare rău că c[ocoana] Anica crede că am refuzat d-a asculta rugăciunea ce mi-a făcut pentru băeți [5]. Mai întîiu că în Cronstat cînd am plecat, una că băeții nu aveau atunci mijloace a veni, și al doilea că nu vream să plec departe la Paris ca să mă așăz, cum zisesem întîi, și am rămas la Belgrade ca să priveghies mișcările Ungariei. Încît pentru scrisoarea despre Iorgu [6] n-am priimit-o. Pe Costache îl văd des cum ți-o fi scris, și îl povățuesc în ce socot că are trebuință.

Cred că vei fi văzut o broșură *Question économique des Principautés Danubiennes* ce s-a lucrat aci la Paris.

Nu te îndoi de prieteșugul meu și nu te supăra că îți scriu rar. Sînt într-o stare morală care mă face a găsi obositoare toate corespondințile, de aceia le-am și precurmat cu totul. Numai acasă mai scriu de două ori pe lună d-ale sănătății.

151

CĂTRE ION GHICA

Știri despre A. G. Golescu. Iar despre bani. Despre două proiecte pentru jandarmi și coordonași ce urmează să i le trimită I. Ghica. ***Question économique*** **cerută la Petersburg. Datoriile bănești ale lui Pantazi Ghica. Cere să-i trimiță șahul și o cutie de pălării lăsată la Constantinopol. Știri despre prezența unor revoluționari români în Transilvania.**

Paris, 6 august 1850

Văd că ai arțag și cînd îți vine pofta de gîlceavă, cazi pe cine îți ese înainte, și asfel pici în greșală d-a fi nedrept și d-a te îndoi de cei mai buni ai tăi prieteni. Ce-ți vine să zici că eu și Arăpilă avem defiență de tine? Pîn-a nu pleca acesta la Viena, nu ți-am scris că pleacă și pentru ce? El se plînge asemenea de tine, că nu i-ai scris și nu i-ai trimis banii ce a dat la pension pentru frate-tău, pentru care a dat poliță că le va plăti la luna lui iulie. Sorocul a trecut și banii nu sînt plătiți. El se află acum la Marienbad. Sînt cam supărat pe dînsul. Îl trimisesem ca să mai roșească pe românii din partea locului, și mi-e teamă că în loc să facă el ceva, pe dînsul l-au prefăcutură din negru în negru-galben. E cam moale și fără îndrăzneală.

În pricina banilor ce era să-mi trimiți, ar fi fost de dorit ca să aștepți pînă vei avea și îi vei trimite și apoi să-mi scrii că i-ai trimis. Mi-ai fi cruțat asfel multe supărări. În scrisoarea din urmă încă scrii ca i-ai trimis, mă duc la bancher și es rușinat. Fii mai serios la vorbă.

Îmi scrii la 14 iulie că îmi trimiți cu acel curier două proecte pentru gendarmi și coordonași și nu mi le trimiți, trimițîndu-mi însă altul, pe care îmi scrii că o să-l trimiți în săptămîna viitoare [1]. Ce va să zică încurcătura asta?

Scrisoarea lui Ahmet ți-o trimisei.

Nu-mi scrii daca ai trimes în țeară ceva broșure; de vrei, să-ți mai trimeț. Un librar de la Petersbourg au făcut comision la librarul meu pentru vro cîteva esemplare, care i s-a trimes. Aici s-a umplut Parisul de moldo-români. Vin pe toate zilele.

Lui Barbu am scris în mai multe rînduri. Fă bine de stăruește de dînsul să plece. Despre frate-tău, afară de nota croitorului ce ți-am trimes, mi-a mai venit alt croitor c-o poliță a lui de vro 300 fr., ca s-o plătesc eu. Nu știu cum a putut să cheltuiască mai bine de 700 fr. pe haine într-un an. L-am mustrat pentru asta. Se vede că a făcut haine și le-a vîndut. Teolescu se plînge că i-a luat un palton împrumutat și i l-a vîndut. Mi-a zis să-ți scriu să i-l plătești.

Mă rog să-mi trimiți cu cel dintîi ocazion șahul și cutia de pălărie ce o am acolo.

D. Florescu am auzit că este să vie; trimite prin el.

Magheru e în Transilvaniea și n-a venit deloc la Paris. Ion Brătianu asemenea s-a dus în Transilvaniea.

152

CĂTRE ION GHICA

Îl înștiințează că este bolnav. Trimite alte 30 exemplare din *Question économique*. Despre o stilografie. Chestiuni bănești. Îi comunică apropiata tipărire a unei reviste. Cere din nou șahul și cutia de pălărie. Despre un articol calomnios al lui Eliade din „La Semaine". Fuga lui Pereț din Paris și neajunsurile pe care i le-a provocat. Despre doi agronomi francezi care ar dori să meargă la Constantinopol.

Paris, 16 august 1850

Iubite Ghica,

Sînt bolnav, de aceea nu-ți poci scri mult. Îți trimiț tot prin Belhomme alte 50 esemplare din *Question économique* ; caută a le băga în țeară. Am scris la Londra pentru *stylographie* și am zis ca să ți-o trimiță d-adreptul la Constantinopol.

Nu știu d-oi putea a-ți îndeplini toate comisioanele, din lipsa de bani. Mi-ai trimes 600 fr., din care, dupe o scrisoare a ta trecută, 577 sînt pentru mine ; rămîne dar 23 fr. ai tăi.

Voi pune în săptămîna asta supt tipar o revistă. Voi scoate un număr și de se va putea adecă de se va găsi bani, apoi om continua. Un număr de patru coale 8° costisește la 300 fr.

Aceea ce-mi spui despre maghiari nu e adevărat. Am ispitit pe Teleki. Klapka a fost p-aci două zile și a venit să mă vază.

Spune complimente la T. Balș și caută a trage vr-un folos de șăderea lui acolo. Nu uita a-mi trimite șahul și cutiea de palărie ce am acolo, cum și ceva tutun și tumbechi mai cu seamă.

În „Semaine" vei vedea un articol al lui Eliad în care spune comploturile tale rusești cu cei de la Brussa, din Paris și din București [1].

Nevoe cu compatrioții avem și aci. Auz că Peretz a fugit aseară și mă lasă pe mine în platcă de 250 fr., pentru care am dat răvaș eu, ca să nu-l las să-l închiză. Sorocul de plătit e peste o săptămînă și nu știu cum să fac. Spune-i frate-său să îngrijească el a mi-i trimite îndată.

Îți alătur aci o hîrtie care mi-a dat-o doi agronomi, ce ar voi să vie acolo. Condițiile nu sînt absolute și la observațiile ce le-am făcut văd că vor lăsa mult dintr-însele. Cred că te vei putea folosi de dînșii la moșiea ta. Scrie-mi, de ai trebuință și ce condiții le dai.

N.B.

153

CĂTRE ION C. BRĂTIANU

Îl roagă să comunice lui Laurian, de-l va întîlni, să-i trimită niște cărți cerute mai demult, cîteva numere din „Foaia pentru minte" și o ladă cu cărți aflată la Barițiu.

Paris, 24 august 1850

Iubite Brătiene [1],

Aud că ești în Hermastad și mă grăbesc a-ți scri și a te ruga că de vei găsi pe Laurianu să-i zici să-ți dea toate cărțile care i-am scris să-mi trimiță încă la Viena cînd era. Adecă :

1°, toate documentele necesarie ce nu mi-a trimes încă asupra mișcărei românilor la 1848 și 1849 ;

2°, din Biblioteca „Magazinului" și a lui, toate hîrtiile și cărțile ce privește istoria lui Mihai vv Viteazul, la care să adaoge numerile „Foi[i] de minte" de la Brașov, de la 1847, în care s-a tipărit estrate dintr-o scriere veche asupra lui Mihai vv.

Asemenea și lada cu cărțile trimisă mie din țeară încă de la 1847 și rămasă la Baritz.

Laurianu știe toate aceste, adu-le numai aminte, și acele ce vei putea a le lua cu tine, să le ei și să mi le aduci.

Salutare și frăție,
N. Bălcescu

154

CĂTRE ION GHICA

Despre Golești, Magheru, Tell, Eliade. Despre apropiata apariție a revistei. O comunicare a lui Ahmed Effendi către Sefels privind amnistierea emigraților români. Despre un articol calomnios al lui Eliade în „La Ligue des peuples" împotriva lui I. Ghica. Despre viața lui Pantazi Ghica la Paris. Diferite.

Paris, 26 august 1850

Iubite Ghica,

N-am vreme a-ți scri mult și puțin am să-ți zic.

Mă întrebi cum m-am înțeles cu Goleștii și pe ce temeiuri. Ei singuri a venit și mi-a zis că sînt gata să intre în orice fel de organizație și se pun la dispoziția noastră. Sînt tare mulțămit de dînșii și fără să se fi bătut sau certat cu Eliad, se învoesc că este un mișel. Sînt oameni sinceri și cred că vor fi de mare folos cauzei. Sînt lesne de înșelat și pentru aceea Eliad i-a esploatat ; dar acum, că sînt dezabuzați, cred că ne vor fi de folos.

Despre Magheru asemenea. A. Golescu i-a vorbit mult și cred că și el va fi cu noi. Cît despre Tell e tot cu Eliad ; știi că se află în Greciea și nădăjduește că turcii îl va interna cu Eliad la Chio, făcîndu-le leafă, dupe cum se zice că le-a propus.

Mi-ar părea bine căci sînt mult strîmtorați și au copii și neveste.

Vezi dar că toți revoluționarii cei mai însemnați sînt cu noi, adecă cu opinia și partida ce cred că e mai sinceră și mai pricepută.

Eu încep peste puțin revista, scoțînd un număr de vro cinci coale. Îngrijaște și tu să-ți ții făgădueala dată de a ajuta publicațiea, cum și d-a găsi mijloc d-a o băga în țeară.

Ar fi neapărat d-a mă repezi pînă la Londra, unde știi că se află și Mazzini. Voi vedea ce voi putea face.

Pentru ce m-me Ghica nu mai vrea să-mi scrie?

Ahmet Effendi scrie lui Sefels acestea : Les Valaques qui désirent rentrer dans le pays, n'ont qu'à adresser une lettre à Stirbey, sans aucune protestation, mais seulement pour prendre l'engagement de ne rien entreprendre contre l'ordre des choses établi. Le pays leur sera ouvert.

Am pus pe Sefels să ceară deslușirile următoare :

1. Daca aceasta coprinde și pe cei espatriați cu firman?

2. Daca vreunul din noi, mergînd în Moldova, poate fi îndatorat a face cererea cerută către Știrbey sau Ghica de vreme ce, cînd merge în Constantinopol sau într-altă parte a Turchiei nu ni se cere nici o declarație.

Aștept răspunsul, precum și curierul viitor, prin care îmi făgăduești a-mi spune despre amnistie. În „Ligue des peuples" am auzit că a mai eșit un articol, în care Eliad te înjură anume. Cred că nu merită o refutație, căci ar fi a da o importență acestii foi ce ese odată pe lună și pe care n-o citește nimeni, nici nu e cunoscută. Aud încă că a și încetat. Eu am trimes răspuns redactorului, făcîndu-l să înțeleagă necuviința unor asemenea articole. Cred că e destul.

Am auzit că frate-tău a făcut multe pozne, că s-a dus de s-a certat și a speriat pe Eliad, cum și pe redactorul. Eliad s-a dat dracului că n-a scris el.

Ori cum, frate-tău a făcut rău. Eliad e apărat de lașetatea lui și nu trebuia să abuzeze. Acum e vacanție și frate-tău n-a dat de mult pe la mine. Auz că își petrece foarte rău, cheltuind și cu muieri. I-am trimis răspuns să vie pe la mine, să-l dojenesc. Mai scrie-i și tu.

Cu poștia viitoare spune lui Barbu că voi răspunde la scrisoarea lui.

M-me Emmeline Raymond se află aci de două zile și mi-a spus să-ți scriu complimente.

155

CĂTRE ION GHICA

Despre zvonurile privitoare la o mișcare revoluționară care s-ar pregăti în țară. Hotărîrea emigraților de a-l trimite la Londra. Motivele refuzului său. Despre un apel ce urmează să fie publicat la începutul revistei. Știri din Transilvania.

Paris, 6 septemvrie 1850

Iubite Ghica,

Îți scriu pe scurt, căci vremea îmi lipsește. Mai întîi, spre a răspunde la ceea ce îmi scrii în scrisoarea ta din 14 august despre mișcarea ce se pregătește în țeară, cu toate că se potrivește cu scrisorile ce priimim din țeară, dar nu cred că s-o face nimic. Cînd o fi să se scoale țeara, tot noi om scula-o. Dintr-o parte îmi pare bine de aceste vorbe eșite în țeară, căci dă de hrană și întreține viață în popor. Dar a crede că se va face o mișcare, nu poci. *C'est trop absurde.*

Astăzi am fost adunați Goleștii, Brătianu, Voinescu, Russet, Mălinescu, frate-meu și eu. Vorba era ca să trimitem pe cineva la Londra, ca să fraternizeze cu emigrații organizați acolo, adecă Mazzini, Ledru Rollin redactorii „Proscrisului". Am fost ales eu, ca să mă duc, dar n-am priimit din pricină că declarîndu-mă pe față, cum se cere, nu mă voi mai putea întoarce în Franciea, nici în nici un loc pe continent [1]. Apoi am nevoe să stau în Paris pînă în primăvară, ca să sfîrșesc scrierea istorică ce lucrez, care cred că va fi mai folositoare nației decît conlucrarea mea la Londra, în redacțiea „Proscrisului". A rămas dar lucru baltă, pînă se va găsi un homme de bonne volonté.

Revista care începe aci am hotărît a o începe cu un apel sau proclamație iscălită de toți d-aici, care să arate că sîntem uniți. Goleștii vor iscăli. Atunci se va vedea că Eliad a rămas singur. Scrie-mi mai lămurit despre pămîntul ce veți lua în Dobrogea. Am trebuință să găsesc mijloace d-a trăi și încă și d-a face bani, căci sînt ruinat și n-o mai poci duce în streinătate.

I. Brătianu a scris de la Sibii și e tare mulțămit de duhul românilor d-acolo, cum și de țărani. El zice că în țeară toate partidele se plec spre noi și ne stimează.

N.B.

156

CĂTRE ION GHICA

Despre intrigile lui Tell în contra lui I. Ghica. Instituirea unei comisii de propagandă. Diferite.

Paris, 16 septemvrie 1850

Iubite Ghica,

N-am ce-ți scri d-aci. Tell a scris de la Atena lui Ștefan Golescu, cum că tu, mergînd la Brussa, ai zis către Magheru și alții ca să ne unim cu rușii în contra turcilor. Aceste vorbe zice că Magheru le-a spus la altul, căruia am uitat numele, care i le-a scris.

Dintr-altă parte zice că Bolliac i-a zis ca să facă revoluție, și i-a lăudat mult pe Mavru. De unde închee că tu ești în înțelegere cu Mavru și Cîmpineanu și că arunci vina că el (Tell) vrea să facă revoluție. I-am spus că e mișel și i-am arătat scrisoarea ta.

În pricina adresei Golescului am hotărît a face o comisiune de propagandă numai, iar nu cum cere el [1].

Am zis la espeditorul meu să scrie comisionarului de la Marsilia ca să scrie la Constantinopol, la d. Belhomme, ca să-ți dea broșurile ție. Mă mir cum nu le-ai luat, de vreme ce tu chiar mi-ai zis să ți le trimiț printr-însul.

Adio, n-am vreme a-ți scri mai mult.

Al tău,
N.B.

157

CĂTRE ION GHICA

Despre organizarea emigrației. Propune constituirea unui comitet pentru propaganda ideilor naționale românești. Pentru o societate secretă. Redactarea unui manifest către țară. Discuții între subscriitorii săi. Despre apropiata apariție a „României viitoare". Cere informații cu privire la proiectele de colonizare în Dobrogea.

Paris, 27 septembrie 1850

În pricina organizației emigrației știi mai dinainte ideile mele. N-am putut priimi organizarea propusă de Golescu de un comitet de față cu soțietate secretă, pentru cuvintele ce am arătat mai dinainte într-o scrisoare trimisă lui Golescu prin tine. Dar am propus emigraților d-aci ca să numim o comisie de propagandă a ideilor naționale curat românești, și fiindcă cauzașii d-aci ascultă acum ceea ce le zic, s-a și învoit și s-a ales cu maioritate glasurilor : eu, D. Brătianu și Mălinescu-Moldovan. Am hotărît să cerem adezia voastră d-acolo și a celor de la Brussa. Aceea ce am făcut cred că e ce era mai bine și mai putincios, ca să avem un centru recunoscut și fără pretenție de guvern și organizație. Nimeni nu ne oprește acum să organizăm și soțietate secretă sau orice alt, de vreme ce cîmpul e deschis. Dar cu aceasta scăpăm de statute, de controluri publice și multe alte anevoinți ale unei organizații publice a emigrației. Cu poștia viitoare vă voi trimite o adresă din partea celor d-aci, cerîndu-vă adezia și arătînd pricinile pentru cari n-am priimit proiectu lui Golescu. Căutați dar prin o adezie fără condiții ca să sfîrșim odată cu această chestie ce ne frămîntă de doi ani. Goleștii a fost la noi și lucrăm împreună.

Ți-am spus că am hotărît să trîntim cu toții un manifest, care să arate că sîntem uniți, cei de aci toți, lăsînd numai pe Eliad singur d-o parte. L-am și făcut și iscălit, dupe cum îl vei vedea. Dar acum s-a ivit o greotate, că mulți din căuzași, cărora nu le spusesem de aceasta, s-a plîns că nu am vrut să iscălească și ei ; acum mîine fac o adunare la mine de cei ce a iscălit, ca să-i îndemn să priimească și pe alții să iscălească. Pentru aceea cred că vom fi nevoiți a amîna scoaterea lui și a-l retipări din nou. Acest manifest se va tipări și în revista ce e supt tipar supt titlul de „Romaniea viitoare". Cred că vei fi mulțumit de dînsa și în vro zece zile ți-o voi trimite-o acolo. Numai să îngrijești mai bine a o băga în țeară decît n-ai făcut pentru *Question économique*.

Venirea m-mi Sturzea acolo este ca să capete decorație, de nu un portret al sultanului, pe seamă-i.

Aș dori să-mi scrii lămurit despre proiectele de colonizare în Bulgariea[1]. Am nevoe ca să las Parisul de primăvară și aș voi să pot cîștiga bani cît de mulți. Fă bine de mă povățuieşte ce e de făcut acolo ; și dă-mi amărunturi despre mijloacele și banii trebuincioși, ca să întreprind esploatare[a] unui ciflic. Însărcinează pe Ionescu a mă lămuri despre toate, scriindu-mi. Am nevoe să mă îmbogățesc și eu în acea Californie descoperită de dînsul.

158

CĂTRE A. C. GOLESCU

Răspuns la propunerile de organizație a emigrației. De ce nu a fost primită propunerea de la Brussa. Numirea unei comisii de propagandă.

Paris, 6 [octombrie] 1850

Dreptate. Frăție[1]

Iubite frate,

Însărcinarea ce ai pus asupră-ne prin adresa ta am priimit-o cu plăcere și socotindu-ne onorați printr-însa ne-am grăbit a convoca pe toți frații români, emigrați și revoluționari de aci, și a le-o comunica.

Hotărîrea adunării vi s-a făcut cunoscută prin deosibită adresă. Pricinile care a oprit pe adunare a priimi propunerea ta sînt în scurt aceste :

1. Anevoințele și piedicile de tot feliul ce puteam întîmpina atît între noi, cît și de din afară de ne vom constitua public într-o societate cu un guvern sau cap al emigrației. Aceste anevoințe au nimicit pînă acum toate proiectele de organizație.

2. Proiectul tău de a face un comitet de față cu o societate secretă înfățișează încă mai multe neîndemînări, căci la o societate secretă aceea ce e neapărat a fi mai secret este tocmai comitetul direguitor.

Spre a încungiura dar cunoscutele între noi anevoințî și piedeci și, totdeodată, să dăm satisfacție dorinței de obște simțită de o centralizație a lucrărilor noastre, luînd în privință că lucrarea cea mai urgentă acum e propaganda principelor revoluției și a României viitoare, se hotărî numirea unei comisii de propagandă.

Salutare și frăție,
N. Bălcesco, S. Golescu, D. Brătiano

[Adresa, în josul primei file:] D. Alexandru Golescu, la Brussa

159

CĂTRE ION GHICA

Trimite acte și proclamații pentru a le răspîndi în țară.

[Paris], 6 octomvrie [1850]

Iubite Ghica,

N-am vreme a-ţi scri.

Iată îţi trimit nişte acte aci şi proclamaţii, din care să cauţi a băga şi în ţeară [1]. Îţi voi mai trimite.

Caută îndată la *poste-restante* o scrisoare ce îţi trimiţ mîine dimineaţă pe numele tău.

Sănătate,
N. B.

Trimite şi la Brussa o proclamaţie.

160

CĂTRE ION GHICA

Despre sentimentele antitureeşti ale emigraţilor de la Paris. Pentru o propagandă naţională. În contra conceptiei a două Românii „una austriacă şi alta turcă". Pentru o singură Românie a tuturor românilor. Opoziţia maghiarilor. Atitudinea emigraţilor faţă de turci. Mîntuirea românilor stă numai într-o revoluţie europeană. Românii n-au nimic de aşteptat de la cabinete. În contra comitetului de la Londra. Despre o nouă proclamaţie calomnioasă a lui Eliade. Despre manifestul din „Români viitoare". Redactarea scrierii *Mersul revoluţiei în istoria românilor.* **Despre Goleşti. Trimite încă zece exemplare din** *Question économique.* **Ştiri despre A. G. Golescu şi I. Brătianu. Cere din nou şahul şi cutia de pălării. Noua sa adresă. Diferite.**

Paris, 16 octomvrie 1850

Dintr-atîtea scrisori adresate de un an de zile către tine şi către cei de la Brussa, ai putut vedea lămurit ideile mele asupra lucrurilor oamenilor noştri şi asupra viitorului nostru, şi de ceea ce ar trebui să facem. Ştii încă starea tutulor celor d-aci, că sînt turcophobi. Trebuind a face ceva cu dînşii, iar dupe propunerile voastre de acolo, a trebuit să caut a-i modera, punîndu-i pe o cale mai serioasă şi solidă. Le-am zis dar că nu e treaba noastră de a face propagandă nici pentru, nici în contra turcilor, ci o propagandă curat rumânească, naţională ; să lăsăm d-ocamdată delături toate chestiile sociale şi să ne apucăm d-a ne creea o naţie, dupe cum şi tu ai scris-o în mai multe rînduri lui Russet şi mie. Dar spre acest sfîrşit trebuia oare a nu ne ocupa decît de Principate, adăogînd, cum zici tu, numai Basarabia, pe care s-o reclamăm de la muscali ? Trebuia oare să punem ca condiţie suzeranitatea Porţii ? Trebuia să arătăm că nădejdea noastră este numai în guverne şi în lucrarea diplomatică ?

Asupra celii dintîi întrebări cred că ne-ar fi răspuns fiecare, că pentru ce să cerem o unitate, care şi ea să fie o fracţie foarte slabă, ca să poată trăi singură ; că mărginind chestia în crearea a două Românii, una austriacă şi alta turcă, nu putem înşala pe nimeni ca să crează că gîndul nostru e

d-a ne opri acolo, cu atît mai mult că de multă vreme ni se impută aceasta, încît chiar împărățiile acele, precum și Rusiea, găsesc prea natural și nu are a se mai mira acum de cererea noastră, oricît nu le place. Tu însuși mi-ai spus că Austriea și cu boerii fac propagandă panromână. Acum lăsăm cîmp slobod partidei austriece cum și cei turcești, ca să îndemne pe acele puteri a se folosi de dorința de unire a românilor, spre a constitua o Românie în folosul și supt suzeranitatea lor. Singura greutate ce găsesc în panromânism este că vom avea anevoință a ne înțelege cu ungurii, cari țin mereu ca românii din Austriea să facă parte din statul lor și nu priimesc federațiea pe temeiurilor propuse de mine în scrisoarea către Zamojski. Dar vom lucra a-i aduce acolo. În sfîrșit, aceasta e o chestie de viitor și nevoile poate ne-or sili a ne face concesii reciproce, noi și ungurii. Toată treaba noastră este să ne facem putere și apoi putem trata cu oricine. Politica noastră să fie la o nevoe mare a nu sacrifica *libertatea*, făcîndu-ne ultraromâni, precum a făcut-o ungurii, făcîndu-se ultramaghiari. Pozițiile reciproce, în care ne vom afla în minutul de lucrare, puterea care va putea desfășura orice nație, va face că cea mai puternică va cîștiga mai mult și cred că noi putem avea mai multe elemente de putere, și așa ungurii vor fi siliți a ne face concesii.

Pentru a doua chestie vezi singur că nu ne putem pronuncia curat și trebuia s-o lăsăm *dans le vague*. Nu este îndoială că astăzi să se hotărească Turciea a ne ajuta în contra rușilor cu condiție ca să priimim suzeranitatea ei, că nu o vom face. Dar trebue oare să ne apucăm a tot face o propagandă turcească, și a ne tot tîrî la picioarele ei, cînd ea ne dă cu piciorul? Facă-și datoriea către noi și noi ne vom face către ea. Tu ai acum un cîmp deschis a dăscăli pe turci, arătîndu-le că purtarea lor ne-a făcut să pierdem nădejdile ce pusesem în ei și ne-a răcit inimile către dînșii și că trebue să se grăbiască a face ceva pentru țări, daca nu vor ca în desperarea lor să se arunce către orice sfînt le-o eși înainte. Multe lucruri, de care se va plînge de noi, le poci arunca sur les *impatiences et le désespoirs de l'exil.* Pe lîngă asta, știi încă că mulți turci nu prea țin la noi și ar vrea bucuros, să se scape de noi, numai să nu ne vază ruși. Cred dar că zicînd noi că daca turcii ne înșală și nu voește a ne scăpa, trebue să căutăm a ne scăpa noi înși-ne; daca ei vor să-și piarză împărățiea și pe dînșii, noi nu vrem să ne pierdem, că noi cunoaștem nevoia d-a fi aliați cu dînșii și cu ungurii în contra panslavismului; nu putem să-i supărăm mult. Poci arăta încă, ca o dovadă că cei de la Paris nu le sînt vrăjmași, este că eu și Goleștii sîntem cu ei.

Încît pentru a treia chestie, este opiniea generală nu numai între emigrații noștri, dar și în toată Europa, ba încă și la turci, că numai o catastrofă europeană ne poate hotărî soarta, a ne mîntui. Nimeni nu mai crede acum că împărățiile vor putea face pentru noi, ci numai revoluțiea generală. *Au risque* dar de a fi priviți ca anarhiști de cabinete, trebuia să arătăm că ele ne-au dovedit că nu mai putem aștepta nimic de la dînsele, ci din revoluție numai. Cum, oare pîn-acum nu ne-a privit toți ca revoluționari, și nu ne-a tratat asfel chiar și Poarta? Trebue oare a mai tot înșela poporul, ca la 1848, zicînd că Poarta priimește revoluțiea și ne dă constituțiea, cînd a fost dimpotrivă?

Nu e mai bine a vorbi curat și a spune poporului că *le roi ne lâche que ce que le peuple arrache.* Să nu credem că putem înșela pe diplomați și că ei nu știu curat ce sîntem și ce vrem. Trebue numai ca în lucrările noastre să punem dignitate, tact, măsură, să ne mărginim a ne pregăti

poporul, fără a căuta a ne trîmbiţa prin jurnalele streine, înainte de vreme, nici a ne asoţia cu comitetul de la Londra, Mazzini, Ledru Rollin etc.

Vezi că şi Eliad, cu tot turcismul lui, aşteaptă tot de la revoluţiea generală. Proclamaţiea lui a tipărit-o în „Événement" [1]. Bolintineanu mi-a spus că a trimis-o lui Catargiu. Ne atacă foarte pe noi, iar mai îndeosebi pe Ionescu [2]. Arată-i-o. Eu m-am opus aci ca să se tipărească în franţozeşte proclamaţiea noastră şi am zis la consuscrişii mei, că, de vor, s-o părească fără iscălitura mea.

Pe temeiurile ce îţi espusei şi am redijat acea proclamaţie ce ţi-am trimes, care cred că în termenii măsuraţi, în care e scrisă, îţi va fi plăcut. N-a prea plăcut la ai noştri aci, găsind-o prea rece şi vague, cu toate acestea au fost nevoiţi a o priimi. Apoi am tratat istoriceşte, ca un articol simplu, chestiea naţională, ca un comentariu al proclamaţiei; acest articol ce va eşi în revistă supt titlul *Mersul revoluţiei în istoriea românilor* este cam asemenea unei scrisori ce trimisem lui Golescu la Brussa, în care hotăram însemnarea revoluţiilor trecute şi calea ce va lua revoluţiea în viitor. Asfel tratată nu prea bate la ochi şi nu sperie cam mult.

N-ai cuvînt să te plîngi de mine că m-am înţeles cu N. Golescu. Ţi-am scris de atunci că Goleştii au venit la mine şi s-au pus la dispoziţiea mea. Am priimit căci am socotit că este de mare folos a-i desface de Eliad, căruia îi slujea de instrument şi îi da multă putere în opinie.

Nu ştiam pînă la ce punt tu eşti supărat pe dînşii. Credeam ca eşti şi tu ca mine, indiferent la chestii personale, cînd socoteşti că e o chestie a ţării în mijloc. La 1848, eu aveam tare a mă plînge de N. Golescu, care ştii cum s-a purtat către mine şi ceilalţi la 1840 [3]. Cu toate acestea, cînd v-am văzut pe voi cu dînsul, nu am fost împotrivitor a intra în relaţii cu dînsul şi n-am cerut escluzia lui sau a mea şi am uitat cele trecute. Crez că aşa vei face şi tu. *C'est beaucoup plus digne du reste.* Cînd vei vrea ca să-i trag vreo bătae sau să-l fac să se căiască de ce a scris, sînt gata a o face. Ţi-am spus de atîtea ori că voi să fiu în acord cu tine, nu numai fiindcă te stim, te cred mai serios şi mai capabil decît toţi ceilalţi, dar fiindcă te iubesc mai mult decît pe toţi. Aş dori numai ca atît pentru tine, cît şi pentru mine, să nu te arăţi la emigraţi că eşti pentru turci *sine qua non*. Că acilea cei ce nu-ţi vor bine îţi impută aceasta şi îţi face tor în opinie.

Apoi voi să ai opiniea pentru tine şi eu te apăr mereu aci, căci nădejdile mele sînt în tine la o întîmplare favorabilă, căci cei de aici nu sînt buni mai de nimic. Ţi-am trimis încă douăzeci esemplare din *Question économique*, prin doctorul Bronzau, care pleacă astăzi.

Zi lui Drozt, cu care e prieten, să-i ceară pachetul dat de Sefels pentru tine.

Alecu Golescu n-a sosit încă. Îmi pare tare rău, că s-a purtat moale în treaba ce-l însărcinasem. Era ca să meargă în Transilvaniea şi n-a îndrăznit se vede, zicînd că nu-l lasă nemţii şi că e peste putinţă pentru noi a răzbi acolo. Apoi Iancu Brătianu se află de două luni la Sibii de faţă şi nesupărat de nimeni, făcînd propagandă, avînd relaţii în ţeară. Îmi pare rău că aceasta va desconsidera pe Arăpilă în ochii oamenilor de aci. Prea e moale, negru şi fricos.

Trimite această scrisoare lui Albu, la Brussa.

Al tău, *N. B.*

Te rog cînd vei avea ocazion trimite-mi șahul și cutiea de pălărie, în care am niște hîrtii ce-mi trebue.

Eu cred să-ți trimiț peste puțin cărțile ce mi-ai cerut, deodată cu revista.

Spune lui Peretz că are o scrisoare de aci, la poste restante, la Constantinopol.

Ți-aș fi trimîs proclamațiea lui Eliad, dar o am acasă și îți scriu de la Voinescu, căci pe mine mă mută acum într-altă casă, *63 rue du Bac*. La adresa aceasta să-mi scrii d-aci înainte.

Mă rog zi cavalerului Peretz să-mi trimiță mai urgent 136 fr. ce am plătit pentru dînsul la croitor.

161

CĂTRE ION GHICA

Despre proiectul lui I. Ghica de exploatare agricolă. Cere un articol al lui Ap. Arsachi. Despre articolele din „România viitoare". Cere lămuriri despre posibilitățile de existență în Dobrogea. Vrea să rămînă în Paris pînă în primăvară pentru a termina o scriere. Trimite pentru Al. Zane voturile celor de la Brussa. Adunările săptămînale ale emigrațiior și discuțiile cu caracter teoretic asupra unor probleme sociale. Despre divergența dintre C. A. Rosetti și N. Ionescu privind concepția lui Proudhon asupra proprietății.

Paris, 26 octombrie 1850

Iubite Ghica,

Pachetul tău din urmă de la 5 octomvrie l-am priimit tîrziu, tocmai la 24; nu știu din ce pricină și prin cine l-ai trimes. De aceea n-avusei vreme a căuta îndată un agronom, pentru a-i da în cercetare proiectul tău. Diseară mă voi duce la un prieten ce am la Ministeriul de Comerciu să-i zic să-mi caute un asemenea om.

Bolliac a sosit aci și i-am arătat cele ce-mi scrii pe care le-a mărturisit de adevărate. Așa dar acest lucru e sfîrșit.

Nu mi-ai trimis articolul lui Arsache, prin care refutează scrierea mea [1].

N-am nimic a-ți scri. Cu poștia viitoare îți trimit negreșit revista. Sînt articole bune într-însa, dar cam apelpisite și prea dau cu barda în Dumnezeu. Le-am cam pilit puțin, dar nu am putut deagiuns.

Nu mi-ai răspuns la ceea ce îți scrisesem despre cum aș putea trăi și face bani mulți muncind p-acolo sau în Dobrogea. Scrie-mi lămurit, interesîndu-te de aceasta, căci ți-am arătat starea mea financiară.

Aș vrea să mai șed pînă la primăvară aci, ca să sfîrșesc o scriere și toată nădejdea de trai se mărginește în vro 500 fr. ce mi s-a făgăduit de mumă-mea. Apoi banii ăștia d-abia să-mi ajungă două luni.

Îți trimit voturile celor de la Brussa, pe care mă rog să le trimiți lui Zane, care mi le-a cerut înapoi. Ale voastre le păstrez pecetluite, pînă să-mi spui ce să fac cu ele.

Aicea avem în toate sîmbetile adunări între căuzași pentru discuțiea principelor soțiale și revoluționare. Sîmbăta trecută era discuțiea asupra chestiei proprietății. Russet m-a atacat de reacționar și și-a spus sistema lui, care e aboliția de proprietatea individuală a pămîntului, zicînd că așa vrea Proudhon. Ionescu i-a dovedit cu Proudhon în mînă că nu l-a înțeles și că Proudhon nu vrea aboliția proprietății [2]. Russet a rămas singur de părerea lui și eu i-am dovedit, dupe mulțumirea tutulor, că el e reacționar cu asemenea idei.

162

CĂTRE E. WINTERHALDER

Despre niște socoteli bănești cu privire la cărți cumpărate mai înainte. Îi propune ca dintr-o comandă mai veche să vîndă o parte din cărți Bibliotecii naționale din București, iar cărțile rămase să i le trimită la Paris. Insistă pentru urgentarea vînzării și expediției.

Paris, 4 noemvrie 1850

Iubite prietene și cetățene,

N-am răspuns de mult, de cînd trebuiam a o face, la scrisoarea d-[ta]-le din 27 iunie trecut. Pricina este că așteptam un răspuns de la Laureani cum și alt răspuns de la Berlin care să-mi deslușiască prețul fiecărui uvragiu, aceea ce nu putu d. Frank a mi-o face aci și pentru care s-a adresat la Berlin. Fiindcă și una și alta a întîrziat și fiindcă e nevoe ca să desfac această socoteală care cade pe mine, mă hotării a-ți scri și a te ruga a face aceasta.

Întîi a pune d-o parte din suma acelor cărți trimise de mine prin d. Frank, d. Laurianu aceste următoare cărți :

1. *Türkische und Siebenbürgische Victorien mit Lippa*, Temeswar und andern Orten, 1596. 1 broch. în 4°

2. *Stat von Siebenbürgen, Valachey und Moldau*, 1 broch. în 8° (sans date).

3. *Copey des ersten Proclama*. Francofurt, 1596, 1 br. în 4°.

4. *Genesis Natalitia oder Nativitet des jetzigen regierenden Keysers Sultan Mahomet genant*, 1597, broch. în 4°.

5. *Drey warhafftige newe Zeitung des grausamen Erbfeindes des Türken*. Prag, 1593, br. în 4°

6. *Warhafftige newe Zeitung aus Siebenbürgen*, 1596, br. în 4°.

7. *Gute newe Zeitung von der Niederlage der Türken*, Dresden, 1595, br. în 4°.

8. *Guilielmi Brussii Scoti, de Tartaris Diarium ad illustrum Georgium Tablotum*, etc. Francofurti, 1598, 1 br. in fol.

9. *Domini de la Nue Galli Imperatoris Bellici Clarissimi disputatio de bello Turcico*, br. în fol.(sans date).

Afară de aceste, în cărțile acelea se află încă acest uvragiu :
Historia von den Empörungen, so sich in Königreich Ungarn auch Siebenbürgen, Moldau und in der bergiche Valahey zugetragen haben, Cologne, 1596, 1 br. in fol.

Această din urmă carte a fost cumpărată de mine aci, de la D. Frank, și plătită cu 50 franci, dupe cum însuși te poate asigura. Pentru aceea nu se ține de socoteală celorlalte cărți.

După contul ce mi-a înfățișat aci d. Frank toate cărțile trimise acolo, afară de această de mai sus, se urcă cu comisioana lui afară de transport, care nu știu cît ține, la 677 fr. 70 cent. Oprind pe seamă-mi cele nouă broșuri însemnate mai sus, aș fi mulțămit a da pe celelalte toate pentru suma de 500 fr. și ceea ce va fi transportul. Caută dar, te rog, de nu le poți da cu acest preț la Biblioteca națională din București. Vezi că eu rămîi pentru 177 fr. numai cu acele 9 broșuri cari fac puțini bani. Silește-te, mă rog, a face treaba aceasta și mă vei îndatora peste măsură.

Cît pentru acele 9 de sus broșuri și ceailaltă de mai la vale cumpărată de mine, te rog să mi le trimiți cît mai curînd aci fiindu-mi trebuincioase, dar cu mijlocul cel mai iute și sigur.

Adio, iubite cetățene. Iartă-mă de supărarea ce îți fac și mă rog ai bunătate de îmi face această slujbă.

Salutare și frăție,
N. Balcesco

63 rue du Bac

Scris de altă mînă:] Répondu 4 janvier 1851, S. n.

163

CĂTRE ION GHICA

Știri despre Pantazi Ghica. Despre proiectul de exploatare agricolă în Dobrogea, aflat în cercetarea unui inspector al Ministerului de Agricultură. Îl anunță că va trimite regulamentele și formularele Institutului agricol de la Versailles. Despre apropiata apariție a „României viitoare." Confirmă primirea șahului.

Paris, 6 noembrie 1850

Comisiunea ta către frate-tău am împlinit-o. El se plînge că tu nu i-ai scris, iar că el ți-a scris mereu, că tu nu îngrijești de dînsul; pentru aceea zice că se leapădă de tine și are să se adreseze la epitropie. Fernez asemenea se plînge de tine că nu i-ai răspuns la cîte ți-a scris. Iată îți trimit și scrisoare de la dînsul. Frate-tău a făcut multe nebunii în vacanție, dar acum s-a amendat și s-a pus pe lucru cu silință, dupe cum mi-a spus dascălul lui.

Alecu n-a sosit aci încă şi am trimes pe frate-său Tache să priimească banii în locul lui.

Cu proectul de esploataţie n-am sfîrşit încă, din pricină că am însărcinat pe un prieten ca să-l dea în cercetare un[ui] inspector de agricultură de la Ministeriul Comerţiului şi încă nu mi l-a adus, dar cu poştia viitoare ţi-l înapoiez. Atunci îţi voi trimite şi regulamentele şi formularele Institutului agricol de la Versaliea şi a tutulor *fermes-écoles* din Franciea, ce mi s-a dat de la Ministeriul de Comerţiu.

Te plîngi că scrisorile mele sînt fără savoare etc. E adevăr, dar cum poci socoti că pricina este că mă defiez de tine etc.? Cînd ar fi una ca aceea ţi-aş spune-o sau ţi-aş cere esplicaţii. Pricina e că : sau n-am vreme uneori sau n-am ce-ţi scri ; sau am cîte o ţeandără, cîte o supărare în cap, cînd trebuie a-ţi scri şi care-mi tae pofta de vorbă.

Îmi pare bine că vii, grăbeşte a veni cît mai curînd ; ar fi trebuit să fii aci, am mai pune minte în capetele seci dup-aci. I. Bălăceanu a venit eri cu nevasta lui. Nu l-am văzut încă. O să petreacă iarna aci.

Broşura-revistă nu a eşit încă, dar peste trei zile se sfîrşeşte de tipărit şi ţi-o trimit cu poştia viitoare.

N-am ce-ţi mai scri d-aci şi sfîrşesc deşi supărîndu-te.

N. B.

Îmi scrie de la Iaşi că M-me Hélène Stourdza este tot la Constantinopol, că lucrează pentru N. Sutzo a-l face domn, căci vrea să-l ia de bărbat.

Şahul l-am priimit, dar lipsesc trei pioni, doi roşii şi unul alb, cum şi jumătate de eşichier. Aş vrea să-mi scrii de nu cumva a rămas la tine, ca să nu mai fac altele din nou aci.

Asemenea te rog a-mi trimite cutiea de pălărie, unde am nişte hîrtii ce îmi sînt trebuincioase.

164

CĂTRE ION GHICA

Despre proiectul lui I. Ghica privitor la exploatările agricole din Dobrogea. Îi anunţă trimiterea statutelor fermelor. Trimite cîteva exemplare din „România viitoare". Ştiri aduse de A. G. Golescu din Germania. Ştiri din Sibiu. Discuţiile cu emigraţii privitor la problema federalizării. Diferite.

Paris, 16 noemvrie [1850]

Iubite Ghica,

Ştiu că ai să te plîngi şi acum de mine că-ţi scriu puţin şi fără savoare, espresiea ta, dar tot am să-ţi scriu şi de astă dată puţin, căci vremea îmi lipseşte.

Memoarul tău despre esploataţiea Dobrogei, îl dedesem la Ministeriul Comerciului, ca să-l dea în cercetarea unui agronom, căci eu nu cunosc

asfel de lighioane, dar după ce mi l-a ţinut vro cîteva zile, mi-l aduse prietenul meu înapoi, fără ispravă. En désespoir de cause m-am dus eri à Versailles şi acolo m-am îndreptat către directorul Institutului agronomic şi i-am lăsat memoarul să-l cerceteze. Nu-l pot avea pînă mîine seară, de aceea tocmai cu poştia viitoare ţi-l trimit. Atunci îţi voi trimite şi statutele *des fermes-écoles*, de care ţi-am vorbit în scrisoarea trecută. Acum am zis să-ţi trimiţă prin poştie vro cîteva esemplare din revista ce a eşit de cîteva zile.

Nemţii, cum se vede, nu se mai bat. Îmi pare rău, că ne-ar fi dat de lucru.

Alecu Golescu a venit din Germaniea. El ne-a adus aci numai convicţia intimă ce a dobîndit despre neputinţa de trai [a] Austriei, toate popoarele fiind acum în contra ei. I. Brătianu, care e tot la Sibii, ne scrie că vestea de resbel aţiţase nădejdile ungurilor, care lucrează foarte bine acolo ; spun că au şi arme şi tunuri încă ascunse. Românii inteligenţi sînt cu împăratul. Poporul se apropie de unguri şi e de temut că ar sacrifica naţionalitatea pentru libertate.

Viu de la adunarea cauzaşilor, unde i-am făcut să înţeleagă trebuinţa d-a nu fi ultraromâni separatişti, şi că noi trebue să profesăm respectul naţionalităţilor şi egalitatea lor şi federaţiea cu ungurii şi iugoslavii. Am izbutit foarte bine, şi m-a însărcinat a scri în treaba aceasta şi a face propagandă în felul acesta, adică în felul scrisorei mele către Zamojski.

Adio. De Poujade încă n-am aflat de a venit, de aceea păstrez plicul lui la mine.

Complimente la cocoană.

Al tău,
N. Băl.[cescu]escu.

Caută să bagi în ţeară ceva broşure din „Românica" căci cu poştia nu mai putem trimite acolo. Caută-le la poştie.

165

CĂTRE ION GHICA

Trimite 40 exemplare din „România viitoare", o carte ce i-a fost dată de la Ministerul de Comerţ, formularele pentru fermele-şcoale, scrisori de ale lui I. Ionescu. Neînţelegerile dintre emigraţi. Retragerea sa şi a lui V. Mălinescu din gruparea exilaţilor. Diferite.

Paris, 26 noem.[brie] 1850

Cu poştia din urmă, de la 19, n-am priimit nimic de la tine. Cu poştia trecută îţi scrisesem că ţi-am trimes broşurele eşite, dar nu ţi s-a trimes, din neîngrijirea Mălinescului, care se însărcinase. Acum ţi-am trimes 40, tot prin comisionarul Belhomme, prin care ţi-am trimes şi *Question économique*. Am zis să-ţi trimiţă şi cu poştia vro două, ca să le ai mai curînd.

În pachetul cu care îţi trimit cele 40 broşure ţi-am adăogat : 1) Cartea însemnată în răvaşul alăturat ce mi s-a dat de la Ministeriul Comerţului ; 2) Formularele fermelor-şcoale tot de acolo ; şi 3) Două plicuri în care sînt scrisorile lui Ionescu, cîte mi-ai trimes.

Îţi înapoez proectul cu scrisoarea aceasta ca să vezi observaţiile ce a făcut aci directorul Institutului de la Versailles. Am auzit astăzi că Poujade a sosit şi mîine îi duc pachetul tău.

Nu ştiu nimic a-ţi spune. Comitetul de propagandă a răposat eri şi iată cum. De mai multă vreme am băgat de seamă că o seamă de oameni, cum Russet, Ionescu, Voinescu şi alţii, se cam ofuscă de mine, temîndu-se de popularitatea mea. Încă de la numirea mea în comisie au început fel de fel de intrigi, tălmăcind şi răstălmăcind misiea comisiei, şi tot cerînd la socoteli şi programuri la care m-am tot refuzat; au început a ne înjura de faţă şi pe dălături. În sfîrşit, dupe multe dispute, fiind adunaţi vro cîţiva la Russet, alaltăeri, a hotărît a organiza emigraţiea şi au convocat pe toţi eri la bibliotecă. Acolo, fiind şi eu, am luat act zicînd că de vreme ce 10 din 19 inşi ce ne-a ales propun o organizaţie nouă, privesc comisiea de propagandă ca desfiinţată *ipso facto* şi fiindcă nu mai am iluzie în lucrările d-lor şi nu-i socotesc oameni serioşi, mă trag cu totul din orice amestec şi adunări cu d-lor. Asemenea a făcut şi Mălinescu. S-au certat toată ziua aceea şi a rămas să se mai certe şi dumineca viitoare. Eu văd că e peste putinţă a organiza ceva şi a face cevaşi cu atîţea oameni pătimaşi şi invidioşi în mediocritatea lor.

Necazul lor pe mine vine şi d-acolo că nu i-am lăsat să meargă la Londra. Era unii care avea dorinţa de călătorie şi în lipsă de bani puseseră ochii pe 4 000 lei trimişi de la Brussa cu o destinaţie specială şi pe care nu-i putem întrebuinţa. Eu le-am zis că n-avem zor de aceasta, că mai întîi să esistăm într-un fel şi să luăm rădăcină în ţeară, ca să nu mergem fără să avem nici un temei, nici o putere, să înşălăm şi pe Mazzini şi pe noi. Trebue înainte de toate să reprezentăm cevaşi, ca să putem şti ce ajutor putem face celorlalte popoare şi ce lucrare proprie putem avea la o vreme de mişcare. Apoi trebue încă bani, spre a depune la casa centrală, şi nu sînt. Mijloc de lucrare nu îţi dă şi îmi poruncesc să le gonesc pe muscali din ţeară în soroc hotărît. Încercarea care făcusem a fost cea din urmă, crezînd că făcînd o organizaţie pe un picior mai modest şi mai puţin pretenţios şi fără a fi guvern, cum o făcusem, va putea mai puţin supăra pe partizanii statului anarhic. Dar văd că şi aşa nu se poate.

Al tău prieten,
N. Bălcescu

166

CĂTRE ION GHICA

Critica noilor opinii ale lui I. Ghica. Despre însemnătatea Transilvaniei ca punct de reazăm al românilor în eliberarea lor şi în unitatea naţională. În contra a două Românii. Ţinta care trebuie urmărită: „Regatul Daciei". Despre neînţelegerile dintre emigraţi. Retragerea sa din conducerea emigraţiei. Cere să se caute două portrete, nişte hîrtii şi cîteva scrisori intime pierdute. Diferite. Despre acuzaţiile pe care i le aduc unii emigraţi că ar lucra pentru domnia lui I. Ghica.

Paris, 6 decemvrie 1850

Eu nu pricep ce vrei tu, Ghica,

N-ai fost cel dintîi care într-atîtea buletinuri publice ai propagat uniunea tutulor românilor?

N-ai născocit însăşi cuvîntul de panromânism?

Crezi oare că ne vom putea mîntui numai pre calea diplomatică, iar nu prin revoluție?

Ți-e teamă ca cabinetele să nu ne ia de revoluționari? Apoi cum ne-au privit oare pîn-acum chiar și turcii și cum ne-au trătat, decît ca revoluționari și anarhiști?

Ți-e teamă încă de supărarea Austriei pe noi; parcă nu știi că această ostilitate a ei ne-o arată cam de mult?

Austriea, dupe cum ți-o spune Arăpilă, care s-a dus acolo svartz-gelb și a venit cu convingerea că ea nu mai poate trăi, că toate popoarele sînt împotrivă-i și că va fi desmădulată peste puțin.

Eu cred că mijloacele noastre de lucrare, punctul de reazăm este în Transilvaniea; numai cu românii de acolo vom putea odată pune țările în picioare, printr-înșii chestiea noastră se leagă cu a Europei, fără dînșii sîntem izolați. E nevoe dar a nu declara că voim două Românii, una austriacă și alta turcă. Greașala ta este că crezi pe diplomați proști de tot și că lesne se pot înșăla. Apoi rușii și austriecii ne-a dovedit-o încă mai de mult, arătînd că țintirea noastră este a întemeia Regatul Daciei. Un partit politic trebue să-și aibă steagul său și să-l apere ouvertement et franchement. Mijloacele de lucrare numai cer secretul.

Aicea s-au adunat duminecă căuzașii, s-au înjurat și s-au despărțit mai înverșunați cum n-au fost niciodată. Bolintineanu însuși s-au purtat foarte mișelește. Intriga dezunirii acestiea a venit de la Bolliac, Rosset, Voinesco, Teulescu și Ionescu. Acum mă înjură pe mine că de ce mi-am dat demisiea. Eu m-am tras cu totul de d-lor toți și sînt hotărît a nu mă mai amesteca întru nimic.

În cutia de pălărie lăsasem două portrete în dagherotip și vro cîteva hîrtii și scrisori intime foarte trebuitoare. Cutiea era închisă cu lacăt și cheia la mine. Cum dar a sosit la tine deschisă și goală? Eu am zis feciorului tău, chiar atunci, s-o ducă la tine. Cutiea goală nu-mi trebue. Ceea ce îmi trebue însă sînt lucrurile ce era acolo. Doresc mult, de vei putea a le găsi și îmi vei face o mare slujbă. Nu știi cît m-am supărat, cînd am văzut că îmi scrii de perderea lor. Ocupă-te și cercetează, te rog, despre aceasta prin Marin și alții. Și orice vei găsi, trimite-mi.

Al tău,
N.B.

Nu-mi [spui] cînd ai să vii încoace.

Cu poștia de astăzi Bolliac trimite la poste restante o scrisoare lui Grigore Peretz; zi-i s-o caute.

Din alăturatul revers ce îmi scrie Sefels, vei vedea că frate-tău l-a pus la mînă cu 50 fr., pe care nu vrea să-i dea și pe care se cuvine să-i plătești tu.

Pe cînd tu te plîngi de mine, cauzașii mă înjură și mă învinovățesc aci că lucrez ca să te faci domn. Il y a de quoi se dégoûter de *l'humanité*.

167

CĂTRE ION GHICA

Despre un duel între V. Mălinescu și D. Bolintineanu și cauzele care l-au provocat. Știri despre Maria Cantacuzino.

Paris, 17 decemvrie 1850

Iubite Ghica,

De la tine n-am priimit scrisori prin două poştii. Pentru ce?

N-am multe să-ţi scriu, căci nu ştiu nimic, nici fac nimic. Eri a fost aci un duel între Mălinescu şi Bolintineanu. Acest din urmă dedese de faţă un angajement secret, luat între vro cîţiva de aci, de sînt acum mai multe luni. Era o faptă necinstită, şi Mălinescu a calificat-o asfel. D-aci duel. Bolintineanu n-a nemerit şi Mălinescu a slobozit în vînt, zicîndu-i Bol[intineanu] că numai cu o purtare cinstită va şterge acea pată ce şi-a făcut. Asfel nu s-a vărsat sînge.

M-me Marie Cantacuzène e aci, o văd adesea şi m-a rugat aseară să-ţi scriu din parte-i că ai face bine să vii aci, şi i-ar face mare mulţămire.

Din ţeară se aude aci că ar fi mai venit trupe. Adio.

Al tău,
N. B.

168

CĂTRE ION GHICA

Despre lipsa sa de încredere în turci. Convingerea sa în necesitatea unei noi revoluţii. Impresia făcută la Paris de turcirea lui Czaika. Comisioane din partea Mariei Cantacuzino. Diferite.

Paris, 17 ian.[uarie] 1851

Credeam că nu te mai afli în Constantinopol, nepriimind atîta vreme scrisori de la tine, de aceea nu ţi-am scris şi eu vro cîtăva vreme.

Fiindcă doreşti mult să mă vezi şi să ne luăm la trînteală, apoi scoală-te şi vino aci şi cred că vei avea mulţumirea a te certa cu mine, cît vei vrea, zi şi noapte. În scrisorile mele trecute ţi-am esplicat cum înţeleg eu lucrurile. Facă turcii aceea ce zici, adecă să unească ţările, să dea constituţie etc. şi o voi priimi bucuros, ca un pas înainte, dar tot ţintind mai la vale. Dar daca sîntem părăsiţi de turci, cum cred, şi va trebui să căutăm a ne scăpa iar făcînd revoluţii, atunci e de datoriea noastră să căutăm a trage din acea revoluţie tot folosul putincios şi să-i dăm aliaţi naturali, adecă pe popoare, iar nu pe guvernuri.

Am prea bună idee de mintea ta, ca să cred că înţelegi altfel lucrul acesta.

Alaltăseară eram la Czartoryski. Toţi acolo să arăt supăraţi de conversiea lui Czaika.

Pachetul tău l-am dat lui Poujade.

Aicea nu facem nimic. Eu i-am dat dracului pe compatrioţi şi nu mai am amestec cu dînşii.

M-me Cantacuzène m-a însărcinat eri să-ţi trimet complimente din parte-i şi te roagă să-i trimiţi cîtva tutun turcesc, adăugînd că ai îndatorat-o, cînd l-ai aduce singur.

Îţi trimit această scrisoare prin poştie, căci cu istoriea lui Czaika s-a dezorganizat deocamdată espediţiea prin care trimiteam.

Din ţeară n-avem nimic nou.

Trimite-mi, te rog, ceva desluşiri asupra constituţiei propuse de turci.

Al tău,
N. B.

169

CĂTRE ION GHICA

Despre cercetările pe care le face în bibliotecile din Paris cu privire la istoria românilor. Chestia Bolliac. Ştiri din ţară. Din nou despre lipsa sa de încredere în turci. Zvonuri despre abdicarea lui Ştirbei şi retragerea armatelor ţariste din ţară.

Paris, 26 ianuarie [1851]

Mă pofteşti prin scrisoarea ta de la 5 ghenarie d-a veni la Constantinopol. Aceasta nu o poci face acum, din lipsa mijloacelor una, şi al doilea că am de lucru cu bibliotecele, şi pînă n-oi sfîrşi lucrarea începută nu fac nici un pas din Paris. Apoi ce o să fac acolo? Care sînt acele lucruri importente, de care îmi vorbeşti? Tu, de socoţi că ai de treabă acolo, stă şi drege şi lucrează cum te pricepi. În pricina lui Bolliac nu ştiu ce să cred. Eu îl văd aci că se arată strîmtorat şi fără bani. Mi se pare însă că acele lucruri nu au mers la destinaţiea lor. Ce s-au făcut dar?

Din ţeară am priimit eri o scrisoare, unde văd că atît revoluţionarii noştri, cît şi turcii, sînt foarte supăraţi de scrierile noastre aci. Doresc ca şi unii şi alţii să izbutească a ne scoate de minciună, mîntuind ţeara. Mie mi s-a acrit de tot de politică şi doresc a mă ocupa numai de istorie.

Nu-mi scrii nimic de ce s-a făcut acolo. Ce e acea adresă la Magheru, de care am auzit?

Ce zic şi ce fac cauzaşii de la Brussa şi Constantinopol?

Ce s-a urmat cu proclamaţiea noastră, de care vorbesc aci căuzaşii parizieni că tu ai prezentat-o turcilor foarte rău? Eu le-am zis că eu ţi-am scris s-o arăţi la turci. Scrie-mi desluşit, te rog, într-aceste. Spune-mi ce aştepţi de la turci. Era un mijloc ca turcii să aibă dreptate în contra-ne, trebuia să ne răspundă, cînd le-am zis: *faceţi* făcînd ceva. Apoi eu cred că n-or face nimic.

Scrie-mi regulat. Pentru ce te dai lenei?

P-aci s-a auzit că Ştirbei îşi dă demisie. Ce este adevăr în vorba că muscalii es de primăvară, că se dă amnistie etc.?

Complimente la m-me Ghica.

Al tău prieten,
N. B.

170

CĂTRE ION GHICA

Despre cercetările pe care le face asupra istoriei românilor. Despre niște scrieri pe care le anunță Bolliac. Proiectele și păreri de ale lui Poujade privind țările române. Comisioane din partea Mariei Cantacuzino.

Paris, 6 fevruarie 1851

Nici nu mă tem de tine, nici lene îmi este, încă mai puțin e adevăr că sînt amorezat. Pricina de nu ți-am scris mai mult a fost d-o parte vremea, care mi-a lipsit, fiind acuma pînă în urechi îngropat în niște in folio grozave, de unde culeg vitejiile strămoșilor, de vreme ce pe contimpuranii mișei i-am dat dracului. Despre țeară apoi puțin auzim noi și de aceea, știind că tu știi mult mai multe și mai bune, nu-ți scriu nimic. De cele de aci pricini căuzășești asemenea puține sînt, căci au încetat. Nouatatea zilei este trei mari scrieri ale lui Bolliac care, după spusa lui, în secret la toată lumea, sînt supt tipar. Un volum de poezii, item de proză și un jurnal „Populul suveran" într-un format ceva mai mare decît „Débats". Mie îmi vine să cred că secretul acesta e lipsit de realitate. Astăzi l-am întîlnit pe uliță și mi-a spus că a primit scrisoare din țeară care îi vestește că muscalii nu es și că turcii au pus secfestru pe stare-i.

Daca eu în lipsă de materie sînt silit a-ți trimite scrisori uscate și slabe, tu care ai, cum zici, multe de spus, pentru ce faci așa?

Poujade, care îl văd cîteodată, mi-a zis că o să dea un memoar la ministeriu arătînd nevoia de a da o constituție Principatelor, după eșirea trupelor.

Spune-mi, cînd ai de gînd să vii încoaci. Daca este de nădăjduit, sau de sigur, eșirea trupelor, darea unei constituții, și cum și ce fel? Oare amnistie are să se dea?

Poujade mi-a spus că el e de opinie să se cîrmuiască țările de o comisie, și să lipsească domniea, și că tu nu vrei și vrei domnie. Aceasta mă bagă în mari bănueli și mi-e teamă că căuzașii au dreptate, zicînd că umbli să te faci domn.

Tot ce îmi pare rău este că văd că nu te adresezi la mine, pentru ca să te fac domn. Fiind dar că te porți astfel, apoi am de gînd să fac pe altul domn. Am și declarat căuzașilor că am să fac pe Bălăceanul și că te depărtez pe tine dupe scaun.

M-me Cantacuzène m-a însărcinat să-ți spui multe complimente și să-ți aduc aminte să-i aduci tutun. Asemenea și eu te rog să-mi aduci puțin *tumbesai*.

Îți trimit aceste scrisori să le dai, te rog, dupe adres.

D-zeu să te păzească și să te ajute și să-ți însufle mai multă dragoste pentru prietenul tău.

N. Bălcescu.

Negri, B. Alecsandri și alții vin la mai aci.

171

CĂTRE E. WINTERHALDER

Despre cîteva cărţi în legătură cu cercetările sale istorice; Neugebauer, Stritterius; despre un catalog de cărţi al librăriei C.A.Rosetti—Winterhalder; cere să-i procure lucrarea lui Wolfgang von Bethlen.

Paris, 7 fevruarie 1851

Iubite prietene,

Am întîrziat a răspunde la scrisoarea d-[ta]le din 4 ale trecutei luni. Îţi mulţumesc din inimă de frate pentru silinţa ce voeşti a pune a mă scăpa de sarcina acelor cărţi. Doresc să aflu mai curînd că ai izbutit.

Între cărţile ce ţi-am însemnat a opri pe seamă-mi, mi se pare că am însemnat şi aceasta, de care nu mai am trebuinţă, adecă:

Historia Rerum Polonicarum, auctore Salomone Neugebaur, Francf. 1611, 1 vol., in 4°.

O poţi dar lăsa şi pe aceasta împreună cu celelalte. Poţi încă asigura pe biblioteca [că]* peste cîteva luni, îndată ce voi sfîrşi compunerea istoriei lui Mihai vV, toate aceste cărţi oprite le voi întoarce în dar Bibliotecei din Bucureşti. Cărţile dar ce am însemnat se opresc. Vei avea bunătate a mi le trimite de primăvară, cu cel dintîi ocazion, căci prin poştie va costa cam mult.

Bag de seamă că în lista * ce mi-ai trimes d-ta lipseşte uvragiul lui Stritter, *Memoriae Popolum olim ad Danubium*, 4 vol., in 4°, care e trecut în lista d-lui Franck.

Pe cînd aveam onoare a lăcui la locul I[iu] pe ghimie [1], împreună cu prietenul nostru Rosset, am văzut la dînsul un catalog tipă[rit], de nişte cărţi ce se află în librăriea d-stră [2]. Între acestea ţiu minte a fi băgat de seamă vro două broşuri franceze, tractînd despre întîmplările resboiului creştinilor cu turcii de la 1593 la 1601. De e adevăr şi de cumva ai în librerie aseminea scrieri, care ar atinge de această materie, mă rog să ai bunătate a mi le trimite.

Te rog încă, de eşti în relaţie cu cineva la Hermanstad, scrie acolo să-ţi capete această scriere, care se găseşte nu cu anevoe acolo la librari:

Bethlen (Wolfgang de), *Historia de rebus Transilvanicis*, Cibinii, 1783, 4 vol., in 8°.

Şi mi-o trimite cu celelalte.

Despre preţul acestor cărţi de mai sus îmi vei scri cum preferi a ţi se plăti, acolo de mumă-[mea] sau de mine, aci lui Rus[set].

Numai te rog foarte pentru această carte a lui Bethlen să te ocupi, căci îmi este foarte de trebuinţă şi aci n-am găsit-o întreagă.

Iată multe cereri supărătoare ce îţi fac, iubite, dar cred că mi le-i erta, cunoscînd că eşti gata a îndatora pe cei ce te iubesc.

Salutare şi frăţie,
N. Bălcescu

63, rue du Bac

---

* Manuscrisul defect.

172

CĂTRE ION GHICA

Diferite știri din țară. Cere memoriul lui Ap. Arsachi asupra scrierii sale *Question économique*. În așteptare de vești din Transilvania. Despre cererea ce i s-a făcut de către conducerea emigrației maghiare de a alcătui un memoriu privind „chipul de a împăca pe români cu ungurii". Trimite o scrisoare a lui Ubicini.

Paris, 17 fevruarie 1851

Pentru ce nu-mi scrii regulat?

Pe curierul trecut n-am priimit nimic de la tine. Aud că se fac multe p-acolo. Nu știu de e adevăr. Am văzut o scrisoare de la Iași, în care se vorbește de un firman, făcînd însemnate scăderi în sarcinile țăranilor. Apoi spune că Ghica-vodă a vorbit de față cu mai mulți, zicînd că la Constantinopol s-a hotărît ca să facă din Principate o crăie etc.

Mi se par toate acestea basne. Dar aș dori să-mi scrii ce se aude p-acolo. Asemenea te-aș ruga să-mi trimiți memoarurile lui Arsachi asupra broșurei mele și asupra drepturilor a da la boerii cei mici.

Cred că le ai sau le poci căpăta. De aici n-am ce-ți spune. Multă lume din țeară va veni în vara asta pentru espoziție. Scrie-mi, tu cînd ai de gînd să vii. Aștept sosirea lui Brătianu din Transilvaniea, ca să-ți scriu despre starea românilor d-acolo. Pe Br[ătianu] au vrut nemții în cele din urmă să-l închiză, pentru broșurele ce a băgat în țeară.

Emigrațiea ungurească d-aci s-a organizat printr-un comitet de 5 membri. Aceștia sînt: Teleki prezident, membri: generalii Klapka și Czetz, Szemere și Vucovics, ambii foști miniștri.

Acest comitet s-a adresat la mine, ca să-i dau un memoar despre chipul d-a împăca pe români cu ungurii. Am și lucrat ceva în ideile ce îmi știi și le voi da peste cîteva zile. Ar fi foarte folositor să apucăm a ne înțelege cu dînșii, pîn-a nu eși Kossuth, care va fi împotrivitor. Klap[ka] și Tel[eki] se apropie mult în idei cu mine. Te voi înștiința la vreme de rezultat.

Îți trimit alăturată scrisoare a lui Ubicini, care mă însărcinează a te ruga și eu ca să-i faci ce-ți cere.

Multe închinăciuni preaplecate la uitătoarea de prieteni a dumitale cocoană.

N. Balc[escu]

173

CĂTRE ION GHICA

Știri din țară. Despre o broșură a lui Cor. Agravarea bolii sale de piept. Mulțumiri din partea Mariei Cantacuzino. Diferite.

Paris, 27 fevruarie 1851

Spui că muscalii se duc la martie, şi în Gazeta lui Carcaleki se vede că îşi fac aprovizionarea şi pe lunile lui mai şi iunie. Broşura lui Cor[1], mi-a zis Poujade, că are să ţi-o trimiţă. Pe celelalte pîn-acum nu le-am văzut. Am zis lui Poujade să te pue în relaţie cu noul ambassador francez acolo.

Poate l-oi vedea şi eu.

Eu, iubite Ghica, sufer mult de piept şi poate oi da ortul popei. Doftorii mă asigură însă că numai plămînele stîng este atacat şi că cu îngrijiri multe mă pot doftori. Am intrat într-o cură. D[om]nul ştie ce rezultat o eşi.

Madame Cantacuzène mi-a spus să-ţi mulţumesc pentru tutun şi că are să-ţi scrie.

Te felicitez că ţi s-a înmulţit familiea şi te rog să spui multe închinăciuni plecate la madame Ghica.

Cînd dracul aveţi să veniţi încoa? Mi-e dor tare să vă văd.

N-am ce-ţi scri mai mult.

Trimite această scrisoare către Alecu; mi-a dat-o frate-său, Ştefan.

N. Băl[cescu]

174

CĂTRE ION GHICA

Despre boala sa. Vizita pe care i-a făcut-o Dembinski. Diverse ştiri mărunte. Trimite nişte scrisori.

Paris, 7 martie [1851]

Am fost rău bolnav cîteva zile în casă. Generalul Dembinski a fost mai alaltăeri la mine şi mi s-a arătat foarte încîntat de tine.

Poujade pleacă poimîine în ţeară.

Din ţeară nu ştim nimic, decît că se aşteaptă să vie de espoziţie o mulţime de lume.

Te rog să dai scrisorile aceste dupe adres.

Cînd ai să vii aci? Te aştept cu nerăbdare. Tutunul ce făgăduiseşi a trimite la m-me Cantacuzène încă n-a sosit.

Al tău,
N. Bălc[escu]

175

CĂTRE VUCOVICS SEBŐ, MEMBRU AL COMITETULUI DE CONDUCERE A EMIGRAŢIEI MAGHIARE DIN PARIS

Despre însemnătatea principiului naţional. Despre situaţia precară a naţionalităţilor din Ungaria. Despre legimitatea luptelor duse de români pentru a cîştiga

egalitatea în drepturi. Propune organizarea unei confederații dunărene pe baza egalității în drepturi a tuturor națiunilor. Despre principiile generale ale organizării interne.

Paris, 17 martie 1851 [1]

Le mouvement qui s'accomplit dans l'humanité depuis 1789 tend à la destruction complète de l'œuvre de la conquête du Moyen-Âge; a savoir, d'une part, le parquetage des classes superposées les unes aux autres, d'autre part, l'agglomération forcée des races sans affinité et sans liens entre elles; et comme tel il se résume dans cette double formule: *Liberté, Égalité, Fraternité* pour les individus: *Liberté, Égalité, Fraternité* pour les nationalités.

En effet, la nationalité est la forme la plus développée, la plus accomplie de la vie des races; elle survit à l'indépendance et seule peut la reconquérir. *Elle est la légitimité des peuples.* Aussi voyons-nous les peuples tenir d'avantage au maintien de leur nationalité qu'à la conquête de la liberté politique. L'histoire récente de la Hongrie en est la preuve; pendant que les Magyars luttaient héroïquement contre l'Autriche pour leur liberté nationale, les autres peuples de la Hongrie dont ils s'obstinaient à méconnaitre les droits, refusaient la liberté politique qu'ils leur offraient, ce qu'ils prétendaient avant tout: *la reconnaissance de leur nationalité.*

Ce fut une faute et une malheur.

La conquête en Hongrie ne traversa pas, en effet, les mêmes phases que dans l'Europe Occidentale; les Magyars, devenus maîtres des pays, ne peuvent ni s'assimiler les peuples conquis ni de se fondre en eux. Les trois races: Magyare, Roumaine et Slave conservèrent leurs mœurs, leur langue, leur religion, s'éloignant chaque jour d'avantage les unes jusqu'à ce qu'aujord'hui elles se retrouvent, après 1000 ans, face à face, comme au jour d'Arpad et les armes à la main.

De toutes les races aucune ne fut plus maltraitée, mais aucune non plus ne lutta avec plus de persistance pour son affranchissement, que la race Roumaine. Dès 1438, nous voyons les Saxons, les Hongrois et les Sicules de la Transylvanie former une ligue contre les Roumains. On ne se contente pas de les priver de tout droit, la loi va même jusqu'à flétrir leur nom, ainsi que l'a rappelé, en 1848, Mr. Kossuth à la tribune nationale et dans ses circulaires. Les Roumains de leur côté, autant par l'instinct de race, que par esprit de représailles, prennent part dans les XVI et XVII siècles, à toutes les guerres des Principautés, contre les Hongrois de la Transylvanie. Ils tentent encore en 1784, sous leur chef Hora, un mouvement révolutionnaire empreint de tendances à la fois politiques et sociales et ils ne succombent que sous les efforts combinés de la noblesse transylvaine et des tropes impériales.

Trahis par la fortune, mais non résignés à leur sort, ils protestent en 1791 devant le trône impérial contre la violation de leurs droits et les présentations de la Diète transylvaine, laquelle, invitée à se prononcer, refuse obstinément toute concession.

Cependant la foi nationale survit chez les Roumains à tant de mécomptes: mis hors la loi, sans appui nulle part, leur énergie se porte ailleurs et ils ne paraissent plus occupés qu'à développer en eux les ellements d'une nationalité qu'on leur conteste tous les jours d'avantage, mais qu'ils sentent d'autant plus vivante.

Vient 1848 : les Magyars proclament l'égalité des droits et l'ancienne Diète de Transylvanie, où seuls avec les Saxons ils avaient accès, s'empress de voter la réunion de la Transylvanie à la Hongrie, sans avoir égard à la situation nouvelle crée par là, proclament l'égalité des droits et en dépit des protestations réitérées des Roumains qui demandent que cette question soit vidée, par une diète nouvelle issue du droit commun et, seule, ayant qualité pour régler les conditions de cette reunion. Le mépris impolitique des réclamations les mieux fondée, donna le signal de cette guerre néfaste qui devait plonger la Transylvanie dans la ruine et la misère.

Les Roumains, en effet, pas plus que les Serbes et les Croates ne pouvaient se contenter d'une fausse égalité politique qui les faisait forcément Magyars, tandis qu'ils voulaient rester Roumains, Serbes et Croates. Aussi l'*Égalité des nationalités* fut-elle le vœu et le cri général.

L'Autriche, qui jusque là avait affecté d'être impuissante à protéger les peuples opprimés par les Magyars, sut profiter de ce mécontentement général et le tourner, avec succès, contre la puissance menaçante de la révolution. Mais aujourd'hui que le mouvement démocratique est partout opprimé, elle essaye de reprendre pour le compte du *Germanisme* ce que le *Magyarisme* n'a pu accomplir, à son profit, malgré la sève de jeunesse qui était en lui la force qu'il empruntait au principe révolutionnaire.

Cette politique de l'Autriche ne peut tourner qu'à son démembrement et à l'émancipation prochaine des peuples de la Hongrie, pour peu que ceux-ci parviennent à s'entendre.

Si après cela, il se trouvait des Magyars qui, par exaltation nationale songeassent encore à imposer le magyarisme aux autres peuples de la Hongrie un tel aveuglement ne saurait part se concervoir ; les Slaves tendraient plutôt la main à tous ceux qui se présenteraient comme libérateurs, s'appelassent-ils Russes ou Allemands, et les Roumains suivraient le même courant s'ils ne tournaient plutôt leurs regards vers leurs frères des Principautés. L'unité politique de la Hongrie serait par là incessamment menacée et supposer même que les Magyars pussent désormais enchainer l'obéissance des autres peuples, ils ne sauraient défendre cette situation qu'en renonçant complètement aux avantages de la liberté politique et en courbant la tête sous le joug d'une autorité dictatoriale ; car toute liberté politique ouvrirait nécessairement la voie aux dissensions intestines et l'État risquerait, à chaque instant, de périr par une coalition parlementaire des nationalités.

L'étude attentive que j'ai été à même de fair de cette question, sur les lieux mêmes qui ont été le théâtre de la lutte, a porté en moi la conviction qu'il n'y avait seul moyen de réussir à planter le drapeau de la liberté dans la vallée du bas Danube ; selon moi, et en ceci je crois parler au nom de tous les Roumains, ce moyen consiste uniquement dans ces deux choses : *fédération et droit égal pour toutes les nationalités.*

Or, parmi ces nationalités, je n'en vois que deux qui par le point de développement où elles sont parvenues, par la force numérique qu'elles présentent et la position géographique qu'elles occupent puissent et doivent prétendre à un affranchissement immédiat. C'est d'une part les Croates réunis aux Dalmates, aux Esclavons et aux Serbes de la Voyvodine, et de l'autre les Roumains de la Transylvanie, ceux du Banat et de la Hongrie orientale.

Les différentes lignes de démarcation entre les territoires occupés par les trois nationalités : Magyare, Roumaine et Jugo-Slave seraient tracées d'après le vote des communes mixtes limitrophes. Les nationalités s'organiseraient intèrieurement selon leurs besoins et leurs aptitudes particulières et toutes les trois seraient unies entre elle par un lien fédéral.

Les affaires de la Fédération comprendraient :

1 Les relations extérieures.

2 La guerre et la marine.

3 Le commerce, les finances générales, les monnaies.

Le gouvernement fédéral serait entre les mains d'une Diète générale qui élirait, tous les ans, un pouvoir exécutif composé de trois ministres dont les attributions correspondraient aux trois grandes branches des intérêts fédéraux : *Affaires étrangères : guerre et marine ; finances et commerce.*

Toutes les autres affaires d'administration intérieure telles que *culte, justice, instruction publique, milice et finance locales*, seront du ressort de chaque État, sans que le gouvernement fédéral ait le droit de s'immiscier.

Il me semble que les Magyars auraient tort de voir dans cette séparation des trois grandes nationalités que comprend aujourd'hui la Hongrie, un morcellement de son territoire. D'abord elle est nécessaire, parce qu'elle seule peut donner satisfaction aux instincts des races ; ensuite elle est plutôt fictive que réele puisque les trois peuples sont appelés à n'avoir qu'une même existence politique à l'instar de la Suisse et des États-Unis de l'Amerique ; enfin, dans l'état actuel des choses elle est un bien pour la Hongrie, non seulement parce qu'elle lui donne une possibilité d'être, mais encore, parce qu'elle doit concourir a son agrandissement par l'adjonction prochaint des Roumains des Principautés *.

Or, cette adjonction est nécessaire pour deux motifs ; les premier : parce que seule elle complète l'unité roumaine qui sans cela fera toujours obstacle au développement de l'État fédéral ; le second : parce que seule aussi elle peut donner à cet État le litoral de la Mer Noire, de même que l'adjonction de la Croatie et de la Dalmatie lui donnerait le littoral de l'Adriatique.

Et ce nouvel État, appuyé sur deux mers, fort de plus de 22 000 000 d'habitants, donnant satisfaction à tous les instincts et à tous les besoins des nationalités, renfermerait en lui toutes les conditions qui font la force et la stabilité des États.

De plus longs développements seraient inutiles ; ce qui importe pour le moment, c'est que les Magyars et les Roumains puissent se mettre d'accord sur les principes. Pour ce qui est des questions de détail, ce serait aux pays à les résoudre à la première réunion de la Diète fédérale.

N. Balcesco

---

* Nous ne mettons pas en doute que la Sublime Porte pour laquelle les Principautés sont un embarras plûtot qu'un avantage, ne consente volontiers à leur complet abandon, pourvu que ce ne soit pas au profit de la Russie, dont le voisinage serait dangereux pour ces États, Du reste, nous nous plaçons au point de vue révolutionnaire et dans l'ypotèse d'une révolution européenne cas auquel les peuples Roumain aurait seul à prononcer sur ses destinács [Nota N. B.].

176

CĂTRE ION GHICA

Despre eventuala plecare a lui D. Brătianu la Londra. Despre proiectul de constituție redactat de I. Ghica. Îi trimite memoriul dat conducerii emigrației maghiare și răspunsul primit de la Teleki. De asemenea, niște scrisori spre a fi expediate la adresă. Despre V. Mălinescu.

Paris, 26 martie [1851]

Ca să mă duc la Londra, n-am nici bani, nici sănătate, nici poftă, dar D. Brătianu aud că voește să meargă peste cîtăva vreme. Atunci l-oi sfătui să caute a vedea pe Palmerston. Ar trebui ca turcii să ia inițiativa acestii cereri și ei n-o fac. De aceea sînt de nimic și pentru noi mai mult un embarras.

Proectul tău de constituție l-am cetit [1]. Aș vrea să știu ce ai vrut să faci cu dînsul; l-ai dat la turci sau așa, numai l-ai făcut. Orice constituție, cît de strînsă să fie, numai să ne dea mijloace de a lucra asupra țării și de a da țării o legalitate, aș socoti-o acum o fericire.

În această privință aprobez foarte mult proectul tău, care are multe lucruri foarte bune și de adoptat chiar în constituțiea republicană, de aci, cum decentralizațiea puterei, care e un bine și o garanție a libertăţii publice și individuale. Îți trimit aci alăturea memoarul ce am dat ungurilor, și răspunsul ce mi-a trimis ei prin Teleki. Eu cred că ei au să se adreseze la Kossuth, spre a afla și părerea lui. Ar trebui lucrat asupră-i, spre a fi adus în aceste idei. Îngrijaște despre aceasta.

Te rog trimite îndată acest memoar și răspunsul lui Teleki lui A. Golescu, la Brussa, căci i l-am făgăduit și i-am scris că i-l trimit prin tine. Asemenea te rog d-a da toate aceste scrisori dupe adresă.

Mălinescu trebue să se afle la Brussa, dupe cum am aflat. Trimite-i scrisoarea ce mi-a dat-o Negri. Caută a fi bine cu Mălinescu, căci este om zdravăn și serios. E mai bun decît toți ceilalți moldoveni și munteni împreună.

Al tău,
N. Bălc.[escu]

Multe complimente la cocoana și spune-mi cînd ai de gînd să vii aci.

177

CĂTRE ION GHICA

Despre boala și suferințele sale. Despre imposibilitatea de a veni la Constantinopol, Alte observații asupra proiectului de constituție redactat de I. Ghica. Despre Pantazi Ghica. Diferite.

Paris, 16 aprilie [1851]

Iubite Ghica,

Sînt de trei zile din nou bolnav în pat. Îţi voi scri, dar mai puţin decît altă dată, de se poate.

Aş fi fost tare mulţămit să ai tu dreptate şi doctorii d-aci să fie nişte mişei.

Dar văd că sufer greu, şi primăvara în loc să-mi facă bine, cum nădăjduiam, mă aruncă de două ori în pat pînă acum. Asemenea nu crez că a merge la Constant. poate să-mi facă vrun bine. E oraş prea sălbatic şi e prea mare lipsă de comodităţile vieţii, ca să poci trăi şi a-mi căuta de sănătate. Cît de a face şi a lucra, nici că mă mai gîndesc acum; voi să mă ocup de sănătatea mea şi de nimic alt.

Poujade a plecat şi scrisoarea către dînsul, ce am priimit-o cu cel din urmă curier, i-o voi trimite-o la Bucureşti, iar suita Regulamentului nu i-o poci trimite. Caută a i-o trimite tu.

Aş vrea să ştiu ce ai făcut şi ce ai de gînd să faci cu acest proect? Decentralizaţiea administrativă şi instituţiile provinţiale şi comunale mi-a plăcut, dar nu poci pricepe pe domn şi cu caimacamii. Sau cel dintîi sau cei d-al doilea sînt de prisos [1].

Frate-tău n-a avut nici o conferinţă cu mine şi nu i-am dat nici o dreptate înaintea ta. Mi-a spus o dată că nu i-ai scris de şase luni şi i-am zis că o să-ţi scriu ca să-i scrii mai des. Nu ştiu ce s-a făcut. Pe la mine nu mai dă.

Pricina de ţi-am trimes unele scrisori prin poştie a fost că Sefels nu mi le-a priimit în cele dintîi zile ale schimbării lui Czaika.

De vro două ori, precum cu poştia trecută, am ajuns tîrziu cu plicul meu, pe cînd se închisese curierul şi aşa am fost anevoit a trimite cu poştia.

Acum nu s-o mai întîmpla, şi eu am plătit vro cîteva scrisori d-ale tale.

Prieten,
N. B.

178

CĂTRE ION GHICA

Cere deslușiri cu privire la propunerea pe care i-a făcut-o de a ocupa un post la Constantinopol. Propune în loc pe fratele său, Costache. Despre apropiata sa plecare din Paris. Despre starea sănătăţii sale. Despre plecarea lui D. Brătianu la Londra. Diferite.

Paris, 26 aprilie 1851

Iubite Ghica,

Nimeni aci n-a aflat întîmplarea de la şcoala de medicină de acolo, despre care îmi vorbeşti în scrisoarea ta sosită prin cel din urmă curier. Aş dori dar, să îmi deslușeşti acea întîmplare. Cît pentru pîinea ce îmi propun, scrisorile mele trecute îţi va fi deslușit că nu poci priimi.

Sînt hotărît a nu mă ocupa decît de sănătatea mea. Pentru aceea ţi-am spus că las peste cîteva săptămîni Parisul. Cred că m-oi duce la ape, în Pirinei (Eaux-Bonnes) şi apoi de acolo mă voi duce a mă aşeza într-un oraş al Italiei, unde am să petrec pînă în primăvara viitoare. Vezi dar că nu pot merge la Constantinopol, unde nu mi s-ar cuveni a trăi nici pentru sănătate, nici pentru viaţa urîtă şi lipsită de toate comodităţile vieţii. Aş dori însă să-mi deslușești daca postul de care îmi vorbeşti are leafă şi ce însemnătate poate avea şi ce folos poate aduce. Căci la cazul cînd mi-ar plăcea, te-aş ruga să recomanzi pe frate-meu Costache, care n-are nici o treabă aci şi se află cam în lipsă. În vreme ce acolo şi-ar găsi o ocupaţie şi ţi-ar fi şi ţie de agiutor în ceva. De ai putea face aceasta, m-ai îndatora foarte.

Nu ştiu de ţi-am scris că D. Brătianul a plecat la Londra. Mi-a făgăduit că are să umble mult, ca să îndemne pe Palmerston să silească pe turci să facă oarecare reforme şi concesii în ţeară, după cum îmi spuneai tu. I-am arătat scrisoarea ta, în care mă îndemni a face aceasta.

Aş vrea să ştiu de ai de gînd să vii pentru espoziţiea de la Londra şi cînd. Aş dori să te văd, pîn-a nu mă depărta din Paris. Eu n-oi pleca pînă pe la 15 iunie.

Din ţeară aci nu ştim nimic nou.

Al tău,
N. Bălc[escu]

179

CĂTRE ION GHICA

Despre cuvintarea pe care a rostit-o la aniversarea revoluţiei din Transilvania. Critica politicii turceşti faţă de Principate. Contra comportării turcofile a lui I.Ghica. Despre un memoriu al acestuia adresat guvernului francez. Critica noii poziţii a lui I. Ghica faţă de tendinţele sociale din revoluţia română. Îl invită în Franţa. Trimite o broşură a lui Rosetti si patru exemplare din „Junimea română".

Paris, 16 mai 1851

Sînt de cîteva zile aşezat la ţeară la Ville d'Avray (Sentier des Vignes, Grand Chalet e adresa mea). Am venit eri d-am dormit la Paris, căci am avut un banchet pentru aniversarea revoluţiei Transilvaniei din 15/3 mai 1848. Am făcut un spiciu bătăios. Iată pentru ce îţi scriu din Paris, şi neavînd la mine scrisoarea ta din urmă, voi răspunde numai la cîte îmi aduc aminte că îmi scrii. Pricepi bine că afară de cuvintele de sănătate care mă opresc d-a mă ocupa de altceva şi atît mai puţin de poziţia ce vor turcii tăi a-mi face, gîndesc că mă cunoşti îndestul ca să crezi că nu poci a priimi nimic de la turci, cînd îi văd nu numai nefolositori ţării, dar încă ostili; cînd îi văd că s-a purtat ca nişte curve cu noi. Ştii că nu sînt turcofob, şi îţi voi zice şi ţie aceea ce am zis lui Poujade, cînd a plecat d-aci şi mi-a vorbit de steagul ce trebue să ţinem în ţeară, că e Autonomiea şi Suzeranitatea. C'est bien, i-am zis, mais il faut que ce drapeau

soit pris au sérieux des deux côtés et vous voyez, par tout ce qui s'est passé et se passe, que nous ne pouvons pas prendre les Turcs au sérieux. Am avut și eu ca tine iluzii în ei cu atîta mai mult că știi că am fost din acei ce i-a inventat. Credeam că pînă a veni o a doua epocă revoluționară, vom putea progresa și reforma multe și a ne pregăti și a combate influința rusească prin protecțiea turcească. Dar istoriea acestor din urmă trei ani e de ajuns, spre a stinge orice iluzie. Iau o pildă numai ce îmi dedeși tu în scrisoarea din urmă. Vorbesc de proectul despre proprietate, pe care îl priimi Divanul, asfel cum îl făcu boerii, după ce făcu un an de zile nazuri că nu-l priimește. Apoi nimeni nu poate zice că de acest proect se ținea vro chestie de politică internațională cu Rusiea și că Poarta n-ar fi putut face altfel.

Mie îmi pare rău că în vreme ce toți trag într-o parte, tu te obstinezi a rămînea singur, izolat într-o tabără părăsită, și fără a aduce vrun folos. Îmi pare rău că prin esaltația ta turcească îți alienezi simpatiile tutulor. Te pui de scrii astfel pe la mai mulți pe aici, care profită de scrisorile tale în contra ta. Cum se face că o copie dupe memoarul ce ai trimis lui Poujade, pentru ca să-l dea la ministru, se află în mîinile Grădișteanului, care l-a căpătat de la Constantinopol [1]. Apoi iată că veniră mai mulți supărați la mine arătîndu-mi acest fraz din memoarul tău : „Le Gouvernement révolutionnaire devait, par conséquent, tomber nécessairement entre les mains de ces théoriciens incapables et exagérés dans leur tendance et prêter par là le flanc aux attaques dirigées contre lui”.

Teoriile revoluției, îmi zic, că nu le-ai aprobat, nu le-ai iscălit însuși? Oamenii revoluției, nu ai fost însoțit cu dînșii?

Pentru [ce] dai cu piatra în acei oameni și acele teorii? Frazul acela îl văd o inutilitate, care îți face rău în ochii oamenilor, apoi pentru ce scoți afară acte, care sînt, ca să zic așa, diplomatice. În sfîrșit conclui din toate acestea, că e numai un mijloc pentru turci, ca să mai aibă ceva influință în țeară și între noi, este să se apuce cu bărbăție să facă bine țerii, iar să nu ne mai poarte din *bacalîm* în *bacalîm*.

Că doresc să te văd, căci te iubesc și voi să ne certăm o dată bine, să-ți mai frec ridichea și apoi să ne înțelegem. Te poftesc dar să vii încoaci. Pe la sfîrșitul lui august poate mă întorc și eu la Paris de la apele minerale. Îți trimit două esemplare dintr-o broșură a lui Russet [2], din care vei trimite una la Brussa. Asemenea din această foae ce scot plevușcarii de aci, între care cel mai bătrîn redactor en chef este Crețianu [3]; să dai două lui Zane și una lui Ionescu și una pentru tine.

Aici nimic deosebit. Pînă la sfîrșitul lunei așteptăm pe Negri și B. Alecsandri ce sînt pe drum [4].

Complimente multe la cocoana d-tale ce m-a uitat cu totul.

Al tău,
N. B.

180

CĂTRE ION GHICA

Din nou despre politica turcească, plină de „mișelie“ față de Principate. Datoria emigraților de a refuza orice favoruri personale oferite de Poartă. Părerile lui

Cobden daespre lipsa de patriotism și despre coruptibilitatea turcilor. Cere de la A. C. Golescu „Istoria“ lui Kogălniceanu. Despre mersul bolii sale. Intenția sa de a pleca în Italia.

Ville d'Avray, 26 mai 1851

Iubite Ghica,

Curierul din urmă nu mi-a adus nimic de la tine. Eu n-am multe încă a-ți spune, fiind cu totul lipsit de vești din țeară. Se așteaptă în Paris o droae de bucureșteni. Sînt mulțămit că trăesc la țeară ca să nu-i văd. Este de minune cum cei mai împelițați reacționari se jură viind că sînt revoluționari.

Ca să viu la ceea ce mi-ai scris în scrisorile trecute și la propunerea ce mi-ai făcut din partea turcilor, îți voi mai adăuga că nu e decît un mijloc ca să facă pe români a avea conființă și nădejde în turci și a-i sprijini, și aceasta este ca turcii să înceapă odată a dovedi prin *fapte* simpatiile lor pentru noi. Pîn-acum, de la 48 însăși, pot mărturisi că alta ne-au vorbit și ne-au făgăduit și alta au lucrat. Faptele lor au arătat mișeliea lor și au scos de minciună toate vorbele lor. Acum cred că ei ar vrea să se plătească de făgăduelile făcute revoluției noastre, făcînd poziție sau dînd pilaf la cîțiva revoluționari. Iată pentru ce cred acum că nu e bine pentru noi, chiar și pentru cei ce au mare conființă în Turciea, d-a priimi nimic de la ei acum, pînă n-or începe a ajuta, curat și prin fapte învederate, țerile. Eu ți-am scris de mult că cred că poziția ce au luat românii de aci poate aduce acel efect d-a împinge pe turci a face ceva pentru țeri, din temere d-a-și perde popularitatea. Este cunoscut : qu'on compte plutôt avec celui qui nous brave qu'avec celui qui se prosterne à nos pieds. Ți-am scris că tu poți folosi mult în această ocazie acolo, zicînd turcilor : iată urmarea purtării voastre, grăbiți la fapte, că sînteți pierduți. Într-adevăr, cînd românii or favoriza sau s-or pune în capul unei mișcării revoluționare în *Turciea*, fără îndoială că va fi cel mai mare pericol pentru Poartă.

Este lesne să zici tu, ca și o corespondință din Constantinopol de mai alaltăeri din „Pressă", că românii nu pot a-și dezvolta și ocroti naționalitatea decît supt steagul turcesc. Trebue să dovedești totdeodată că steagul turcesc într-adevăr voește a ne ocroti.

În sfîrșit, închei cu o vorbă foarte cuminte a lui Cobden, ce mi-o zicea la Londra și pe care spune-o turcilor : „Toute la difficulté (à propos de l'existence de l'Empire Ottoman et des Principautés) n'est ni dans les Russes, ni dans la France, ni dans l'Angleterre, mais dans les Turcs. On ne peut suivre une politique constante avec eux, parce qu'il n'ont pas de patriotisme et se laissent gagner par l'argent des Russes, etc."

Îți zic să spui aceasta turcilor, căci Cobden mîine poate ajunge la ministeriu și să știe ce opinie au de dînșii oamenii viitorului, chiar în Englitera.

Sînt sigur că daca turcii azi ar da o constituție și o legalitate în țeară, toți aci ar priimi-o cu bucurie și cel puțin pentru cîtăva vreme duhurile s-ar împăca.

Al tău,
N. B.

Eu sînt tot bolnav și foarte îngrijat. Doctorii mă omoară cu doctorii. Scrie, mă rog, lui Alecu Golescu pentru o carte a mea, *Istoria Valahiei* a lui Kogălniceanu (în franțozește), ce se află rătăcită pe la Brussa, să ți-o trimiță ție, ca să mi-o trimiți cu cel dintîi ocazion [1]. Aș dori să te hotărăști a veni aci, căci apoi multă vreme nu ne mai vedem, căci, cum ți-am spus, trebue să mă duc a mă așeza în Italiea [2].

181

CĂTRE ION GHICA

Despre mersul bolii sale. Trimite un manifest redactat de C. A. Rosetti și pe care l-a îndreptat. Despre totala sa lipsă de încredere în turci și despre inutilitatea unei politici românești bazată pe Poartă.

Paris, 5 iunie 1851

Sînt două poștii sau douăzeci de zile, de cînd n-am priimit nici o scrisoare de la tine.

Ce? Iar te-ai mîniat?

Șed tot la țeară, la Ville d'A[v]ray, azi numai am venit în Paris, de unde îți scriu. Sînt tot șubred și cred că oi pleca la băi. Nu știu de mă voi putea întoarce la Paris, poate pentru puține zile, ș-apoi mă așez pentru mai multe luni în Italiea. Cu toți doctorii și doctoriile nu simt nici o ușurare la boala mea. Îmi pare rău că nu faci nimic ca să ne vedem, că te doresc. Încai vino să petreci iarna în Italiea. Ne vom da rendez-vous la Pisa ori la Roma.

Îți trimit aci o adresă la români făcută de noi [1]. Eu m-am împotrivit cît am putut, fiind cu totul săturat de proclamații și protesturi, dar toți frații căuzași au fost de părere că împrejurarea eșirei muscalilor și noul ofis al lui Știrbei, în care ne înjură și ne ocărăște cu numele de *malfaiteurs*, cere un răspuns. Am îndreptat dar această proclamație făcută de Rosset, asfel cum este. Iată, după opiniea mea, tot ce a scris Russet de mai cuminte. Cred că nu vei avea ce zice în contră.

Din țeară nu se vorbește nimic de amnistie. Se vede că aceea ce-mi scrieai a eșit de minciună. Spune-mi, mă rog, ce se mai zice p-acolo. Ce aștepți și ce nădăjduești de la turci? Eu mă încredințez din zi în zi că sînt blestemați și că n-a făcut decît să ne mință. De ai o opinie contrarie, dovedeș[te]-mi prin fapte și argumente serioase, dar nu prin declarațiile simtimentale ale unor turci numai, că n-am cuvînt. Rezultatul ce voi a trage dintr-aceasta este că cred că tu îți pierzi vremea și pe tine, stînd fără nici o ispravă, ca să asculți palavrele turcești, și că ai fi foarte folositor să vii aci să lucrăm cu toți și să vedem ce putem face. Gîndește-te serios despre aceasta cu atît mai mult că eu o să mă depărtez din Paris și știi opiniea mea despre chipul de a lucra și a înțelege a tovarășilor noștri. Tu ai fi dar de mare folos aci.

Spune multe închinăciuni plecate la m-me Ghica și întreab-o de ce m-a pus la urgie.

Al tău,
N. Bălc.[escu]

Trimite una din aceste adrese la Brussa.

182

CĂTRE ION GHICA

Reproşuri că nu i se scrie. Trimite mai multe scrisori, printre care una de la tatăl lui V. Mălinescu. Despre sosirea lui V. Alecsandri la Paris. Despre diverşi români reacţionari veniţi în capitala Franţei. Ce ar trebui să li se facă acestor „mişei ciocoi".

Ville d'Avray, 15 iunie 1851

Credeam încai că, spre recunoştinţă pentru prieteşugul ce am pentru tine, cînd ţi-o abate să te lepezi de mine, mă vei înştiinţa, după cuviinţă, şi îmi vei arăta care e pricina de fugi de mine. E mai mult de o lună, de cînd n-am priimit nici o scrisoare de la tine. Aceasta e dovadă că fugi de mine. Aş vrea să ştiu pentru [ce] mi te-ai supărat.

Iată îţi trimit multe scrisori de la băeţi. Vei vedea acolo un speech, ce am făcut acum o lună, şi îmi vei scri daca ţi-a plăcut.

Trimit aci o scrisoare ce mi-a dat-o A. Golescu, fiindu-i trimisă de la tatăl Mălinescului. Nu ştiu acesta unde se află. De e tot pe acolo, sau la Brussa, fă bine de i-o dă. Sau de nu, dă-o Albului.

N-am ce-ţi scri şi nici voi a-ţi scri mai multe, pînă nu mi-i face cinste a-mi spune pentru ce nu-mi scrii deloc.

Basile Alecsandri se află în Paris. Încă o mulţime de reacţionari: I. Bibescu, I. Florescu, Stirboica etc. C. Cantacuzino face la vizite pe la revoluţionari, zicînd că el tot cu noi şi pentru noi a lucrat pîn-acum şi d-aci înainte tot cu noi vrea să fie. Părerea mea ar fi să le dăm cu piciorul undeva l-aşa mişei ciocoi.

Al tău,
N. B.

183

CĂTRE ION GHICA

Despre boala sa. Despre amînarea plecării sale în Italia. Cere să-i trimită *Istoria* lui Kogălniceanu şi să i se facă traducerea unor date calendaristice turceşti. Diferite ştiri.

Ville d'Avray, 16 iulie 1851

Iubite Ghica,

Nu ţi-am scris de mult, că am fost şi eu tot bolnav. Mi-a părut tare rău că şi tu ai fost bolnav. Cînd ai să vii încoaci? Eu nu m-am putut

duce la băi, şi la septemvrie tocmai mă pogor spre Italiea. Voi petrece cîteva zile la Nice cu Bălăceanu, apoi nu ştiu unde mă voi aşeza pentru iarnă. Pentru ce nu vii şi tu într-acolo?

N-am ce-ţi spune d-aci. Parisul e plin de reacţionari români; dar toţi spun că sînt revoluţionari. Eu am dat comision la Paris, că de se va găsi între dînşii unul care să mărturisească că e reacţionar, să mi-l aducă să-l văd, căci mi s-a greţuit foarte atît de revoluţionarii-revoluţionari, cît şi de reacţionarii-revoluţionari.

Negri cu soră-sa e aici. Negri se întoarce peste cîteva zile, fiind numit pîrcălab la Galaţi, iar soră-sa Catinca rămîne.

Te-am rugat, sînt cîteva luni, să scrii la Brussa, la Alecu Golescu, să-ţi trimiţă o carte a mea (*Istoria Valachiei* de Kogălniceanu, în franţozeşte) ce se află rătăcită p-acolo şi de care am nevoe.

Te rog şi acum pentru acea carte, pe care să mi-o trimiţi cît mai curînd. Asemenea te rog ca să găseşti pe cineva care să-mi traducă aceste date turceşti în date creştineşti. Îmi sînt de mare trebuinţă, fiind privitoare la istoriea anului 1595, despre faptele lui Mihai-vodă.

année 1003 (parte din anul 1595):
le 12 et le 21 de la lune de Schaban,
le 5 de la lune de Ramazan,
le 3 de la lune de Zilkaadeh,
le 11, 17 et 22 de la même lune,
le dernier jour, *ibid.*,
e 14, 18, 20, 22 et 25 de la lune de Zi-lhigeh,
année 1004 (altă parte din anul 1595),
le 8 de la lune de Muharrem,
le 12 et 14 de la lune de Safar.

Trebue să găseşti vreun turc sau un creştin învăţat care să ştie a calcula lunile lunare, ca să nemerească drept. Vezi, te rog, a-mi trimite acestea mai curînd [1].

Scrie-mi mai des şi spune-mi ce se mai povesteşte p-acolo.

Al tău,
N. Bălc[escu]

184

CĂTRE ION GHICA

Din nou despre totala sa lipsă de încredere în turci. Convingerea sa într-o revoluţie viitoare şi despre necesitatea de a dezvolta în români sentimentul naţional şi încrederea în ei înşişi. Despre o proclamaţie a lui C. A. Rosetti. Din nou contra comportării filoturce a lui I. Ghica. Reaua stare a sănătăţii sale. În aşteptarea surorii sale Sevastiţa. Trimite o scrisoare a lui N. Ionescu pentru I. Ionescu. Cere din nou *Istoria* lui Kogălniceanu.

Paris, 26 iulie 1851

Iubite Ghica,

Pentru ce ai a te plînge de mine? Ţi-am tălmăcit mai de mult că am pierdut toate nădejdile despre turci. Ţi-am spus că doresc să-mi spui

ce aștepți tu de la dînșii, de vrei să rămîi înhămat în jugul lor. Nu mi-ai răspuns nimic pozitiv. Cred că ți-ar fi și anevoe a-mi dovedi *cu acte* că turcii sînt pentru noi. Din minutul dar că Turciea se declară singură — cum am auzit însumi din gurile a mai multor turci mari și în mai multe rînduri, precum și de la ambasada de aci — că nu poate face nimic pentru noi și că ne trimite la un viitor nesigur, cînd va putea fi ajutată de Europa în resboi cu muscalii, spre a ne da mulțămire. Era firește ca să facem ca dînsa și să vedem că, neputînd nimic aștepta din prezent, trebue să căutăm la viitor. Și fiindcă precum mult înainte de 48 așteptam împreună o revoluție generală și căutam a ne pregăti din vreme, cum o începurăm la 1843, așa și acum cred că are să vie o revoluție mai înfricoșată, și socot că e bine să ne pregătim, și pentru aceasta a dezvolta sentimentul naționalității și credința românului în el mai mult decît în streini, de unde, firește, curge ideea panromânismului, pe care tu ai început a o propaga mai întîi prin buletinele tale, care mergea, firește, și în mîna reacționarilor, ca și în a noastră.

Pentru ce dar zici că am luat o altă linie de politică?

Pe turci vezi bine că îi trec cu vederea. N-am nimic a împărți cu dînșii. Fiindcă nu ne poate ajuta, caută să ne ajutăm însuși, căci noi nu vrem să perim. Cînd o veni revoluțiea, om căuta să venim la învoială, să ne înțelegem frățește. Car ils sont un embarras pour nous et leur suzeraineté par les traités rend légitime et nécessaire le protectorat russe. Nu ne vom scăpa de acesta, pînă nu ne vom scăpa de acelălalt.

În proclamațiea acea scrisă de Rosset, pe care am iscălit-o d-o silă mare, căci m-au rugat mai mult de o săptămînă compatrioții, nu se vorbește nimic de turci, și cred că e destul, cuminte și moderat. Dar despre acestea, cît și despre N. Golescu, ți-am scris de mai multe ori. Îmi vorbești încă de legalitate, la care vrei să fii înjugat.

Ce înțelegi prin legalitate? Și care?

Legalitatea regulamentului și a firmanelor?

Legalitatea convenției de la Balta-Liman? Aceasta e astăzi legalitatea dinlăuntru și din afară a țării noastre.

Eu te-aș ruga să te lași de dobitoacele bacalîmuri și minciuni turcești. Afară numai daca nu crezi la o revoluție viitoare, atunci înțeleg că, neavînd niciun steag, să stai cu turcii, fără a te măguli însă că vei dobîndi ceva; cît pentru mine, cînd voi perde nădejdea într-o revoluție viitoare, apoi mă dau dă lături, fără a mă mai ocupa de nimic.

Sînt tot bolnav, din zi în zi mai mult.

Aștept pe soră-mea să vie să mă vază în zilele astea, apoi, pe la sfîrșitul lunei viitoare, voi căuta a pleca spre Italiea.

Alăturata scrisoare a lui Ionescu d-aci, dă-o mă rog [lui] frate-său d-acolo.

Nu uita d-a spune lui A. Golescu să caute un mijloc spre a-mi trimite *Istoirea* lui Kogălniceanu, de care ți-am scris.

Al tău,
N. B.

[Adaugat de Const. Negri:] Și eu, iubite aflîndu-mă aici însă gata de a porni mîini la Moldova, te îmbrățoșez din tot sufletul alăturînd pentru dama ta respectele mele.

Spre revedere, dar unde? *C. N.*

185

CĂTRE PAUL BATAILLARD

Îl anunţă că peste o săptămînă părăseşte Franţa, plecînd spre Italia. Despre grava stare a sănătăţii sale. Speră totuşi că se va putea reîntoarce în primăvară.

[Paris, 18 septemvrie 1851]

Mes bons amis [1],

Je regrette beaucoup de quitter la France avant de vous avoir encore vus. Je partirai dans une semaine pour Nice et Rome. J'ai bien souffert cet été. Les vomissements incessants de sang m'ont excessivement affaibli. Il faut espérer que le soleil de l'Italie me donnera un peu de force, dont j'ai tant besoin. Il faut espérer encore que j'aurai le bonheur de vous retrouver le printemps prochain, et qu'alors nous serons moins tristes qu'aujourd'hui.

Je vous aime beaucoup, chers et excellents amis, et je tâcherai toujours de mériter votre amitié, que j'apprécie au-dessus de tout.

Votre tout dévoué,
N. Balcescu

186

CĂTRE PAUL BATAILLARD

Îl anunţă că pleacă a doua zi dimineaţa. Despre împrejurările de ordin politic care îl împiedică de a merge la Roma. Despre dificultăţi de acelaşi ordin care îl împiedică a merge şi la Pisa. Despre probabilitatea de a se stabili pe timpul iernii la Hyères sau la Cannes.

Paris, le 30 septembre 1851

Mon brave ami,

J'ai à peine le temps de vous tracer quelques lignes pour vous remercier de votre affecteuse lettre et pour vous faire mes adieux. Je pars demain matin [1]. Je descends vers le midi, sans savoir précisément dans quel endroit je me fixerai. J'étais dans l'intention de passer l'hiver à Rome. Andral me l'a recommandé. Mais j'ai appris, il y a trois jours, par des lettres que j'ai reçues de l'Italie, que mon nom est fortement compromis à Rome et qu'en y allant je risque de faire connaissance avec les cachots de ces misérables moines. Voilà comment je me trouve compromis. Un officier valaque émigré [2], en passant de Constantinople à Paris, s'arrêta à Rome ! Je ne sais comment la police papale a eu des soupçons et il fut arrêté. On dit qu'on a trouvé sur lui quelques papiers qui me

compromettent. Me voilà donc presque forcé de renoncer à Rome, cette ville que j'aime tant et qui m'aurait tant de ressources, bibliothèques, musées, ruines, etc.

Allez à Pise, me dit un autre médecin, mais à Pise je me trouverai en présence des Autrichiens, ce qui ne me sera pas du tout agréable. Il me reste Hyères, que plusieurs médecins et amis m'ont recommandé, et Cannes, qui vous a laissé d'assez agréables souvenirs.

J'irai passer quelques jours à Nice où j'ai des amis que je désire voir, après cela je retournerai m'établir dans un de ces deux nommés, si je ne puis pas aller en Italie. J'espère vous écrire bientôt de Nice.

Enfin dans tout ce qui m'afflige le plus c'est de ne pas vous avoir vus, mes chers amis, avant mon départ et de passer plusieurs mois loin de vous.

Adieu mes bons amis, je vous aime et s'est de tout mon cœur.

Tout à vous,
Nicolas Balcescu

187

CĂTRE GHEORGHE MAGHERU

Îl asigură de prietenia lui.

[Paris, august—septembrie 1851]

Primește iubite domnule recunoștința mea pentru rîndurile ce mi-ai adresat și espresia stimei deosebite și prieteșugul ce am pentru d[umnea]ta.

al d[umita]le frate,
N. Bălcescu

188

CĂTRE ION GHICA

Despre agravarea bolii sale. În căutarea unei localități cu climă caldă. Despre imposibilitatea de a se duce la Pisa din cauza austriecilor și la Roma din pricina unor împrejurări care i-au compromis politicește numele. Stabilirea sa probabilă la Hyères. Despre zvonurile cu privire la o apropiată revoluție. Despre zvonul că I. Ghica obține domnia.

Toulon, 7 octomvrie 1851

Iubite Ghica,

M-ai uitat cu totul. Sînt atîtea luni de cînd nu mi-ai scris. Adevăr că și eu nu ți-am scris cam de mult; dar apoi știi poate că am fost tot

bolnav şi destul de rău. Vărsături dese de sînge m-au slăbit cu totul, deosibit de tuse ce tot mereu creşte. Sănătatea mea s-a dus cu totul şi nu cred să o mai redobîndesc.

Am plecat de la 1 oct. de la Paris, ca să dau de căldură. Încă nu ştiu unde să mă aşez pentru a petrece iarna. Doctorii mi-a vorbit de aste trei locuri : Pisa, Roma şi Hyères. Apoi la Pisa nu mă poci duce, căci voi găsi acolo austrieci. La Roma, unde doream tare să merg, îmi scrie Manu şi Racoviţă, de la Turin, ca să nu cumva să mă duc, căci sînt comprometat, cu numele, de Andreescu, a cărui întîmplare la Roma o vei fi aflat. Rămîne Hyères, care este, spun, un loc cam trist, fiind plin numai de bolnavi. Acest orăşel este aproape de Toulon, două ceasuri numai ; astăzi mă duc să-l văd. Doream să mă duc a petrece cîteva zile la Nice, dar sînt atît de zdrobit de drum şi am răcit alaltă seară la Marsilia încît nu cred să poci merge acum. Cum vezi, încă nu sînt hotărît unde voi petrece iarna. Cînd eram hotărît a merge la Roma, nădăjduiam că poate vei putea şi tu veni a petrece iarna acolo. Era să vie şi m-me Cantacuzino şi ne înţelesesem ca să-ţi scriem să vii şi tu.

De voi fi să merg la Roma îţi voi scri, căci doresc să te văd, să mai vorbim.

De voi rămînea la Hyères, fiindcă nu sînt departe de Nice, de ce nu vii acolo. Vei găsi atîţi prieteni :Bălăcianu, surorile lui, apoi eu, Marie Cantacuzène şi alţii, poate. Eu am pe soră-mea cu mine. În orice caz, scrie-mi mai curînd la Nice, la Bălăcianu.

De politică n-am ce-ţi spune.

Eu de mai mult de şase luni nu mai mă ocup de nimic.

Pîn-a nu pleca din Paris, mă asigura roşii francezi şi ai noştri, precum şi D. Brătianu de la Londra, că va fi negreşit o revoluţie la primăvară.

Am auzit încă în Paris că tu te faci negreşit domn ; de aceea iată îţi scriu :*ca să nu mă uiţi şi pe mine, Doamne, cînd voi veni întru împărăţiea ta.*

Al tău prieten,
N. Băl[cescu]

189

CĂTRE ION GHICA

Mulţumiri pentru datele trimise şi noutăţile comunicate. Despre buna sa prietenie faţă de I. Ghica. Îl sfătuie, insistînd, de a nu mai avea nici o încredere în turci. Credinţa sa într-o nouă revoluţie mai serioasă şi mai generală „şi care nu se va opri la Dunăre". Despre datoria lui I. Ghica de a pregăti ţara pentru noua revoluţie. Despre atitudinea hotărîtă pe care românii trebuie să o adopte faţă de turci. Cere din nou *Istoria* lui Kogălniceanu. Îl roagă să vină la Hyères.

Hyères, 16 oct[ombrie] 1851

Iubite Ghica,

Am priimit două scrisori de la tine trimise prin Bălăceanul. Îţi mulţumesc pentru datele ce mi-ai trimes şi novelile ce îmi dai.

Îmi pare rău de bănuiala ce ai asupră-mi că m-am răcit sau m-am depărtat de prieteşugul rău. Chiar cînd am sta mai multă vreme în tabere diferite, dar nu vrăjmaşe, nu e un cuvînt ca să încetăm d-a ne iubi, cîtă vreme ne stimăm. Vina este a ta, că stăruieşti a apăra o cauză moartă.

Ce pot face turcii pentru noi? Chiar să vrea, aceea ce au dovedit din contră, reacţiea europeană le va lega mîinile. Apoi revoluţiea europeană, fireşte, că nu-i va băga în seamă; ba încă îi va pune poate şi în primejdie, căci fără îndoială mişcarea revoluţionară viitoare va fi mai serioasă şi mai generală şi nu se va opri numai la Dunăre. Daca crezi dar la o revoluţie viitoare, ar trebui mai bine să-ţi întrebuinţezi toate facultăţile cu care te-a împodobit D-zeu, spre a pregăti şi conduce la bine acea revoluţie. Cînd m-am temut şi eu de iminenţa unei aseminea revoluţii, am socotit că e bine d-a nu-i lăsa nici pregătirea, nici direcţiea în mîini nedestoinice, şi pentru aceea m-am unit, cum zici, cu noi prieteni. Acum boala m'a mis tout à fait hors de service et je me considère comme mort à toute action. Într-această împregiurare, cred că faci şi mai rău, ţinîndu-te de lături, te pierzi fără nici un folos şi laşi soarta naţiei în mîini ce pot s-o mai piarză iarăşi. Gîndeşte-te serios la aceasta şi îmi răspunde. Te-am provocat să-mi arăţi ideile tale şi ce nădăjdueşti de la turci şi din lucrările diplomatice numai.

Opiniea mea, ca şi a celorlalţi, nu e ca noi să ne apucăm de bătae cu turcii, dar că datoriea noastră e că acum trebue să pregătim ţeara d-a lua parte şi ea la mişcarea ce să aşteaptă, fără a ne îngriji de opiniea turcilor într-aceasta şi fără a ne mai perde vremea, stînd în genunche înaintă-le şi cerîndu-le, în zadar, să ne dea de pomană drepturile noastre.

Te-am rugat să-mi trimiţi *Istoriea* lui Kogălniceanu, ce ţi s-a dat ca să mi-o trimiţi. Te rog încă trimite-mi-o cît mai în grabă. Eu voi petrece iarna toată aci, la Hyères, care este un frumos şi împodobit de natură orăşel, două ceasuri departe de Toulon [1].

Cînd ai fi un om cumsecade şi cum te voi, te-ai repezi pîn-aci şi am vorbi multe, care nu poci a ţi le spune prin scris.

Oricum, crede că te iubesc şi pui mai mult preţ pe tine decît pe mulţi alţii.

Multe plecate închinăciuni la m-me Ghica. De ce nu mai vrea a-mi scri?

Al tău,
N. Băl[cescu].

Adresa mea : à Hyères (Dép[arte]ment du Var) Château Denis. En France

190

CĂTRE C. A. ROSETTI

Despre însemnătatea fondurilor pentru mişcare revoluţionară. Dificultăţile materiale ale mamei sale. Neîncrederea în planurile lui Rosetti de a procura ar-

me. Despre proiectul de emisiune a unor bilete de împrumutare de către Comitetul revoluționar român. Lipsa de importanță a popularității lui Eliade. Despre Barbu Bălcescu. Despre starea gravă a sănătății sale.

Hyères, 6 noem[brie]. 1851

Iubite Rosseti,

Scrisoarea ta ce am priimit eri mi-a făcut o mare mulțămire căci eram foarte îngrijat neștiind ce v-ați făcut. Eu [î]ți voi răspunde în scurt, însă tu scrie-mi cît poți mai mult de vrei să te iubesc.

1° Despre zestrea drăguții simț ca totdeauna că e cel dintîi lucru, și totdauna am zis că acela va mîntui țeara care va găsi mijloace d-a face această zestre.

Eu m-oi sili de ceea ce îmi ceri, dar am puțină nădejde [1]. Mumă-mea e datoare 5 mii galbeni și mereu e silită a se împrumuta spre a ne trimite bani, ba încă acum ea se vaetă că nici nu găsește a se împrumuta și cînd găsește, formele ipotecei îi ia o vreme lungă de trei și patru luni, căci fără ipoteca moșiei nici nu e mijloc de împrumutare. Poate o putea vinde ceva, atunci e mai lesne.

Mie mi se pare că va fi peste putință a cumpăra puști, că e peste putință a avea o sumă îndestulă pentru aceasta. Puști trebue multe, nu cîteva sute, apoi nici de arvunit n-o să aveți bani. Dacă crezi că revoluțiea se va face peste trei luni, apoi pricepi că nu veți avea vreme a împărți biletele de bancă. Ar trebui pe aceste să nu le scoateți în Paris la iveală, pînă să apucați mai întîi a băga o sumă în țeară.

Am priimit o scrisoare azi de la Arăpilă. Și el, ca și tine, e speriat de popularitatea lui Eliad. Pentru ce? Nu știi ce lesne se face și se desface o popularitate în vreme de revoluție; dar numai atunci? Apoi nu-ți cunoști omul? Cînd te-i răsti odată la el fuge de frică nouă mări și nouă țări. Nu vă îngrijiți de un asemenea mișel și lucrați înainte cît și cum puteți, ca cum nici ați ști de dînsul că trăește și e popular. Alecu zice ca să se facă o hîrtie asupră-i etc. Spune-mi, ce o să ziceți mai mult decît ceea ce ai zis tu în acel pamflet. Or, cela ne lui a pas ravi la popularité! Crede-mă, de vă veți apuca de dînsul acum, în lipsa lui, în vreme ce ați tăcut cînd era de față, îi faceți o mare slujbă. Asta e opinea mea. Gîndiți-vă mator și apoi lucrați.

Despre frate-meu ce să-ți zic? V-a înșălat și pe voi cum m-a înșălat pe mine și pe toți. Cînd vouă vă zicea acolo că pleacă, el scriea acilea soră-mi că nu poate pleca, sau și de o pleca rămîne la Constantinopol. I-am scris îndată să ia 50 # de la Alecsandri, din banii ce-mi venise, și pe care cred că i-a și luat fără să vă spue, și să vie aci sau la Marsiliea unde va mai găsi bani ca să meargă înainte și să însoțească pe soră-mea, pe care hotărîsem a o trimite în țeară, auzind că mumă-mea e foarte slabă, și el a răspuns supărat sori-mii să plece singură, că el rămîne; în Paris n-are acum datorii decît la croitor, care îi scrisesem că o iau pe seama mea, și alte niște măruntae pe care le putea plăti din acei 50 #. Poci să-i spui că poate pleca în orice minut. Ca să vie aci n-are trebuință decît o sută franci și d-aci îi dau eu bani să meargă înainte, și mă însărcinez a plăti datoriile din Paris.

Mumă-mea i-a zis de mai multe ori că îi dă bani, dar nu ca să șază în Paris. Vezi dar că ducîndu-se la Belgrad va avea bani. Eu m-am desperat cu totul de dînsul.

Sănătatea mea merge cam tot așa, m-am mai întărit puțin, și două cauteruri ce am pus mi-a mai ușurat pieptul, dar tușesc amarnic.

Mi se rupe inima cînd gîndesc că vor veni poate vremurile dorite, fără ca să fiu eu de nici un folos țării, nici cu sabie, nici cu condeiu, nici cu gura. Să stau să privesc ca un idiot.

Bine ar fi să poci veni ceva aci. Bine și pentru tine și pentru mine, căci tare mi-e urît aci în singurătatea în care mă aflu. Viața e mai eftină ca la Paris și clima dulce. Caută să vii să te mai întrămezi puțin, ca să tragi la pistoale lui Știrbei.

Sărută pe [D.] Brătianu și zi-i să îmi scrie cîte odată. Frățească și înfocată dragoste la muma Libertății și multe închinăciuni respectoase la m-me Odobescu.

Scrie-mi des și mă iubește cum te iubesc, al tău frate,

N. Bălcescu

Caută te rog a-mi trimite acel număr al „Naționalului" cu articol despre chestia ungaro-română de care mi-ai vorbit.

191

CĂTRE ION GHICA

Despre îndepărtarea sa de orice preocupare politică. Despre ameliorarea sănătății sale. Dorește să facă o călătorie pînă la hotarul țării spre a-și întîlni mama. Cere lui I. Ghica să-i obțină autorizarea de trecere prin Turcia. Despre tipărirea, într-un viitor apropiat, a *Istoriei* lui Mihai Viteazul. Cere o lucrare turcească și din nou *Istoria* lui Kogălniceanu.

Hyères, le 27 nov[embre]. [1851]

Iubite Ghica,

Ți-am scris de două ori, de cînd sînt așezat aci. Mă mir cum de nu mi-ai răspuns. Daca nu politicește măcar prietenește cred că meritam un răspuns.

Eu nu mai știu nimic de politică, nu sînt în corespondință, adecă nimeni din politici nu mi-a mai scris demult. Mă ocup căutîndu-mi de boală, la care tu nu crezi, cum îmi spune Bălăceanu că-i scrii. Sînt, cu toate acestea, mult mai bine și aș vrea să ai dreptate. În primăvară, adecă în aprilie, aș vrea să însoțesc pe soră-mea pînă la hotarul țării, ca să văd într-aceeași vreme și pe mumă-mea și să fac și o călătorie pe mare, care mi-ar completa cura. Apoi am auzit că turcii sînt supărați foc pe mine (nu știu pentru ce); aș vrea dar să știu de poci avea trecere slobodă și nebînduită prin țeara padișahului. Tu, care te-ai făcut pilafciu cu totul, spune-mi de mi-o poci asigura. Într-acest chip, aș avea plăcere să te văd. Mai tîrziu, pe la mai, voi să mă poci întoarce la Paris, spre a pune supt tipar istoriea la care lucrez [1]. Și, apropo de această istorie, fiindcă te-ai arătat cu atîta bunăvoință de mi-ai deslușit acele date [2], să-mi dai voe să te rog încă să cauți pe la vrun filosof turc, prieten d-ai tăi, această scriere :

Tarichi-Selaniki sau *Istoria Tesalonicului*, în turcește, care începe de la cei dintîi ani ai împărăției lui Soliman pînă la anul turcesc 1008 (1599).

Găsind această istorie manuscrisă, de care se află multe copii, vei căuta a-mi traduce întîmplările din anii turcești 1003 și 1004 (1595 creștinește) care ne privesc, sau espedițiea lui Sinan vezirul în Țeara Românească [3].

Ocupă-te, te rog, cît mai curînd de aceasta, căci făgăduesc a te trece la nemurire.

Te-am rugat pentru *Istoriea* lui Kogălniceanu, ce o am la tine, să mi-o trimiți. Nu uita.

Scrie-mi, te rog, mai des și mă iubește, pe cît te iubesc eu. Mi-e destul.

Al tău,
N. B.

Complimente la m-me Ghica.
Adresa mea: Hyères, D[éparte]ment du Var, France.
Château Denis

192

CĂTRE ION GHICA

Despre grava stare a sănătății sale. Dorește să meargă în Moldova spre a-și vedea familia. Lipsit de știri din țară și despre emigrați. Cere unele note din autori turci privind pe Mihai Viteazul.

Hyères, 17 martie 1852

Scrisoarea ta de la 25 fev. m-a găsit într-adevăr sculat din pat unde am zăcut 2 luni și jumătate, dar încă foarte neputincios, de aceea puțin îți voi scrie.

Eu n-oi putea pleca d-aci înainte de 29 ale lunei viitoare [1]. Doresc tare mult să-mi fie ertat a mă așeza în Moldova pe vară încăi, căci ernele trebue să le petrec într-o climă caldă. În țeară nu țiu să intru. În Banat, va fi foarte anevoe. Pe marginea Dunării nu sînt comoditățile trebuincioase la un om de sănătatea mea. Rămîne dar Moldova, unde am scris la cineva, să întrebe pe vodă de îmi dă voe a merge să-mi văd familiea, cîteva zile, într-unul din orașăle Moldovei, precum Galațiul. De îmi se va da o voe așa mărginită, poate voi izbuti a o prelungi mai mult, adecă pînă în toamnă, cînd m-oi întoarce a mă așeza în Italiea, spre a petrece iarna.

Nu am iluziile tale asupra prezidentului și nu mai aștept nimic bine, și de la nimeni, pe mulți ani încă pentru țeara noastră.

N-am știri nici din țeară, nici mai știu nimic despre cauzașii emigrați. Asfel n-am aflat decît din scrisoarea ta esistența congresului smirniot.

M-me M. Cantacuzène mă însărcinează să-ți scriu complimente din parte-i. Nădăjduesc că va veni cu mine și cu soră-mea pînă la Constantinopol.

Te-ai ocupat a-mi lua note după istoricul turc Selaniki? Aş dori să le găsesc gata. Asemenea, de vei avea vreme, ia note tot despre acea epocă din *Fezliketl Tewarich* a lui Hagi Chalfa, scriere istorică care începe de la anul 1000 (1591) pînă la 1065 (1654). Ştii că voi evenimentele şi resboaele turcilor în Ţeara Românească de la 1594—1601, şi mai cu seamă cei dintîi ani.

Sînt ostenit.

Complimente la cocoana d-[ta]le,

prieten,
N. B.

193

CĂTRE ION GHICA

Îl înştiinţează că la sfîrşitul lunii pleacă din Marsillia spre Constantinopol. Despre starea din ce în ce mai gravă a sănătăţii sale. Despre Maria Cantacuzino şi A. G. Golescu. Despre respingerea cererii de a i se autoriza intrarea în Moldova.

Hyères, 17 aprilie [1852][1]

Iubite Ghica,

Te înştiinţez că cu batelul viitor, adecă care la sfîrşitul acestii luni pleacă de la Marsilia, nădăjduesc a mă îmbarca spre a veni la Constantinopol, unde oi fi poate pe la 10 mai sau mai curînd [2]. Te-am rugat să-mi cauţi două odăi, pentru mine şi soră mea, pe aproape de tine, care să le pot închiriea cu săptămîna, şi să am, de se poate, în casă mijloace de hrană, căci eu nu mai am puteri a umbla pe gios. Îngrijaşte, te rog, d-acestea şi caută a mă înştiinţa îndată la sosirea mea, ca să ştiu unde să mă duc, căci n-aş vrea să mă aşăz în Pera [3].

M-me Cantacuzène se întoarce la Paris; mă însărcinează a-ţi spune multă prietenie. Golescu s-a întors la Paris de vro cîteva zile şi d-acolo pleacă îndată la Viena, unde va petrece vara împreună cu mă-sa şi surorile. El are de gînd a se aşeza apoi în Elveţiea.

Din Moldova îmi scrie că nu se poate priimi cererea ce am făcut. Au revoir.

Al tău,
N. B.

194

CĂTRE ION GHICA

Despre apropiata sa plecare în Italia. Cere scrisori de recomandaţie pentru diverse personalităţi din Roma. Mai cere cronicile moldoveneşti, *Istoria* lui Kogălniceanu şi nişte scrisori particulare. Despre starea sănătăţii sale.

[Pera], miercuri 22 sept[embrie] [1852]

Iubite Ghica,

Astăzi a venit doctorul la mine şi m-a povăţuit să nu mai stau aci, unde nu-mi prieşte aerul, şi să plec îndată în Italiea, iar nu în Eghipet, unde e loc sălbatic, şi apoi voi fi şi singur. Pentru aceea am hotărît a pleca negreşit sîmbătă viitoare, în 25, pentru Roma [1]. Ştii însă că în acest oraş mi-a compromis la poliţie numele, Andreescu. Deci mă tem să nu am vro supărare, drept care pricină te rog să-mi capeţi ceva scrisori de recomendaţie către vreunii din capii oştii franceze din Roma, cum şi către ceva romani influinţi, ca la întîmplare de a fi supărat de poliţiea locală să am ceva cunoscuţi, în care să mă sprijin. Caută dar îndată a-mi căpăta asemenea scrisori de la ambasada franceză, de la Tecco sau altcineva. Ai să le spui că mă duc la Roma pentru sănătate şi voi să am cunoştinţe plăcute şi folositoare la vro întîmplare de nevoe. Aleargă îndată după acele scrisori, ca vineri să le am şi sîmbătă să poci pleca, căci alfel nu îndrăznesc a pleca.

Trimite-mi hronicele moldoveneşti, *Istoria* lui Kogălniceanu şi scrisorile ce sînt la tine.

Complimente la m-me Ghyca. Spune-i că nu prea sînt bine şi nu poci merge s-o văd, de nu va veni pe la Pera, apoi nu ne vedem.

Fă-mi, te rog, treabă şi fii mai cu noroc ca la Şelaniki.

Al tău,
N. B.

[Adresa f. 2:] Domnului D. Ion Ghica, Bebec

195

CĂTRE CONSTANTIN POLIHRONIE

Poliţă pentru 50 de galbeni împrumutaţi de la Constantin Polihronie.

Constantinopol, 12/24 septembrie 1852

Galbeni 50

Adecă cincizeci galbeni împărăteşti de Austriea am luat cu împrumutare de la casa d-lui Constantin Polihronie din Constantinopol, pe care să aibă d-lui a-i priimi de la casa noastră.

N. Bălcescu

Δὶ ἡμᾶς πληρώσας εἰς τὴν διαταγὴν τῶν Κυρίων'αδ <ἐλφῶν>. Χριστουδουλίδου, τὴν ὄπισθεν ποσότητα, τὴν τιμὴν αὐτῶν συνενοήθημεν μετὰ τοὺς ἰδίους(?)

<'Εν> Κωνσταντινουπόλει, τῇ 22 7βρίου 1852

Δι' 'Αδεχφῶν> πολυχρονιάδου

Γ. Ζαφυρόπουλος

S-au exoflisit

La 13 ianuar 1853

Θ. Χριστοδουλίδης

[Plătind, în contul nostru, la ordinul domnilor fraţi Hristodulidis, suma de pe verso, asupra valorii căreia ne-am înţeles cu ei.

Constantinopol, 22 septembrie 1852

Pentru fraţii Polihroniadi

G. Zafiropulos

S-au exofilat la 13 ianuarie 1853

Th. Hristodulidis]

Transcrierea şi traducerea textului a fost făcută de domnul Gheorghe Caratașu.

196

CĂTRE ION GHICA

Informaţii despre călătoria sa spre Sicilia. Cere grabnic cronica lui Ureche. Despre scrisoarea pentru Roma. Trimite o corespondenţă pentru sora sa Sevastiţa.

Malta, 1 oct[ombrie] 1852

Iubite Ghica,

Sosii astăzi la amiază la Malta. N-am suferit deloc de mare, dar de vro trei zile avem aşa de cald, încît nu putem nici dormi, nici răsufla.

Am băgat de seamă că între cronicele Moldovei ce mi-ai întors, lipseşte a lui Ureche, şi apoi e tocmai aceea de care am mai mult trebuinţă. Te rog a mi-o trimite cum vei şti şi cît mai în grabă. Cred că n-ai uitat pentru scrisoarea la Roma şi că îţi vei aduce aminte şi de Şelaniki. Scrie-mi tot la Neapol, poste-restante.

Complimente la m-me Ghica şi la toţi fraţii cauzaşi.

Al tău prieten,
N. B.

Eu scriu puţin, căci puterile îmi sînt slabe, tu nu ai dreptul a face ca mine.

Trimite, te rog, alăturata cu mijloc sigur la soră-mea.

[Adresa f. 2ᵛ:] Monsieur Monsieur Ion Ghica, Constantinople
Hôtel d'Angleterre. Pera

197

CĂTRE ION GHICA

Îl înștiințează că pleacă în curînd la Palermo. Dificultățile pe care i le face poliția italiană. Cere lui I. Ghica scrisori de recomandație către personaje influente din Neapole și Palermo. Despre rezolvarea în ziua următoare a neînțelegerilor cu poliția.

Neapoli, 11 oct[ombrie]. 1852

Iubite Ghica,

Ți-am scris de la Malta la 1 oct. Aici am sosit la 4 oct. Nădăjduiam să pot șădea mai multe zile în Neapol, dar aerul nu-mi priește deloc. Sînt silit să plec [1]. Vream însă a aștepta sosirea lui Paleologu, la 14, care poate a-mi aduce cevași de la tine. Aici doctorii și mulți din locuitorii Romei mă povățuesc a nu merge în acest oraș, căci e foarte umed iarna și n-oi fi bine. Aceasta m-a făcut a mă hotărî a trece la Palerma, a cării climă e dovedită de cea mai bună din toată Italiea, pentru o boală ca a mea.

Dar iată ce se mai ivi astăzi. Poliției îmi cere, ca să pot sta aci, și mai ales a trece în Siciliea, o chezășie din partea vreunei persoane cunoscute de aci, că am mijloace de trai și că nu mă voi amesteca în politica lor. Apoi eu nu cunosc pe nimeni aci, nici consul turc nu e, nici la vrun bancher n-am recomandație, ne îngrijind de aceste toate, căci n-aveam de gînd a mă opri aci. Aceste le-am tîlmăcit poliției, dar îmi răspund că așa e regulamentul lor pentru streini. Deci, te rog, să-mi capeți de acolo vro scrisoare de recomendație pentru cineva la Neapol și la Palerma, care să dovedească că nu sînt vagabund și să poci trăi în pace în crăia Neapolului. Aceste scrisori să mi le trimiți, te rog, îndată, cu vaporul ce pleacă de acolo la 25, ca la 4 noem. să le am aci, ca să pot trece cît mai curînd la Palerma, căci șăderea aci îmi e vătămătoare.

Adio, iubite Ghica, nu te supăra de aceste belele ce îți aduc și crede-mă al tău iubit prieten,

N. B.

Complimente multe la m-me Ghica.

Astăzi 12 oct. s-a dres treaba cu poliției. Toată pricina era să mă pungească. Cu toate acestea tot capătă-mi vro scrisoare de recomandație. Mă tem că o să mor de urît singur în Siciliea.

Scrie-mi la Palerma, poste-restante, căci plec la 15.

198

CĂTRE ANASTASIA GIANOLU

Răspuns la o scrisoare a nepoatei de soră. Despre dorința sa de a-și revedea familia.

[Palermo, noiembrie 1852][1]

Chère petite nièce,

Je te remercie beaucoup de ce que tu conserves mon souvenir. Tu as tort de croire que je t'aie oublié. Tout au contraire. Je pense souvent à toi et je te reverrai avec plaisir. Si vous saivez comme je désire vous revoir, mes chers petits, vous m'aimeriez beaucoup.

Adieu, pensez souvent à moi et embrasse de ma part Lisa et Gogo.

Ton cher oncle,
N. B.

Adresa mea:
Monsieur Balcesco
Palermo
Sicile
Poste restante

ANEXE

DOCUMENTE PRIVITOARE LA HOTĂRÎREA DE A SE ADUCE ÎN ȚARĂ RĂMĂȘIȚELE LUI N. BĂLCESCU ȘI DE A SE PUBLICA OPERELE SALE

Hotărîrea de a se aduce în țară rămășițele pămîntești ale lui N. Bălcescu și de a se publica operele sale a fost luată direct de către Alexandru I. Cuza vodă prin decretul domnesc din 12 octombrie 1859. Prin același decret domnitorul invita Consiliul de Miniștri să ia măsurile necesare „pentru împlinirea acestei sfinte datorii". Hotărîrea era luată a doua zi după constituirea noului guvern al Țării Românești, prezidat de Ion Ghica. În acest guvern din cei șapte miniștri, cinci erau foști prieteni ai defunctului și unii împărtășiseră cu dînsul soarta exilului. V. Alecsandri, ministru de externe în cabinetul muntean al lui Ion Ghica, chiar contrasemnează decretul domnesc. Este fără îndoială că hotărîrea luată de domnitor era în asentimentul sfetnicilor săi, și este foarte probabil că i-a fost chiar propusă ca una din primele măsuri ale noului cabinet.

Amintirea lui N. Bălcescu, chiar șapte ani după moartea sa, era încă vie pentru ca Ion Ghica, V. Alecsandri, A. C. Golescu, G. Cretzeanu, Ion Bălăceanu, care acum alcătuiau cabinetul lui Cuza vodă, să nu simtă un puternic îndemn, ca față de cel ce rămăsese în pămînt străin, și de care, în anii marilor lupte, atîtea simțiri comune îi apropiaseră, în momentul cînd Unirea Principatelor era înfăptuită, să facă ceea ce trebuia, din pietate pentru rămășițele sale și din admirație pentru personalitatea și opera sa. Consiliul de Miniștri s-a grăbit să execute hotărîrea domnească. A. G. Golescu raportează lui Alexandru Cuza rezultatul deliberărilor și cere autorizarea pentru suma de bani care ar fi fost necesară, propunînd, totodată, să se aducă în țară nu numai rămășițele lui N. Bălcescu și ale lui I. Voinescu II, ultimul prevăzut prin decretul din 12 octombrie 1859, dar și ale celorlalți emigrați morți în exil: Ion Negulici, B. Iscovescu, Gr. Ipătescu, Romalo și preotul Atanasie Lusin. Este foarte probabil că Alexandru Cuza vodă a încuviințat această propunere. Cu toate acestea ea nu s-a executat. Lipsa de fonduri în vistieria Țării Românești a fost desigur o pricină, dar cauza principală trebuie văzută în căderea guvernului I. Ghica și urmarea unor guverne care s-au dezinteresat de aducerea la îndeplinire a hotărîrii domnești, deși și în unele din aceste guverne figurau foști emigrați. Guvernul lui N. Golescu a durat doar două luni, iar guvernele următoare, prezidate succesiv de M. Costache Epureanu, Barbu Catargiu, Șt. Golescu, Dim. Ghica, erau guverne cu tendințe retrograde sau chiar reacționare și nu ele aveau interesul de a actualiza în atenția opiniei publice personalitatea lui N. Bălcescu. Chestiunea este totuși reluată după constituirea definitivă a Unirii, sub guvernarea prezidată de N. Kretzulescu, el însuși pe vremuri în bune legături cu N. Bălcescu. După cîte se pare, tot Alexandru Cuza vodă este acela care a adus-o, din nou, în discuție. Consiliul de Miniștri din 31 mai 1863, care a examinat chestiunea și a luat hotărîri practice, a fost prezidat chiar de domnitor, ceea ce arată însemnătatea pe care Alexandru Cuza i-o acorda. Ministru al cultelor și instrucțiunii publice era de această dată un tînăr, Al. Odobescu, care, deși nu luase parte la revoluția de la 1848, cunoscuse îndeaproape pe N. Bălcescu la Paris, în anii 1850—1851, și participase cu ceilalți „plevușcari" la publicarea „Junimei române". De această dată hotărîrile luate prin

decretul domnesc din 8 iunie 1863, în urma raportului lui Al. Odobescu și a deliberărilor Consiliului de Miniștri, sînt exprese și precise. Se confirmă hotărîrea de a se aduce în țară rămășițele lui N. Bălcescu, se alocă fondurile necesare și se desemnează o persoană, și anume N. Ionescu, care să plece în Italia, ca împuternicit al guvernului; se decide luarea de măsuri pentru construirea unui mausoleu — un adevărat panteon românesc —, se desemnează o comisie, în persoana lui A. T. Laurian și a lui Al. Papiu Ilarian care să adune și să publice într-o ediție completă toate scrierile lui N. Bălcescu. Persoanele desemnate erau bine alese. Neculai Ionescu, fratele lui Ion Ionescu de la Brad, cunoscuse bine pe N. Bălcescu la Paris, în anii de emigrație, și, așa cum rezultă din informații conținute în corespondență, în diferitele divergențe dintre emigrați era de partea opiniilor lui N. Bălcescu. Cei doi istorici desemnați pentru editarea operelor aveau firește toată pregătirea necesară. A. T. Laurian — coredactorul „Magazinului istoric" — cu care N. Bălcescu lucrase de aproape încă din 1845, cunoștea bine opera acestuia. Din nefericire nici una din hotărîrile luate nu s-a putut realiza; una din vitregia împrejurărilor și ticăloșia unor oameni, alta din delăsarea celor însărcinați a o îndeplini, și a treia pentru că nu mai putea servi la nimic.

Pentru înlesnirea misiunii încredințate lui N. Ionescu, guvernul român a făcut diferite demersuri diplomatice, care se văd în documentele publicate mai jos. Dar la Palermo nu s-au mai putut găsi rămășițele căutate. Corpul lui N. Bălcescu fusese aruncat într-o groapă comună, undeva într-un cimitir, împreună cu al altor săraci și oropsiți, fără rude și fără bani. Ceea ce într-adevăr pare extraordinar este faptul că în țară, familia sau prietenii, nimeni n-a știut acest lucru. Altminteri nu s-ar putea explica hotărîrea luată de aducere a osemintelor. Aceasta înseamnă că timp de 11 ani nimeni nu se interesase de acest mormînt; din toți românii care între timp călătoriseră în Italia și trecuseră pe la Palermo, nici unul nu căutase să vadă mormîntul, iar familia lui N. Bălcescu însăși luase de bune falsele relatări pe care i le furnizase nemernicul patron de hotel din Palermo, în corespondența purtată în 1853, cu prilejul lichidării datoriilor defunctului.

N. Ionescu întreprinde la Palermo amănunțite cercetări. Rezultatele la care a ajuns le-a consemnat într-un raport, care, împreună cu cîteva acte oficiale, a fost înaintat Ministerului Instrucțiunii Publice. Aci a fost alcătuit un dosar, căruia i s-a pus titlul: *Doseriul pentru a se aduce de la Palermo în țeară rămășițile răposatului N. Bălcescu și facerea unui mausoleu spre pastrarea lor*, în 1863, iunie. El a mai adus cu sine cîteva acte, pașaportul defunctului, un pachet de scrisori destinate lui N. Bălcescu, sosite la Palermo după moartea acestuia — întregul pachet păstrat intact a fost publicat tîrziu de N. Iorga, care l-a dobîndit printr-o norocoasă întîmplare (*Ultimele scrisori din țară către N. Bălcescu*) —, și documentul cu un atît de tragic conținut, cunoscut sub numele de „testament".

În scurtul său raport către Ministerul Instrucției și Cultelor, Neculai Ionescu spune, printre altele, următoarele despre rezultatele cercetărilor sale: „La 2 octombrie trecut, din Palermo chiar... am avut onoarea a adresa predecesorului d-voastră trista știre că spoliele mortale ale istoricului lui Mihai Viteazul au fost aruncate în cimiteriul seracilor din monastirea Capucinilor de lîngă Palermo". Actele care însoțesc acest raport sînt complet edificatoare.

N. Ionescu, ajuns la Palermo, s-a gîndit că primele informații ar putea să-i fie date de către cei de la vila Trinacria, unde N. Bălcescu trăise ultimele sale zile. Aci a găsit același patron Salvatore Ragusa, care ținuse vila cu 11 ani în urmă; de această dată el a dat informații categorice, consemnate într-o declarație, anexată la dosar. După relatarea acestuia, N. Bălcescu a fost înmormîntat în cimitirul Cappuccinilor și anume într-o groapă comună. Fiind vorba despre niște fapte întîmplate cu 11 ani mai înainte, s-ar putea obiecta că hotelierul a putut să se înșele asupra numelui cimitirului. Dar o lectură atentă a declarației sale arată că ea este surprinzător de precisă, încît este de presupus că patronul s-a servit de unele registre sau de diferite notițe. Astfel, dînsul spune că N. Bălcescu a sosit la vila sa în ziua de 17 octombrie 1852, ceea ce este perfect exact, căci viza de sosire la Palermo, pusă pe pașaportul lui N. Bălcescu de Poliția maritimă, are tot aceeași dată — 17 octombrie 1852. La fel de precis Ragusa dă ziua morții, 29 noiembrie 1852. Și această relatare este perfect exactă după cum o dovedește actul de moarte, încheiat de municipalitatea din Palermo la 30 noiembrie 1852. Hotelierul își amintește în amănunt și despre chestia datoriilor lăsate de N. Bălcescu și achitarea lor de către consulul otoman din Palermo. Or, o scrisoare a consulului general al Turciei la Paris, adresată consulului otoman din Palermo, la 27 februarie 1853, vorbește tocmai de expedierea unei sume de bani pentru achitarea lui Ragusa și a medicului rămas neplătit. În sfîrșit, își mai amintește de numele preotului grec care a asistat la ultimele clipe, precum și de alcătuirea inventarului pe care Neculai Ionescu l-a și găsit la fostul consul turc. Ar fi greu de admis că, deși întreaga declarație a hotelierului se dovedește exactă, tocmai informația privitoare la cimitirul unde osemintele au fost duse și la condițiile înhumării lor să fie greșită. Mai ales cînd alte două acte vin să o întărească.

Municipalitatea din Palermo eliberează în 1863 un certificat prin care se atestă că N. Bălcescu a fost înmormîntat în groapa comună din cimitirul Cappuccinilor. Avem de-a face, în acest act, cu o informație culeasă, neîndoielnic, din actele sau registrele cimitirului, deoarece se indică și ziua exactă a înmormîntării, pe care directorul mormintelor nu avea de unde s-o știe, dacă cimitirul n-ar fi avut asemenea acte sau registre.

În sfîrșit un ultim act, o chitanță cu data de 29 noiembrie 1852, deci chiar în ziua morții, eliberată de către gardianul mănăstirii Cappuccinilor, anume Giov. de Salemi, pentru confirmarea primirii sumei de 12 tari, ce i-a fost plătită ca taxă pentru înmormîntarea „fostului N. Bălcescu". Este foarte probabil că Neculai Ionescu, căutînd prin arhiva mănăstirii Cappuccinilor, a găsit această chitanță, și a anexat-o la dosarul său. Ea este, după cum ușor se poate vedea, un act contemporan, eliberat de administrația cimitirului, chiar în ziua morții, cînd acel Massaro, trimis de consulul turc, se prezintă la mănăstirea Cappuccinilor și plătește taxa de cimitir, obținînd astfel un loc în groapa comună, unde a doua zi a fost adus și aruncat străinul la al cărui căpătîi, nici unul dintre ai săi nu se învrednicise să stea, în ultimele clipe ale unei suferințe nemîngîiate.

Din actele cuprinse chiar în dosarul primei cercetări, în totul confirmate de documentul aflat mai tîrziu, se poate stabili astfel, cu certitudine, locul, ziua și ora decesului, cimitirul, ziua și condițiile înhumării, însă nu mormîntul.

N. Bălcescu a murit în ziua de 29 noiembrie 1852, pe la amiază, după cum se constată prin actul de deces, autorizarea de înmormîntare și certi-

ficatul parohial. Corpul a fost înhumat în ziua imediat următoare, adică la 30 noiembrie, după cum reiese din certificatul cu data 6 octombrie 1863, eliberat de municipalitatea din Palermo. Locul de înmormîntare a fost cimitirul Cappuccinilor, așa cum rezultă în mod absolut sigur din chitanța de la mănăstirea acestui cimitir, autorizarea de înmormîntare, certificatul municipalității din 1863 și declarația lui Ragusa, dată tot în acest an. Înhumarea s-a făcut în groapa comună din acest cimitir, după cum arată certificatul municipalității și declarația hotelierului de la vila Trinacria. Despre înhumarea în cimitirul Cappuccinilor se cunosc deci încă de la 1863 trei acte: unul oficial, contemporan decesului, și două ulterioare, un act oficial și o declarație particulară, fiecare document emanat de la autorități și persoane diferite. Autorizația de înmormîntare, descoperită și publicată prima oară în 1942, în Italia, de către Gaetano Falzone, confirmă pe deplin — dacă mai era nevoie — aceste constatări.

Cu ocazia înmormîntării s-a mai încheiat desigur încă un act, sau poate s-a făcut vreo mențiune într-un registru special al cimitirului, privitoare la numele, data și condițiile înhumării. Nu avem nici o știre pînă azi despre astfel de acte sau registre, dar este cert că au existat, pentru că altfel nici certificatul din 1863 n-ar fi putut să fie dat. Ele poate mai există încă în arhiva cimitirului. Pe certificatul municipalității din Palermo, eliberat în 1925, la cererea prof. Lugli, prin care se spune că în arhiva cimitirului Cappuccinilor nu se găsește nici o urmă despre înmormîntarea lui N. Bălcescu acolo, nu se poate pune nici un temei, deoarece autorizarea de înmormîntare, menționată mai sus, a fost găsită chiar în arhiva acestui cimitir. Aflarea acestor acte sau registre ar constitui o dovadă contemporană oficială, și singura, că înhumarea s-a făcut în groapa comună a acelui cimitir. Dar deși mărturiile privitoare la modul de înmormîntare sînt posterioare, ele trebuie să fie privite ca sigure pentru că dacă N. Bălcescu ar fi avut în acel cimitir un mormînt individual ar fi fost ușor lui N. Ionescu să-l găsească chiar după 11 ani.

Aceste acte mai relevă și un alt aspect al înmormîntării de la 30 noiembrie 1852: ticăloșia patronului hotelului și a consulului turc. Atît patronul la care era găzduit N. Bălcescu, cît și consulul turc de la Palermo au refuzat să suporte modestele cheltuieli care ar fi putut asigura defunctului un mormînt individual — deși, cel puțin Ragusa știa că pe numele celui decedat urma să sosească curînd o sumă de bani. Nici unul, nici altul n-au voit să riște nimic, nici măcar niște mici cheltuieli de înmormîntare. Consulul turc, sub a cărui supușenie politică se afla defunctul, a dat cei cîțiva bani pentru taxa de cimitir chiar din modesta sumă rămasă de la defunct. Patronul hotelului nu numai că a refuzat să acorde un cît de mic avans, dar singura lui grijă a fost să-și asigure recuperarea datoriilor.

În actul cunoscut sub numele de „testament", redactat și scris de altcineva, în ultimul ceas al vieții lui N. Bălcescu, numai Ragusa a putut pretinde să se insereze și datoriile pe care un muribund ar fi avut să i le plătească pentru locuință, alimente și niște pagube care i s-ar fi produs, și să impună acestuia să le recunoască prin semnătura sa, căci cine altul ar fi avut interesul să aibă o recunoaștere a unor pretinse drepturi, decît dînsul. Ragusa, tipic exploatator, lipsit de orice scrupul, este totodată acela care a indus în eroare familia și prietenii lui N. Bălcescu, omițînd să le comunice condițiile înhumării, atunci cînd se afla cu ei în corespondență pentru achitarea datoriilor.

Cercetarea din 1863 a închis astfel chestiunea fără să mai lase cuiva vreo speranță. Readucerea ei în discuție n-a avut alt folos decît de a întări convingerea tuturor că ceea ce căutau zadarnic cei de la 1863 nu mai putem găsi noi astăzi. Cu toate acestea o cercetare a mai avut loc și în 1925, provocată de niște zvonuri din presă mai vechi, puse în circulație încă din 1921 de Al. Isăceanu, după care s-ar fi descoperit, în sfîrșit, mormîntul marelui patriot. Guvernul a delegat Ministerul Cultelor și al Artelor cu verificarea acestor zvonuri și cu eventuala aducere în țară a osemintelor. La rîndul său ministerul a însărcinat cu efectuarea cercetărilor la Palermo pe arheologul italian Guiseppe Lugli, propus în acest scop de către V. Pârvan.

Noile cercetări au ajuns în parte la aceeași concluzie și anume că N. Bălcescu a fost înmormîntat într-o groapă comună dar nu în cimitirul Cappuccinilor, ci în altul, la Rotoli. Dar ceea ce uimește este faptul că vechile cercetări din 1863 au rămas necunoscute atît arheologului Lugli, cît și oficialităților românești care au acceptat concluziile noilor investigații fără nici o referire la actele contemporane, găsite și cunoscute din 1863 și republicate în 1906.

După cercetările întreprinse la fața locului, profesorul Lugli a conchis că rămășițele lui N. Bălcescu ar fi fost înhumate în cimitirul Rotoli din Palermo, într-o groapă comună, pe care credea că ar fi și identificat-o. Noua părere se întemeia pe considerații de ordin general și anume : 1. N. Bălcescu a fost înmormîntat în cimitirul Rotoli, deoarece nu putea fi îngropat în nici unul din celelalte cimitire existente la acea dată în Palermo ; cimitirul Cappuccinilor era rezervat fraților acestui ordin și celor înscriși în al treilea ordin al Sf. Francisc ; cimitirul Sf. Maria di Gesù era rezervat familiilor burgheze și corporațiilor de înmormîntare care aveau morminte rezervate, iar cimitirul Sf. Ursula, ca și precedentul, rezervat familiilor nobile ; 2. La Rotoli, N. Bălcescu nu putea fi îngropat decît într-o groapă comună, deoarece murise lipsit de orice mijloace și fără nimeni de-aproape care să suporte cheltuielile de înhumare și 3. Groapa comună în care au fost aruncate rămășițele sale trebuie să fie groapa deschisă pentru înmormîntările de acest fel, făcute în zilele de 29 și 30 noiembrie 1852, adică în ziua de deces și cea imediat următoare.

În consecință, dacă osemintele căutate nu pot să fie identificate, s-ar ști cel puțin mormîntul comun unde ele zac, împreună cu multe altele, deoarece lespezile de pe gropile comune au săpate pe față, data cînd gropile au fost deschise pentru înhumare, iar pe una din ele se află săpată și data 29 și 30 noiembrie 1852.

În sprijinul acestor concluzii este adus și un certificat eliberat de municipiul Palermo, la 25 ianuarie 1925, prin care se atestă că cercetările făcute în arhiva cimitirului Cappuccinilor n-au dat de nici o urmă despre înmormîntarea lui N. Bălcescu în acel cimitir. În sfîrșit, profesorul Lugli mai invocă în favoarea opiniei sale „părerea unanimă" a funcționarilor din fruntea administrației orașului, printre care unii specialiști în chestiuni istorice locale.

Opiniile sale, expuse într-un raport înaintat Ministerului Cultelor și al Artelor, au fost acceptate de oficialitatea noastră, fiind dealtminteri repetăm, și singurele cunoscute atunci, așa încît s-a consacrat credința că mormîntul lui N. Bălcescu ar fi în groapa comună nr. 15 din cimitirul Rotoli (BAR, ms. rom., Arh. N. Bălcescu, Acte 8—9 ; „Neamul românesc"

XX, 1925, nr. 35, febr. 13, p. 1; „Adevărul literar și artistic", VI, 1925, nr. 221, mart. 1). Mai tîrziu, admiratori ai marelui exilat au așezat lîngă această groapă un frumos monument comemorativ.

Cercetările din 1925, care merită să fie relevate și pentru a ilustra superficialitatea cu care s-a lucrat, nu se bazează, după cum se vede, pe nici o dovadă documentară, și ca atare concluziile lor, întemeiate pe prezumții, nu pot schimba în nimic concluziile cercetărilor serioase din 1863.

În ultimii ani, în legătură cu materialele editate în colecția N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 317–324, discuția a fost reluată în presă și nu mai poate fi nici un dubiu asupra locului unde au fost depuse osemintele marelui istoric. El. G. Zane, *În jurul unor noi știri privitoare la N. Bălcescu*, în „Adevărul", nr. 18 783, 15 ian. 1947 a atras atenția asupra uitatelor inițiative și cercetări din 1863, precizînd cimitirul Cappuccinilor ca loc de înmormîntare; cf. și C. Kirițescu, *Controversă în jurul mormîntului lui N. Bălcescu*, în „Universul", 16 mart. 1947; Petru Iroaie, *Uno scrittore romeno morto in esilio a Palermo*, în „Sicilia del Popolo", 29 mart. 1947; ulterior, Alexandru Balaci a publicat *Adevărul asupra mormîntului lui Nicolae Bălcescu*, în „Revista Fundațiilor", XIV, 1947, nr. 8–9, aug. – sept., p. 148–154, unele din documentele cunoscute ale cercetărilor din 1863.

Cea de-a doua hotărîre — editarea operelor complete — și care firește, se putea realiza, n-a avut o soartă mai bună. Nu știm dacă comisia constituită prin decretul lui Alexandru vodă Cuza a procedat măcar la unele lucrări pregătitoare. Ceea ce știm este că după o sută de ani de la această hotărîre nu există încă o ediție completă, așa cum o dorea vodă Cuza. Toate încercările întreprinse în acest timp nu au fost duse pînă la capăt. Ediția din 1940, care trebuia să aibă șase volume, a fost dusă pînă la volumul al IV-lea inclusiv. Ediția din 1953, care și-a propus să editeze „pentru prima oară în mai multe volume" opera lui N. Bălcescu și să redea, cum era și firesc — fără să mai fie nevoie să o spună —, „textele așa cum le-a gîndit și exprimat autorul" în cele două volume din cîte constă, nu numai că dă textele cu numeroase omisiuni și denaturări, arătate la timp în publicistica de specialitate, dar din rîndul lor lipsește corespondența și cea mai bună lucrare a lui N. Bălcescu, opera care constituie titlul de glorie al culturii sociale românești înaintate din veacul trecut: *Question économique*.

I

DECRET AL LUI ALEXANDRU CUZA VODĂ

Noi Alecsandru Ioan I
s.c.l.

Oamenii ce se jertfesc pentru o idee măreață și folositoare omenirei, acei ce-și dau vieața pentru binele și gloriea patriei lor, merit recunoștință și respect.

Dorința noastră este dar ca cenușele lui N. Bălcescu și a lui I. Voinescu, morți amîndoi în amarul esiliului, unul la Palerma și celălalt în Paris, se fie aduse în sînul Țării Românești.

Vă invităm d-lor miniştri a lua măsurile cuvenite, pentru îndeplinirea acestei sfinte datorii, către memoriea acelor duoi vrednici români, precum şi pentru adunarea şi publicarea manuscriptelor a lui N. Bălcescu.

Alecsandru Ioan

Ministru secretar de stat la
Departamentul Trebilor Străine,
V. Alecsandri

no 450
[Bucureşti] 12 octomvrie 1859

(„Monitorul oficial al Ţerei Romanesci'' 1859, nr. 126, oct. 15, p. 502).

II

REFERAT AL LUI A. C. GOLESCU, MINISTRUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII PUBLICE DIN ŢARA ROMÂNEASCĂ, CĂTRE CONSILIUL DE MINIŞTRI

Subsemnatul a fost însărcinat a vă propune măsurile prin care s-ar cuveni a se aduce la îndeplinire ordonanţa Măriei sale domnului stăpînitor cu no. 450, de la 12 octombrie din urmă, relativă la aducerea în ţară a cenuşelor lui Nicolae Bălcescu şi Ioan Voinescu.

Cea dintîi a sa îngrijire a fost de a cerceta dacă cu această ocazie nu s-ar putea aduce, totodată, cu puţină cheltuială, rămăşiţele mortale a mai multor bărbaţi, cari şi ei au suferit amarul exilului şi au murit în străinătate pentru una şi aceeaş cauză, precum sînt :

Ioan Negulici, mort în Constantinopol, la anul 1851 şi înmormîntat la Pera.

Grigore[?] Iscovescu, idem la 1853.

Părintele Atanasie Lusin, idem la 1853.

Romalo din Moldaviea, idem la 1849 şi Grigore Ipătescu, mort şi îngropat în Brussa în anul...

După mai multe informaţii, el s-a putut încredinţa că cheltuiala care s-ar cere pentru aducerea la îndeplinire a ordonanţei domneşti nr. 450 s-ar sui de la 600 la 700 de galbeni (afară de aceea ce s-ar face aici în ţară pentru depunerea cenuşelor la locul ce s-ar destina); iar adaosul de cheltuială ce s-ar pricinui cu aducerea totodată a cenuşelor mai sus pomeniţilor bărbaţi, înmormîntaţi în Constantinopole şi Brussa, n-ar covîrşi suma de cincizeci de galbeni, precum se poate cunoaşte din alăturata listă, trimisă de la agenţia română din Constantinopole.

Aşadar, subsemnatul crede că o deosebire atît de mică nu merită a fi luată în băgare de seamă şi a ne popri de a lua măsura propusă la toţi acei care au suferit pentru una şi aceeaş cauză.

Această părere subsemnatul o supun la chibzuirea domniilor voastre, adăogînd că pentru modul executării, o singură persoană s-ar putea tri-

mite spre a se înțelege cu diferite autorități străine și a pune la cale dezmormîntarea și pornirea cenușelor acelor răposați în patria lor.

Suma de șapte sute de galbeni s-ar acorda din fondurile Casei centrale, cu îndatorirea de a se da socoteală de întrebuințarea lor, și pentru a i se înlesni misia sa, i se va da și scrisori de recomandație către autoritățile străine.

Ministru,
A. C. Golescu

Șeful secției,
S. Turnavitu

(ARH. STAT. BUC., Președenția Consiliului, dos. 342/1860; „Monitorul. Diar oficial al Țerei Românesci", 1860, no. 24, 30 ian.; 1860, no 50, 2 mart.; V. Mihordea, *Documente. Încercare de aducere în țară a osemintelor lui N. Bălcescu ale altor patrioți români [morți] în exil (1859)*, în „Rev. ist.", XXX, 1944, nr. 1—12, p. 110—111).

III

JURNAL AL CONSILIULUI DE MINIȘTRI

[București, 31 mai 1863]

Diurnal
Sub președinția Măriei sale domnului

Astăzi, vineri 31 mai 1863, Consiliul Miniștrilor luînd în deliberare referatul d-lui Ministru Cultelor și Instrucțiunei Publice, no. 16 356.

Considerînd că budgetul lucrătoriu de la 1 aprile 1863 prevede un fond de 25 000 lei pentru lucrări relative la istoria naționale.

Considerînd că răposatul N. Bălcescu, mort în esil și inmormîntat la Palermo, prin profunditatea istorică a scrierilor lasate asupra epocelor celor mai însemnate a istoriei naționale, prin meritul literariu a tutor scrierilor sale și prin ideile mărețe de gloria patriei și binele omenirei pentru care și au jertfit vieața, are un drept necontestabil la recunoștința ce țeara datorește barbaților cari s-au silit a o onora prin scrierile și vieața lor și la remunerarea și încuragiarea care rezultă din principiul pe care fondul menționat se găsește stabilit în budgetul actual conform principielor admise prin toate budgetele legiuite mai înainte și intențiunelor esprimate la diverse ocaziuni și de onorabila Cameră,

Considerînd că în urma morții numitului nu i se poate face altă remunerare decît a se aduce țerina sa în pămîntul nașterii sale și a i se publica scrierile în folosul istoriei și literaturei naționale.

Consiliul, unindu-se cu socotința d. ministru cultelor și instrucțiunei publice ad-interim, încuviințează a se pune în lucrare următoarele dispozițiuni:

a) a se aduce de la Palermo în țeară rămășițele răpos. N. Bălcescu,

b) a se lua măsuri pentru facerea unui mausoleu spre păstrarea lor ca un monument de recunoștință din partea patriei,

c) a se însărcina o comisiune competentă pentru adunarea și publicarea scrierilor sale în folosul istoriei naționale.

D. ministru cultelor și instr. publice este autorisat a dispune de o sumă de zece mii lei 10 000 lei, din fondul de 25 000 prevăzut la capit. XVIII art. 8 din budgetul lucrătoriu al Ministeriului Cultelor și Instrucțiunei Publice pentru punerea în lucrare a încheierei de față dupe ce mai întăi va lua definitiva aprobare a Mării sale principelui domnitoriu.

N. Kretzulescu
I. Gr. Ghica
Al. Odobescu

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 5–5v).

IV

RAPORT AL LUI AL. ODOBESCU, MINISTRUL CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE

[București] 6 iuniu, 1863

Ministeriul Cultelor
Registratura
No 16 651
Intrat la 7 iunie 1863
Registratorul ...

[Rezoluția domnească:]
Să aprobă : *Alecsandru Ioan*

Preaînălțate Doamne !

Budgetul lucrător de la 1 aprilie anul curent prevede un fond de 25 000 lei pentru lucrări relative la istoria națională.

Profunditatea istorică a scrierilor lăsate de reposatul Neculai Bălcescu, mort și înmormîntat în esil, la Palermo, asupra epocelor celor mai însemnate din istoria națională, deosebitul merit literar a tuturor scrierilor sale și ideile mărețe de gloria patriei și binele omenirei pentru care ș-au jertfit viața, asigură reposatului un drept incontestabil la beneficiele de remunerare care rezultă din principiul pe care guvernul au bazat în budgetul actual fondul mai sus arătat, conform principiilor admise și prin toate budgetele antecedente.

Încă din 1859 dupre domnescul decret N. 450 pentru aducerea în țeară a țărînei lui I. Voinescu și N. Bălcescu și publicarea scrierilor acestuia, guvernul Măriei voastre s-au gîndit la luarea de măsuri pentru dreapta

remunerare a meritelor ce țeara datorește bărbaților cari s-au silit a o onora prin lucrările și viața lor, căci după trecerea din viață care altă remunerare li se mai poate face decît a li se aduna țărîna în pămîntul nașterei? Însă dispozițiunile proectate atunci pentru întinderea acestei măsuri și la mai mulți alți asemenea esilați, reposați în streinătate, implicînd o corespondență prelungită și cheltueli mai însemnătoare, au adus amînarea ei pînă astăzi.

Subscrisul, crezînd că numai o punere în lucrare succesivă poate înlesni îndeplinirea neamînată a unor asemenea măsuri de înaltă dreptate și recunoștință publică dupre intențiunile esprimate la diverse ocaziuni și de onorabila Cameră, au propus Consiliului Miniștrilor Măriei voastre facerea unui început cu reposatul Neculai Bălcescu, cerînd autorizațiunea de a pune în lucrare următoarele dispozițiuni.

a) A se aduce de la Palermo în țeară rămășițele reposatului pentru care subscrisul să fie autorizat a dispune de 10 000 lei din fondul de 25 000 prevăzut la capit. XVIII art. 8 din budgetul lucrător pentru Ministeriul Cultelor și Instrucțiunei Publice.

b) Să se ia măsuri spre a se face un monument pentru păstrarea lor în țeară ca semn de recunoștință din partea patriei.

c) Să se însărcineze o comisiune competentă pentru adunarea și publicarea tuturor scrierilor sale, în folosul și trebuința istoriei și a literaturei naționale.

Această propunere adoptîndu-se și încuviințîndu-se de Consiliul Miniștrilor dupre diurnalul din 31 mai, subscrisul o aduce cu profund respect la cunoștința Măriei voastre, rugîndu-vă întru tot plecat să binevoiți a-i da Înalta Măriei voastre aprobare prin subsemnarea alăturatului proect de decret și a numi, totodată, prin el pe d. N. Ionescu cu aducerea rămășițelor reposatului N. Bălcescu de la Palermo, încredințîndu-i-se pentru aceasta arătata sumă de 10 000 lei ; iar pe dd. A. T. Laurianu și A. Papiu Ilarianu a forma Comisiunea pentru adunarea și publicarea scrierilor reposatului.

Sînt cu cel mai profund respect,
Preaînălțate Doamne,
Al Măriei voastre
Preaplecat și preasupus servitor,

Ministru cultelor și instrucțiunei publice,
ad-interim,
Odobescu

No 17 176
1863 iuniu 7

[Rezoluție:] Raportul și decretul se va publica în „Monitor". Se va da în cunoștința d-lor Ionescu, Laurian și Papiu Ilarianu însărcinările ce li se încredințează. Pentru pregătirea monumentului se va invita d. Dimitru Berendey, arhitect, a pregăti un proiect.

(ss) indescifrabil

(ARH. STAT. BUC., Minis. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 17^{r-v}, 28^{r-v}).

V

DECRET AL LUI ALEXANDRU CUZA VODĂ

Alecsandru Ioan I
Cu mila lui Dumnezeu și voința națională
domn Principatelor Unite
La toți de față și viitori sănătate!

Asupra raportului ministrului nostru secretar de stat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunei Publice ad-interim, prezentat sub no....

Văzînd fondul de lei 25 000 asemnat în budgetul lucrător de la 1 aprilie anul curent pentru lucrări relative la istoria națională.

Considerînd că profunditatea istorică a scrierilor lăsate de reposatul N. Bălcescu, mort și înmormîntat în esil la Palermo, asupra epocelor celor mai însemnate din istoria națională, deosebitul merit literar a tuturor compunerilor sale și ideile mărețe de gloria patriei și binele omenirei pentru care ș-au jetfit viața asigură reposatului un drept necontestabile la remunerarea cuvenită din partea țerei bărbaților cari s-au silit a o onora prin lucrările și viața lor conform intențiunilor esprimate la diverse ocaziuni și de Camera țerei.

Considerînd că în urma trecerei sale din viață nu i se poate face altă remunerare decît aducerea rămășițelor sale în pămîntul nașterei și publicarea scrierilor sale în folosul istoriei și a literaturei naționale pentru care budgetul prevede arătatul fond.

Considerînd încheierea Consiliului nostru de Miniștri prin diurnalul din 31 mai,

Am decretat și decretăm :

Art. I. D. Nicolae Ionescu este numit pentru a aduce în țeară de la Palermo țărîna reposatului N. Bălcescu, pentru care i se va încredința o sumă de 10 000 lei de care d. ministru nostru secretar de stat ad-interim la Departamentul Cultelor și Instrucțiunei Publice este autorizat a dispune pentru aceasta din fondul de 25 000 lei prevăzut la cap. XVIII, art. 8 din budgetul lucrător pentru menționatul departament.

Art. II. Se vor lua măsuri pentru pregătirea unui monument spre păstrarea acestei țărîne ca un semn de recunoștință publică.

Art. III. D. d. A. T. Laurianu și A. Papiu Ilarianu sînt numiți a forma o Comisiune pentru adunarea și publicarea tuturor scrierilor reposatului în folosul și trebuința istoriei și a literaturei naționale.

Art. IV și dupe urmă, d. ministru nostru secretar de stat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunei Publice ad-interim este însărcinat cu executarea ordonanței de față.

Dat în București la 8 iunie anul 1863.

Alecsandru Ioan

Ministru cultelor și
instrucțiunei publice ad-interim,
Odobescu

Nr. 521

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 18r-v).

VI

AL. PAPIU ILARIANU CĂTRE MINISTERUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII PUBLICE

Ministerul Cultelor
Registru general
No. 17 709
Intrat la iunie 18/1863

București, 16 iunie 1863

Domnule ministru,

Am priimit adresa d-voastră no 17 276 prin care-mi faceţi onoarea de a mă numi prin domnescul decret pentru a forma în unire cu d. A. Tr. Laurianu o Comisiune pentru adunarea şi publicarea scrierilor repausatului N. Bălcescu. Am onoarea de a vă aduce prin aceasta la cunoştinţă, d. ministru, că priimesc cu mulţămire asemine însărcinare.

Priimiţi, vă rog, d. ministru, asigurarea prea deosebitei mele consideraţiuni,

A. Papiu Ilarianu

[Adresa:] Domniei sale, d. ministru secretariu de stat, la Departamentul Cultelor şi Instrucţiunei Publice

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 29r).

VII

MINISTERUL CULTELOR ŞI AL INSTRUCŢIUNII PUBLICE CĂTRE MINISTERUL TREBILOR STREINE ŞI SECRETARIATUL DE STAT

Rezumat

București, 25 iunie 1863,
no 18 947

Cere a se procura recomandaţiile cuvenite pentru N. Ionescu, care pleacă în Italia pentru aducerea în ţară a rămăşiţelor răposatului N. Bălcescu.

(ARH. MIN. AFAC. EXT., dos. nr. 77/1863).

VIII

MINISTERUL TREBILOR STREINE ŞI SECRETARIATUL DE STAT CĂTRE MINISTERUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII PUBLICE

Rezumat

[Bucureşti], 1 iulie 1863

Confirmă primirea adresei cu nr. 18 947, prin care se cere ministerului a se procura profesorului N. Ionescu recomandările cuvenite, pentru a i se înlesni misiunea pe care o are de a aduce de la Palermo rămăşiţele lui N. Bălcescu. Informează despre demersurile făcute în acest sens pe lîngă Agenţia şi Consulatul Italiei şi despre răspunsul primit de la agenţie. Aceasta a transmis numitului minister copia unei note către Ministerul Trebilor Străine respectiv din Italia, prin care cere să se dea lui N. Ionescu tot concursul.

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 39).

IX

MINISTERUL TREBILOR STREINE CĂTRE MINISTERUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII PUBLICE

Rezumat

Bucureşti, 1 iulie 1863
no 3 320

Comunică o notă a Agenţiei şi Consulatului italian din Bucureşti prin care se aduce la cunoştinţă că acesta a făcut demersurile necesare la Ministerul Trebilor Streine respectiv din Italia.

(ARH. MIN. AFAC. EXT. dos. nr. 77/1863).

X

MINISTERUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII PUBLICE CĂTRE LT. COLONEL ION ALEXANDRI, AGENTUL PRINCIPATELOR UNITE LA PARIS

Rezumat

[Bucureşti] 2 iulie 1863

I se aduce la cunoştinţă că prof. N. Ionescu este delegat de guvern să meargă în Italia şi să aducă de la Palermo osemintele lui N. Bălcescu, mort la 16/29 noiembrie 1852.

Arată că este în obiceiul religiei ortodoxe de a se „desmormînta" osemintele răposaţilor după 7 ani cel puţin, şi cu deosebite rugăciuni a le pune la un loc cu ale familiei. Întrucît este posibil ca legile Italiei să oprească o asemenea exhumare şi ar fi nevoie, poate, de o învoire specială din partea guvernului, adresa arată că guvernul român a mijlocit prin Agentul regesc al Italiei, să se dea lui N. Ionescu aprobarea în acest sens.

Lt. col. Ion Alexandri este rugat de titularul Departamentului Instrucţiunii ca să intervină şi el pe lîngă autorităţile italiene „spre a se putea îndeplini acest fapt la care noi punem un mare preţ".

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 41^{r-v}).

XI

MINISTERUL DE INTERNE AL STATELOR SARDE CĂTRE VEGEZZI RUSCALLA

Ministero dell'interno

Torino, 22 agosto 63

Pregiatis Collega,

Ai 19 di questo mese il Ministero degli Affari Esteri scrisse all'Interno perchè permetesse la esumazione del cadavre del Sig. Nicolò Balcesco, morto in Palermo; ed in quel giorno stesso furono dati gli opportuni ordini al Prefetto di Palermo.

Mi creda

P.S. La presente può servire al Sig. Ionesco per provare l'identità della sua persona.

Suo devoto servo,
S. Sparendo

Onor. Sig. Dept
Vegezzi Ruscalla
Torino

[Traducere]

Ministerul de Interne

Torino, 22 august 63

Stimate Coleg,

La 19 ale acestei luni, Ministerul de Afaceri Străine a cerut Ministerului de Interne ca să autorizeze exhumarea cadavrului d. Nicolae Bălcescu,

decedat la Palermo, şi în aceeaşi zi au fost date ordinele necesare prefectului din Palermo.

P.S. Prezenta poate servi d-lui Ionescu pentru a dovedi identitatea persoanei sale.

Al dv. devotat,
S. Sparendo

(MUZEUL DE ISTORIE ŞI ARTĂ AL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI, Inv. nr. 13 245, Colecţia prof. N. Ionescu; comunicată de Cornelia Bodea).

XII

VEGEZZI RUSCALLA CĂTRE MINISTERUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII PUBLICE DIN BUCUREŞTI

Rezumat

Torino, 1 septemvrie 1863

Informează ministerul că a primit scrisoarea transmisă prin prof. N. Ionescu, că l-a prezentat pe acesta la trei miniştri, că a scos „învoirea de a lua din cimitirul Palermului osemintele istoricului naţional N. Bălcescu, şi că lui N. Ionescu i-a dat recomandări pentru Genova, Florenţa şi Palermo". Diferite comunicări în legătură cu studenţii români din Italia.

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 48—49).

XIII

AGENŢIA ŞI CONSULATUL GENERAL AL ITALIEI DIN PRINCIPATELE UNITE CĂTRE MINISTERUL AFACERILOR STREINE DIN BUCUREŞTI

Rezumat

Bucureşti, 5/17 septembrie 1863

Anunţă că Ministerul Afacerilor Străine din Torino a făcut demersurile necesare pe lîngă Ministerele regale de Interne şi de Culte.

(ARH. MIN. AFAC. EXT., dos. nr. 77/1863).

XIV

MINISTERUL AFACERILOR STREINE CĂTRE MINISTERUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII PUBLICE

Rezumat

[Bucureşti], 11 septemvrie 1863

Ca urmare şi completare a adresei no 3 320, trimisă la 1 iulie 1863, se comunică primirea din partea Agenţiei şi Consulatului general al Italiei a notei sub no 123, prin care se arată că Ministerul Afacerilor Străine din Torino a făcut demersurile necesare pe lîngă Ministerele de Interne şi Culte pentru a înlesni dezgroparea şi transportarea rămăşiţelor lui N. Bălcescu.

Ministru,
Bălănescu

Şeful secţiunii III,
Antoniad

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 47).

XV

N. IONESCU CĂTRE MINISTERUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII PUBLICE DIN BUCUREŞTI

Ministerul Cultelor
Registru general
No 28 946
Intrat la oct. 7. 1863
Registratorul

Palermo, 2 octomvrie, 1863

[Rezoluţie:]

Se va aştepta cu venirea d-lui Ionescu aducerea actelor emanate de la autorităţile locale, spre a servi de temei în dosar.

ss. indescifrabil

Domnule ministru,

De ieri, 1 octomvre, de cum am agiuns aici, la Palermo, misionea mea pentru aducerea în ţeară a ţărînei lui Nicolai Bălcesco se poate con-

sidera ca terminată; oasele ilustrului nostru contimporan, mort aici în serăcie şi deşterat, nu se pot găsi. După ştirea ce am luat, de la locandieriul în casa căruia Bălcescu s-a stins, spoliele sale mortale au fost aruncate în groapa nealeasă, la cimiteriul celor seraci, în monastirea Capucinilor, departe o milă de la oraş.

Durerea mea, domnule ministru, este adîncă şi neesprimabilă. Îndata-şi, ieri, m-am dus la Capucini; nici n-a vrut călugerul să-mi arate acea hîdoasă groapă publică, zicînd că totdeauna ese dintr-însa nesuferită putoare. Am insistat, a resistat; am cerut să ved pe superiorul conventului, mi s-a respuns că nu era acasă, că eşise! La repetitele mele cereri de a mi se arăta registru, mi s-a respuns că de la 1852, tot e în deşert a găsi în registre numele şi connumele cutăruia serac depus în groapa comună; de atunci peste cadavrul lui vor fi altele ca la două, trei mii! Atunci cu inima sdrobită de durere m-am întors în oraş. Am mai luat de la locandieriu informările ce însuşi mi-au putut da; m-am dus apoi de am dat la sindacul cetaţii (presiedintele municipiului) şi la prefectul provinciei scrisorile ce aveam de la Turin; în sfîrşit era să vă scriu de ieri, să vă aduc la cunoştinţă trista şi dureroasa ştire, înse batelul de postă plecase. Astăzi împlinesc această datorie.

Primiţi, domnule ministru, espresiunea înaltei mele consideraţioni.

N. Ionescu

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 51; G. Adamescu, *Hârtii vechi. Misiunea lui Nicolae Ionescu pentru aducerea osemintelor lui N. Bălcescu*, în „Voinţa naţională", XXIII, 1906, nr. 6 380, aug. 20/sept. 2).

XVI

N. IONESCU CĂTRE MINISTERUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII PUBLICE DIN BUCUREŞTI

Bucureşti, 16/28 octombrie 1863

Domnule ministru,

La 2 octomvrie trecut, din Palermo chiar, trimis fiind în misionea aducerei oaselor neuitatului patriot Nicolae Bălcescu în patrie, am avut onoare a adresa predecesorului d-voastră trista ştire că spoliele mortale ale istoricului lui Mihai Viteazul au fost aruncate în cimiteriul seracilor din monastirea Capucinilor de lîngă Palermo.

Precum v-am espus ieri din viu grai, domnule ministru, astăzi vin a vă reporta în scris că asupra acestui fapt vrednic de jale, dupre actele autentice dobîndite la faţa locului, şi pe care le depun alăturat pre lîngă acest report, este astăzi definitiv constatat.

Eacă aceste acte:

1) Declararea albergatorului de la Trinacria, d. Salvator Ragusa, în casa căruia a locuit reposatul de la 17 octomvrie 1852 pîn la sfîrşitul său, 29 noiemvrie.

2) Certificatul giuntei municipale din Palermu, dat dupre cererea mea.

3) Chitanța pentru plata tarifei de cimeteriu la Capucini, pentru acei ce se pun în fosa comună, chitanța pe numele reposatului.

Afară de acestea, de la d. Caccia, ce funcționa atunci ca consul otoman la Palermu, am dobîndit :

a) Pașaportul reposatului.

b) Un numer de scrisori adresate parte direct reposatului, parte dlui Salvator Ragusa, scrisori deschise în numer de 10 și nedeschise 2 ; în sfîrșit,

c) Inventariul de lucrurile reposatului, rufe, haine cum și de lăzile cu cărți și manuscripte, inventariu făcut sub ochii reposatului chiar în cele din urmă momente ale vieții (!) și în care este espresă voința sa depe urmă, relativă mai cu samă la cărți și manuscripte pe care le au lăsat cu limba de moarte ca să se încredințeze dlui Ion Ghica ce se afla la Constantinopol.

Acesta e, domnule ministru, resultatul misionii mele la Palermu.

N. Ionescu

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 53—53v; *Rămășițele lui Nicoiae Bălcescu și testamentul seu*, în „Românul", VII, 1863, nov. 3, p. 981; G. Adamescu, *Hârtii vechi*, în „Voința națională", XXIII, 1906, nr. 6 381, aug. 22/sept. 4; N. Bălcescu, *Opere. Scrisori și scrieri inedite*, ediție critică adnotată cu o introducere de G. Zane, t. II^{1-2}, Buc., 1948, II^1, p. 323—324).

XVII

EXTRACT DUPĂ ACTUL DE MOARTE AL LUI N. BĂLCESCU

Cità di Palermo
Archivio dello Stato Civile

Provincia di Palermo — Distretto di Palermo

Estratto d'atto di morte
Numero d'ordine 664, vol. 376

L'anno milleottocento *cinquantadue*, il dì *trenta* del mese di *Novembre*, alle ore *sedici*.

Avanti Noi *D. Fabbrizio Alliata Duchino di Pietrazagliata* ed Uffiziale dello Stato Civile del Comune di Palermo, Provincia di Palermo, Sezione *S. Agata*, sono comparsi *Tomasso Federieo* di anni *trentatre*, di professione *facchino*, domiciliato *Via Magnisi*, e Vitrano *Vincenzo* di anni *trentacinque*, di professione *facchino*, domiciliato *Via Schiavuzzo* i quali han dichiarato che nel giorno *Ventinove* del mese di *sopra* anno corrente, alle ore *diciannova e mezzo* è morto nella *locanda della Trinacria sita in Via Butera, il Signor dn. Balcesco Nicolò*, di anni *trentuno*, nato in *Vallachia*, di professione *possidente*, domiciliato *ivi*, figli di... * di professione

* Textul necompletat în original.

... * domiciliat... * *di*... * domiciliata... * *S'ignorano tutt'altre notizie volute della legge.*

Per esecuzione della legge cisiamo transferiti insieme co'i suddetti testimoni presso la persona defunta e ne abbiamo riconosciuta la sua morte effettiva.

Abbiamo indi formato il presente atto che abbiamo iscritto sopra i due registri, e datane lettura ai dichiaranti si è nel giorno, mese ed anno come sopra segnato da Noi *avendo detto i dechiaranti di non sapere scrivere*

Firmato *Il senatore,*
Pietratagliata

[*Traducere*]

Orașul Palermo
Arhiva Stării Civile

Provincia Palermo — Districtul Palermo

Extract după actul de moarte
Nr. 664, vol. 376

Anul una mie optsute *cincizeci și doi ziua treizeci*, a lunii *noiembrie*, la orele *șasesprezece*.

Înaintea noastră *a. Fabbrizio Alliata Duchino di Pietratagliata* și ofițer al Stării Civile a comunei Palermo, provincia Palermo, secțiunea *Sfînta Agata*, s-au prezentat *Tomaso Federico*, de *treizeci și trei ani*, de profesiune *hamal* domiciliat în strada *Magnisi* și *Vitrano Vincenzo*, de *treizeci și cinci* ani, de profesiune *hamal*, domiciliat în strada *Schiavuzzo* și care au declarat că în ziua de *douăzeci și nouă* ale lunii de *mai sus* a anului curent, la *orele nouăsprezece și jumătate* a murit în *hotelul Trinacria*, situat în *strada Butera*, *domnul Bălcescu Nicolae*, *de treizeci și unu de ani*, născut în *Țara Românească*, de profesiune *proprietar*, domiciliat *acolo*; fiu al ... * domiciliat ... * de profesiune ... * și al... * domiciliată... * *Nu se cunoaște nici o altă informație cerută de lege.*

Conform legii ne-am transportat, împreună cu sus-zișii martori la persoana defunctă și am constatat moartea efectivă.

Am alcătuit apoi prezentul act, pe care l-am înregistrat în două registre și l-am citit declaranților dacă ziua, luna și anul sînt cele menționate de noi mai sus, *deoarece declaranții ne-au spus că nu știu carte.*

Senator,
Pietratagliata

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 75v; BAR, ms. rom., Arh. N. Bălcescu, I, Acte 13, fotocopie; G. Adamescu, *Hârtii vechi*, în „Voința națională", 1906 aug. 23/sept. 5; Al. Isăceanu, *Mormîntul lui Nicolae Bălcescu*, Buc., 1934, publică în 1921 ca necunoscut acest act, publicat deja din 1906; N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 318—319).

---

* Textul necompletat în original.

XVIII

AUTORIZAŢIA PENTRU ÎNMORMÎNTAREA LUI N. BĂLCESCU

Città di Palermo
Sezione S. Agata
Licenza per sepoltura

L'anno milleottocentocinquantadue il dì ventinove del mese di novembre alle ore... * Noi, Duchino di Pietratagliata, Senatore ed Uffiziale dello Stato Civile del Comune di Palermo, essendoci assicurati legalmente della morte del sig. Nicolo Balcescu, nato in Valacchia, di anni 31, di professione possidente domiciliato di passaggio locanda della Trinacria, dopo di averne fermato l'atto sul registro degli atti di morte, autorizziamo al Rev. Guardiano del Cto delli Cappuccini a dare allo stesso sepoltura dopo scorso il termine di ore 24, determinate dalla legge, beninteso però che s'intende accordata la presenti quelle Chiese che sono superiormente autorizzate al seppellimento dei cadavre: Il Senatore Pietratagliata. Die vigesima nona novembris 1852. Benedixit funus Sac do Joseph Collida Ecclesie. D. Nicolai. Gricevum Pascovini.

[Traducere]

Oraşul Palermo
Circumscripţia Sfînta Agata
Autorizaţie de înmormîntare

Anul 1852, ziua 29, luna noemvrie, orele... * Noi, Duchino Pietratagliata, senator şi ofiţer al Stării civile din comuna Palermo, constatînd legal moartea d-lui Nicolae Bălcescu, născut în Ţara Românească, de ani 31, de profesiune proprietar, domiciliat în treacăt la hotelul Trinacria, după ce am înscris acest act în registrul morţilor, dăm autorizarea părintelui gardian al cimitirului Cappucinilor să-l înmormînteze, după trecerea celor 24 ore stabilite de lege. Bineînţeles că prezenta se referă la bisericile care au autorizaţia de stat pentru înmormîntare. Senator Pietratagliata. În ziua de douăzeci şi nouă noiembrie 1852. Prohodit de Sac. Joseph Collida Ecclesie. D. Nicolai Gricevum Pascovini.

(„Curentul", 1943, nr. 5 411, 11 mart.; „Universul" LX, 1943, nr. 26, ian. 28, p. 5., publică informaţia că într-un periodic italian Gaetano Falzone, într-un articol: *Nicolae Bălcescu, scriitor naţional român*, a publicat actul sau autorizaţia de înmormîntare; „Curentul", nr. cit., după „Giornale di Sicilia", dă şi textul în traducere; actul în Gaetano Falzone, *Nicola Balcescu, scrittore nazionale romeno.* Estratto dalla rivista „Europa fasc.", nr. 7, mai 1942; *Contributo alla conoscenza del luogo e della data di morte di Nicola Balcesco litterato e storico Romeno.* Estratta dagli *Atti della Reale Accademia di Scienze, Lettere ed Arti di Palermo*, s. IV, v. V, partea II[a]. Palermo, 1946, p. 4; cp. Alexandru Balaci, *Adevărul asupra mormîntului lui Nicolae Bălcescu*, în „Rev. Fund.", XIV, 1947, nr. 8–9, aug.-sept., p. 154; N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 319–320).

---

* Textul necompletat în original.

XIX

CHITANȚA DE PLATA TAXEI PENTRU ÎNMORMÎNTAREA LUI N. BĂLCESCU

Palermo, 29 noemvrie 1852

Io infrascritto Guardiano del Venerabile Convento dei R.R.P.P. Cappuccini fuori le mura di questa Capitale Palermo ricevo per mani *del Massaro* la elemosina di tari *dodici* per cimitero al fu sigr. Nicolo Balcesco.

Il Guardiano di Cappuccini,
Fr. *Giov. da Salemi*

[Traducere]

Palermo, 29 noiembrie 1852

Eu, subsemnatul gardian al venerabilei mănăstiri a reverenzilor Cappuccini, afară din cetatea acestei capitale Palermo, primesc, din mîinile lui Massaro, mila de 12 tari, pentru înmormîntarea răposatului d. N. Bălcescu.

Gardianul Cappuccinilor,
fratele
Giov. da Salemi

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 59 bis^{v}; *Rămășițele lui Nicolae Bălcescu*, în „Românul", VII, 1863, nov. 3, p. 981; „Monitorul oficial", 1863, nr. 217, oct. 31, p. 904; G. Adamescu, *Hârtii vechi*, în „Voința națională", XXIII, 1906, nr. 6 381, aug. 22/sept. 4; Alexandru Balaci, *op. cit.*, p. 152; N. Bălcescu, *Opere*, II^{1}, p. 320).

XX

„TESTAMENTUL" LUI N. BĂLCESCU

Dichiaro io sottoscritto di possedere una balice in cuojo con degli abiti usati; cioè tre abiti, due pantaloni, gilet otto, due vesti da camera, cravatte notre con uno spillo d'argento artistico reppresentante un papagallo, calzonetti di sotto sedici paia, camicie numero quattordici, facciolettі da facia di tela n° nove, di seta per naso n° sei, flanelle n° cinque, ghetti di panno nero paio uno, calze di lana n° paia cinque, calze di cotoné n° cinque, n° novo salvietti di cotone, collari n° quattordeci, pantaloni d'estate numero quattro, fodere di guanciali n° sei; cuscini n° due, una scatola foderata di velluto cremisino con li giuochi di scacchi in avorio della China; diverse cartofacci di studio per l'istoria, più diversi libri in due cassette sugellate; due capelli, una di viaggio; una casetta con catalogo di libri. Quali oggetti saranno consegnati al Signor Giovanni Ghyka od a chi per lui si presenterà.

Dichiaro inoltre essere debitore al Signor Salvatore Ragusa, locandiere della Trinacria, un mese di allogio e vitto, convenuto nella somma

di due piastre al giorno, a parte d'altra cosa estraordinaria; più dichiaro e voglio che il sudetto Ragusa sia compensato in altre quaranta piastre per spese che dovrà fare indennità di oggetti distruere e bruciare ed altro a causa della mia malattia. Un orologio di argento senza catena e piastre sessanta cinque. Dichiaro essere debitore al Dr Decio Battaglia in quindici piastre per visiti fattemi, più a Tomaso Mollone domestico tre piastre e mezzo, piu altre sei piastre di buona mano ai servitori di locando.

Palermo li ventinove Novembre mille ottocento cinquantadue

N. Balcesco
Testimonio, Papà, *Andrea Cuccia*
Nicola Prasso, Testimonio

[Traducere]

Subscrisul declar că posed un geamantan de piele cu haine uzate și anume, trei jachete, două perechi de pantaloni, opt veste, două haine de casă, trei cravate cu un ac de argint, artistic lucrat, reprezentînd un papagal, șasesprezece perechi indispensabili, patrusprezece cămăși, nouă ștergare de pînză, șase batiste de mătase, cinci flanele, o pereche de ghete de postav negru, cinci perechi de ciorapi de lînă, cinci perechi de ciorapi de bumbac, nouă șervete de bumbac, patrusprezece gulere, patru pantaloni de vară, șase fețe de pernă, două perne, o cutie căptușită cu catifea de culoare roșu închis cu jocul de șah de fildeș chinezesc; mai multe pachete cu hîrtii conținînd lucrări privitoare la studiul istoriei, apoi diferite cărți în două lădițe sigilate, două pălării, una de călătorie, o cutie cu catalogul cărților.

Aceste obiecte se vor da domnului Ion Ghica sau cui se va prezenta din partea lui.

Mai declar că sînt dator domnului Salvator Ragusa, hotelierul Trinacriei, o lună de locuință și mîncare, a doi piaștri pe zi, așa cum m-am învoit, afară de alte cheltuieli extraordinare; mai declar că voiesc ca numitul Ragusa să fie despăgubit și cu suma de 40 piaștri, reprezentînd indemnitatea pentru lucrurile pe care va trebui să le distrugă sau să le ardă din cauza bolii mele. Un ceasornic de argint fără lanț și piaștri șase zeci și cinci.

Declar că sînt dator doctorului Decio Battaglia cincisprezece piaștri pentru vizite făcute mie, apoi lui Tomaso Mollone, servitor, trei piaștri și jumătate, pe lîngă aceasta șase piaștri milostenie servitorilor de la otel.

N. Bălcescu
Palermo, la 29 noemvrie 1852
martor, preot *Andrea Cuccia*
Nicola Prasso, martor

[Adăugire ulterioară:]
Văzut de ministrul cultelor:
D. Bolintineanu

(BAR, ms. rom., Arh. N. Bălcescu, Acte 1; scris de altă mînă; semnătura lui N. Bălcescu, autografă; „Monitorul oficial", 1863, nr. 217, oct. 31; *Rămășițele lui Nicolae Bălcescu*, în „Românul", VII, 1863, 3 nov., p. 981; *Anal. Acad. Rom., Desbateri*, s. II, t. XV, 1892—1893; *Testamentul lui Nicolae Bălcescu*, în „Ateneul român", 1894, nr. 5, mai 15, p. 353—355; „Transilvania", XXV, 1894, nr. 7, iul. 15, p. 204—205; N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 317—318).

XXI

DECLARAŢIA PREOTULUI ANDREAS CUCCIA

I.M.I

Nos papa Andreas Cuccia Parochus Ecclesiae divi Nicolai Graecorum Panormi fidem facimus atque testamur in uno librorum, in quo nomina et cognomina *defunctorum* adnotantur notam tenoris sequentis inveniri.

Die *vigesima nona Novembris 1852.*

Nicolaus Balcesco, ex Valachia sacramento tantum penitentia munitus, anno trigesimo primo etatis suae obiit diem supremum, benedixit funus sacerdos Joseph Collida cappellanus adjutor.

In quorum fidem hos praesentes nostra subscriptione ac parochiae sigillo munivimus.

Datas Panormi die *tertio Octobris 1863.*

Cappellanus sacramentalis
Joseph Masi

[Traducere]

Noi, preot Andreas Cuccia, paroh al bisericii Nicolae al grecilor din Palermo, încredinţăm şi mărturisim că într-o condică în care se însemnează numele şi pronumele *răposaţilor* am găsit următoarele :

În ziua *de 29 noemvrie 1852, Nicolae Bălcescu, din Ţara Românească, a încetat din viaţă, în etate de 31 ani, spovedit numai şi prohodit de preotul Joseph Collida, preotul ajutor.*

Încredinţăm şi întărim cele de faţă cu semnătura noastră şi pecetea parohiei.

Dat în Palermo, *3 octomvrie 1863.*

Parohul bisericii,
Joseph Masi

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. 601/1863, f. 58, 65; *Rămăşiţele lui Nicolae Bălcescu*, în „Românul" VII, 1863, nov. 23, p. 981; „Monitorul oficial", 1863, nr. 217, oct. 31, p. 904; G. Adamescu. *Hârtii vechi*, în „Voinţa naţională", XXIII, 1906, nr. 6 382, aug. 23/sept. 5; N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 322; BAR, ms. rom., Arh. N. Bălcescu, I Acte 3/1—2, fotocopie).

XXII

DECLARAŢIA HOTELIERULUI SALVATORE RAGUSA

Palermo, 3 octobre 1863

Io qui sottoscritto diachiaro che il fù Nicolai Balcesco arrivò in cása mia li dì 17 Ottobre 1852, in un stato di salúte molto critico, ed essendomi accorto che andava di male in peggio e dovendo pagarmi vari conti

di settimáne di albergo e per medicine e visite di Dottore, gli domandai se poteva regolarmi i conti, esso mi rispose che attendeva una cambiale e non poteva pagarmi prima che non arrivasse.

Finalmente il giorno 29 Novembre 1852, essendomi avveduto che la sua vita era all'estremo, feci venire il console ottománo sig. Caccia, ed il prete greco di nome Papa Andrea Cuccia ed in loro presenza dichiarò non posedere che 30 franchi in danaro, vari oggeti di vestiario e molti libri e manoscritti; un'ora dopo, mori nelle mani del prete.

In presénza poi del console si è posta tutta la roba in un stanzino ed il console vi pose il siggillo, prendendosi i 30 franchi per le spese dell'interramento; ed il corpo fu mandato il giorno dopo, li 30 Novembre nella fossa comuna del convento dei padri Cappuccini.

Dopo pochi giorni il console mi pagò il mio avere, compresso il dottóre e le spese per medicine, poi mi fece fare una gran cassa per mettere dentro tutti gli effetti del defunto, appena la cassa fu pronta, egli levò il sigillo, e con l'inventario alla mano, ripose tutto dentro là cassa che sigillò, e indirizzo, facendomi fare tutte le spese, anche per spedirla, che assomárono a 16 franchi circa, e mi promise di farmi rimborsare, ma non lo sono mai stato. In fede ei ciò mi dico.

Salvatore Ragusa
Albergatore della Trinacria

[Traducere]

Palermo, 3 octombrie 1863

Subsemnatul declar aci că răposatul Nicolae Bălcescu a sosit în casa mea în ziua de 17 octombrie 1852, în stare foarte critică a sănătății și văzînd că mergea din rău în mai rău, și avînd a-mi plăti diferite conturi de săptămîni de hotel, cît și pentru medicamente și vizitele doctorului, l-am întrebat dacă era în măsură a regula acele conturi. D-lui îmi răspunse că așteaptă o poliță și că nu-mi putea plăti mai înainte de primirea ei.

În fine în ziua de 29 noiembrie 1852, văzînd că viața sa era pe sfîrșite, am chemat pe consulul otoman, d. Caccia, și pe preotul grec, anume Andrea Cuccia, și în prezența lor am declarat că nu are decît 30 fr. în dinari, diferite obiecte de îmbrăcăminte și multe cărți și manuscrise; o oră mai pe urmă a murit în brațele preotului.

Apoi în prezența consulului s-au pus toate obiectele într-o cămăruță și consulul le-a sigilat, reținînd cei 30 fr. pentru cheltuieli de înmormîntare; iar corpul a fost dus a doua zi, 30 noiembrie, în groapa comună de la mănăstirea călugărilor Cappuccini.

După cîteva zile consulul mi-a plătit cele datorate, inclusiv datoria către doctor, precum și cheltuielile pentru medicamente; în urmă mi-a spus să fac o ladă mare spre a depune într-însa toate lucrurile defunctului. Îndată ce lada a fost gata, a ridicat sigiliul și după inventar s-a depus totul în ladă, s-a pecetluit și s-a expediat, obligîndu-mă a face toate cheltuielile pentru această expediere, care se urcă la 16 fr. aproximativ, promițîndu-mi rambursarea lor, dar pînă azi n-am primit nici un ban. Drept care semnez.

Salvatore Ragusa,
Hotelierul Trinacriei

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 60^{r-v}; *Rămășițele lui Nicolae Bălcescu*, în „Românul", VII, 1863, nov. 3, p. 981; „Monitorul oficial", 1863, nr. 217, oct. 31, p. 904; G. Adamescu, *Hârtii vechi*, în „Voința națională", XXIII, 1906, nr. 6 381, aug. 22/sept.4; N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 320—321).

XXIII

ÎNCHEIEREA CONSILIULUI MUNICIPAL DIN PALERMO

[Palermo], 6 ottobre 1863

La Giunta Municipale Di Palermo

Visto il rapporto dell'assessore del Ufficio delegato pel servizio delle inumazioni — col quale si contesta che recatosi l'uffiziale sanitario al Convento de'Cappuccini ed ivi richiesto il direttore delle sepolture della salma del sig. Nicolò Balcesco, gli fu dal detto direttore asicurato che la detta salma fu ivi inumata a 30 Novembre 1852 nella fossa commune, dove da quell'epoca sin'oggi una miriade di trapassáti à stata sepolta, e però essendosi frammisto, il carcame del detto Balcesco con que moltissimi nella stessa fossa riuniti riesce impossibile riconoscere la sua talietà ed averne una traccia distinta.

Sullo richiesta del Sig. prof. Ionesco presentatosi colla missio ne di rinvenire e ricuperare la salma di cui si tratta.

Attesta quando sopra.

Il sindaco,
A. Rudini

[Traducere]

6 octombrie 1863

Consiliul municipal din Palermo

Văzînd raportul asesorului oficiului, delegat cu serviciul înmormîntărilor, prin care se atestă că ducîndu-se sanitarul la mănăstirea Cappuccinilor și acolo întrebînd pe directorul de la morminte despre rămășițele d-lui N. Bălcescu, directorul i-a declarat că rămășițele defunctului au fost într-adevăr îngropate la 30 noiembrie 1852 în groapa comună, în care de la acea epocă și pînă astăzi au fost îngropați mii de morți. Osemintele numitului Bălcescu fiind în aceeași groapă amestecate cu multe altele este peste putință de a avea asupra lor vreun indiciu oarecare și a le identifica.

Asupra cererii d-lui prof. Ionescu ce s-a prezentat cu misiunea de a descoperi și de a lua rămășițele despre care este vorba.

Adeverim cele de mai sus.

Președintele municipalității,
A. Rudini

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 56r-v; *Rămășițele lui Nicolae Bălcescu*, în „Romînul", VII, 1863, nov. 3, p. 981; „Monitorul oficial", 1863, nr. 217, oct. 31, 904; G. Adamescu, *Hârtii vechi*, în „Voința națională", XXIII, 1906, nr. 6 381, aug. 22/sept. 4; N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 322—323).

XXIV

CERTIFICATUL DIRECȚIEI SANITARE MARITIME DIN PALERMO

[Palermo, octombrie 1863]

Direction de la Santé maritime à Palermo, No. 878

Les règlements de ce Lazaret ne prescrivent pas qu'on ait à tenir un registre des actes de décès de ceux qui sont enterrés dans le cimetière du dit établissement.

Il existe toutefois un volume de correspondance, dans lequel sont réunis tous les ordres de l'autorité sanitaire supérieure, adressées au capitaine du Lazaret et nécessaires que ce dernier puisse permettre l'enterrement des cadavres.

Ce volum de correspondance, examiné depuis 1848 à 1860, il n'en résulte aucun ordre ou permission donnée pour la sépulture de la dépouille du nommé Nicolas Balcesco dans le cimitière de ce Lazaret.

Le soussigné ajoute que pour que l'enterrement d'un cadavre humain puisse avoir lieu dans cet établissement, il faut l'acte de décès délivré par le bireau de l'état civil et que par conséquent, la mort du dit N. Balcesco ayant eu lieu dans l'hôtel Trinacria, rue Butera, on pourrait faire des recherches sur les registres de l'état civil de la section St. Agathe.

Le directeur,
G. Laloggia

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 74r-v; certificatul a fost eliberat capelanului prim al Catedralei din Palermo; „Monitorul oficial", 1863, nr. 217, oct. 31, p. 904; G. Adamescu, *Hârtii vechi*, în „Voința națională", XXIII, 1906, nr. 638, aug. 23/sept. 5; N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 323).

XXV

AGENȚIA ȘI CONSULATUL GENERAL AL ITALIEI DIN PRINCIPATELE UNITE, CĂTRE MINISTERUL AFACERILOR STRĂINE AL PRINCIPATELOR UNITE

Rezumat

București, 28 oct./9 nov. 1863

Comunică relatarea primită de la Ministerul de Afaceri Străine al Italiei că cercetările făcute de autoritățile civile și ecleziastice din Palermo n-au putut descoperi locul unde a fost înmormîntat N. Bălcescu. S-au făcut

cercetări la cimitirele S. Spirito și Rotoli și la biserica parohială Balsa, în al cărui arondisment a murit N. Bălcescu. Trimite actul de deces.

(ARH. MIN. AFAC. EXT., dos. nr. 77/1863; „Monitorul oficial", 1863, nr. 217, oct. 31, p. 903—904; G. Adamescu, *Hârtii vechi*, în „Voința națională", XXIII, 1906, nr. 6 382 aug. 23/sept. 5; N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 324—325).

XXVI

MINISTERUL CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE, CĂTRE MUZEUL NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI

Rezumat

[București], 29 octombrie 1863

Trimite în original „Pasportul eminentului istoric și patriot N. Bălcescu" cu invitația de a-l depune în muzeu; cere confirmarea primirii,

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 62).

XXVII

DIRECȚIUNEA MUZEELOR NAȚIONALE DIN BUCUREȘTI, CĂTRE MINISTERUL CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE

Rezumat

[București], 4 noiembrie 1863

Restituie pașaportul lui N. Bălcescu „nefiind un obiect ce poate face parte de nici o colecțiune din cabinet". Recomandă să se trimită la Biblioteca națională „unde se conservă toate documentele istorice și manuscriptele".

Adresa înregistrată la minister sub n° 31 808 cu data de 4 noiembrie 1863 are rezoluția ministrului D. Bolintineanu : „Se va înainta la Biblioteca Statului din București", și însemnarea : „lucrat".

Pașaportul a fost trimis bibliotecii cu n° 3 988. Biblioteca însă n-a răspuns de primire, deși i s-a cerut să confirme (vezi fila 71).

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 70).

XXVIII

D. BOLINTINEANU, MINISTRUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII PUBLICE, CĂTRE CONSILIUL SUPERIOR DE INSTRUCŢIE

Bucureşti, 1863, decembrie
zile 28

Principatele Unite Române
Ministeriul Cultelor şi
Instrucţiunii Publice
Secţiunea Instr.
Biuroul I
No 36 599

Domnilor !

Frumoasele scrieri istorice ale reposatului N. Bălcescu, între care este viaţa lui Mihai Viteazul, sînt cu drept cuvînt o podoabă a literaturei române. Acest ministeriu dorind a tipări, din fondurile ce-i sînt date de Adunare pentru asemenea lucruri, crede că nu face alt decît a împlini dorinţa publicului român.

Cu toate acestea, înainte de a lua o deciziune, subsemnatul are onoare a vă invita pe d-voastre, să binevoiţi a cerceta toate aceste scrieri resipite şi a decide care din ele să se tipărească de preferinţă.

Sînteţi încă rugaţi a vă înţelege întru aceasta cu d. Ioan Ghica, însărcinat prin testamentul reposatului a îngrijea de scrierile sale.

Primiţi, domnilor, asecurarea distinsei mele consideraţiuni.

Ministru,
D. Bolintineanu
Cap. secţiunei,
[indiscifrabil]

D-lor membri ai Consiliului Superiore de Instrucţiune

[Încheierea consiliului:]
Findcă pentru această lucrare consiliul ştie că este deja numită o comisiune compusă din d. Laurianu şi Papiu Ilaria iar acest din urmă în calitatea sa de ministru actual nu se poate ocupa cu asemenea treabă, consiliul propune în locul său pe d. I. Maiorescu ca împreună cu d. Laurianu, prin înţelegere cu d. Ion Ghica, să proceadă fără întîrziere la împlinirea dispoziţiunilor lucrării propusă de d. ministru.

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr. dos. nr. 601/1863, f. 85).

XXIX

PROCES-VERBAL AL CONSILIULUI SUPERIOR DE INSTRUCŢIE

[Rezoluţie :]

Se aprobă opiniunea Consiliului Superior şi se va lua îndată măsuri pentru esecutarea acestii dispoziţiuni.

D. Bolintineanu

Proces-verbal

[Bucureşti], joi, 2 ianuarie 1864

Deliberînd Consiliul Superior de Instrucţiune asupra adresei d-lui ministru cultelor sub nr. 36 599 în privinţa scrierilor reposatului istoric N. Bălcescu;

Avînd în vedere că pentru această lucrare se află numită prin înalt decret o comisiune compusă din d-nii Papiu Ilarianu şi A. Treb. Laurianu, însă cel întăi în calitatea sa de ministru actual nu se poate ocupa cu asemenea lucrare, consiliul propune în locul său pe d-nu Ioan Maiorescu ca împreună cu d-nu Laurianu şi prin înţelegere cu d-nu Ion Ghica să proceadă fără întîrziere la împlinirea dispoziţiunelor lucrării propusă de d-nu ministru.

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. 601/1863, f. 84).

XXX

MINISTERUL CULTELOR ŞI INSTRUCŢIUNII PUBLICE CĂTRE ION MAIORESCU, PROFESOR LA ŞCOALA SUPERIOARĂ DE LITERE

[Bucureşti], ianuarie 1864

Acest minister dorind a imprima cu spesele sale frumoasele scrieri istorice ale reposatului N. Bălcescu, între care este viaţa lui Mihai Bravul, a invitat pe Consiliul Superior de Instrucţiune a cerceta toate aceste scrieri şi a decide care din ele să le tipărească de preferinţă.

Onor. consiliu prin procesul verbal, încheiat în şedinţa de la 2 ale curentei, a opinat ca, pentru îndeplinirea acestei însemnate lucrări, să fiţi însărcinat d-tră dimpreună cu d-l A. Treb. Laurian, membru al consiliului.

Această propunere a consiliului aprobîndu-se, subsemnatul vă invită să binevoiţi a priimi această însărcinare, şi a procede în unire cu d-nu Laurian şi prin înţelegere cu d-nu Ion Ghica — însărcinat prin testamentul reposatului a îngriji de scrierile sale — la executarea acestor dispoziţiuni.

Convins de simțimintele d-v sper, domnu[1] meu, că prin binevoitorul d-v concurs această importentă lucrare se va realiza cît mai curînd.

(ARH. STAT. BUC., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 86r–v).

XXXI

D. BOLINTINEANU, MINISTRUL CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE, CĂTRE ION GHICA

Ministerul Cultelor
și
Instrucțiunei Publice
No 121

București, 3 ianuarie 1864
foarte urgent

Domnul meu,

Vă rog să priimiți alăturatul testament al ilustrului istoric N. Bălcescu. Vi se trimite d-voastră în original pentru ca sînteți executorul voinților sale cele din urmă. Și sînt încredințat, domnul meu, că în ziua cînd țeara va reclama acest act între actele scumpe ce va voi ea să conserve, domnia voastră veți avea o mare plăcere a-l depune în Muzeul națiunei.

Primiți, vă rog, domnul meu, încredințarea înaltei mele considerațiuni și stimă.

Ministru,
D. Bolintineanu
Capul secțiunii,
Ornescu

Onorabilelui domn Ion D. Ghica

(BAR, ms. rom., Arh. N. Bălcescu, I Acte—2; Arh. Stat. Buc., Min. Instr., dos. nr. 601/1863, f. 82).

XXXII

ULTIMUL PAȘAPORT AL LUI N. BĂLCESCU

Ho. 1028

Au nom de Sa Majesté
L'Empereur des Ottomans,

Nous, Envoyé Extraordinaire et Ministre Plenipotentiaire de Turquie près de la Republique Française.

Prions les Officiers Civils et Militaires chargés de maintenir l'ordre public dans l'Empire Ottoman et dans tous les Pays amis ou alliés de la Sublime Porte de laisser passer librement *Monsieur Balcesco se rendant en Italie par Marseille pour cause de santé* et de lui donner aide et protection en cas de besoin.

Délivré à Paris le 22 7 bre 1850.

Le Consul Général de Turquie,
Gve Halphen

[rubrica: *Semnalmente*: necompletată].

(BAR, ms., Arh. N. Bălcescu, I, Acte — 27; conține 16 vize de intrare, trecere sau ieșire; Alexandre Balaci, *Les rapports de Nicolae Bălcesco avec Giuseppe Mazzini et l'Italie*, în *Studii de literatură universală*, Buc., 1956, p. 18, nota 14; datat greșit în notă: 22 febr. 1850).

NOTE ŞI MATERIALE

I. MANUSCRISELE CORESPONDENȚEI

Manuscrisele corespondenței publicate în volumul de față se păstrează în cea mai mare parte; din 196 texte există manuscrisele respective pentru 186. Aceasta a făcut posibil ca editarea să se facă direct după manuscrise și să se poată analiza limba, ortografia și grafia autorului, după cel mai sigur izvor.

Biblioteca Academiei posedă cea mai mare parte dintre aceste manuscrise, restul, cît se cunosc, există în diferite arhive sau colecții; în arhiva Bibliotecii Centrale de Stat, Filiala N. Bălcescu; în arhiva Muzeului din Ploiești; în arhiva fostei Fundații culturale M. Kogălniceanu; la Arhivele Statului București; la Muzeul memorial Nicolae Bălcescu, com. N. Bălcescu, jud. Vîlcea; unul la Muzeul de istorie națională; unul într-o colecție particulară; unul — și dintre cele mai importante — se află în Arhiva Muzeului Național din Budapesta și o copie a acestui manuscris se găsește în arhivele din Roma, la Muzeo del Risorgimento. Deși publicat mai de mult, pentru verificarea exactității transcrierii, am solicitat Muzeului din Roma o copie, care ne-a și fost transmisă. Între timp, originalul acestui document, aflat în Arhivele Maghiare de Stat din Budapesta, a fost publicat de Anastasie Iordache în ,,Caietele Bălcescu'' XI—XII, 1986, p. 247—250. Cîteva scrisori s-ar mai afla în unele colecții particulare din București. Astăzi la Biblioteca Academiei, manuscrisele corespondenței se află în Secția de manuscrise și sînt catalogate la cotele menționate la fiecare scrisoare.

În Biblioteca Academiei, manuscrisele corespondenței au intrat prin donații sau achiziții. Pachetul cel mai important îl reprezintă donațiile lui Ion Ghica, de fapt și destinatarul celor mai multe din scrisorile ale căror manuscrise se păstrează. Ion Ghica a donat Academiei Române manuscrisele corespondenței în diferite rînduri; donează două concepte autografe încă din 1877, atunci cînd a donat și manuscrisele literare al căror legatar era. Pe lîngă acestea, el deținea încă un pachet important și anume manuscrisele scrisorilor pe care N. Bălcescu i le adresase în diferite momente. În 1887 anunța public că deține aceste manuscrise, spunînd într-una din scrisorile sale către Alecsandri, printre altele, următoarele:

,,Eu am păstrat un mare număr de epistole de la dînsul, și cuget a publica pe toate acelea cari ar putea avea un interes public; în ele va putea vedea fiecare că în tot timpul cît a fost proscris și pribeag, nu a lipsit un singur moment, pînă la moarte, de a lucra pentru țara lui cu pericolul vieții și al sănătății.

Scrisorile mele către dînsul s-au răpus, deși el, prin testamentul său olograf, aflat de domnul Nicolae Ionescu la consulatul otoman din Palermo, testament care mi s-a transmis în original de ministrul cultelor, Bolintineanu, îmi lega mie toate hîrtiile sale; dar ele au căzut în mîinile altora și nu le-am putut avea. Dintre scrisorile mele către dînsul am găsit numai opt, rămase, din întîmplare, la fratele tău Iancu, cu care conlocuia la Paris la 1850'' (Ion Ghica, *Opere*, I, ediție îngrijită, glosar, bibliografie și introducere de Ion Roman, 2 vol., Buc., [f.a.], I, p. 325).

De fapt, scrisorile lui I. Ghica către N. Bălcescu nu s-au ,,răpus'', cum credea el în 1887, cel puțin nu toate. Parte din acestea au fost deja publicate, unele în: G. Zane, *Ion Ghica către N. Bălcescu. Scrisori inedite din vremea pribegiei*, în ,,Anal. Acad. Rom.'', s. III, t. XXV, mem. 26, Buc., 1943.

Despre o anumită parte din pachetul cu corespondența sa cu N. Bălcescu, I. Ghica face o mențiune într-un inventar de acte manuscrise aflate în posesia sa. La nr. 54 al acestui inventar este trecută: *La correspondance de N. Bălcescu lorsqu'il était en Hongrie. L'original est chiffré.* 1849 (BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, Mapa V).

Manuscrisele corespondenței lui Bălcescu și ale celorlalți emigrați, I. Ghica, după ce le-a salvat de la incendiu din Ortachioi, localitate pe Bosfor lîngă Constantinopol, unde le ținea în casa unei familii românești, le-a purtat într-o boccea — după cum singur spune — pe la Pera, Bosfor, Samos, București, pînă au ajuns la Ghergani, unde un timp le rătăcise și numai printr-o întîmplare le-a regăsit (*Amintiri din pribegie*, ed. O. B., I, p. 15—16). Parte din manuscrisele corespondenței din emigrație le trimisese chiar la Paris altor emigrați, și este într-adevăr o norocoasă întîmplare că i-au fost restituite.

La începutul lui iulie 1849, Ion Ghica scria lui N. Bălcescu: „Păstrez toate scrisorile tale, dar, voind să le comunic lui G. Negru și neavînd vreme a le copia, le-am trimis la Paris cu condiția ca să mi le trămită înapoi. Acum însă pot trimite copii fiindcă am pe Ioran care m-ajută la scris". (*Amintiri din pribegie*, ed. O.B., II, p. 88). Este vorba desigur despre scrisorile trimise de N. Bălcescu din Ardeal și care apar în prezenta colecție.

Copiile amintite de I. Ghica există, cel puțin în parte, și se află la BAR, ms. rom. 127 și 131.

În 1888, adică chiar în anul în care în „Revista nouă", I. Ghica începe să publice *Amintiri din pribegie după 1848, Noue scrisori către V. Alecsandri*, I, 1888, nr. 6, mai 15 în ședința din 23 martie a Academiei, acesta anunță că donează Bibliotecii un pachet din corespondență. „Vin și eu — spune dînsul — cu un mic adausu la Biblioteca Academiei: este corespondența lui Neculai Bălcescu din misiunea sa în Transilvania la 1848 și corespondența emigrațiunei de la Brussa. Corespondența lui Bălcescu mi-a fost adresată mie și așa am păstrat-o. Pentru corespondența de la Brussa cred util a da următoarele lămuriri: Emigrații de la Brussa aveau un secretar pentru corespondența și pentru păstrarea hîrtiilor, care era Dumitrache Florescu. Unul cîte unul emigrații au dobîndit permisiunea de a merge unde voiau, și corespondența a rămas prin aceasta proprietatea lui Florescu, care plecînd și el de la Constantinopol mi-a lăsat mie acele hîrtii, pe care astăzi le ofer Academiei" („Anal. Acad. Rom." s II, t. X, 1887—1888, p. 64). M. Kogălniceanu, președinte la acea dată, mulțumea lui Ion Ghica, pentru darul făcut, „dar atît de prețios pentru istoria uneia din cele mai însemnate epoce a României".

Pachetul dăruit de I. Ghica conținea în total 105 manuscrise, și reprezintă donația cea mai importantă. Primele două concepte dăruite în 1876 au intrat în dosarul catalogat sub nr. 82, din ultima donație 4 manuscrise sînt inventariate în dosarul nr. 127, și restul în dosarul nr. 131. Cu prilejul donației din 1886, I. Ghica a mai dăruit Academiei, în afară de corespondența N. Bălcescu, și parte din corespondența emigraților de la Brussa, diferite materiale provenite de la N. Bălcescu sau legate de activitatea acestuia; astfel materiale autografe sau copii în legătură cu activitatea sa în timpul revoluției din Ungaria și Transilvania și diferite materiale mărunte, chitanțe de bani, chei pentru cifru etc. toate întregiri prețioase ale materialului de corespondență (Cf. Ioan Bianu, *Catalogul manuscriptelor românești*, Buc., 1899, fascioara III, inventar al dosarului nr. 127, p. 286—288 și al dosarului 131, p. 295—298). O altă donație a lui I. Ghica, sau poate a Alexandrinei Ghica, este pachetul de manuscrise reprezentînd scrisorile primite de la N. Bălcescu în anii 1843—1847, publicate întîia oară de G. Zane în 1946: *N. Bălcescu. Corespondență inedită, 1843—1851*, în „Revista Fundațiilor", XIII, 1946, nr. 1, ian. și reeditate în N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962; *Opere*, IV, *Corespondență*, 1964 și în prezentul volum. Manuscrisele acestora alcătuiesc un grup aparte și fac parte din colecțiile, mult timp neinventariate ale Bibliotecii Academiei. Ion Ghica a stăruit ca în arhivele Academiei să intre toate manuscrisele existente ale lui N. Bălcescu, nu numai cele aflate în păstrarea sa. Astfel, prin intermediul său, au intrat în depozitele Academiei manuscrisele descoperite în 1884, la moșia familiei Bălcescu, în com. Bălcești, astăzi com. Nicolae Bălcescu, jud. Vîlcea, aflată la acea dată în coprietatea lui N. Mandrea a cărui soție era nepoată de frate a lui N. Bălcescu, fiica lui C. Bălcescu. Aflarea manuscriselor se făcuse cu prilejul inventarului alcătuit la moartea Sevastiței, sora cea mare a lui N. Bălcescu. Aceste manuscrise au fost găsite într-o ladă de Brașov, amestecate cu diverse numere de ziare franceze și române și N. Mandrea credea că ele fuseseră încredințate de N. Bălcescu surorii sale Sevastița. În ședința din 7 decembrie 1890, I. Ghica aducea la cunoștința plenului descoperirea de la Bălcești, și comunica promisiunea lui N. Mandrea că va dona Academiei toate aceste manuscrise („Anal. Acad. Rom.", s. II, t. XIII, 1890—1891, p. 20). I. Ghica, văzînd întîrzierea donatorului, în ședința în care depunea la Academie „testamentul original" al lui N. Bălcescu, redactat la Palermo, la 29 noiembrie 1852, și care-i fusese remis de D. Bolintineanu, ministrul instrucției, la 3 ianuarie 1864 în urma cercetărilor făcute la Palermo de N. Ionescu (vezi mai sus, p.315), roagă Academia „să intervină pe lîngă N. Mandrea, membru la Înalta Curte de Casație, stăruind să depună la Academie scrisorile lui Bălcescu care se află la d-sa, precum și a face cercetări, spre a găsi acel joc de șah, despre care se vorbește în testament" („Anal. Acad. Rom.", s. II, t. XV, 1892—1893). N. Mandrea a făcut în adevăr donația promisă, dar după șapte ani, la 1897 („Anal. Acad. Rom.", s. II, t. XIX, 1896—1897, p, 165).

În ședința din 1 aprilie 1897 a Academiei Române, N. Kretzulescu, în calitate de președinte, citește o scrisoare din partea lui N. Mandrea prin care acesta aduce la cunoștință descoperirea de la Bălcești — de altminteri cunoscută între timp — și dă o descriere relativ detaliată a documentelor aflate. Academia, prin președintele său, aducea mulțumiri scrise donatorului, arătînd că prețuiește așa cum se cuvine documentele depuse, apreciate ca „un dar de îndoit preț pentru dînsa atît ca valoare istorică, cît și ca reamintire a marelui patriot ce a descris într-un mod atît de splendid epoca de vitejie și de glorie din trecutul neamului român. Instituțiunea noastră — continuă adresa — va păstra în arhivele sale cu o zeloasă solicitudine aceste acte" (Acad. Română, Arhiva, 1896—1897). Adresa Academiei cu multă grijă specifica pe verso documentele primite. Între timp, N. Mandrea a semnalat și public

aceste manuscrise într-un articol de revistă (N. Mandrea, *Anul 1848 după hîrtiile lui N. Bălcescu*, în „Convorbiri literare", XXVI, 1893, nr. 11, mart. 1, p. 897—921; nr. 12, apr. 1, p. 1 009—1 027). N. Mandrea nu a remis atunci toate manuscrisele descoperite, ci numai o parte, s-a angajat însă ca restul să-l depună altă dată, ceea ce a și făcut. Alcătuirea acestui corp de manuscrise, așa cum îl știm, arată că este vorba în principal despre un pachet de acte din timpul revoluției de la 1848, lăsate în casa părintească de N. Bălcescu, la plecarea lui în exil. Un inventar al dosarului 5 111, care le cuprinde, am dat în: N. Bălcescu, *Opere*, II², p. 188—189, cu excepția acelei părți din corespondență pe care donatorul a depus-o. N. Mandrea anunța aflarea și a manuscriselor a 57 scrisori, fără să precizeze pentru ce număr N. Bălcescu era emitent și pentru ce număr destinatar sau dacă nu era vorba și de scrisori străine de persoana lui N. Bălcescu. În 1897, el a depus numai 25, dintre care numai trei considerate emise de N. Bălcescu, de fapt una socotită greșit de N. Mandrea drept două; manuscrisul scrisorii din Focșani către A. Golescu (nr. 44 din colecția de față); cea de-a doua către un preot, autograf cu creionul, nesubscrisă, publicată de Cornelia Bodea, *O scrisoare din 1848, redactată de Nicolae Bălcescu în numele lui Chr. Tell*, în „Studii și cercetări de bibliologie", vol. III, 1960, nu este o scrisoare emisă de N. Bălcescu. Scrisoarea către A. G. Golescu era deja publicată de N. Iorga încă din 1891, fie după autograf, fie după vreo copie. Toate celelalte autografe au fost reținute atunci de N. Mandrea, fără a se arăta motivul. Înclinăm a crede că dacă se afla o corespondență emisă de N. Bălcescu, ea conținea corespondență de familie sau intimă. Precizăm că pînă în ultimul timp în nici o arhivă publică n-a intrat — după cîte știm noi — corespondență strict intimă N. Bălcescu; cîteva scrisori s-au aflat într-o colecție particulară. Este firesc ca în afară de corespondența cu conținut politic, N. Bălcescu să fi avut și o corespondență cu conținut privat. I. Ghica a procedat bine cînd nu a depus la Academie decît acele scrisori care — după propria sa mărturisire — „aveau un interes public".

În colecția *Anul 1848* se află publicate un număr de scrisori emise de N. Bălcescu — precum și alte documente — cu indicația de depozit: *Col. N. Mandrea*, ceea ce înseamnă că editorii acestei colecții au folosit materialul nedepus la Academia Română, pînă la data redactării colecției. În mapa existentă azi în Biblioteca Academiei, și cunoscută sub numele „Mapa N. Mandrea" se află nu numai materialul semnalat în 1897 de N. Mandrea, ci și alt material de autografe, străine de persoana lui N. Bălcescu, a cărui proveniență nu a putut fi stabilită. Cert este faptul că fie N. Mandrea, fie urmașii săi au depus la Academia Română o mare parte din materialul găsit în 1884; materialul nesemnalat în 1897, existent în această mapă, provine dintr-o donație ulterioară, fie din alte fonduri și pe care serviciile Academiei le-au colectat în această mapă (*Corespondență*, 54,084 — 54,150). Unele acte descoperite la Bălcești au intrat la Academie de-abia în ultimii ani.

Toate celelalte manuscrise ale corespondenței au intrat în depozitele Academiei, cu diverse alte arhive sau colecții izolate, donate ori cumpărate. Astfel cu arhiva G. Barit, cu manuscrise I. Alecsandri sau V. Alecsandri, E. Winterhalder. Un pachet mai important îl constituie grupul de scrisori către A. G. Golescu. Acest pachet conține 15 manuscrise dintre care 4 provin din colecția Radu Golescu și 11 din colecția Ion C. Brătianu. Ultimele s-au aflat în posesia prof. P.P. Panaitescu prin a cărui deosebită bunăvoință, neobișnuită în lumea specialiștilor, le-am folosit și publicat pe toate și în întregime, în: N. Bălcescu, *Opere*. II¹, după ce unele le publicasem deja în „Revista Fundațiilor", 1946: în 1949 au trecut în colecțiile Așezămîntului N. Bălcescu, azi Biblioteca Centrală de Stat, și în 1953 în colecțiile Academiei, Secția manuscrise.

Manuscrisul adresei trimisă la diferite persoane pentru a le cere sprijinul în favoarea Societății studenților români din Paris se află în Arhiva Ion Ghica (mult timp neinventariată) și manuscrisul adresei către Comisia de cercetare a fondurilor publice aflate pe la emigrați provin din colecțiile lui C. A. Rosetti, și au intrat în depozitele Academiei odată cu cele două scrisori adresate de N. Bălcescu lui Winterhalder. Manuscrisul adresei din Constantinopol către emigrația moldo-valahă, aflat inițial în colecția Radu Golescu, a fost dobîndit odată cu ultimul pachet de scrisori către A. G. Golescu. Manuscrisele memoriului privitor la intervenția rusă și al aceluia către Wladislaw Zamojski (conceptul) au fost — ambele — donate de I. Ghica odată cu corespondența: originalul autograf al ultimului se află în Muzeul din Cracovia.

Manuscrisele autografe ale corespondenței cu P. Bataillard nu s-au putut afla încă, cu excepția unuia singur. Biblioteca Centrală de Stat, Filiala N. Bălcescu, care posedă un număr de scrisori emise de Bataillard, nu are aceste manuscrise sau cel puțin nu le-am putut afla în fondurile cercetate. Manuscrisele s-au aflat în posesia lui I. C. Brătianu — aduse de acesta din Franța împreună cu alte hîrtii din arhiva lui Bataillard (O. Boitoș, *Paul Bataillard et la révolution roumaine*, p. 155). Prof. P. P. Panaitescu a scos copii după ele, pe care mi le-a remis odată cu pachetul de corespondență amintit mai sus, în vara anului 1940, copii după care le-am editat în trecut, și după care le edităm și astăzi, în așteptarea aflării pe undeva a autografelor.

Manuscrisul cererii pe care N. Bălcescu a adresat-o Comandantului cavaleriei, în vara lui 1838, și prin care solicită înrolarea sa în oștire, se află la Arhivele Statului din Bucu-

rești, într-un dosar militar, împreună cu alte cereri asemănătoare. Acest act, rămas necunoscut pînă azi, este îndeosebi important nu numai pentru motivele semnalate mai înainte, dar și pentru faptul că atestarea Zoii Bălcescu cu privire la vîrsta fiului său, constituie unicul document — și firește cel mai sigur — cu privire la anul de naștere a lui N. Bălcescu, pus în discuție de chiar acesta, prin declarațiile sale făcute la procesul din 1841.

Manuscrise din corespondența lui N. Bălcescu mai există desigur încă în țară și în străinătate, dar prea multe nu credem; unele au fost arse imediat după primire la cererea lui N. Bălcescu însuși. Corespondența de familie, dacă pînă acum n-a ieșit la iveală, înclinăm a crede că este pierdută, cel puțin în marea ei parte. De asemenea, trebuie considerată pierdută o serie de acte cu caracter de corespondență din anii 1844—1846, în legătură cu autorizarea de publicație, în special a „Magazinului istoric", adresele pentru cenzurarea lucrărilor etc. Arhiva Secretariatului de Stat existentă la Arhivele Statului din București a ars la bombardamentul din 4 aprilie 1944, încît o sursă prețioasă a dispărut pentru totdeauna. Unele acte ar mai putea exista risipite prin alte arhive sau diverse fonduri ale arhivelor, decît cele cercetate de noi (Despre manuscrisele literare: N. Bălcescu, *Opere*, ed. G. Zane, II[1], p. 185—189).

Nu putem ști încă ce soartă a avut arhiva personală a lui C. Bălcescu. Ea trebuie să fi conținut multe și însemnate acte emise de N. Bălcescu. Că o asemenea arhivă a existat este neîndoielnic. Nu știm însă dacă de această arhivă personală a fost vorba la Academia Română în 1897. În ședința din 23 mai 1897 a Academiei Române, N. Ionescu comunica că Const. Bălcescu posedă o prețioasă colecție de scrisori și acte privitoare la mișcarea de la 1848 și că este dispus să o doneze Academiei. Propunea ca unul sau mai mulți membri ai Academiei să meargă la C. Bălcescu spre a primi hîrtiile și a le depune la Academie. Academia a dat pe loc curs propunerii și a delegat în acest scop pe N. Ionescu, Gr. G. Tocilescu și I. Bianu. (Acad. Română, Arhiva 1897, vol. 19).

Nu știm dacă demersul a avut loc și ce rezultat a dat. Arhiva Academiei Române din anii 1897—1898, 1898—1899 și 1899—1900 nu conține nici o referință privitoare la această chestiune. Donația nu apare menționată în nici una dintre dările de seamă anuale ale Academiei, dări de seamă în care se menționează întotdeauna donatorii. („Anal. Acad. Rom.", s II, t. XX, p. 216; t. XXI, p. 114—115; t. XXII, p. 160—162). În schimb, în darea de seamă pe 1897—1898 se menționează donația Mandrea, t. XX, p. 217.

La secția de manuscrise a Academiei, unde această donație trebuia să intre, nu se cunoaște nici o colecție importantă C. Bălcescu. Nu cumva să fie la mijloc o confuzie; colecția N. Mandrea, despre care am vorbit mai sus, să nu fie una și aceeași cu colecția C. Bălcescu, socrul lui N. Mandrea. Este greu de admis ca bogata colecție tipărită: *Anul 1848* să nu f. făcut apel și la Colecția C. Bălcescu — dacă ar fi existat — după cum a făcut apel la Colecția N. Mandrea, și că C. Bălcescu, care trăia la data cînd a început alcătuirea publicației *Anul 1848*, să nu fi pus la dispoziție colecției, care avea să reprezinte contribuția cea mai de preț la sărbătorirea semicentenarului revoluției de la 1848, materialul de care ar fi dispus. Totuși informația lui N. Ionescu, amintită mai sus, rămîne o problemă. Cu atît mai mult cu cît I. Ghica a subliniat în mod public că deși el era legatarul întregii arhive a lui N. Bălcescu totuși hîrtiile acestuia „au căzut în mîinile altora", ceea ce înseamnă o aluzie foarte clară la adresa familiei defunctului său prieten.

Este surprinzător că în corespondența atît de bogată a lui Ion C. Bălăceanu, existentă la Biblioteca Academiei, nu se găsesc și scrisori Bălcescu. De altminteri, după cum am semnalat în prefață, lipsește complet și corespondența pe care știm că a avut-o și cu alți prieteni ca: C. Bolliac, I. Voinescu II, Șt. Golescu, Gr. Alexandrescu, Gr. Peretz, M. Kogălniceanu, C. Negri, Panaiot Balș, Lascar Rosetti, Ion Ionescu, A. Tr. Laurian, Maria Cantacuzino etc. În această privință chiar corespondența cu acei prieteni sau cunoscuți de la care totuși avem unele scrisori, trebuie considerată incompletă.

Agenții contrarevoluției interceptează ori de cîte ori pot corespondența fruntașilor revoluției; la 9/21 august 1848, I. Voinescu II trimitea corespondență la Constantinopol prin generalul Aupick, rugîndu-l s-o remită lui I. Ghica, deoarece scrisorile trimise pe căile obișnuite fuseseră interceptate de către fostul agent al Principatelor, la Poartă (BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, Acte, V).

II. EDIȚII ANTERIOARE

Publicarea corespondenței lui N. Bălcescu a fost adusă în discuție publică, întiia oară, de V. Alecsandri, la 1876; poetul, evocînd amintirea defunctului său prieten, adresa un insistent apel pentru adunarea acestei corespondențe și tipărirea ei. V. Alecsandri, la acea dată, justifica folosul unei astfel de colecții, prin interesul ei exclusiv biografic. Vom putea completa — spune dînsul — „biografia unui om a cărui memorie onorează nația română". Firește că interesul publicării corespondenței lui N. Bălcescu nu poate fi redus la latura ei strict biografică — după cum am arătat în prefața acestui volum — și este sigur că încă de pe atunci unii contemporani ai poetului au văzut în acest material — în măsura în care le era cunoscut — și o altă importanță. Cu toate acestea apelul lui V. Alecsandri a rămas fără nici o urmare. Nu cunoaștem nici o inițiativă care să poată fi legată de intervenția acestuia. Abia după 13 ani de la intervenția lui Alecsandri, Ion Ghica publică o parte din corespondență. Dar publicația așteptată nu corespunde decît într-o oarecare măsură apelului din 1876. Ion Ghica nu publică o colecție de corespondență, adunată din orice mîini s-ar fi aflat, ci numai o parte din aceea al cărui destinatar era el însuși și chiar pe aceasta el nu o editează ca pe o colecție de sine stătătoare, ci ca un material documentar, în cartea sa *Amintiri din pribegia după 1848* Buc., 1889. Așadar publicarea corespondenței lui N. Bălcescu a început de fapt abia 37 de ani de la moartea sa. Neîndoielnic că nu este vorba despre o simplă lipsă de interes. Ion Ghica mărturisește că s-a hotărît greu să publice corespondența emigrației; „Am ezitat mult, pînă ce mă hotării să le dau publicității, dar mi-am pus întrebarea dacă eram în drept să le distrug; căci deși printre dînsele sînt unele pline de bănueli, de acuzări și de invective, altele care respiră ură și invidie, stare psihologică inerentă tuturor emigrațiunilor, căci esiliatul, depărtat de patrie, despărțit de familie și de toate afecțiunile sale din tinerețe și din copilărie, trăit în lipse și privațiuni, d-abia tolerat în pămîntul unde a putut găsi un trist adăpost, își înăsprește spiritul, își împetrește inima, se crede persecutat, trădat, spionat și devine bănuitor și de multe ori chiar nedrept și pismuitor.

Mi-am zis că sînt unele din acele hîrtii cari au, poate, un interes istoric, altele iar cari, prin talentul și patriotismul cu care au fost concepute și redactate întra-cei nenorociți timpi, ne impun recunoștință către acei cari au știut să atragă atențiunea Europei asupra țărei noastre" (*Amintiri din pribegie*, p. 5—6). Este sigur că I. Ghica, vorbind de scrisori, „care impun recunoștința", se gîndea la corespondența lui N. Bălcescu, dar este tot atît de sigur că el n-a întrevăzut și nici nu putea întrevedea într-o epocă cînd N. Bălcescu era ca și uitat însemnătatea pe care acesta o va cîștiga în deceniile următoare, în conștiința poporului român. Pînă la această dată singur C. D. Aricescu publicase, în două rînduri, două scrisori de ale lui N. Bălcescu. Odată în 1863 și altă dată în 1873. În 1863 dăduse la iveală fragmentar, scrisoarea din 4 martie 1850 către A. C. Golescu pe care o reedita, tot fragmentar, în 1866, și o reproducea mai tîrziu „Binele public" (1880), iar în 1873 publica cu grave erori o scurtă scrisoare din 15 august 1849 către I. I. Filipescu. În nr. din 8 iunie 1875, ziarul „Regenerarea", din București, anunța că în numărul următor, va publica două scrisori inedite ale lui Bălcescu, una din București, adresată surorilor sale, și alta din Paris adresată în țară, unui prieten, ambele din 1848. Nu știm dacă aceste scrisori au fost publicate. Numărul din ziar în care trebuiau să fie tipărite lipsește din colecțiile Bibliotecii Academiei, ca și din bibliotecile centrale din Iași și Cluj, așa că exactitatea informației n-a putut fi controlată.

Lucrarea lui Ion Ghica a început să apară mai întii în „Revista nouă", în 1888, sub îngrijirea lui I. Bianu, și a continuat în anul următor. În nr. 4 din 5 aprilie 1889, lectorul este înștiințat că un număr de peste 100 de scrisori de ale lui N. Bălcescu, cu mai multe anexe, vor fi publicate în volum separat. Volumul a apărut tot sub îngrijirea lui I. Bianu. La cererea lui I. Ghica, aflat la Londra în calitate de ministru plenipotențiar al României, volumul are „format identic cu acel al scrisorilor către Alecsandri" și poartă titlul *Amintiri din pribegia după 1848. Noue scrisori către V. Alecsandri*, Buc., 1889, 882 p. Printre contemporani, lucrarea lui I. Ghica n-a provocat, după cîte se pare, prea mare interes. Cineva îi spunea

chiar, şi I. Ghica repeta spusele acestuia într-o scrisoare către Sion, că dacă va fi apreciată „ea va fi apreciată peste 30 sau 40 de ani" (Şt. Meteş, *Din relaţiile şi corespondenţa poetului Sion*, p. 23). Cu tonul său glumeţ, I. Ghica, comentînd aceste profeţii, adăuga că şi aşa este mulţumit, cu toate că regretă că nu va putea citi criticile care i se vor face.

Trei ani după apariţia *Amintirilor*, A. D. Xenopol le-a consacrat o amplă recenzie în „Arhiva Societăţii ştiinţifice şi literare", Iaşi, III, 1892, p. 138—148. Cum era şi firesc, Xenopol a sesizat însemnătatea cărţii lui I. Ghica. „Ion Ghica — spune dînsul chiar de la început— una din figurile cele mai atrăgătoare pe care generaţia trecută, ce aproape s-a stins, a mai lăsat în mijlocul nostru, după o viaţă întreagă de slujbe neîntrerupte aduse ţării şi poporului român îndeobşte, întrebuinţează ultimii ani ai vieţii sale tot spre folosul întregului popor, prin publicări de o valoare tot atît de mare literară, cît şi istorică. După ce în scrisorile către V. Alecsandri a expus cu atîta farmec amintirile sale din vremuri mai demult sau a celor pe care le-a apucat, în seria nouă de scrisori pe care o analizăm, publică amintirile sale din vremea revoluţiei din 1848, cît şi, mai ales, acelea din epoca plină de frămîntări zămislitoare de atîtea idei ce urma acelei mişcări". În cuprinsul recenziei, corespondenţa lui Bălcescu este de multe ori citată; în cîteva rînduri se dau extrase sau expuneri mai largi. Dar interpretarea evenimentelor şi mai ales aprecierea lor nu este întotdeauna justă. Ca întreaga sa generaţie de istorici, A. D. Xenopol s-a oprit la o analiză de suprafaţă şi prin urmare la consideraţii cu caracter subiectiv asupra unor momente sau tendinţe din mişcarea revoluţionară românească de la '48 şi care, în fond, exprimau interese şi conflicte de clasă. Uneori interpretarea faptelor în ceea ce priveşte activitatea lui Bălcescu este chiar pe de-a-ntregul greşită.

Cartea lui I. Ghica a făcut pentru multe decenii un considerabil serviciu. Ea a fost folosită de toată istoriografia română pentru epoca emigraţiei de la 1848 şi a servit pentru evenimentele din Transilvania şi istoriografiei maghiare. Opera sa, privită din punct de vedere al organizării interne şi mai ales al modului de editare a textelor, nu poate fi însă scutită de critici. Ea nu este opera nici a unui istoric, nici a unui literat; nu-i o ediţie de documente şi nici o lucrare propriu-zis de memorialistică. Materialul documentar este intercalat de multe ori în cursul naraţiunii autorului, alteori grupat fără vreo grijă de sistematizare sau de cronologie. Corespondenţa lui N. Bălcescu este încadrată într-un material divers şi, prin urmare, micşorată în propria ei însemnătate. Ceea ce este criticabil, mai mult ca orice, e fără îndoială transcrierea textelor.

Ion Bianu, deşi şi-a dat seama de dificultatea descifrării şi transcrierii textelor, nu a preluat asupra sa această sarcină, ci a trecut-o în seama unor tineri copişti, rezervîndu-şi probabil colaţionarea (Ion Ghica, *Scrieri*, IV, p. 440, 443).

Din materialul de care a dispus, Ion Bianu — desigur în înţelegere cu Ion Ghica — nu a publicat toate scrisorile emise de N. Bălcescu. Faptul rezultă dintr-o notă pe care o găsim în „Revista nouă", II, 1889 aprilie 4/15; începînd să publice, prin grija tot a lui Ion Bianu, *Amintirile* lui Ion Ghica, revista îşi avertizează lectorii că nu va publica în corpul revistei şi textele corespondenţei Ion Ghica — N. Bălcescu, şi că acestea vor fi publicate în volum aparte; redactorul precizează chiar şi numărul scrisorilor care vor fi date publicităţii, „aici urmează peste 100 de scrisori de ale lui N. Bălcescu către Ion Ghica, cu mai multe anexe, care toate se vor publica în volum separat". În volumul care a urmat nu s-au inserat decît 92 de scrisori scrise de N. Bălcescu lui Ion Ghica şi 5 către alţi destinatari. Astfel, dacă Ion Bianu, care s-a ocupat de publicarea *Amintirilor* lui Ion Ghica, şi în revistă şi în volum, a numărat bine scrisorile lui N. Bălcescu, ceea ce ni se pare foarte probabil, atunci din manuscrisul iniţial au fost retrase un număr de scrisori. Ar putea fi vorba despre unele dintr-acele scrisori care ar fi atins prea adînc susceptibilitatea unor personaje politice încă în viaţă sau a unor familii. Cînd Ion Ghica a început să-şi publice *Amintirile* şi să anunţe tipărirea de corespondenţă de la 1848, însuşi V. Alecsandri s-a alarmat şi s-a grăbit să ceară lui Ghica să nu publice nimic din corespondenţa sa, pînă cînd nu o va revedea el (Marta Anineanu, *Catalogul corespondenţei lui Vasile Alecsandri*, Buc., 1957, p. 254). Aşa se explică, credem, faptul că din corespondenţa Ion Ghica — V. Alecsandri, *Amintirile* n-au publicat nimic. Sub forma dată de Ion Bianu corespondenţa lui N. Bălcescu s-a răspîndit în cursul deceniilor următoare atît prin intermediul lucrării originale a lui I. Ghica, cît şi prin reeditări ulterioare. Mai tîrziu, în 1911, un alt editor, P. V. Haneş, spre a pune în valoare corespondenţa lui N. Bălcescu pentru un public mai larg, a extras din *Amintiri* numai corespondenţa acestuia şi a publicat-o într-o ediţie de popularizare, în cadrul *Bibliotecii pentru toţi*, nr. 688—689. Este de la sine înţeles că luînd ca bază textele din *Amintiri*, noua ediţie reproducea şi răspîndea mai departe erorile din textele lui I. Ghica.

Marea circulaţie a *Amintirilor* şi epuizarea de multă vreme a ediţiei lui I. Ghica a pus problema unei reeditări. Această sarcină şi-a luat-o O. Boitoş, a cărui pregătire şi lucrări anterioare îl indicau pentru o astfel de lucrare. Noua ediţie a apărut — în cadrul colecţiei *Clasicii români comentaţi* — sub îngrijirea prof. N. Cartojan, şi de această dată în trei volume. O. Boitoş a adus serioase îmbunătăţiri textului iniţial, a revăzut textele după manuscrise aplicînd o nouă ortografie, bazată pe principiul fonetic şi a adăugat colecţiei lui I. Ghica un indice, ceea

ce a făcut ca lucrarea atît de puțin sistematizată să fie mai ușor de consultat. Dar evident într-o ediție nouă, cît de îngrijită ar fi, defectele modului cum a fost inițial alcătuită prima ediție rămîneau mai departe.

În intervalul de la 1889, cînd apăreau *Amintirile* lui I. Ghica, și pînă la 1948, cînd se publică pentru întîia dată toată corespondența cunoscută, edită și inedită, a lui N. Bălcescu, diferiți editori au publicat, rînd pe rînd, scrisori, pe măsură ce se descopereau inedite din această corespondență. Astfel, N. Iorga (1891), Vintilă C. A. Rosetti (1893), Albini (1901), „Convorbiri literare" (1902), D. Onciul (1907), N. Bănescu (1910), N. Apostolescu (1914), N. Cartojan (1914), I. Bianu (1916), Maria Bogdan (1929), G. Zane (1940, 1946). Problema unei ediții complete a acestei corespondențe se impunea cu cît însemnătatea materialului se dovedea mai mare și cu cît opera lui N. Bălcescu începea să fie cunoscută sub noi aspecte. Rezolvarea acestei probleme a fost încercată în cadrul ediției *Operelor complete*, editare concepută în șase volume (3 tomuri în două părți fiecare) și din care un volum, t. II, partea I avea să-l ocupe corespondența. Lucrarea predată pentru imprimare în 1946 a fost culeasă și paginată în cadrul acelei ediții, sub titlul ei general: N. Bălcescu, *Opere. Scrisori și scrieri inedite*. 2 vol., Buc., 1948, t. II, partea I, 338 p., partea 2-a, 347+8 p. (Biblioteca Academiei, *Secția cartea rară* posedă o fotocopie a unui rînd de corecturi). Ediția n-a fost însă definitiv imprimată. De aceea chiar un excelent cercetător al operei lui N. Bălcescu, cum era prof. Vasile Maciu, vorbind despre scrisorile acestuia, a fost pus în situația de a afirma că corespondența lui N. Bălcescu „a fost publicată numai în parte" *(De la conception sociale et politique de Nicolae Bălcescu*, în *Nouvelles études d'histoire présentées au X*e *Congrès des sciences historiques, Roma, 1955*, Buc., 1955, p. 389). Ediția N. Bălcescu: *Opere alese*, ediție îngrijită de Andrei Rusu, 2 vol., Buc., 1960, nici nu o menționează în partea bibliografică.

Totuși, unii cercetători au folosit-o încă din 1948, ca: P. Constantinescu-Iași, *Trei pictori români în revoluția de la 1848*, în „Studii", III, 1948, iulie-septembrie, p. 163, nota 46. În anii următori colecția a mai fost folosită: Cornelia C. Bodea, *Călătoria lui N. Bălcescu pe Dunăre*, în „Studii", X, 1957, nr. 1, p. 162, 163, 165, 167. În 1957, Virgil Cândea o semnala și o utiliza în mai multe rînduri accentuînd: „Corespondența lui N. Bălcescu a fost integral publicată în N. Bălcescu, *Opere*, t. II, partea I. *Scrisori și scrieri inedite*, ediție critică adnotată cu o introducere de G. Zane, Buc., Edit. pentru literatură și artă, 1948, p. 27—295" (*„Histoire de la Valachie" de M. Kogălniceanu, adnotată de N. Bălcescu*, în *Studii și cercetări de bibliologie*, II, 1957, p. 72, vezi și p. 74, 78, 80, 81, 83, 91, 102, 105); cf. și Nicolae Liu, *N. Bălcescu, E. Winterhalder și Biblioteca „Magazinului istoric"*, în loc. cit., p. 150, 155, 156,159; Elena G. Zane, *Criptografia în corespondența revoluționarilor români de la 1848. Contribuții la istoria scrisului la noi*, în loc. cit. p. 290—295; Paul Simionescu, *O bibliografie a bibliografiilor românești*, în loc. cit. p. 225; Cornelia C. Bodea, *Contributions à l'histoire de la révolution de 1848—1849 en Transylvanie et en Hongrie. John Paget*, în *Nouvelles études d'histoire*, Buc., II, 1960, p. 372, 374, 377.

După 23 August 1944, studiile și cercetările privitoare la viața și opera lui N. Bălcescu au luat o mare dezvoltare. S-a constituit o adevărată literatură bălcesciană, putem spune. Dar noua literatură s-a dezvoltat în mod inegal din punct de vedere al genurilor științifice. Ceea ce a dominat în tot acest timp a fost tendința spre studii de interpretare. Noile cercetări au reușit să pună în evidență caracterul social înaintat, revoluționar și democratic al operei lui N. Bălcescu. În schimb în domeniul cercetărilor de izvoare, al editării științifice de texte, a întregirii operei cu noi materiale, rod al investigațiilor atente de arhive, preocupările cercetătorilor s-au dezvoltat mai puțin fecund. Edițiile de texte s-au mărginit a reproduce parțial unele dintre edițiile premergătoare. Chiar și atunci cînd editori mai recenți și-au propus o nouă reeditare au rămas de fapt tot la edițiile anterioare, dînd uneori texte defectuoase și incomplete, așa cum este cazul ediției din 1953. Din punctul de vedere al îmbogățirii corespondenței, cercetările din acești ani pot fi considerate limitate. În ultimii ani s-au publicat totuși opt scrisori inedite. Desigur că aflarea a noi manuscrise reclamă o muncă de durată și persistentă pentru a putea scoate la iveală stocul cu totul restrîns care bănuim că mai există încă din această corespondență. Dintre scrisorile inedite, prima a fost publicată de G. Georgescu-Buzău în „Studii" încă din 1949. Tot ce s-a mai publicat cu titlu de inedit pînă în 1961 reeditează materiale cunoscute și tipărite. Scrisoarea din Constantinopol cu data de 12/24 martie 1849 către A. G. Golescu, publicată după manuscris în „Contemporanul", din 4 iunie 1948, ca inedită, era publicată la acea dată în colecția N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 100—103; de asemenea, cele trei scrisori, primele două din Constantinopol și ultima din Panciova, cu datele de emitere, 5 aprilie, 1/13 aprilie și respectiv 1/12 mai 1849 către A. G. Golescu, publicate după manuscrise de revista „Studii", III, 1948, iulie-septembrie erau și ele publicate în aceeași colecție, la p. 105—108, 108—109, 122—124. Constantin Ciuchindel, *Cîteva scrisori inedite ale lui Nicolae Bălcescu*, în *Almanahul literar. Revista Uniunii scriitorilor din R.P.R.*, Cluj, 1953, ianuarie, nr. 1, p. 124—134 publică ca *inedite*, șase scrisori. Aceste scrisori, noul editor le-a reprodus întocmai după ediția din 1948, N. Bălcescu, *Opere*. II^1, p. 34—37, 43—45, 61, 63—64, 258—260, în plus cu traduceri, dar cu unele omisiuni,

și cu aceleași identificări ale locului de trimitere și ale datei de emitere, cu toate particularitățile de transcriere ale acelei ediții, inclusiv greșelile ei, în plus cu indicația greșită a unor depozite de arhivă unde s-ar găsi manuscrisele, fără nici o mențiune a colecției în care fuseseră tipărite întîia dată. Astfel, se publică trei scrisori către I. Ghica, două către Paul Bataillard și una către Comitetul Societății literare din București. Manuscrisele scrisorilor către I. Ghica, publicate în colecția din 1948, nu au loc de trimitere și data de emitere; acestea au fost stabilite de primul editor, în urma unei analize interne a textului, așa cum se arată în notele respective, și publicate cu aceste date: prima: *București*, 1844, *februarie* 8 (II[1], p. 34—37; II[2], p. 215—216), a doua: *București*, 1844, *mai* 30 (II[1], p. 43—44; II[2], p. 219) și a treia, *București*, 1844, *iunie* 13 (II[1], p. 44—45; II[2], p. 219—220). Cu aceste date — pe care le menținem — fără nici o rezervă, au fost publicate în *Almanah*. Or, se știe că în materie de restituiri de date, făcute pe analiza internă a textului — mai ales cînd acesta oferă foarte puține elemente, cum este cazul de față — rezultatele pot fi discutabile și este aproape imposibil ca doi cercetători să ajungă exact la aceleași concluzii pînă și la data zilei. *Almanahul* a reprodus nu numai sistemul de transcriere adoptat în ediția din 1948, după cum se constată la cea mai superficială comparație a textelor, dar și greșelile de lecțiune și transcriere; astfel, în scrisoarea din 8 februarie 1844 forma din manuscris: *la ce ci-am mai zis*, și care conține o formă disgrafică pe care la 1948 nu am putut-o descifra, și am transcris-o greșit atunci: *la ceea ce am mai zis*, exact așa apare și în *Almanah: la ceea ce am mai zis* (vezi Elena G. Zane, *Disgrafii în manuscrisele lui N. Bălcescu*, în *Studii și cercetări de bibliologie*, III, p. 253—266); textul: *moldovenilor le plac*, transcris în 1948: *Moldovenilor le place* apare tot așa: *Moldovenilor le place;* textul: *o însemnare de numărul militarilor și al familiilor grănițarilor* pe care în 1948 l-am dat cu un cuvînt omis: *o însemnare de numărul militarilor și a grănițarilor*, este dat exact la fel, cu omisiunea cuvîntului *familiilor*, anume *o însemnare de numărul militarilor și a grănițarilor*. La scrisoarea din 13 iunie, termenii din manuscris *Gherghița, Gradișta, Măcsinenii-Măcsienii* apar în ediția din 1948, necorectați, *Gărghița, Grădiștа, Mânsinenii-Mansienii*, exact așa cum apar în *Almanah: Gărghița, Grădiștа, Mânsinenii-Mansienii*. Constatări similare se pot face lesne la toate celelalte scrisori din *Almanah*. Numele lui Paul Bataillard, ortografiat de noi greșit cu doi *t*: Battaillard, apare tot așa și în *Almanah*. Depozitele de arhivă indicate sînt în două cazuri greșite astfel se dă ca loc de depozit al manuscriselor scrisorilor către Paul Bataillard: *Arhiva Muzeului Nicolae Bălcescu* [?], fără nici o specificație a cotei. După cum am arătat mai înainte manuscrisele scrisorilor către P. Bataillard nu sînt cunoscute nici în Biblioteca Academiei și nici într-o altă arhivă sau bibliotecă publică; în ediția din 1948 le-am editat așa cum am arătat, după niște copii care se aflau atunci și se află și azi în păstrarea noastră, și la 1953, aceste scrisori nu puteau fi cunoscute public decît prin intermediul colecției din 1948. În lipsa autografelor se dau în *Almanah* două facsimile ale *altei scrisori* a lui N. Bălcescu, și anume f. 1 și 4 din scrisoarea din Paris, *4 noiembrie 1850* către E. Winterhalder, fără nici un comentariu sau precizare. Indicația de depozit dată este greșită. Despre scrisoarea către E. Winterhalder, Nicolae Liu, *N. Bălcescu, E. Winterhalder și Biblioteca Magazinului istoric*, în *Studii și cercetări de bibliologie*, II, 1957, p. 156, nota 2, atrage atenția că a fost publicată de G. Zane, în N. Bălcescu, *Opere*, t. II, partea 1, p. 258—260.

În revista „Studii", XV, 1962, nr. 2, Cornelia Bodea și P. Cernovodeanu, în *Materiale noi pentru biografia lui Nicolae Bălcescu*, publică cinci scrisori inedite ale lui N. Bălcescu către Alexandra (Lutica) Florescu, una dintre prietenele sale. Paul Cernovodeanu publică o chitanță pentru împrumutarea planului Turnului Colței din 3 aprilie 1845 în *Istoricul Turnului Colței în documente*, în „Revista muzeelor", 1966, nr. 5.

Alexandru Culcer a fost posesorul scrisorii lui Nicolae Bălcescu către Alexandru Buda din 15 iulie—15 august 1849, distrusă în bombardamentul de la Sulina în anul 1944, reprodusă în Alexandru Culcer, *Un revoluționar transilvănean în relații cu Bălcescu — Alexandru Buda*, în *Studia et Acta Musei „Nicolae Bălcescu"*, 1969.

Scrisoarea către Ludwik Tadeus Bystrzonowski trimisă din Mehadia la 20 mai 1849, care se află în biblioteca Muzeului Czartoryski din Cracovia, a fost publicată de Paul Cernovodeanu, în *Originalul scrisorii lui N. Bălcescu către L. Bystrzonowski din 20 mai 1849*, în *Studia et Acta Musei „Nicolae Bălcescu"*, 1970/1971. O altă variantă a acestei scrisori, descoperită într-un copier al corespondenței fruntașului politic L. Bystrzonowski, tot la Muzeul Czartoryski, a fost reprodusă de Al. Csetri în *Bălcescu și emigrația poloneză*, în *Studia et Acta Musei „Nicolae Bălcescu"*, 1969 și în revista „Korunk", XXIX, 1970, nr. 4, și cu traducerea în limba maghiară.

Muzeul de istorie al României a achiziționat o scrisoare expediată de la Mînjina la 1/13 aprilie 1846 lui Costache N. Filipescu și a fost publicată de Maria Ioniță, în *Un document de la Nicolae Bălcescu* în „Revista arhivelor", LII, 1975, nr. 4.

Cornelia Bodea publică, în *Manuscriptum*, IX, 1978, nr. 2, scrisoare din 9 iulie 1848 adresată lui C. Negri și V. Alecsandri, achiziționată de Arhivele Statului din București. O altă ediție: C. Bodea, *1848 la români*, vol. II, 1982.

În *Documente privind revoluția de la 1848 în țările române*, B, *Țara Românească* (1983), s-a reprodus o scrisoare din 13 iulie 1848 către Steriadi, șef de secție în Ministerul Dinlăuntru.

Horia Nestorescu-Bălceşti, în *Revoluţia şi emigraţia română de la 1848 în documente inedite*, în *Caietele Bălcescu*, XI—XII, 1986, publică o scrisoare către Gheorghe Magheru din august-septembrie 1850 trimisă din Paris împreună cu Ghiţă G. Magheru, D. Bolintineanu şi Gh. Tattarescu.

Corespondenţa cunoscută a lui N. Bălcescu a fost reeditată parţial în cadrul unor colecţii de opere alese. În: Const. I. Bondescu şi D. Mărăcineanu, *Antologie*, VI^{3}, Buc. [f. a] se dau 17 scrisori, dintre care numai şase cu texte complete, restul cu diferite pasaje lipsă; P. P. Panaitescu a reeditat, în mai multe rînduri, scrisori de ale lui N. Bălcescu, aşa cum se arată mai jos. În N. Bălcescu, *Opere*, Buc., 1952, se dau cinci scrisori, din care una cu text integral — scurta scrisoare din *24 februarie 1848* către V. Alecsandri — şi patru parţial. Scrisoarea din *4 martie 1850* către A. C. Golescu, al cărui text original este în limba franceză, este dată în traducere; în ediţia N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, studiul introductiv, culegerea textelor, redactarea lor şi glosarul de Eugen Bantea şi Mircea Ioanid, Buc., 1957, se dau extrase din 27 scrisori şi o scrisoare cu text complet, aceea din *30 mai 1849* către Batthyány. Editorii, pe baza unei serioase cercetări a operei lui Bălcescu, au reţinut din corespondenţă numai pasajele cu referinţe militare. Textele de bază sînt după ediţia din 1948 (N. Bălcescu, *Opere*, II^{1}). Într-o ediţie destinată tineretului: Nicolae Bălcescu, *Scrieri alese*, Biblioteca şcolarului, Prefaţă şi note de Paul Cornea, Buc., 1961, se publică şase scrisori, dintre care cinci parţial şi una, tot aceea din *24 februarie 1848*, integral. În Editura Academiei a apărut N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă. Scrisori. Memorii. Adrese. Documente. Note şi Materiale*, ediţie critică de G. Zane, Buc., 1962, 656 p. Volumul cu un tiraj restrîns se reeditează, cu revizuiri şi adăugiri în 1964, ca al IV-lea volum al colecţiei de *Opere complete* care au apărut sub îngrijirea aceluiaşi editor.

Fragmente din scrisoarea către V. Alecsandri din *1 octombrie 1847* sînt publicate de G. C. Nicolescu, în V. Alecsandri, *Opere*, vol. I, 1965. În *Cîntarea României. Antologie*, 1966 şi ed. a II-a 1967, se publică scrisoarea din *8 martie 1848* către emigraţia moldo-română din Paris prin care adunarea din Constantinopol îl alege pe Costache Negri ca şef al emigraţiei.

Scrisoarea trimisă din Paris la *4 martie 1850* către A. C. Golescu a fost reprodusă parţial, în traducere în limba română, în două culegeri de texte: *Gîndirea social-politică despre Unire*, 1966 şi *Antologia gîndirii româneşti. Secolele XV—XIX*, 1967. Tot în această antologie mai sînt publicate fragmente din scrisoarea trimisă lui A. G. Golescu din Buzău la *22 iunie 1848*. Titu Georgescu, în *Mărturii franceze despre 1848 în ţările române*, 1968 dă în traducere în limba română scrisoarea din *13 iunie 1848* către consulatele din Bucureşti, fără a menţiona că aceasta a fost publicată anterior. Paul Cornea şi Mihai Zamfir, în antologia *Gîndirea românească în epoca paşoptistă*, 1969, publică 7 scrisori din care două parţial. Marin Bucur reproduce parţial din scrisoarea către V. Alecsandri din *24 februarie 1848* în articolul *Un act de solidaritate al moldo-valahilor cu revoluţionarii francezi de la 1848*, 1971. Andrei Rusu publică 26 de scrisori, în volumul *N. Bălcescu. Scrieri alese* apărut în anul 1973. Scrisoarea adresată de N. Bălcescu lui Al. G. Golescu la *22 iunie 1848* este reprodusă parţial, în *Culegere de texte pentru istoria României*, vol. I alcătuit de Ştefan Pascu şi Liviu Maior (1977). Cele cinci epistole trimise de N. Bălcescu lui V. Alecsandri au fost republicate, în *Scrisori către Vasile Alecsandri*, ediţie îngrijită, prefaţă, note traduceri de Marta Anineanu în 1978. Cornelia Bodea, în *1848 la români. O istorie în date şi mărturii*, 1982 reproduce cinci scrisori din perioada 1848—1849.

Horia Nestorescu-Bălceşti publică în 1971 lucrarea *Nicolae Bălcescu. Contribuţii bio-bibliografice* în care ne dă bibliografia completă a corespondenţei marelui revoluţionar.

Operele lui N. Bălcescu s-au bucurat în ultimii ani de mai multe traduceri. Prin intermediul acestora, ca şi al studiilor originale apărute în limbi străine (rusă, maghiară, germană franceză, engleză etc.), opera lui N. Bălcescu a putut fi cunoscută nu numai de masele de cititori ale minorităţilor naţionale de la noi, dar şi în cercurile ştiinţifice ale altor ţări.

Lucrarea *1848—1849. Evi iratok a nemzetiségi megbékélésről* (1948) conţine în traducere 8 scrisori de ale lui N. Bălcescu, datînd din 1849, emise în timpul activităţii sale în Ungaria şi Transilvania. Traducătorii s-au folosit de ediţia I. Ghica (1889), iar textele sînt date parţial. Scrisoarea din *26 aprilie/8 mai 1849*, publicată întîia oară de I. Ghica fără specificarea localităţii de emitere, editorii maghiari o publică menţionînd ca localitate de emitere *Mehadia*; în fapt, a fost emisă din *Belgrad* (vezi mai sus, p. 123); tot aşa şi ultima parte din *27 aprilie/9 mai 1849*: şi aceasta a fost emisă din *Belgrad*, nu din *Mehadia* (vezi mai sus, p.126). Ediţia Bălcescu Miklos, *Válogatott irásai*, Budapesta, 1950, pe care o datorăm istoricilor maghiari, dă 18 scrisori, dintre care 14 din anul 1849 în legătură cu activitatea lui N. Bălcescu în Ungaria şi Transilvania, apoi cunoscuta scrisoare din Paris, *1850 martie 4*, către A. C. Golescu, două din Paris, din 1850, şi memoriul către Zamojski, toate cu diferite pasaje lăsate la o parte. Traducătorii s-au folosit, în principal, de ediţia Ion Ghica (1889); pentru unele nici n-au avut texte complete, aşa pentru scrisoarea din *Panciova, 1849 mai 12*, către A. G. Golescu. Ediţia Nicolae Bălcescu, *Válogatott Munkái*, Bucureşti, 1956, dă 36 scrisori din care 6 cu texte integrale şi 30 fragmentar sau numai unele extrase. Precizăm cu acest prilej

că scrisorile din *Pesta, 1849 iunie 8* și din *iunie 22*, considerate ca scrisori de sine stătătoare sînt de fapt continuări, prima a celei din *iunie 6* și a doua a celei din *iunie 14;* scrisoarea din *Pesta, 1849 iulie 1,* este scrisoarea datată greșit de N. Bălcescu: *31 iunie;* scrisoarea datată tot *Pesta, 1849 iulie 1,* este iarăși continuarea precedentei și nu una nouă; tot așa scrisoarea: *Seghedin, 1849 iulie 15,* este continuarea scrisorii datată: *1849, iulie 14.*

Lucrarea lui Mario Leporatti, *Nicola Balcescu ed il risorgimento nationale in Romania.* Prefazione di Umberto Terracini, Roma [f. a.] publică în traducere 4 scrisori, din care una cu text complet, iar celelalte trei parțial.

Fragmente din scrisoarea către Vasile Alecsandri din *24 februarie 1848* sînt reproduse în traducere italiană de Mario G. Losano, *Un revolutionario nella Romania de la 1848 Nicolae Bălcescu,* în „Rivista storica italiana", 1966.

Din corespondența lui N. Bălcescu s-au mai tipărit, în limba română sau în traduceri, scrisori, fragmente sau extrase, în special cu prilejul centenarului revoluției de la 1848 sau al centenarului morții lui N. Bălcescu. Este sarcina noii bibliografii istorice românești de a colecta cu grijă tot acest material și a-l încadra într-o bibliografie completă a operelor lui N. Bălcescu. În bibliografia corespondenței pe care o inserăm în notele din prezentul volum, am reținut în special editările cu texte *complete*.

III. BIBLIOGRAFIILE CORESPONDENŢEI

În ultimii ani, în ţara noastră, cercetările cu privire la bibliografia corespondenţei clasicilor români au făcut mari progrese. Cu titlul de *Cataloage* de corespondenţă au fost publicate trei vaste bibliografii ale corespondenţei lui V. Alecsandri (1957), M. Kogălniceanu (1959) şi I. Ghica (1962). Rezultat al unor atente cercetări în arhive şi biblioteci, aceste cataloage, pline de bogate informaţii, sînt un principal mijloc de valorificare a corespondenţei şi au devenit nu numai baza oricărei editări de texte ale corespondenţei respective, dar şi o sursă preţioasă de informare chiar pentru corespondenţa altor persoane, în cazul nostru, a lui N. Bălcescu. Cataloagele, inventariind corespondenţa autorilor bibliografiaţi, semnalează şi corespondenţa către N. Bălcescu, iar textele bibliografiate sînt uneori revelatorii, căci cei trei autori menţionaţi au fost în strînse legături de prietenie cu istoricul român.

Este surprinzător cît de puţine scrisori de ale lui V. Alecsandri către N. Bălcescu s-au păstrat şi cum n-a ieşit încă nimic la iveală din corespondenţa N. Bălcescu — M. Kogălniceanu, căci fără îndoială o asemenea corespondenţă a existat.

O bibliografie la acest nivel, consacrată exclusiv corespondenţei lui N. Bălcescu, nu există; în cadrul bibliografiei generale ale operei şi manuscriselor acestuia, alcătuită cu ocazia centenarului din 1952, s-a încorporat şi o bibliografie a corespondenţei. Bibliografia centenarului a apărut sub titlul *Bibliografia operelor lui N. Bălcescu* „alcătuită de un colectiv" şi a fost publicată în culegerea *Studii şi referate despre N. Bălcescu*, vol. I, Buc., 1953, p. 170—224; bibliografia corespondenţei, p. 186—214.

Este de la sine înţeles că bibliografia unei corespondenţe, edite şi inedite, pune probleme cîteodată destul de dificile: în primul rînd, depistarea materialului şi descifrarea corectă a textelor, mai ales cînd este vorba de inedite, în al doilea rînd, restituirea a diferite date, cînd nu sînt cuprinse în corpul scrisorii, destinatar, localitate de emitere, an, luna, chiar ziua de trimitere etc. Oricum, alcătuirea unei bibliografii de corespondenţă, mai ales cînd o parte din material este încă inedit, şi în plus unele depozite de arhivă sînt încă neinventariate — posedă concepte sau copii de altă mînă —, depăşeşte o sarcină de bibliograf.

În lipsa unei ediţii de texte cu o largă circulaţie, *Bibliografia* din 1953 trebuia să umple un gol, într-o epocă cînd studiile despre N. Bălcescu au luat o atît de mare dezvoltare, iar corespondenţa în general, ca sursă de documentare, a fost complet revalorificată.

Colectivul de autori ai *Bibliografiei* a luat ca bază publicaţia de corespondenţă din 1948, doar parţial tipărită, fără însă a o menţiona: materialul existent a fost bibliografiat, dar cu unele modificări, adăugiri şi omisiuni. O confruntare a ediţiei de faţă — în care a intrat materialul din 1948, în plus şi material nou — cu bibliografia din 1953 duce la constatarea, pe de o parte, a unei complete identităţi — mai ales la restituiri de date —, iar, pe de altă parte, la unele deosebiri, în special lipsa, la prima vedere, din prezentul volum, a unui material de texte, bibliografiate de către colectivul bibliografiei din 1953. De aceea credem că este necesar să aducem cîteva precizări, mai ales în legătură cu materialul care ar părea că lipseşte în volumul de faţă.

Colecţia din 1948, cum era şi firesc, a putut procura unei bibliografii de corespondenţă un material util, publicat deja — ca şi un material de arhivă — prelucrat şi sistematizat, în plus rezultatele dobîndite în privinţa restituirilor sau completărilor, ca numele destinatarului, locul de trimitere, data de emitere, anul, luna, ziua, la scrisorile incomplete, cît şi bibliografia manuscriselor sau a editărilor anterioare. Adică toate datele edite sau inedite indispensabile unei bibliografii, căreia nu-i rămînea ca sarcină decît de a le prelua în ordinea şi în forma din colecţia din 1948 sau a le supune unei analize critice.

În baza acestor date — a căror motivare se face în aparatul critic — s-a putut trece la sistematizarea cronologică, aşa cum apare în citata colecţie. Este evident că identificarea de persoane anonime în manuscrise şi restituirile de date impun de cele mai multe ori cercetări amănunţite şi nu o dată în acest domeniu rezultatele dobîndite s-au dovedit suscep-

tibile de discuţii. *Bibliografia* a acceptat în totul identificările de destinatari; cităm următoarele cazuri: scrisoarea din *Paris, 14 octombrie 1846*, adresată unuia dintre Filipeşti, fără a se preciza anume cărui, a fost publicată la 1902 fără identificarea precisă a destinatarului şi fără an de emitere. Într-o editare corectă a trebuit restituit anul de emitere şi identificat destinatarul; s-a stabilit că este vorba de Costăchiţă N. Filipescu şi de anul *1846*, şi s-au arătat temeiurile în nota respectivă (II², p. 224). Cu aceleaşi identificări scrisoarea este menţionată în *Bibliografie*. Scrisorile din *Paris, decembrie 1849* şi din *Paris, 15 iunie 1850*, inedite pînă la 1946, au fost editate, la 1946 şi 1948, pe baza unor concepte autografe care nu conţin nici o indicaţie asupra destinatarului. Destinatarii au fost identificaţi, pentru prima, în persoana generalului J. Aupick, ambasadorul Franţei la Constantinopol, şi pentru a doua, în persoana lordului Dudley Stuart, arătîndu-se motivele în notele colecţiei din 1948 (II², p. 273—274, 286). Ambele scrisori apar bibliografiate, cu aceiaşi destinatari, fără rezerva vreunei îndoieli. Scrisorile din *Bucureşti: 2 noiembrie 1843, 7 decembrie 1843, 8 februarie 1844, 7 martie 1844, 14 martie 1844, 23 mai 1844, 30 mai 1844, 13 iunie 1844;* din *Budapesta: iunie 1846;* din *Paris: 10 august 1846, 14 septembrie 1846, 14 octombrie 1846, 7 decembrie 1847* ş.a., nu au în manuscrise loc de trimitere şi dată de emitere, ori le lipsesc numai unele dintre aceste elemente. Toate elementele de datare au fost restituite pe baza unor cercetări ale căror temeiuri sînt arătate în partea a II-a a Colecţiei din 1948, reluate, şi unele dezvoltate, în volumul de faţă. Aceleaşi locuri de emitere, an, lună, chiar şi zi de emitere sînt consemnate în *Bibliografia* citată, cu intercalarea, uneori, a acestor restituiri în paranteze drepte.

Bibliografia dă depozitul de arhivă cu indicaţia cotei de manuscrise chiar cu paginaţia filelor respective, în plus indicaţia bibliografică a primei editări la fiecare scrisoare. Ambele serii de indicaţii se găsesc în aparatul critic al colecţiei din 1948, fără specificarea filelor din manuscrise; *Bibliografia* menţine şi unele lipsuri din această colecţie; astfel, pentru scrisoarea din *Paris, 24 august 1850*, nu am dat ca primă publicare, pentru că la acea dată n-am cunoscut-o; editarea lui N. Bănescu, *Cîteva scrisori de la revoluţionarii munteni 1850*, în „Neamul românesc literar", II, 1910, nr. 48, noiembrie 28, p. 761; exact la fel şi în *Bibliografie;* şi aci această menţiune lipseşte şi în locul ei se dă ca primă editare, „Revista fundaţiilor", XIII, 1946, nr. 1, ianuarie, p. 32—33. Relev, în treacăt, că *Bibliografia* citează numele numai a trei dintre editorii de pînă la 1953: Ion Ghica, C. D. Aricescu şi Maria G. Bogdan, omite însă numele lui N. Iorga, Vintilă C. A. Rosetti, D. Onciul, N. Apostolescu, N. Cartojan, I. Bianu, G. Zane; dă în schimb, titlul lucrării respective ca şi cum n-ar avea editor, sau numai titlul publicaţiei periodice primite. Or, ultimele trei acte nu pot fi încorporate în corespondenţa propriu-zisă. Mai mult încă, se trece acest material nepublicat în 1948, şi numai procurile deoarece numai acestea sînt documente emise propriu-zis de N. Bălcescu.

Bibliografia nu consemnează cîteva scrisori deja publicate, cît şi unele scrisori, într-adevăr nepublicate, intrate în arhive după 1948, dar înainte de 1953, fapt care denotă că aceste arhive nu au fost cercetate. Astfel, sînt omise scrisorile din *Paris, 1847 octombrie* şi din *1849 decembrie*, către Paul Bataillard, scrisorile din *Belgrad, 1849 ianuarie 1/13*, şi *Londra, 1850 ianuarie 1/13*, către A. G. Golescu, ambele scrisori din *Paris, 1850 martie*, către P. Teulescu, precum şi un număr de scrisori nepublicate, intrate în arhiva Bibliotecii de Stat, *după* 1948, data publicării colecţiei de corespondenţă din 1948, dar *înainte* de 1953, data alcătuirii *Bibliografiei*, toate editate în prezentul volum.

În volumul de faţă publicăm şase scrisori către Ion Ghica din *iulie 1849;* materialul este de mult cunoscut. Comparînd textele cu datele bibliografice din *Bibliografia* din 1953 ar părea că este vorba de alt material, din cauza modului defectuos de bibliografiere. Astfel, la p. 199 se bibliografiază patru scrisori din *iulie 1849*, în ordinea succesivă a datelor respective; în primul rînd o scrisoare din *1849 iulie 6*, fără loc de trimitere, cu indicaţia bibliografică: Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*, Buc., 1889, p. 359—362; în manuscrisele lui N. Bălcescu o scrisoare cu această dată *nu există;* există o scrisoare datată *4 iulie — quatre juillet* — 1849, continuată la data de *6 iulie;* o greşeală de tipar la I. Ghica a făcut ca din 4 să iasă 14; *Bibliografia* a rupt textul în două: partea ultimă a scrisorii a considerat-o de sine stătătoare, şi a datat-o cu *6 iulie*, iar pe cealaltă a datat-o ca la Ghica — adică greşit — *14 iulie*, situînd-o în rîndul imediat următor, fără să se sesizeze că punîndu-i locul de trimitere *Pesta* — ca la I. Ghica — făcea o greşeală care se observă lesne, căci scrisoarea care urmează cu data 1/13 iulie are loc de trimitere Seghedin. Or, distanţa între Seghedin şi Pesta pune problema dacă la 1849 N. Bălcescu putea să fie într-o zi la Pesta şi a doua zi la Seghedin. Nu numai atît, într-o scrisoare către Ion Ghica spune singur că plecase la 8 iulie din Pesta, aşadar nu putea fi acolo la 14 iulie, căci nu se mai putea întoarce, Pesta fiind evacuată de trupele maghiare. A treia scrisoare bibliografiată la p. 199 are data: *1849 iulie 13 (1) — 15 (3), Szeghedin;* în manuscrisele lui N. Bălcescu o scrisoare cu data *1849 1/13—3/15 iulie, Seghedin* nu există; există una cu data *1/13 iulie, Seghedin* şi care este desigur aceea bibliografiată mai sus greşit, şi există o a doua, imediat următoare, cu data

1849 14 și 15 iulie, Seghedin menționată ca atare și în *Bibliografie*. Cercetătorul *Bibliografiei* rămîne, firește, nedumerit în fața acestor datări, căci își pune de la sine întrebarea ce l-ar fi putut face pe Bălcescu să înceapă a scrie lui Ion Ghica o scrisoare în ziua de 1/13 iulie, s-o continue în zilele de 2/14 și de 3/15 iulie și tot în ziua de 2/14 iulie să se apuce, înainte de a termina și expedia pe aceea începută la 1/13 iulie, să scrie una nouă, și s-o continue și pe aceasta, ca pe cealaltă, în ziua de 3/15 iulie!

Bibliografia — deși indică și arhiva de depozit a manuscriselor, la unele scrisori ale căror manuscrise nu existau în arhive publice la 1948 și care totuși au fost editate în 1948, după copiile aflate în colecții particulare, cum sînt: la scrisorile din *Paris, 1849 noiembrie 1*, și *1849 noiembrie 3* către A. G. Golescu — nu dă nici un fel de indicație de depozit, nu menționează nici colecția publicată în 1948, *singura* în care existau aceste scrisori publicate și în care se arată locul de depozit al manuscrisului.

În Colecția din 1948 sînt publicate șase scrisori către Paul Bataillard. După cum am arătat, manuscrisele autografe ale acestei corespondențe nu s-au putut afla și scrisorile au fost editate după copii care ne-au fost puse la dispoziție de prof. P. P. Panaitescu, după cum am arătat, și aceste copii se află și azi în păstrarea noastră [ms. negăsite în biblioteca prof. G. Zane — n. ed.]. Dintre aceste scrisori *Bibliografia* a reținut trei numai. Ca indicație a depozitului de arhivă, se dă: Biblioteca Academiei, ms. rom., pentru toate trei; or, aceste manuscrise nici autografe, nici copii *nu există* în depozitele Academiei. La scrisoarea din *Sibiu, 1848 noiembrie 22*, după ce se dă indicația greșită a depozitului, nu se dă nici o informație bibliografică privitoare la prima editare, fără să se sesizeze faptul că dacă manuscrisul nu există la depozitul indicat și nu se menționează că scrisoarea a fost deja publicată, oricine se poate întreba de unde provine atunci informația despre existența acestei scrisori. În legătură cu unele cote de depozit, semnalăm că sub cota nr. 6 566, din Biblioteca Academiei, ca loc de depozit al autografului scrisorii din *Londra, 14 ianuarie 1850*, către A. G. Golescu, nu este exactă. La data publicării bibliografiei acest manuscris nu era inventariat în registrele Academiei, el este înregistrat în Registrul de achiziții abia pe data de 9 iulie 1953.

O bibliografie de corespondență trebuie să dea fișe analitice; un scurt rezumat al conținutului este indispensabil. Cele trei cataloage se remarcă și prin modul de redactare al rezumatelor. În *Bibliografia corespondenței* lui N. Bălcescu s-a ținut seama de această exigență, dar în multe cazuri aceste rezumate nu corespund cu conținutul principal al textului, ba mai mult, rezumatul conține date pe care scrisoarea sau fragmentul bibliografiat nu le cuprinde. Astfel, bibliografiindu-se scrisoarea din *Atena, 1849 februarie 15*, i se dă ca referință bibliografică: ,,Revista Fundațiilor", Buc., VI, 1939, nr. 11, noiembrie, p. 377—379. După cum am mai arătat, această scrisoare este bibliografiată de două ori: prima dată se dă ca depozit pentru indicația Biblioteca Academiei, ms. rom., nr. 82, f. 449, unde nu există textul, ci un simplu extras în copie, de patru linii, și se adaugă referința bibliografică ,,Revista Fundațiilor", Buc., XIII, 1946, nr. 1, ianuarie, p. 23—24, iar a doua oară nu se dă nici o indicație de depozit a manuscrisului, ci numai o referință bibliografică: ,,Revista Fundațiilor", Buc., VI, 1939, nr. 11, noiembrie, p. 377—379, dar la această referință nu-i vorba despre scrisoarea propriu-zisă, ci despre o altă lucrare a lui N. Bălcescu, în cuprinsul căreia se află extrasul de patru linii, bibliografiat anterior ca reprezentînd întreaga scrisoare. Ca atare, rezumatul ei cuprinde referințe la un presupus conținut, pe care extrasul nu-l are și nici nu putea să-l aibă. Rezumatul altor scrisori denaturează fondul acestora; de pildă, cel de la scrisorile din: *Paris, 1850 iunie 15* către Dudley Stuart; din: *Paris, 1850 iulie 26* către I. Ghica etc. În unele cazuri redactarea rezumatelor este cel puțin discutabilă. Astfel, la scrisoarea bibliografiată: *1851 februarie 27, Paris*, rezumatul dat este: ,,Despre boala sa de piept și intrarea sa într-o cură"; la scrisoarea: *1851 iunie 5, Paris*, rezumatul este: ,,Nu simte nici o urmare la boala sa și va pleca în Italia..."; la scrisoarea 1851, noiembrie 27, rezumatul începe cu: ,,Se ocupă să-și caute boala...", iar la scrisoarea din *1852 martie 17, Hyères* — pentru a nu mai menționa și altele — rezumatul începe cu: ,,Despre ,,scularea" sa din pat și intenția de a porni spre țară..." (ghilimele interioare sînt ale *Bibliografiei*).

Anticipînd asupra volumului al II-lea al acestei colecții, dar în legătură cu unele materiale amintite în prezentul volum, semnalăm alte cîteva neajunsuri rezultate din imprecizionea *Bibliografiei* din 1953. Astfel, se bibliografiază ca manuscrise N. Bălcescu, manuscrise străine, ale altor autori, și se consideră nepublicate manuscrise publicate, unele de mult, altele mai recent.

Printre hîrtiile lui N. Bălcescu, aflate după moartea sa, aduse în țară sau găsite la Bălcești, sînt și multe hîrtii străine. Pe timpuri, serviciile Academiei Române au broșat în dosare, laolaltă, și manuscrisele autografe N. Bălcescu și hîrtiile altora. Aceste hîrtii străine sînt date în *Bibliografie* ca ,,opere" Bălcescu. De exemplu: ,,Însemnări despre monumente din Bucovina" (p. 216); ,,Notă de date musulmane din 1595, transformate în date creștine" (p. 217); ultima este nota pe care N. Bălcescu o cerea lui I. Ghica printr-una din

scrisorile sale și pe care I. Ghica i-o trimitea; „Listă de reacționari din județele Prahova și Teleorman" (p. 217), însemnare care i-a fost trimisă, desigur, din provincie, pe timpul cînd era în Guvernul provizoriu; „Proect pentru reorganisația dorobanților județelor"(p. 186) este manuscrisul despre care I. Ghica anunța pe N. Bălcescu că i-l trimite pentru a-l vedea, considerat greșit autograf și în *Catalogul manuscriptelor romănesci*, I, p. 176. Luîndu-se desigur după indicațiile *Bibliografiei*, unii editori s-au grăbit chiar să tipărească acest manuscris ca operă a lui N. Bălcescu (*Scrieri militare alese*, p. 535—541), ceea ce arată încă o dată consecințele unei bibliografii defectuoase.

O altă eroare des repetată este bibliografierea unor scrieri ale lui N. Bălcescu ca nepublicate, rămase prin urmare în manuscris pînă la acea dată, cînd în fapt ele sînt de mult publicate, și unele chiar în colecții foarte bine cunoscute. Astfel, cel intitulat: *Fragment dintr-o scriere avînd numai capitolele XXVII și XXVIII, în l. română și franceză;* fragmentul nu-i o scriere aparte, ci capitolele respective din scrierea *Reforma soțială la romăni*, dar pe care *Bibliografia* nu le-a identificat, cum era obligată s-o facă și ceea ce era foarte lesne. Scrierea întreagă a fost tipărită încă din 1948 (N. Bălcescu, *Opere*, II², p. 21—87) și este retipărită în ediția centenarului, ceea ce nu împiedica *Bibliografia* să adauge, la rubrica respectivă, că această lucrare a fost publicată pentru prima oară în 1953.

Instrucțiunile cu privire la strîngerea de date topografice în legătură cu luptele lui Mihai Viteazul, acele cîteva recomandări redactate de N. Bălcescu la Hyères, au fost tipărite de mult de Al. Odobescu de la 1861 și între timp retipărite; *Fragment dintr-o scriere ce cuprinde următoarele capitole: III. Starea de mijloc...*; *Două lecții de drept constituțional; Cifrul* folosit de N. Bălcescu în corespondența cu Ion Ghica; *Fragment dintr-o scriere în care se arată cît a costat pe țară (sic) revoluția si ocuparea (sic) armatele străine etc.* au fost tipărite în 1948: N. Bălcescu, *Opere*, II². De asemenea, au fost tipărite tot aci actele privitoare la procesul din 1841, existente în dosarul de la Biblioteca Academiei, nr. 1 140, date de *Bibliografie* ca nepublicate, tipărite în 1948 nu ca „opere" ale lui N. Bălcescu, așa cum sînt bibliografiate, ci în anexe ca material documentar. Nu este justificat ca într-o bibliografie a operelor lui N. Bălcescu, chiar și sub rubrica *Note, însemnări, memorii și concepte* să se introducă acte încheiate de autoritățile judecătorești *împotriva* lui N. Bălcescu, autorități care — după cum se știe — au recurs la mijloace sălbatice de anchetă, folosind și falsuri, cu atît mai mult cînd aceste acte nu sînt autografe, și cînd destule știri contemporane ne spun că semnătura lui N. Bălcescu, aflată pe unele dintre ele, a fost stoarsă prin teroare și fals. De asemenea, nu credem că într-o *Bibliografie* de „opere" își au loc mici însemnări, fișe cu extrase din diverși autori etc., toate inventariate deja în *Catalogul manuscriptelor romănesci*, alcătuit de I. Bianu. Acest material se justifică într-un catalog de manuscrise, și o lucrare de acest gen trebuie să cuprindă *toate* manuscrisele lui N. Bălcescu, dar numai manuscrisele sale.

IV. METODELE DE CIFRARE A CORESPONDENȚEI

Manuscrisele scrisorilor publicate în volumul de față sub numerele: 76—78, 83, 84, 86, 88—94, 96, 98—100, 120, 123, 128, 130, 140, 148 conțin cuvinte și pasaje cifrate. Restituirea corectă a textelor din prezenta ediție a impus editorului, printre alte sarcini, și pe aceea a unei noi descifrări a textelor cifrate. În consecință, a fost necesar de la început să se stabilească cifrurile folosite, cu diversele lor variante și chei, și să se procedeze la o analiză critică a textelor cifrate pentru a se înlătura erorile inițiale de cifrare care complicau descifrarea exactă. Restituirea corectă „în clar" a textelor cifrate trebuia făcută, cu toate dificultățile pe care le comportă, nu numai pentru faptul că în unele scrisori pasajele cele mai importante sînt în cifru, ci și pentru faptul că prima descifrare, între rînduri, la primirea corespondenței, cît și a doua, acea de la editarea lui Ion Ghica, conțin grave erori, după cum vom arăta mai jos, ceea ce a făcut ca decenii întregi să circule în publicistica noastră texte Bălcescu denaturate. Cea mai veche scrisoare cifrată este din *Negotin, 17/29 aprilie 1849*, adresată lui Ion Ghica (nr. 76), iar ultima din *Paris, 16 iulie 1850*, adresată tot lui I. Ghica (nr. 148). După cum rezultă din materialul de care dispunem, N. Bălcescu a folosit cifrarea în corespondență mai ales în timpul cît a stat în Ungaria și Transilvania, în vara anului 1849. Cifrarea era o măsură de precauție și se obișnuia în cercurile revoluționare românești încă înainte de 1848. Ion Ghica ne spune că statutele societății Frăția au fost scrise cifrat; așadar cifrarea era folosită deja în toamna anului 1843 cînd se bănuiește că au fost redactate statutele acestei societăți. Este foarte posibil că și actele societății secrete precedente, aceea întemeiată în vara anului 1840, să fi fost scrise tot în cifru. Este aproape sigur că și corespondența purtată între unii membri ai acestei societăți se făcea în limbaj convențional (G. Zane, *Mișcarea revoluționară din Țara Românească de la 1840*, p. 34). Societatea Frăția, probabil, a preluat folosirea cifrării chiar din practica societății din 1840. În tot cazul, Ion Ghica trebuie să fi cunoscut bine la acea dată scrisul cifrat. Era singurul dintre fondatorii acestei societăți secrete care frecventase în Franța societăți similare care foloseau cifruri, și chiar participase la activitatea unora dintre ele. Dealtminteri, I. Ghica avea o deosebită predilecție pentru cifrare și, după cum vom vedea, a construit o serie de cifruri pe care le-a folosit în corespondența sa. El este acela care a răspîndit în cercurile revoluționare românești folosirea scrisului cifrat; într-un anumit fel, îl putem considera profesorul de cifru al întregii generații revoluționare românești. Își învățase partenerii de corespondență cifrată să păstreze bine secretul cifrului. I. I. Filipescu, într-un moment critic și-a ascuns în gură, gata să înghită, mica foaie de hîrtie pe care însemnase cheile de cifru, de teama de a nu fi descoperite de dușmani; la 23 septembrie 1849, înștiința din Belgrad, printr-o scrisoare în parte cifrată, pe Ion Ghica, despre această întîmplare $\left(\text{BAR, Corespondență, S } \frac{71(9)}{\text{DCXI}}\right)$.

Ion Ghica în corespondența sa cu N. Bălcescu — atît cît ne este cunoscută — folosește cifrul încă din vremea revoluției, cînd, aflat la Constantinopol, comunica guvernului de la București știri în legătură cu situația politică $\left(\text{BAR, Corespondență, S } \frac{16(1)}{\text{LXIV}}\right)$; *Anul 1848*, II, p. 193, p. 716; IV, p. 349). Existența acestei corespondențe ridică problema și a unei corespondențe cifrate N. Bălcescu — Ion Ghica, din cursul celor trei luni de guvernare, corespondență care pînă în prezent nu este cunoscută.

Ion Bianu, editînd în *Amintirile* lui Ion Ghica scrisorile lui N. Bălcescu, nu s-a preocupat personal de problema descifrărilor și a lăsat-o în seama altor persoane, care au preluat necritic descifrările prime, din momentul primirii corespondenței, făcute în grabă fie de I. Ghica, fie de Ioranu sau de alți dintre românii emigrați aflați la Constantinopol, prin urmare cu multe greșeli.

Dăm mai jos un tabel comparativ cu greșelile de descifrare mai importante din ediția Ion Ghica, situînd în prima coloană textul din manuscrisele N. Bălcescu, în a doua descifrarea din Ion Ghica, în a treia descifrarea corectă din ediția de față.

...pe unde g v l a k y v C g (*Negotion, 17/29 aprilie 1849*; ms. rom., 131, f. 185).	... pe unde a trecut [bătălia] (p. 258). I.G. a confundat simbolul **Cg** = Tunes (nume propriu) din „lista de nume", cu **eq** = bătălia.	...pe unde a t r e c u t T u n e s, (nr. **76**; p. 121).
[1] [1] [3 1] g [3] [1 o b/. (*Belgrad, 27 aprilie/9mai 1849; ibidem*, f. 7).	[Oeul] a venit (p. 257). Greşeală de cifrare a lui N.B. În loc să pună [2] = m, a pus [1] = e.	O m u l a v e n i t (nr. **78**; p. 126).
...să se întoarcă curînd la r q b o b \/ (*Belgrad, 26 aprilie/8 mai 1849; ibidem*, f.1).	...să se întoarcă curînd la [Săiniţa...] (p. 249). localitate inexistentă, confuzie între **q** = *v* cu **g** = *a*,	...să se întoarcă curînd la S v i n i t z a (nr. **78**; p. 123).
Am hotărît atunci a d a l [2] [1] b o [1 [2 (\/ i e x (*ibidem*, f. 1^v^).	Am hotărît atunci a merge [înaintea lor] (p. 250).	Am hotărît atunci a **m e r g e** î n a c e s t l o c. (nr. **78**; p. 123).
...pînă i g c y m b o (*ibidem*, f. 1^v^).	...pînă la [Kurin] (p. 250) localitate inexistentă.	... pînă la K u b i n (nr. **78**; p. 123).
... înţelesesem p'acolo că C g [2] [1 [1 [1] v l a x y r a tot p'acolo ... (*ibidem*, f.2).	... înţelesesem p'acolo ca [c v(?),] care trecuse tot p'acolo... (p. 250). A doua oară I.G. nu reuşeşte să descifreze pe **Cg** = Tunes. De această dată N.B. a scris **g** neclar şi s-ar fi putut confunda cu **q**.	...înţelesesem p-acolo că Tu-n e s, c a r e t r e c u s e tot p-acolo (nr. **78**; p. 123).
q a dit à ces MM que les B n sunt foarte rău q e k y v [1 în [1 [1 [2] g v g lui. B n a lui B q în g l h a g^i^ x g q e l j b reu q e k y v [1 , qu'ils ne profiterons riens... (*Mehadia, 8/20 mai 1849; ibidem*, f. 196^v^).	Bem a dit ces MM que les Roumains sunt foarte rău văzuţi în armata lui [Bn a lui By în Ardeal cu] ...qu'ils ne profiterons riens... (p. 270).	B e m a dit à ces MM que les R o u m a i n s sînt foarte rău v ă z u ţ i, în a r m a t a maghiară din Ardeal, că şi ei v o r fi rău v ă z u ţ i, qu'ils ne profiterons rien... ne (descifrare probabilă). (nr. **84**; p. 134).
	I.G. n-a reuşit să descifreze pasajul din cauza că N.B. a cifrat defectuos.	

... vor a face c x cu (ds. + dt), cu d g și cu d j. *(Debrețin, 3 iunie 1849; ibidem*, f. 201).	...vor a face confederație cu Valachia mare și Valachia mică cu Moldavia și cu Serbia. (p. 276). I.G. a descifrat greșit **dj** = Serbia; Serbia nici nu figurează pe lista de nume.	...vor a face c o n f e d e r a ț i a cu V a l a h i a m a r e ș i V a l a h i a m i c ă, cu M o l d o v a și cu L e h i a. (nr. **88**; p. 138).
... și b o /c ͻ, g *bk* 1 2 *dn* x y/r 1 b x g dj ... *(Pesta, 6 iunie 1859; ibidem*, f. 210).	...și invasia muscalilor în Orșova cum și revoluția Bem Lehia (?) (p. 284). prima greșeală **dn**=Orșova se datorește cifrării greșite a lui N. B., care a cifrat **dn** în loc de **do** = T r a n s i l v a n i a și descifrării greșite a lui I. G. a doua, transcrierea lui **g dj** = a L e h i e i prin *Bem Lehia* se datorește faptului că I.G. a confundat litera **g** = *a*, cu **q** = *Bem*.	...ș i i n v a z i a m u s c a l i l o r în T r a n s i l v a n i a cum și r e v o l u ț i a L e h i e i... (nr. **89**; p 142).
...partidele care s'or r j 1 c ,/,) *dn* q e l j 1 g i a *dz*. *D r* chiar se vor împărți între dînșii ... *(ibidem*, f. 210)	...partidele, care vor sfîșia în Semere(?) vor fi ale naționalității u n g u r e ș t i chiar se vor împărți între dînșii ...(p. 285). Cifrări greșite ale lui N. B. și descifrarea mecanică a lui I. G.	...partidele care s-or s f î ș i a în T r a n s i l v a n i a v o r f i a l e n a ț i o n a l i t ă ț i l o r. U n g u r i i chiar se vor împărți între dînșii (nr. **89**; p. 142).
... să faci x o y e r 2 y/ ... i y 1 *b c (ibidem*, f. 210v).	...să faci cunoscut ...lui Negri (p. 286). Pe ms. descifrat corect „*negru*"; s-a greșit probabil la copiat.	...să faci c u n o s c u t [...] l u i G o l e s c u N e g r u. (nr. **89**; p. 142).
... a face x a)x a r 1 b, la e a și b y. *(Pesta, 14 iunie 1849; ibidem*, f. 277).	...a face concesii la austrieci și la români (p. 299). greșeala datorită cifrării lui N. Bălcescu **e a** = a u s t r i e c i în loc de **c a** = s l a v i.	... a face c o n c e s i i la s l a v i și r o m â n i. (nr. **90**; p. 145).

...a m g/~ 1 | s a e a i g G ö y r. *(ibidem, f. 277).*	...a bătut pe austriaci la |Anus.| (p. 298). Györ — scris greșit de N. B. Göyr — era scris în clar; I.G. crezînd că este cifrat, a procedat la descifrarea unui cuvînt scris în clar!	...a bătut pe austriecă la Györ (nr. **90**; p. 145).
Generalul Guyon... *(Pesta, 13—15 iunie 1849; ibidem,* f. 223ᵛ).	Generalul |Asunj| (?) (p. 316). Aceeași greșeală ca și în cazul precedent.	Generalul Guyon (nr. **91**; p. 149).
Protocolul făcut la b o... de / / 1 | / (| 1 și x \/) / ◡) / (2 | b... *(Pesta, 29 iunie 1849; ibidem,* f. 230ᵛ).	Protocolul făcut la Paris [...] de |Malali (?)| și Czartoriski... (p. 329). Greșeala se datorește în parte și cifrării neclare.	Protocolul făcut la P a r i s ...] de T e l e k i și C z a t o r y s k i (nr. **93**; p. 151).
... sunt/ | 1) /) | 1 b g l o y i | 1 m a) \ 1 | | 1. *(Pesta, 1 iulie 1849; ibidem,* f. 244ᵛ).	...sunt |tărâți|, iar nu liberali (p. 342).	... sînt t i r a n i i a r n u l i b e r a l i (nr. **94**; p. 153).
... vrea să trimiță i g q | 1 hbo◠ | 1) \ ca să rxu | 1 /m | 1 | xy *b v.* *(Pesta, 6 iulie 1849; ibidem,* f. 367).	...vrea să trimită la Vidin |lume| ca să schimbe cu puscile. (p. 360).	...vrea să trimiță la V i d i n l i r e ca s ă s c h i m b e c u p u ș t i. (nr. **96**; p. 161).
... cîte /) \ | 1 reprezentați d-aceste (/ (\ ) / / | 1 , :) ◡ / ,) | 1 , ~) ◡ ~) | 1, 1 | ◡ ◠ ◡) | 1 ,) ~ ((, — ◡ ◠ \ / | 1,) | 1 / ◡) /) | 1, (◠ ') | 1 | 1 ◠ ~ ◠ ~ ◠ ~ | 1 *(Paris, 26 ianuarie, 1850; ibidem,* f. 54ᵛ).	...cîte trei representanți de aceste șase nații: români, unguri, poloni, ruși, bohemi și |turci|; slavii sudului. (p. 459).	...cîte t r e i reprezentanți de aceste ș a s e n a ț i i: r o m â n i, u n g u r i, p o l o n i r u s s i, b o h e m i și m o r a v i, s l a v i i s u d u l u i. (nr. **123** p. 199).
...prin tine la (/), \ ◠ / /,) \ aci *(Paris, 16 iulie 1850; ibidem,* f. 74—74ᵛ).	...prin tine la |Savie (?)| aci (p. 536).	... prin tine l a s ă v i e la m i n e a c i. (nr. 148; p. 234).

Greșelile de descifrare ale lui I. Ghica sînt explicabile dacă ținem seama de dificultățile inerente unei atare operații, cu atît mai mult cu cît era vorba și de cifrări defectuoase. Nu o dată destinatarul unei corespondențe cifrate nu putea descifra pasaje întregi. La 14 iunie 1849, N. Bălcescu cerea lui I. Ghica să cifreze corect: „Cînd cifrezi mă rog s-o faci mai bine, adecă fără greșeli și să deosibești cuvintele", ceea ce înseamnă că întîmpinase greutăți la descifrarea unor texte (nr. 90, p. 147). I. Ghica care, pare-se, cifra mai mult ca toți ceilalți emigrați, punea în încurcătură și pe alții. Cam în aceeași vreme, Al. C. Golescu Albu îi cerea să-descifreze un text cifrat pe care i-l transcria: „voici les hérogliphes que je n'ai pu déchif-frer" (BAR, Corespondența, S $\frac{24}{DCXV}$). De fapt, Al. C. Golescu, pare-se, nu era prea îndemînatic în descifrări sau poate nu avea la el cifrul pe care îl folosise I. Ghica — varianta 4 din metoda a doua expusă mai jos — căci descifrarea textului nu este prea complicată.

Descifrarea corectă și prin urmare o editare științifică de texte este posibilă numai dacă în prealabil metodele de cifrare sînt analizate atît în principiul lor, cît și în modul în care le aplică cel care le folosește. Analiza textelor cifrate din corespondență, precum și unele materiale de cifru păstrate printre hîrtiile lui N. Bălcescu — I. Ghica, ne descoperă patru metode de cifrare, unele cu diferite variante și anume:

1. înlocuirea cuvintelor — în mare parte nume de persoane sau localități — prin una sau două litere ale alfabetului (simboluri);
2. înlocuirea literelor prin semne convenționale;
3. intervertirea ordinei alfabetice a literelor;
4. înlocuirea literelor prin figuri liniare numerotate sau numai prin cifre însoțite de punct sau virgulă.

Prima metodă este denumită în corespondența N. Bălcescu — I. Ghica: *Lista de nume*.

Fiecare dintre aceste patru metode de cifrare este susceptibilă de a avea variante. Multe dintre variante au fost imaginate de I. Ghica; unele au fost făcute împreună cu N. Bălcescu sau chiar de N. Bălcescu singur. Astfel *Lista de nume* a fost alcătuită împreună și apoi completată de N. Bălcescu, conform cu cerințele momentului.

Primele 85 cuvinte din listă, așezate în ordine alfabetică, cuprind nume de persoane, localități, termeni militari, politici etc. de care Bălcescu și Ghica credeau că vor avea nevoie în corespondența lor secretă. Celelalte 43 cuvinte, adăugate ulterior de N. Bălcescu, în timpul campaniei din Transilvania și Ungaria, cuprind aceleași categorii de cuvinte, așezate, de asemenea, în ordine alfabetică, începînd cu litera **a**. Bălcescu a introdus în această listă numele unor persoane cu care luase legătură în acel timp și cuvinte care se întîlneau mai des în scrisorile lui și pentru simplificarea cifrării le dădea un simbol.

În legătură cu această listă, N. Bălcescu scria prietenului său la Constantinopol: „vezi alăturata listă de numiri pe care o vei adăoga la cealaltă făcută de noi acolo" *(Debrețin, 3 iunie 1849*, nr. 88; p. 138).

Bălcescu trimitea lui I. Ghica lista cifrată, folosind la cifrarea fiecărui cuvînt toate celelalte trei cifruri pe care le întrebuința în corespondența cu I. Ghica.

LISTA DE NUME — Nr. 1 — ÎNTOCMITĂ DE N. BĂLCESCU ȘI I. GHICA LA CONSTANTINOPOL

agent	a
Alecsandri	b
ambasador	c
Aupick	d
Bălcescul C.	e
Bălcescul N.	f
Baritz	g
Bărlad	h
Beligrad	i
Bălăceanu	j
Bibescu	k
boer	l
Bolintineanu	m
Botoșani	n
Brăila	o
Brașov	p
Bem	q
Brătianu D.	r
Brătianu I.	s
București	t
Buzeu	u
cabinet	v
Cîmpulung	x
Canning	y
Cantacuzino	z
Caracal	aa
conspirație	ab
Constantinopol	ac
Cotzebue	ad
Craiova	ae
Crețulescu C.	af
Crețulescu N.	ag
Czaika	ah
Deivos	ai
Duhamel	aj
Dembinski	ak
Eassi	al
Elacici	am
Emin Efendi	an
Eliad	ao

Filipescu C. . . . . ap
Filipescu I. . . . . aq
Focșani . . . . ar
Francfort . . . . as
Francia . . . . at
Fuat Efendi . . . . au
Germania . . . . av
Giurgiu . . . . ax
Ghica I. . . . . ay
Golescu N. . . . . az
Golescu St. . . . . ba
Golescu Albu . . . . bb
Golescu Negru . . . . bc
împ. Niculae . . . . bd
Laurianu . . . . be
leah . . . . bf
Londra . . . . bg
Magheru . . . . bh
Majorescu . . . . bi
Mavru . . . . bj
Muscali . . . . bk
Monti . . . . bl
Negri . . . . bm
Orșova . . . . bn
Paris . . . . bo
Petersburg . . . . bp
Piatra . . . . bq
Pitești . . . . br
Ploești . . . . bs
praf de pușcă . . . . bt
propagandă . . . . bu
pușți . . . . bv
revoluție . . . . bx
Rumîn . . . . by
Sibiu . . . . bz
slav . . . . ca
sultanu . . . . cb
Tecco cc
Tell . . . . cd
Tîrgoviște . . . . ce
Titoff . . . . cf
Tunes . . . . cg
tunuri . . . . ch
vezir ci
Viena . . . . cj

LISTA DE NUME — Nr. 2 — COMPLETARE LA PRIMA; ÎNTOCMITĂ DE N. BĂLCESCU ÎN TRANSILVANIA

a n d r a s y
g o h l |1| p k . . . . ck

a c s e n t i
g x r |1|)./., ... cl

a r t i l e r i e
)/ ‘⌒\), / . . . . cm

a j u t o r
g n y v e l . . . . cn

b a n a t
2| g o |1 . . . . co

b a t a l i o n
m g 1|′ i b e |2 . . . . cp

b a t a l i e
m g 1/ g i b |1| . . . . cq

b a t i a n i
2| g b′), ... cr

b r i g a d a
m l b t g h |1 . . . . cs

b r y s z a n o v s k i
m l p r k g |2 |1| q |3| c |1 . . ct

c a v a l e r i e
x g q |1 i a),\ . . . . cu

c o m p a n i e
x e d s g |2 b a cv

c o n f e d e r a t i e
x |1| o j a h |1| l g/, a cx

d e p u t a t i i a
h a s y /, 1|, b g . . . . cy

d i v i s i o n
h b q b r |1 e o . . . . cz

e s c a d r o n
\` (◡ / ⌒) v) . . . . da

g a l i t i a
◡′⌒′/ |1 g . . . . db

i a n c u
n g o |2| |3| . . . . dc

i n f a n t e r i a
b o j g)/\ ), |1 . . . . dd

k o s u t h
c e r y v u . . . . de

l e g i o n a
1| at |1 e)′ . . . . df

m o l d o v a
/ˇ⌒ he)! . . . . g

moldoveanu
/ᵛ⌒ h [1]) [1] g) ~ . . . . dh

murgu
dy) ⌣ ~ . . . . di

lehia
[1] a [1] b g . . . . dj

pesta
[1] a (/' . . . . dk

regiment
[1] a t b d [1]) . . . . dl

skender
r c [1]) [2]) . . . . dm

semere
[3] a /') \ . . . . dn

transilvania
/).') r, ⌒)), / . . . . do

tractat
/⌒ ' ⌣ /'/ . . . . dp

ungariea
~) t g) [1] a g . . . . dq

unguri
~) t y) [1] . . . . dr

valăhia mare
) ' ⌒ ' ⌒ , '/ ∋ \ . . . . ds

valahia mică
idem /, x g . . . . dt

boliaco
m e ⌒ , ⌣ v . . . . du

giorgei
t [1] v) [2] [1] ⌒ . . . . dv

visocki
) , (v ⌣ [2] b . . . . dx

știrbei
(,)) m' [1] . . . . dy

naționalitate
)' /' ⌣ [2] g [1] [1] /' va . . . . dz

austriaci
gy (/ 1, , / [1] . . . . ea

guvernu magiar
t y q a l o y / , t b ,) . . . . eb

nație
)' /) . . . . ee

N. Bălcescu a folosit lista nr. 1 încă din prima scrisoare cifrată pe care o cunoaștem, acea din [*Negotin*] *17/29 aprilie [1849]*. Astfel cifrează: Orșova (bn), Bem (q), Dembinski (ak), Bălăceanu (j), Belgrad (i), Negri (bm), Alecsandri (b), Filipescu I. (aq).

Lista nr. 2 începe s-o folosească abia din 3 *iunie 1849* cifrînd: Andrassi (ck), confederație (cx), Valahia Mare (ds), Valahia Mică (dt), Moldova (dg), Batiani (cr), Semere (dn) etc., cînd îi trimite lui I. Ghica și lista suplimentară de nume. Continuă să folosească listele pînă la scrisoarea din *Orșova, 15 august 1849*. După această dată nu le mai folosește pentru că după cum reiese din scrisoarea trimisă din *Londra, 1/13 ianuarie 1850* le arsese în Transilvania.

Folosirea simbolurilor în loc de cuvinte era un sistem comod de cifrare, dar prezenta unele dezavantaje: fiecare din partenerii de cifru trebuia să fie în posesia listei, iar odată lista pierdută, corespondența cifrată nu mai putea fi asigurată.

În afară de aceste liste de nume, N. Bălcescu a folosit în corespondența sa cu I. Ghica — după cum am mai arătat — alte trei metode de cifrare.

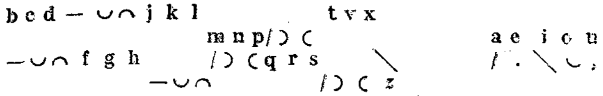
Prima constă în înlocuirea literelor alfabetului prin semne convenționale, metodă cunoscută în criptografie sub denumirea de metoda lui Iulius Caesar. Folosind aceleași semne, dar atribuindu-le alte valori, se pot obține diferite variante. Din manuscrisele N. Bălcescu — I. Ghica cunoaștem următoarele:

1) b c d f g h j k l m n p q r s t v x z — a e i o u y
— ⌣ ⌒ — ⌣ ⌒ — ⌣ ⌒ /) (/) (/) (\ — / \ , ⌣ ~ ∈

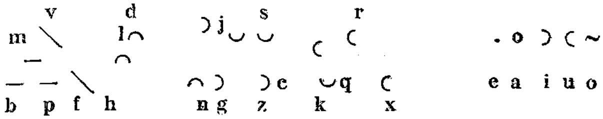
2) b z c x d v f t g s h r q j p n k m l — a e i o u y
— ⌒ ⌣ — ⌒ ⌣ — ⌒ ⌣ /) (/) (/) (\ — + — × 0 = >

(BAR, ms. rom., 131).

3)

4)

(*Ibidem*, Arh. Ion Ghica, VIII[1]. Varia—1).

Variantele 1 și 3 au aceleași semne pentru consonante însă pentru vocale semnele sînt diferite. N. Bălcescu a folosit în corespondența cu Ghica varianta 1.

Această metodă de cifrare era indiscutabil mult mai sigură decît precedenta pentru că se putea folosi din memorie fără a mai avea nevoie de a păstra cifrul notat. Bălcescu îl știa pe de rost și în acest sens îi scria lui Ion Ghica din *Londra, la* 1/13 *ianuarie* 1850 : „În scrisoarea ta de la 12 și 15 dec., mi-ai scris multe cifrate, pe care în parte numai le-am înțeles, din pricină că cifra ce aveam cu tine am ars-o în Transilvaniea, de aceea să nu-mi mai scrii decît numai cu cifrul acesta: – ◡⌒ – ◡⌒ /) etc. acesta numai îl țiu minte". (p. 196). Dar acest cifru prezenta în schimb dezavantajul că dădea loc ușor la greșeli, căci din moment ce semnul convențional nu era situat în scrisoare pe linia meridiană convenită, se cifra greșit, o literă confundîndu-se cu alta. Astfel Ghica descifrează cuvîntul /◡) /) |_1 = m o r a v i, prin /~) ◡, = |turci| din cauza confuziei printre altele între / = m și / = t(nr. 123); sau / |_1) /) |_1 = t i r a n i prin /|1_), /|_1 = |tiriți| și altele.

Următoarea metodă, cunoscută în criptografie sub numirea de metoda substituirii simple, constă din intervertirea ordinei alfabetice a literelor.

Astfel *a* este înlocuit prin **e, m, t** etc., *b* prin **a, c, e** etc. Între manuscrisele N. Bălcescu — I. Ghica se găsește un număr mare de variante și anume:

Alexandri-Bălăceanu

1) *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z*
g m x h a j t u b n c i d o e s f l r v y q z p k

Androne

2) *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z*
p l y f m k t b v a x g z c r i n e u h j s d q o

Golescu Albu

3) *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z*
d f h n p l z t q s j c a o r u e x b g k y m i v

Grant-Negri-Ioranu

4) *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z*
g m x h a k n z b u p i t o e s d l r v y q f c j

Filipescu-N. Catargiu

5) *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z*
r z g q t m p v k s a d y b x e n e u j o i l h f

Paleologu-Bolliac

6) *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z*
m t p g k z a d n r x s y u e c v b f q l i o j h

(BAR, ms. rom., 131).

7) *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z*
g m x h a j t u b n e i d o e s f l r v y q z p k

8) *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z*
e i k m o q a d l f z r b j n y v s p g h t e u x

9) *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z*
m q g v p x s n z k o c u b y e r l h a f j d t i

10) *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z*
t n l x p u c s z v j r a h k e b q g y m d f o i

11) *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z*
l s b z t p r c f f̂ j k h w d x g ĝ m n d̂ ê b̂ î t̂

12) *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z*
r k x l+q+d o+u s+t+y+b p f c z a m g v e h n j i

13) *a b c d e f g h i j k m n o p q r s t u v x y z*
q l u f o n s v z y b d r x g m e a i j h t c k p

Poujade

14) *a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v x y z*
g b s r e t a f u q j h x o k k y d w l i m e n z p

(*Ibidem*, Arh. Ion Ghica VIII[1], Varia —1).

În varianta 11, după cum reiese din nota lui I. Ghica, vocalele se adaugă la cifrare pentru a induce în eroare pe acel ce ar vrea să descifreze textul; ele nu au un corespondent în alfabetul „în clar", în care toate literele, atît consonante cît și vocale, sînt redate numai prin consonante, simple sau cu semne diacritice.

De exemplu:

h h t a R e f a b l e
Mme — G — i — ca —
S a d̂ b c l eĝ t i m n a
B — ucha — re — s t —

Aceste multiple variante arată că emigrația, adoptînd și această metodă de cifrare, nu s-a mărginit la o singură variantă. Aceeași variantă era folosită în grupuri restrînse, două trei persoane, N. Bălcescu — I. Ghica, N. Bălcescu — I.I. Filipescu, Grant — Negri — Ioranu, Paleologu — Bolliac etc. Existența unui mare număr de variante — căci afară de cele 14 date mai sus, se constată și altele — credem că se poate explica atît prin faptul că era vorba despre un cifru ușor de construit, dar și prin acela că înmulțind numărul de variante, secretul în general al cifrării putea să fie mai bine garantat. Dar și acest cifru avea dezavantajul că nu se putea folosi decît în mod cu totul excepțional din memorie și că partenerii care îl foloseau trebuia să aibă în permanență asupra lor micul cod convenit. N. Bălcescu, în corespondența sa cu I. Ghica, a folosit exclusiv varianta 1; celelalte variante fiind folosite de I. Ghica în corespondența cu alți emigrați.

A treia metodă ne pune în fața unui nou mod de cifrare, ceva mai complicat, în care se folosește un cuvînt *cheie*. Este o metodă răspîndită în societățile secrete. Literele alfabetului, începînd cu cele care sînt cuprinse în cuvîntul cheie, se așează succesiv în despărțiturile formate prin întretăierea a două linii paralele verticale, perpendiculare pe alte două linii paralele orizontale. Prin cifre de la 1 la 3 se indică locul literei în fiecare despărțitură.

Printre manuscrisele lui N. Bălcescu găsim variante cu următoarele cuvinte cheie: Philoater, Monarchie, Campineanou și Imperatul. În manuscrisele lui Ion Ghica mai găsim variantele cu cheia: Philoruman, Il Sera Bon, Armonie etc.

N. Bălcescu în corespondența cu I. Ghica a folosit cheia Philoater.

1) Cheia Philoater

P b q	H c s	I d u
L f v	O g x	A j y
T k z	E m	R n

astfel: 1 | = p; 2 | = b; 3 | = q; | 1 | = h; | 2 | = c; | 3 | = s; | 1 = l; | 2 = d; | 3 =

2) Cheia Campineanou

C b r	A d s	M f t
P g v	I h x	N j y
E k z	O l	U q

3) Cheia Monarchie

M b s	O d t	N f u
A g v	R j x	C k y
H l z	I p	E q

4) Cheia Imperatul

I b o	M c q	P d s
E f v	R g x	A h y
T j z	U k	L n

5) Cheia Philoruman

P N q	H b s	I c t
L d v	O e x	R f y
U g z	M j	A k

6) Cheia Il Sera Bon

I c q	L d t	S f u
E g v	R h x	A j y
B k z	O m	N p

7) Cheia Armonie(kl)

A b p	R c q	M d s
O f t	N g u	I h v
E j x	K y	L z

Altă variantă care se bazează pe același principiu, însă în care literele sînt înlocuite prin cifre fără cheie, este următoarea:

a	*b*	*c*	*d*	*e*	*f*	*g*	*h*	*i j*	*k*	*l*	*m*	*n*	*o*	*p*	*q*	*r*	*s*	*t*	*u*	*v*	*x*	*y*	*z*
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24

1	5	3	14.	1.6	.11	20..	23..	21..
4	2	6	1.0	1.2	1.8	..22	..24	..19
8	9	7	15	13	17			

Această a treia metodă, în diverse variante, este folosită frecvent de Ion Ghica în corespondența sa cu alți emigrați. O folosește și în corespondența cu Ion Bălăceanu.BAR posedă o bogată arhivă Ion Ghica — Ion Bălăceanu, folosită în notele de față în măsura în care interesa corespondența lui N. Bălcescu, dar în general neutilizată încă. Din corespondența cuprinsă, unele scrisori din epoca revoluției și chiar de mai tîrziu au fragmente cifrate. În special este folosit acest ultim cifru cu cheia: *philoater, il sera bon, philoruman* (BAR, Corespondența Ion Ghica).

În general, în corespondența sa cu I. Ghica, Bălcescu folosește rar o singură metodă de cifrare. De obicei folosește două sau chiar trei cifruri la cifrarea unui cuvînt. Aceasta, firește,

ca o precauţiune în plus pentru păstrarea secretului. Astfel, în scrisoarea din *28 aprilie/8 mai 1849*, cuvîntul M i l a n o v a z este cifrat d b i g |2 |1| 3| |1 \ folosind 3 metode deodată; un rînd mai jos, cuvîntul O r ş o v a este cifrat cu **bn**, adică folosind simbolul din lista de nume. Cuvîntul S k e n d e r este cifrat |3| 2| |1|)⌒\ adică cu două metode. În scrisoarea din *17/29 mai 1849*, cuvîntul l e g i o n a este cifrat 1| a t b e)/ deci cu trei metode; cuvîntul u n g u r i i cifrat |3 |2 |2.| y |1 |1 |1 numai cu două. În scrisoarea din *3 iunie 1849*, numele K o s s u t h, B a t t h y á n y şi S z e m e r e sînt cifrate **de**, **er** şi **dn**, conform cu lista de nume. În scrisoarea din *14 iunie 1849*, cuvîntul P r e s b u r g este cifrat s)\(m y |1 t, deci folosind iarăşi toate trei metode.

Folosirea combinată a cifrurilor era într-adevăr o măsură utilă, dar în acelaşi timp şi o sursă principală de erori de criptografiere. În scrisorile lui N. Bălcescu se întîlnesc destule greşeli ca: omisiuni, substituiri sau adăugiri de litere, repetiţii de cuvinte etc. ceea ce complică descifrarea corectă, cu atît mai mult cu cît grafia scrisorilor cifrate, redactate mai întotdeauna grăbit, în plin război, este de multe ori insuficient de clară.

Cifrarea era o operaţiune care — comparativ cu scrisul obişnuit — cerea timp şi răbdare. În plus, practicată pe o scară mai largă, devenea şi obositoare. N. Bălcescu, cifrîndu-şi scrisorile trebuie să fi obosit de multe ori. Într-una dintre scrisorile către I. Ghica o mărturiseşte chiar. La sfîrşitul lungii scrisori, începută la 6 iunie la Pesta, îi scria astfel lui Ghica — în parte glumind: „Aci mă mai opresc, căci sînt ostenit şi crez şi că tu te-ai ostenit decifrînd, şi m-ai dat dracului pe mine şi depeşele mele de mai multe ori" (nr. **89**, p. 143). În fapt nu se oprea, ci mai adăuga o serie de ştiri, în parte transcrise cifrat. Interesul acestui mod de corespondenţă — recunoscut anevoios — era, fireşte, păstrarea secretului. În condiţiile luptei revoluţionare, care se oglindeşte în această corespondenţă, cifrarea apare ca o armă de luptă; cifrarea trebuia să lipsească pe agenţii reacţiunii din ţară sau pe ai contrarevoluţiei, de orişiunde, de anumite informaţii pe care le-ar fi putut obţine, prin intermediul corespondenţei „în clar", în cazul cînd aceasta — atît de mult căutată întotdeauna — ar fi fost prinsă. Tocmai de aceea cifrarea este o precauţie constantă a multor emigraţi din epocă, români şi străini. În ceea ce priveşte emigraţia română, putem spune că cifrarea a fost chiar organizată şi bine organizată. Sediul corespondenţei cifrate a fost Constantinopol, şi organizatorul său principal trebuie socotit Ion Ghica. Deprinsă la Frăţia şi poate chiar mai înainte, cifrarea a căpătat o mare extindere odată cu izbucnirea revoluţiei şi apoi în emigraţie.

A satisfăcut oare criptografierea folosită în această corespondenţă exigenţele care au reclamat-o? Probabil că da, dar nu credem că întotdeauna.

Întrebuinţarea concomitentă a mai multor metode de cifrare indică limpede, pe de o parte, lipsa de siguranţă într-o singură metodă de cifrare, iar pe de alta, grija de a acoperi cît mai bine posibil comunicările făcute secret. Trebuie să adăugăm însă, că şi aşa chiar, descifrarea fără cifru sau cheie de cifru — cel puţin a unor pasaje — era cu putinţă dacă scrisoarea cădea în mîna unor persoane orientate în probleme de criptografie. Aceasta atît pentru motivul că unele dintre metodele folosite erau relativ simple, cît şi pentru motivul că uneori, corespondenţa în care alternează prea mult scrisul „în clar" cu cel cifrat — cum este acea a lui N. Bălcescu — lasă, tocmai prin aceste alternanţe, posibilitatea descifrării, fără „cifru" sau „cheie". N. Bălcescu, însuşi, mărturiseşte că ar fi putut descifra o scrisoare cifrată fără a fi avut cheia. În scrisoarea din Orşova, *15 august 1849*, adresată lui I. I. Filipescu, îi scrie printre altele că a primit scrisoarea acestuia din 21 iulie, dar că n-a putut-o citi, neavînd cheia cifrului; adaugă că ar fi reuşit s-o facă şi fără cheie, dar n-a avut timp (nr. **101**). Pasajul acesta relevă faptul că secretul cifrării putea fi descoperit şi de cei ce nu aveau cheia, dar erau introduşi în această materie. De aici, precauţia pe care o luau emigraţii folosind diferite metode de cifrare, pe care pînă azi le cunoaştem numai în parte.

În textele de faţă, pasajele cifrate sînt culese *rărit*, pentru ca cititorul să-şi poată da seama ce anume a cifrat N. Bălcescu şi ce importanţă atribuia el — prin cifrare — unora dintre ştirile pe care le comunica lui I. Ghica.

(Cf. N. Bălcescu, *Opere*, II[2], *Note şi materiale: Texte criptografiate*, p. 197—209; Elena G. Zane, *Criptografia în corespondenţa revoluţionarilor români de la 1848. Contribuţii la istoria scrisului la noi*, în *Studii şi cercetări de bibliologie*, II, 1957, p. 289—299; André Lange şi E. A. Soudart, *Traité de cryptographie*, Paris, 1925).

V. MATERIALE PRIVITOARE LA CORESPONDENȚĂ, BIBLIOGRAFIE, NOTE, DOCUMENTE

1

(p. 35)

Arh. Stat. Buc., Min. de Război, 108/1837, f. 147—148; formular obișnuit în epocă pentru cererea de înrolare în corpul „volintirilor nobili"; scris și semnat de altă mînă, certificarea de primire a atestaturilor și semnătura: autograf N. Bălcescu.

Ediții

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, ediție critică de G. Zane, Buc., 1962, p. 35—36; 1964, p. 35—36.

Horia Nestorescu-Bălcești, *Nicolae Bălcescu. Contribuții biobibliografice*, Buc., 1971, p. 84 (203.1).

[1] Cererea este nedatată; am datat-o conform cu data de înregistrare; data de primire: *iunie 13, 1838;* Jurnal obștesc nr. 3 143, f. 147; *Rezoluție:* „să se întrebe secretariatul"; mențiune: „s-a scris secretariat, nr. 1 128"; la 17 iunie 1838, cu nr. 1 497 Secretariatul Statului răspunde că Barbu Bălcescu este trecut în arhondologia statului cu rang de pitar. După alte acte oficiale înrolarea lui N. Bălcescu a fost admisă pe data de 8 iulie 1838, adică după ce a sosit răspunsul de la Secretariat.

[2] I s-a acordat gradul de iuncăr și a fost repartizat la escadronul 3. În acest grad și în acest escadron a rămas pînă la ștergerea sa din controalele oștirii. Iuncării fac parte din gradele inferioare (Arh. Stat. Buc. Min. de Războiu, dos. nr. 50/1839. *Catastih de toate cinurile de jos ale escadroanelor de cavalerie așezate pe rîndul vechimii pe județe*, f. 36^{v}, 37^{v}; N. Bălcescu este dat cu vechimea din 8 iulie 1838, și ca originar din București). În anul următor, la 23 mai, comandamentul escadroanelor de cavalerie se adresează șefului oștirii — marelui spătar C. Ghica — și-i cere să intervină ca N. Bălcescu să poată merge în Austria, „pentru a face o cură la apele minerale", pe timp de două luni. Domnitorul aprobă raportul, care specifica Mehadia ca localitate de cură (Ibidem, dos. nr. 5/1839. *Delă pentru feluri de corespondențe*, f. 424—425; dos. nr. 2/1839, t. 127). În toamana lui 1840, Bălcescu era arestat fiind implicat în mișcarea revoluționară, recent descoperită. La 21 februarie 1841 era scos din oștire. Șeful oștirii, dădea următorul ordin:

Nr. 6. Februarie 21.

Iuncărul din cavalerie Nicolae Bălcescu să sloboade din slujbă pentru care se face cunoscut spre a să ștergere din catastișe.

C. Ghica

(Arh. Stat. Buc., Min. de Războiu, dos. nr. 93/1841, f. 42^{v}; despre înrolarea în oștire, arestarea și radierea din controalele armatei a lui N. Bălcescu: G. Zane, *Mișcarea revoluționară de la 1840 din Țara Românească*, în „Studii și materiale de istorie modernă", III, 1963, p. 188—313; idem, *N. Bălcescu. Opera. Omul. Epoca*, Buc., 1977, p. 139—219.

2

(p 35—36)

BAR, Corespondență, S $\frac{3(1)}{\text{DCVIII}}$; autograf; chirilic.

Ediții

N. Bălcescu, *Corespondență inedită. 1843—1851*, publ. de G. Zane în „Revista fundațiilor", XIII, 1946, nr. 1, ianuarie, p. 3—4.

N. Bălcescu, *Opere. Scrisori și scrieri inedite*, ed. critică adnotată cu o introducere de G. Zane, t. II$^{1-2}$, Buc., 1948, t. II^{1}, p. 27—28.

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, Buc., 1957, p. 555; reproducere parțială (p. 36, r 1—8 *lipsește* Iubite... îndărăt//13 — 22 *lipsește* nu ... monotonia // 30 — 45 *lipsește* Cînd... Album //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 37—38; 1964, p. 37—38.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 66 (179.1), p. 68 (181.1), p. 81 (198.1), p. 84 (203.2).

[1] *Albumul* este probabil revista proiectată la Iași de V. Alecsandri, P. Balș, I. Ghica și M. Kogălniceanu și care va apare curînd cu numele pe care nu-l poate menține de „Propășirea". După cîte rezultă din informația din text, numele inițial al revistei trebuia să fie „Album, Album literar". Că este vorba despre un titlu la care s-a renunțat, socotit desigur prea puțin sugestiv, rezultă din faptul că publicația periodică din București, considerată ca o continuatoare a „Propășirei", apare cu titlul de „Album științificu și literaru", 1847, nr. 1 din 9 februarie și nr. 2 din 16 februarie cu un supliment.

Publicarea unei reviste comune, de către moldoveni și munteni, fusese discutată la București și, desigur, și la Iași. Inițiativa „Propășirii", pare-se, ar veni de la București. Într-o scrisoare din 28 octombrie 1842, I. Voinescu, informat despre apropiata apariție a unei reviste la Iași, comunica lui Ion Ghica satisfacția pe care o are că la Iași se va realiza revista proiectată la București, BAR, Corespondență, S $\frac{68\ (1)}{\text{DCXXIII}}$. N-ar fi exclus ca referința din textul lui N. Bălcescu să privească o publicație a lui M. Kogălniceanu — rămasă necunoscută — și din care chiar ar fi apărut un număr sau două. În 1844, M. Kogălniceanu, adresîndu-se lui Ion Ghica și solicitîndu-i sprijin material pentru susținerea „Propășirii", îi exprima îngrijorarea că: „*Le Progrès* ne subisse le même sort que *l'Albume* dont le retard n'est provenu, que parce'que, vû le manque de fonds, je n'était pas à meme de faire les avances de frais d'impressions", BAR, Corespondență, S $\frac{25\ (10)}{\text{DCXVII}}$.

[2] Regnault, *Les Principautés Danubiennes. Romaine ou Moldo-Valachie*, în „La Revue indépendante", Paris, VIII, 1843, 4, iunie 25, p. 519 și urm. și extras f. l., f.a. Autorul este Dimitrie Brătianu care folosea pseudonimul sub care a apărut articolul („Românul literar", I, 1891, p. 2).

3

(p. 37)

BAR, Corespondență, S $\frac{3\ (2)}{\text{DCVIII}}$; autograf.

Ediții

N. Bălcescu, *Corespondență inedită*, p. 4—5.

N. Bălcescu, *Opere*, II^{1}, p. 29—30.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 39—40; 1964, p. 39—40.

Horia Nestorescu-Bălcești, N. Bălcescu, *Biobibliografie*, p. 66 (179.2), p. 68 (181.2), p. 84 (203.3)

[1] Scrisoarea nu indică localitatea de trimitere şi nu este datată. Am admis — după conţinut — Bucureşti şi ca dată ziua de datare a poştei ruse cu care era expediată; la toate celelalte scrisori data poştei ruse este aceeaşi cu dată scrisorii (vezi n. de la nr. 7).

[2] Cronicarul considerat anonim este Neculai Costin, iar ms. curpindea *Letopiseţul Ţării Moldovei*. Ms. este citat şi în „lista uvrajurilor" din *Puterea armată* tot ca anonim sub forma: *Letopiseţul Ţării Moldovei. 1352—1591.* Manuscris in folio.

Virgil Cândea remarcă, folosind informaţiile date de Ioan St. Petre (*Nicolae Costin, Viaţa şi opera*, Buc., [f. a.], p. 38 — 80 şi *Nicolae Costin, Letopiseţul Ţării Moldovei de la zidirea lumii pînă la 1601*, ed. cu o introducere de Ioan St. Petre, Buc. 1942, p. 16—17), că ms. cunoscut de N. Bălcescu este probabil versiunea anonimă, „în redacţiunea scurtă către domn" mergînd pînă la Aron vodă şi avînd forma munteană (*Histoire de la Valachie de M. Kogălniceanu adnotată de N. Bălcescu*, p. 93, n. 8).

[3] Ms. este citat în „Lista uvrajurilor", menţionată mai sus, sub o formă mai precisă: *Leatopişeţul Ţării Moldovei, 1662—1716, scris de Acsentie Uricariul, după izvodul lui Vasile Dubău, Tudor Damian şi a.* Manuscris în 4⁰, 1716; cf. Ioan St. Petre, *AcsintieUricariul*. Studiu şi text, Buc., 1944.

Un an mai tîrziu, M. Kogălniceanu cumpăra ambele manuscrise. În *Letopiseţele Ţării Moldovei*, el inserează într-o notiţă informaţia că manuscrisele cronicilor lui Neculai Costin şi Axinte Uricariul le-a cumpărat în martie 1845, prin prietenul său Gr. Alexandrescu (II, p. 465). Despre unele manuscrise folosite de N. Bălcescu şi M. Kogălniceanu vezi N. Bălcescu, *Opere*, I, 1974, p. 338—339.

4

(p. 38)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{3\ (3)}{\text{DCVIII}}$; autograf.

Ediţii

N. Bălcescu, *Corepondenţă inedită*, p. 5—6.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 30—31.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 41; 1964, p. 41.
N. Bălcescu, *Scrieri militare*, p. 555; reproducere parţială; trad. în l. română. (Numai pasajul 13—15 Dans ... moldaves).
Horia Nestorescu-Bălceşti. *N. Bălcescu, Biobibliografie*, p. 66 (179.3), p. 68 (181.3), p. 81 (198,2), p. 84 (203.4).

[1] Despre organizarea învăţămîntului public, I. Ghica a publicat în cursul acestei epoci: *Însemnări asupra învăţăturii publice*, în „Propăşirea, Foaie ştiinţifică şi literară", I, 1844, nr. 2, ianuarie 16, p. 9—12; nr. 3, ianuarie 23, p. 17—19; nr. 10, martie 12, p. 73—75; nr. 24, iunie 25, p. 185—189; nr. 25, iulie 2, p. 193—195;

Programul şcoalelor pentru partea literară, în „Foaie pentru minte, inimă şi literatură", X, 1847, nr. 31, august 4, p. 249—252; nr. 32, august 11, p. 257—260; nr. 33, august 18, p. 265—266; nr. 43, octombrie 27, p. 349—352; nr. 44, noiembrie 3, p. 357—360; nr. 45, noiembrie, p. 364—366.

(BAR, Ms. rom., Arh. Ion Ghica: ms. textului publicat în „Foaie pentru minte", datat Buc., 1847 iulie 24).

5

(p. 38—39)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{3(4)}{\text{DCVIII}}$; autograf.

Ediţii

N. Bălcescu, *Corespondenţă inedită*, p. 6—7.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 31—32.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 42—43; 1964, p. 42—43.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 66 (179.4), p. 68 (181.4), p. 84 (203.5).

6

(p. 39–41)

BAR, Corespondență, S $\frac{3(5)}{DCVIII}$; autograf.

Ediţii

N. Bălcescu, *Corespondență inedită*, p. 7–9.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 32–34.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 44–45; 1964, p. 44–45.

Horia Nestorescu-Bălcești, *Nicolae Bălcescu. Biobibliografie*, p. 66 (179.5), p. 68 (181.5), d. 84 (203.6).

N. Bălcescu, *Scrieri alese*, Buc., 1973, p. 289–291.

[1] Pasaj întrebuințat pentru informația tipărită, în „Propășirea", sub titlul: *Miscele. Societatea literară în București* (16 ianuar 1844, p. 16). Cf. „Foaea pentru minte", nr. 8, 24 februarie 1844.

[2] După suprimarea „Propășirii", N. Bălcescu împreună cu Ion Ghica, reintors în București, și cu A. G. Golescu, reiau inițiativa de la începutul anului 1844. În acest scop, printr-o cerere adresată, la 14 noiembrie 1844, Secretariatului de Stat și semnată de toți trei, solicită autorizarea de a publica o gazetă hebdomaderă. Nu cunoaștem pînă acum textul acestei cereri și nu am găsit nici o urmă în Arhiva Secretariatului de Stat, printre hîrtiile care cuprind chestiuni în legătură cu cenzura; cunoaștem în schimb răspunsul Secretariatului de Stat care are următorul cuprins:

Nr. 2 095

1844 nov. 14

Secretariatul Statului

D-lor N. Bălcescu, Ioan Ghica și A. G. Golescu

Priimindu-se la Secretariat jaloba domneavoastră prin care cereți ca să vi să dea voe a publica o gazetă ebdomadiară care va coprinde articole politice, literare și industriale, Secretariatul prin aceasta vă dă ceruta voe în aceasta, însă ca manuscriptele acestii gazete, mai nainte de a se tipări, să se trimiță la cenzură spre a să cerceta și a să da imprimatum, căci cu acest chip numai să va putea urma tipărirea acestii gazete.

Secretarul Statului

(BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica).

Dintr-o scrisoare din Iași, de la 9 decembrie 1844, a lui V. Alecsandri către Ion Ghica, rezultă că revista proiectată trebuia să se numească „Săptămîna". Poetul, care — după cîte se vede — fusese solicitat de Ion Ghica, promitea colaborarea sa și a lui C. Negruzzi (Marta Anineanu, *Catalogul corespondenței lui Vasile Alecsandri*, Buc., 1957, p. 153). A apărut sau nu, măcar un singur număr din această revistă, nu știm. Dintr-o altă scrisoare a lui V. Alecsandri rezultă că revista ar fi apărut, dar că nu a putut dura decît o săptămînă (vezi lucrarea documentară fundamentală pentru biografia poetului: *Documente literare inedite V. Alecsandri, Corespondența*. Ediție îngrijită și note de Marta Anineanu cu o prefață de G. C. Nicolescu, Buc., 1960, p. 54). Corespondența lui N. Bălcescu nu conține nici o știre în această privință. De aceea informația lui V. Alecsandri nu pare tocmai sigură.

[3] Cronica a fost publicată de N. Bălcescu cu titlu: *Istoria Țării Românești de la 1689–1700 de marele logofăt Radul Greceanu*, în „Magazinu istoric", II, p. 129–176, 193–228, 321–352. În bibliografia *Puterii armate*, N. Bălcescu enumeră și *Istoria Țării Românești 1290–1700* de vel-logofătul Radu Greceanu. Ms. in 4, 1707. Este probabil că a avut două versiuni. Versiunea publicată este extrasă din compilația de cronici muntene făcută din inițiativa lui Nicolae Mavrocordat (N. Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, Buc., 1945, III, p. 254).

Manuscrisul copiat parțial reprezintă un manuscris Axinte Uricariul. Într-o scrisoare nedatată, dar probabil de la finele anului 1844, M. Kogălniceanu scria lui Ion Ghica: „dis

à M. Balcesco que je luiserais très reconnaissant s'il veut bien me faire copier la chronique de Moldavie d'Ancsinti Uricarul; tu voudras bien payer le travail ..." (BAR, Corespondență, S $\frac{25(8)}{DCXVII}$).

7

(p. 41—43)

BAR, Corespondență, S $\frac{3(6)}{DCVIII}$; autograf.

Ediții

N. Bălcescu, *Opere*, I[1], p. 34—37.

Constantin Ciuchindel, *Cîteva scrisori inedite ale lui Nicolae Bălcescu*. În *Almanahul literar*, IV, 1953, nr. 1, ianuarie, p. 126—128, reproducere parțială (p. 41, r. 5—p. 42, r 13 *lipsește* Și noi ... Sadaghera // 20—21 *lipsește* Domnul ... Ioa // 41—44 *lipsește* căci ... teatruri//).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 46—48; 1964, p. 46—48.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 68 (181.6), p. 77 (190.1), p. 84 (203.7).

[1] Scrisoarea e nedatată. Am datat-o 8 februarie 1844 pentru că din cuprins rezultă că a fost scrisă între 7 și 13 februarie, adică în prima săptămînă a postului mare din acel an, iar după ziua de plecare a poștei ruse, cu care Bălcescu își trimitea scrisorile la Iași, am precizat ca dată foarte probabilă ziua de 8 februarie.

Într-adevăr în cuprins se vorbește pe larg despre chestia Trandafilov ca de ceva curent. Or, se știe, că această chestiune a izbucnit în 1844. Și în legătură cu dezbaterile din Obșteasca Adunare despre care Ghica este informat, Bălcescu menționează, ca ultim fapt întîmplat pînă în momentul redactării scrisorii, raportul Adunării către domn, prin care se cere anularea jurnalului referitor la descoperirea de mine. Din alte izvoare știm că acest raport este din 6 februarie 1844 („Anal. Parl. Rom.", XIII[1], p. 393—396). Astfel, scrisoarea a putut fi scrisă numai după această dată, cel mai devreme a doua zi, 7 februarie. Tot în cuprinsul acestei scrisori se mai vorbește despre sfîrșitul carnavalului, ca de ceva întîmplat foarte de curînd, de o zi, două, chiar. Carnavalul s-a sfîrșit în 1844 la 6 februarie, căci Paștele a căzut în acest an la 26 martie. Așadar, data de 7 februarie luată ca cea mai îndepărtată este confirmată de două rînduri de fapte, cu totul deosebite.

La fel din cuprinsul scrisorii, mai bine-zis din ceea ce ea nu cuprinde, putem fixa și data cea mai apropiată pînă la care a putut fi scrisă. Și această dată rezultă tot din expunerea cronologică pe care Bălcescu o face asupra chestiei Trandafilov. Am văzut că expunerea se oprește la raportul din 6 februarie. În scrisoarea imediat următoare, în care chestia este reluată, expunerea începe cu arătarea reacțiunii lui Bibescu, și se vorbește de cele două ofisuri ale sale, ca de primul fapt nou survenit de la ultima scrisoare. Din moment ce întîiul ofis al domnului a fost dat la 14 februarie, este clar că scrisoarea anterioară, acea prezentă, a fost scrisă cel tîrziu pînă la 13 ale acestei luni, pentru că altminterea replica domnitorului ar fi fost relatată în această scrisoare și nu în cea următoare.

Există prin urmare indicații foarte puternice în temeiul cărora să putem admite că scrisoarea în discuție a fost scrisă în prima săptămînă din postul mare al anului 1844, adică între 7 și 13 februarie. Putem merge chiar mai departe stabilind cu foarte mare probabilitate și ziua din cursul acestei săptămîni cînd a fost scrisă. Am spus că Bălcescu își expedia corespondența la Iași cu poșta rusă. Aceasta pleca spre Rusia în fiecare marți și lua pentru Iași, contra plată, scrisori, efecte și bani. Ștampila poștei ruse de pe scrisorile anterioare (2—6), cu excepția celei din 23 octombrie 1843, are exact aceeași dată ca și scrisorile respective. La fel, scrisoarea din 16 mai 1844. La rîndul lor aceste date corespund fiecare unei marți. Identitatea de date arată că Bălcescu, fie că scria corespondența sa în ziua plecării poștei, fie într-o zi anterioară, o data cu ziua de plecare a poștei. Tot așa proceda, exact în aceeași vreme, și Gr. Alexandrescu a cărui corespondență cu Ghica ne este cunoscută (*Scrisorile lui Gr. Alexandrescu către I. Ghica*, publicate de Gh. Bogdan-Duică, în „Viața românească", I, 1906. nr. 7, septembrie, p. 10—23; nr. 8, octombrie, p. 186—199). În consecință poșta plecînd o singură dată pe săptămînă, și anume marțea, în săptămîna de la 7 la 13 februarie, ziua de marți a fost la 8 februarie. Astfel, dacă Bălcescu n-ar fi neglijat să-și dateze scrisoarea este o foarte mare probabilitate că i-ar fi pus această dată.

[2] Procesul verbal al Sfatului extraordinar administrativ, *Doc. Hurmuzaki*, XVII, p. 1 003.
[3] Textul contractului, *ibidem*, XVII, p. 996—997; „Buletin, gazetă administrativă", XII, 1844, nr. 16, februarie, 15, p. 61—64; „Albina românească", XVI, 1844, nr. 17, februarie 27, p. 65; nr. 18, martie 2, p. 70; nr. 19, martie 5, p. 73—74; nr. 20, martie 9, p. 77.

[4] Dezbaterea Obşteştei Adunări privitoare la sporirea miliţiei, în „Anal. Parl. Rom.", XVIII[1], 1844, p. 153 şi urm.; textul ofisului, în *Doc. Hurmuzaki*, XVII, p. 1 001.

[5] Primul număr al „Propăşirii", după cum se ştie, a fost confiscat de ocîrmuirea Moldovei; exemplare din acest număr există la BAR, cota P II 41 şi Biblioteca Centrală a Universităţii din Iaşi, cota Y — 1 066; despre suprimarea primului număr al revistei: Radu Rosetti, *Despre cenzura în Moldova*, în „Anal. Acad. Rom.", s. II, tom. XXIX, 1906—1907, facsimil al primelor două pagini; după N. Cartojan, interzicerea acestui număr s-a datorat titlului revistei şi articolului lui Ion Ghica, *Unirea vămilor între Moldova şi Valahia*.

Suprimarea chiar al primului număr al „Propăşirii" şi forma în care apare numărul următor, autorizat de cenzură, aduce în discuţie persoana lui N. Bălcescu. În numărul interzis, la sfîrşitul articolului program, printre alţi colaboratori este anunţat şi N. Bălcescu: „Ajutorul celor mai însemnaţi literatori din Valahia şi Moldova—se spune în Program—ne este făgăduit, şi de pe acum putem închizăşlui că cititorii foii noastre vor găsi adeseori în coloanele ei numele cunoscute a dlor Alexandrescu, Bolliac, Bălcescu, Voinescu, Donici, Negruzzi ş.a.". Aşadar, din primul moment, N. Bălcescu era anunţat ca un colaborator principal. Mai mult încă, împreună cu Gr. Alexandrescu, urma să fie coredactor al „Propăşirii". O ştim dintr-o scrisoare a lui M. Kogălniceanu către Ion Ghica, din care mai aflăm că propunerea ca cei doi munteni să intre în redacţia revistei venise din partea lui Ion Ghica $\left(\text{BAR, Corespondenţă, S } \frac{25(8)}{\text{DCXVII}}\right)$.
În numărul autorizat, care înlocuia numărul confiscat, numele lui N. Bălcescu nu mai figurează printre al colaboratorilor; pasajul respectiv a rămas neschimbat, dar în locul numelui lui N. Bălcescu este pus numele lui I. Maiorescu. Desigur, nu-i vorba despre o omisiune; numele lui N. Bălcescu a fost tăiat de cenzură ca indezirabil. Măsurile luate ulterior împotriva revistei, şi care au dus pînă la urmă la suprimarea ei, arată că autorităţile din Moldova persistau în a refuza orice libertate de manifestare publicisticii înaintate. După cîte ştim azi, încă înainte de apariţia numărului confiscat, titlul „Propăşirea" era contestat, iar apariţia numărului confiscat, care purta totuşi acest titlu — pare-se — s-a făcut fără aprobarea expresă a cenzurii. În scrisoarea către Ion Ghica, citată mai sus, M. Kogălniceanu, referindu-se la opoziţia pe care o întîmpina titlul revistei, îşi sfătuia coredactorul să imprime titlul „Propăşirea" cu litere groase, ca să fie ca o palmă pentru cei care se temeau chiar de cuvîntul *Progres*. Numărul „cel şters", la care se referă N. Bălcescu în text, este tocmai numărul în care titlul fusese scos, articolul lui Ion Ghica suprimat, programul cenzurat, şi, mai ales, numele lui N. Bălcescu scos şi înlocuit cu al lui I. Maiorescu

Incertitudinea lui N. Bălcescu asupra viitorului revistei era perfect justificată; deocamdată foaia nu a fost definitiv suprimată; suprimarea a venit mai tîrziu; între timp — sub diverse pretexte — a fost supusă la o cenzură şi mai exigentă, iar Ion Ghica declarat responsabil faţă de ocîrmuire. La 17 martie 1844, prin poruncă domnească, se atrăgea atenţia marelui postelnic, că redacţia nu-şi respectă obligaţiile luate faţă de stăpînire prin prospectul ei şi că se ocupă de chestiuni interzise — citîndu-se suplimentul recent publicat, în care se vorbea despre dezrobirea ţiganilor — şi se porunceşte şefului cenzurii, ca să aibă „cea mai pătrunzătoare priveghere de acum înainte"; „Foaia siantifică şi literară să nu cuprindă nimic atingătoriu de politică sau de lucrările Cîrmuirii Dinlăuntru, ci să se mărginească numai încît priveşte literatura şi celelalte articole propuse prin prospectul ce i s-a încuviinţat"; porunca adăuga, avertizînd pe conducătorii revistei, că pentru cea mai mică abatere din partea redacţiei, „Foaia siantifică şi literară" va fi desfiinţată *(Documente privitoare la anul revoluţionar 1848 în Moldova*, Buc., 1960, p. 36—37). Redacţia primea în copie porunca domnească.

Theodoriţă Balş dădea dispoziţii redactorilor să-şi modereze atitudinea şi lua măsura ca Ion Ghica să fie numit responsabil faţă de guvern, întrucît îl considera ca fiind cel mai „înţelept" dintre redactorii foii $\left(\text{BAR, Corespondenţă, S } \frac{12(6)}{\text{DCVIII}}\right.$, scrisoarea lui P. Balş din Iaşi, 16 aprilie 1844$\left.\right)$. Cum era de aşteptat revista a fost suprimată. Motivul a fost articolul lui Negruzzi, intitulat *Theodoriţă*, apărut în luna martie, considerat cu conţinut antireligios $\left(\text{S } \frac{12\ (13)}{\text{DCVIII}}\right.$, scrisoarea aceluiaşi din 23 noiembrie 1844$\left.\right)$. Între timp, Negruzzi şi M. Kogălniceanu erau surghiuniţi, ultimul pentru pledoaria rostită în favoarea tîrgului Botoşani împotriva mănăstirii Popăuţi. Se vorbea şi de surghiunirea celorlalţi doi redactori, P. Balş şi V. Alecsandri

$\left(S\ \frac{12(12,\ 13)}{DCVIII}\right.$, scrisorile aceluiași din 31 octombrie 1844 și 23 noiembrie 1844$\left.\right)$; un articol trimis de I. Ghica, după suprimare, rămîne netipărit. Este foarte probabil că numai datorită confienții pe care Ion Ghica a reușit s-o imprime, pentru moment, Ocîrmuirii Moldovei, studiile lui N. Bălcescu au putut fi totuși publicate în revistă. Un articol al lui M. Kogălniceanu asupra caselor de economii, redactat în surghiun, la Rîșca, și pe care era gata să-l trimită „Propășirii", dacă a fost trimis în timp util, nu a fost publicat. Articolul, pe care ni-l relevă scrisoarea citată mai înainte, a rămas pînă azi necunoscut.

[6] Documentul este publicat în „Magazinu istoricu", II, p. 280–283 și N. Bălcescu, *Opere*, I[1], p. 320–322.

[7] Titlul dat greșit, corect: *Scrisoarea Moldovei de Dimitrie Cantemir, domnul ei. Carea acum întîiu sau tipărit în zilele binecredinciosului și de Hs iubitorului domnului nostru Ioan Sandul Sturza voevod cu blagoslovenia preaosfințitului arhiepiscop și mitropolit Kirio kirio Veniamin al Mold: Pe vremea preacuviosului stareț al sfintelor monastiri Neamțului și Secului kir Dometian. În sfînta monastire Neamțul la anul 1825 august în 19.*

8

(p. 43–44)

BAR, Corespondență, S $\frac{3(7)}{DCVIII}$; autograf; chirilic.

Ediții

N. Bălcescu, *Corespondență inedită*, p. 9–10.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 37–38.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 49–50; 1964, p. 49–50.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 66 (179.6), p. 68 (181.7), p. 84 (203.8).

[1] Scrisoarea este nedatată. Am datat-o 7 martie pentru că din cuprinsul ei, confruntat și cu al celei următoare, rezultă că a fost scrisă curînd după 5 martie 1844, iar după cea mai apropiată zi de plecare a poștei spre Iași, data ei se poate preciza, cu destulă probabilitate, așa cum am făcut-o.

Bălcescu, informînd în continuare pe Ghica asupra chestiei Trandafilov, vorbește despre închiderea Obșteștii Adunări. Ofisul de închidere este, după cum se știe, de la 4 martie. Scrisoarea a trebuit să fie, prin urmare, scrisă după această dată, adică de la 5 martie înainte. Dar foarte curînd, căci pînă la Paști — 26 martie — cînd Ghica se reîntoarcea la București, pentru Iași erau numai două curse de poștă, cu care scrisorile sale puteau ajunge în capitala Moldovei; una la 7 martie și alta la 14 martie. Mai era probabil încă o cursă, în săptămîna mare, la 21, dar o corespondență trimisă cu această cursă nu mai ajungea la timp, adică înainte de plecarea lui Ghica spre București. Or, după 5 martie, Bălcescu a trimis la Iași două scrisori, ambele nedatate. Este foarte probabil că pentru expedierea lor a folosit singurele curse pe care le avea la dispoziție, și că prin urmare, luînd în considerare obișnuința semnalată de a-și data scrisorile cu data de plecare a poștei, una, cea de față, trebuia s-o dateze 7 martie, și pe cealaltă, următoarea, 14 martie.

[2] Informațiile cuprinse în aceste scrisori privind tipărirea *Puterii armate*, în „Propășirea" și în broșură aparte, rectifică unele știri date de Ghica, și asupra exactității cărora am făcut rezerve la timp. Ghica pretinde că a asistat la lectura lucrării și că el a dus-o la Iași pentru a fi tipărită. Din scrisorile de față reiese, neîndoielnic, că Bălcescu a început redactarea studiului său tîrziu, în toamna lui 1843, pe cînd Ghica era la Iași, iar de Paști 1844, cînd s-au întîlnit la București, *Puterea armată* era în parte deja trimisă. Restul a fost la fel trimis prin poștă. Dacă informația lui Ghica asupra asistării la lectura unei lucrări a prietenului său este exactă, ea se referă, cu siguranță, la o altă scriere, poate la *Table*, ori la *Starea soțială*; în nici un caz la *Puterea armată*, în forma care o cunoaștem.

Se știa că de tipărirea în broșură a *Puterii armate* se ocupase M. Kogălniceanu. O scrisoare a acestuia, din 5 septembrie 1844 către Ion Ghica, ne informează că editorul speră să acopere cheltuielile de imprimare din abonamentele făcute pentru „Propășirea", de la București. În acest sens cerea lui Ion Ghica, recent sosit din Iași în capitala Țării Românești, să-i trimită, în cont, 120 de galbeni $\left(\right.$BAR, Corespondența, S $\frac{25(6)}{DCXVII}$; cf. Augustin Z. N. Pop, *Catalogul corespondenței lui Mihail Kogălniceanu*, Buc., 1959, p. 145$\left.\right)$.

[3] Arlincourt, Viconte d', *Pustnicul.* Pe limba românească tălmăcit de Pavel Pruncu cu icoane litografisite, partea I—II, Eşii, 1837.

[4] Este, desigur, poezia *Muncitorul*, publicată, în „Propăşirea", nr. 15, din 23 aprilie, parafrazare versificată a cunoscutei lucrări a lui Lamennais, *Une voix de prison.*

9

(p. 44—45)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{3(8)}{DCVIII}$; autograf.

Ediţii

N. Bălcescu, *Corespondenţă inedită*, p. 11—12.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 39—40.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 51—52; 1964, p. 51—52.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 66 (179.7), p. 68 (181.1), p. 84 (203.9).

[1] Scrisoarea este nedatată. Din cuprins reiese că a fost scrisă după precedenta pe care am datat-o 7 martie 1844. Din motivele arătate în nota privind datarea acesteia, data scrisorii de faţă trebuie să fie 14 martie 1844.

[2] Jomini, Henri, baron, *Tableau analitique des principales combinaisons de la guerre et de leurs rapports avec la politique des États*, Saint Petersburg, 1830.

[3] După data acestei scrisori „Propăşirea" a publicat următoarele poezii ale lui D. Bolintineanu: *Plăceri*, nr. 19, mai 31; *Barcarola*, nr. 20, mai 28; *O noapte la morminte*, nr. 27, iulie 16.

10

(p. 45—46)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{3(9)}{DCVIII}$; autograf; chirilic.

Ediţii

N. Bălcescu, *Corespondenţă inedită*, p. 12—13.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 40—41.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 53—54; 1964, p. 53—54.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 66 (179.8), p. 68(181.9), p. 84 (203.10).

[1] În „Propăşirea" au apărut logogrife şi şarade, unele anonime, altele semnate, în următoarele numere: *logogrif*, E. Vinterhalder, nr. 19, mai 21; *logogrif*, nesemnat, nr. 24, iunie 25; *logogrif*, E. Vinterhalder, nr. 34, septembrie 3; *şaradă*, nesemnat, nr. 36, septembrie 17; *logogrif*, nesemnat, nr. 41, octombrie 22; *şaradă*, nesemnat, nr. 42, octombrie 29.

11

(p. 46—47)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{3(10)}{DCVIII}$; autograf; chirilic.

Ediţii

N. Bălcescu, *Corespondenţă inedită*, p. 13—14.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 41—42.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 55–56; 1964, p. 55–56.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 66 (179.9), p. 68 (181.10), p. 84 (203.11).

[1] Scrisoarea este nedatată. Am admis data poștei rusești.
[2] Articolul a apărut totuși, însă mai tîrziu, și numai prima parte (nr. 41 din 22 octombrie): la pasajul unde autorul susține pedeapsa cu moartea, redacția a adăugat, în josul paginii, semnificativa notă: „Aceasta nu este opinia redacției". Este de admis că redacția de la Iași a ținut seamă, făcînd această notă, de opinia exprimată de N. Bălcescu, în pasajul respectiv din scrisoarea publicată în text.

12

(p. 47–48)

BAR, Corespondență, S $\frac{3(11)}{\text{DCVIII}}$; autograf; chirilic.

Ediții

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 43–44.
Constantin Ciuchindel, *Cîteva scrisori* ..., p. 128–129.
N. Bălcescu, *Opere*, vol. I, *Studii și articole*. [Buc.], 1953, p. 359–360, reproducere parțială (p. 48, r 16–32 *lipsește* Nu-ți ... N.B.).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 57–58; 1964, p. 57–58.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu, Biobibliografie*, p. 68 (181.11), p. 77 (190.2, 191.1), p. 84 (203.12).

Scrisoarea dată în text, precum și următoarea nr. 13 sînt reproduse parțial, în N. Bălcescu, *Opere*. I. *Studii și articole*, Buc., 1953, la note, p. 359–360. Ambele scrisori sînt publicate după Colecția din 1948, *Opere*, II[1], p. 43–45, exact cu aceleași date de emitere, localitate, an, lună și zi.

[1] Scrisoarea este nedatată. Am datat-o 30 mai 1844, după conținut și după ziua plecării poștei rusești. În text, Bălcescu confirmă primirea numărului 19 din „Propășirea". Acest număr a apărut la 21 mai 1844, așa că scrisoarea este posterioară acestei date. Apoi, scrisoarea a fost scrisă chiar în ziua cînd primea „Propășirea". Admițînd, ceea ce este foarte probabil, că Ion Ghica trimitea numărul fără întîrziere, revista a sosit la București în preajma zilei cînd poșta pleca spre Iași, dacă nu chiar în aceeași zi, încît ziua plecării poștei fiind marți 30 mai, putem admite această zi ca dată foarte probabilă a scrisorii.

[2] Nu se cunoaște un articol al lui Ion Ghica cu acest titlu. Ar putea fi vorba despre una dintre lecțiile de economie politică ținute de acesta la Academia Mihăileană. Lecția a doua — păstrată într-un manuscris de mai tîrziu — are ca titlu inițial *Trebuințele omului în societate*. Ulterior — pare-se — Ion Ghica a renunțat la acest titlu, întrucît termenul de *Trebuințe sociale* se identifica în cursul epocii cu acel de *reformă socială*. Lecția lui Ion Ghica trata — conform planului de curs — despre nevoi, bunuri și valoare. Dacă acesta este materialul la care se referă N. Bălcescu, fie în forma în care ne este cunoscut nouă, fie într-o variantă destinată publicării — căci textul vorbește despre un articol —, atunci el ar putea servi la fixarea orientării lui N. Bălcescu în domeniul economiei politice teoretice, întrucît îl considera prea bun, adică foarte bun, și mărturisește că l-a citit de cîteva ori. Dar ar putea fi vorba sub titlul menționat și de altceva, de o lucrare în legătură cu reformele necesare societății românești, problemă de care știm că la acea dată cei doi tineri prieteni erau foarte preocupați. Întreg materialul inedit, în Ion Ghica, *Opere economice și sociale. Scrieri edite și inedite, 1843–1871*, publicate cu un studiu introductiv despre opera economică a lui Ion Ghica de G. Zane (ms.).

[3] Articolul publicat cu titlu *Însemnări asupra învățăturii publice*, în „Propășirea". Vezi mai sus nota de la nr. 4. Asupra acestei probleme a purtat discuții nu numai la Iași, unde a alcătuit și un memoriu, dar probabil și la București, printre alții cu N. Bălcescu. Materiale manuscrise nepublicate, din această epocă, privind problema organizării învățămîntului: BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, mapa V.

13

(p. 48–49)

BAR, Corespondență, S $\frac{3(12)}{\text{DCVIII}}$; autograf.

Ediții

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 44–45.
Constantin Ciuchindel, *Cîteva scrisori* ..., p. 129–131, și traducerea în l. română.
N. Bălcescu, *Opere*, I, *Studii și articole*, p. 360, trad. în l. română, reproducere parțială, (p. 49, r 10–21 *lipsește* Dans ... greșeli//).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 59–60; 1964, p. 59–60.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 68 (181.12), p. 77 (190.3, (191.2), p. 84 (203.13).

[1] Scrisoarea este nedatată. Am admis data de 13 iunie 1844, după cuprins și după data probabilă a poștei cînd a fost expediată la Iași. În text se vorbește despre ultimul număr din „Propășirea", primit la București, și sînt arătate greșelile de tipar din *Puterea armată*, cu indicația paginilor respective. Aceste pagini aparțin numărului 21, apărut la 4 iunie. Este deci sigur că a fost scrisă după această dată, cel puțin 5–6 zile, timp util ca poșta de la Iași să ajungă la București. Dar nu mai tîrziu de aproximativ două săptămîni de la apariția numărului din 4 iunie, căci altminteri Bălcescu ar fi putut avea la îndemînă și numărul următor apărut la 11 iunie, în care continua *Puterea armată*. Or, din textul scrisorii este sigur că nu primise încă și acest număr. Între timp, de la data probabilă a primirii nr. 21 și pînă la aceea cînd ar fi trebuit să primească numărul următor, 22, a fost o singură zi de plecare a poștei rusești spre Iași, anume, la 13 iunie; de aceea am admis această zi și ca dată a scrisorii. Anunțîndu-și plecarea la băi, „peste trei zile", înseamnă că pleca la 15 ale lunii.

14

(p. 49)

Arh. Stat. Buc., Achiziții noi, dos. CCXCIV/43; autograf.

Ediții

Paul Cernovodeanu, *Istoricul Turnului Colței în documentele vremii*, în „Revista muzeelor", III, 1966, nr. 5, p. 393; facsimil, p. 392.
O mențiune a acestui document a fost făcută — la semnalarea cercetătorului Paul Cernovodeanu — și de dr. N. Vătămanu, *Contribuții la istoricul înființării spitalului Colțea*, în *Din istoria medicinii românești și universale*, Buc., 1962, p. 151–152.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 92 (207).

15

(p. 50)

Ediții

„Gazeta de Transilvania", VIII, 1845, nr. 60, iulie 26, p. 239, publicată sub titlul: *Din Țara Românească. O declarație.*
G. Bogdan-Duică, *Despre Nicolae Bălcescu*, în „Semănătorul", I, 1902, nr. 33, noiembrie 10, p. 98–99.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 45–46.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 61; 1964, p. 61.
Horia Nestorescu-Bălcești. *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 44 (139), p. 51 (153), p. 68 (181.13), p. 84 (203.14).

[1] În cartea sa *La Romanie*, Paris, 3 vol. 1844, Vaillant vorbind despre mișcarea revoluționară de la 1840, înregistrase zvonul că Bălcescu, iuncăr pe atunci, ar fi fost bătut de spătarul C. Ghica, șeful oștirii. Pasajul respectiv este următorul:

„Je ne rapporterai ni les mauvais traitements auxquels ils furent en butte jusqu'au jour de leur condamnation, ni les violences employées pour leur faire des aveux et trahir leur conscience par de mensonges; je ne m'appesantirai pas sur la lâcheté du spathar Ghica qui, l'épée au côté, alla jusqu'à donner un soufflet au jeune cadet Balcesco, prisonier et sans armes". *La Romanie*, II, p. 407.

Acestui pasaj Bălcescu îi dă dezmințirea din scrisoarea sa. Faptul de a o fi publicat într-o revistă de peste munți, credem că trebuie atribuit cenzurii din București, pe care a voit s-o evite.

Despre rolul lui N. Bălcescu la 1840 și poziția lui Vaillant în aceste evenimente: G. Zane, *Mișcarea revoluționară de la 1840 din Țara Românească*, în „Studii și materiale de istorie modernă", III, 1963, p. 188—313 și în *N. Bălcescu. Opera. Omul. Epoca*, Buc., 1977, p. 139—219.

16

(p. 50—51)

Muzeul de istorie al României; nr. inv. 106 117; autograf.

E d i ț i i

Maria Ioniță, *Un document de la Nicolae Bălcescu*, în „Revista arhivelor", LII, 1975, nr. 4, p, 464; facsimil, p. 463.

17

(p. 51—52)

Complexul muzeal Prahova; autograf; comunicată de prof. N. Simache, Ploiești.

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 62—63; 1964, p. 62—63.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 84 (203.15).

[1] Manuscrisul nu are loc și an de emitere. Din referința cuprinsă în text asupra apropiatei vizite a Elenei Negri la București și la plecarea ei în străinătate trebuie să admitem anul 1846. Locul de emitere, prin consecință, trebuie considerat București, deoarece la acea dată N. Bălcescu se afla în capitală.

[2] Documente privitoare la Șerban Cantacuzino publicate, în „Magazinu istoricu", V, de 72—89, sub titlul *Documente istorice din arhivul Vienei pentru istoria Țării Românești* p. *pre timpul lui Șerban Cantacuzino pînă la moartea lui Șerban.*

[3] Unul din cei doi Jouffroy; Théodore-Simon, om politic și filozof sau Henri, jurist și economist, ambii publiciști francezi din prima jumătate a secolului al XIX-lea; cel de-al doilea, Henri Jouffroy, a fost tradus și în l. română: *Idei din economia politică*, în „Gazeta de Transilvania", VIII, 1845, p. 225, 229—230, 233—234; este posibil ca Bălcescu să se fi referit la vreo carte tocmai a acestuia din urmă.

[4] Louis-Adolphe Thiers, *Histoire de la Révolution française*, ed. I, Paris, 1823—1827; ed. 22[a], t. I—II, Bruxelles, 1844.

18

(p. 52)

BAR, Corespondență $\frac{48}{\text{LXIV}}$ autograf; chirilic: fără dată; lipsește orice altă indicație.

Ediţii

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 63; 1964, p. 63.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 84 (203.16).

[1] Am datat scrisoarea 1846 mai ţinînd seamă de faptul că paşaportul cerut a fost eliberat de Poliţia capitalei la 31 mai 1846. Că este vorba despre o cerere care priveşte acest paşaport şi nu un altul, rezultă netăgăduit din aceea că atît motivul pentru care s-a acordat paşaportul, cît şi termenul său de valabilitate sînt — şi unul şi altul — aceleaşi pe care le găsim indicate în cererea publicată de noi în text; aşadar, cererea a fost redactată în 1846, şi mai mult decît probabil cu cîteva zile înainte de eliberarea paşaportului, adică la finele lunii mai.

[2] N. Bălcescu a întreprins această călătorie cu paşapoarte eliberate din ţară. Cunoaştem două din aceste paşapoarte: pe cel românesc şi pe cel austriac.

Paşaportul românesc eliberat de Poliţia capitalei Ţării Româneşti la 31 mai 1846, constă dintr-un formular, tipărit în două limbi, română şi franceză, cu unele rubrici completate cu mîna, cu altele rămase albe. Textul formularului în limba română este următorul:

Paşaport nr. 211

Noi, Gheorghe Dimitrie Bibescu, cu mila lui Dumnezeu domn a toatei ţărei Româneşti.
Sînt poftiţi toţi dregătorii civili şi militari să lase slobod şi fără împiedicare trecerea d-lui *Nicolae Bălcescu.*
Semne: în vîrstă de ...* statul ... părul ... sprîncenele ... fruntea ... ochii ... nasul ... gura ... bărbia ... obrazul ... faţa ... semne deosebite ...
Iscălitura înfăţişătorului ...
Dat după încredinţarea ... la poliţie
Născut în } Bucureştii Valahii
Şăzător în }
ce merge în *Europa la apele minerale prin Giurgiu pe soroc de patru luni şi înapoi*, şi la întîmplare de trebuinţă să i se facă cuviinciosul ajutor şi ocrotire.

p. Ministru dinăuntru,
N. Golescu
Prin împuternicire ...,
Şef al poliţiei

Dat de la *Poliţia capitalei* la zilele 31 mai, anul 1846, în oraşul Bucureşti.

Acelaşi text, în limba franceză fără semnături (BAR, ms. rom., Arh. N. Bălcescu, I Acte — 15).

Paşaportul conţine un număr de vize. Vezi itinerarul şi semnificaţia acestei călătorii, în G. Zane, *Aspecte noi ale vieţii lui N. Bălcescu în lumina unor documente inedite*, extras din „Studii", XIII, 1960, nr. 1, ianuarie—februarie p. 37—56.

Paşaportul austriac eliberat de Consulatul General din Bucureşti al Austriei constă la fel dintr-un formular tipărit, de astădată în limba germană, cu unele rubrici completate cu mîna, cu altele rămase albe. Acest paşaport este eliberat la 1/13 iunie, deci a doua zi după ce Poliţia capitalei elibera paşaportul românesc, şi conţine, în ceea ce priveşte pe N. Bălcescu, aceleaşi date. Textul său este următorul:

recto

Casimir von Timoni

Ritter des Osterreichisch-Kaiserl. Ordens der Eisernen Krone dritter Klasse, des Kaiserl-russischen St. Annen-Ordens, Zweiter Klasse (in Brillianten).

Kaiserl-Konigl. Agent
in dem Fürstenthume Walachey

Nachdem Vorzeiger dieses — *Herr Nicolaus Balczesku walachischer Untherthan, von hier einem Gesunden Orte,*

* Formularul necompletat.

Über *Orsowa in die Bäder nach den europäischen* reise so werden alle hohen und niederen Civil-und Militär—Behörden hiermit nach Standesgebühr ersucht, obgedachten *Herrn Nicolaus Balczesku.*

Aller Orten frei und unbehindert passieren *und einpassieren zu lassen*, und zu dessen bessern Fortkommen nöthingen Falls allen geneigten Willen und Vorschub zu leisten; wobei man sich zu aller Gegenwillfährde erbietet.

Gegeben zu *Bukarest* den 13^{t} *Juni* 1846.

Timoni

Auf Befehl

[Indescifrabil]

Verso

Personal Beschreibung

Vorzeiger ist Gebürtig von *Bukurest* * . . . .

Dieser Pass ist gültig auf *vier Monat und auf den Grund des walachischen Regierungspasses* sub nr. 211/846 erteilt worden. Gegenwärtiger Pass ist bei dem Eintritte in die Oesterreichisch-Kaiserlichen Staaten vorzuzeigen vo jene Rubriken, welceh bei Ertheilung des Passes leer bleiben mussten, auszufüllen sind, dann der Pass von den betreffenden Beamten vidirt muss, ohne welcher Vidirung dieser Pass in den Oesterreichisch-Kaiserlichen Staaten ungültig ist.

Persons Beschreibun
... Mitreisenden

* Formularul necompletat.

(BAR, ms. rom., Arh. N. Bălcescu, I Acte — 16).
Și acest pașaport conține un număr de vize. A se vedea lucrarea citată mai sus.

19

(p. 53)

E d i ț i i

Maria G. Bogdan, *Autrefois et aujourd'hui. Lettres de Vasile Alecsandri, Costache Negri, Balcesco, Russo, Em. Kostaki Epureanu, Rosetti*, Buc., 1929, p. 199.

N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 46—47.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 64; 1964, p. 64.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 59 (167), p. 68 (181.14), p. 84 (203.17).

[1] După informațiile date de editoare este vorba despre o scrisoare colectivă, scrisă de Iancu Alecsandri, Bălcescu și C. Negri, în 1846. Nu se indică nici luna și ziua trimiterii și nici locul de expediere. Din rîndurile scrise de Iancu Alecsandri reiese că emitenții sînt de o zi la Budapesta și că urmează să plece spre Viena. După cum rezultă din alte știri, scrisoarea a trebuit să fie scrisă în iunie. La sfîrșitul lui mai, Iancu era încă la Iași. La 28 ale lunii cerea Secretariatului de Stat al Moldovei să-i legalizeze decretele sale de slujbe urmînd să plece prin „staturile Europei" (Sever Zotta, *La centenarul lui Vasile Alecsandri, 1821—1921*, Iași, 1921, p. 33). La începutul lui iunie, N. Bălcescu pleca din București, iar la 3/15 iulie este semnalat la Paris; la 24 iulie împreună cu Kogălniceanu adresa Comitetului Asociației literare din București cunoscuta scrisoare în chestiunea proiectatului lor dicționar biografic (vezi mai sus, p. 53—54).

20

(p. 53—54)

BAR, ms. rom. 4 633, f. 73^{r-v}; autograf M. Kogălniceanu.

Ediţii

Vintilă C. A. Rosetti, *Societatea literară din 1845—1848*, în „Românul literar", seria II, I, 1893, nr. 3, februarie 21, p. 76—77.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 47—48.
Camil Petrescu, *Moment cultural*, în „Viaţa românească", I, 1948, nr. 6, noiembrie, p. 238.
N. Bălcescu, *Opere*, I. *Studii şi articole*, p. 367—368.
Constantin Ciuchindel, *Cîteva scrisori ...*, p. 134.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962; p. 65; 1964, p. 65.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (151), p. 68 (181.15), p. 75 (186 bis), p. 77 (190.6), p. 84 (203.18).

[1] Comitetul Asociaţiei literare lua în privinţa propunerii următoarea hotărîre:

„Astăzi 21 august 1846, citindu-se adresa subiscălită, M. Kogălniceanu şi Nicolae Bălcescu, şi dezbătîndu-se propunerea ce fac Comitetului Asociaţiei literare, s-au primit cu următoarea modificaţie:

Îndată ce se va primi de la d-lor pătrimea întăia din manuscriptul dicţionarului biografic, comitetul va trimite d-lor 100 galbeni. După primirea pătrimei a doua se va slobozi d-lor 100 galbeni, iar pentru celelalte două pătrimi nu să va slobozi restul de 200 galbeni, ce se cuvine spre completarea sumei cerute, decît după tipărirea scrierii şi vînzarea cel puţin a jumătate din exemplare.

Acest jurnal se va face d-lor cunoscut că de vor primi această modificaţie să se şi pue în lucrare.

Din scrierile recomănduite de comitet, care s-ar putea tipări cu condiţiile făgăduite, sînt, mai vîrtos, următoarele, care se şi fac cunoscute: *Istoria lui Rotec* şi *Elemente de geografie par Balki*".

I. Văcărescu
Şt. Golescu
I. Voinescu II

(BAR, ms. rom. 4 633, f. 8[r-v]; Vintilă C. A. Rosetti, *op. cit.*, p. 77—78; cf. *Socoteala de lucrările comitetului Asociaţiei literare pentru anul al doilea*, Buc., 1847; broşură reprodusă în *Anul 1848*, I, p. 49—55; N. Iorga, *O societate literară uitată*, în „Rev. ist.", XXIII, 1937, nr. 7—9, p. 250; N. Cartojan, *M. Kogălniceanu la Paris în 1846*, în *Omagiu lui M. Dragomirescu*, Buc., 1928, p. 523. Despre legăturile lui N. Bălcescu cu M. Kogălniceanu vezi P. P. Panaitescu, *Contribuţii la o biografie a lui N. Bălcescu*, Buc., 1923, p. 53—56; Virgil Cândea, *op. cit.* p. 71—79).

21

(p. 54)

BAR, ms. rom. 4 633, f. 93[r].

Ediţii

N. Bălcescu, *Corespondenţă inedită*, p. 14—15.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 48.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 66; 1964, p. 66.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 66 (179.10), p. 68 (181.16), p. 84 (203.19).

[1] Scrisoarea nu are indicaţia anului; am admis anul 1846 şi nu anul 1847, aşa cum propune Vintilă C. A. Rosetti („Românul literar", II, 1893, p. 77) considerînd că este mult mai firesc ca N. Bălcescu să fi prezentat „Asociaţiei literare" cererea pentru retragerea sa din Comitet scurt timp după stabilirea sa la Paris, şi nu tocmai după un an.

[2] Dintre jurnalele şedinţelor patronilor *Asociaţiei*, Bălcescu semnează numai două, şi anume acelea din 22 iunie 1845. Nu a semnat jurnalele din 19 şi 28 februarie, 21 august, 13 octombrie, 22 noiembrie 1846; de asemenea nu se găseşte semnat pe nici unul din cele 12 jurnale încheiate în 1847 (BAR, ms. rom. 4 633; f. 1[r], 2; vezi „Românul literar", II, 1893).

22

(p. 54)

E d i ţ i i

Réclamation. A Monsieur le rédacteur en chef de la „Revue de l'Orients”, în „Revue de l'Orient”, Paris, X, 1846, p. 342.

P. P. Panaitescu, *Contribuţii la o nouă biografie a lui N. Bălcescu*, în „Convorbiri literare”, LIII, 1921, nr. 9, septembrie, p. 675.

P. P. Panaitescu, *Contribuţii la o biografie a lui N. Bălcescu*, Buc., 1923 [pe copertă 1924], p. 64.

N. Bălcescu, *Opere. Scrieri istorice, politice şi economice*. Ediţie critică adnotată de G. Zane, Buc., 1940, I², p. 177.

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 48—49.

N. Bălcescu, *Opere*, I, *Studii şi articole*, p. 362—363, şi trad. în l. română.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 67; 1964, p. 67.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 44 (140), p. 58 (165, 166) p. 65 (176), p. 68 (181.17), p. 78 (191.3), p. 84 (203.20).

Editarea din 1953 dă şi o traducere în limba română, p. 363, nota 1; traducerea conţine o eroare care ar putea crea dificultăţi unui lector mai puţin iniţiat. În textul francez, N. Bălcescu citează revista „Le Progrès”, care în 1844 apărea la Iaşi; în textul român traducătorul a tradus titlul acestei reviste cu termenul *Progresul;* în zadar ar căuta cineva o revistă cu acest titlu apărută în Iaşi la 1844; în fapt este vorba de binecunoscuta revistă „Propăşirea” şi pe care N. Bălcescu în limba franceză nu o putea traduce decît prin *Le Progrès*, dar al cărei titlu nici într-un caz nu putea fi tradus cu *Progresul*, ci numai cu „Propăşirea”.

23

(p. 55)

BAR, Arh. Ion Ghica; concept autograf; nesemnat.

E d i ţ i i

Anul 1848, I, p. 16; titlul dat de editorii colecţiei: *Apel pentru înfiinţarea Societăţii studenţilor români la Paris;* anonim.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 68; 1964, p. 68.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 51 (156), p. 85 (203,21).

[1] În ms. lipseşte orice indicaţiu cu privire la destinatar, la locul şi data de emitere. Totuşi aceste elemente se pot preciza cu destulă certitudine. Din conţinut reiese că avem înaintea noastră conceptul unei scrisori prin care se aduce la cunoştinţa unei sau unor persoane desemnarea lor ca „protectori” ai recent înfiinţatei Societăţi a studenţilor români din Paris. În publicaţia cu titlul: *Societatea studenţilor români sub patronagiul domnului de Lamartine*, Paris, f.a. se arată numele acestor „protectori” şi anume: din Ţara Românească: Elisabeta Ştirbei, logofătul Ioan Bibescu şi logofătul Ioan Bălăceanu; din Moldova: Roxanda Rosnoveanu, vornicul Alexandru Sturdza Miclăuşanul şi aga Nicolae Ghica Comănescu şi din Transilvania: G. Bariţ *(Anul 1848*, I, p. 19). Acestor persoane deci este destinată scrisoarea, al cărei concept îl redacta N. Bălcescu, desigur în exemplare separate şi adaptate conform cu persoana destinatarului sau destinatarei căreia se adresa. Localitatea de emitere nu poate fi decît Parisul, iar data cînd conceptul a fost redactat trebuie să o admitem după 25 iulie 1846, data pe care o poartă publicaţia mai sus menţionată, dar mai probabil luna august. Scrisoarea a trebuit să fie semnată de Ion Ghica, prezidentul societăţii, fie de acesta împreună cu ceilalţi doi membri ai comitetului: Scarlat Vîrnav, casierul, şi C. A. Rosetti, secretarul societăţii; este foarte probabil că a semnat şi N. Bălcescu —cel puţin unele exemplare —, căci numai aşa cred că putem să ne explicăm faptul că el a redactat conceptul.

Titlul dat acestei scrisori la prima editare, şi pe care l-am menţionat mai sus, este greşit. Nu este vorba despre un „apel” pentru „înfiinţarea” societăţii, ci de solicitarea unor anumite persoane de a primi sarcina de „protectori” ai societăţii.

În autograf, următoarele rînduri şterse: „Să se roage să binevoiască să fiţi unul din protectorii ei şi a vă sili a aduna subscripţii pentru lăudabilul scop ce îşi propune”.

24

(p. 55—56)

BAR, Corespondență, S $\frac{3(13)}{DCVIII}$; autograf; chirilic.

Ediții

N. Bălcescu, *Corespondență inedită*, p. 15—16.
N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 49—50.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 69—70; 1964, p. 69—70.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 66 (179.11), p. 68 (18), p. 85 (203.22).

25

(p. 56—57)

Muzeul memorial „Nicolae Bălcescu", nr. inv. 2 848; transferat de la Complexul muzeal Prahova; autograf; chirilic; originalul s-a aflat în posesia lui N. Filipescu.

Ediții

Cîteva scrisori inedite de la Ioan Eliade, Costache Negri și Nicolae Bălcescu, în „Convorbiri literare", XXXXVI, 1902, nr. 3, martie, p. 282—283.
Cîteva scrisori inedite de la Ioan Eliade, Costache Negri și Nicolae Bălcescu, în „Epoca", VIII, 1902, nr. 1971—69, martie 13, p. 1—2.
N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 50—51.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 71—72; 1964, p. 71—72.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 51 (154, 155), p. 68 (181.19), p. 85 (203.23).

[1] Filipescu, căruia i se adresează Bălcescu, este Costăchiță N. Filipescu, din corespondența anterioară. Costăchiță este singurul dintre Filipeștii timpului care s-a ocupat cu chestii economice și financiare, profesînd, totodată, și o concepție mai înaintată. Astfel se explică și pasajul din scrisoarea lui Bălcescu privitor la un impozit pe proprietatea funciară pe care acesta urma să-l susțină. În Obșteasca Adunare, ca ales al Brăilei, fusese unul din cei mai dîrji adversari ai concesionării minelor. La alegerile din 1846 n-a mai reușit, din cauza presiunilor guvernamentale. În timpul Guvernului provizoriu a fost ministru de finanțe. După căderea revoluției, fiind exilat, s-a refugiat la Paris, unde făcuse studii cu 20 de ani mai înainte. I se atribuie: *Mémoire sur les conditions d'existence des Principautés danubiennes*, Paris, Soye, 1854, 8°.

Scrisoarea nu are indicația anului, dar ținînd seamă de conținutul ei, unde se vorbește, printre altele, despre apropiatele alegeri, ea trebuie datată 1846, căci alegerile au avut loc în 15/27 noiembrie 1846.

[2] Nota din *Puterea armată* privitoare la contribuțiile boierilor: N. Bălcescu, *Opere*, I, 1974, p. 56. Despre dări la Bălcescu mai vezi II [1], aceeași ediție, p. 38 și II [2], p. 16 și urm. Despre proiectul de introducere a impozitului funciar vezi George Fotino, *Din vremea renașterii naționale a Țării Românești, Boierii Golești*, Buc., II, 1939, p. 167 (citat în continuare *Boierii Golești*).

26

(p. 57—58)

BAR, Corespondență, S $\frac{47}{LXIV}$; autograf; chirilic.

Ediții

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 73; 1964, p. 73.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 85 (203.24).

[1] Manuscrisul nu conţine nici o indicaţie căruia dintre cei doi fraţi Costache sau Barbu adresa N. Bălcescu această scrisoare. Am admis că este adresată lui Costache, întrucît numai acesta, în calitatea lui de frate mai mare, i-ar fi putut trimite procură de împuternicire pentru a încheia contractul despre care este vorba în text, admiţînd că Costache reprezenta interesele patrimoniale ale familiei, Barbu fiind încă prea tînăr.

27

(p. 58)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{3(14)}{DCVIII}$; autograf; chirilic.

E d i ţ i i

N. Bălcescu, *Corespondenţă inedită*, p. 16.
N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 52.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 74; 1964, p. 74.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 66 (179.12), p. 68 (181.20), p. 85 (203.25).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 201—202.

Din această perioadă avem şi următoarea scrisoare al cărei text nu-l cunoaştem:
Către M. Kogălniceanu
Îl înştiinţează printre altele despre apropiata căsătorie a lui Ion Ghica.

(BAR, Corespondenţă Mihai Kogălniceanu — Ion Ghica, nr. 313).

28

(p. 59)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{3(15)}{DCVIII}$; autograf; chirilic.

E d i ţ i i

N. Bălcescu, *Corespondenţă inedită*, p. 17—18.
N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 53—54.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 75—76; 1964, p. 75—76.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 66 (179.13), p. 68 (181.21), p. 85 (203.26).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 292—293.

[1] N. Bălcescu părăsea într-adevăr Parisul la data comunicată lui Ion Ghica. Călătoria în Italia —dus şi întors — a durat mai bine de trei luni. Itinerarul acestei călătorii stabilit pe baza paşapoartelor şi a altor date, în G. Zane, *Aspecte noi ale vieţii lui N. Bălcescu*, în „Studii", XIII, 1960, nr. 1, ianuarie-februarie, p. 48 şi urm. În afară de vizele paşaportului cu care N. Bălcescu a călătorit mai avem o informare documentară, şi anume biletul de vapor Palermo — Neapoli. N. Bălcescu a avut un bilet comun cu Elena Negri şi V. Alecsandri la cl. I, cu locuri separate. Îmbarcarea pe pachebot a avut loc la 23 martie 1847 (BAR, ms. rom. 5 033, f. 38); cf. Marta Anineanu, *Documente literare inedite, V. Alecsandri. Corespondenţă*, p. 226 şi urm.; Al. Balaci publică biletul comun de călătorie, pe care îl semnalasem mai sus şi pretinde că îndreaptă o eroare biografică şi anume că la Palermo ar fi rămas singur N. Bălcescu. Eroarea o făcuse într-adevăr V. Alecsandri, dar era corectată, după cum se vede, din textul de mai sus (*Nicolae Bălcescu şi Italia*, în *Studii despre N. Bălcescu*, Buc., 1969, p. 17).

29

(p. 60)

BAR, ms. rom. 3 349, f. 83ᵛ; autograf; chirilic.

E d i ţ i i

D. Onciul, *O scrisoare a lui Nicolae Bălcescu către Eudoxie Hurmzaki*, în „Convorbiri literare", XLI, 1907, p. 561–562.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 54–55.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 77; 1964, p. 77.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 53 (157), p. 68 (181.22), p. 85 (203.27).
Scrisoarea e scrisă pe ultima filă a unei scrisori adresate de Ion Alecsandri lui Eud. Hurmuzaki. Dăruită Academiei Române de Eudoxie Hurmuzaki jun. prin D. Onciul, la 8 iunie 1907.

[1] În fapt este vorba despre o medalie şi nu despre o monedă. Diferitele sale emisiuni au fost descrise în mai multe rînduri. Aceea pe care o cunoaşte Bălcescu este în adevăr de 10 ducaţi, Are diametrul 39 mm şi greutatea 35 g. Pe avers este bătut portretul lui Mihai. Voievodul poartă barbă mare, căciulă de blană, împodobită cu o agrafă şi un penaj, iar pe umeri o manta. De jur împrejur este următoarea inscripţie: MICH-EL : VAL : TRANS: VAIW: S : C : RAE : M: CONS : PER. Pe revers, în mijloc, pe opt rînduri, este gravat: /A : D:/ VIGILAN/ TIA : VIRTV/TE : ET: ARMI/S : VICTORI/A AM: NACT/VS/ 1600, iar de jur împrejur TRANSYL: LOCVMT: CIS: TRAN: PAR: EI: SVP: EXER: GE: CAP (Cf. D.A. Sturza, *Uebersicht der Münzen und Medaillen*, Viena, 1874, planşa III şi IV; A. Resch, *Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart*, Sibiu, 1901, p. 221 şi planşa 65; C. Moisil, *Medalia lui Mihai Viteazu*, în „Bul. Soc. num. rom.", XV, 1929, p. 1 şi urm.; T.G. Bulat, *Medalii ardelene privitoare la istoria neamului românesc*, în „Cronica num. şi arh"., VI, 1925, nr. 63–64; A. Sacerdoţeanu şi Emil Vîrtosu, *Unirea românilor, 1599—1859—1918*, în „Arhivele Bucureştilor", 1938, nr. 4, planşa XIII). Un exemplar din această medalie se găsea la Viena şi în 1928, cînd am cercetat-o, printre colecţiile de la *Kunsthistorisches Museum*, sala XXXV, vitrina VI. Este poate chiar piesa pe care a cunoscut-o Bălcescu. Medalia este amintită în *Istoria românilor supt Mihai vodă Viteazul* reproducîndu-i-se, cu adăugiri, legenda, ed. Lapădatu, p. 301–302. Despre acestă medalie a scris şi A. Tr. Laurian, *Însemnări epigrafice*, în „Magazinu istoricu", II, p. 188, după cartea lui Joachim, *Neueröfnetes Münzkabinet*, şi în acelaşi an tot în „Magazinu", în articolul: *Portretul lui Mihai Viteazul*, II, p. 378–379).

30

(p. 60–61)

Colecţia G.D. Florescu, strănepot de frate al Alexandrei Florescu; autograf.

E d i ţ i i

Cornelia Bodea şi Paul Cernovodeanu, *Materiale noi pentru biografia lui Nicolae Bălcescu*, în „Studii", XV, 1962, nr. 2, p. 376–378.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1964, p. 594; rezumat.
Horia Nestorescu-Bălceşti. *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 83 (202.1).

[1] Una din rudele după mamă ale Luxiţei (probabil Costache M. Suţu, 1820–1869, viitorul ei cumnat).

[2] Denis Diderot. Aluzia din text se poate referi la vreuna din piesele sale *(Les fils naturel ou les épreuves de la vertu; Le père de famille)*, la unul din romane (*Jaques le fataliste; Le Neveu de Rameau* etc.) sau la corespondenţa publicată.

31

(p. 62–64)

BAR, Corespondenţă, 203 682 (f. 13ʳ–16ᵛ) autograf; chirilic.

Ediţii

Ion Bianu, *Bălcescu către Alecsandri. Cinci scrisori*, în „Convorbiri literare", L, 1916, nr. 1, ianuarie, p. 20—24.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 55—58.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 78—80; 1964, p. 78—80.
Vasile Alecsandri, *Opere*, I, *Poezii*, text stabilit şi variante de G.C. Nicolescu şi Gh. Rădulescu-Dulgheru. Studiu introductiv, note şi comentarii de G.C. Nicolescu, Buc., 1965, p. 230; reproducere parţială (p. 62, r 1—29, *lipseşte* Paris ... vindeca // 37—p. 63, r2 *lipseşte* Tu vei ... absurdă // 5—6 *lipseşte* Deocamdată ... găsesc // 7 — p. 64, r 7 *lipseşte* Cînd ... N. Bălcescu //).
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 58 (164. 1), p. 68 (181. 23), p. 85 (203.28).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 294—297.
Scrisori către Vasile Alecsandri. Ediţie îngrijită, prefaţă, note, traduceri de Marta Anineanu, Buc., 1978, p. 113—115.

[1] V. Alecsandri a evocat şi dînsul zilele petrecute cu Bălcescu la Palermo, în 1847, *Din albumul unui bibliofil, Neculai Bălcescu*, în „Convorbiri literare", X, 1876, nr. 4, iulie 1, p. 139 şi urm., cf. *Teatru*, I, 1903, prefaţa, p. XV; „Adevărul literar şi artistic" II, 1921, iunie 19, reproduce scrisoarea din prefaţa volumului *Teatru*. Bălcescu se gîndeşte probabil nu la anumite poezii, ci la versurile din *Piatra din casă*. Alecsandri, în scrisoarea trimisă din Palermo, în ianuarie 1847, vorbeşte şi dînsul despre hazul pe care l-au făcut Elena Negri şi N. Bălcescu cînd le-a citit acest vodevil (C.D. Papastate, *Vasile Alecsandri şi Elena Negri. Cu un jurnal inedit al poetului*, Buc., 1947; Marta Anineanu, *Documente literare inedite. V. Alecsandri. Corespondenţă*, p. 226 şi urm.; G.C. Nicolescu, *Viaţa lui Vasile Alecsandri*, Buc., 1962, p. 120 şi urm.).

[2] Elena Negri a murit la 4 mai 1847, pe vapor, în drum spre ţară, după ce căutase în zadar la Palermo o alinare a suferinţei sale. A fost îngropată în curtea bisericii greceşti din Pera. Alecsandri scria lui Bălcescu, la 1852, pe cînd acesta se îndrepta, şi el greu bolnav, spre ţară, să depună cîteva flori pe acel mormînt, care cuprinde „cea mai scumpă şi mai bogată parte" a vieţii sale (N. Pătraşcu, *Din tinereţea lui Alecsandri*, în „Ateneul român" 1894, p. 32 şi urm.).

[3] Descoperirea acestui portret o face la 2 august 1847, aşadar cu două luni mai înainte de a comunica ştirea lui V. Alecsandri. Portretul îl găsise în Cabinetul de stampe al Bibliotecii regale, pe care îl cercetase împreună cu A.G. Golescu. Descrierea acestui portret, lucrat de Sadeler, în *Buletin despre portretele principilor Ţării Româneşti şi ai Moldaviei ce se află în Cabinetul de Stampe de la Biblioteca regală din Paris* (N. Bălcescu, *Opere*, I, 1974, p. 213 —220)

[4] Este vorba, desigur, despre cartea, *Lettres de Pline le jeune et son panégyrique de Trajan*, traducerea lui Louis de Sacy, apărută la Paris, probabil în una din ediţiile mai noi, din 1826 sau 1833, revăzută de Jules Pierrot.

[5] În anul 1847 apăruseră, într-adevăr, numeroase broşuri şi volume cu poezii: unele originale, altele traduceri sau reeditări; de asemenea, şi în revistele vremii. Indicăm următoarele: G. A. Baronzi, *Cugetările singurătăţii*, Buc., 1847; Gr. Alecsandrescu, *Suvenire şi impresii, epistole şi fabule*, Buc., 1847; Cezar Bolliac, *Poezii nouă*, Buc., 1847; D. Bolintineanu, *Colecţie din poeziile D-lui ...*, Buc., 1847; Ion Catina, *Poezii*, Buc., 1847; Alex. Pelimon, *Poezii*, Iaşi, 1847.

[6] Broşura este citată în *Question économique* (N. Bălcescu, *Opere*, II, 1982, p. 61 şi 72).

32

(p. 64)

Ediţii

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 58.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 81; 1964, p. 81.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 68 (181.24), p. 85 (203.29).

[1] Legăturile lui P. Bataillard cu unii dintre tinerii români datau mai înainte de revoluţie (Al. Cretzianu, *op. cit.* I, p. 18, 115, n. 3). În 1847 proiectase o călătorie în Principate, la care, pe lîngă Bălcescu, trebuiau să ia parte şi alţi români. Dar proiectul nu s-a

realizat. Mai tîrziu Bataillard, într-un articol despre Principatele Române, spunea, referindu-se la acest proiect, următoarele: „En 1847 mes préparatifs étaient faites pour aller visiter ce pays avec un de mes amis valaques; je comptais y rester assez longtemps, nous avions fait de beaux plans d'études et de pérégrinations auxquelles d'autres Roumains devaient prendre part, Nicolas Balcesco entre autres, un amis que je puis nommer, car hélas! il est mort, et un nom, dont la Roumanie s'honore, dit déja un peu, ce que sont mes amis. Des circonstances indépendantes de ma volonté empêchèrent la réalisation de ce projet, et il n'a pu s'exécuter depuis" (*La Moldovalachie*, în „Revue de Paris", 15, octombrie 1856, extras, p. 7; cf. P. Constantinescu-Iași, *Un colaborator francez la istoria românilor*, în „Arhiva", Iași, XXXII, 1925, nr. 1, ianuarie, p. 45—59; Olimpiu Boitoș, *Paul Bataillard et la révolution roumaine de 1848. Contribution à l'histoire des relations franco-roumaines*, în „*Mélanges de l'École roumaine en France*", II, 1929, Paris, f.a., p. 15—16).

[2] Este de sigur vorba despre traducerea unuia dintre cele două documente, de la finele secolului al XIV-lea, despre care scriitorul francez vorbește în *Nouvelles recherches sur l'apparition et la dispersion des bohémiens en Europe*, Paris, 1849. Făcînd istoricul apariției țiganilor în Europa, menționează două documente muntenești, din secolul al XIV-lea, care confirmă existența țiganilor în Principat, tocmai din acea epocă. Într-o notă adaugă următoarele informații: „Les deux chartes qui constatent ce double fait, appartiennent aux archives du monastère de Tismana; elles sont en langue slavone ancienne et je n'en possède que la, traduction valaque. Je dois la communication de ces deux pièces, dont j'indiquerai plus exactement la provenance en publiant l'une d'elles, à l'amitié de M. Nicolas Balcesco, jeune érudit roman, qui a été membre du Gouvernement provisoire de Valachie dans la récente révolution et qui n'a cessé depuis lors, par son intelligente activité et son dévouement, d'acquérir de nouveaux titres à la reconnaissance de ses compatriotes", p. 20.

Unul dintre aceste documente este atribuit lui Vlad II și e datat 1386, iar celălalt lui Mircea I și datat 1387. În realitate, primul este documentul din 1385 a lui Dan I, în care, printre alte donațiuni și confirmări, se menționează o donație de 40 de sălașe de țigani făcută Tismanei. Documentul s-a aflat în arhiva mănăstirii Tismana și, la epoca cînd Bălcescu putea să-l cunoască, avea două traduceri: una făcută de Poenaru în 1839 și alta de Peșacov, în 1844 (Alexandru Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*, Buc., 1909, p. 167—171; P. P. Panaitescu, *Documentele Țării Românești, Documentele interne (1369—1440)*, Buc., 1938, p. 38—40). Al doilea este documentul din 1387 al lui Mircea. Era și acesta pe atunci tradus, într-o traducere a lui Dionisie Eclisiarhul și probabil încă în două, una a unui anonim și alta a lui Peșacov (P. P. Panaitescu, *Documentele Țării Românești*, p. 45; vezi „Arhiva istorică", III, 1867, p. 191—193; cf. N. Iorga, *Un colaborator al Unirii Principatelor, Paul Bataillard*, în „Anal. Acad. Rom.", Mem., Secț. ist., III, 1, 1923). Unele dintre aceste traduceri, ori poate altele, rămase necunoscute, le-a avut și Bălcescu și au fost întrebuințate de Bataillard, în lucrarea sa. Copia actului român, pe care i-o trimite, este desigur traducerea unuia dintre aceste două documente.

33

(p. 64)

Arhiva Bibliotecii poloneze de la Paris, dos. 1 036; autograf.

Ediții

O. Boitoș, *Două scrisori ale lui Ion Alecsandri*, în „Convorbiri literare", LXIV, 1931, iulie-august, p. 635.

N. Bălcescu, *Opere*, vol. IV, *Corespondență*, 1962, p. 482; 1964, p. 482.

N. Bălcescu a adăugat cîteva rînduri pe o scrisoare trimisă din Paris, la 7 octombrie 1847, de către Ion Alecsandri.

34

(p. 65—66)

BAR, Corespondență, 203 683 (f. 17—19); autograf; chirilic.

Ediții

Ion Bianu, *op cit.*, p. 25—28.
N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 59—61.
Texte privind dezvoltarea gîndirii social-politice în România, [Buc.], 1954, p. 214—215; reproducere parțială. (p. 66, r 11—34 *lipsește* Arată ... noastră//).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, prefață și note de Paul Cornea, Buc., 1961, p.174—175 (Biblioteca școlarului); reproducere parțială (p. 66, r 11—32 *lipsește* Arată ... nerăbdare //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 82—84, 1964, p. 82—84.
N. Bălcescu, *Ausgewählte Schriften*, Buc., [1963], p. 250—252; trad. în l. germană; reproducere parțială (p. 66, r 11—32 *lipsește* Arată ... nerăbdare //).
Paul Cornea și Mihai Zamfir, *Gîndirea românească în epoca pașoptistă (1836—1860). Antologie*, [Buc.], 1969, p. 333—335.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 58 (164.2), p. 68 (181.25), p. 78 (193.1), p. 83 (201.1), p. 85 (203.30), p. 90 (204.1), p. 91 (205.30), p. 93 (211.1).
N. *Bălcescu, Scrieri alese*, 1973, p. 297—299.
Scrisori către Vasile Alecsandri, Buc., 1978, p. 115—117.

[1] Pasajul arată că V. Alecsandri intenționa încă din 1847 să publice în volum poeziile populare culese de el. Primul volum a apărut însă cinci ani mai tîrziu, sub titlul *Poezii populare. Balade (Cântece bătrânești) adunate și îndreptate*, partea I, Iași, 1852. Culegerea de poezii proiectată, Bălcescu n-a mai avut cînd s-o facă. Reîntors în țară în prima jumătate a lui aprilie 1848, în cursul celor cinci luni cît a stat pînă la căderea revoluției, a fost prea absorbit de chestiunile politice pentru a se mai putea ocupa și de literatură. Între manuscrisele sale găsim totuși următorul cîntec popular și mai multe zicători:

Cînd eram copilaș mic
Țineam drumul la colnic,
Fără băț, fără nimic,
Numai cu palmele goale,
La brîu cu patru pistoale,
De luceau ca sfîntul soare.

Iar cînd mă făcui mare,
Loai pușca la cătare,
Eșiiu la drumul cel mare,
Să prinz hoțul de ciocoiu
Și să-l judec cum eu voiu:
Ia ascultă măi ciocoiu,
Pînă cînd o să jupoi
Și pe țeară și pe noi?

Unde văz drumul cotit
Și de frunză năpădit,
Și-mi auz pușca pocnind,
Ciocoiu depe cal căzînd;
Mă fac broască pre pămînt.
Și casc gura să-l îmbuc
Ca pe un puișor de cuc.

(BAR, ms. rom., 82, f. 434).

[2] Cartea lui Baret cu titlul *Histoire sommaire des choses plus memorables advenues aux derniers troubles de Moldavie où sont descrites plusieurs batailles gagnées tant par les princes polonois que par les Turcs et Tartares, composée par M.J. B.A. en P. sur les mémoires de Charles de Joppecourt*, Paris, 1620. Reprodusă de A. Papiu Ilarian, *Tesauru de monumente istorice*, II, 1863, p. 7—136.

[3] Articolul a apărut într-adevăr, și este semnat de H. Desprez. Anunțîndu-l cu o lună și mai bine înainte de apariție, cunoscîndu-i exact titlul, precum și data publicării, vedem că Bălcescu avea informații sigure. Este neîndoielnic că el a cunoscut bine pe scriitorul francez. Desprez, care voia să obțină un loc în diplomație, vizitase și Principatele române. Avusese astfel ocazia să cunoască de aproape stările de lucruri de la noi și să lege numeroase relații. Reîntors la Paris a găsit pe istoricul român și a folosit în largă măsură informațiile și cunoștințele sale. Articolul său este, de altminteri, o expunere a opiniilor și atitudinilor partidului

național, într-o formă care de multe ori amintește direct pe Bălcescu. După un contemporan, care cunoștea bine fruntașii acestei epoci, articolul lui Desprez nu e altceva decît chiar răspunsul partidului național la broșura publicată în contra lui Bibescu, la Bruxelles, în 1847, precum și programul acestui partid.

Găsim de multe ori opinii pe care le întîlnim în scrierile anterioare ale lui Bălcescu sau în scrierile sale contemporane. Pasajul referitor la lupta românilor în contra grecilor ne amintește deodată *Românii și fanarioții*. La fel este vorba despre două veacuri necontenite de luptă, de conspirații naționale, de sacrificiile tinerilor boieri ori de ruina țării înainte și în timpul fanarioților. Desprez chiar citează în această privință „Magazinu istoric", menționînd că revista română a publicat „o istorie a domnilor fanarioți scrisă din punct de vedere românesc". În fond, nu este vorba despre o istorie propriu-zisă, ci de un scurt articol al lui Bălcescu, ceea ce lasă impresia că autorul francez n-a cunoscut direct această lucrare. Vom mai găsi apoi multe din atitudinile istoricului român: aceeași critică a Rusiei țariste și Regulamentului, aceeași simpatie pentru Tudor Vladimirescu și pentru lupta boierilor patrioți înainte de 1840, aceleași sentimente de compătimire față de clasa țărănească. Capitulațiile cu Poarta vor fi interpretate (vezi N. Bălcecsu, *Opere*, II, 1982, p. 180—184). Față de Bibescu, Desprez, ca și Bălcescu în acea vreme, păstrează o atitudine binevoitoare. În scrisoarea din 1 octombrie 1847 trimisă lui Alecsandri, semnalîndu-i apariția broșurii de la Bruxelles, o atacă invocînd, printre alte motive pe acela, că Bibescu „este tare hulit" și o atribuie boierilor fanarioți. Tot așa și Desprez, vorbind despre această scriere, o pune în sarcina opoziției fanariote din București, iar despre Bibescu spune că tinerii români n-au împotriva lui nici un gînd dușmănos sau dorință de răzbunare. Scriitorul francez se lasă atît de mult influențat încît combate chiar și introducerea limbii franceze în locul celei române, ca limbă de predare la clasele superioare de la Sf. Sava. O lună mai înainte, Bălcescu își manifestase indignarea, în scrisoarea trimisă lui Alecsandri față de această măsură, a cărei veste a căzut, după cum spune dînsul, ca un trăsnet. Este greu de admis că și critica pe care o face Desprez reformei de la București să fi pornit din propria sa inspirație. Foarte probabil că el a înregistrat ecourile pe care le auzea printre tineretul român de la Paris, fiind poate chiar direct influențat de Bălcescu. De altminteri, „Magazinu istoric", de două ori menționat, este elogiat ca o publicație savantă, citîndu-se și numele celor doi redactori (vezi și V. V. Haneș, *Formarea opiniunii franceze asupra României în secolul XIX*, vol. II, Buc., 1929, p. 141 și urm.). Relațiile personale dintre Bălcescu și ziaristul francez le mai confirmă și o informație dată de M. Handelsman. Este vorba de intervenția lui Bălcescu și a unuia dintre Golești pe lîngă prințul Adam Czartoryski, ca acesta să stăruie pe lîngă noul guvern francez, alcătuit după revoluție, pentru ca Desprez să fie trimis la noi în țară, probabil ca diplomat (*Le prince Czartoryski et la Roumanie, 1834—1850*, în *La Pologne au VIIe Congrès international des sciences historiques*, Varșovia, 1933, p. 222). A. G. Golescu, în drum spre țară în primăvara lui 1848, se adresa din Viena lui Lamartine, solicitîndu-i numirea lui Desprez în postul de consul francez în București. În momentul cînd A. G. Golescu face acest demers se afla împreună cu N. Bălcescu în capitala Austriei (G. Georgescu-Buzău, *Activitatea lui N. Bălcescu pentru pregătirea dezlănțuirii revoluției din 1848*, în „Studii", IX, 1956, 1, p. 58). În aceeași vreme, ziaristul francez se oferea guvernului provizoriu de la București, pentru a susține cauza românească, în presa franceză, în schimbul însă, a unei importante sume de bani (*Anul 1848*, IV, p. 198). În scrisoarea din Paris, din 3/15 decembrie 1847 către Alexandra Florescu menționînd partidele din țară, N. Bălcescu precizează că programul partidei tinerilor este în curs de tipărire și va ieși la 1 ianuarie următor. Nu se cunoaște vreo lucrare tipărită cu un atare cuprins; înclinăm a crede că programul despre care vorbește N. Bălcescu este cuprins în publicația lui Desprez și că la formularea sa el a avut un rol principal, așa cum am dedus mai sus prin analiza de texte.

Extractul articolului lui Desprez era adus în țară și împărțit chiar de Bălcescu. Avem în această privință o informație precisă, în scrisoarea din 6 aprilie st. v. 1848, a lui Axente Sever către Simion Barnuțiu: „Un teneru Bălcescu — Red. Mag. ist. — veni nu de mult din Paris și aduse mai multe stracte din „Revue des deux mondes", le împarte pre la mulți, într-acestea se cuprinde pre scurtu cellea mai de frunte trasuri din istoria românilor, totu acolo se zice că „la Dacie est bornée naturellement pour être unie", eu n-am textu la mînă, speru că Romanu va aduce o broșură și acolo" (Cp. H. Desprez, *La Moldo-Valachie et le mouvement roumain*, în „Revue des Deux Mondes", XXIII, 1848, nr. 21, p. 105—193; alte articole ale aceluiași asupra revoluției din 1848; nr. 24, p. 513—537, p. 894—919; S. Dragomir, *Din corespondența dascălilor ardeleni în anul 1848*, în *Omagiu lui I. Bianu*, Buc., 1927, p. 164—165). H. Desprez va milita și pentru o apropiere politică între români și slavii de sud (H. Desprez, *Les Valaques et leur alliance avec les Slaves du Midi*, în „La Pologne", nr. 4, 1848; G. Zane și Elena G. Zane, *N. Bălcescu la Biblioteca poloneză din Paris*, Buc., 1973, p. 33).

35

(p. 66–67)

Ediţii

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 61.
Constantin Ciuchindel, *Cîteva scrisori inedite*, p. 131 — 133; şi cu traducere în l. română.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 84; 1964, p. 84.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 68 (181.26), p. 77 (190.5), p. 85 (203.31).

[1] G. Barrow, *The Zincali or an account of the Gypsies of Spain*, Londra, 1841. Lucrarea o găsim citată de Bataillard în *Nouvelles recherches sur l'apparition et la dispersion des Bohémiens en Europe*, Paris, 1849, p. 22–23.

36

(p. 67)

BAR, Corespondenţă, 203 686 (f. 25^{r-v}); autograf; chirilic.

Ediţii

Ion Bianu, *op. cit.*, p. 29–30.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 62.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 85; 1964, p. 85.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 58 (164.3), p. 68 (181.27), p. 85 (203.32).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 299–300.
Scrisori către Vasile Alecsandri, 1978, p. 117–118.

[1] Scrisoarea este fără an şi fără indicarea localităţii de emitere. Datarea lui I. Bianu „probabil 1850" este greşită. Din cuprinsul scrisorii se poate stabili, cu precizie, că a fost emisă în 1847.

La sfîrşitul scrisorii, N. Bălcescu informează pe V. Alecsandri că „La Revue indépendante" anunţă, în ultimul său număr, o serie de articole despre români. Or, acest anunţ îl găsim într-un număr din 1847, iar la 10 decembrie al aceluiaşi an, apare articolul: *La Romanie ou la Moldo-Valachie. Description des pays et des peuples romans. Leur rôle dans le passé* (V.V. Haneş, *Formarea opiniunii franceze*, vol. II, p. 138 şi urm.). Un alt articol apare la 25 ianuarie 1848, sub titlul: *La Romanie ou Moldo-Valaque. Rapports des peuples romans avec les turcs;* extras 16 p.; semnat Saint-Martin.

De asemenea se poate preciza cu uşurinţă şi locul de unde scrisoarea a fost trimisă, anume din Paris, căci se ştie că Bălcescu a petrecut toată iarna 1847–1848 în capitala Franţei.

Revista avea, la acea epocă, o orientare democrat-burgheză. Colaboraseră în coloanele sale P. Leroux, Lamennais, Lamartine, Michelet, Ed. Quinet, Viardot, Lallemand, Geoffroy Saint-Hilaire, Pascal Duprat, George Sand, Daniel Stern, Carnot, Louis Blanc ş.a.

Scrisoare lipsă
N. Bălcescu către A. T. Laurian
Sfîrşitul anului 1847, începutul lui ianuarie 1848

Cere să-i trimită nişte cărţi la Paris, nr. 94, rue de l'Université. La 12 ianuarie 1848, A. T. Laurian îi scrie în acest sens lui George Bariţ, menţionînd că N. Bălcescu „mi-a scris mai mult de 20 ori în cauza aceasta. Pe d-ta te salutează în toate scrisorile". În aceeaşi zi îi scrie lui Vasici: „Coredactorul meu de la Paris, Nic. Bălcescu, mi-a scris să-i trimiţ trei exemplare „Magazin istoric", tom. I–IV, şi trei broşuri din tomul III şi un tom al IV. Afar-de aceasta, trei esemplare *Filosofie* după Krug, 6 *Coup d'oeil sur l'histoire de Roumaine*, 1 *Scriptores rerum hung. et Trans.* şi 1 *Tentamen criticum in liguamromanicam*" (*George Bariţ şi contemporanii săi*, Buc., 1973, I, p. 140, nota).

37

(p. 68—69)

Colecția G. D. Florescu, strănepot de frate al Alexandrinei Florescu; autograf.

Ediții

Cornelia Bodea și Paul Cernovodeanu, *Materiale noi pentru biografia lui Nicolae Bălcescu*, în „Studii", XV, 1962, nr. 2, p. 379—381.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1964, p. 595; rezumat.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 83 (202.2).

1 „Casă de bancă" fondată, în 1832 la București, de către bancherul Salomon Helfon (m. 1842) și fii săi (cf. D. R. Rosetti, *Dicționarul contimporanilor din România (1800—1898)*, Buc., 1898).

2 Doctorul Pierre-Charles-Alexandre Louis, renumit clinician francez (1787—1872), autor al unui tratat medical asupra tuberculozei datînd din anul 1825; membru al Academiei de Medicină din Franța (cf. dr. E. Gurit, A. Wennich, dr. A. Hirsch, *Biographisches Lexicon der hervirragenden Ärzte aller Zeiten und Wölker*, Berlin, Wien, vol. III, 1931, p. 848).

3 Bruxelles, 1847.

4 În legătură cu această broșură vezi și scrisoarea către Vasile Alecsandri din 1 octombrie 1847 (p. 62—64).

5 Iancu Florescu (1818—1869), fratele Luxiței (vezi G.D. Florescu, *Istoricul unei vechi case bucureștene*, Buc., 1935).

6 Doctorul Louis-Léon Rostan (1790—1866), profesor la Facultatea de Medicină și membru al Academiei de Medicină din Paris (Cf. dr. E. Gurit, *op. cit.*, vol. IV, 1932, p. 887).

38

(p. 70)

BAR, Corespondență, 203 684 (f. 21^{r-v}), plicul cu adresa f. 20; autograf.

Ediții

Ion Bianu, *op. cit.*, p. 28.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 62—63.
I-a zi a Republicii, în „Studii", I, 1948, nr. 2, aprilie—iunie, p. 17, cu ultimul rînd omis.
1848 in Principatele române, Buc., [1948], facs. p. 66—67; text p. 88; trad. în l. rusă p. 121; trad. în l. franceză p. 163.
N. Bălcescu, *Opere*, [Buc.], 1952, p. 232—254 (Clasici români).
Mario Leporatti, *Nicolae Bălcescu e il risorgimento nazionale in Romania*, Prefazione di Umberto Terracini. [Roma], Italia — Romania Editrice, [1953], p. 135; trad. în l. italiană.
N. Bălcescu, *Válogatott munkái* [Scrieri alese], Buc., [1956], p. 281—282; trad. în l. maghiară.
Florian Georgescu, *Participarea maselor populare bucureștene la Revoluția din 1848*, [Buc.], [1961], p. 24—25; facs.
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1961, p. 176.
N. Bălcescu, *Ausgewälte*, p. 253—254; trad. în l. germană.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 86; 1964, p. 86.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 58 (164.4), p. 68 (181.28), p. 74 (182, 185.1), p. 76 (189.1), p. 78 (192.1), p. 79 (194.1), p. 82 (200.1), p. 83 (201.2), p. 85 (203.33), p. 90 (204.2).
Mario G. Losano, *Un revoluzionario nella Romania de la 1848 Nicolae Bălcescu*, în „Revista storica italiana", LXXVIII, fasc. III, 1966, p. 684, reproducere parțială (r 1—6 *lipsește* Paris . . . ulițe//r 15—22 *lipsește* Nu . . aci//).
Al. Balaci, *Nicolae Bălcescu și Italia*, în *Studii despre N. Bălcescu*, Buc., 1969, p. 17. Autorul, adică noul editor, citează ms. de la BAR 4 499, f. 21, ca și cum scrisoarea n-a mai fost publicată pînă atunci.

Marin Bucur, *Un act de solidaritate al moldo-valahilor cu revoluționarii francezi de la 1848*, în *Studia et acta Musei „Nicolae Bălcescu"*, 1970–1971, p. 113; reproducere parțială (1–6 *lipsește* Paris...ulițe // 15 — 24 *lipsește* Nu poci...aci //).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 300–301.
Scrisori către Vasile Alecsandri, 1978, p. 118.

39

(p. 70–71)

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 63–64.
Const. Ciuchindel, *Cîteva scrisori*, p. 133; și cu trad. în l. română.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 87; 1964, p. 87.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 69 (181.29), p. 77 (190.5), p. 85 (203.34).

[1] *Histoire de l'Académie Royale des inscriptions et belles-lettres avec les mémoires de littérature tirés des registres etc.*, *Paris*, t. XXV, 1759 și t. XXX, 1764, nu cuprinde nici o lucrare în legătură cu preocupările cunoscute, din acel timp, ale lui N. Bălcescu.

Este probabil că, încă din această perioadă, N. Bălcescu a putut afla în Biblioteca regală (mai tîrziu imperială și apoi națională) din Paris, manuscrisul francez al cronicii lui Miron Costin. Traducerea grecească, în manuscris, a aceleiași cronici o știa încă din 1846 și o semnala în *Cuvînt preliminariu* (N. Bălcescu, *Opere*, I, 1974, p. 98). Traducerea franceză, pe care nu a putut-o cunoaște cît timp a stat în țară, a semnalat-o lui A. Ubicini: o știm din propria mărturie a acestuia. Cîțiva ani după moartea lui N. Bălcescu, Ubicini amintea acest lucru într-o scrisoare către M. Kogălniceanu, căruia îi atrăgea atenția asupra manuscrisului și se oferea a-l transcrie și a-l imprima, spunîndu-i printre altele: „Il existe au département des manuscrits de Paris un document inédit, très précieux pour l'histoire de la Roumanie, dont l'existence me fut signalé, il y a deja plusieurs années, par feu Nicolas Balcesco, de regrettable mémoire. C'est une traduction en français de la grande hronique moldave de Miron Costin. Ce mss, coté sous le n° 7 513, est intitulé: *Le gouvernement des Princes de la Moldavie de Miron Costin, grand logothète de Moldavie, traduit en français par Nicolas Génier de Smyrne*, Angora, 1741. Il forme 1 vol. in fol. qui fournirait à l'impression; 2 vol. en 8° ordinaire ou bien 1 vol. gr. in 8°, 2 colonnes...", Paris, 21, X, 1860 (colecție particulară).

A. Ubicini a și făcut copia, iar manuscrisul se află actualmente la BAR, ms. franceze; în fapt este vorba despre o traducere după manuscrisul conținînd traducerea grecească a cronicei manuscrise despre care N. Bălcescu știa încă din 1846. Cf. *Miron Costin, Letopisețul Țării Moldovei de la Aron vodă încoace*, ed. critică de P.P. Panaitescu, Buc., 1944, p. XXVIII–XXIX.

Din epoca imediat premergătoare revoluției române, fie din străinătate, fie din țară nu avem pînă azi vreo scrisoare. Avem o mențiune despre o scrisoare cu instrucții, trimisă din București, la 8 mai, lui A.T. Laurian. În afară de informațiile pe care i le dă privitoare la apropiata izbucnire a revoluției, N. Bălcescu îi recomandă un contact strîns cu fruntașii revoluției maghiare (*Anul 1848*, I, p. 637, 694–695); alte scrisori anterioare lui 1848 sînt menționate de Bălcescu chiar în cuprinsul textului pe care îl publicăm.

40

(p. 71)

Colecția G.D. Florescu, strănepot de frate al Alexandrinei Florescu; autograf.

E d i ț i i

Cornelia Bodea și Paul Cernovodeanu, *Materiale noi pentru biografia lui Nicolae Bălcescu*, în „Studii", XV, 1962, nr. 2, p. 381.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1964, p. 595; rezumat.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 83 (202.3).

[1] Frosa G. Florescu (1820–1905), sora Luxiței.

[2] Sevastița Bălcescu.

41

(p. 72)

BCS, Achiziţii, Aşezămîntul N. Bălcescu, nr. 1975/323; copie; semnalată de Viorica Secărescu.

42

(p. 72—73)

E d i ţ i i

Anul 1848, I, 556—557.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 88; 1964, p. 88.
Titu Georgescu, *Mărturii franceze despre 1848 în ţările române*, Buc., 1968, p. 66—67. trad. în l. română; nu se arată că scrisoarea a fost publicată anterior.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu, Bibliografie*, p. 52 (156.2), p. 85 (203.35).
Cornelia Bodea, *1848 la români*, vol. I, 1982, p. 549—550; şi cu trad. în l. română.

C. Bodea consideră că această circulară s-a dat la 11 iunie nu la 13, deoarece proclamarea Constituţiei şi sancţionarea ei de domnitor, ca şi numirea lui Nicolae Bălcescu ca ministru, s-a făcut la 11 iunie.

[1] N. Golescu, ca şef al Departamentului Dinlăuntru, la 11 iunie, prin adresa nr. 2951, aducea la cunoştinţa lui N. Bălcescu, aflat în acea zi în judeţul Prahova, următoarele:

Domnului Nicu Bălcescu.

După voinţa poporului constituţia s-a primit şi Măria sa preaînălţatul nostru domn a binevoit a orîndui pe dumneata Secretar al Statului, de aceea se vesteşte domniei-tale ca îndată să intri în foncsie, trebuinţa cerînd ca zăbavă să nu mijlocească.

Şeful Departamentului Dinlăuntru,
N. Golescu

(*Anul 1848*, I, p. 512; despre întîmplările din viaţa lui Bălcescu în zilele imediat premergătoare revoluţiei, Petru V. Haneş, *N. Bălcescu şi Elena Filipescu*, în „Vieaţa nouă", II, 1906, nr. 11, se publică două scrisori ale Elenei Filipescu către N. Bălcescu).

Altă corespondenţă din primele zile ale revoluţiei semnalată în diferite izvoare:

Către Laurian

mai 1848

Îi cere să facă nişte „pasuri"

Către Laurian

mai 1848

Trimisă prin Maniu cu o poliţă
(*Anul 1848*, I, p. 637, 639—640).

Către Eliade, Tell şi ceilalţi din tabăra regeneraţiei la Craiova

Bucureşti, 12—14 iunie 1848

Comunicări privitoare la reuşita revoluţie şi mersul ei.

(BCS, Achiziţii, Aşezămîntul N. Bălcescu, nr. 136. Memoriile lui N. Pleşoianu).

Către Constantin Cantacuzino

iunie 1848

(BAR, Corespondenţă, S $\frac{10}{LXIV}$; *Anul 1848*, I, p. 523).

Către d-rul Louis Mandl

București, 12/24 iunie 1848

Despre reușita revoluției. Cere guvernului francez arme și ofițeri. Îl însărcinează să remită o scrisoare lui Lamartine.

(*Anul 1848*, II, p. 320—320).

Către A. de Lamartine

București, 12/24 iunie 1848

Adresă oficială în numele guvernului revoluționar, cu relatări asupra reușitei revoluției românești (*ibidem*, II, p. 320). Este probabil scrisoarea amintită de „Pruncul român", 1848, nr. 31, august 24, cu care ocazie se precizează că este vorba despre o epistolă trimisă „cetățeanului Lamartine", în afară de corespondențele oficiale ale Guvernului provizoriu.

Lamartine a primit această adresă după căderea sa de la minister. A răspuns totuși, dar ca un simplu particular. Răspunsul a fost publicat în mai multe rînduri: „Pruncul român", 1848, nr. 31, august 24; *Anul 1848*, III, p. 185—186; *O scrisoare a lui Lamartine*, publicată de Const. V. Rosetti, în „Adevărul literar și artistic", IV, 1923, nr. 132.

I. Voinescu II a preluat de la N. Bălcescu conducerea Ministerului Trebilor din Afară în ziua de 14 iunie; în aceeași zi se adresa ministerelor de externe al Franței și al Marii Britani (*Anul 1848*, I, p. 565 și urm; BAR, ms. rom. Arh. I. Ghica, Acte V; în această arhivă răspunsu lui Palmerston din 7 iulie 1848, prin care declară că Țara Românească, aflîndu-se sub suzera nitatea Porții, Marea Britanie nu poate interveni în favoarea poporului român decît dacă va fi solicitată de guvernul otoman).

43

(p. 73—75)

BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, nr. 419/1; autograf; chirilic.

E d i ț i i

Gh. I. Georgescu-Buzău, *O scrisoare inedită a lui N. Bălcescu*, în „Studii", II, 1949, nr. 4, octombrie—decembrie, p. 176—180: facs. p. 177.

N. Bălcescu, *Opere*, 1952, p. 233—236; cu transcrierea de la prima editare; reproducere parțială (p.74, r52—p.75, r1 *lipsește* Obștiți ... noastră//).

Mario Leporatti, *op. cit.*, p. 136—139; trad. în l. italiană; reproducere parțială (p.74, r 52—p. 75, r 1 *lipsește* Obștiți ... noastră//).

Texte, p. 216—218; reproducere parțială (p.74, r 52—p.75, r1 *lipsește* Obștiți ... noastră//).

N. Bălcescu, *Válogatoot munkái*, p. 282—283; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p.73, r6—19 *lipsește* Măsurile ... toată // p.74, r 27—p. 75, r 5 *lipsește* Scoateți ... prietin//).

N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 177—178; reproducere parțială (p.74, r. 1—10 *lipsește* Aicea ... ramplasa // p. 74, r 28—42 *lipsește* Eu ... alegerilor // p. 74, r 52 — p. 75, r 2 *lipsește* Obștiți ... ambiții //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 89—91; 1964, p. 89—91.

N. Bălcescu, *Ausgewählte Schriften*, p. 254—257, trad. în l. germană; reproducere parțială (p. 74, r 1—10 *lipsește* Aicea ... ramplasa // p.74, r 28—43 *lipsește* Eu ... alegerilor // p. 74, r. 52—p.75, r 2 *lipsește* Obștiți ... ambiții //).

Antologia gîndirii românești. Secolele XV—XIX, partea I, Buc., 1967, p. 288—289; dintr-o greșeală de tipar apare inițiala C în loc de G; reproducere parțială (p. 74, r 52—p.75, r2 *lipsește* Obștiți ... noastră //).

Paul Cornea și Mihai Zamfir, *Gîndirea românească*, p. 335—338; reproducere parțială (p. 74, r. 53 *lipsește* în ... Rusiei //).

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 69 (181. 29 bis), p. 76 (187), p. 77 (189.2), p. 78 (192.2, 193.2), p. 79 (194.2), p. 83 (201.3), p. 85 (203.36), p. 90 (204.3), p. 92 (209.1), p. 93 (211. 2).

Ștefan Pascu și Liviu Maior, *Culegere de texte pentru istoria României*, I, Buc., 1977, p. 171—173; reproducere parțială (p. 74, r 53 *lipsește* în ... Rusiei // p. 75, r 6—21 *lipsește* Puneți ... mea//).
Cornelia Bodea, *1848 la români*, II, p. 689—691.

[1] În legătură cu misiunea încredințată lui N. Bălcescu, ministrul de interne N. Golescu dădea următorul ordin:
1848
Iunie 21
Administratorului de Buzău
D. Nicolae Bălcescu, secretarul Guvernului provizoriu, însărcinat fiind din partea acestui guvern ca să întîmpine pe Excelența sa Talaat Effendi, la întoarcerea-i din Moldavia și să-l însoțească pînă aici în capitală, se scrie d-tale a da d-lui Bălcescu toată ascultarea și să îndeplinești cu întregime toate dispozițiile ce va găsi dumnealui cu cale a se lua atît în împrejurarea de care s-a vorbit, cît și în orice altă privitoare la osebitele măsuri și întocmiri hotărîte din partea guvernului pentru administrația acelui județ.

N.G.

Nr. 3 328
Nr. 3 329 asemenea la Slam Rîmnic
Concept (*Anul 1848*, II, p. 1).

44

(p. 75—77)

BAR, Corespondență, S $\frac{6(1-2)}{LXIV}$; Arh. N. Mandrea; autograf; a doua parte a scrisorii, chirilic.

E d i ț i i

N. Iorga, *O scrisoare inedită a lui N. Bălcescu*, în „Revista nouă", IV, 1891, nr. 8—9, noiembrie 15, p. 354—355.
Anul 1848, II, p. 92—94.
N. Bălcescu, *Opere*. II[1], p. 64—66.
N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 556; reproducere parțială (p. 75, r2 — p. 76, r 13 *lipsește* Iubite ... munte // 16—17 *lipsește* Asemenea ... preoțime // 19 *lipsește* la ... rușilor // 21—22 *lipsește* și ... rușilor // 39—50 *lipsește* Frica ... județ //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 92—94; 1964, p. 92—94.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (150), p. 52 (156.3), p. 69 (181. 30), p. 81 (198.3), p. 85 (203. 37).
Cornelia Bodea, *1848 la români*, I, p. 558—559.

Manuscrisul scrisorii a fost găsit de N. Mandrea, printre celelalte hîrtii ale lui Bălcescu, aflate în 1884 la moșia Bălcești (*Analele Academiei Române*, s. II, t. XIX, 1896—1897).

[1] Încă din primele zile ale revoluției au izbucnit divergențe între membrii Guvernului provizoriu privind aplicarea programului revoluționar, consemnat în proiectul de Constituție. În cazul de față, divergența s-a produs în legătură cu art. 13 și a constat dintr-o deosebire de vederi declarată între marea majoritate a membrilor Guvernului provizoriu și N. Bălcescu, în ceea ce privește momentul și condițiile în care trebuia rezolvată problema agrară — „chestia socială", după formula contemporană. N. Bălcescu s-a opus din primul moment la orice concesie proprietarilor. El a susținut — pare-se singur — că rezolvarea trebuie să se facă imediat de Guvernul provizoriu printr-un decret; restul guvernului a fost de părere că rezolvarea trebuie să se facă mai tîrziu și să fie încredințată Constituantei, care urma să fie aleasă. După ultima opinie rezolvarea era deci amînată la o dată incertă și deferită unui organ a cărui compoziție socială și dată de întrunire nu erau încă fixate. Cu bună sau cu rea credință rezolvarea celei mai însemnate probleme pusă de mișcare — înfăptuirea revoluției agrare — era amînată, dacă nu torpilată.
Dintre aceste două opinii a prelevat categoric a doua și ea a fost adusă la cunoștința țării prin decretul din 16 iunie 1848, publicat, în „Monitorul român", 1848, nr. 1 din 19 iunie (vezi și C. Bodea, *1848 la români*, I, p. 658). Decretul prevede expres că pînă se va întruni Adunarea Constituantă, relațiile dintre clăcași și proprietari rămîn neschimbate: „pînă atunci nu e drept, nici nu este ertat ca sătenii să înceteze de a răspunde proprietarilor sau arendașilor

de moșii îndatoririle proprietărești, afară de acea infamă iobăgie" (*Anul 1848*, I, p. 620). Drepturile feudale principale rămîneau în picioare. Sub termenul de „iobăgie", „obăgie" nu se înțelegea atunci, așa cum se înțelege astăzi, obligațiile servile în general, ci „dijma în oameni", 4 oameni la 100 de familii, dați de sate în slujbă permanentă la proprietar. Hotărîrea contravine fundamental textului categoric al *Proclamației*, citată la 9 și 11 iunie, care prevede imperativ că „se desființează" nu numai iobăgia, ci și claca și lucrul drumurilor, „mai mult că săteanul fără pămînt se face proprietar", și asta pe loc, prin efectul însuși al edictării proclamației, și nu mai tîrziu, la un termen oarecare căci nimic din textul celor 21 puncte constituționale nu lasă să se întrevadă o atare interpretare. Opinia publică din capitală așa înțelesese proclamația; o corespondență din București cu data 17 iulie, adresată ziarului francez „La Réforme", din Paris, relatînd evenimentele din principat, spune printre altele că punctele fundamentale ale Constituției sînt: „abolirea imediată a robiei, a servajului, a tuturor corvezilor..." (Olimpiu Boitoș, *Raporturile românilor cu Ledru-Rollin și radicalii francezi în epoca revoluției de la 1848*, Buc., 1940, p. 120).

Decretul publicat în „*Monitor*" nu poartă semnătura membrilor guvernului, așa cum se obișnuia. După cum știm, din propria sa informație. N. Bălcescu a refuzat să iscălească acest decret. El consideră, cu drept cuvînt, că luîndu-se această cu totul neașteptată măsură, art.13 asupra proprietății era minimalizat, abandonat și aruncat în seama Adunării Obștești (vezi mai sus, p. 210). Așadar, divergența izbucnită a fost tranșată înainte de încercarea armată de la 19 iunie, cum afirmă greșit, mai tîrziu, însuși N. Bălcescu. Dar o dată cu acest decret, revoluția era îndrumată pe o altă cale decît aceea care fusese aleasă și hotărîtă în Comitetul revoluționar, la redactarea programului. O politică de oscilații și mistificări va fi de acum înainte practicată în tot cursul guvernării. Concomitent cu decretul, Guvernul provizoriu a pregătit un manifest către săteni, pe care l-a tipărit în foi volante, avînd titlul: *Proclamațiunea nr. 15 a Guvernului provizoriu al Țării Românești*, cu un conținut, în a doua lui parte, total contrariu față de al decretului menționat, ceea ce descoperă lupta internă din mijlocul conducătorilor revoluției; și anume se aduce la cunoștința țării că împroprietărirea este amînată cu trei luni — adică pînă la Obșteasca Adunare — dar că se desființează „cele șase zile de lucru", „claca și iobăgia". Totodată, se cere sătenilor să dea „ajutor" proprietarilor la culesul roduri-lor, urmînd ca pentru zilele ce vor lucra, și pe care mai înainte le făceau în clacă, să li se plătească 2 lei pe zi (*Anul 1848*, I, p. 615—616). Conținutul acestei proclamații în ceea ce privește regimul de tranziție pînă la împroprietărire este astfel total contradictoriu cu dispozițiile din decretul către proprietari. Dacă acest regim ar fi fost aplicat, însemna că țăranii clăcași rămîneau posesori de fapt ai terenurilor stăpînite de ei în baza Regulamentului, fără a mai fi obligați la prestarea obligațiilor feudale. Lucrarea suprafeței rezervate proprietarului avea să se facă — dacă acesta voia s-o lucreze — cu munca salariată. Conținutul în sine al proclamației consta dintr-o formulă de compromis. Împroprietărirea de drept este amînată, dar drepturile feudale sînt suprimate; o emancipare cu menținerea de fapt a statului quo al țărănimii clăcașe, din punct de vedere al posesiei funciare. Regimul statuat nu s-a aplicat însă. A fost de sigur o soluție tranzacțională, de prim-moment, care a căzut repede. Fracțiunea opusă revoluției agrare a biruit din nou. Rămîne o întrebare dacă această foaie volantă s-a împărțit prin sate. Toate celelalte ordine și proclamații ulterioare, care reglementează regimul de tranziție, stau pe baza menținerii neschimbate a regimului regulamentar. Poziția lui N. Bălcescu față de această proclamație trebuie să fi fost aceeași ca față de decretul pentru proprietari. Pare-se că numele său a fost tipărit pe unele exemplare din foile volante, dar pe altele nu. În foaia volantă care a servit la reproducerea din *Anul 1848*, numele său apare, printre cei patru secretari; în foaia volantă existentă la BAR, 111, numele său nu mai apare; de această dată după numele membrilor guvernului Neofit, Eliad, Tell, Magheru, Ștefan Golescu, G. Scurtu, sînt semnați numai trei secretari: I. C. Brătianu, A. G. Golescu, C. A. Rosetti. O nouă *Proclamație* a Guvernului provizoriu către săteni este dată numai cu cinci zile mai tîrziu, la 21 iunie; ea anulează expres toate dispozițiile primei proclamații în ceea ce privește obligațiile clăcașilor. Sătenii sînt invitați să-și îndeplinească „toate datoriile" către „proprietarii și arendașii lor", tot așa cum le-au îndeplinit pînă acum (*Anul 1848*, II, p. 17). Prin urmare nu mai este vorba nici despre „iertarea" prestațiilor servile în muncă, adică de emancipare, și nici măcar despre suprimarea „infamei iobăgii". În josul proclamației, alături de numele celorlalți membri ai guvernului, se află și numele lui N. Bălcescu, al doilea din șirul secretarilor, șase de această dată. Aceasta este proclamația pe care N. Bălcescu spune că n-a semnat-o și ca atare consideră introducerea din oficiu a semnăturii sale ca o neorînduială. Ministrul de interne, N. Golescu, lua măsuri ca ambele acte, decretul din 16 și proclamația din 21, să fie cunoscute în țară. În *Instrucțiunile pentru comisarii de propagandă*, semnate de membrii guvernului, se cere comisarilor de județe să citească nu o dată „ci în mai multe zile de-a rîndul proclamația Guvernului provizoriu către toți frații săteni, precum și proclamația către proprietari" (*Anul 1848*, III, p. 106). În atitudinea lui N. Bălcescu față de măsurile luate pentru popularizarea acestor hotărîri este interesant de remarcat faptul că deși partea a doua a acestor instrucții (de la p. 107 rîndul 11: să se caute...) este redactată de dînsul, așa cum o cunoaștem din ms. (N. Băl-

cescu, *Opere*, I², 1982, p. 14—15), partea întîi, de la început şi pînă la acest pasaj, adică aceea în care se află şi îndemnul de a se populariza aceste hotărîri, nu este scrisă de dînsul. Ms. autograf pe care îl avem cuprinde numai partea a doua: este probabil că partea întîi a fost redactată de altcineva. Amînarea aplicării putea însemna dorinţa ca anumite dificultăţi în calea reformei să poată fi preîntîmpinate, dar şi intenţia ca reforma să fie escamotată. Oricum documentar se constată pe baza decretelor Guvernului provizoriu că, afară de N. Bălcescu, toţi membrii guvernului, pentru un motiv sau altul, au fost împotriva aplicării imediate a articolului 13, şi au susţinut amînarea, deci menţinerea în plină revoluţie antifeudală a vechiului regim agrar. N. Bălcescu sublinia mai tîrziu public contrazicerile şi inconsecvenţele politicii agrare a guvernului: „Într-o zi declară ca poporul să nu mai plătească clacă, dijmă etc. şi a doua zi desfăcînd ce făcuse, proclamă că poporul să aibă a se conforma după Regulament. Revoluţia era făcută pentru desfiinţarea lui" (N. Bălcescu, *Opere*, I², p. 122).

Argumentele invocate pentru amînare au fost diferite. Eliade încă de la Craiova, în momentul cînd Tell, la 9 iunie, a propus abolirea imediată a clăcii, a invocat incompetenţa guvernului, susţinînd, formalist, că guvernul provizoriu nu poate trece la astfel de măsuri întrucît: „A desfiinţa legile vechi cu altele nouă este un drept a unui corp legislativ de reprezentanţi ai naţiunii" şi că „noua constituţie însăşi după litera şi spiritul proclamaţiei nu era decît un projet şi că o adunanţă generală era chemată prin art. 22 spre a dezbate şi sancţiona legile propuse, că în fine, ei, membri ai unui guvern provizoriu şi problematic încă, nu putea decît a propune reprezentanţilor naţiunii proietele de legiuiri, iar nu de a da ceea ce nu este a lor" (*Echilibru între antiteze*, Buc., 1860, p. 118—119; N. Rousso, *Suite*, p. 60—61). Fireşte, argumentarea era lipsită de seriozitate şi dovada o avem în faptul că Guvernul provizoriu la Bucureşti, chiar în prima zi a constituirii sale, la 14 iunie, înainte deci ca Eliade şi grupul de la Craiova să fi intrat efectiv în componenţa sa, a dat patru decrete, statuînd asupra unora dintre punctele constituţionale, ca desfiinţarea rangurilor, desfiinţarea cenzurii, înfiinţarea gvardiei naţionale şi desfiinţarea bătăii, fără să mai aştepte convocarea unei constituante, cum în timp de revoluţie era normal. N. Bălcescu explică graba Guvernului provizoriu de a amîna rezolvarea chestiei sociale pentru o dată incertă, prin intimidarea şi chiar laşitatea membrilor săi, în faţa protestelor reacţiunii: „Privilegiaţii izbutiră, prin strigările lor şi prin încercările lor de reacţie, a spăiminta guvernul revoluţionar într-atît încît acesta nu proclamă deodată cum ar fi trebuit şi dupe cum se făcu şi în Austria aboliţia tutulor drepturilor feodale care constituiază renta regulamentară, ci o subordonă la hotărîrea chipului de despăgubire" (N. Bălcescu, *Opere*, II², p. 66). Explicaţia aceasta credem că este numai în parte valabilă: N. Bălcescu nu a sesizat predominanţa intereselor de clasă ale marilor proprietari, care aveau o anumită parte în mişcare. Ar trebui altfel să admitem că mişcarea revoluţionară, respectiv Comitetul revoluţionar, luase, cel puţin în majoritatea sa, hotărîrea fermă de a realiza imediat reforma şi mai ales că avea soluţii pregătite pentru toate problemele implicite ale reformei, cum erau, de pildă: organul în drept de a o realiza. Guvern, Adunare Obştească, conţinutul însuşi al reformei, cu suprafaţa terenurilor expropriabile în caz cînd exproprierea ar fi fost metoda adoptată pentru dobîndirea fondului funciar, întinderea lotului de împroprietărire, despăgubirea pentru abolirea sarcinilor feudale, preţul terenului, instituţiile pentru finanţare, organele de aplicaţie etc. În Comitetul revoluţionar, au fost, după cîte se ştie, discuţii aprinse asupra înscrierii în proiectul de constituţie a „chestiei sociale" încă înainte de cooptarea lui Eliade şi că din comitet susţinătorii ferventi ai înscrierii reformei au fost N. Bălcescu, I. Ghica şi A.G. Golescu (*Boierii Goleşti*, III, p. 108—109). Deci înscrierea reformei a avut adversari în rîndurile revoluţionarilor chiar înainte de revoluţie. Motivul care a prevalat a fost, cel puţin pentru unii, după spusele de mai tîrziu ale lui I. Ghica, un motiv de ordin politic şi anume atragerea de partea revoluţiei, prin această reformă, a marilor mase ţărăneşti (BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica). Argumentul invocat de Eliade împotriva reformei, atunci cînd a fost pus în cunoştinţă de punctele programului, că prin înscrierea reformei boierii se vor îndîrji încă mai mult nu eră lipsit de oarecare greutate în faţa unor revoluţionari, deşi scopul principal pentru reuşita revoluţiei era adeziunea masei ţărăneşti şi nu cîştigarea clasei boiereşti.

Politica inaugurată de Guvernul provizoriu, chiar din primele zile ale guvernării, faţă de reforma agrară, aruncă o nouă lumină asupra conţinutului principiului înscris în art. 13 al *Proclamaţiei*, şi a modului cum a fost formulat. Analiza ei descoperă un compromis, care nu va mai putea fi menţinut în cele trei luni de guvernare. Formula de reformă adoptată şi înscrisă în art. 13 este, faţă de situaţia existentă, o formulă revoluţionară, însă faţă de tendinţele din acel moment ea reprezintă totuşi o formulă tranzacţională, a cărei adîncime şi valoare socială aveau să depindă de modul cum urma să fie aplicată. Proclamînd emanciparea clăcaşilor, Comitetul revoluţionar admite caracterul feudal al relaţiilor sociale şi, ca atare, existenţa unor forme de servaj; îşi însuşeşte astfel teza ţărănească; teza curentă a marii boierimi că relaţiile sociale sînt relaţii libere, că ţăranul este un fermier, un arendaş sau un chiriaş care plăteşte pămîntul pe care-l lucrează cu muncă, „moneta curentă" şi nu cu bani este, prin urmare, repudiată. Aceasta era predominantă şi o găsim în toate actele timpului (*Acte*

și legiuiri, I, p. 624 și urm., p. 607 și urm.). Dintre revoluționari N. Bălcescu și Ion Ghica sînt acei care-și însușesc pe deplin teza țărănească asupra caracterului servil al regimului existent. Unele dintre proclamațiile Guvernului provizoriu din primele zile ale revoluției vorbesc și ele de robia clăcii, a iobăgiei și dijmei (*Anul 1848*, I, p. 619—620), însă în toate publicațiile de mai tîrziu ale lui Eliade, acesta refuză să recunoască caracterul servil al relațiilor din agricultură în epoca revoluției și ca atare aservirii clăcașului. Claca — spune dînsul — ,în esența ei, „nu înseamnă nici iobăgie, nici servagiu, nici corvee, nici angarie, nici cobiliță" (*Diverse*, II, 1860, p. 367); ea este „o plată de embatic" (*ibidem*, p. 496). Țăranul este el însuși un mic proprietar „pe mișcătoare" (*Instituțiunile României. Tabel historicu de la Trajan pînă în zilele noastre*, Buc., 1863, p. 219—220); în satele noastre „nu există proletari pentru că săteanul își are casa lui, vetnițele lui, căldările, vasele, dichisele lui și instrumentele aratorii, carul sau carele lui..." (*Diverse*, II, p. 303). „Travaliu voluntar și spontaneu", „relație de om liber către om liber" la origină, claca a început să devină un mijloc de abuzuri odată cu apariția arendașilor străini (*ibidem*, I[1], p. 373) și să ajungă o sarcină pentru țărani și un mijloc sau un drum de a desmoșteni mai tîrziu pe proprietari de moșiile lor (*Instituțiunile*, p. 203). Tocmai pe chestiunea definirii caracterului social al muncitorului de pămînt și al stării țărănimii în general Eliade se ridică împotriva lui N. Bălcescu, încercînd să zeflemisească caracterizările date de acesta (*Echilibru*, p. 161; *Proces general*, p. 38). Teza boierească avea, desigur, și alți partizani printre revoluționari nu numai pe Eliade, așa încît politica Guvernului provizoriu în problema țărănească se resimte din plin de măsurile luate chiar din primele zile. În schimb, în formula art. 13, nu este admisă teza țărănească a unor drepturi străvechi ale țărănimii asupra pămîntului. Comitetul revoluționar nu admite nici măcar existența unui drept condiționat. Proclamînd: clăcașii „se fac proprietari" se recunoaște implicit că nu sînt proprietari, iar proclamînd că se fac proprietari „cu despăgubire" se recunoaște *ipso facto* legitimitatea istorică a proprietății mari — prin urmare îndatorirea de a i se plăti o despăgubire pentru pămîntul luat sau cedat. Teza unui drept istoric al țărănimii asupra pămîntului și a ilegitimității marii proprietăți funciare, produs al violenței și înșelătoriei, care fusese susținută de N. Bălcescu cu doi ani mai înainte în *Starea soțială*, apare — numai rareori — în publicistica din zilele revoluției (*Proclamația către moșneni de la sate*, iunie 1848, în *Anul 1848*, I, p. 627—629; *Despre împroprietărirea țăranilor*, N. Bălcescu, *Opere*, I, 1982, p. 208—210). Dimpotrivă, afirmînd și reafirmînd concepția burgheză a intangibilității dreptului de proprietate, publicistica epocii consolida pozițiile morale ale drepturilor de tip feudal asupra proprietății funciare în urma compromisului dintre burghezie și moșierime. Dr. Arsachi, în lucrarea sa păstrată în ms., dar pusă în circulație, prin care își propusese să combată tezele din *Question économique*, insistă tocmai asupra caracterului social al relațiilor dintre boieri și clăcași și asupra legitimității proprietății funciare: „regimul feudal — spune dînsul — n-a existat niciodată în această țară cu seigneurii și vasalii lor; pămîntul a aparținut liber țăranilor; aceștia posedă și astăzi pămînt sub numele de moșneni... marile proprietăți s-au format încetul cu încetul prin vînzările pe care le-au făcut moșnenii succesiv, vînzări care se fac zilnic și prin bună învoială, fără nici o sarcină, fără nici o obligație nici de o parte nici de alta. Țăranii nu pot deci, în mod legitim, să ridice nici o pretenție asupra pămîntului pe care odată l-au vîndut în mod valabil și pentru care au primit prețul..." (*Mémoire sur la claca ou droit de propriété en Moldo-Valachie*, BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica tipărit ca lucrare anonimă în: *Acte și legiuiri*, I, p. 607 și urm). Erijîndu-se în campion al proprietății, de fapt al proprietății de tip burghez, și sintetizîndu-și poziția în formula „respect la proprietate", care nici nu era originală, căci o împrumutase din lozincile curente ale revoluției din februarie, Eliade devenea, fără să vrea, un apărător al proprietății de tip feudal a cărei lichidare o propusese, mai mult sau mai puțin hotărît, tocmai revoluția la a cărei conducere el participa. Formula din art. 13 este așadar o formulă de compromis, cu tot caracterul ei revoluționar. Tocmai de aceea valoarea ei avea să fie condiționată de soluțiile care trebuiau date problemelor concrete puse de aplicarea ei. Divergențele izbucnite în guvern chiar din primele zile, inconsecvențele politicii oficiale, cît și diferitele propuneri, arată netăgăduit că în această privință Comitetul revoluționar nu ajunsese să formuleze soluțiile respective, și că lucrarea sa se oprise, în momentul izbucnirii revoluției, numai la formularea în principiu a reformei — și desigur la schimbarea de opinii asupra problemelor concrete ale reformei —, dar nu la formulări precise și unanim admise. Guvernul revoluționar s-a instalat la putere fluturînd o formulă de principiu adoptată pe considerații de oportunitate politică, dar fără a avea și rezoluția fermă de a o traduce imediat în fapt, și dovada este că tocmai soluțiile esențiale și necesare care i-ar fi făcut posibilă realizarea îi lipseau. Cel mai elocvent argument în sprijinul acestei opinii este că soluția esențială, absentă în formula de principiu a art. 13, și anume exproprierea obligatorie a moșiilor, a comportat ulterior discuțiile cele mai aprinse. Căci oricît ar părea astăzi de ciudat marea majoritate a revoluționarilor de la 48 concepea o reformă fără expropriere, adică o reformă nu împotriva proprietarilor, ci cu concursul lor, dat prin concedarea de bună voie a unor părți din moșie, în schimbul unor despăgubiri substanțiale. Nicăieri, în nici un act al guvernului provizoriu, nu este vorba despre exproprierea ca metodă politică pentru dobîndirea fondului funciar. Împroprietărirea trebuia făcută numai cu adeziunea, cu concursul chiar, al proprietarilor de moșii. Proclamația de la Islaz face apel la proprietari;

ea întrebuințează într-adevăr formula ambiguă că pămîntul ce urmează să fie dat țăranilor îl dă patria, dar în proclamațiile următoare guvernul invită pe proprietari să declare ei pe clăcași proprietari (*Proclamația din 16 iunie; Proclamația din 11 iulie*): „invitare fără siluire a proprietarilor spre a da prin despăgubire un petec de pămînt clăcașului". În acest sens, V. Boierescu putea scrie în „Pruncu român" că „emancipația cu despăgubire însemna că proprietarul va da o mică părticică de pămînt" (nr. 34, 31 aug. 1848). Proprietarii se tem, firește, că pînă la urmă, printr-o lege, li s-ar putea lua moșiile, de aceea Guvernul provizoriu le dă repetate asigurări liniștitoare că n-au de ce se teme: „Nimeni nu va putea constrînge pe proprietari a ceda din moșiile lor — spune Eliade — decît propriul lor interes" (*Mémoire sur l'histoire de la régénération roumaine ou sur les événements de 1848 accomplis en Valachie*, Buc., 1851, p. 270). „Proclamația — spune tot Eliade — a pus principiile, ea a voit să facă pe țăran proprietar prin mijlocirea unei indemnizații și prin urmare să-l facă apărător al proprietății. În ceea ce privește întinderea lotului vîndut țăranului, prețul de pogon, execuția acestei măsuri, cred că nu era sarcina oamenilor revoluției de a impune prin forță condițiile unei asemeni tranzacții, căci ei trebuiau să respecte proprietatea; era treaba proprietarilor de a-și înțelege interesele și de a fixa ei întinderea pămîntului pe care voiau să-l vîndă, precum și prețul lor, era treaba unei Adunări Generale, compusă din reprezentanții tuturor intereselor" (*ibidem*, p. 137—138). „Împroprietărirea, va spune el mai tîrziu, nu înseamnă a lua de la unii și a da la alții". Asta, după dînsul, este „violare, răpire, tîlhărie" (*Diverse*, II, p. 343). Exproprierea ca formulă a reformei a fost pusă de I. Ionescu în Comisia proprietății, și tocmai evoluția problemei în această direcție, impusă din afara guvernului, a dus la lichidarea comisiei. Esențialul este că Guvernul provizoriu pe care l-a creat Comitetul revoluționar — cu excepția lui N. Bălcescu care a susținut continuu că reforma trebuie făcută nu numai imediat, dar că fără expropriere nu era posibilă — nu s-a situat pe această poziție, cel puțin în actele oficiale. Or, rezolvarea „chestiunii sociale", fără acceptarea acestei căi era pur și simplu o utopie sau o înșelătorie. Politica agrară a guvernului a influențat profund poziția maselor față de Guvernul provizoriu. Poporul din capitală și țărănimea a început să piardă încrederea în oamenii care conduceau revoluția, și, inevitabil, în revoluție. Vorbind despre poziția poporului față de revoluție, de fapt față de modul cum revoluția era condusă, N. Bălcescu spune mai tîrziu că, dacă la început poporul a îmbrățișat mișcarea „cu focul și energia care-l caracterizează" pentru că ea îi „arătă steaua mîntuirii care de mult se eclipsase din vederea lui", în timpul guvernării el pierdu „din credința care avea la început într-însa" și aceasta numai din cauza guvernului (N. Bălcescu, *Opere*, I², p. 121). În acest sens, credem că trebuie înțeles pasajul din scrisoarea din 4 martie 1850, în care spune că „chestia socială [revoluția agrară] fu deci complet abandonată de guvern la 19 iunie și de popor la 30 iunie" (vezi mai sus, p.210). Poziția lui N. Bălcescu în guvern și înaintea revoluției, încă din primele zile ale instaurării noului regim, este într-un anumit fel dramatică, așa cum reiese din actele Guvernului provizoriu și din propria sa corespondență. Precursor al marii reforme, el este principalul factor din Comitetul revoluționar care a impus-o ca scop fundamental al revoluției. Dar încă din primele zile ale reușitei trebuie să lupte singur în guvern cu toți membrii acestuia, pentru a impune înfăptuirea ei imediată, și rămas izolat, nu s-a desolidarizat public — pentru a nu prejudicia prestigiul conducerii înaintea maselor — de actele propriului său guvern, pe ale cărui decrete și proclamații — deși nu le aproba și refuza să le semneze — se vede totuși semnat „din oficiu".

Problema presantă pe care guvernul a avut s-o rezolve în timpul celor trei luni a fost de a împăca declarațiile din *Proclamație* că și claca și iobăgia sînt desființate, pe care țărănimea clăcașe, independent de proclamațiile pe care i le adresa guvernul, începuse să le ia în serios, cu pretențiile din ce în ce mai insistente ale proprietarilor de a li se asigura mîna de lucru pentru strîngerea recoltei și însămînțările de toamnă. În această privință, după ezitările din primele zile ale revoluției, guvernul a adoptat atitudinea fermă de a menține, cu diverse motivări, neatins, regimul agrar existent. În repetate publicații guvernul cheamă pe săteni „a se supune ca și pînă acum la împlinirea zilelor de lucru legitime ..." (*Publicația nr. 183 din 6 iulie*, în *Anul 1848*, II, p. 314; *Decretul din 6 iulie*, *ibidem*, p. 316; adresa Ministerului Dinlăuntru din 12 iulie către administratorii de județe, *ibidem*, p. 426; o nouă adresă din 19 iulie a aceluiași minister, tot în același sens, către administratorii de județe, *ibidem*, p. 596—597; *Instrucțiile către Comisarii de propagandă*, *ibidem*, III, p. 105—109; *Proclamația Ministerului Dinlăuntru din 16 aug. către săteni*, *ibidem*, III, p. 496—497). Chestiunea — după cum remarcă un administrator de județ — era foarte delicată, căci pe de o parte se cerea țăranilor supunere față de proprietari, pe de alta, mai ales prin comisarii conduși de N. Bălcescu, se căuta a li se insufla un spirit revoluționar (*Anul 1848*, III, p. 147—148). În preajma căderii revoluției, prin Proclamația din 6 septembrie, Locotenența domnească declara art. 13 „consfințit" în ceea ce privește emanciparea clăcașilor, în sensul că urmează ca de la 11 iunie aceștia să fie scutiți și liberi de clacă, de iobăgie, de ziua de plug și de carul de lemne — scutiți după ce făcuseră muncile — și încearcă să explice măsurile contrarii luate pînă la acea dată, invocînd nevoia de a se evita „o complicație de interesuri" (*Anul 1848*, IV, p. 216—217). Despre împroprietărire nici o vorbă. După 19 iunie, Eliade nici nu voia să mai audă de această chestiune. Comi-

sia proprietății a fost instituită la insistența lui N. Bălcescu și a fost acceptată ca o compensație pentru respingerea formulei tripartite a Constituantei, în care boierii ar fi avut totuși 100 de glasuri față de 200 ale negustorilor și țăranilor. De altminteri, după Eliade, comisia n-ar fi avut altă îndatorire decît de a fixa numărul de pogoane necesar fiecărei familii, și prețul pogonului în raport cu localitatea și calitatea solului (*Mémoires*, p. 270).

N. Bălcescu mai apare semnat pe două din actele care statuează politica agrară a guvernului în cursul acestor trei luni, în afară de cele două despre care am vorbit mai înainte. Și anume pe Decretul din 6 iulie și pe Proclamația din 11 iulie, ultima redactată neîndoielnic de Eliade. Ținînd seamă că a refuzat să semneze primul drecret, prin care guvernul inaugurează politica sa agrară de amînare a împroprietăririi și de menținere a relațiilor existente în agricultură, și că își contestă semnătura pusă din oficiu, în absența sa din București, pe proclamația din 21 iunie către săteni, ar însemna, dacă semnăturile ar fi ale sale proprii, că după întoarcerea de la Focșani, N. Bălcescu s-a asociat la politica guvernului și deci a renunțat la atitudinea sa proprie. Nu există absolut nici un motiv pentru o asemenea concluzie, dimpotrivă, este mai mult decît probabil, așa cum s-a întîmplat și cu proclamația din 21 iunie, și în aceste acte numele său a fost trecut „din oficiu" în calitate de membru al guvernului, alături de al celorlalți care în mod obișnuit lucrau în consiliul Guvernului provizoriu, independent de opiniile lor personale. Cf. N. Bălcescu, *Opere*, I², 234–241, 270–281; *Opere*, II, 1982, p. 211–218, 200–211; Andrei Oțetea, *La révolution de 1848 et les paysans roumains*, în „Revue d'histoire comparée", XXVI, 1948, *N. Bălcescu*, în „Revista fundațiilor", XIII, 1946, nr. 1; G. Zane, *N. Bălcescu precursor al democrației române; ibidem*, XIII, 1946, nr. 4; *Pellegrino Rossi și proiectele agrare românești*, în „Independența economică", 1947; G. Georgescu-Buzău, *Aspectul agrar al revoluției din 1848 în Muntenia*, ed. a 2-a, Buc., 1948; *N. Bălcescu*, Buc., 1956; Vasile Maciu, *Activitatea istoriografică a lui Nicolae Bălcescu* [Buc., 1956], extras din *Studii și articole de istorie*, Buc., 1956. D. Prodan și L. Banyai, *Concepția lui Nicolae Bălcescu despre rolul maselor populare în istorie*, în *Studii și referate despre N. Bălcescu*, Buc., 1953 p. 143 și urm.; Virgil Ionescu, *Contribuții la studiul gîndirii economice a lui N. Bălcescu*, Buc., 1956; Dan Berindei, *Contradicțiile de clasă în desfășurarea revoluției muntene din 1848*, în „Studii", XI, 1958, nr. 3.

Din Focșani, N. Bălcescu trimite o scrisoare și lui Dumitru Golescu. Îi cere să facă cercetări la o fregată din portul Brăila și îi dă instrucții pentru alcătuirea gărzii naționale (*Anul 1848*, II, p. 63).

45

(p. 77)

Arh. Stat. Buc., Achiziții noi, dos. MMMX/17; autograf.

E d i ț i i

Cornelia Bodea, *Pietre de vad. N. Bălcescu*, în *Manuscriptum*, IX, 1978, nr. 2, p. 12.
Cornelia Bodea, *1848 la români*, II, 1982, p. 797.

46

(p. 77–78)

Arh. Stat. Buc., fond. Ministerul de Interne, Comunale, dos. 24/1848, f. 5; autograf.

E d i ț i i

Documente privind revoluția de la 1848 în țările române. B, *Țara Românească, 12 martie 1848 — 21 aprilie 1850*, Buc., 1983, p. 83.

47

(p. 78–80)

BAR, ms. rom. 127, f. 5^r–8^r; autograf.

Ediţii

Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848. Noi scrisori către V. Alecsandri*, în „Revista nouă", I, 1888, nr. 6, mai 15, p. 205—207.
Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, Buc., 1889, p. 38—45; ed. O. Boitoş (ed. O.B.), I, p. 47—52.
Anul 1848, II, p. 544—547.
N. Bălcescu, *Scrisori către Ion Ghica. Din amintiri din pribegie, de Ion Ghica*. Cu o notiţă introductivă de Petre V. Haneş, Buc., 1911, p. 1—7 (Biblioteca pentru toţi).
N. Bălcescu, *Scrieri istorice*. Cu o introducere şi note de P. P. Panaitescu, [ediţia I], Craiova, [1930], p. 203—208 (Clasicii români comentaţi); ediţia a II-a, Craiova, [1939], p. 209—214; ediţia a III-a revăzută, Craiova, [1946], p. 271—277.
N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 67—70.
1848 în Principatele române, p. 89—90; facs. p. 86; trad. în l. rusă p. 121—122; trad. în l. franceză p. 163—165.
N. Bălcescu, *Opere*, 1952, p. 237—240; reproducere parţială (p. 78, r 3—7 *lipseşte* Am ... scurt // p. 79, r 20—25 *lipseşte* Guvernu ... sale // p. 80, r 20—22 *lipseşte* spuindu-ne ... îndărăt //).
Mario Leporatti, *op. cit.*, p. 140—144; trad. în l. italiană. reproducere parţială (p. 78, r 3—7 *lipseşte* Am primit ... scurt // p. 80, r 39—42 *lipseşte* Ti-am ... Ghica //).
Texte, p. 218—219, reproducere parţială (p.78, r 2—p.79, r 43 *lipseşte* Iubite ... dărîmară // p. 80, r. 11—42, *lipseşte* Armata ... Ghica //).
N. Bălcescu. *Válogatott munkái*, p. 284—289; trad. în l. maghiară.
N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 557—560; reproducere parţială (p. 78, r 2—7 *lipsetşe* Iubite ... scurt // p. 79, r 21—24 *lipseşte* Ruşii ... mare // p. 80, r 7—9 *lipseşte* şi mai ... comisari // 19 — 42 *lipseşte* Talaat ... Ghica //).
Florian Georgescu, *op. cit.*, p. 91, facs.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 95—98; 1964, p. 95—98.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 46 (148.1), p. 47 (149.1), p. 52 (156.4), p. 54 (159.1), p. 59 (169.1), p. 61 (172.1), p. 62 (175.1), p. 67 (180.1), 69 (181.31), p. 75 (185.2), p. 77 (189.3), p. 78 (192.3, 193 3), p. 79 (194.3), p. 81 (198.4), p. 82 (200.2), p. 85 (203.38).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 302—306.

I. Ghica datează greşit — *16 iunie* — această scrisoare; după dînsul, la fel P.V. Haneş; corect, în *Anul 1848* şi la P.P. Panaitescu.

[1] Societatea secretă *Frăţia*, întemeiată în toamna anului 1843. După I. Ghica, iniţiaţiatorii societăţii, în afară de el, au fost Bălcescu şi Tell; de un al patrulea nu vorbeşte şi nici din alte izvoare nu am putut stabili cine a fost al patrulea (Ion Ghica, *Scrisori*, III, p. 207—208).

[2] Bălcescu a preconizat imediat rezistenţa armată cînd s-a aflat că turcii intră în ţară. O ştim atît din spusele sale, cît şi din alte informaţii. În *Istoria românilor supt Mihai vodă Viteazul*, atunci cînd vorbeşte despre Călugăreni, intercalează următoarea notă:

„Vai! Scriam aceste rînduri în anul 1847. Cine îmi v-ar fi zis atunci că abia un an va trece şi inima-mi va fi şi mai crud de durere ispitită. Era în vremea unei frumoase deşteptări naţionale, atunci cînd un popor întreg jurase că va muri pentru patrie şi libertate. Turcul, vecinicul duşman, se pornise tot de la Giurgiu, spre a ne răpi aceste bunuri scumpe. Mă aflam într-o adunare populară, cînd sosi vestea că păgînul a tăbărît la Călugăreni, călcînd cu picior batjocoritor sfînta ţărînă a părinţilor noştri, glorioşii martiri ai libertăţii naţionale. O amar mare! Atîta fu uitarea religiei suvenirilor, atîta fu încrederea tutulor în vorbele necredincioşilor sau atîta fu mişeliea lor, încît această veste îi lăsă reci şi în nepăsare. În zadar glasu-mi unit cu al unui mic număr, strigă „resboi şi răzbunare". Nici un echo puternic nu-i răspunse în mulţime. Îmi ascunsei atunci ochii cu mîinile mele, ca să nu mai vază această umilitoare privelişte şi din inima-mi zdrobită scăpă aceste cuvinte: „Dumnezeul părinţilor noştri ne-au părăsit! Părinţii noştri ne-au blestemat!".

Iar în josul paginii este adăugată următoarea notă:

„Aceasta s-a petrecut într-un club la Mitropolie, cea dintîi şi din urmă oară cînd am stătut de faţă la seanţele acelui club. Trebue a şti că puţini oameni din popor se afla l-această adunare, şi părerea mea e că poporul cel de gios, mai cu seamă al Bucureştilor, şi-au împlinit datoriea revoluţionară şi naţională, declarîndu-şi, deşi cam tîrziu, vroinţa de a apăra revoluţiea cu paloşul; iar clasele de sus, guvern, boieri, negustori, junime s-au aflat mult mai prejos şi nevrednice de misiea lor şi de poporul ce conduceau" (BAR, ms. rom. 79, f. 137^{r-v}). Un concept autograf al primului pasaj, în ms. rom. 82, f. 445. Consulul francez din Bucureşti, într-o depeşă din 20 iulie 1848 către ministrul său de externe, confirmă că Bălcescu a propus rezistenţa armată. „Dans une réunion democratique à laquelle beaucoup

de jeunes boyards ont pris part, et qui s'est tenue cette nuit, M. Balzesco a émis l'opinion de résister par la force à cette violation du territoire roumain" (*Anul 1848*, II, p. 650; Despre situația armatei, Gh. Smarandache, *Armata Țării Românești în sprijinul revoluției de la 1848*, în Studii și materiale de istorie modernă", III, 1963).

48

(p. 81)

Colecția G. D. Florescu, strănepot de frate al Alexandrinei Florescu; autograf.

Ediții

Cornelia Bodea și Paul Cernovodeanu, *Materiale noi pentru biografia lui Nicolae Bălcescu*, în „Studii", XV, 1962, nr. 2, p. 383; facs. p. 382.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1964, p. 595; rezumat.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 83 (202.4).

[1] Pentru evenimentele din țară — de la sfîrșitul lui iunie și începutul lui iulie — cf. între altele și Cornelia Bodea, *O scrisoare — din 1848 — redactată de N. Bălcescu în numele lui Christian Tell*, în „Studii și cercetări de bibliologie", III, 1960, p. 277—280. Vezi și Ioana și P. I. Panait, *Participarea maselor populare din București la înfrîngerea comploturilor reacțiunii din iunie 1848*, în „Studii", XIII, 1960, nr. 6, p. 83—98.

49

(p. 81—82)

BAR, ms. rom. 127, f. $9^r—10^r$; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*, în „Revista nouă", I, 1888, nr. 6, mai 15, p. 207.
Ion Ghica, *Amintiri*, p. 45—46; ed. P. V. H., p. 8; ed. O.B., I, p. 53.
Anul 1848, II, p. 584.
Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, X, Iași, 1915, p. 373.
N. Bălcescu. *Opere*, II [1], p. 71.
N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 289—290; trad. în l. maghiară.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 99; 1964, p. 99.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 46 (148.2), p. 47 (149.2), p. 52 (156.5), p. 54 (159.2), p. 57 (163), p. 62 (175.2), p. 69 (181.32), p. 79 (194.4), p. 85 (203.39).

50

(p. 82)

Arh. Stat. Buc., Vornicia Dinlăuntru, dos. 1 574/1843, partea I, f. 933; f. 940; adresa; comunicată de Cornelia Bodea.

Ediții

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 100; 1964, p. 100.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 85 (203.40).

[1] „Foaea satului", „Feuille des villages", este ziarul „Învățătorul satului" și nu o publicație cu titlul „Foaia satului" cum s-a putut crede. Greșala a fost posibilă datorită unei notițe autografe a lui Bălcescu, cuprinzînd enumerarea personalului și salariile de la „Foaia satului" și „Naționalul" (*Anul 1848*, II, p. 542—543, nota), precum și faptului că C.D. Aricescu printre alte ziare apărute la 1848 menționează și „Foae satelor" de N. Bălcescu (1848) (*Corespondința secretă*, III, p. 141). Un ziar cu titlul „Învățătorul satului", an. V este dat și în lista biblio-

grafică din colecţia *Anul 1848*, vol. VI, p. 324, dar cu menţiunea că nu se mai găseşte. Numerele apărute în 1848 nu sînt cunoscute nici *Catalogului publicaţiilor periodice* alcătuit de Academia Română.

Ziarul apărea încă de la 1 octombrie 1843 şi fusese condus, pînă la începutul lunii iulie 1848, de către Petrache Poenaru. La 14 iulie, Guvernul provizoriu încredinţează lui N. Bălcescu redacţia ziarului, cu scopul de a i se da „o direcţie mai cuvenită misiei sale" *(Anul 1848*, II, p. 501). La 16 ale aceleiaşi luni, Eliade, în calitate de ministru instrucţiilor, aduce oficial la cunoştinţa noului conducător această hotărîre, cu precizarea că foaia rămîne cu totul în seama secretarului Guvernului provizoriu, prin următoarea adresă:

Dreptate. Frăţie

Domnule,

Onorabilul Guvern provizoriu prin decret sub nr. 269, cunoscînd neapărata trebuinţă ca foaea periodică „Învăţătorul satului" să iea o direcţie cuvenită misiei sale în împrejurările de acum, încredinţează redacţia acestei foi dv., îngrijind înşivă a găsi pentru aceasta colaboratorii trebuincioşi, care foae rămînd cu totul în însărcinarea dtale.

Acest minister are onoarea a vă da în cunoscinţă aceasta spre sciinţă şi cuvincioasă urmare şi a vă înţelege cu d. directorul Poenaru, care cunoaşte temeiurile înfiinţării acestei foi şi destinaţia fondurilor.

Salutare şi frăţie

Ministru instrucţiilor publice *I. Eliad*,
Al. Burche

D. Nicolae Bălcescu, secretarul Guvernului provizoriu *(Anul 1848*, II, p. 542; III, p. 159—160).

În cursul anului 1848, anul al V-lea de la apariţie, s-au publicat în total 25 de numere, care au apărut astfel: nr. 1—12; 1 ianuarie — 15 iunie; nr. 13—21; 1 iulie — 12 septembrie; nr. 22—25; 1 noiembrie — 15 decembrie.

Aşadar în vremea revoluţiei au apărut 9 numere şi anume la următoarele date: nr. 13 la 1 iulie; nr. 14 la 15 iulie; nr. 15 la 2 august; nr. 16 la 8 august; nr. 17 la 15 august; nr. 18 la 22 august, nr. 19 la 29 august; nr. 20 la 6 septembrie şi nr. 21 la 12 septembrie. Paginaţia numerelor apărute sub revoluţie continuă pe cea veche; ultima pagină a nr. 12 este numerotată 48; nr. 13 începe cu pagina 49. Ultima pagină a nr. 21 e numerotată 84, dar deşi numărul imediat următor este 22, totuşi paginaţia de această dată nu mai continuă regulat, ci sare la 89.

Pînă la nr. 15 inclusiv foaia a apărut de două ori pe lună; cu nr. 16 începe să apară săptămînal. Continuă să se tipărească tot la tipografia colegiului Sf. Sava; formatul rămîne acelaşi 40/25. Se schimbă modul de ortografiere al titlului. De unde pînă atunci era „Învăţătorul satului" tipărit cu semichirilice, devine „Învetiatoriul satului", tipărit cu caractere latine.

În cele 9 numere apărute în timpul revoluţiei s-au publicat proclamaţii şi instrucţii oficiale, diferite notiţe şi mai multe articole.

Articolele sînt următoarele:
C.A.A[ristia], *Datoriile omului*, nr. 13, p. 51—52.
Dr. G[ăne]scu, *Fizica trupului omenesc*, nr. 14, p. 54—55.
P. Cernătescu, *Cuvînt prin puţinele sate pe unde am trecut ca comisar*, nr. 15, p. 58—60.
N. Bălcescu, *Drepturile românilor către Înalta Poartă*, nr. 16, p. 61—63.
[Anonim], *Vorbire între ţerani asupra cocardelor tricolore*, nr. 16, p. 63—64.
C. R[omanu], *Fraţilor români*, nr. 17, p. 65—67.
C. Aristia, *Despre libertate*, nr. 17, p. 67—68.
C. Aristia, *Despre libertate* (continuare), nr. 18, p. 70—71.
C. Romanu, *Părinţilor din toată Ţara Românească*, nr. 19, p. 74—75.
C. Aristia, *Despre libertate* (continuare), nr. 19, p. 75—76.
Iosaf Znagoveanu, *Către fraţii preoţi*, nr. 20, p. 77—78.
A. G. Golescu, *Către fraţii săteni*, nr. 20, p. 78—79.
Dr. G[ăne]scu, *Cunoştinţe medicale*, nr. 20, p. 79—80.
A. Zane, *Credinţa şi dragostea*, nr. 21, p. 81—82.
C. Brezoianu, *Cuvîntul ce a ţinut d1 . . . comisarul plaiului Nucşoarei, către săteni în urma tălmăcirei ce a făcut constituţiei*, nr. 21, p. 82—84.
C. R[omanu], *Tălmăcirea punturilor din constituţie.*

Sub conducerea lui N. Bălcescu este foarte probabil că ziarul începe să apară numai cu nr. de la 8 august. În acesta apare şi articolul său, iar în numerele următoare vor colabora pentru întîia dată aci, C. Romanu, Iosif Znagoveanu, A. G. Golescu şi Al. Zane. În ultimele şase numere care au mai apărut pînă la căderea revoluţiei, noile ideî vor fi mai bine susţinute.

Probleme noi vor fi tratate, cum este aceea a libertății, și se va acorda o atenție vădită chestiunii țărănești. Bălcescu putea spune, cu drept cuvînt, că a „reorganizat" vechea publicație.

[2] Lista trimisă de Bălcescu, cu specificația datoriilor pe județe și în total, același dos. f. 932r.

51

(p. 82–83)

BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, nr. 119/4; autograf; chirilic.

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 101–102; 1964, p. 101–102.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 85 (203.41).

[1] Manuscrisul nu are nici un fel de specificație anume căruia dintre Golești este destinată scrisoarea. Totuși din conținutul său se poate deduce că este adresată lui Radu G. Golescu, comandant al Reg. 2 din Brăila. Din ultimul aliniat al manuscrisului se vede că Golescu căruia scrisoarea este adresată deține o funcție care îi dă dreptul să facă arestări și, în același timp, este o persoană în strînse legături cu guvernul. De asemenea, din același aliniat rezultă că este vorba despre un Golescu care nu-i în București, ci undeva în provincie, unde deține o funcție de importanța celei menționate. Acesta nu putea fi altul decît colonelul Radu Golescu, comandant al Reg. 2 din Brăila, fruntaș al mișcării revoluționare. Cu cîteva zile mai înainte de data acestei scrisori, Radu Golescu, la 20 iulie 1848, înaintase lui C. Tell, șeful oștirii, un raport privitor la tulburările provocate în Brăila de niște reacționari. Printre cei numiți în acest raport apare și un carecare Geavide. Este sigur că cei doi a căror arestare și expediere la București o cere guvernul trebuie să fie dintre tulburătorii despre care vorbește și Radu Golescu în raportul său. Este posibil ca acel Harasiadi, amintit în scrisoarea lui N. Bălcescu, să fie același cu Geavidi, din raportul lui R. Golescu; deosebirea de nume ar putea proveni fie dintr-o greșeală de transcriere în raport, fie chiar dintr-o greșeală de informație a autorităților din București.

Menționăm că la Brăila se afla în același timp și Dumitru G. Golescu, el însuși partizan al revoluției, administrator al județului și în corespondență cu N. Bălcescu. Ca și fratele său raportase guvernului – exact în aceeași zi – despre tulburările din Brăila (*Anul 1848*, II, p. 636–638; VI, p. 16–17). Pasajul din ultimul alineat din scrisoarea dată în text, în care N. Bălcescu scrie „Iubite Golescu, voința guvernului este [...] să facă o dojană administratorului d-acolo, de ce a recunoscut pe starostea grecesc ...", ne face să credem că scrisoarea nu a fost adresată însuși administratorului Dumitru G. Golescu, ci colonelului Radu G. Golescu, comandantul Reg. 2 din Brăila. Cf. N. Mocioiu, *Date privind anul revoluționar 1848 în orașul și județul Brăila*, în „Studii" XIV, 1961, nr. 4.

52

(p. 83–85)

BAR, Corespondență, S $\frac{6(3)}{LXIV}$: nedatată; data 5/17 august 1848 adăugire ulterioară cu creionul, scrisă de altă mînă; autograf; chirilic.

E d i ț i i

Anul 1848, VI, p. 23–24.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 71–73.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 103–104; 1964, p. 103–104.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 53 (156.10), p. 69 (181.33), p. 85 (203.42).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 307–309.

[1] Comisiunea a fost numită de Locotenența domnească prin decretul din 3 august și se compunea, afară de N. Bălcescu, din Ștefan Golescu, din Gr. Grădișteanu, Dumitru Brătianu,

Vasiliade și A. Ubicini, ultimul în calitate de secretar (*Anul 1848*, III, p. 186; *Boierii Golești*, II, p. 177–178, 183).

[2] P.P. Panaitescu remarcă că ideile lui Bălcescu despre mănăstirile închinate se găsesc în *Question économique*, cap. XXVI. Despre punctul de vedere turcesc avem și informația unuia dintre Golești, anume a lui Ștefan (*Boierii Golești*, II, p. 177). De asemenea, și o informație a lui I. Voinescu II, din 20 august 1848, într-o scrisoare către A.G Golescu (*Anul 1848*, VI, p. 30 și urm.); amănunte în A. Ubicini, *Provinces d'origine roumaine*, p. 188–189.

Din țară, din timpul revoluției, mai sînt semnalate următoarele scrisori ale lui N. Bălcescu:

Către A.G. Golescu:

București 1–15 iulie (*Anul 1848*, II, p. 518).
București, 5 iulie (*ibidem*, p. 519).
București, 8/20 iulie (*ibidem*, p. 732).

Către I. Bălăceanu:

Cîmpina, august–septembrie $\left(\text{BAR, Corespondență, S}\ \frac{3(1)}{\text{LXIV}}\right)$.

53

(p. 85)

BAR, ms. rom. 127, f. 3^r–4^v; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri*, în „Revista nouă", I, 1888, nr. 6, mai 15, p. 204.
Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 34–35; ed. O.B., I, p. 43.
Anul 1848, III, p. 327–328.
Ion Ghica, *Scrieri*, ed. P.V.H., IV, p. 20.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 74.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 105; 1964, p. 105.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 46 (148.3), p. 47 (149.3), p. 52 (156.6), p. 57 (162), p. 62 (175.3), p. 69 (181.34), p. 85 (203.43).

54

(p. 86–87)

BAR, Corespondență, S $\frac{7}{\text{LXIV}}$; autograf; chirilic.

E d i ț i i

I. Anastasiu, *Generatul Christian Tell*, Buc., 1942, p. 3–4. (Biblioteca Asociației scriitorilor și autorilor militari români, nr. 3); trnascriere defectuoasă, cu pasaje sărite și termeni greșit transcriși.

Olga Profir, *O scrisoare inedită a lui Nicolae Bălcescu*, în „Tînărul scriitor", V, 1956, nr. 2, februarie, p. 98–99; reproducere parțială (p. 86, r 11–16 *lipsește* Obrăznicia ... rușilor // 28–29 *lipsește* Puteți ... Banat // 31–32 *lipsește* căci ... noi//); facs. p. 100.

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 560–561; reproducere parțială (p. 86, r 11–21 *lipsește* Obrăznicia ... bate // 31–37 *lipsește* pentru ... asfel // p. 87, r 1–4 *lipsește* Agitați ... Paleologul //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corresponpență*, 1962, p. 106–107; 1964, p. 106–107.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 65 (177), p. 69 (181. 34 bis), p. 80 (196), p. 81 (198.5), p. 85 (203.44).

N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 310–311.

[1] Primul editor identifică greșit Parisul ca loc de trimitere al scrisorii. După conținut scrisoarea a fost scrisă și trimisă din Constantinopol în una din zilele cînd N. Bălcescu era în

deputăţie la Poartă pentru a solicita turcilor aprobarea Constituţiei, şi anume după data sosirii 10/22 august şi înainte de 24 august/6 septembrie 1848, data cînd i se eliberează paşaportul turcesc, foarte probabil cu cîteva zile mai înainte de 4 septembrie, st. n., data scrisorii către A.G. Golescu: cf. G. Zane, *Aspecte noi ale vieţii lui N. Bălcescu în lumina unor documente inedite*, în Studii", XIII, 1960, nr. 1, p. 54.

55

(p. 87—92)

BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, Acte V, f. 53r—57r, scriere de altă mînă; copie contemporană, cu menţiunea autografă a lui I. Ghica: *1848. Adresse de la Députation roumaine de la Valachie au Ministère des Affaires Etrangères de la Porte;* textul din acest ms. incomplet; pînă la p. 560, r 7 din textul publicat în *Anul 1848*, III, editat după o altă copie.

E d i ţ i i

Mémoire justificatif de la révolution roumaine du 11/23 juin 1848, [Paris, 1849], p. 19—21; parţial.

Anul 1848, III, p. 556—562.

N. Bălcescu, *Opere*, II², p. 127—136.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 108—113; 1964, p. 108—113.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 44 (141), p. 52 (156.7), p. 73 (181. 159), p. 86 (203.45).

[1] În urma recomandării lui Suleiman paşa s-a hotărît — cum am menţionat — trimiterea unei deputăţii la Constantinopol, pentru a cere sultanului recunoaşterea noului regim de la Bucureşti şi a punctelor constituţionale modificate. Din deputăţie făceau parte Şt. Golescu N. Bălcescu, D. Brătianu, Gr. Grădişteanu şi Vasiliade. Ubicini era ataşat în calitate de secretar. De la Giurgiu pînă la Constantinopol, delegaţii au fost însoţiţi, din ordinul lui Omer, de Iskender bey — contele Illinski. Deputăţia ducea o adresă a Locotenenţei domneşti către sultan; în cuprinsul ei se expuneau motivele mişcării, pentru a justifica noul regim. Instaurarea noului guvern ar fi prevenit o „erumpere populară de a cărei urmări imaginaţiunea se reîntoarce cu fiori". Locotenenţa se roagă, cu umilinţă, sultanului pentru o grabnică recunoaştere a Constituţiei („Foaie pentru minte, inimă şi literatură" 1848, nr. 39, septembrie 27, p. 309—313; *Mémoire justificatif de la révolution roumaine*, p. 51; *Anul 1848*, III, p. 186—192).

În ajunul îmbarcării, deputăţia română a fost primită de comandantul turc, în tabăra de lîngă oraş.

Primirea a fost într-adevăr cordială, dar şi costisitoare. Sub formă de împrumut secretarul lui Suleimn paşa primea — fireşte ca avans — 1 000 de galbeni.

Ubicini ne-a lăsat o entuziastă descriere a acestei întrevederi *(La Turquie actuelle*, Paris, 1855, p. 210 şi urm.). Despre călătoria pe Dunăre cîteva însemnări, în Gr. Zossima, *Biografii politice ale oamenilor mişcării naţionale din Muntenia la 1848*, Buc., 1884, p. 28 şi despre vizita la Constantinopol, o descriere tot de Ubicini, *La Valachie en 1848, Souvenirs et épisodes des voyages*, „Amicul familiei", IV, 1880; „Convorbiri literare", XVIII, 1884; *Anul 1848*, V, p. 767 şi urm. Delegaţia română sosea la Poartă în ziua de 10/22 august nutrind mari speranţe. Dar aci găsea o situaţie cu totul schimbată. Nici vorbă ca Locotenenţa să fie recunoscută sau constituţia aprobată, aşa cum făgăduise Suleiman. A aşteptat în zadar timp de trei săptămîni să fie primită de Aali paşa. Membrii ei au trebuit să se mulţumească cu întrevederi particulare, în care, de altminteri, turcii se arătau foarte binevoitori. Poarta a acceptat repede intervenţia cabinetului ţarist, şi-a modificat atitudinea pe care o avusese faţă de mişcarea de la Bucureşti şi a înlocuit pe Suleiman cu Fuad, trădînd revoluţia. N. Bălcescu s-a reîntors în grabă la Bucureşti, pentru a organiza rezistenţa. Restul delegaţiei a mai rămas cîteva zile, tot sperînd că măcar unul dintre membrii ei va fi primit de sultan (Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 36).

Delegaţia a depus la Ministerul de Externe un memoriu de protest. O copie urma să fie trimisă la Paris, prinţului Czartoryski. Acest document trebuie considerat opera lui N. Bălcescu sau în cea mai mare parte a lui. Fiind un memoriu cu caracter oficial, ideile şi textul au fost desigur discutate cu ceilalţi membri, în primul rînd cu Şt. Golescu şi D. Brătianu. Poate la discuţii a participat şi I. Ghica.

Tînărul istoric era singurul cunoscător al unora dintre chestiunile care urmau să fie tratate. N. Bălcescu însuşi spune într-o scrisoare din 5/17 august 1848 adresată lui A.G. Golescu: „am vrut să mă scap d-această însărcinare, dar nu s-a putut din cauza monastirilor şi altora pe care numai eu puteam să le dezbat acolo" (vezi mai sus, p. 84). Era vorba să prezinte un memo-

riu asupra emancipării mănăstirilor închinate pentru a arăta „legitimitatea și urgența acestei reforme", memoriu care, fără îndoială, urma să fie opera sa personală. Despre documentul depus ne dă la fel o prețioasă informație personală în scrisoarea din 5 februarie 1849 tot către A.G. Golescu, cînd îi spune, vorbind despre manifestul cabinetului țarist împotriva mișcării: „Mă aflam la Constantinopol cînd l-am văzut întîiași dată și am vorbit de atunci cu Ubicini să-l refutăm. Ali pașa, ministrul din afară a Porții, au auzit-o aceasta și a spus la unul din prietenii noștri d-acolo că ar dori să vază și el acea refutație. Ubicini însă fu ocupat mai întîi cu protestu ce am făcut Porții și apoi ne întorserăm în țeară. Îndată adusei aminte lui Voinescu să facă o refutație. Hotărîi cu Ubicini puncturile și argumentele. Se puse pe lucru. Dar se întîmplă cu acela ce ți se întîmplă și ție acum cu acele păcătoase de memoiruri. Fiecare vru să-și facă observațiile și ziua de 13 septembrie ne apucă cu memorialul neisprăvit" (vezi mai sus, p. 103—105). Pasajul: „Ubicini însă fu ocupat mai întîi cu protestu ce am făcut Porții ..." se referă tocmai la memoriul despre care vorbim.

Ar fi o greșeală dacă acest pasaj ar fi interpretat în sensul că Ubicini ar fi autorul documentului. Rolul tînărului francez era la acea dată de simplu redactor sau corector de stil și limbă. Știm din alte informații că lucra după note ce îi erau date. Despre un alt memoriu, tot Bălcescu spune: „Ubinici l-a făcut întocmai după cum i-am arătat în notele mele, că să-l redigeze" (vezi mai sus, p.192). Și în cazul memoriului din Constantinopol au trebuit să fie unele discuții; tezele și argumentele stabilite, Ubicini a putut face o primă redactare, sau poate numai corijarea vreunui concept deja alcătuit. În orice caz, contribuția lui Bălcescu este absolut sigură. Despre colaborarea celorlalți membri lipsește orice indicație. Este doar numai o posibilitate colaborarea celorlalți doi, amintiți mai sus, dar repetăm, nu avem nici o dovadă documentară. Discuții în sînul delegației, cum se întîmplă totdeauna în astfel de împrejurări, fără îndoială că trebuie admise.

Un fragment din memoriu a fost tipărit în publicația *Mémoire justificatif*. G. Bengescu a acreditat versiunea că autorul acestei broșuri ar fi Ubicini (*Essai d'une notice bibliographique sur la Question d'Orient*, Bruxelles, Paris, 1897, p. 49; A. Ubicini, *Les origines de l'Histoire roumain* texte revu et publié par G. Bengesco, Paris, 1887, *Avantpropos*, p. V, XXI). Același autor este însemnat pe coperta exemplarului aflat la BAR, II, 102, 340, indicîndu-se ca loc și dată a apariției: *Paris, 1849*. Dar faptul nu este exact. Publicistul francez trebuie considerat ca un editor, și, repetăm, în parte ca un redactor sau un corector al acestei broșuri, nici într-un caz ca autor. Ea are următorul cuprins:

Protestation des Roumains de la Valachie adressée à l'Angleterre, à l'Autriche, la France et la Prusse, februarie 1849.

A sa Hautesse le Sultan, Paris, 9 februarie 1849.

Mémoire justificatif de la révolution roumaine du 11/ 23 juin 1848.

Mémoire justificatif des droits des Moldo-Valaques.

Extrait du mémoire présenté à S.E. Tala'at Effendi, mai 1848.

Requête adresée à Sa Hautesse le Sultan par la lieutenance Princière de Valachie, le 3/15 august 1848.

Réponse au manifeste de S.M.l'Empereur de Russie en date du 19/31 juillet 1848, semnat de N. Golescu, I. Eliade și C. Tell.

Cele dintîi două acte au printre semnături și numele lui N. Bălcescu. Dar acesta în februarie 1849 era la Constantinopol, așa încît n-a putut participa la alcătuirea lor. Prin urmare, altcineva i-a adăugat numele. La fel s-a întîmplat și cu alți emigrați, printre care Eliade (*Epistole și acte ale oamenilor mișcării române din 1848*, Paris, 1851, p. 21—22).

Cele două memorii cuprind date istorice și considerații politice inedite la acea vreme, pe care numai un cunoscător îndeaproape a istoriei și vieții noastre publice le putea enunța. Dar acesta nu era Ubicini. Tînărul publicist de-abia cunoscuse Principatele. Sosise în țară pe la mijlocul lui iunie 1848 pentru o călătorie de plăcere, răspunzînd invitației lui C.A. Rosetti. Prins în vîrtejul revoluției s-a pus repede în serviciul guvernului. La un moment dat îndeplinește funcția de secretar al acestui guvern (*Anul 1848*, III, p. 90—91). Era vorba să fie trimis chiar într-o misiune confidențială la Paris. Guvernul român intenționa să ceară guvernului francez cîțiva specialiști în domeniul economic pentru a ajuta la reorganizarea contribuțiilor directe și la redactarea proiectelor privind înființarea unei bănci naționale și a unui birou statistic. Dar în ultimul moment în locul său a fost desemnat A.G. Golescu (BAR, ms. rom. 3 832, f. 5). Între timp, Ubicini corectează acte și memorii scrise în limba franceză (*Anul 1848*, VI, p. 299); uneori chiar redactează diverse documente, după indicațiile și notele fruntașilor români (*ibidem*, III, p. 281—282). Ubicini, dacă a avut un amestec în publicarea întregii broșuri, a fost, foarte probabil, acela de a strînge materialul, de a-l amenaja și sistematiza, după indicațiile unora dintre fruntașii români aflați la Paris la acea dată, iar dacă a participat la redactarea celor două memorii, a folosit din plin diferite materiale ce i-au fost puse la dispoziție, atunci sau mai înainte. Înclinăm a crede că pentru *Memoriu justificativ al revoluției române* s-a servit de indicații, note și chiar texte provenind de la N. Bălcescu. Nu este exclus să se fi folosit acum de „punctele și argumentele" stabilite la reîntoarcerea de la Constantinopol, pentru refutarea memorandumului rusesc din 19/31 iulie. Memoriul începe chiar cu discuția acestui document

reproducînd pasajul privitor la acuzarea de propagandă democrată şi socialistă adusă mişcării de la Bucureşti. Apoi conţine diferite enunţări de fapte şi afirmări de poziţii cu totul proprii lui N. Bălcescu. Astfel, este amintită mişcarea de la 1840, pe care singur el, în acea epocă, o lega cu evenimentele de la '48, vorbeşte despre rolul jucat de partidul naţional „care voia să regenereze, nu să revoluţioneze ţara", despre originea şi cauzele revoluţiei despre care se spune: „... la révolution du 24 février a pu contribuer à précipiter cette explosion on ne saurait non plus soutenir qu'elle en ait été la condition première, unique, nécessaire, à moins de confondre l'occasion d'un fait avec ses causes réelles. Elle a pu aider au mouvement, elle ne l'a pas produit", sau „la révolution roumaine n'avait été l'œuvre d'une poignée de factieux..." (p. 11); exact la fel va privi Bălcescu revoluţia în scrierile sau corespondenţa sa de mai tîrziu. Va scrie printre altele: „Revoluţia română de la 1848 n-a fost un fenomen neregulat, efemer, fără trecut şi viitor, fără altă cauză decît voinţa întîmplătoare a unei minorităţi sau mişcarea generală europeană. Revoluţia generală fu ocazia, iar nu cauza revoluţiei române" (*Mersul revoluţiei*, I², p. 99). În sfîrşit, apărarea reformei agrare şi a autonomiei, chestiuni atît de scumpe lui. Poate Ubicini s-a folosit şi de notele pe care N. Bălcescu i le trimitea în primăvara anului şi despre care ştim dintr-o scrisoare a acestuia către A.G. Golescu (vezi mai sus, p.120).

În ceea ce priveşte memoriul cu titlul: *Mémoire justificatif des droits des Moldo-Valaques*, el încorporează într-o bună măsură o lucrare a lui A. G. Golescu, *Historique du Protectorat russe dans les Principautés et du Règlement organique*, redactată probabil în august 1848. Astfel se confirmă mai mult rolul avut de Ubicini în alcătuirea actelor şi scrierilor din timpul revoluţiei şi ale emigraţiei în sensul arătat mai înainte.

Memoriul dat de noi în text ar fi fost depus şi marelui vizir Reşid paşa, precum şi ambasadorilor Franţei şi Marei Britanii (I. Heliade Rădulescu, *Amintiri*, p. 191), probabil prin intermediul lui I. Ghica: Corespondenţa din 24 august 1848 dintre Ahmet Effendi şi Glown: Muzeum Narodowe din Cracovia, Secţia Biblioteca Czartoryski, 5 406, III, 1848; materialul din Arhiva de la Cracovia, în fotocopii şi microfilme, îl datorăm prof. Valerian Popovici. Despre misiunea lui N. Bălcescu la Constantinopol: G.G. Florescu, *Misiunea diplomatică a lui N. Bălcescu la Constantinopol, august 1848*, în „Studii" XIV, 1961, nr. 6, p. 1 519–1 532.

56

(p. 92)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{6(4)}{\text{LXIV}}$; autograf; nesemnat.

E d i ţ i i

Anul 1848, VI, p. 37–38.
N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 74–75.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 114–115; 1964, p. 114–115.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 53 (156.11), p. 69 (181.35), p. 86 (203.46).

[1] I. Ghica relatează şi el că N. Bălcescu era pentru rezistenţă disperată. Din Constantinopol aducea o scrisoare semnată de dînsul şi de I. Ghica, adresată lui Gh. Magheru, prin care îl îndemna la rezistenţa armată şi îi recomanda că: „dacă după o luptă cu turcii sau cu ruşii se va găsi strîmtorat, să treacă în Transilvania cu dorobanţii şi cu pandurii lui şi să se unească cu Iancu, cu Roman şi cu Axenti sau Buteanu" (Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 36). N. Bălcescu, ajuns la Bucureşti, se grăbea a trimite scrisoarea prin fratele său Barbu. Acesta, ajuns în dimineaţa de 8 septembrie 1848, răspundea de îndeplinirea misiunii şi cerea guvernului să dea lui Magheru puteri extraordinare (*Anul 1848*, IV, p. 261–262). Magheru primea îndemnul la rezistenţa armată, şi în aceeaşi zi comunica lui N. Pleşoianu hotărîrea luată. Presă din Bucureşti anunţa plecarea din Constantinopol a lui N. Bălcescu şi protestul adresat Porţii, în „România", I, 1848, p. 17.

57

(p. 93)

E d i ţ i i

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 75.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 115; 1964, p. 115.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 69 (181.36), p. 86 (203.47).

58

(p. 93–94)

BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, nr. 119/2, autograf.

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 116–117; 1964, p. 116–117.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 69 (181.36 bis), p. 86 (203. 48).
Nicolae Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 312–313.
Cornelia Bodea, *1848 la români*, II, p. 940–941.

[1] La 12 noiembrie, Tell informa din Brașov pe I. Ghica, că au sosit acolo Cezar Bolliac, preotul Ion (Iosaf) Znagoveanu, Al. Zane, Gr. Ipătescu și Deivos. Anunța pentru o dată foarte apropiată și sosirea lui N. Bălcescu, ceea ce înseamnă că acesta nu mai putuse rămîne în Sibiu (*Anul 1848*, V, p. 415).

În luna decembrie, N. Bălcescu trimitea din Orșova o scrisoare, pare-se, Zoei Golescu, u știri despre situația în care se afla la Orșova (*Boierii Golești*, II, p. 214); tot din aceeași epocă i, probabil, tot din Orșova, scria și lui N. Kretzulescu (vezi mai sus, p. 95).

59

(p. 94–95)

BAR, ms. rom. 131, f. 11^r–14^r; autograf; chirilic.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 238–242; ed. O.B., II, p. 4–7; ed. P.V. H., p. 9–12; *Anul 1848*, V, p. 652–653.
Constantin Bondescu și D. Mărăcineanu, *Antologie* ..., [1938], p. 776–778; reproducere fragmentară (p. 95, r 14–19 *lipsește* Romanii ... locuri // 46 *lipsește* Adu-mă ... Ghica//).
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 76–78.
N. Bălcescu, *Váloghtott munkái*, p. 290–293; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 94, r10–11 *lipsește* și i-a, ... țări // p. 95, r 15 *lipsește* pre ... unguri // 42 *lipsește* și noi ... muscălească //).
N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 561; reproducere parțială (numai p. 95, r 20–31).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 118–119; 1964, p. 118–119.
Paul Cornea și Mihai Zamfir, *Gîndirea*, p. 338–340.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu, Biobibliografie*, p. 47 (149.4) p. 52 (156.8), p. 54 (159.4), p. 60 (171.1), p. 62 (175.4), p. 69 (181.37), p. 79 (194.5), p. 81 (198.6), p. 86 (203.49), p. 92 (211.3).

[1] Despre primirea scrisorii înștiința și pe sora sa Sevastița, pe care o ruga să scrie lui I. Ghica. Aceasta trimitea la Constantinopol următoarele rînduri:

București, 20 9^{vrie}/2 decemvrie 1848

Domnul meu,

Eri primii o scrisoare de la frate-mio Nicu, prin care mă roagă să vă scriu din parte-i aceasta, că acum este la Ermanstat, de unde va pleca prea curînd înainte și că a priimit scrisoarea d-tră din 17 oct., dar n-a putut a vă răspunde. Vă roagă însă ca d-tră să-i scriți, adresînd-o la domnu Gauthier.

Mă grăbesc de a-i împlini cererea scriindu-vă ș-a mă numi

Sev. Bălcescu

(BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, mapa II, 22).

[2] Cît de întemeiată este relatarea din acest pasaj o arată printre altele și următorul pasaj plin de inexactități și de răutate, dintr-o scrisoare a lui Eliade adresată lui Ipătescu și celorlalți emigrați din Constantinopol:

„Fraților știți că, la plecarea noastră din Brașov, Nicolae Bălcescu era acolo și a plecat cînd l-a apucat comitetu de bani; el a văzut cu ochi și a auzit cu urechile împuternicirea ce ne-ați dat voi în Transilvania; cu toate acestea, acest Bălcescu, cu toată vîrsta și cu toată barba și mustățile sale, cu toată moralitatea sa, a avut conștiința să scrie la Paris că noi mințim, că n-avem nici o însărcinare de la voi; omul care să pogoară pînă la o minciună atît de culpabă și

care să să poată afla, nu-i nici cu minte, nici cinstit şi voi dacă vreţi luaţi-vă după nebuni şi necinstiţi ...".

(BCS, Achiziţii, Aşezămîntul N. Bălcescu).

60

(p. 96–97)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{6(5)}{LXIV}$; autograf; chirilic.

E d i ţ i i

Anul 1848, VI, p. 74–76.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 78–80.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 120–121; 1964, p. 120–121.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 53 (156.12), p. 69 (181. 38), p. 86 (203.50).

[1] Cf. *Documente privind anul revoluţionar 1848 în Ţara Românească*, Buc., 1962.

61

(p. 97–98)

BAR, ms. rom. 131, f. 15r–18r; autograf,.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 242–245; ed. O.B., II, p. 7–10; ed. P.V.H., p. 12–15.
Anul 1848, V, p. 669 –701; datare greşită (23 decembrie 1848) în loc de 4 ianuarie 1849 (vezi H. Nestorescu-Bălceşti, *op. cit.*, p. 52).
C. Bondescu şi D. Mărăcineanu, *Antalogie*, p. 778–780; reproducere parţială (p. 98, r 13–16 *lipseşte* în ... propaganda //).
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 82–83.
N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 561–562; reproducere parţială (p. 98, r 3–50 *lipseşte* Cît ... Bălcescu //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 122–123; 1964, p. 122–123.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.5), p. 52 (156.9), p. 54 (159.5), p. 60 (171.2), p. 62 (175.5), p. 69 (181.40), p. 81 (198.7), p. 86 (203.51).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 314–316.

[1] Acuzaţiilor că în timpul mişcării de la 1848, s-au cheltuit mari fonduri publice, va răspunde mai tîrziu C. Bălcescu, probabil din îndemnul fratelui său (vezi: *Cheltuielile revoluţiei şi ale reacţiei în Ţeara Românească*, în „Româniea viitóre", Paris, 1850, p. 41 şi urm.).

Între manuscriptele lui N. Bălcescu se găseşte o notiţă fragmentară, autografă, dintr-o scriere privitoare la cheltuielile revoluţiei şi ale ocupaţiei, avînd următorul cuprins:

„I. Că revoluţia a costat pe ţeara 1 126 675 lei şi 34 parale, adecă lei 777 610 p[ar.] 37 cheltuiţi din cutiile satelor şi lei 349 064 p[ar.] 37 din venitul Vistieriei.

II. Că ocupaţiea oştirilor ruseşti pînă la 1 ghenarie 1850 a urmat a costa pe Vistierie numai lei 9 735 133 p[ar.] 14.

III. Aceea a oştirilor turceşti lei 986 902 p[ar.] 34.

IV. Că efectele reacţiei a urmat a costa pe Vistierie numai pînă la 1 ghenarie 1850, lei 14 818 723 p[ar.] 27, adecă suma de lei 18 301 644, minus lei 2 356 244 p[ar.] 19" (BAR, ms. rom. 82, f. 433).

[2] Sub acest titlu N. Bălcescu n-a publicat nimic şi nici printre ms. nu se găseşte vreo urmă despre o scriere cu acest titlu. Este foarte probabil că lucrarea la care se gîndea în acel moment, şi căreia intenţiona să-i dea titlul: *Ideile revoluţiei române*, e scrierea publicată mai tîrziu sub numele: ***Mersul revoluţiei în istoria românilor.***

62

(p. 99—101)

BAR, Corespondență, S $\frac{6(6)}{LXIV}$; autograf; chirilic.

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Corespondență inedită*, p. 18—21.
N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 84—86.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 124—126; 1964, p. 124—1926.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 67 (179.14), p. 69 (181.41), p. 86 (203.52).

Fragmente din această scrisoare sînt reproduse de N. Bălcescu în memoriul adresat Comisiunii de cercetare a modului cum s-au întrebuințat banii publici, redactat la Paris, în 11 decembrie 1849 (vezi mai sus, p. 179 și urm.). O copie după fragmentele reproduse în memoriu, cu unele adăugiri: BAR, ms. rom. 82, f. 448.

[1] O scrisoare a Tincăi Gauthier către N. Bălcescu, BAR, Corespondență, S $\frac{15(1)}{LXIV}$.

De la începutul lui ianuarie 1849, o scrisoare a lui N. Bălcescu către Gr. Pereț necunoscută (vezi mai sus, p. 99).

63

(p. 101—102)

BAR, *Corespondență*, S $\frac{6(7)}{LXIV}$; autograf; chirilic.

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 80—81.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 127—128; 1964, p. 127—128.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 69 (181.39), p. 86 (203.53).

64

(p. 102—103)

BAR, ms. rom. 131, f. 19^r—22^r; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 245—249; ed. O.B., p. 10—13; ed. P.V.H., p. 16—19.
N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 87—89.
1848—1849. Évi iratok ... [1948], p. 155; trad. în l. maghiară; reproducere parțială.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 129—130; 1964, p. 129—130.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.6), p. 54 (159.6), p. 62 (175.6), p. 69 (181.42), p. 75 (186.1), p. 86 (203.54).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 316—318.

[1] Textul acestei scrisori este următorul:

Constantinopol, 10 ghenarie 1849

Prietene,

Sînt cîteva zile de cînd am primit o scrisoare de la dl Bălcescu prin care îmi face cunoscut că tu te afli la Beligrad și mă înștiințează că ai priimit scrisorile mele, dar că nu ai avut

vreme să-mi scrii; deşi foarte tolerent în privirea lenei, dar îţi mărturisesc păcatul că tare m-am supărat şi am şi scris lui Arăpilă, la Paris, să-ţi zică multe din parte-mi şi să te tragă de mustăţi şi de buze; te socoteam la Paris şi că ai pornit cu ceilalţi la Selamet [?].

Ideea ta de a veni aici mi-a plăcut cu deosebire, deşi nu crez că să fim cu totul în siguranţă, poate precum ar dori d[u] Eliad, ca să poată dormi în ticnă, dar tot nu crez pe turci atît de cîinoşi la inimă încît să ne spînzure. Te aştept dar cu nerăbdare, însă te sfătuesc că pînă a nu pleca de la Belgrad să organizezi un corespondent, un agent care să ne scrie regulat prin toată poştia, prin toate ocazioanele şi prin toate ştafetele straordinare, îndreptînd scrisorile sau prin pachetul ambasadei franceze sau prin Nicolaevici, agentul sîrb de aici, sau prin Lenoir, cu care nu sînt la îndoeală că eşti în relaţie, şi să ne scrie cele mai mici amărunturi asupra Sîrbii, Croaţii, Ungurii, Austrii etc. Cu acel agent trebue să ei o ţifră. Daca poţi de acolea să organizezi şi o agenţie şi în Transilvania, ne-ar fi de mare trebuinţă. Pe Filipescu l-am trimis să se înţeleagă cu N. Golescu şi N. Ghica Comănescu ca să-i aducă aici şi să organizăm un guvernement sistematic central în emigraţie, care să intre în tractaţie cu P[oarta] şi cu celelalte puteri, cu principiul uniunei Principatelor. Goleştii, Brătianu, Voinescu, Grădişteanu etc. aleargă de la Paris la Francfort şi de la Francfort la Londra; mă tem, după ştirile ce priimesc de la Paris, să nu facă vreo greşeală d-acelea care să ne compromită în ochii Turcii şi prin urmare a tutulor puterilor care ar putea să ne sprijine. Au dat o hîrtie către Adunarea Francii şi alta către lordul Palmerston. Mi-au trimis copie după dînsele. Scrisorile lui Arăpilă sînt pline de idei bune şi cuminte, dar mă tem că nu cumva să-l tragă alţii şi să nu se pue în contra cu ambasadorul turc la Londra, care este un om care-şi iubeşte mult ţeara şi ne voeşte nouă rumânilor mult bine. A eşit un articol într-o gazetă englizească, în care înjură pe toţi crai şi pe toţi împăraţi; este iscălit *un rumân*; un asemenea articol nu poate avea nici scop politic, căci în loc de a trage simpatia cabinetului englez asupra noastră, îl indispunem. Eu am bune nădejdi de turci, şi tu ai fi de mare trebuinţă aici. Ruşii fac mari intrigi aici, şi după cum văz ar dori să facă o învoială cu Poarta în privinţa noastră; boierii noştri sînt fusul intrigii acesteia, dar nădăjduesc să nu izbutească. Poveţile ce ai dat transilvanilor sînt foarte bune. A fost o nenorocire fatală tutulor naţionalităţilor că ungurii să fie aşa de orbiţi de orgoliul lor naţional. Daca ei s-ar fi înţeles cu noi şi cu croaţii pe bazele ce le-am propus astă-vară, lucrurile nu s-ar fi întors asfel, nici pentru noi, nici pentru ei. Nu ştiu daca într-aceasta a fost nedestoinicie din partea noastră sau orbire din partea lor, sau şi una şi alta, fiind însă că lucrurile au ajuns într-atîta încît români să nu aibă altă alternativă decît a se bate sau împotriva principiului liberal sau împotriva naţionalităţii lor, sînt de părere că trebue să ajute căderea Ungarii ca să-şi scape esistenţa lor politică. Eu sînt dă părere că şi emigraţii noştri să caute a să bate undeva şi cu cineva, organizaţi însă în corp deosebit, şi daca au repugnenţă a să bate împotriva ungurilor sînt de părere să se organizeze o legeoană română pentru Italia, unde mi se pare resboiu neapărat. Am vorbit într-această pricină cu un om care ar putea să înlesnească pasaju de aici pînă la Genova tutulor rumânilor care ar dori să meargă să se bată, organizaţi însă în legeoană.

Te aştept cu nerăbdare.

V e r s o:

Monsieur Monsieur Nicolas Balcesco à Belgrad

(BAR, Corespondenţă, S $\frac{34(1)}{DCXII}$; N. Bălcescu, *Opere*, II[2], p. 243—244).

O altă scrisoare a lui Ion Ghica, tot din ianuarie 1849, este următoarea:

Constantinopol, 21 ghenarie 1849

Frate Bălcescule,

Trebile noastre aici merg după cum Bălăceanu îţi va esplica. De la Paris am bune ştiri şi nădăjduesc ca piste puţin să ne sprijine puterile streine şi să ajungem la cel puţin jumătate din ceea ce am dorit. Articolul lui Desprez este foarte bun, vă trimiţ un esemplar; a făcut mult efect asupra lui Rechid, care s-a atins mult de zicerea timid; se laudă că are curaj. Alaltăeri a sosit aici Zalic, fiul lui Mme Eliad, este un foarte prost agent al unui prost politic. Înfăţişarea sa la mine a fost foarte curioasă; a intrat în casă zicîndu-mi greceşte că caută pe d. Ghica. I-am răspuns că acel domn sînt eu; atunci continuînd tot limba lui Demostene şi-a cerut ertare de greşală zicîndu-mi că caută pe Iancu Ghica, adiotantul lui Bibescu, pe care l-a cunoscut în miliţie şi cu care a fost foarte prieten şi la Braşov, şi arătîndu-mi că greşala i-a procurat plăcerea de a face cunoştinţă cu un compatriot, căci şi el este ru-

mân, atunci mi-a spus că este d. Zalic, că a pornit cu tine, cu Eliad și cu Tell de la Brașov, de unde v-au gonit nemții, fiindu-le teamă, ș.c.l. ș.c.l. L-am îndreptat la rumânii ceilalți cărora mi-a cerut adresa. Ducîndu-se acolo a spus că l-a trimis Eliad cu recomandație către Soleiman pașa ca să intre în slujbă turcească, că toți sîntem niște trădători, numai Eliad și Tell sînt patrioți, că Ruset și Iancu Brătianu se înțelegea cu muscali și cîte și mai cîte. Sînt încredințat că o să facă multe nerozii aici și c-o să ajungă foarte rău. De ce Eliad nu se lasă de nerozii și de secături. Eu nu mă turbur, dar n-ași dori că numele de rumân să se compromită aici. Aș dori, dacă s-ar putea, să vie popa Ion aici. Scrie-mi despre Transilvania mai pe larg, aș dori să știu daca a eșit vreun general rumân la maidan. După intrigile muscalilor s-a trimis o deputație la București, cerînd intervenția muscalilor. Duhamel a propus lui Fuat Effendi să trimiță armie amestecată, dar comisaru turc a raportat la minister și i s-a scris să nu trimiță, dar Rusia să vede hotărîtă a trece piste Carpați. Duhamel a cerut confiscația averilor noastre, nu știu ce o fi făcut și ce o fi răspuns caimacamu.

Al tău prietin și frate,
I. Ghica

Nevasta îți mulțumește pentru buna ta aducere aminte și mă însărcinează să-ți dau cîțiva pumni, comisiune de care mă voi achita îndată ce vei veni aici.

(BAR, Corespondență, S $\frac{34(2)}{DCXII}$; N. Bălcescu, *Opere*, II[2], p. 245).

Din aceste luni, petrecute în Banat și Transilvania, mai avem mențiuni despre următoarele scrisori:

Către Sevastița Bălcescu

Sibiu, noiembrie, 1848

O roagă să înștiințeze pe Ghica că este la Sibiu, de unde urmează să plece.

Către Zinca Bălcescu

Belgrad, decembrie 1848—ianuarie 1849

O roagă să facă un împrumut pentru a-i trimite banii necesari și a completa suma de 600 galbeni lăsați în păstrarea ei la plecarea sa din țară.
(vezi mai sus, p. 99).

Către A. C. Golescu

Belgrad, decembrie 1848—ianuarie 1849

Îl îndeamnă să meargă în taberele românești din Transilvania. Îi recomandă să ceară ajutoare bănești de la țăranii români ardeleni.
(vezi mai sus, p. 100).

65

(p. 103—105)

BAR, Corespondență, S $\frac{6(8)}{LXIV}$; **autograf.**

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Corespondență inedită*, p. 21—23.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 89—91.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 131—132; 1964, p. 131—132.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 67 (179.15), p. 69 (181.43), p. 86 (203.55), p. 90 (204.4).

[1] Manifestul lui Nesselrode, amintit în scrisoare, este nota din 19/31 iulie 1848 a Cabinetului de la Petersburg, prin care se critica mișcarea românească și se încerca justifi-

carea intrării trupelor imperiale în Principate. Un răspuns oficial a fost totuşi dat de către Locotenenţă. Este, se pare, cel publicat în *Mémoire justificatif de la révolution roumaine*, Paris, 1849, p. 57 şi urm.; reprodus în *Anul 1848*, IV, p. 158 şi urm. Un alt răspuns anterior, neoficial, în „Popolul suveran", nr. 23—25; 30 august—7 septembrie 1848, reprodus în *Anul 1848*, III, p. 759 şi urm. Din scrisoarea pe care o publicăm în text reiese că protestul lui Eliade, dacă a fost făcut în adevăr în 1848, a rămas necunoscut şi lui I. Voinescu II, pe atunci ministrul trebilor din afară, ceea ce pare destul de curios.

[2] Ion Maiorescu fusese trimis ca plenipotenţiar al Guvernului provizoriu pe lîngă dieta din Frankfurt. În acest sens i se dăduse o scrisoare de acreditare (*Anul 1848*, II, p. 671—672). Unul dintre memoriile sale este publicat în *Anul 1848*, IV, p. 414 şi urm.; traducerea românească în Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 120 şi urm.; un altul la p. 132 şi urm.; N. Bănescu şi V. Mihăilescu, *Ioan Maiorescu*, Buc., 1912, p. 387—400 (BAR, ms. rom. 1 058, f. 156—162). Despre activitatea acestuia la Frankfurt şi răspunsul său la criticile lui Bălcescu, Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 159 şi urm., p. 168 şi urm.

O altă scrisoare din Triest:

Către Ion Maiorescu

1 februarie 1849

Îl informează despre intenţiile sale; îi cere ştiri despre românii din Ardeal.
(Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 168).

66

(p. 105—106)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{6(9)}{LXIV}$; autograf.

E d i ţ i i

N. Bălcescu, *Corespondenţă inedită*, p. 23—24.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 91—93.
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, p. 179—180; reproducere parţială (p. 105, r 7—9 *lipseşte* Auzii... acolo //14—15 *lipseşte* Oamenii... ei // p. 106, r 18—33 *lipseşte* Ghica... Constantinopol //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 133—134; 1964, p. 133—134.
N. Bălcescu, *Ausgewählte Schriften*, p. 257—259; trad. în l. germană; reproducere parţială (p. 105, r 14—15 *lipseşte* Oamenii... ei //).
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 67 (179.16), p. 69 (181.44), p. 83 (201.4), p. 86 (203.56).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 319—321.

67

(p. 106—108)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{5}{LXIV}$; autograf.

E d i ţ i i

N. Bălcescu, *Opere*, II[2], p. 139—140.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 135—136; 1964, p. 135—136.
Cîntarea României. Antologie. [Buc.], 1966, p. 146—148; ed. II, 1967, p. 146—148.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 73 (181.160), p. 86 (203.57) p. 92 (208, 208 b).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 322—324.

[1] Manuscrisul nedatat; data redactării trebuie să fie ziua de 8 martie 1849 sau în preajma acesteia. Adunarea din Constantinopol, cînd C. Negri a fost ales şef al emigraţiei, s-a ţinut în această zi. Este natural ca redactarea proclamaţiei prin care se anunţa emigraţilor din alte centre alegerea să se fi făcut în această zi sau în jurul ei.

68

(p. 108—113)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{6(10)}{\text{LXIV}}$; autograf.

E d i ţ i i

N. Bălcescu, *Corespondenţă inedită*, p. 25—31.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 93—100.
N. Bălcescu, *Opere*, 1952, p. 241—245; reproducere parţială (p. 108, r 2—6 *lipseşte* Iubite... destulă // p. 111, r 9—p. 113, r 8 *lipseşte* Aceasta... scrie //); indicaţia bibliorgrafică inexactă; prima editare n-a fost făcută în „Arhiva românească", t. IV, 1940, aşa cum se arată, ci în „Revista fundaţiilor", XII, 1946.
Mario Leporatti, *op. cit.*, p. 145—149; trad. în l. italiană; reproducere parţială (p. 108, r 2—6 *lipseşte* Iubite... destulă // p. 110, r 15—18 *lipseşte* Şi .. îndrăznit // p. 111, r 9—p. 113, r 8 *lipseşte* Aceasta... scrie //).
Texte, p. 219—222; reproducere parţială (p. 108, r 2—6 *lipseşte* Iubite.. destulă // p. 109, 22—23 *lipseşte*, dar... Tel // p. 111, r. 16—p. 113, r. 8 *lipseşte* Sînt... scrie //).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, p. 181—182; reproducere parţială (p. 108, r 7—11 *lipseşte* Nu... parte-i // p. 109, r 6—24 *lipseşte* Russet... Tell // 35—p. 110, r 3 *lipseşte* Dovadă... vrea // 13—p. 111, r 2 *lipseşte* După... ştim // 7—p. 113, r 5 *lipseşte* Ali-paşa... făcut // 8 *lipseşte* Mălinescu... scrie//).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 137—142; 1964, p. 137—142.
N. Bălcescu, *Ausgewählte Schriften*, p. 259—261; trad. în l. germană; reproducere parţială (p. 108, r 7—11 *lipseşte* Nu mă... parte-i // p. 109, r 6—22 *lipseşte* Russet... instrument // 35—p. 110, r. 3 *lipseşte* Dovadă... vrea // 13—p. 111, r. 2 *lipseşte* După... ştim // 7—p. 113, r 5 *lipseşte* Ali-paşa ... făcut // 8 *lipseşte* Mălinescu... scrie //).
Paul Cornea şi Mihail Zamfir, *Texte*, p. 340—347.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 67 (179.17), p. 69 (181.45), p. 77 (189.4), p. 78 (192.4, 193.4), p. 83 (201.5), p. 86 (203.58), p. 90 (204.5), p. 93 (211.4i
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 325—332.

[1] Lucrările Comisiei pentru proprietate au fost publicate în mai multe rînduri (vezi N. Bălcescu, *Opere*, I[3]. p. 243—244). Ion Ionescu intenţionase să le publice chiar în limba franceză, pe cînd se afla la Constantinopol, în iarna lui 1849.

[2] Despre intervenţia lui N. Bălcescu, la comunicarea pe care Fuad a făcut-o în lagărul de la Cotroceni, şi pe care o admitem cuprinsă într-un articol al lui I. Ionescu (N. Bălcescu, *Opere*, I[2], p. 244—245) aminteşte şi A. Ubicini, *Provinces d'origine roumaine*, p. 191, unde se precizează că delegatul român ar fi cerut sistarea executării ordinelor şi o nouă sesizare a Porţii. O corespondenţă din Bucureşti, apărută în „Le courrier français", din 28 octombrie 1848, dă noi amănunte spunînd:

„Balcesco a été plein d'audace et de patriotisme en face de Fuad Effendi et du général Duhamel. Prisonnier des Turcs, il a osé conseiller à Cantacuzène de refuser le poste de caïmacan qui lui était offert: „Si vous avez le cœur d'un véritable Roumain, lui a-t-il dit, mieux vaut mourir pour vous, que de devenir, entre les mains de nos ennemis, l'instrument de la perte de notre patrie''. Puis, s'adressant à Fuad Effendi: „Pour vous, je ne vous reconnais pas pour l'envoyé du sultan. De quel droit venez-vous nous imposer vos volontés? Suleyman Pacha seul a été le véritable représentant du sultan dans notre pays; il a été notre seul ami. Mais vous!... nous ne vous reconnaissons pas, vous n'êtes pas le commissaire impérial de la Porte, vous n'êtes que le knout de Duhamel". Nous craignons que ces belles paroles ne coûtent cher à notre digne compatriote". (Olimpiu Boitoş, *Raporturile românilor cu Ledru-Rollin şi radicalii francezi*, Buc., 1940, p. 176).

[3] Două dintre aceste memorii sînt tipărite: *Historique du protectorat russe dans les Principautés et du Reglement Organique* (*Anul 1848*, IV, p. 35 şi urm.); tradus şi în l. ger-

mană, fiind tipărit la Viena (*ibidem*, p. 48 și urm.); *Istoricul ultimilor evenimente petrecute în Principate* (*ibidem*, p. 624 și urm.).

Nici unul dintre ele nu cuprinde date statistice pentru a justifica denumirea de statistic, din scrisoarea lui Bălcescu. Este vorba despre un al treilea, rămas netipărit. Memoriul este amintit de A. G. Golescu într-o scrisoare adresată lui I. Ghica (Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 109); se hotărîse ca textul să fie depus la Biblioteca română din Paris (C. D. Aricescu, *Corespondența*, I, p. 67). Un exemplar multiplicat la BAR, Arh. Ion Ghica, mapa VI, cu titlul: *Mémoire statistique sur les Principautés de Moldavie et de Valachie*, nesemnat, cu o adăugire autografă a lui I. Ghica: *1849, Mémoire statistique d'Alexandre Golesco le Noir*, nr. 41. Memoriul conține date de statistică demografică și economică. Mai toate datele se bazează pe simple evaluări ale autorului. Însuși A. G. Golescu într-o notă face rezerve asupra exactității cifrelor. În aceeași arhivă: *Mémoire sur l'intervention russe dans les Principautés du Danube et ses conséquences pour les libertés intérieures de ces provinces* (nesemnat, șapirografiat), cu o adăugire autografă a lui I. Ghica: *1849. Mémoire d'Alex. Golesco remis aux gouvernements de France et d'Angleterre et aux Chambres.*

[4] Actul de alegere al lui C. Negri, ca șef al emigrației (Ion Ghica, *op. cit.*, p. 709 și urm.). Contra alegerii au fost: Magheru, C. A. Rosetti ș.a. (*ibidem*, p. 70 și urm., 151 și urm.); votul de la Brussa (*ibidem*, p. 709 și urm.).

Alegerea lui C. Negri nu a fost recunoscută de celelalte fracțiuni ale emigrației. În jurul acestei alegeri s-a născut o nouă polemică prin corespondență. Ștefan Golescu, din Paris, la 15 aprilie 1849, adresîndu-se foștilor locotenenți I. Eliade, C. Tell și N. Golescu în legătură cu alegerea lui C. Negri și cu poziția sa, spunea astfel: „Eu din parte-mi atunci numai voi recunoaște pe Negri de cap al emigrații moldo-români, cînd voi nu veți putea lucra nimic la Constantinopol, adică cînd nu veți fi bine primiți de turci, sau cînd o majoritate impozantă a toatei emigrații române vă va retrage mandatul ce vi l-a încredințat. Aici cea mai mare parte chiar din moldoveni nu vor să fie un cap numai, ci vor ca pe lîngă voi trei să să adauge și alți atîta de moldoveni, și chiar cînd voi trei, împrejurările vor aduce lucrurile așa încît să nu puteți lucra iar aș cerea ca în locul vostru să se aleagă alți trei munteni. Din partea majorității emigrații române se răspunde la adresa ce s-au priimit de la Constantinopol pentru numirea lui Negri C. a nu recunoaște acea lucrare și de aceea nu a primit a intra într-o nici o dezbatere pînă cînd mai întîi nu vom primi instrucții din partea acelor trei capi ce emigrația română s-a recunoscut o dată drept șefi ai săi" (Arh. fostei Fundații M. Kogălniceanu, transferată la B.C.S., ms. autograf).

Ștefan Golescu mai trimitea locotenenților, în copie, un înscris, alcătuit la Caransebeș, prin care emigrații români în număr de 17, aflați în acea localitate, recunoșteau alegerea de la Sibiu, prin care foștii locotenenți fuseseră desemnați capi ai emigrației române.

[5] D. Bratiano, *Documents concerning the question of the Danubian Principalities*, Londra, 1849.

69

(p. 113–115)

BAR, Corespondență, S $\frac{6(11)}{LXIV}$; autograf.

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 100–103.

O scrisoare inedită a lui N. Bălcescu, în „Contemporanul", 1948, nr. 88, iunie 4, cu un facsimil. Scrisoarea nu mai era la acea dată inedită, fiind deja tipărită, după cum se arăta prin mențiunea bibliografică precedentă.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 143–145; 1964, p. 143–145.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 69 (181.46), p. 74 (183), p. 86 (203.59).

N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 332–335.

Un fragment reprodus în memoriul din 11 decembrie 1849.

[1] Următoarea notă a lui N. Bălcescu arată situația datoriilor sale la aproximativ această epocă:

Însemnarea datoriilor mele
53 # 10 sf. la Balş Tudoriţă din Moldova
180 # la Şt. Golescu
150 # la c. Luţica Floreasca
afară de cele din Paris de care sînt notele datornicilor aci numerotate:
250 fr. 75 snt. lista no. 1
85 fr. lista no. 2
86 fr. no. 3
215 fr. no. 4
19 fr. 30 s. no. 5
60 fr. no. 6
70 fr. la un prietin francez Dessus. Să se întrebe Alexandri Iancu

785

40 fr. la Virnav Scarlat, moldoveanu, din Paris
Vreo 100 fr., mi se pare, la Iancu Alexandri. Mai sînt dator nişte bani la Frank librerul, rue Richelieu 69.
Aceste datorii doresc şi rog să mi se plătească negreşit din casă. Eu am să iau bani:
300 fr. de la A. Golescu Arăpilă
75 fr. de la V. Papa
50 fr. de la Gr. Pereţ

425
Aceştia se vor împlini şi vor uşura plata datoriei.

N. Bălcescu

(BAR, ms. rom. Arh. N. Bălcescu; autograf, I, Varia 1).

[2] Cartea nu s-a mai tipărit. Despre cuprinsul ei avem ştiri chiar de la Ion Ionescu. Este vorba despre o lucrare cu titlul: *Românul moşnean în ţara sa*, consacrată chestiunii ţărăneşti. Un ţăran de la Zlatna i-a oferit 100 (sau 50) galbeni pentru cheltuielile de tipar (G. Bogdan-Duică, *Vieaţa şi opera întâiului ţărănist român, Ion Ionescu de la Brad*, Craiova, 1922, p. 45; C. D. Aricescu, *Corespondinţa secretă*, II, p. 49).

70

(p. 115–116)

Arhiva Fundaţiei Mihail Kogălniceanu; autograf; transferată la BCS.
BAR, ms. rom. 127, f. 159r–160v; concept, autograf; nesemnat; copie contemporană, f. 150–151. Copia este făcută tot după o copie, anume după aceea aflată în posesia lui Nicolae Pleşoianu.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri*, în „Revista nouă", II, 1889, nr. 7, iulie 15, p. 271–272.
Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 651–655; ed. O.B., III, p. 34–37.
G. Zane, *O scrisoare a lui N. Bălcescu*, în „Arhiva românească", IV, 1940, p. 211–213.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 103–105.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 146–147; 1964, p. 146–147.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 46 (148.4), p. 62 (174.1), p. 67 (175.7), p. 69 (181.47), p. 86 (203.60).

[1] În Ion Ghica această scrisoare a fost publicată după conceptul autograf. Între textul conceptului şi acel al scrisorii sînt unele deosebiri care arată că N. Bălcescu a introdus cîteva modificări la redactarea definitivă. Primul editor, neavînd ms. scrisorii, a publicat textul conceptului pe care-l avea probabil chiar de la Bălcescu. Textul dat de noi este după autograful trimis de N. Bălcescu celor trei foşti locotenenţi. Scrisoarea a fost expediată celor trei prin intermediul lui Ştefan Golescu. Acesta le-o trimetea din Paris la 15 aprilie 1849 cu o scrisoare proprie $\left(\text{BAR, Corespondenţă, S } \frac{24(1)}{c}\right)$.

[2] Textul acestei adrese este următorul:

Dreptate. Frăție

Domnule,

Jos însemnații dorind a cunoaște fondurile de care ar putea dispune spre împlinirea sarcinei ce s-a pus asupră-le, te invită să binevoiești a da socoteală lămurită de banii ce au fost remas la dta.

Ești rugat încă, domnule, să pui toată ceruta neîntîrziere la a ei trimitere, căci orice amînare ar aduce împiedicare lucrărilor noastre.

Credem de prisos a adăuga că d-odată cu acea socoteală se așteaptă și suma ce va mai fi esistînd. Vei îngriji însă a lua toate măsurile spre a nu întîmpina vătămare pînă la a ei ajungere aici, cînd ți se va trimite înscris de priimirea sa.

Salutare și frăție,
I. Eliade, N. Golescu, Chr. Tell

Nr. 12
1849, 9/21 februarie
Paris

Domnului Nicolae Bălcescu

(BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica. V; Acte — 75; original. Semnături autografe; textul redactat de Eliade, după cum rezultă din ortografia întrebuințată).

[3] C. Bolliac, în anul următor, se interesa și el despre soarta acestei sume de bani, într-o scrisoare din 9 iunie adresată lui C. A. Rosetti (N. Iorga, *O scrisoare importantă a lui Cesar Bolliac*, în „Anal. Acad. Rom"., Mem. Sec. ist., III, t. XVIII, 7).

[4] Despre banii dați de C. Bălcescu lui Magheru și Eliade: Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 83; C. D. Aricescu, *Corespondința secretă*, I, p. 53 și urm.

71

(p. 116—117)

BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, nr. 119/3; autograf.

Ediții

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 148—149; 1964, p. 148—149.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 69 (181.47 bis), p. 86 (203.61).

72

(p. 117—119)

BAR, Corespondență, $S\frac{6(12)}{LXIV}$; autograf.

Ediții

N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 105—108.
Documente, în „Studii", III, 1948, nr.3, iulie — septembrie, p. 206—207; facs., p. 208—209.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 150—152; 1964, p. 150—152.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 69 (181.48), p. 74 (184.1), p. 86 (203.62).

Alte scrisori din această lună ale căror texte ne lipsesc:

Către Ion Brătianu

Constantinopol, aprilie 1849

(vezi mai sus, p. 119).

Către Costache și Barbu Bălcescu

Constantinopol, aprilie 1849

(vezi mai sus, p. 122).

Către Zinca Bălcescu

Despre trimiterea la Paris a banilor lăsați în păstrarea ei.
(vezi mai sus, p. 118, și alte scrisori, p. 120).

73

(p. 119–120)

BAR, Corespondență, S $\frac{6(13)}{LXIV}$; autograf.

Ediții

N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 108–109.
Documente, în: „Studii", III, 1948, nr. 3, iulie-septembrie p. 210; facs., p. 211–212.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 153–154; 1964, p. 153–154.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 70 (181.49), p. 74 (184.2), p. 86 (203.63).

[1] N. Bălcescu a plecat din Constantinopol în prima zi de Paști. Ion Ghica dă următoarea informație asupra datei de plecare și a condițiilor de călătorie: „Duminică, în ziua de Paște anul 1849, des-de-dimineață N. Bălcescu și Bălăceanu, întovărășiți de Alecu Manu, de comitele Ilinski și de căpitanul italian Monti alergau cu poșta călări, pe cîmpul care se întinde de la S. Stefano spre Silivria, trăgînd spre Adrianopol, ca să treacă în Ungaria, prin țara sîrbească, pe la Panciova" (Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 192); cf. memoriile lui I. Bălăceanu; Augustin Z. N. Pop, *Contribuții la biografia lui Bălcescu*, în „Limbă și literatură", VI, 1962, p. 483 și urm.).

74

(p. 120)

BAR, ms. rom. 131, f. 375[r]; autograf.

Ediții

G. Zane, *O scrisoare a lui N. Bălcescu*, în „Arhiva românească", IV, 1940, p. 211, nota 1.
G. Zane, *Ion Ghica către N. Bălcescu. Scrisori inedite*. Buc., 1943, p. 38, nota 3.
N. Bălcescu, *Opere*, II [2], p. 251.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 155; 1964, p. 154.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 62 (174.2), p. 66 (178) p. 73–74 (181.165), p. 86 (203.64), p. 91 (205.64).

75

(p. 121)

BAR, ms. rom. 131, f. 373^{r}; autograf.

E d i ţ i i

N. Bălcescu, *Opere*, II², p. 251.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 155; 1964, p. 155.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 74 (181.166), p. 86 (203.65), p. 91 (205.165).

76

(p. 121—122)

BAR, ms. rom. 131, f. 185^{r}—186^{r}; autograf; copie contemporană, f. 181.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 257—259; ed. O.B., II, p. 13—14; ed. P.V.H., p. 28—29.
N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 109—110.
N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 562; reproducere parţială (numai fragmentul p. 121, r 5—10 Starea ... Belgrad).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 156; 1964, p. 155—156.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.8), p. 54 (159,8), p. 62 (175.8), p. 70 (181.50), p. 81 (198.8), p. 86 (203.66), p. 91 (203.66).

Pe copia ms., adăugire cu creionul de Ion Ghica: „transcrit par Ioranu". Menţiunea lui I. Ghica priveşte desigur nu numai copia acestei scrisori, dar şi a tuturor celorlalte a căror grafie relevă acelaşi copist; f. 181^{v}—182^{v}, 187—190^{v}, 193—194, 199—200^{v}, 205—208^{v}, 214—216, 221—222, 228—229^{v}, 234—236, 242—243. Copiile reprezintă textul descifrat; este probabil că I. Ghica s-a servit de Ioranu nu numai pentru a transcrie scrisorile lui N. Bălcescu, dar şi pentru a le descifra.

Pe aceeaşi filă pe care I. Ghica a făcut menţiunea de mai sus, el a adăugat: *La correspondance de N. Bălcescu, lorsqu'il était en Hongrie;* nr. 54 dat de Ghica este numărul din inventarul alcătuit de el, intitulat *Pièces politiques* şi amintit mai sus.

77

(p. 122)

BAR, ms. rom. 131, f. 360^{r}—361^{v}; autograf; copie contemporană, f. 181^{v}—182^{r}.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 259—260; ed. O.P., II, p. 14—16; ed. P.V.H p. 30—31.
N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 110—111.
N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 562; reproducere parţială (numai fragmentul p. 122, r 10—16 Am auzit ... mea).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 157; 1964, p. 157.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.9), p. 54 (159.9), p. 62 (175.9), p. 70 (181.51), p. 81 (198.9), p. 86 (203.67).

78

(p. 123—126)

BAR, ms. rom. 131, f. 1^{r}—7^{r}; autograf, copie contemporană, f. 188^{r}—190^{v}.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 249–257 reproducere parţială (p. 123, r 7–12 *lipseşte* Dar ... Orşova//13–14 *lipseşte* aceea ... adecă//; ed. O.B., II, p. 16–24; ed. P.V.H., p. 19–27.

N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 114–119.

1848–1849, p. 172–174; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 123, r 3–p. 124, r 28 *lipseşte* Prin ... toate // p. 125, r 3–12 *lipseşte* Banul ... streină // p. 125, r 28–p. 126, r 13 *lipseşte* Aflai ... Banat // 21–23 *lipseşte* Tachez ... instant //); Editorii au indicat eronat ca loc de emitere Mehadia.

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 307–308; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 123, r 2–124, r 45 *lipseşte* No 4 ... făgăduit // p.125, r 28–p. 126, r 23 *lipseşte* Aflai ... l'instant //).

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 562–564; reproducere parţială (p. 123, r 3–p. 124, r 28 *lipseşte* Prin ... toate // p. 125, r 35–p. 126, r 15 *lipseşte* Acum ... venit // 21–23 *lipseşte* Tachez ... l'instant //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 158–162; 1964, p. 158–162.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.10), p. 54 (159.10), p. 62 (175.10), p. 70 (181.53,181.54), p. 75 (186.2), p. 70 (194.7), p. 81 (198.10), p. 86 (203.68).

79

(p. 126–127)

BAR, ms. rom. 802, f. 1^r–4^r; autograf.

E d i ţ i i

N. Apostolescu, *Bălcescu şi Cîntarea României*, în „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie”, 1911, p. 93–94; textul dat în notă.

N. Cartojan, *Scrisori inedite de la N. Bălcescu şi Ion Ghica*, publicate şi adnotate de ..., Buc., 1913, p. 1–5.

N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 111–113.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 163–164; 1964, p. 163–164.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 56 (160), p. 57 (161.1), p. 70 (181.52), p. 87 (203.69).

[1] „Espatriatul”, Braşov, 1849. Primul număr a apărut la 25 martie 1849; ultimul număr, al 12-lea, din colecţia BAR, este din 3 iunie. a. a.; N. Hodoş şi Al. Sadi Ionescu, *Publicaţiile periodice româneşti*, p. 243, arată că ultimul număr este din 10 iunie a.a. Deviza ziarului este: „Dreptate. Frăţie. Bateţi şi se va deschide, cereţi şi vi se va da”. Cele mai multe articole sînt nesemnate. Unele cu iniţialele C.B., C. B-scu, N.N. Semnează de două ori Iosaf Znagoveanu.

80

(p. 128)

BAR, ms. rom. 131, f. 8; autograf; copie contemporană, f. 182.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 261; ed. O.B., p. 24; P.V.H., p. 31–32.

N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 119.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 165; 1964, p. 165.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.11), p. 54 (159.11), p. 62 (175.11), p. 70 (181.55), p. 87 (203.30).

[1] Ion Ghica acredita pe N. Bălcescu, prin următoarea scrisoare, către L. Kossuth, ca agent plenipotenţiar pe lîngă guvernul maghiar, şi primea din partea lui Casimir Batthyány răspunsul de mai jos. Totodată, Ion Ghica acredita pe N. Bălcescu, în aceeaşi calitate,

pe lîngă generalul Bem, conform cu scrisoarea pe care o dăm la fel în extenso:

I

Ion Ghica către L. Kossuth

[1849]

Excellence,

La cause de la Roumanie est plus étroitement que jamais liée à celle de la brave nation maghyare; les intérêtes les plus délicats du parti national roumain que nous représéntons sont entièrement sous la sauvegarde des armes hongroises.

Le danger est le même pour ces deux peuples et leur salut dépend en partie de l'ensemble avec lequel ils agiront, au jour du danger, contre l'ennemi commun.

Ces considérations nous encouragent à accréditer auprès de Votre Excellence, à titre d'Agent Plénipotentiaire du parti national rouman, M. Nicolas Balcesco, que nous autorisons à prendre, en notre nom, tous les engagements qu'il jugera utiles à la cause roumane.

(BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, VI, Acte-30, copie; adăugire autografă de I. Ghica: *1849, Lettre à Mr. Cossuth*, nr. 23).

II

Kázmér Batthyány către Ion Ghica

Debreczin, le 29 mai 1849

Monsieur,

Le gouvernement de la Hongrie m'a chargé de répondre à la lettre par laquelle, en accréditant Monsieur Nicolas Balcesco comme agent plénipotentiaire auprès du gouvernement hongrois, vous engagez ce dernier à entrer en négociations avec le parti national rouman. Le gouvernement hongrois sait fort bien apprécier les avances amicals de ce parti et c'est pour cela que j'autorise en son nom Monsieur le Comte Jules Andrássy d'entamer des négociations avec le chef de cette émigration ou avec son agent. Veuillez donc lui communiquer vos vues à l'égard des rapports qu'on pourrait établir entre le parti national rouman et la Hongrie, et soyez assuré que cette dernière fera tout ce qui est en son pouvoir pour subvenir au désir de ce parti.

Agréez, Monsieur, l'expression de ma considération très distinguée.

Le ministre des affaires étrangères de la Hongrie,

Comte *Casimir Batthyány*

À M. John Ghica, agent du parti national rouman à Constantinople

Pe plic: *Du Ministre des affaires étrangères de la Hongrie. A Monsieur John Ghica, Agent du parti national rouman à Constantinople* — officiellement.

(BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, Acte V—76; original).

III

Ion Ghica către comandanții polonezi ai armatei maghiare

Constantinople, 14 avril 1849

Excellence,

L'existence politique des pays moldo-roumain ne pourra être une verité que le jour où la Pologne, brisant ses fers, reprendra en Europe le rang qu'elle est digne d'occuper. L'ennemi de la Pologne est aussi celui de la Roumanie, un même danger le menace et toutes deux doivent accepter cette solidarité d'existence dans l'avenir comme elle partagent la même sort dans le présent. Déja depuis dix huit ans le parti national valaque n'a cessé d'entretenir avec l'émigration polonaise les relations politiques les plus suivies. C'est donc avec joie qu'il a saluter le présence des généraux polonais à la tête des armées magyares; elle nous semble une garantie suffisante des intentions amicales de la Hongrie a l'égard des autres peuples, ses alliees naturels. Nous espérons, pour ce qui nous concerne, que Votre

Excellence saura détruire ces haines de races habilement fomentées pendant des siècle et amener entre les Magyares et les Roumains de la Transylvanie et du Banat, en consacrant les droit imprescriptibles des ces dernièrs, un accord et une entant si nécessaires au jour de danger.

Nous promettons d'employer, de notre côté, tous nos efforts pour vous faciliter cette noble tâche. A cet effet, nous avons jugé nécessaire d'envoyer auprès de Votre Excellence, comme agent du parti national, monsieur Nicolas Balcesco.

Nous nous flatons que Votre Excellence après avoir pris connaissance des instructions spéciales donnés à Monsieur Balcesco lui prétera l'assistance de sa mission.

J'ai l'honneur d'être de votre Excellence le très humble et très obeissant serviteur,

Pour le chef de l'emigration,
Ion Ghica

Agent du parti national valaque à Constantinople
A leurs Excellences les généraux Polonais
comandants des armées magyares

(Arh. Maghiare de Stat din Budapesta, R. 23, Arh. Henrik Dembinski, vol. 2, Documents, f. 8–9); autograf.

Ediții: N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 519; 1964, p. 519; Anastasie Iordache, *Noi informatii d'cumentare*, p. 254–255; trad. în l. română, p. 255.

În edițiile din 1962 și 1964, scrisoarea este publicată după o copie din Arh. Ion Ghica, mapa VI, Acte de la BAR, care are adăugirea autografă a lui I. Ghica: *1849. Lettre au général Bem*, nr. 32.

Diferențele copiei față de original sînt următoarele: p. 400, r1 *lipsește* Constantinople ... 1849 // 7 18 // 9 qu'il salue // p. 401, r1 fomentées par la politique invederée de l'Autriche entre les // 3 dernièrs] peuples // 16 de] du // 5 *după* Nous *ad* nous // 6 V. Ex. N. Balcesco // 7 *după* national *ad* rouman dont j'ai l'honneur d'être le représentant à Constantinople / *lipsește* monsieur Nicolas Balcesco // 9 spéciales lui prètera le concours nécessaire dans l'accomplissement de sa mision. // 10–15 *lipsește* J'ai ... magyares //.

IV

În aceeași perioadă, Michal Czajkowski îl recomandă pe N. Bălcescu generalului Dembinski.

Monsieur le Général,

La proclamation que Vous nous avez adressé en quittant Paris, et la nouvelle des victoires que Vous avez remporté sur les ennemis des nationalités opprimées, ont ranimé nos ésperances qui n'ont jamais été éteintes. Si je n'avais pas à remplis des devoirs, que vous connaissez, mon Général, je me serais déjà rendu auprès de Vous, pour me mettre sous les ordres d'un homme que j'estime et que j'aime. Ne pouvant pas le faire, je dois me borner à ce que je puis faire à ma place, et pour cela je m'empresse d'introduire auprès de Vous, mon Général, Monsieur le Comte Monti, colonel et envoyé de S.M. le Roi de Sardegne auprés de la nation dont Vous servez la cause, ainsi que Monsieur Baltcheso, un de mes amis de la Valachie. Ces deux Monsieurs seront accompaniés par Monsieur le Comte Jlinski, officier distingué et notre compatriote qui vous faire des communications de vive voix.

Je suis persuadé, mon Général, que ces Messieurs seront bien accueillis par vous. Quant à moi, je me mets á votre disposition pour tout ce que je pourrai faire pour vous ici, et en cela je ne fais que suivre la volonté et les ordres de mon Chef.

Veuillez agréer l'hommage de la haute considération et du dévouement avec lequel je suis, mon Général, votre très obeissant serviteur,

Michal Czajka Czajkowski

Constantinople, le 5 avril 1849

À Son Excellence le Général Dembinski

(Arh. Maghiare de Stat din Budapesta, 23 R. Arh. Henrik Dembinski, vol. 2. *Documents*, f. 6; original).

Ediții: Anastasie Iordache, *Noi informații documentare*, p. 252; trad. în limba română, p. 252–253.

81

(p. 128—129)

BAR, ms. rom. 131, f. 183^r—184^r; autograf; copie contemporană, f. 182^{r-v}, 187.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 261—265; reproducere parțială (p. 129, r. 40—46 *lipsește* Pe... favoriza //); ed. O.B., II, p. 25—27; ed. P.V.H., p. 32—35.

N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 120—121.

N. Bălcescu, *Válogatott irásai* [Scrieri alese], Budapesta, 1950, p. 177—178; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 128, r2— p. 129, r2 *lipsește* No 6 . . .noastră //20—28 *lipsește* Scrie mi . . .Bălcescu // 37—46 *lipsește* Înștiințează . . .favoriza//).

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 309—310; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 128, r2—p. 129, r2 *lipsește* No 6 ... noastră // p. 129, r 20—28 *lipsește* Scrie-mi ... Bălcescu // 37—46 *lipsește* Înștiințează .. favoriza //).

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 566; reproducere parțială (p. 128, r.1—p. 129, r 2 *lipsește* Panciova ... noastră // 5—28 *lipsește* Eu am rămas ... Bălcescu // 35—39 *lipsește* Il n'a a ... Arăpilă // 42—46 *lipsește* numai ... favoriza //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 166—167; 1964, p. 166—167.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149, 12), p. 54 (159.12), p. 62 (175.12), p. 70 (181.56), p. 76 (188.1, 188.2), p. 79 (194.8) p. 81 (198.12), p. 87 (203.71).

82

(p. 130—131)

BAR, Corespondență, S $\frac{6(14)}{LXIV}$; autograf.

Ediții

N. Bălcescu, *Opere*, II^1, 122—124.

Documente, în „Studii", III, 1948, nr. 3, iul.-sept., p. 213—214; facs., p. 215—216; reproducere parțială (p. 130, r 8—26 *lipsește* într-una ... Austria // p. 131, r 37 *lipsește* Ciocoii ... muscăliți //).

N. Bălcescu, *Válogatott irásai* [Scrieri alese]. Budapesta, 1950, p. 176—177; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 130, r 2—30 *lipsește* Iubite ... banii // p. 131, r 37—51 *lipsește* Ciocoii ... Belgrade //).

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 565—566; reproducere parțială (p. 130, r 2—p. 131, r 3 *lipsește* Iubite ... unite // 21—51 *lipsește* Eu ... Belgrad //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 168—170; 1964, p. 168—170.

Horia Nestorescu-Bălcescu, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 70 (181.57), p. 74 (184.3) p. 81 (198.11), p. 87 (203.72).

83

(p. 132—133)

BAR, ms. rom. 131, f. 191^r—192^v; autograf nesemnat; copie contemporană, f. 187—188

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 265—267; reproducere parțială (p. 132, r. II *lipsește* Se ... dorință // 18 *lipsește* în vreme ... belea //) necomplet: ed. O.B., II, p. 28—29: ed. P.V.H., p. 36—38.

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 124—126.

N. Bălcescu, *Válogatott írásai*, p. 178—179; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 133, r 2—18 *lipsește* No 7 ... belea // 37—p. 133, r 5 *lipsește* A ajuns ... rînduri //).

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 311; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 132, r 5—18 *lipsește* Cînd ... belea // 37—p. 133, r 5 *lipsește* A ajuns ... rînduri //).

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 566—567; reproducere parțială (p. 132, r 3—18 *lipsește* Iubite ... belea // 24—28 *lipsește* Să zice ... rău //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 171—172; 1964, p. 171—172.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.13), p. 54 (159.13), p. 62 (175.13), p. 76 (188.3), p. 79 (194.9), p. 81 (198), p. 87 (203.73).

84

(p. 133—135)

BAR, ms. rom. 131, f. 195ʳ—198ʳ; autograf; copie contemporană, f. 193—194ᵛ, trad. n l. română de la *On ne croit*.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 267—271; ed. O.B., II, p. 30—33; ed. P.V.H., p. 38—42.

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 126—128.

1848—1849, p. 174; trad. în l. maghiară;re producere parțială (p. 133, r. 29—p. 135, r 6 *lipsește* Multe ... mai //).

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 312—313; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 133, r. 25— 31 *lipsește* Adio ... Zelinski // p. 134, r 16—p. 135, r 6 *lipsește* 21 mai ... mai //).

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 567—568; trad. în l. română; reproducere parțială (p. 133, r. 17 — p. 134, r. 1 *lipsește* J'ai ... Hongrie //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 173—175; 1964, p. 173—175.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.14), p. 54 (159.14), p. 62 (175.14), p. 70 (181.59), p. 79 (194.10), p. 81 (198.14), p. 87 (203.74).

85

(p. 135)

Muzeum Narodowe w Krakówie, Biblijoteka Czartoryskich, ms. 5 426, f. 941—942, 944; autograf: cu pecete inelară căzută; altă copie ms. 5 370, f. 233.

E d i ț i i

Paul Cernovodeanu, *Originalul scrisorii lui N. Bălcescu către L. Bystrzonowski din 20 mai 1849*, în *Studia et acta Musei „Nicolae Bălcescu"*, II, 1970/1971, p. 467; facsimil p. 468—469.

Csetri, Alexandru, *Bălcescu și emigrația poloneză. Noi contribuții documentare*, în *Studia et acta Musei „Nicolae Bălcescu"*, I, 1969, p. 110. Reproduce o copie din ms. 5 370, p. 233.

Csetri Elek, *Bălcescu ismeretlen levele 1849 böl*. [Scrisoare necunoscută a lui Bălcescu din anul 1849], în „Korunk", Cluj, XXIX, 1970, nr. 4, aprilie, p. 601—603 ; text paralel în l. franceză și maghiară; reproduce o altă variantă după ms. 5 370, p. 233 (4 Le general] il // 8 demande] depende // 11 temps] tems // 12 iries] aller // 13—15 *lipsește* Agréez ... Bălcescu //.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 93 (213), p. 94 (214, 215).

86

(p. 135—137)

BAR, ms. rom. 131, f. 179ʳ—180ᵛ, 177ʳ⁻ᵛ, 178ʳ; autograf; copie contemporană, f. 175ʳ—176ᵛ; ibidem, 4 685, copie, f. 5ʳ—6ʳ.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 271—275; ed. O.B., II, p. 33 —37; ed. P.V.H. p. 42—46.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 129—131.
1848—1849, p. 175—176; trad. în l. maghiară.
N. Bălcescu, *Válogatott írásai*, p. 179, 182; trad. în l. maghiară; reproducere parțială, (p. 137, r 24—31 *lipsește* Întîmplarea ... dînșii //).
N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 313—316; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 137, r 24—31 *lipsește* Întîmplarea ... dînșii //).
N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 568—570; reproducere parțială (p. 136, r 39—p. 137, r 15 *lipsește* Am văzut ... unguri //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 176—178; 1964, p. 176—178.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.15), p. 54 (159.15), p. 62 (175.15), p. 70 (181.60), p. 75 (186.4), p. 76 (188.4), p. 79 (194.11), p. 81 (198.15), p. 86 (203.75).

[1] Scrisoarea lui A. G. Golescu a fost trimisă din Viena, la 5 august 1848, lui A. T. Laurian și lui I. Maiorescu, și a fost confiscată de autoritățile unguréști o dată cu arestarea lui Laurian, la Sibiu. Maiorescu însuși era să aibă aceeași soartă. Într-adevăr, din cuprinsul ei ungurii aveau de ce să fie contrariați. De la început orice apropiere era înlăturată: „nu e bine și nici cu putință". Mai mult încă A. G. Golescu, se pronunța, pe față, pentru o înțelegere cu austriecii: „cînd ne va veni bine să ne unim cu dînșii ca să izbim pe maghiari" etc. Era vorba firește, de o atitudine personală, adoptată sub influența momentului din vara lui 1848, înainte ca revoluționarii români să fi trăit din plin experiența revoluției și să fi luat contact cu forțele contrarevoluționare europene care încă nu intraseră în acțiune (*Scrisori din anii 1848—1858*, în „Convorbiri literare", XXXII, 1898, nr. 1, ianuarie. 15, p. 7, 10; *Anul 1848*, III, p. 731; Silviu Dragomir, *Din corespondența dascălilor ardeleni*, p. 166—167; și *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—49*, vol. I. Sibiu, 1944, p. XXVIII și urm.).

87

(p. 137—138)

BAR, ms. rom. 131, f. 218r; nesemnat; copie autografă; copie contemporană, f. 214 r-v.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 291; ed. O.B., p. 50—51.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 131—132.
N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 570—571; trad. în l. română.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 179; 1964, p. 179.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.16), p. 62 (175.16), p. 70 (181.61), p. 81 (198.16), p. 87 (203.76).

Pe verso filei copiei autografe se află următorul autograf N. Bălcescu, copie, nr. 2.

Debrezin, 2 juin 1849

Monsieur,

Comme on a déjà emballé chez M. le Gouverneur les écrits qui ont rapport à l'enrolement des légions étrangères, je suis fâché de ne pas pouvoir vous soumettre les points en question jusqu'à ce que nous arriverons à Peste. Je dois donc vous prier de vous y rendre, comme il était d'ailleurs votre intention, à ce que je crois. Veuillez bien y passer à mon bureau dans le courant de la semaine prochaine et j'espère que nous nous entendrons à ce sujet.

Agréez l'assurance des sentiments distingués avec lesquels j'ai l'honneur d'être votre dévoué serviteur.

Casimir Batthyány,
Ministre des affaires étrangères

A. M. B. envoyé du p[arti] n[ational] R[oumain] (f. 218^v; copie contemporană).

88

(p. 138–141)

BAR, ms. rom. 131, f. 201^r–202^v, 204^{r-v}: lipsă f. 203, resp. 5 și 6 din ms. scrisorii transcris după copie, f. 200^{r-v}, 205^r; copie contemporană, f. 199^r–200^v, 205^{r-v}, ibidem, 4 685, copie, f. 6^r–8^r; numerotată greșit nr. 11 de copist; lipsă pasajul de la sfîrșit.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 276–282; ed. O.B., II, p. 37–43; ed. P.V.H., p. 47–54.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 132–136.
1848–1849, p. 177–178: trad. în l. maghiară.
N. Bălcescu, *Válogatott irásai*, p. 182–185: trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 140, r 14 – p. 141, r 12 *lipsește* Pentru ... legion //).
N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 316–319; trad. în l. maghiară; reproducere parțială. (p. 140, r 14 – p. 141, r 12 *lipsește* Pentru ... legion //).
N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 571–572; reproducere parțială (p. 138, r. 3 – 22 *lipsește* Iubite ... fiecărui // p. 139, r 11 – p. 140, r 13 *lipsește* Am dat-o ... entuziaști // p. 141, r 9–12 *lipsește* Salutare ... legion //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 180–183; 1964, p. 180–183.
Horia Nestorescu-Bălcesti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.17), p. 54 (159.17), p. 62 (175.17), p. 70 (181.62), p. 75 (186.5), p. 79 (194.12), p. 87 (203.77).

89

(p. 141–144)

BAR, ms. rom. 131, f. 209^r–213^v; autograf; copie contemporană, ibidem, 4 685, f. 8^r–10^v.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 283–290; ed. O.B., II, p. 43–50; ed. P.V.H., p. 54–62.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 136–141.
1848–1849, p. 181–182; trad. în l. maghiară.
N. Bălcescu, *Válogatott irásai*, p. 186–189; trad. în l. maghiară; autorii dau separat fragmentul din această scrisoare a lui N. Bălcescu din 8 iunie; reproducere parțială (p. 142, r 5 – 28 *lipsește* Scrie-mi ... altă dată // p. 143, r 10–18 *lipsește* Libertatea ... ori //; p. 144, r 18–42 *lipsește* Eu ar trebui ... Constantinopole //).
N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 320–324; trad. în l. maghiară; autorii dau separat fragmentul din această scrisoare a lui N. Bălcescu din 8 iunie (p. 323–324); reproducere parțială (p. 142, r 11–p. 142, r 18 *lipsește* Dar ... ori // p. 144, r 21–42 *lipsește* Eu trimit ... Constantinopol //).
N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 573; reproducere parțială (p. 141, r 2–p. 143, r 11 *lipsește* Sînt ... națională // 17–32 *lipsește* Aci ... originalul // p. 40–43 *lipsește* Je sens ... anevoe // 48– p.144, r 17 *lipsește* El .. tine // 23–24 *lipsește* Dupe .. aci // p. 26–29 *lipsește* Skender ... B // 37–42 *lipsește* Skender ... Constantinopole //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 184–188; 1964, p. 184–188.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.18), p. 54 (159.18), p. 62 (175.18), p. 70 (181.62), p. 75 (186.6), p. 76 (188.6, 188.7), p. 79 (194.13), p. 81 198.18), p. 87 (203.78).

90

(p. 144—149)

BAR, ms. rom. 131, f. 277ʳ—280ᵛ, 282ᵛ; autograf; nesemnat; copie contemporană, f. 283ʳ—287ʳ; ibidem, 4685, f. 11ʳ—12ᵛ, copie contemporană, incompletă; lipsă sfîrşitul.

Ediţii

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 298—303; ed. O.B., II, p. 56—61, 63; ed. P.V.H p. 62—70.

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 141—144.

1848—1849, p. 194—195; trad. în l. maghiară; Numai scrisoarea din 22 iunie.

N. Bălcescu, *Válogatott irásai*, p. 189; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 145, r 1—p. 146, r 23 *lipseşte* 14 iunie ... despre el // p. 38—p. 147, r 23 *lipseşte* Eu, cum ... nemţilor //).

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 324—325; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 145, r 1—40 *lipseşte* 14 iunie ... Ungariea // p. 146, r 4—17 *lipseşte* Fiindcă ... mîine // 45—p. 147, r 23 *lipseşte* Cînd ... nemţilor //).

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 574—575; reproducere parţială (p. 145, r. 22—37 *lipseşte* A doua ... Paleologu // p. 146, r 13—37 *lipseşte* în ... dintr-înşii // 46—p. 147, r 23 *lipseşte* Aş dori ... nemţilor //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 189—192; 1964, p. 189—192.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149. 19), p. 54 (159. 19), p. 63 (175. 19), p. 70 (181. 63), p. 75 (186. 7), p. 76 (188.8), p. 79 (194.14), p. 81 (198.19), p. 87 (203.79).

[1] „Foaia română" pe care N. Bălcescu o anunţă lui I. Ghica este „Democraţia". Aşa cum rezultă din informaţia din text, N. Bălcescu este redactor al ei, dar în primul număr, pe care urma să-l trimită la Constantinopol, nu scrisese încă nimic. Cunoaştem din acest ziar numai un singur număr, primul, prin intermediul unui microfilm pe care ni l-a procurat Muzeul naţional din Budapesta. Întreaga gazetă are patru file: titlul ei este: „Democraţia", Pesta, domenică, nr. 1, 12/24 iunie 1849. Are următorul cuprins:

Sigismund Pop, redactoru respundiatoriu: *Pentru drireptiunea cetitorilor acestei foi* [articol de fond].

Inscientieri officiale.

Domnilor. Redactiunea.

I. Roman, *Patria-mamă* [versuri].

Nisce tra'suri din trecutu.

Pentru ce se bate Austria?

Din patria. Despre guvernul tierii.

Dieta' in Posoniu.

Din părţile de susu a Ungariei.

Din părţile Ardealului.

De către Halmagiu

Cronica stră'ina.

Pe ultima filă, a 4ᵃ, jos: Redactore respundiatoriu Sigismund Pop, siede in uditia lui Leopold nr. 213. Cu tipariu lui Vasile Kozma. Textul întreg cu cirilic. Nr. 2 a apărut, probabil, în duminica următoare, 1 iulie. Că a apărut este sigur. N. Bălcescu, prin scrisoarea din 4 iulie 1849, anunţa pe I. Ghica că i-l trimite, semnalîndu-i şi un document al guvernului maghiar privind românii din Transilvania, pe care acest număr îl cuprindea (vezi mai sus, p. 160). Este probabil că acest al doilea număr e şi ultimul. În ce măsură N. Bălcescu a reuşit să influenţeze orientarea acestei foi nu se poate preciza. Conţinutul primului număr nu lasă deloc impresia că într-adevăr el a imprimat o directivă proprie acestei foi, a cărei răspundere oficială o purta Sigismund Pop. Poate în numărul al doilea să se găsească vreo urmă a prezenţei lui N. Bălcescu.

Un exemplar din „Democraţia", nr. 2 se află la Muzeul din Arad (Vezi C. Cîmpeanu, *Bălcescu şi ziarul „Democraţia" din 1849*, în „Tribuna", I, 1957, nr. 14, mai 12, p. 3).

91

(p. 147—149)

BAR, ms. rom. 131, f. 223ʳ—225ᵛ; autograf; copie contemporană, f. 221—222ᵛ; Corespondenţa, S $\frac{3(16)}{DCVIII}$.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 315—319; ed. O.B., II, p. 71—74; ed. P.V.H., p. 70—74.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 144—147.

N. Bălcescu, *Válogatott irásai*, p. 189—191; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 147, r 2—148, r 8 *lipseşte* No. 12 .. împresoară // 51—p. 149, r 18 *lipseşte* Battiani . . . B//).

N. Bălcescu, *Válogatott munkai*, p. 326—327, trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 147, r 2—p. 148, r 7 *lipseşte* nr. 12 . . . nouă // 51—p. 149, r 18 *lipseşte* Battiani . . . B //).

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 575—576; reproducere parţială (p. 147, r 3—5 *lipseşte* Ţi-am . . . scrisoare// p. 148, r 8—p. 149, r 5 *lipseşte* După . . . multe // 12—18 *lipseşte* Socotesc . . . B //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 193—195; 1964, p. 193—195.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.20), p. 54 (159.20), p. 63 (175.20), p. 70 (181. 64), p. 76 (188.9), p. 79 (194.15), p. 81 (198.20), p. 87 (203.80).

N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 336—338.

Cornelia Bodea, *1848 la români*, II, p. 1 088—1 090.

92

(p. 149—150)

BAR, ms. rom. 131, f. 237r—238v, 241v; autograf; copie contemporană, f. 242r—243v; Corespondenţă, S $\frac{3(17)}{DCVIII}$, f. 60r.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 323—324, 328; ed. O.B., II, p. 76—79, 82; ed. P.V.H., p. 74—77.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1] p. 147—149.

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 567—577; reproducere parţială (p. 150, r 12—20 *lipseşte* Eu am zis . . . tîeziu // 30—44 *lipseşte* Vysoski . . . istoric //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 196 —197; 1964, p. 196—197.

Horia Nestorescu — Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 47 (149.21), p. 54 (159.21), p. 63 (175.21), p. 76 (181.65), p. 82 (198.21), p. 87 (203. 81).

[1] Scrisoarea lui Buteanu adresată lui K. Csutak: (BAR, ms. rom. 131, f. 239—243; Ion Ghica, *Amintiri din pribegia*, p. 325—328.

93

(p. 150—152)

BAR, ms. rom. 131, f. 230r—233r; autograf; nesemnat; copie contemporană, f. 228r—229v, 236r; Corespondenţă, S $\frac{3(18)}{DCVIII}$, f. 62—63v.

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 328—332; ed. O.B., II, p. 82—86; ed. P.V.H., p. 77—81.

C. Bondescu şi D. Mărăcineanu, *Antologie*. p. 780—782; reproducere parţială (p. 151, r 18—19*lipseşte* protocolul . . . maghiar // 26—p. 152, r 17 *lipseşte* Am fost . . . banilor //).

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 149—152.

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 328—329; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 151, r 8—12 *lipseşte* Au . . . nădejde // 18—19 *lipseşte* Protocolul . . . maghiar // 35—p. 152, r 3 *lipseşte* Battiani . . . trădări // 9—22 *lipseşte* Am priimit . . . românilor //).

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 578—580; reproducere parțială (p. 152, r 6—32 *lipsește* Poate ... bună//).

17 N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 198—200; 1964, p. 198—200.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.22) p. 54 (159.22), p. 60 (171.3), p. 62 (175.22), p. 70 (181.66), p. 79 (194.16), p. 82 (198.22), p. 87 (203.82).

94

(p. 153—157)

BAR, ms. rom. 131, f. 244ʳ—249ᵛ; autograf; nesemnat; copie contemporană, f 341ʳ—344ᵛ; Corespondență, S $\frac{3(19)}{DCVIII}$, f. 64—68ᵛ.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 341—352; ed. O.B., II, p. 94—103; ed. P.V.H., p. 81—92.

N. Bălcescu, *Opere*. II¹, p. 152—158.

N. Bălcescu, *Válogatott irásai*, p. 191—192; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 153, r 2—p. 155, r 49 *lipsește* No 15 ... zice așa // p. 156, r 12—33 *lipsește* Fusei ... oameni // p. 157, r 8—37 *lipsește* 2 iulie ... Seghedin //).

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 329—335; trad. în 1. maghiară; reproducere parțială p. 153, r. 8—11 *lipsește* Eu am ... aseară // p. 154, r. 14—17 *lipsește* Aceea ... nostru // 32—33 *lipsește* Serrez ... promesse // p. 155, r 26—49 *lipsește* Am fost ... așa // p. 156, r 12—25 *lipsește* Fusei ... Görgey // p. 157, r 8—37 *lipsește* 2 iulie ... Seghedin //). editorii dau separat, ca o altă scrisoare, fragmentul din 1 iulie, ora 10 seara.

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 580—584; datată greșit 31 iunie 1849 ca în ediția princeps; reproducere parțială p. 153, r 3—14 *lipsește* Aceasta ... lămuri // p. 154, r 14—20 *lipsește* Aceea... românilor // p. 155, r 19—24 *lipsește* Eu ... mormînt // 26—49 *lipsește* Am fost ... așa // p. 156, r 8—9 *lipsește* Je suis ... jurnal // p. 157, r 1—7 *lipsește* Il faut ... proscris // 35—37 *lipsește* La ... Seghedin //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 201—207; 1964, p. 201—207.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.23), p. 54 (159.23), p. 62 (175.23), p. 70 (181.67), p. 76 (188.10), p. 79 (194.17), p. 82 (198.23), p. 87 (203.83).

[1] Data din manuscris a acestei scrisori, *31 iunie 1849, Pesta* conținînd o greșeală materială, căci luna iunie nu are 31 zile, a fost corectată de noi. *Pesta, 1 iulie 1849*.

95

(p. 157—158)

BAR, ms. rom. 131, f. 372ʳ, autograf.

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Opere*, II², p. 261.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 207; 1964, p. 207.

Horia Nestorescu-Bălcesti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 74 (181.167), p. 87 (203.84).

96

(p. 158—162)

BAR, ms. rom. 131, f. 363ʳ—368ʳ, 369ʳ; autograf; nesemnat; copie contemporană, f. 344ʳ—347ʳ; Corespondență, S $\frac{3(20)}{DCVIII}$, f. 68ʳ—74ᵛ.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 352—362; ed. O.B., II, p. 103—112; ed. P.V.H. p. 92—103.

N. Bălcescu, *Scrieri istorice*, ed. P.P. Panaitescu, p. 208–211; ed. a II-a, Craiova, [1939], p. 214–217; ed. a III-a, Craiova, [1946], p. 278–282.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 159–165.

N. Bălcescu, *Válogatott irásai*, p. 192–195; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 158, r 3–p. 159, r 17 *lipseşte* No16. ... bientôt // p. 160, r 17–18 *lipseşte*. Vezi... idee // 45 – p. 162, r 29 *lipseşte* De poţi... curînd //).

Texte, p. 222–223; reproducere parţială (p. 158, r 4 – p. 160, r 18 *lipseşte* Ţi-am... idee // p. 160, r 36 – p. 162, r 29 *lipseşte* îţi ...curînd //).

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 335–336; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 158, r 6 – p. 159, r 17 *lipseşte* Dacă ... bientôt // p. 160, r 1–35 *lipseşte* naţie ... populariza // r 47 – p. 162, r 29 *lipseşte* Poziţia ... curînd //).

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 584–586; reproducere parţială (p. 158, r 15 – – p. 159, r 10 *lipseşte* Biscianowski ... ceilalţi // p. 159, r 16 – p. 160, r 18 *Lipseşte* Am lăsat ... idee // p. 160, r 36 – p. 161 r 5 *lipseşte* îţi ... Constantinopol // 7–16 *lipseşte* Astăzi ... ... secuesc // p. 162, r 10–29 *lipseşte* Lui ... curînd //). Editorii au contopit-o cu scrisoarea din 1 iulie 1849, reproducîndu-o ca una singură.

N. Bălcescu, *Opere*. IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 208–213; 1964, p. 208–213.

Paul Cornea şi Mihail Zamfir, *Gîndirea*, p. 347–351; reproducere parţială (p. 159, r 50 *lipseşte* şi a ... panslavism // p. 160, r 2–3 *lipseşte* Într-un ... română // 5–18 *lipseşte* şi coprinde ... idee // p. 161, r 6– p. 162, r. 29 *lipseşte* 6 iulie ... curînd //).

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Bioblibliografie*, p. 48 (149. 24), p. 54 (159. 24), p. 59 (169. 2), p. 61 (172.2), p. 63 (175.24), p. 67 (180.2), p. 70 (181.68), p. 76 (188.11), p. 78 (193.5), p. 79 (194.18), p. 82 (198.24), p. 87 (203.83), p. 93 (211.5).

[1] În ediţia lui Ion Ghica, scrisoarea este datată greşit — 14 iulie — probabil dintr-o eroare de tipar. La fel, în P.V. Haneş, P.P. Panaitescu, ed. I, II, III, şi *Texte privind dezvoltare gîndirii social-politice în România*.

[2] „Jurnalul" e publicat de Ion Ghica, *op. cit.*, p. 710.

[3] Adresa e tipărită în *Anul 1848*, II, p. 605–606

Din Pesta se mai menţionează, pe lîngă altele, scrisoarea:

Către I. Bălăceanu

30 iunie 1849

Ştiri de la Ion Ghica; îndemnuri de a se retrage în Turcia.

(vezi mai sus p. 152; altă scrisoare către I. Bălăceanu, p. 155).

97

(p. 162)

BAR, ms. rom. 131, f. 372*; autograf.

E d i ţ i i

N. Bălcescu, *Opere*, II[2], p. 261.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 213; 1964, p. 213.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 74 (181.168), p. 87 (203. 86).

* La f. 372, indicată în ediţiile anterioare, se află o chitanţă din 2 iulie 1849, pînă în prezent nu am reuşit să găsim originalul chitanţei din 6 iulie 1849.

98

(p. 163–164)

BAR, ms. rom. 131, f. 355^r–356^v; autograf; nesemnat; copie contemporană, f. 234^r–234^v: pasajele în l. franceză traduse în româneşte; Corespondenţă, S $\frac{3(21)}{DCVIII}$, f. 72–73.

Ediţii

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 362—366; ed. O.B., II, p. 112—115; ed. P.V.H., p. 103—106.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 165—167.

N. Bălcescu, *Válogatott irásai*, p. 195—197; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 163, r 2—12 *lipseşte* nr. 17 ... mult //).

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 337—338; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 163, r 3—12 *lipseşte* Je suis ... mult // p. 164, r 12—30 *lipseşte* Görgey ... ceva //).

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 586—588; reproducere parţială (p. 163, r 3—21 *lipseşte* Je suis ... eri //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 214—215; 1964, p. 214—215.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149. 25), p. 54 (159. 25), p. 70 (181.69), p. 76 (188. 12), p. 79 (194. 19), p. 82 (198.25), p. 87 (203. 87).

[1] N. Bălcescu, în scrisoarea trimisă din Pesta la 13/25 iunie 1849, scrie lui Ion Ghica privitor la proiectele de pacificare maghiaro-română următoarele: ,,Proiectul meu, cum l-am dat, crez că era bun. De o parte păstra tot ceea ce vrea ungurii a păstra mai mult, adecă integritatea ţerii, limba lor diplomatică şi chiar şi centralizaţiea, ce ei o socotesc, cu greşală, de neapărată. Dintr-alta, românii dobîndea oarecare garanţii naţionale, bune pentru dînşii şi care i-ar fi îndestulat acum'' (vezi mai sus, p. 148).

Din acest pasaj reiese neîndoielnic că N. Bălcescu a redactat un proiect de pacificare în urma discuţiilor pe care ştim, din alte informaţii, că le-a avut, pe de o parte cu ungurii, iar pe de altă parte cu unii români ardeleni. Despre acest proiect ştia şi agentul polon pe lîngă guvernul maghiar, Bystrzanowski, care mai adaugă informaţia că a fost elaborat la Pesta, împreună cu deputaţii români, aflaţi în cursul lunii iunie 49, în acea localitate (P.P.Panaitescu, *Emigraţia polonă*, p. 117). O altă informaţie, tot contemporană, anume o ştire apărută în ziarul ,,Le Temps'' din Paris, îl consideră ca autorul unui proiect de pacificare cu ungurii (G. Oprescu, *Contribution*, p. 28). ,,Le Temps'' publicase între timp, la 17 septembrie, deci aproape înainte cu o lună de sosirea lui N. Bălcescu, un proiect de pacificare (O. Boitoş, *Paul Bataillard*, p. 131—132). Că într-adevăr acest proiect a existat nu mai încape nici o îndoială. Agentul polon scria la 23 iunie lui Czaikowski că se gîndeşte să-l ia ca model şi pentru sîrbi, iar N. Bălcescu comunica lui I. Ghica, în ziua precedentă, 22 iunie, că Bystrzanowski i-a cerut proiectul pe care l-a făcut el pentru românii din Transilvania şi Banat, pentru a cere şi dînsul de la unguri, pentru slavi, aceleaşi revendicări (vezi mai sus, p. 146).

Nu se cunoaşte însă textul propriu-zis al proiectului. Este vorba, desigur, despre un proiect intermediar, între cel pe care îl primea la Debreţin, la începutul lunii iunie, din partea delegaţiei româneşti, şi proiectul lui Batthyány, la 15 iulie (cf. proiectul: BAR, ms. rom. 131, f. 219—220[r], copie autografă N. Bălcescu; f. 215—216[r], copie contemporană; Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 293—295).

La 21 iunie 1849, deputatul Ioan Gozman scria lui Avram Iancu că N. Bălcescu, mădularul fostului guvern din Ţara Românească, a cercetat ,,ablegaţii'' români din dietă la Dobriţin, şi le-a cerut încă o dată să arate revendicările românilor răsculaţi (I. Lupaş, *Avram Iancu*, p. 49). Ion Ghica a creat o gravă confuzie, punînd în circulaţie proiectul maghiar drept proiectul iniţial al lui N. Bălcescu; confuzia n-a fost observată pînă acum şi editorii ulteriori, inclusiv traducătorii, au dat proiectul maghiar drept proiectul lui N. Bălcescu. Confuzia lui Ion Ghica provine din faptul că printre ms. de la N. Bălcescu a avut şi copia proiectului maghiar, pe care N. Bălcescu i-o trimisese la Constantinopol (BAR, ms. rom. 131, f. 257—259[v]; autograf N. Bălcescu, o copie Ioranu, f. 252—259[r]; Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 372—376, ed. O.B., II, p. 120—123; *1848—1849 Evi iratok a nemzetiségi megbékélésről*, [1948], p. 199—200; Bălcescu Miklos, *Válogatott Irásai*, p. 201—203). Dacă nu cunoaştem textul, cunoaştem în schimb destul de bine acţiunea lui N. Bălcescu, din cursul lunilor iunie şi iulie, spre a convinge pe unguri să acorde românilor din Transilvania un minimum de drepturi, pentru ca astfel să se ajungă la o înţelegere.

N. Bălcescu a fost solicitat, în acest scop, chiar de unii conducători unguri. La 17/19 mai, Batthyány îi cere să intervină pe lîngă români pentru pacificare. Conducătorii unguri începuseră să fie îngrijoraţi (vezi mai sus, p. 136). Întîmplările de la Abrud avuseseră loc doar cu puţine zile în urmă. N. Bălcescu începe acţiunea sa adresîndu-se deputaţilor români din Dietă, aflaţi la Debreţin, şi le cere să-i arate doleanţele românilor. Din partea lor primeşte un proiect de lege pe care, în ziua de 2 iunie, i-l dă lui Batthyány şi a doua zi îl trimite în copie lui Ion Ghica (*Amintiri din pribegie*, ed. O.B., II, p. 52—53). Proiectul urmează să fie studiat la Pesta de către guvernul maghiar. Ungurii cer unele modificări, dar N. Bălcescu scrie lui I. Ghica, că se va ,,sili să treacă aşa'' (vezi mai sus). Se înşela însă pentru că la acea dată întreg guvernul maghiar era ostil, pare-se, oricăror concesii. Batthyány, la 10 iunie, printr-o circulară adresată tuturor agenţilor diplomatici şi comandanţilor militari unguri, se grăbeşte să anunţe principiile de bază ale reconcilierii cu naţionalităţile, într-o formă care arăta că o înţelegere adevărată

nu este cu putință (Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, ed. O.B., II, p. 54–56; Hippolyte Desprez, *Les peuples de l'Autriche et de Turquie*, Paris, 1850, t. II, p. 244–247). Batthyány promitea însă lui N. Bălcescu că îndată ce va fi terminat îl vor discuta împreună (vezi mai sus, p. 147). Dar președintele consiliului la Debrețin, ca și toți ceilalți, cu toate că evenimentele se precipitau, tergiversa. Mai tîrziu, singur Szemere mărturisea neîncrederea în aceste tratative cînd spunea, vorbind despre revoluția românilor ardeleni, că ea ar fi fost inspirată de către românii din Principate, care voiau să-și mărească țara în dauna Ungariei (Barthélemy de Szemere, *La question hongroise, 1848–1860*, Paris, 1860, p. 22). Era o părere pe care miniștrii maghiari nu și-o ascundeau chiar față de N. Bălcescu pînă și în timpul tratativelor. În sfîrșit, de-abia după douăzeci de zile, la 25 iunie, Batthyány îi remite contraproiectul guvernului maghiar (Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, ed. O.B., p II p. 74–76; BAR, ms. rom. 131, f. 222^{v}, 228^{r-v}, copie în limba franceză). N. Bălcescu observă imediat că propunerea ungurească este complet nemulțumitoare, pentru că nu se acordă românilor altceva decît ce au avut și pînă atunci (vezi mai sus, p. 147). Scrie lui I. Ghica că de va fi nevoie va face un memoriu. Urmează noi discuții cu Batthyány. La 29 iunie îi înmînează o notă despre modificările ce trebuie făcute neapărat pentru ca românii să fie măcar în parte mulțumiți (vezi mai sus, p. 151). La un moment dat, ministrul de externe îi spune, nici mai mult nici mai puțin, că scopul guvernului maghiar este să „amalgamizeze pe românii din Transilvania și Banat", ceea ce indignîndu-l îl face să se exprime despre miniștrii maghiari cu o lipsă de urbanitate contrară curtoaziei sale obișnuite. Tratativele care au urmat, duse pe baza primului proiect românesc, sfîrșesc deocamdată cu admiterea de către miniștrii unguri, a tuturor punctelor, afară de 6 și 10 (vezi mai sus, p. 151) care, în fond erau cele mai importante, deoarece priveau drepturile românilor de a fi conduși de proprii lor naționali în comitatele cu majoritate românească. N. Bălcescu încearcă să vadă pe Kossuth, dar acesta refuză să-l primească, pretextînd că e bolnav. În aceeași zi, la 30 iunie, are loc o nouă întrevedere cu Batthyány, care îl primise în locul guvernatorului. Discuția este fără rezultat. Tratativele rămîn suspendate aproape două săptămîni, cînd din inițiativa ministrului de externe sînt reluate. Între timp, situația trupelor maghiare se agravase; Görgey și Bem sînt înfrînți; ultimul cerea cu insistență pace cu românii, pentru ca să poată dispune de trupele sale angajate în munți. În seara zilei de 13 iulie, ministrul de externe cedează și asupra art. 6, dar nu și asupra art. 10. Cuvîntul decisiv aparținea însă lui Kossuth, N. Bălcescu, conciliant, crede că, în aceste condiții, s-ar putea încheia un acord provizoriu, deoarece sfaturile de administrație și subprefecții urmau să fie aleși și numai prefectul numit de guvern (vezi mai sus, p. 163). Urmează ca Batthyány să-i trimită, a doua zi, o scrisoare oficială și un proiect. Într-adevăr, în ziua de 14 iulie primește proiectul de pacificare în versiunea maghiară însoțit de o adresă, în care este rugat să intervină pe lîngă români ca să depună armele, guvernul maghiar obligîndu-se, ca la cererea românilor, să aprobe concesiile așa cum au fost stabilite provizoriu cu N. Bălcescu (BAR, ms. rom. 131, copia autografă a lui N. Bălcescu, f. $257–259^{v}$; f. 252–253; copia Ioranu, f. 256^{v}, $257–259^{v}$; Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, ed. O.B., II, p. 120 și urm.). Czetz se înșală cînd consideră acest proiect ca reprezentînd propunerile maghiare făcute românilor prin Dragoș (*Bem's Feldzug in Siebenbürgen in den Jahren 1848 und 1849*, Hamburg, 1850; textul proiectului, p. 296–299; Eugen Brote, *Chestiunea română în Transilvahia și Ungaria*, Buc., 1893, p. 56–57, anexe).

Proiectul de concesii propus la Seghedin, de un guvern aflat într-o situație foarte grea, trebuia să fie aprobat de Dietă și acceptat de către conducătorii românilor. Ungurii cereau în schimb legiunilor românești neutralitate. N. Bălcescu se gîndea chiar la mai mult, să ia pe Iancu cu oamenii săi și să treacă cu toții în țară. Era necesar să ia contact direct cu acesta. Deja de la 1 iulie, după cum informează pe I. Ghica, trimisese în munți doi tineri să sfătuiască pe Iancu să rămînă neutru între unguri și ruși (vezi mai sus, p. 156). Între timp, Kossuth, prin scrisoarea pe care o trimitea lui I. Simonffy, preciza încă o dată punctul său intransigent de vedere. Comunica acestuia, ceea ce comunicase și lui N. Bălcescu, că nu poate admite niciodată o soluție de împăcare care ar însemna recunoașterea independenței interne a poporului român transilvănean. Aceasta ar fi însemnat, după dînsul, pentru Ungaria „una și indivizibilă", o sinucidere. Federalizarea era — în concepția sa — posibilă numai între țări deosebite („Foaie pentru minte, animă și literatură", 1861, nr. 20, mai 17; cf. și scrisorile lui Kossuth către Dániel Bóczko și generalul Bem, Silviu Dragomir, *N. Bălcescu în Ardeal*, Cluj, 1928, p. 33, 34). Imediat ce tratativele au luat sfîrșit, N. Bălcescu pleacă și dînsul, la 17 iulie, luînd și textul proiectului de pacificare (vezi mai sus, p. 165; Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 27; scrisoarea lui Bystrzanowski către Czaika, din Seghedin, 17 iulie 1849, Muzeum Nărodowe din Cracovia, Secția Biblioteka Czartoryski, dos. 5425/IV, f. 185). La Iancu ajunge spre finele acestei luni. Luase drumul, probabil, prin Arad, dar în loc de a merge direct spre Cîmpeni, s-ar fi abătut pe la Cluj. Nu avem nici o referință din partea lui N. Bălcescu însuși cu privire la discuțiile purtate cu Iancu și cu ceilalți fruntași români din munți. Evocările din *Mișcarea românilor din Ardeal* privesc atmosfera generală și entuziasmul cu care a fost primit. După relatările prefectului Vasile Moldovan ar fi avut loc o conferință la Zlatna, la care au participat Iancu, Balint, Axente, Vlăduț, Moldovan însuși și alții. Discuțiile ar fi fost animate și contradictorii. Fostul prefect spune că Bălcescu „în culori vii ne des-

crie despotismul muscalilor, iar din partea noastră i se răspunde cu crînceniile terorismului maghiar" (*Memorii din anii 1848—1849*, ed. I, Braşov, 1895, p. 153—154). Despre această adunare vorbeşte şi E.A. Popp, de la care reţinem amănuntul că cel mai înverşunat adversar al ideii de împăcăciune era Axente şi că dimpotrivă Iancu era partizan al împăcării (*Iancu şi revoluţionarii români*, în ,,Ungaria", Cluj, I, 1892, nr. 5, p. 200—201). Cu toată divergenţa chiar între ardeleni, deşi Vasile Moldovan afirmă contrariul, s-a ajuns însă la un rezultat. După cum reiese din scrisoarea pe care Iancu a scris-o la 3 august lui Kossuth, românii au admis să păstreze neutralitatea între ruşi şi unguri, dar au respins propunerea de pace (Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 29). La 8 august, guvernatorul maghiar era în posesia răspunsului, pe care îl primise în Arad, unde în acea zi se afla şi N. Bălcescu. Înştiinţa imediat pe Bem despre ordinele date generalilor Stein şi Inczédy pentru încetarea ostilităţilor cu românii (E.A. Popp, *op. cit.*, p. 201; Silviu Dragomir, *op. cit.*, p. 34). Între timp, sub presiunea înaintării ruseşti, guvernul maghiar n-a mai aşteptat propunerile scrise ale lui Iancu, spre a le aproba, aşa cum pretinsese la început. Dieta din Seghedin, la propunerea chiar a lui Szemere, votează la 28 iulie proiectul de lege privitor la naţionalităţi. Textul votat conţine însă amendamente esenţiale faţă de proiectul negociat de N. Bălcescu cu Batthyány. Cu toată gravitatea extraordinară a situaţiei guvernul maghiar se menţinea pe vechile poziţii. Este drept, în acel moment, situaţia nu mai putea fi schimbată. Adresa lui C. Batthyány către N. Bălcescu este mai mult decît concludentă (Bartholomeus Szemere, *Graf Ludwig Batthyány*, II, Hamburg, 1853, p. 87; Dániel Irányi — Charles Louis Chassin, *Histoire politique de la révolution de Hongrie, 1847—1849*, Paris, 1859, I, p. 357 şi urm.; G. Bogdan-Ducă, *Eftimie Murgu*, Buc., 1937, p. 197). Cu drept cuvînt spune istoricul maghiar Zoltán I. Tóth că ,,legea a fost acceptată cu întîrziere. Ea era mai mult un simbol decît o realitate. Dacă ar fi fost edictată în primăvara lui 1848 atunci ar fi produs o cotitură în istoria regiunilor dunărene. Acum însă era prea tîrziu. Avea şi unele lipsuri, naţionalitatea popoarelor era mai puţin limpede definită decît în ,,Proiectul de pacificare" (*Kossuth şi problema naţională în 1849*, în *Studia Historica Academia Scientiarum Hungariae*, Budapesta, 1954 (în l. rusă); Geröné Fazekas Erzsébet, *Az 1849-es es 1868 as nemzetiségi törvény osszehasonlitása a történelem haladó erőinek szempontyából* [Legile naţionalităţilor din 1849 şi 1868 din punctul de vedere al forţelor progresiste ale istoriei], în ,,Századok", 1—4, 1948; I. Tóth Zoltán, *A magyarromán szövetség kérdése 1848-ban* [Chestiunea alianţei maghiaro-române în 1848], în ,,Századok", 1—4, 1948). Guvernul maghiar trimitea în schimb pe Murgu în munţi spre a duce, cît mai de grabă, noua lege, voind probabil să dea impresia că într-adevăr era vorba de concesii importante. Dar fie că drumurile erau deja ocupate de armatele contrarevoluţionare, fie că şi-a dat seama că e în zadar, Murgu n-a mai ajuns, ori nu s-a mai dus la Iancu (Silviu Dragomir), *Ultima încercare a guvernului unguresc de a cîştiga pe Avram Iancu*, în ,,Transilvania", LV, 1924, nr. 7, p. 227; G. Bogdan-Duică, *op. cit.*, p 200). Trei zile după vot, armata, guvernul şi dieta părăseau Seghedinul într-o teribilă zăpăceală (Imrefi, *op. cit.*, p. 28. Cf. *Din istoria Transilvaniei*, II, Buc., [1960], p. 114 şi urm.).

Adresa lui Casimir Batthyány către N. Bălcescu şi C. Bolliac:

Monsieurs,

Vous vous êtes offerts comme intermédiaires espérant rétablir la paix entre le gouvernement hongrois et les insurgés romans de la Transylvanie. Vous m'avez proposé plusieurs articles formant le désir de vos compatriotes transylvains. J'ai les ai communiqué à Monsieur le gouverneur et M.M. les ministres, et j'ai l'honneur de vous les renvoyer avec très peu de modifications en même temps qu'une traduction en hongrois. Le gouverneur désire vivement la paix et le bonheur de tous les habitants de la Hongrie. Si vous pouvez exercer votre influence à ce que les Romans mettent bas les armes, dans le temps fixé et qu'ils soumettent les dites articles au gouvernement en forme de demande, je puie vous garantir qu'ils seront acceptés de la part du gouvernement. Vous aurez rendu par là un grand service au pays et à vos compatriotes.

Agréez, Monsieurs, l'assurance de ma considération très distinguée.

Szegedin, le 14 juillet 1849.

Le ministre des Affaires Etrangères,

Comte *Casimir Batthyány*

À Monsieur Balcesco, agent de l'émigration romane, et César Bolliac

(BAR, ms. rom., 131, f. 256^{r-v}; copie autografă N. Bălcescu; Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, ed. O.B., II, p. 119—120; Muzeum Narodowe din Cracovia, dos. 5 427/IV, f. 163—164, 177—178; N. Bălcescu, *Opere*, IV, 1962, p. 529; ed. 1964, p. 429; Cornelia Bodea, *1848 la români*, II, p. 1 096—1 097; trad. în l. română, p. 1 096).

(p. 164–166)

BAR, ms. rom. 131, f. 357[r]–359[v]; autograf; nesemnat; copie contemporană, f. 234[v]–235[v];
Corespondență, S $\frac{3(21)}{DCVIII}$; copie incompletă.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 366–370; ed. O.B., II, p. 115–119; ed. P.V.H., p. 106–111.

Constantin I. Bondescu și D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 782–783; reproducere parțială (p. 165, r 37 – p. 166, r 6 *lipsește* J'ai fait ... passaportu // p. 166, r 12–46 *lipsește* 15 iulie ... deloc//).

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 167–170.

1848–1849, p. 201–202; trad. in l. maghiară; reproducere parțială (p. 165, r 37 – p. 166, r 46 *lipsește* J'ai fait... deloc //).

N. Bălcescu, *Válogaltot irásai*, p. 197–199; trad. în l. maghiară; editorii dau separat scrisoarea din 15 iulie; reproducere parțială (p. 165, r 22–23 *lipsește* care ... etc.// p. 166 r 40–46 *lipsește* Iată ... deloc//).

N. Bălcescu, *Válogatolt munkái*, p. 338–341; trad. în l. maghiară; editorii sau separat scrisoarea din 15 iulie.

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 588–590; reproducere parțială (p. 165, r 6–11 *lipsește* Trebue ... muscalilor // 19–23 *lipsește* Am zis ... etc. // 44 – p. 166, r 21 *lipsește* Crez ... Mare // 26–35 *lipsește* Această ... aci//).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 216–218; 1964, p. 216–218.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149. 26), p. 54 (159. 26), p. 60 (171.4), p. 63 (175.26), p. 70 (181.70), p. 75 (186.8), p. 76 (188.13, 188.14), p. 79 (194. 20), p. 82 (198.26), p. 87 (203.88).

[1] Convenția pentru legiunea română (BAR, ms. rom. 131, f. 252–256[v]; copie Ioranu, f. 260–262[v]; o a doua copie, Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, ed. O.B., II, p. 124–130; Muzeum Narodowe din Cracovia, dos. 5 421/IV, f. 179–180).

Ion Ghica a pus și de această dată în circulație exclusiv o versiune a convenției, care în părțile ei principale și anume, în preambul și în încheiere, se deosebește esențial de textul inițial al lui N. Bălcescu. Alcătuirea propriu-zisă a convenției a fost lăsată, după cum N. Bălcescu singur spune, în seama lui Bem (vezi mai sus, p. 166). N. Bălcescu a alcătuit preambulul convenției, o scurtă expunere de motive a rosturilor legiunii române, precum și încheierea, adică partea care conține formula de obligații reciproce între românii din legiune și guvernul maghiar. În editările de pînă acum ale textului convenției, începînd cu editarea lui Ion Ghica, nu s-a dat sub nici o formă textul inițial al lui N. Bălcescu ci un altul, textul negociat, care conține deosebiri esențiale.

Dăm mai jos atît preambulul, cît și partea finală, în versiunea lui N. Bălcescu, după textul său autograf:

,,L'opinion du gouvernement hongrois, comme aussi celle des partiotes qui ont dirigé et qui dirigent encore le mouvement national et libéral roumain, est que les deux nations hongroise et roumaine, par leur voisinage, par leur position topographique, par la similitude de leurs intérêts industriels et politiques et surtout par le péril dont toutes les deux nationa-ités sont ménacées du côté du panslavisme, qui tend à s'élever sur leur ruine, sont destinées à ne former dans l'avenir, qu'un seul et même État fédératif. Il est donc de leur devoir et de leur droit de s'entre-aider réciproquement et de combattre aujourd'hui sous le même drapeau contre le panslavisme, pour le défense de la liberté, comme autrefois elles combattaient de même contre l'islamisme pour la défense de la chrétienté. Ces considérations ont amené les patriotes roumains de la Moldo-Valachie à proposer au gouvernement hongrois de leur permettre de former une légion de volontaires roumains pour s'aassocier à cette lutte sainte que la Hongrie soutient avec tant de courage et de gloire contre l'Autriche et la Russie, qui sont les ennemis de liberté des peuples; et le gouvernement hongrois a accépté avec plaisir cette proposition et la confirme par le présent acte, sous les conditions ci dessous mentionnées, dont il garantit l'exécution.

(Urmează 19 articole tratînd despre efective, lefi, armament, îmbrăcăminte etc. Apoi concluzia).

La légion jure fidélité à la Roumanie (Moldo-Valachie) et à la Hongrie; s'oblige de combattre pour la liberté mais jamais contre les hongrois. En cas de réels dangers pour sa patrie la légion, avec la permission du gouv. h. (lequel ne le lui refusera pas) se rendra aux secours le sa patrie, avec armes, munitions, artillerie et cavalerie et le gouv. hongr. promet de soutenir la Roumanie autant que l'intérêt réciproque l'exigerait.

Les Roumains peuvent être sûrs que la noble et magnanime nation hongroise ne combattra que pour la cause de la liberté et jamais pour opprimer quelque nationalité que se soit. Le but du gouvernement hongrois étant que toutes les nationalités de la Hongrie aient dans l'avenir un libre et égal développement, par conséquence il garantit la nationalité des Roumains, habitant la Hongrie. C'est pourquoi la légion roumaine combattra les ennemis de la Hongrie qui sont en même temps ceux de la liberté.

Les patriotes roumains s'engagent de plus à user de tous leurs moyens moraux pour agir sur leurs frères de la Transylvanie et les amener à cesser cette lutte fratricide qu'ils soutiennent encore contre la nation hongroise" (BAR, ms. rom. 131, f. 281^r—282^v; autograf N. Bălcescu, cu unele ştersături; o copie de Ioranu, f. 286—287). Traducerea maghiară din Bălcescu Miklós, *Válogatott Irásai*, p. 204—208, dă versiunea din I. Ghica, ca toate ediţiile româneşti; cf. I. Tóth Zoltán, *Bălcescu Miklós Élete 1919—1852*, Budapesta, 1958; facsimil parţial al exemplarului aflat la Budapesta.

Unele documente menţionate în nota precedentă şi în cea de faţă sînt publicate după Ion Ghica şi de B. Florescu, *Idealul lui Bălcescu*, în „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie" Buc., vol. VII, 1893, p. 314 şi urm. Semnalăm, ca simplu titlu de informaţie, că noul editor, presupus fiu natural al lui N. Bălcescu — fără ca pînă azi să existe vreo dovadă în sprijinul acestei presupuneri — situîndu-se pe poziţii conservatoare, combate revoluţia de la 1848 — deşi recunoaşte intenţiile bune ale fruntaşilor şi, totodată, critică acţiunea Bălcescu — Ghica de a împăca pe români cu unguri, socotind această acţiune ca o greşeală, cel puţin în condiţiile în care era vorba atunci să se facă. Instistînd asupra răspunderii conducătorilor maghiari în eşuarea tratativelor, subliniază însă meritul lui N. Bălcescu, în ceea ce priveşte poziţia sa de principiu, „idealul" său.

În vechea istoriografie, poziţia lui N. Bălcescu în problema pacificării nu a fost totdeauna bine înţeleasă. Uneori, putem spune, întrepretarea care i s-a dat înseamnă denaturarea, pură şi simplă. Acţiunea sa în Transilvania n-a fost călăuzită de scopul unei ştirbiri, cu atît mai mult a unei jertfiri, a intereselor românilor din Transilvania. Şi ce dovadă mai bună poate fi alta decît aceea că în zilele de primejdie, românii transilvăneni, în frunte cu Iancu, l-au salvat ascunzîndu-l în mijlocul lor şi înlesnindu-i ieşirea din Transilvania, unde nu mai putea fi apărat. Iar alianţa cu ungurii, pe care el a susţinut-o, nu era îndreptată împotriva ruşilor, ci împotriva despotisului, indiferent dacă era ţarist sau habsburgic.

Despre poziţia ideologică a lui N. Bălcescu, în problema naţională, cf. T. Bugnariu, *Nicolae Bălcescu şi problema naţională*, în *Sturii şi referate*, p. 106 şi urm. Facsimil al textului convenţiei, partea finală: I. Tóth Zoltán, *Kossuth és a nemzetisegi kérdés 1848—1849-ben*, în *Emlékkóny v Kossuth Lajos. Ssßlétésének 150. Evfordulóyára*, II, 1952.

100

(p. 167)

BAR, ms. rom. 131, f. 317^r—318^r; autograf; nesemnat.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 404—406; ed. O.B., II, p. 147—148; ed. P.V.H., p. 111—112.

N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 170—171.

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 343—344; trad. în l. maghiară.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 219; 1964, p. 219.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.27), p. 54 (159.27), p. 63 (175.27), p. 70 (181.71), p. 79 (194.21), p. 87 (203.89)

[1] De la 15 iulie pînă la 15 august nu avem nici o scrisoare. Cea amintită în text şi desigur şi altele n-au ajuns probabil, la I. Ghica.

Între timp, N. Bălcescu s-ar fi aflat la Cluj între 19 şi 25 iulie.

Cu Iancu se intîlnea la Cîmpeni. Despre această primă intîlnire a lui N. Bălcescu cu Iancu avem următoarea informaţie din partea unui martor ocular, cunoscută după o relatare de mai tîrziu a lui E.A. Popp, rămasă nefolosită pînă azi:

„Cînd Bălcescu cu 5 soţi ai lui, în luna lui iuliu 1849, l-a cercetat pre Iancu în Cîmpeni cu credinţionalul Ghicaian, Iancu cu braţă deschisă i-a primit pre cei din România. În acel timp, Iancu a şezut la Todor Teoc, care în Cîmpeni era jude. Cu însufleţire l-a îmbrăţoşat pre Bălcescu, ca şi cum ar fi zis: „Aşa om îmi trăbue mie! Astfel de om stă aproape la inimă".

Bălcescu i-a predat scopul venirei sale. Iancu cu lacrimi l-a ascultat pre legatul român Todor Teoc, cu care în a. 1848 în luna lui mai am convenit, unde funcționa ca adiunt de notar interesant predă această scenă.

Numai Iancu l-a înțeles pre Bălcescu. Numai Iancu s-a înclinat, căci inima lui era plină de alte simțăminte.

Iancul toate a promis lui Bălcescu; l-a asigurat că e cu totul al lui..." (*Iancu și revoluționarii români*, în „Ungaria", Cluj, I, 1892, nr. 5, p. 196—205).

101

(p. 167—168)

BAR, Corespondență, S $\frac{8}{LXIV}$; autograf.

Ediții

C.D. Aricescu, *Corespondința secretă și acte inedite ale capilor revoluțiunii române de la 1848*, partea I, Buc., 1873, p. 5—6; trad. în l. română în notă.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 172.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 220; 1964, p. 220.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 46 (146.1), p. 71 (181. 73), p. 87 (203.90).

[1] Scrisoarea este adresată lui Ion I. Filipescu (Curcanache) și Aricescu o reproduce după o copie scoasă de Gr. Tocilescu. Greșit însă primul ei editor o consideră scrisă în 1848. Din cuprinsul ei rezultă în mod evident că este din 1849 căci, la 15 august 1848, N. Bălcescu nu putea vorbi despre plecarea sa în Transilvania.

102

(p. 168)

BAR, ms. rom. 802, f. 5^r—6^r; autograf.

Ediții

N. Cartojan, *Scrisori inedite de la N. Bălcescu și Ion Ghica*, p. 5—6.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 171—172.

N Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 221; 1964, p. 221.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu, Biobibliografie*, p. 57 (161.2), p. 71 (181.72), p. 87 (203. 91).

103

(p. 169)

Alexandru Culcer a fost posesorul originalului acestei scrisori care a fost distrusă în bombardamentul de la Sulina în anul 1944.

Ediții

Alexandru Culcer, *Un revoluționar transilvănean în relații cu Bălcescu — Alexandru Buda. Cu o scrisoare inedită a lui Nicolae Bălcescu*, în *Studia et Acta Musei „Nicolae Bălcescu"*, Bălcești pe Topolog, 1969, p. 85.

104

(p. 169)

BAR, ms. rom. 131, f. 319^r; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 406: ed. O.B., II, p. 153; ed. P.V.H., p. 113.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 172—173.
N. Bălcescu, *Opere*, IV. *Corespondență*, 1962, p. 222; 1964, p. 222.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149. 28), p. 54 (159.28), p. 63 (175. 28), p. 71 (181.74), p. 87 (203.92).

[1] Sosirea lui N. Bălcescu la Paris o anunța ziarul „Le Temps", în numărul din 18 octombrie 1849. Termenii elogioși ai informației lasă să se întrevadă, în redactorul ei, un prieten al celui a cărui sosire era anunțată cu bucurie. Poate era chiar Bataillard (O. Boitoș, *Paul Bataillard*, p. 154; cf. G. Oprescu, *Contribution à la bibliographie des événements de 1848—1849 en Transylvanie et dans les Principautés danubiennes*, în „Revue historique de Sud-Est européennes" III, 1926, nr. 1—3, p. 28). La 5 noiembrie, I. Ghica o anunță din Constantinopol lui I.I. Filipescu la Belgrad (BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu nr. 3; C.D. Aricescu, *Corespondința secretă*, I, p. 8). La 3 decembrie, I. Ghica, într-o nouă scrisoare către I.I. Filipescu, repeta informația în forma următoare: „V-am înștiințat deja despre sosirea lui N. Bălcescu la Paris; a reușit să scape de la Semlin și să traverseze întreaga Austrie sub un nume fals și vînzînd donițe, mai mult încă el a fost supus sub această travestire unui interogator de către faimosul Baron din Viena. După cum vedeți Bălcescu a avut zile cîtă frunză și iarbă" (C.D. Aricescu, *op. cit.*, p. 12—20; editare parțială). Sosirea lui N. Bălcescu o mai anunța Sevastița, sora lui N. Bălcescu; comunica știrea lui I. Ghica, prin următoarea scrisoare:

București, 3, 9^{vrie} 849

Domnul meu,

Astăzi sînt tare veselă pentru că luai o scrisoare de la frate-mio, Nicu. Mă grăbesc dar a împărți și pă buni noștri amici și mai cu osebire pă dtră, carele sufereați ca și familia lui. Astăzi primii o scrisoare de la dînsul, cu data de 17 8^{vrie}. Este la Paris și sănătos, asta este ce doream să știm. Crez că v-o fi scris și d-tră, dar eu nu voi să las o zi să treacă fără să vă dau această bună veste. Știind cît o să vă facă de vesel și vrînd să-mi țiu și făgăduiala ce v-am dat, ca să mă poci face vrednică d-a mă numi a d-tră amică,

Sev. Bălcescu

(BAR, Corespondență, S $\frac{4(2)}{\text{DCVIII}}$).
Cu o lună și jumătate mai înainte, îngrijorată îi adresase altă scrisoare:

București, 15/27 septem. 849

Domnul meu,

Vă rog aveți bunătate ș-acum ca alte dăți a ne scri ceva despre frate-mio, Nicu, bunul d-tră amic. Este mai mult de cinci luni de cînd n-am luat nici o scrisoare de la dînsul și mai mult de una de cînd nu știm daca mai trăește încă, feluri de lucruri am auzitără d-atunci încît nu știm ce trebue să credem, toți sîntem în cea mai vie desperație. De știți ceva vă rog în numele cerului scriți-ne. Nu voesc să știu alt decît că trăește încă și că este liber. Nu vă supărați, vă rog, de greutățile ce vă aducem adesea. În ințerteța în care sîntem acum nu știam la cine alerga, mai bine decît la d-tră. Sper că mă veți scuza gîndind puțin la poziția noastră. Crede că vei îndatora mult o familie întreagă, care vă roagă prin acea ce să supt însemnează și care să numește

Sev. Bălcescu

(BAR, Corespondență, S $\frac{4(1)}{DC\ VIII}$).

La sfîrșitul scrisorii lui N. Bălcescu, dată în text, Vasile Alecsandri adăuga următoarele rînduri semnate și de fratele său Ion, cu privire la neașteptata sosire a lui N. Bălcescu:

Mon cher vieux, *Românul nu piere, zice o vorbă veche*. C'est ce qui m'explique le miracle de l'évasion de Balcesco. J'en suis heureux comme si j'avais revu mon propre frère. Vivent ceux qui ne sont pas morts. Voilà mes opinions. Je t'ai envoyé par un certain une lettre de recommandation. Ne le prends pas au sérieux, par la raison que moi-même, je n'ai jamais vu mon recommandé. Agis en conséquence et porte-toi bien. Je t'attends à Paris et en attendant, je t'embrasse, et te prie de présenter mes amitiés à Mme Ghyca.

Salutare frățească,
Ion Alecsandri

Salim alekim,
V. Alecsandri

(Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 406—407; ed. O.B., II, p. 153—154).

105

(p. 170—171)

BAR, ms. rom. 802, f. 7r—9; autograf.

Ediții

N. Cartojan, *Scrisori inedite de la N. Bălcescu și I. Ghica*, p. 6—8.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 179—181.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 223—224; 1964, p. 223—224.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 57 (161.3), p. 71 (181.76), p. 87 (203.93).

[1] Despre situația în care s-a aflat Bălcescu, după capitularea trupelor maghiare, nu s-a știut nimic la Constantinopol și nici chiar la Belgrad. I. I. Filipescu comunica lui Ion Ghica niște zvonuri că s-ar afla la Vidin, în drum spre Constantinopol (BAR, Corespondență, S $\frac{71(11)}{DCXI}$; la 23 septembrie nu se știa încă dacă este sau nu la Vidin S $\frac{71(9)}{DCXI}$); Bălcescu ajunsese deja la Paris și I. I. Filipescu îl căuta în Banat; la 2 noiembrie scria din Belgrad lui Ion Ghica următoarele în acest sens: „Je n'ai pu vous écrire par la dernière poste, m'étant absenté pour trois jours de Belgrad pour Semlin, dans l'intention de chercher Baltchesco et le faire passer à Belgrad, mais il a disparu on ne sait où et comment; je vous ai écrit, je crois, que nous avions envoyé avant un français muni d'un passe-port dans le cas où il le trouverait; mes recherches ont été aussi infructueuses que les siennes, et je puis tout au plus supposer qu'il soit de retour avec Nenichor chez Ianco, en Transylvanie" (S $\frac{71(10)}{DCXI}$). Din această informație rezultă că I. I. Filipescu aflase că Bălcescu era prin partea locului, poate se și întîlnise cu dînsul în zilele cînd acesta căuta o modalitate de a ieși din Banat; presupunerea sa că Bălcescu se reîntorsese la Iancu nu este exactă; dimpotrivă se îmbarcase și plecase spre Viena. La 9 noiembrie, I. I. Filipescu informa din nou pe I. Ghica că nu are încă nici o știre despre Bălcescu (S $\frac{71(11)}{DCXI}$). Filipescu va afla prin intermediul lui Ghica peripețiile evaziunii lui Bălcescu (vezi nota 1, nr. 104).

Din octombrie 1849 se mai menționează o scrisoare:

Către Costache Negri

Paris 18—22 octombrie 1849

Despre sosirea sa la Paris și unele planuri.

(Ștefan Meteș, *Din relațiile și corespondența poetului Gheorghe Sion cu contemporanii săi*, Cluj, 1939, p. 90).

106

(p. 171—175)

BAR, ms. rom. 131, f. 23r—31v; autograf.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 407—418; ed. O.B., II, p. 154—163; ed. P.V.H., p. 113—124.

O scrisoare a lui N. Bălcescu, în „Familia", XXVIII, 1892, nr. 35, aug. 30/sept. 11, p. 410—411; reproducere parţială (p. 174, r 18—175, r 12 *lipseşte* 26 octombrie...ministeriului?//.

Ioan Barb, *1848 (Liberalism-reacţionarism) în Ungaria*, în „Revista social-ştiinţifică-literară", Cluj, III, 1894, nr. 11—12, martie, p. 282—290.

N. Bălcescu, *Scrieri istorice*, ed. P. P. Panaitescu, p. 212—217; ed. a II-a, p. 218—224; ed. a III-a, p. 282—290.

C. Bondescu şi D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 783—788; reproducere parţială (p. 174, r 4—15 *lipseşte* Iancu ... îndatorezi // 18—p. 175, r 12 *lipseşte* 26 octombrie... ministeriului?//).

N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 173—179.

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 344—351; trad. în l. maghiară.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 225—230; 1964, p. 225—230.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.29), p. 51 (152), p. 54 (159.29), p. 59 (169.3), p. 60 (171.5), p. 61 (172.3), p. 63 (175.29), p. 67 (180.3), p. 71 (181.75), p. 79 (194.22), p. 87 (203.94).

N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 339—345.

[1] Despre viaţa petrecută în mijlocul moţilor, N. Bălcescu a vorbit entuziast în *Mişcarea românilor din Ardeal*, *Opere*, I [2], p. 128—130; *Opere*, II, *Scrieri istorice, politice şi economice (1848—1852)*, 1982, p. 116—117.

107

(p. 175)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{6(15)}{LXIV}$; autograf.

E d i ţ i i

N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 181.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 231; 1964, p. 231.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 71 (181.77), p. 87 (203.95).

[1] Scrisorile pe care i le cere sînt din: 6 ianuarie 1849; 15 februarie 1849; 8 martie 1849; 12/24 martie 1849; 5 aprilie 1849; 1/13 aprilie 1849.

108

(p. 175—176)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{6(16)}{LXIV}$; autograf.

E d i ţ i i

N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 181.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 231; 1964, p. 231.

Horia Nestorescu-Bălceşti, N. *Bălcescu. Biobibliografie*, p. 71 (181.77), p. 87 (203.96).

109

(p. 176)

BAR, ms. rom. 131, f. 321[r]–322[r]; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 418–419; ed. O.B., II, p. 164; ed. P.V. H., p. 124–125.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 182.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 232; 1964, p. 232.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.30), p. 54 (159.30), p. 63 (175.30), p. 71 (181.79), p. 87 (203.97).

[1] Divergențele și certurile între emigrații români izbucnesc pe chestiuni cu totul neînsemnate. În legătură cu baronul Splény, despre care este vorba în text, N. Bălcescu se referă la niște acuzații aduse de Eliade lui I. Ghica. Eliade combătînd politica de apropiere cu ungurii ar fi acuzat pe I. Ghica că intenționa să susțină alipirea Principatelor de Ungaria, invocînd o pretinsă declarație a baronului Splény. I. Ghica, la rîndul său, ar fi acuzat pe Eliade de a fi introdus la ambasada turcă din Paris o acuzație formală, și bineînțeles cu totul neîntemeiată, împotriva sa în această chestie. Cearta a cuprins toată emigrația. Trei eliadiști notorii, Al. Christofi, C. Filipescu și C. Alecsandrescu somează în scris pe I. Ghica să facă dovada acuzațiilor aduse lui Eliade (BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, VI, Acte–8). În aceeași vreme, în octombrie 1849, emigrații de la Brussa, într-o circulară, consideră false acuzațiile lui Eliade și inoportune afirmațiile lui I. Ghica, și căutînd a împăca spiritele declară: „Sîntem convinși și credem permanente quă nici unul din ei nu este traditoriu de patrie ..." (ibidem). Despre duelul N. Bălcescu — C. Tell, episod care era deznodămîntul unor certuri mai vechi, I. Ghica, la 3 decembrie 1849, informa pe I. Filipescu, despre martorii lui N. Bălcescu: D. Bolintineanu și Șt. Golescu și ai lui C. Tell: N. Pleșoianu și Gr. Grădișteanu, adăugînd că Tell a refuzat să se bată (C. D. Aricescu, *op. cit.* I. p. 12–20, parțial; CBCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, nr. 6). La 16 decembrie 1849, I. Ghica dădea noi știri lui I. Filipescu asupra acestei întîmplări, informîndu-l că în urma refuzului lui C. Tell de a se bate, N. Bălcescu s-a adresat întregii emigrații române din Paris, dovedind lipsa de orice temei a acuzațiilor calomnioase pe care C. Tell i le adusese (BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, nr. 7). Cei patru martori de mai sus avuseseră la început rolul de arbitri. La întîlnirile lor, D. Bolintineanu nu a participat. Arbitrii celor două părți nu au putut găsi însă o formulă de înțelegere. Sub pretextul că recurg la luminile unui supraarbitru, cei doi prieteni ai lui C. Tell, la 4/16 octombrie 1849, au lansat o circulară către emigrații de la Constantinopol și Brussa, expunînd tendențios litigiul (BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, VI, Acte–21, copie contemporană). Emigrații de la Brussa au răspuns la 8/20 decembrie 1849, declarînd că în privința duelului, fiind o chestie de onoare, nu au a se amesteca, dar în ceea ce privește chestiile bănești ele, după părerea lor, provin din pricina lipsei de organizare a emigrației; în consecință au propus o comisie pentru luarea socotelilor (BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, VI, Acte — 22). Între timp la Paris, ambele chestii, atît duelul, cît și darea socotelilor, erau lichidate cu aceeași repeziciune cu care izbucniseră; cf. N. Rousso, *Suite*, p. 82 și urm.

110

(p. 176–177)

BAR, ms. rom. 131, f. 323[r–v]; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 419; ed. O.B., II, p. 165; ed. P.V.H., p. 125–126.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 182–183.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 233; 1964, p. 233.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.31), p. 55 (149.31), p. 63 (175.31), p. 71 (181.80), p. 87 (203.98).

[1] Ion Ionescu publica în acest timp în „Journal de Constantinople". Primul articol apăruse sau urma să apară în curînd. Despre apariția celui dintîi: *La fabrication de la soie*,

I. Ghica îl înștiința prin scrisoarea de la 18 decembrie 1849 (G. Zane, *Ion Ghica către N. Bălcescu*, p. 32).

Colaborarea economistului moldovean la acest ziar este de mult timp cunoscută. G. Bogdan-Duică, în cuprinzătoarea biografie pe care a închinat-o pribeagului, a insistat asupra ei. O parte din aceste articole sînt bibliografiate în lucrarea bibliografului bulgar Nicolas Michoff, *Bibliographie des articles de périodiques allemands, anglais, français et italiens sur la Turquie et la Bulgarie*, Sofia, 1938, după care le redăm:

La fabrication de la soie, II, V, 1850, nr. 208, p. 1–2.

Coup-d'œil sur les conditions de la production de la richesse en Turquie, V, 1850, nr. 227, p. 1.

Varna, V, 1850, nr. 232, p. 1.

Un jour de voyage dans la Doubrodja, V, 1850, nr. 239, p. 1.

Les débouchés de la Dobrodja sur les bords de la Mer Noire, V, 1850, nr. 248, p. 1–2.

Les débouchés de la Dobrodja sur le Danube V, 1850, nr. 249, p. 1.

Projet sur les voies de communication de la Dobrodja et d'une partie de la Bulgarie, V, 1850, nr. 250, p. 1–2.

La topographie (de la Dobrodja), V, 1850, nr. 252, p. 1.

Canal de Kustendjè, VI, 1851, nr. 295, p. 1.

Des voies de communication, VI, 1851, nr. 299, p. 1–2.

Les éléments du crédit, VI, 1851, nr. 316, p. 1.

Les systèmes du crédit, VI, 1851, nr. 318, p. 1.

État administratif et financier, VI, 1851, nr. 321.

Les forêts, VI, 1851, nr. 330, p. 1.

În „Revue de l'Orient et de l'Algérie", Paris, a mai publicat: *De Constantinople à Varna par la Mer Noire*, 15, 1854, p. 331–335.

111

(p. 177)

BAR, ms. rom. 131, f. 325^r–326^v; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 420–424; ed. O.B., II, p. 165–167; ed. P.V.H., p. 126–128.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 183–184.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 234; 1964, p. 234.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.32), p. 55 (159.32), p. 63 (175.32), p. 71 (181.81), p. 87 (203.99).

[1] La 28 noiembrie 1849 se alesese, la Paris, următorul comitet de conducere al emigrației: Ion Ghica, Gh. Magheru, N. Bălcescu, D. Brătianu și C. A. Rosetti. Procesul verbal este iscălit de 13 persoane, printre care și N. Bălcescu (BAR, ms. rom. 82, f. 446^v; statutele asociației: BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu,; C. D. Aricescu, *Corespondința*, II, p. 47–52; Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 795 și urm.

[2] Emigrații de la Brussa, la 19/31 ianuarie 1850: A. Golescu, R. Golescu, P. Cernătescu, D. Florescu, C. Florescu, G. Adrian, C. Racoviță, G. Vallianu, A. Zane, C. Serghiad, C. Pădeanu, I. Deivos, A. Mano, I. Simon, G. Ioranu, I. Magheru răspund inițiativei luate de emigrația din Paris în privința organizării emigrației și formulează rezervele și propunerile lor față de statutele Asociației.

(BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, mapa VII).

112

(p. 178–179)

BAR, ms. rom. 131, f. 327^r–329^v; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 421–424; ed. O.B., II, p. 167–169; ed. P.V.H., p. 128–130.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 184–186.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 235–236; 1964, p. 235–236.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibligrafie*, p. 48 (149.33), p. 55 (159.33), p. 63 (175.33), p. 71 (181.82), p. 87 (203.100).

[1] Actele și informațiile în legătură cu chestia Bolliac, în Ion Ghica, *op. cit.*, p. 624 și urm., C.D. Aricescu, *Corespondința secretă*, II, p. 77 și urm.; G. Zane, *Ion Ghica către N. Bălcescu*, p. 33 și urm.; cf. scrisoarea adresată din Brussa, la 1/13 martie 1850, de R. Golescu, G. Adrian, V. Vitzeanu, P. Cernătescu, G. Valliann, C. Serghiad, A. Zane, C. Florescu, C. Pădeanu, G. Ioranu lui C. Bolliac, prin care Bolliac este invitat ca de urgență să facă dovada inocenței sale în chestia diamantelor ungurești (BAR, ms. rom. Arh. Ion Ghica VI, Acte f. 56^{r-v}). Răspunsul lui C. Bolliac, din Pera, 18 martie 1850 (ibidem, ms. rom., 3848, dos. cu acte inedite, privitoare la chestia Bolliac, din care rezultă nevinovăția acestuia).

113

(p. 179–186)

BAR, Corespondență, S $\frac{4}{LXI}$; autograf; ms. deteriorat.

Ediții

C.D. Aricescu, *Corespondință secretă*, I, p. 74–85.
G. Zane, *Un memoriu inedit a lui N. Bălcescu*, în „Revista fundațiilor", VI, 1939, nr. 11, noiembrie, p. 372–376.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 141–154.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 237–246; 1964, p. 237–246.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 46 (146.2), p. 61 (173), p. 73 (181.161), p. 87 (203.101).

C.D. Aricescu a tipărit memoriul după manuscrisul aflat la 1860 în posesia lui C.A. Rosetti. Editarea noastră din 1939 — de fapt neinedită — a fost făcută după textul autograf, aflat în colecțiile Academiei. Ms. este în parte ars; completările în ediția de față sînt făcute după textul Aricescu. Un fragment tipărit tot de C.D. Aricescu, *Capii revoluțiunei române de la 1848 judecați prin propriile lor acte*, Buc., 1866, p. 25.

[1] Memoriul este urmarea certurilor penibile dintre emigrați în legătură cu gestiunea fondurilor primite de către unii în timpul revoluției, pentru cheltuieli în interesul mișcării. N. Bălcescu fusese implicat în dispute bănești încă de la Brașov, din toamna lui 1848. Aici se improvizase o organizație de către emigrații români, aflați temporar în acea localitate, cu scopul de a strînge fonduri pentru ajutorarea revoluționarilor. Gr. Zosima, M.N. Duilie, C. Duca, G. Nițescu și Negulici, membrii „Direcției pentru ajutorul emigranților" se adresează în scris Locotenenței domnești — pe care n-o mai recunoșteau cei mai mulți dintre emigrați — și îi cere să depună la zisa Direcție suma de bani publici pe care o are asupra sa (BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu). Detaliile privind atitudinea lui N. Bălcescu se află în memoriul său pe care îl dăm în text. Neînțelegerile au reizbucnit la Paris o dată cu întoarcerea lui Bălcescu din Ungaria. Spre a se pune capăt diferitelor incriminări reciproce s-a ales la Paris, la 28 noiembrie 1849, o comisie alcătuită din Ion Voinescu, D. Bolintineanu și Gr. Marghiloman cu scopul verificării socotelilor. Comisiunea a luat ființă la insistența lui N. Bălcescu, cel mai mult învinuit. Eliade, din partea căruia au pornit toate acuzațiile, și amicii săi au refuzat s-o recunoască, pretinzînd că acest drept revine fostei Locotenențe. În consecință n-au dat curs la invitația de a participa la lucrări și de a asista în special la ședința în care s-a pus verificarea socotelilor principalului incriminat. (Răspunsul lui C. Tell, Eliade și Pleșoianu, în Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, ed. O.B., III, p. 44 și urm.). Pretenția foștilor locotenenți era contestată, în afară de grupul emigraților de la Paris, și de majoritatea celor de la Brussa. În acest sens s-a produs inteventia acestora la 8/20 decembrie 1849, semnată de Al. Zane, Cezar Bolliac, Al. Golescu și alți 15 (Al. Cretzianu, *op. cit.*, I, p. 221–222): ei propun o comisie pentru luarea socotelilor așa cum se și făcuse la Paris, dar alcătuită din alte persoane (BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, mapa VI, Acte).

Au depus memorii, ori s-au prezentat chiar în persoană: D. Brătianu, A.G. Golescu, C. Bălcescu, C.A. Rosetti și N. Bălcescu (Cf. C.A. Rosetti *Apel la oamenii cei liberi*, 1849 decembrie 31 (BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, V, Acte, f. 250–279), șapirografiat; C.D. Aricescu, *Corespondința secretă*, I, p. 53 și urm., p. 58 și urm.). Ultimul fusese pus în cauză de Eliade,

Tell și Pleșoianu în legătură cu o sumă de 600 de galbeni primită de la Vistierie, pentru cheltuielile unei misiuni la Paris deocamdată ulterior, iar suma afectată delegației trimise la Constantinopol. Într-o atmosferă otrăvită, grave acuzații se aruncaseră. La memoriul lui N. Bălcescu, C. Tell s-a grăbit să răspundă printr-o scrisoare pe care o cunoaștem dintr-o copie făcută de Pleșoianu. Scrisoarea are ca titlu: *Observațiile d-lui Tell la scrisoarea d-lui N. Bălcescu* și are o mențiune autografă a lui I. Ghica: *Lettre de Mr. Tell au sujet de duel N. Bălcescu et Tell.* Dossier de Brousse (BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, mapa VII).

Comisiunea a verificat socotelile și, constatînd că toate acuzațiile sînt calomnioase, a dat o deplină descărcare celui pe nedrept învinuit, primind toate explicațiile, așa cum sînt arătate în memoriul din text. Constatările și încheierea sa sînt consemnate într-un lung raport (N. Rousso, *Suite ou supplément à l'histoire politique et sociale des Principautés Danubiennes de M. Élias Regnault*, Bruxelles, 1855; C.D. Aricescu, *Corespondința secretă*, I, p. 61—74; Ion Ghica, *op. cit.*, p. 660; *Boierii Golești*, II, p. 382 și urm.).

În legătură cu această chestiune posedăm o scrisoare a Zoei Bălcescu, trimisă lui I. Ghica la Constantinopol. Textul ei este următorul:

București, 8/20 iulie 849, vineri

Domnul meu,

Cînd a plecat fiul meu Nicolae de la Constantinopol mi-a scris că suma de trei sute galbeni ce vream a-i trimite, s-o trimiț tot aci în priimirea d-tră, cu carele el a vorbit pentru aceasta. M-am silit îndestul ca să poci face ceva a-i trimite mai curînd, dar mi-a fost cu neputință. Astăzi abia putui face și iată mă grăbesc a vă trimite această sumă de trei sute galbeni. Vi-i trimiț prin consulul britanic domnul Colcum, pă carele am rugat ca să facă să o aveți acolo tot într-această monedă. Priimiți dar, domnul meu, și aveți bunătate a-mi răspunde d-a lor priimire, precum și d-a înștiința pe fiul ca să fie liniștit. Veți îndatora mult atît pă fiu, cît și pă mumă, care trimițîndu-vă mii de salutări vă roagă a-i scri ceva și despre fiu-su. Este mai multe luni de cînd nu știu nimic nici de Nicu, nici de Costache; de la cel din urmă este mai mult de tri luni de cînd n-am luat scrisoare. De știți ceva despre ei, vă rog scriți-mi. Vă rog încă să-mi scriți și pentru Barbu, cel mai mic, ce este aci la Constantinopol, cum trăește. Mi-a scris c-ar fi isprăvit bani. Acum nu mă putui înlesni a-i trimite și lui. Peste cîteva zile îi voi trimite. Pînă atunci, de va avea lipsă vă rog aveți bunătate a-i da dumneata vro zece galbeni. Nu va fi pentru multe zile, pentru că aștept a lua niște bani, și-ndată îi voi trimite. Nu vă supărați, domnul meu, de însărcinerile ce vă fac și credeți că vă voi fi recunoscătoare pentru totdauna.

A d-tră bună amică,
Zoe Bălcescu

(BAR, Corespondență, S $\frac{5}{\text{DCVIII}}$).

114

(p. 187—191)

BAR, ms. rom. 131, f. 301^r—306^v; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 424—435; ed. O.B., II, p. 169—178; ed. P.V.H., p. 131—141.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 186—192.

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 352—354; trad. în l. maghiară; reproducere parțială.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 247—252; 1964, p. 247—252.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.34), p. 55(159.34), p. 63 (175.34), p. 71 (181.83), p. 79 (194.23), p. 87 (203.102).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 345–351.

[1] Nu se cunoaște un articol scris de N. Bălcescu cu acest cuprins. Introducerea de la *Istoria românilor supt Mihai vodă Viteazul* ar putea fi considerată întrucîtva ca dezvoltarea punctului 1 din acest plan.

[2] Foaia de Bucovina, este ziarul: „Bucovina gazetă românească pentru politică, religie și literatură", 4 octombrie 1848–20 septembrie 1850, publicată de G. și Alesandru Hurmuzaki.

[3] „La Tribune des peuples", ziar cotidian publicat la Paris de la 15 martie — 10 noiembrie 1849; condus de Adam Mickiewicz și susținut bănește de contele Xavier Branicki. S-a situat în general pe poziții de stînga. A susținut stînga germană în lupta pentru o constituție; a susținut războiul de eliberare maghiar și a combătut violent monarhia habsburgică; a susținut manifestația din 13 iunie. Sub presiunea guvernului francez, polonezii au încetat să mai scrie public; Mickiewicz a fost obligat să declare că renunță de a mai colabora; Xavier Branicki și-a retras sprijinul financiar. Prin hotărîrea Curții din Versailles ziarul a fost interzis (Ștefan Kienievicz, *Historia „Trybuny Ludów" Adama Mickiewicza*, în „Przeglad Historyczny", 3, 1959, p. 486 și urm.).
Conducerea ziarului ceruse colaborarea românilor emigrați. La 22 martie 1849, A. G. Golescu scria în acest sens și lui Bataillard solicitîndu-i astfel colaborarea: „La Tribune des peuples", nouveau journal rédigé par M. Mickiwicz, nous offre ses colonnes et nous presse même de donner des articles sur notre question, documents, conseils, vues, éclaircissements, tout est bon, tout nous est demandé..." *(Boierii Golești*, II, p. 257; cp. N. P. Smochină, *Les émigrés roumains à Paris (1850–1856)*, Paris, 1933, p. 11 și urm.; Olimpiu Boitoș *Raporturile românilor*, p. 42 și urm.).

[4] Cu numărul 1 din 6 ianuarie 1850, revista „La Pologne", care avea subtitlul „Journal slave de Paris, Organe des intérets fédéraux des Slaves de Pologne, de Bohème, de Hongrie et d'Orient", adoptă subtitlul: „Journal slave de Paris, Organe des intérêts fédéraux des peuples de l'Europe Orientale". Formatul revistei rămîne același. Conținutul ei s-a modificat însă, pentru a deveni mai general, pentru toate naționalitățile, iar nu numai pentru slavi, așa cum se pare că N. Bălcescu convenise cu Cyprien Robert. În numerele care au mai apărut, orientarea publicației a rămas aceeași.

115

(p. 191–192)

BAR, ms. rom. 131, f. 330[r] – 331[v]; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 435–437; ed. O.B., II, p. 179–180; ed. P.V.H., p. 141–143.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 192–193.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 253–254; 1964, p. 253–254.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.35), p. 55 (159.35), p. 63 (175.35), p. 71 (181.84), p. 87 (203.103).

116

(p. 192)

BAR, ms. rom. 131, f. 332[r]–333[r]; autograf; nesemnat.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 437–438; ed. O.B., II, p. 180–181; ed. P.V.H., p. 143–144.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 193—194.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 254; 1964, p. 254.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.36), p. 55 (159.36), p. 63 (175. 36), p. 71 (181.85), p. 87 (203.104).

[1] Vezi textul acestui memoriu la BAR, ms. rom. 131, f. 337^{r}—340^{v}; autograf; copie; adaus autograf I. Ghica: *1850. Mémoire de Balcesco remis aux g^{ts} de France et d'Angleterre par l'entremise du C-te Zamoiski.*

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 438—448; ed. O.B., II, p. 181—188.
N. Bălcescu, *Opere*, II[2], p. 155—161.
N. Bălcescu, *Opere*, II, 1982, p. 33—36.

În scrisorile adresate lui I. Ghica în a doua jumătate a lunii decembrie 1849, N. Bălcescu vorbește despre un memoriu politic destinat guvernelor Franței și Marii Britanii, precum și unor personalități politice mai importante.

Astfel, la 16 decembrie 1849 scria:

„În zilele astea voi face un memoar simplu și scurt. Îmi pare rău că nu îmi scrii nimic despre natura memoarului, căci eu cred că trebue să cerem lucruri practice și practicabile în împregiurările de față, și să mai lăsam la o parte pe Mircea, Vlad și ceilalți. Trebue a prezenta o soluție, care să se pară mai lesne" (vezi mai sus, p. 189).

La 26 decembrie:

„Am dat note lui Ubicini, pentru ca să facă un memoar pentru miniștrii d-aci și Londra. Astăzi e gata" (vezi mai sus, p. 191).

Și la 27 decembrie:

„Îți trimit copie dupe memoarul. Ubicini l-a făcut întocmai, după cum i-am arătat în notele mele ca să-l redijeze. Eu cred că e bun. Că trebue să tratăm chestia politică actuală și că, de ne vor cere un memoriu mai întins sau special asupra cutărui sau cutărui punct sau părți a chestiei române, lesne îl putem face" (vezi mai sus, p. 192).

Este neîndoielnic că memoriul menționat în aceste scrisori este cel dat de noi sub titlul de mai sus. Poartă data: 26 decembrie 1849, adică tocmai a zilei cînd înștiința pe I. Ghica că lucrarea este gata. Contrar obiceiului lui N. Bălcescu, lipsește orice referință istorică; memoriul este scurt și cuprinde la urmă soluții practice, astfel cum îl anunța la Constantinopol.

I. Ghica precizează că memoriul a fost remis guvernelor Franței și Marii Britanii prin intermediul contelui Zamojski. Informația nu este în totul exactă, cel puțin în ceea ce privește înmînarea documentului la Londra. Căci din scrisorile lui Bălcescu de la începutul lui 1850, cînd se găsea în capitala Marii Britanii, știm că memoriul a fost remis lui Palmerston prin intermediul lordului Dudley, sau poate chiar direct, în audiența pe care a avut-o în ziua de 17 ianuarie (vezi mai sus, p. 198).

117

(p. 192—193)

BAR, ms. rom. 82; concept, f. 454^{r-v}; nesemnat; există două concepte autografe; unul este transcrierea pe curat a celuilalt, cu unele modificări și fără final, f. 453^{r-v}.

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Corespondență inedită*, p. 31—32.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 194—195.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 255; 1964, p. 255.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu, Biobibliografie*, p. 67 (179.18), p. 71 (181.89), p. 87 (203.105).

[1] În cuprinsul conceptelor nu se găsește nici o indicație asupra persoanei căreia este adresată această scrisoare. Dar trebuie să fie neapărat vorba despre un înalt demnitar, cineva în măsură să dea ordine la Belgrad unor autorități în subordine. Din informațiile aflate în alte scrisori, reiese aproape sigur că acest demnitar este generalul Aupick, ambasadorul Franței la Constantinopol. Ion Ghica aflînd că prietenul său, abia scăpat din Ardeal, se află la Semlin și nu poate trece la Belgrad, a intervenit și pe lîngă ambasadorul francez, pentru a da ordine consulului de la Belgrad, în acest sens (G. Zane, *Ion Ghica către N. Bălcescu*, p. 13). Ordinele

au fost date, iar Ion Ghica informa ulterior pe N. Bălcescu despre atitudinea binevoitoare a generalului. Printr-o scrisoare din 24 noiembrie 1849, îi cere să-i adreseze o scrisoare de mulțumire. ,,Generalul Aupick — scrie dînsul — căruia trebuie să-i scrii o scrisoare de mulțumire pentru interesul ce a luat pentru tine și pentru graba cu care a scris lui Limpérani la Belgrad, să găsească mijloc să te scape de la Semlin cu orice preț, mi-a zis că va face tot posibilul pentru rumâni...". N. Bălcescu, în două scrisori către Ion Ghica, vorbește și dînsul despre o scrisoare către Aupick. Într-una, aceea din 15 decembrie 1849, îi spune că nu i-a trimis-o încă, iar în aceea din 27 decembrie a.a. că i-o și trimite, adăugînd că dacă lui — adică lui I. Ghica — nu-i convine textul, poate să-l modifice și chiar să-l semneze. Era deci în discuție o scrisoare protocolară, așa cum reiese și din textul pe care-l publicăm, în privința căreia N. Bălcescu înțelegea să lase prietenului său, cum era și firesc, toată latitudinea atît cu privire la forma ei definitivă, cît și la dreptul de a-l semna. Scrisoarea trebuie datată în acest caz, decembrie 1849.

[2] Aupick dăduse într-adevăr instrucțiuni lui Limpérani, agentul francez de la Belgrad, dar fără nici un folos; acesta a refuzat să facă vreun demers oarecare în favoarea lui Bălcescu; I.I. Filipescu informa din Belgrad, la 9 noiembrie 1849, pe Ion Ghica în acest sens: ,,... la lettre de Mr Aupick à Mr Limpérani n'a produit aucun effet, il ne veut pas le réclamer et ne veut non plus essayer aucun moyen pour le sauver" $\left(\text{BAR, Corespondență, S}\frac{71\ (11)}{\text{DCXI}}\right)$.

118

(p. 193)

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 195.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 256; 1964, p. 256.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 71 (181.87), p. 88 (203.106).

119

(p. 193—195)

BAR, ms. rom. 131, f. 334^r—336^v; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 447—451; ed. O.B., II, p. 189—192; ed. P.V.H., p. 145—148.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 195—197.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 257—258; 1964, p. 257—258.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.38), p. 55 (159.38), p. 63 (175.38), p. 71 (181.88), p. 88 (203.107).

[1] Ion Ghica, la 11 februarie 1850, informa pe I.I. Filipescu, pe lîngă altele și despre vizita lui N. Bălcescu la Londra: ,,Bălcescu a été très bien reçu à Londres" (BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, nr. 10).

[2] Dénes A. Jánossy afirmă că ziarul britanic ar fi fost finanțat de guvernul din Viena (*Great Britain and Kossuth*, Budapest, 1937, p. 102—103). Evident lucrul nu era imposibil. Campania lui ,,The Times", ca și a altor ziare britanice, printre care ,,The Morning Chronicle" și ,,Cullen's Tablet", era alimentată și de politica națională a guvernului maghiar, în special a ,,guvernatorului". Din această cauză mișcarea ungară pierduse considerabil din simpatia de care se bucurase la început, în opinia publică apuseană, și mai ales britanică. Reeditarea de către Dénes A. Jánossy (*op. cit.*, p. 103) a acuzațiilor aduse pe timpuri lui Bolliac, în chestia diamantelor contelui Zichy, omorît și jefuit, nu mai are azi nici un temei, cînd se știe încă de mult că înșiși turcii au plătit despăgubiri moștenitorilor lui Zichy și că Bolliac a fost scos din cauză, chiar de la primele cercetări (Cf. Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 624 și urm.; G. Zane, *Ion Ghica către N. Bălcescu*, p. 34—35).

La insistența lui Bem, guvernul maghiar s-a hotărît să trimită un dar important lui Omer pașa; în acest sens generalul polon scria, la 17 iulie 1849, lui Kossuth: ,,Je vous supplie, donc,

Monsieur le gouverneur, d'envoyer directement par Orsova à Omer pascha un présent considérable, car l'avenir de la Hongrie en dépendra en grande partie" (*Der Feldzug in Ungarn und Siebenbürgen im Sommer des Jahres 1849*, Pest, 1850, p. 511). Darul alcătuit din diamantele contelui Zichy, a fost trimis prin Bolliac — devenit un intim al lui Bem — și remis personal lui Omer pașa; vezi nota de la nr. 112.

120

(p. 195—197)

BAR, ms. rom. 131, f. 173^r—174^v, 174^r—172^v; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 451—455; ed. O.B., II, p. 192—196; ed. P.V.H., p. 148—153.

N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 198—201.

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 354—355; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 195 r. 2—9 *lipsește* Dupe ... Parlamentului // 13—17 *lipsește* că ... rîs // 26— p. 196, r1 *lipsește* că chiar ... la // 4—27 *lipsește* în scrisoarea... cuțovlahi // 36— p. 197, r 6 *lipsește* Trimite ... parte //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962 ,p. 259—261; 1964, p. 259—261.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.39), p. 55 (159.39), p. 63 (175.39), p. 71 (181.90), p. 79 (194.24), p. 88 (203.108).

[1] *Cererile românilor din monarhia Austriacă*, Viena, 1849, 40 p.

[2] Legăturile mai vechi ale unor români cu Louis Blanc se cunosc azi, în parte. Este probabil că unii dintre cei care urmau cursuri la Paris, îl cunoșteau încă din 1845, cu prilejul agitațiilor universitare, iscate în jurul comitetului polonez. Louis Blanc prezida grupul de la „Journal des Écoles". Colaboratori la această publicație erau Bataillard, Pilette și Gambon, buni prieteni cu frații Brătianu, chiar de pe atunci (Jean Gaumont, *Un républicain révolutionnaire romantique, Armand Lévy, 1817—1891*, în „Revue d'histoire économique et sociale", XIX, 1931, nr. 4; Al. Cretzianu, *op. cit.*, I, p. 18).Despre informațiile privitoare la țările române și colaborarea unora dintre români la ziarul „La Réforme", în 1848 și 1849: O. Boitoș, *Raporturile românilor*, p. 24 și urm. Critica acestor legături după revoluție, în Ion Ghica, *Dernière occupation*, p. 79. În ce măsură omul politic francez interesa unele cercuri românești, încă înainte de 1848, o relevă și o scurtă notiță din „Album științific și literar", Buc., 1847, nr. 1, p. 8, prin care se anunța cu o vădită simpatie, că „domnul Louis Blanc, care a scris cu atîta talent istoria de zece ani, publică acum o istorie a revoluției franțozești". Eliade în timpul exilului traduce *Catéchisme des socialistes*, apărut în 1849 (vezi D. Popovici, *Santa cetate*, p. 103 și urm.); cf. *Appel aux honnêtes gens*, Paris, 1849, pe care Eliade îl trimitea exilaților de la Brussa (*Scrisori din exil*, p. 164; D. Popovici, *op. cit.*, p. 95); asupra relațiilor lui N. Bălcescu cu Louis Blanc și asupra poziției sale față de socialismul mic burghez: G. Zane, *L'idéologie révolutionnaire dans les Principautés roumaines et le socialisme prémarxiste à l'époque de 1848*, în „Revue roumaine de sciences sociales", série Economie-Sciences juridiques, VI, 1962, nr. 2, p. 191—216.

121

(p. 197)

BAR, Corespondență, S $\frac{6\ (17)}{LXIV}$; autograf; nesemnat.

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 197—198.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 262; 1964, p. 262.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 71 (181.89), p. 88 (203.109).

122

(p. 197–198)

BAR, Corespondență, S $\frac{6(18)}{LXIV}$; autograf.

Ediții

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 201.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 263; 1964, p. 263.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 71 (181. 91), p. 88 (203.110).

[1] Un răspuns acestui articol a dat Eliade în „La Voix du peuple", din 4 februarie 1850 (G. Oprescu. *L'activité de journaliste d'Eliade Rădulescu pendant son exil à Paris*, în *Dacoromania*, IV, 1924–1926, partea I, Studii, p. 73).

123

(p. 198–200)

BAR, ms. rom. 131, f. 52r–56r; autograf; nesemnat.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 456–461; ed. O.B., II, p. 196–201; ed. P.V.H., p. 153–158.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 201–205.
N. Bălcescu, *Válogatott irásai*, p. 212–214; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 198, r 1–p. 199, r 32 *lipsește* Paris ... sacrifice // p. 200, r 15–19 *lipsește* Spune ... aceasta//).
N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 355–356; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 198, r 2–p. 199, r 32 *lipsește* Pentru ... sacrifice // p. 200, r 13–19 *lipsește* Ideea ... ... aceasta //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 264–266; 1964, p. 264–266.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.40), p. 55 (150.40), p. 71 (181.92), p. 76 (188.15), p. 80 (194.25), p. 88 (203.111).

124

(p. 200–201)

BAR, ms. rom. 131, f. 57r–59v; autograf; nesemnat.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 461–464; ed. O.B., II, p. 201–203; ed. P.V.H p. 159–161.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 205–206.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 267–268; 1964, p. 267–268.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.41), p. 55 (159.41), p. 63 (175.41), p. 71 (181.93), p. 88 (203.112).

[1] Emigrații de la Brussa, prin adresa din 5/17 decembrie 1849, propuneau alegerea unui comitet de cinci persoane, dintre care să se aleagă un șef al emigrației (Ion Ghica, *op. cit.*, p. 776–783; *Lui C.A. Rosetti, (1816–1916) la o sută de ani de la nașterea sa* [Buc.], 1916, p. 203–205).

125

(p. 201—202)

BAR, ms. rom. 802, f. 11r—12v; autograf.

E d i ţ i i

N. Cartojan, *Scrisori inedite de la N. Bălcescu şi I. Ghica*, p. 9—10.
N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 207.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 269; 1964, p. 269.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 57 (161.4), p. 71 (181.94), p. 88 (203.113).

Completările din text, cuprinse în paranteze, după N. Cartojan, cu unele rectificări.

126

(p. 202)

BAR, Corespondenţă, 203 685 (f. 23r—v); autograf.

E d i ţ i i

Ion Bianu, *Bălcescu către Alecsandri*, în „Convorbiri literare”, L, 1916, nr. 1, ianuarie p. 29.
N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 208.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 270; 1964, p. 270.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 58 (164.5), p. 71 (181.95), p. 88 (203.114).
Scrisori către Vasile Alecsandri, 1978, p. 118—119; trad. în l. română, p. 119.

[1] Lipseşte orice indicaţie privitoare la persoana căreia este adresată această scrisoare. I. Bianu, primul său editor, o publică împreună cu alte scrisori trimise lui Alecsandri, considerînd-o trimisă tot poetului. Identificarea trebuie acceptată. Scrisoarea de faţă, împreună cu celelalte patru către V. Alecsandri, au fost găsite la Mirceşti şi donate Academiei Române de către Paulina V. Alecsandri în 1915, împreună cu alte hîrtii ale poetului, legate în dosarul cu nr. 4 499.

127

(p. 203—204)

BAR, ms. rom. 131, f. 167r—170v; autograf; nesemnat.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 464—469; ed. O.B., II, p. 204—208; ed. P.V.H., p. 162—167.
N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 208—211.
N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 356—357; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 203, r 2—37, *lipseşte* Am primit ... alliance // p. 204, r 9—50 *lipseşte* Din ... frate-său //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 271—273; 1964, p. 271—273.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.42), p. 55 (159.42), p. 63 (175.42), p. 71 (181.96), p. 80 (194.26), p. 88 (203.115).

[1] *Apel la oamenii cei liberi*, Paris, 2 decembrie 1849, litg.; reeditare: *Scrieri din junețe*, II, p. 5 şi urm.

128

(p. 205)

BAR, ms. rom. 131, f. 165r—166v autograf.

Ediţii

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 469—472; ed. O.B., II, p. 208—210; P.V.H., p. 167—169.
N. Bălcescu, *Opere*, II 1, p. 211—212.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 274—275; 1964, p. 274—275.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.43), p. 55 (159.43), p. 63 (175.43), p. 71 (181.97), p. 88 (203.116).

Din ianuarie şi februarie 1850 se mai menţionează următoarele scrisori:

Către Panaiot Balş

Paris, februarie 1850

Cere informaţii despre cele ce se întîmplă în ţară. Vrea să fie în corespondenţă cu dînsul. Scrisorile i se vor trimite pe numele Conrad Albrecht lui Ion Ghica, la Constantinopol.
(vezi mai sus, p. 205).

Către A. T. Laurian

Paris, februarie 1850

Despre revista proiectată şi eventuali abonaţi din Ardeal.
(vezi mai sus, p. 205).

Către Ion Bălăceanu

ianuarie-februarie 1850

Mai multe scrisori
(vezi mai sus, p. 203).

129

(p. 206—212)

BAR, ms. rom. 131, f. 32r—43r; autograf.

Ediţii

Fragmente din lucrările şi ómenii din 1848 de N. Bălcescu, în „Buciumul", I, 1863, nr. 119, octombrie 3/13, p. 1—2; trad. în l. română cu unele omisiuni; parţial şi în numerele 123—139 din 1863; „Buciumul" reproduce regulat pe pagina întîi pasajul referitor la C. A. Rosetti şi I. Brătianu.

Fragmente din lucrurile şi ómenii din 1848 de N. Bălcescu, în „Concordia, ziar politicu şi literariu", III, 1863, nr. 86—233, octombrie 13/25, p. 371—373; trad. în l. română cu unele omisiuni şi cu transcrierea unor nume proprii incomplete sau numai cu iniţialele respective, fără partea finală.

Fragmente din lucrurile şi ómenii din 1848 de N. Bălcescu, în „Foaia pentru minte, animă şi literatură", 1863, nr. 27, octombrie 26, p. 186—188, nr. 28, octombrie 30, p. 195—197, reproduce din „Concordia".

C. D. Aricescu, *Capii revoluţiei române de la 1848 judecaţi de propriile lor acte*, vol. I, Buc., 1866, p. 5—7, 13—15, 24, 39, 41, 42, 57; trad. în l. română; reproducere parţială.

„Binele public", II, 1880, nr. 150 (369), iunie 10—11; trad. în l. română; reproducere parţială în cuprinsul articolului de fond.

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 472—490; ed. O.B., II, p. 210—226.

N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 213—223.

N. Bălcescu, *Válogatott irásai*, p. 128—139; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 212, r 18—34 *lipseşte* Je ne suis ... déchiffrer //).

N. Bălcescu, *Opere*, 1953, p. 246—254; trad. în l. română; reproducere parţială (p. 206, r 2—3 *lipseşte* Je ... communiquée // p. 208, r 4—11 *lipseşte* Un ... conquis // p. 212, r 30—34 *lipseşte* Salut ... déchiffrer //).

Texte, p. 223—230; trad. în l. română; reproducere parţială (p. 206, r 2—3 *lipseşte* Je ... communiquée // p. 208, r 4—11 *lipseşte* Un siècle ... Russes conquis // p. 212, r 30—34 *lipseşte* Salut ... déchiffrer //).

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 293—306; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 208, r 4—11 *lipseşte* Un siècle ... conquis //).

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 590—591; trad. în l. română; dintr-o greşală de tipar iniţiala tatălui este „G" în loc de „C"; reproducere parţială (p. 206, r 2—p. 209, r 33 *lipseşte* Je viens... fait // p. 209, r 46—p. 210, r 13 *lipseşte* Il n'y... discussion// p. 210, r 31—p. 211, r 39 *lipseşte* On... connu // 47—p. 212, r 34 *lipseşte* Vous ... déchiffrer //).

N. Bălcescu, *Scrieri alese*, p. 183—190; trad. în l. română; reproducere parţială (p. 206, r 2—3 *lipseşte* Je ... communiquée // p. 206, r 6—30 *lipseşte* Dans ... toi // p. 208, r 4—11 *lipseşte* Un siècle ... conquis // p. 210, r 19—30 *lipseşte* Il y ... peuple // p. 212, r 7—34 *lipseşte* Cet ... déchiffrer //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 276—284; 1964, p. 276—284.

N. Bălcescu, *Ausgewählte Schriften*, p. 262—273; trad. în l. germană; dintr-o greşală de tipar iniţiala tatălui este „G" în loc de „C"; reproducere parţială (p. 206, r 2—3 *lipseşte* Je ... communiquée // p. 208, r 4—11 *lipseşte* Un siècle ... conquis // p. 212, r 7—34 *lipseşte* Cet ... déchiffrer //).

Antologia gîndirii româneşti. Secolele XV—XIX, Buc., 1967, p. 290—293; trad. în l. română; reproducere parţială (p. 206, r 2—3 *lipseşte* Je ... communiquée // p. 208, r 4—11 *lipseşte* Un siècle ... conquis // p. 209, r 46 p. 212—, r 34 *lipseşte* Il n'y avait ... déchiffrer //).

Gîndirea social-politică despre Unire (1859), Buc., 1966, p. 49—50; trad. în l. română; reproducere parţială (p. 206, r 2—p. 207, r 18 *lipseşte* Je viens ... propriété // p. 208, r 4—6 *lipseşte* Un siècle ... Turcs // 9 — p. 212, r 34 *lipseşte* je ne crains ... dechiffrer //).

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 44—45 (142, 143, 144, 145), p. 46 (147), p. 48 (149.44), p. 63 (175.44), p. 71 (181.98), p. 76 (188.18), p. 77 (189.5), p. 78 (193.6), p. 79 (194.6), p. 82 (198.27), p. 83 (201.6), p. 88 (203.117), p. 90 (204.6), p. 92 (206, 209.2).

C. D. Aricescu afirmă că originalul acestei scrisori s-a aflat în posesia lui C. Bolliac (*op. cit.*, p. 5); o traducere contemporană în l. română, lipsind sfîrşitul, în BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, mapa IV, Doc.

În cursul secolului trecut, scrisoarea dată în text — fără îndoială cea mai însemnată din toată corespondenţa lui N. Bălcescu — a fost considerată ca „testamentul" lui N. Bălcescu — ceea ce, fireşte, este cu totul greşit. Printre alţii aşa o consideră şi Bonifaciu Florescu, preluînd termenul de la C. Bolliac.

Într-un articol, *La révolution de 1848*, în „L'indépendance roumaine", X, 1886, seria a 3-a, nr. 2 639 B, iunie 29—iulie 11, p. 1—2, Bonifaciu Florescu o şi citează, folosind textul din 1863. Ceea ce este interesant de reţinut în acest articol, din care nu lipsesc unele inexactităţi istorice, este pe de o parte aprecierea neobişnuită la acea epocă asupra lui N. Bălcescu, iar pe de altă parte unele consideraţii asupra relaţiilor lui N. Bălcescu cu ceilalţi revoluţionari. Pentru Bonifaciu Florescu, Bălcescu a fost personalitatea intelectuală cea mai proeminentă la 1848; „ce fut lui le philosophe de la révolution". Despre relaţiile lui N. Bălcescu cu ceilalţi revoluţionari de la 1848, interesantă este precizarea relaţiilor cu I. Brătianu: „M. J. Brătianu a cherché toujours à remplacer l'histoire par une légende à son profit. Nicolas Balcesco n'a jamais pactisé avec lui dans l'exil et dans son testament politique, publié en fragment par Cézar Bolliac, il a écrit: Jean Bratiano est un ambitieux...". Fragmente din aceeaşi scrisoare mai publicase cu mult înainte Cezar Bolliac, în campania pe care o dusese împotriva lui I. Brătianu — C. A. Rosetti, „*Buciumul*", nr. 7—10, 12—14 şi alte numere, octombrie 1863.

Însemnătatea acestei scrisori a fost recunoscută şi de A. D. Xenopol. În recenzia amintită se opreşte pe larg asupra ei şi reproduce ideile esenţiale („Arhiva Societăţii ştiinţifice şi literare", Iaşi, 1892, III, nr. 2—3, februarie-martie, p. 143—146).

[1] *Proiect de Decret electoral* (N. Bălcescu, *Opere*, II[2], p. 117—118 şi note p. 324—326). Vezi şi Decretul nr. 258 al Guvernului provizoriu al Ţării Româneşti, cu data 14 iulie 1848 (foaie volantă la BAR) semnat de Neofit, Ştefan Golescu, Cristian Tell, Ioan Eliad, N. Bălcescu, N. Minco, I. C. Brătianu (BAR, ms. rom., 3 832, f. 349—351; *Proiect despre Adunarea Constituantă în Bucureşti*, în „Foaie pentru minte", XI, 1848, nr. 29, iulie 19, p. 230—232). Votul universal, susţinut cu îndîrjire de N. Bălcescu, avea îndeobşte puţini partizani. Unul rămas necunoscut este şi I. Maiorescu. Într-o scrisoare a sa trimisă din Sibiu, la 16 iulie 1848, lui Ştefan Golescu, el îşi da complet adeziunea la acest sistem, referindu-se la opiniile lui N. Bălcescu, subînţeles în rîndurile sale: „e mai bună părerea acelora — spune dînsul — carii stau pentru votu universal. Noi carii prochiamam egalitate între toţi şi desfiinţăm toată diferenţia civilă între români şi români, nu sîntem consecuinţi dacă chiar în constituanta facem *clase*. Austria, Ungaria etc. conchiămară adunanţile constituante după votul universal. Să ne aducem aminte de adunanţia conchiămată de Ludovic al XVI după consiliul lui Necker: ce turburoasă fu acea adunanţiă. Eu cînd am scris ca să se concheme ori aleagă 100 representanţi ai proprietăţei de pămînt, 100 ai industriei şi 100 a capacitatei ori intelleginţiei, am adăugat ca afară de acestea să se conchieme cîte 3—4 de fiecare sat. Şi aceştia împreună să aibă un «Veto». Însă acum recunosc că această adunanţiă e prea complicată şi nu va mulţumi pe proprietari; căci ei zic de acum că cu modul acesta ei nici nu merg la adunanţă sciind că 200 vor bate cu voturile lor pe o sută şi că ţeranii sînt adunaţi numai ca să înfricoşeze pe proprietari; iar votul universal e mai mult supus sortei de care nu se poate plînge nimeni". (BCS, Achiziţii, Aşezămîntul N. Bălcescu, nr. 135/1).

[2] Comisia pentru proprietate a fost instituită într-adevăr la propunerea lui N. Bălcescu, însă persoanele pe care Locotenenţa domnească, respectiv guvernul, în absenţa lui N. Bălcescu din ţară, le-a desemnat din primul moment la conducerea comisiei, descoperă şi sub acest aspect politica moderată a unora, tranzacţională a altora, în plină desfăşurare a revoluţiei, în ultimă instanţă opoziţia faţă de rezolvarea revoluţionară a problemei fundamentale româneşti. Încercînd să pună în fruntea comisiei doi mari boieri, cunoscuţi prin atitudinile lor nu numai reacţionare, dar pe faţă contrarevoluţionare, Locotenenţa domnească se înşela încă o dată că, prin această garanţie oferită marii boierimi faţă de o reformă revoluţionară, îi va putea tempera înverşunarea împotriva noului regim, şi că ar putea găsi pe calea concesiilor şi a tranzacţiei soluţia problemei. Astfel, de la început, a numit ca preşedinte pe Constantin Herescu, fost ministru de finanţe în ultimul guvern al lui Bibescu, şi ca vicepreşedinte pe Ioan Al. Filipescu. Constantin Herescu, „un boier stupid" cum îl caracterizează N. Bălcescu, fusese propus de C. A. Rosetti chiar ca ministru de finanţe în guvernul provizoriu, dar acesta a refuzat. Ceea ce este în adevăr surprinzător este faptul că deşi C. Herescu a făcut parte din căimăcămia contrarevoluţionară de trei, cu Teodor Văcărescu şi Emanuil Băleanu (*Anul 1848*, II, p. 250), începînd să îndeplinească funcţia de secretar de stat (p. 325), şi deşi în presa revoluţiei la 12 iulie este taxat ca un „aristrocat împieliţat" (p. 325), cu toate acestea Locotenenţa îl numeşte preşedinte al celei mai importante comisii, şi numai datorită faptului că acesta n-a primit (III, p. 271—272) nu s-a ajuns la situaţia paradoxală ca toate lucrările Comisiei să fie lăsate la discreţia unuia dintre adversarii cei mai declaraţi ai noului regim. Ca vicepreşedinte a fost desemnat, la început, Ioan Al. Filipescu, dar nici acesta n-a primit (BAR, ms. rom. 3 832, f. 315). Care a fost atitudinea şi a acestuia faţă de revoluţie rezultă limpede din faptul că la căderea mişcării ocupă locul de secretar de stat în guvernul contrarevoluţionar al Căimăcămiei, guvern a cărui sarcină principală a fost de a lichida opera revoluţiei şi de a urmări pe toţi oamenii mişcării rămaşi în ţară. Cît priveşte pe I. Ionescu, la început a fost numit secretar al comisiei, respectiv al celor doi boieri. În conceptul decretului de numire a organelor comisiei se specifică expres rolul cu totul neînsemnat al secretarului căruia i se acorda numai vot consultativ, nu deliberativ (BAR, ms. rom. 3 832, f. 315), ceea ce arată vădita intenţie a Locotenenţei de a pune conducerea comisiei exclusiv în mîna celor doi boieri. Tocmai rolul insignifiant pe care Locotenenţa l-a asignat lui I. Ionescu, adus din Moldova ca specialist în problemele agrare ale epocii, l-a făcut pe acesta să refuze de a face parte din comisie, dîndu-şi demisia de la Ministerul Dinlăuntru. C. A Rosetti, din partea ministerului, i-o primea pur şi simplu şi cerea Locotenenţei numirea altui secretar (*Anul 1848*, III, 273—274). Comisia fiind în imposibilitate de a-şi începe lucrările, în locul lui C. Herescu a fost numit ca preşedinte Alex. Racoviţă, tot din rîndurile marii boierimi, şi care, de alminteri, a refuzat să participe la lucrările comisiei, iar ca vicepreşedinte Ion Ionescu.

Este foarte probabil că această numire a fost cerută de N. Bălcescu, înainte de a pleca la Constantinopol, şi Locotenenţa a acceptat-o sub presiunea evenimentelor, urmînd să ia o hotărîre definitivă mai tîrziu, cum a şi luat, prin suspendarea lucrărilor comisiei, prezidată permanent de I. Ionescu.

„Popolul suveran. Gazetă politică şi literară", Buc., 19 iunie—11 septembrie 1848. Trece sub conducerea lui N. Bălcescu cu nr. 15, din 2 august. Cu acest număr ziarul îşi măreşte formatul. În fruntea acestuia tipăreşte, nesemnat, lucrarea *Drepturile românilor către Înalta Poartă*, continuată şi sfîrşită în numărul următor 16, din 6 august.

130

(p. 212—214)

BAR, ms. rom. 131, f. 44^r—46^r; autograf; nesemnat.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 490—493; ed. O.B., II, p. 226—228; ed. P.V.H., p. 169—172.

N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 223—225.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 285—286; 1964, p. 285—286.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu, Biobibliografie*, p. 48 (149.45), p. 55 (159.45), p. 63 (175.45), p. 71 (181.99), p. 88 (203.118).

[1] O chitanţă pentru suma de 800 fr. primiţi prin banca Pillet-Will et Cie, cu data de 2 martie 1850, Paris (BAR, ms. rom. 131, f. 379).

[2] N. Bălcescu se gîndea încă din iarna 1849—1850 la înfiinţarea unei asociaţii internaţionale revoluţionare. La 16 februarie 1850 îi scria lui I. Ghica în acest sens spunîndu-i că şi Mazzini ar fi de acord (vezi mai sus, p. 204). În martie, tratativele erau deja începute şi era vorba despre un comitet revoluţionar european, altul decît Comitetul oriental (vezi mai sus, p. 213). Urmau să facă parte, printre alţii, Mazzini şi Ledru-Rollin. Comitetul a luat fiinţă la Londra, prin iulie sau august, sub denumirea de Comitetul central democratic european, avînd următorii membri: Ledru Rollin, Mazzini, Darasz şi Ruge (A. Marcu, *Conspiratori şi conspiraţii*, Buc., 1930 p. 19). Chiar de la început, Mazzini cere şi adeziunea lui Kossuth (Eugenio Kastner, *Mazzini e Kossuth*, Florenţa, 1929, p. 3—4). La 21 septembrie înştiinţa la New York pe Felice Foresti că organizarea generală a democraţiei europene a luat fiinţă şi că, în afară de cei patru membri amintiţi mai sus, fac parte Klapka pentru Ungaria şi Gonesco (?) pentru Moldo-Valahia. Acest Gonesco este desigur o greşeală de lectură, căci e greu de admis că tribunul italian nu cunoştea numele exact al colaboratorilor săi. În nota de la p. 57, editorul italian precizează că personajul român ar fi Nicolae Golescu, care ar fi promis lui Mazzini că va primi să facă parte din comitet, dar nu şi-a mai ţinut făgăduiala (*Scritti editi ed inediti* di Giuseppe Mazzini, XLIV, p. 62). Credem că identificara este greşită. Din nici o informaţie cunoscută pînă acum nu reiese că fostul locotenent ar fi avut vreo astfel de intenţie sau că în cercurile emigraţiei româneşti ar fi fost vorba să i se dea această însărcinare. Din contra, în ziua de 6 septembrie 1850, grupul de emigraţi români de la Paris alege pe Bălcescu (vezi mai sus, p.241). Alegerea era firească, ţinînd seama de strînsele sale legături cu şeful italian. A refuzat însă, invocînd motivul că odată angajat în această acţiune, i-ar fi cu neputinţă să se mai reîntoarcă în Franţa. Or, după spusele sale, avea nevoie să stea la Paris, spre a termina scrierea istorică la care lucra, probabil *Istoria românilor supt Mihai Viteazul* (vezi mai sus, p. 241), Dintre cei prezenţi nu s-a oferit nimeni; „a rămas dar lucrul baltă pînă se va găsi un homme de bonne volonté". La adunare era prezent şi D. Brătianu, ceea ce înseamnă că la acea dată a refuzat şi el să-şi ia sarcina, pe care a luat-o în anul următor. De altfel, se pare că lucrările comitetului au mers încet de tot. Numai aşa s-ar explica scrisoarea lui Mazzini către Arnold Ruge, trimisă din Geneva la 30 octombrie şi în care îi scria „Maintenant où en sommes nous, Comité Européen? Depuis mon départ on est mort. Toutes mes communications avec Ledru Rollin sont restées sans réponse. Le Proscrit n'a plus reparu" (*Scritti editi ed inediti*, XLIV, p. 229). Numai în primăvara următoare emigraţii români au fost reprezentanţi în comitet, în urma hotărîrii lui D. Brătianu de a pleca la Londra. Oferta de colaborare a acestuia este din 10 mai 1851 (Al. Cretzianu, *op. cit.*, p. 265; C.A. Rosetti, *Note intime*, p. 219). Cunoscutul manifest al comitetului, adresat poporului român, este din 29 iunie 1851 (BAR, Foi volante, nr. 1 080) şi a fost urmarea directă a participării lui D. Brătianu. Din cauza acestui manifest a izbucnit polemica acestuia cu Daniel Iranyi.

131

(p. 214)

BAR, ms. rom. 131, f. 149^{r-v}: autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 493–494; ed. O.B., II, p. 229.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 225.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 287; 1964, p. 287.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.46), p. 63 (175.46), p. 71 (181.100), p. 88 (203.119).

132

(p. 214–215)

BAR, ms. rom. 131, f. 150^r–151^r: autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 495–497; ed. O.B., II, p. 230–231; ed. P.V.H., p. 172–174.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 226–227.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 288–289; 1964, p. 288–289.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.47), p. 55 (159.47), p. 63 (175.47), p. 71 (181.102), p. 88 (203.120).

[1] Printre documentele pe care I. Ghica i le trimitea se aflau, desigur, și acte referitoare la lucrările comisiilor de revizuire a dispozițiilor reglementare privitoare la relațiile dintre stăpîni și clăcași. Arhiva Ion Ghica păstrează încă două copii: *31 dec. 1849. Proces-verbal al Comisiei din Moldova pentru revizuirea relațiilor dintre proprietari și clăcași* și *Proiect de legiuire pentru regularea drepturilor și a îndatoririlor a proprietarilor de moșii și a țăranilor lucrători de pămînt, așăzați pe acele moșii*. Ambele acte au fost folosite de Bălcescu în *Question économique*. Despre aceste acte spunea următoarele: „Les boyards ont parlé par l'organe de leur comité; ils n'ont rien oublié, rien appris; deux révolutions en moins de trente ans les ont trouvés les mêmes; incapables de se sauver eux et leur patrie par un effort généreux et par la justice, ils sont fatalement entraînés à leur ruine et à une destruction violente, comme les boyards du XVIIe siècle" (N. Bălcescu, *Opere*, II, 1982, p. 101).

[2] „Gazeta de Transilvania" a fost suspendată în 1850, de la 13 februarie pînă la 9 septembrie.

[3] Gazeta lui Zaharia Carcalechi: „Vestitorul românesc".

[4] Winterhalder era în adevăr în țară, dar cu toată străduința sa nu a putut rămîne vreme mai îndelungată. Între timp a fost arestat de două ori și în urmă expulzat, ca supus străin. Întîia oară a fost arestat la Cotroceni, de soldații lui Omer pașa, o dată cu toți ceilalți fruntași ai revoluției; a fost ținut numai 38 de ceasuri și eliberat. A doua oară a fost arestat de oștenii generalului Lüders, în ziua de 24 octombrie 1848, cînd a fost ridicat pur și simplu de pe stradă și ținut arestat, la început la Plumbuita, după aceea la Văcărești, pînă la 28 martie 1849 cînd a fost eliberat (C. D. Aricescu, *Corespondința secretă*, II, p. 103–107). Atît cît o cunoaștem, corespondența sa cu N. Bălcescu este restrînsă. Bogată și rămasă încă inedită este corespondența sa cu C. A. Rosetti. Cel puțin o parte din știrile pe care le comunica acestuia le cunoștea și N. Bălcescu. Pentru a ști în ce măsură exilații erau informați de cel mai bun informator din țară — și prin urmare ce putea ști în această privință și N. Bălcescu, și a putea explica prezența în scrisorile acestuia a unor informații —, unele știri din corespondența lui Winterhalder, la care el se referă, merită să fie semnalate aici. Știrile sale privesc viața capitalei în zilele imediat următoare ocupației turcești, persecuțiile la care s-au dedat trupele de ocupație împotriva revoluționarilor, suferințele lui proprii îndurate în puținele zile libere de care s-a bucurat și chiar viața din închisorile prin care a fost ținut. La Văcărești, deținuții politici au fost clasificați în trei categorii, după importanță. El este în prima categorie și are ca tovarăși, printre alții, pe Popa Șapcă, Sotir Geranu, Scarlat Turnavitu, protopopul Hristea. În lista de deținuți trimisă de Duhamel, procurorului comisiei de anchetă, în dreptul numelui său, la caracterizare, este scris: „tovarăș

al lui Rosetti, librar și editor al ziarului revoluționar, primejdios" (BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, nr. 146/645). La Văcărești, regimul este aspru. Celula în care e închis are „ferestrele cu fere zdravene", „în odaie un păzitor, afară la ușă altul cu pușca plină, la scară alți doi asemenea, împrejuru mănăstirei un cordon...". Au voie să se plimbe pe coridor doar jumătate de ceas pe zi; mîncare li se dă de închisoare și li se poate aduce și de-acasă; își pot vedea miercuri și vineri familiile. Le sînt strict interzise cărți de lectură, cerneală, hîrtie de scris. Reușește totuși să scrie destule scrisori, cumpărînd, rînd pe rînd, paznicii din celulă. Sînt mulți deținuți bolnavi de scorbut. Un timp a fost și el internat la Colțea. În celule li s-au băgat și „aristocrați", antirevoluționari, arestați din greșeală în graba ridicării sau anume ca spioni. Cu unii se ceartă toată ziua, căci aceștia ocărăsc necontenit constituția și revoluția. Închisoarea a întărit pe mulți revoluționari; „s-au făcut mai buni cetățeni, mai hotărîți republicani" (BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, nr. 146/641. Scrisoarea din mănăstirea Văcărești, 18/30 noiembrie 1848, către C. A. Rosetti). Înainte de a fi fost arestat a doua oară, asistă la reîntoarcerea boierilor refugiați; „vă „puteți numi fericiți, scria el exilaților, că nu sînteți siliți a-i vedea în toate zilele ticăloșii! cu ce aer triumfător se plimbă pe uliță..."; doar pentru popor „întristarea și posomorîrea este fizionomia obștească". Mulțimea este de partea revoluționarilor. Nu poate însă nimeni manifesta deschis; circulă o poezie care exprimă clar sentimentul maselor; refrenul ei: „Perit-a pompierii d-o moarte glorioasă / Dar vor muri boierii d-o moarte rușinoasă!" îl cunoaște toată lumea. Încearcă să tipărească un manifest clandestin, redactat de Rosetti, și pe care acesta i l-a dat, pe ascuns, la Cotroceni; treaba merge greu, căci lucrează singur și numai noaptea. Tipografia i s-a pecetluit (Scrisoarea din 21 septembrie/3 octombrie 1848 către C. A. Rosetti). În plus, pe baza cererii unui creditor neachitat din Viena se înființează un sechestru judiciar pe tipografie („Buletin oficial. Țara Românească", 9 decembrie 1848, nr. 68; BCS Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, 146/608. Scrisoarea din 7 octombrie 1848 către C. A. Rosetti). Cu stăruințe, la 1 octombrie 1848, reușește să ridice sigiliul ca să poată lucra, luîndu-și în scris angajamentul că se va supune la regulile cenzurii (BAR, ms. rom., 3 871, f. 12; *Anul 1848*, IV, p. 695). Tipografia merge rău. Ar vrea s-o desfacă, dar i se oferă prea puțin. Cere lui Rosetti indicații (BCS, Achiziții, Așezămînt N. Bălcescu, nr. 146//612, scrisoarea din 9/21 octombrie 1848). Odată cu arestarea sa din 24 octombrie, toate greutățile acestea trec asupra surorii sale (Arh. Stat. Buc., Ministerul Dinlăuntru. Adm., dos. nr. 99/1849). Greutățile care se fac întreprinderii C. A. Rosetti — Winterhalder au scopul vădit de a lovi în emigrație Se știa, desigur, că ea finanțase revoluția și acum ajuta pe C. A. Rosetti și alți exilați. Registrul de casă, din fericire păstrat, nu lasă nici un dubiu. La 13 septembrie 1848, deci a treia zi după intervenția militară turcă, C. Rosenthal ridică 245 lei, și la 16 septembrie se ridică pentru C. A. Rosetti 5 400 lei, firește bani de drum (BAR, ms. rom., A 3 076, Caisse nr. 1, C. A. Rosetti et Winterhalder). La începutul revoluției, în ziua de 12 iunie, întreprinderea se împrumutase de la consulul englez, Colquhoun, cu 10 401 lei și puțin mai înainte, la 13 mai și la 5 iunie, C. A. Rosetti făcuse două vărsăminte, 6 500 lei și resp. 1 800 lei, toate indiscutabil pentru alimentarea cu fonduri a mișcării. Winterhalder este atît de legat de revoluție încît își exprimă sentimentele chiar în registrul de contabilitate. Izbucnirea revoluției a produs, cum era și firesc, o stagnare a afacerilor comerciale. În loc să încaseze pe prima săptămînă cîteva mii de lei, așa cum încasa curent, Winterhalder încasează numai vreo două sute. Nu-l interesează. La 14 iunie notă în registru: 232,10 lei „recette de 6 jours de gloire" (f. 57^v).

După o detenție de cinci luni și patru zile, este eliberat (BAR, Corespondență, $S\frac{12(1)}{DCXXIV}$, scrisoarea din 10 aprilie st.n., 1849 către Ion Ghica). De la Văcărești continua să informeze pe emigrați și să susțină printre deținuți crezul revoluției; „sînt convins că sfințenia cauzei noastre va triumfa ... la urmă", scria Mariei Rosetti, la 19 noiembrie/1 decembrie 1848 (BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, nr. 146/614). Nu dăduse nici o crezare zvonurilor alarmante care pătrundeau în închisoare, cu privire la soarta care i-ar aștepta pe deținuți. Începe să simtă greutățile noii situații de-abia după eliberare. Era sărăcit cu totul. I se acordase patru săptămîni pentru a-și lichida afacerile și apoi urma să fie trecut peste graniță. Vrea să se desfacă cu tot prețul de librărie. „Îmi sîngerează inima gîndindu-mă la sărmanul Rosetti care are nevastă și copil și nu este învățat ca mine a munci pentru pîinea de toate zilele" scria lui I. Ghica la 10 aprilie 1849, cerîndu-i, totodată, achitarea unui cont. În primele zile după eliberare trăiește în panică: „nici un minut nu sînt sigur de vro călcare a poliției"; se simte spionat necontenit de nenumărați spioni care mișunau în capitală; „orice om se sfiește de celălalt", „din zece, unul este spion"; „arestările urmează și acum"; „este oprit cu totul de a vorbi de politică". Afacerile-i merg prost, se teme și de protestarea unei polițe. Cu toate acestea este plin de speranțe; „ziua va veni cînd aurora libertății va însufleți tot globul; va fi zi și lumină și domnia tenebrelor va f trecut pentru totdeauna". Se roagă lui Dumnezeu ca Maria Rosetti să sufere cu resemnare

„nefericirile patriei noastre, ale umanității oprimate" (BAR, Corespondență, S $\frac{4(1)}{LXIII}$, scrisoarea din 17/29 aprilie 1849 către C. A. Rosetti și Maria Rosetti).

Părăsește țara și pleacă în căutarea lui C. A. Rosetti și celorlalți exilați. La 25 mai 1849, întreprinderea îi livra 2 600 lei pentru drum. La 14 iulie 1849 sosise recent la Paris. Se oprise la Constantinopol, unde se întîlnise cu I. Ghica; cu N. Bălcescu nu s-a putut întîlni, acesta era deja plecat în Transilvania. Winterhalder pleacă la rîndul său pe mare; debarcă la Marsilia. Întîlnise prin diverse locuri mulți dintre emigrați, împrăștiați în toată lumea; mai toți fac proastă impresie: „se plîng de lipsa banilor și de trista lor stare personală, dar de țară și de cauza libertății puțin le pasă" (S $\frac{12(2)}{DCXXIV}$, scrisoarea din 14 iulie 1849 către Ion Ghica). C. A. Rosetti plecase la Plymouth și de aceea a doua zi, la 15 iulie, pleacă și el înspre Anglia. Din Plymouth, la 24 iulie, scria din nou lui Ion Ghica. Ar vrea să meargă cu C. A. Rosetti în Ungaria, unde erau N. Bălcescu și C. Bolliac, dar n-are bani. „Aș vrea să lucrez pentru a fi util țării mele, țara mea e Țara Românească", precizează el. Îl amărăsc sfezile dintre emigrații români. Nu mai are totuși altă speranță decît în forțele revoluționare; „de cînd am parcurs Franța revoluționară nu mai am nădejdi decît în noi; nu mai cred că salvarea poate să ne vină din străinătate" (S $\frac{12(3)}{DCXXIV}$, scrisoarea din 24 iulie 1849 către Ion Ghica). O altă scrisoare, la fel din Plymouth la 6/18 august 1849, trimitea tot lui I. Ghica (S $\frac{12(4)}{DCXXIV}$).

De la București, firma C. A. Rosetti — Winterhalder le trimite bani; sume mai mari la 16 august: 4 050 lei; la 13 octombrie: 1 867 lei, 20 bani; la 17 octombrie: 1 836 lei; ultima sumă din acest an, la 31 decembrie: 345 lei, 34 bani. La finele lui 1849 capătă voia de a se reîntoarce în București pentru a-și lichida afacerile (S $\frac{42(1)}{LXIII}$, scrisoarea din 28 decembrie 1850 către Maria C. Rosetti; „Românul", XXX, 1886 decembrie 26). Emigrații de la Brussa îl socotiseră plecat definitiv din țară; la 13/25 iunie 1850 îl aleg, împreună cu Ștefan și Dimitrie Golescu, în comisia provizorie însărcinată cu luarea socotelilor banilor publici, aflați pe la emigrați (Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, ed. O.B., III, p. 221). La un moment dat, îl crezuseră și mort (Al. Cretzianu, *op. cit.*, I, p. 209). Revenit în țară, reia corespondența cu emigrații. La 27 iunie 1850 scria lui N. Bălcescu și acesta îi răspundea la 4 noiembrie același an (vezi mai sus, p. 248). Ni s-a păstrat numai o parte din această corespondență. Reușește să mai țină între timp comerțul din București. În cursul lui 1850 mai trimite, în diferite rînduri, bani lui C. A. Rosetti, o dată lui Rosenthal; ultima dată, la 21 noiembrie, lui C. A. Rosetti, un ordin de plată de 3 650 lei prin bancherul Halfon. La 28 decembrie 1850 scria din București Mariei Rosetti despre necazurile lui; dar nedescurajat „je suis homme du peuple". Scrisese fără teamă pînă atunci de 44 de ori lui C. A Rosetti (S $\frac{42(1)}{XLIII}$, scrisoarea lui Winterhalder din 28 decembrie 1850 către Maria Rosetti). La 27 ianuarie 1851, consulatul general al Austriei la București informa Secretariatul de Stat că pașaportul lui Winterhalder expiră la 27 aprilie 1851 și că acesta a cerut agenției o prelungire pentru a-și putea lichida afacerile comerciale. Consulatul adaugă că de la reîntoarcerea sa, Winterhalder a fost strict supravegheat, că n-a dat nici o urmă de bănuială, n-a pus în vînzare decît cărțile pe care cenzura n-a ezitat să le admită, că a încetat relațiile cu C. A. Rosetti și că după „experiența" din 1848 s-a ținut departe de orice activitate politică. Secretariatul de Stat îi acordă un termen de șase luni, ținînd seamă că agenția garanta că a încetat orice fel de corespondență cu șefii politici și că se ține departe de orice manifestare (BAR, ms. rom. 3 849, f. 115—116ᵛ). Winterhalder continua totuși legăturile cu emigrații. La 4 ianuarie 1851 scria lui N. Bălcescu și acesta la 7 februarie 1851 îi răspundea. La 6 mai același an scria lui C. A. Rosetti, înștiințîndu-l că i-a trimis 562,50 fr. din partea „contelui Nicolae Rosetti", și îi comunica diferite știri cu caracter politic: „afurisit lucru să scrii — cum am zis — cu ștreangu de gît, să fi silit a cumpăni fiecare cuvînt..."; „Ț-aduci aminte de o gravură ce ți-am arătat odată, închipuind un jurnalist ce-și

scria gazeta subt spînzurătoare şi un gendarm se uita peste spatele lui ţiind ştreangu în mînă. Tocmai aşa o păţim şi noi cu corespondenţa noastră" (BCS, Achiziţii, Aşezămîntul N. Bălcescu, nr. 141/1, scrisoarea nr. 17, din 6 mai 1851, către C. A. Rosetti). C. A. Rosetti îi răspundea la 8 iulie 1851; îi confirma primirea sumei de 500 fr. şi îl ruga să intervină pentru ca Rosenthal să obţină autorizarea de a se reîntoarce în ţară (N. Iorga, *Mărturii istorice privitoare la viaţa şi domnia lui Ştirbei vodă*, Buc., 1905, p. 328). La 29 iulie acelaşi an, în scrisoarea nr. 26 adresată tot lui C. A. Rosetti — deci în trei luni opt scrisori — îl înştiinţa că i-a trimis încă 2 690 fr., 58 ct., din care 2 321,43 fr. pentru Brătianu, şi îi anunţa trimiterea apropiată a altor sume (BSC, Achiziţii, Aşezămîntul N. Bălcescu, nr. 141/2, scrisoarea din 29 iulie 1851). În cursul acestui an, banii pe care îi trimitea lui C. A. Rosetti nu mai sînt contabilizaţi în registrele întreprinderii, tocmai pentru a nu procura autorităţilor dovada menţinerii legăturilor sale cu emigraţii. În 1851, registrul de casă înregistrează, în legătură cu C. A. Rosetti, numai vînzarea unui colier pentru Maria Rosetti: 567 lei, şi nişte sume de bani — în trei rînduri — vărsate de către dna Duchâteau în contul lui C. A. Rosetti, din care una la 9 octombrie de 26 865 lei. La 25 noiembrie 1851, Consulatul general al Austriei aducea la cunoştinţa Secretariatului de Stat că a pus în vedere lui Winterhalder ca în termen de două luni, începînd de la 19 curent, trebuie să părăsească ţara şi că nici o prelungire nu i se mai poate acorda. Totuşi, Winterhalder obţine o nouă prelungire direct de la Ştirbei. Mulţumindu-i se angaja, pe cuvînt de onoare, că nu se va amesteca în politică şi că nu se va ocupa decît de afacerile lui comerciale (BAR, ms. rom., 3 849, f. 127). În sfîrşit, este expulzat. I s-a spus că pentru un timp scurt, 14 zile. A fost, fireşte, înşelat. La Sibiu, unde aştepta ridicarea interdicţiei de a intra în ţară, păstra strînse legături cu revoluţionarii români transilvăneni $\left(\text{BAR, Corespondenţă, S}\ \frac{4}{\text{CCII}}\right)$. Zoe C. Golescu scria, la 23 aprilie 1852, lui Ştefan Golescu că expulzarea lui Winterhalder a provocat grijă şi indignare (*Boierii Goleşti*, III, p. 323—324).

La 23 februarie se făcuse lichidarea afacerii comerciale. Cota sa parte fusese de 12 000 lei: la 26 februarie, registrul de casă înregistra 1 625 lei cheltuieli de drum pentru Winterhalder; la 7 aprilie, o scrisoare de schimb pentru C. A. Rosetti: 2 800 lei; la 18 şi 22 aprilie cîte 675 lei trimişi lui Winterhalder; la 30 aprilie 1 228 lei pentru gospodăria d. Winterhalder; la 16 mai, 292 lei pentru cheltuielile de drum ale d-nei Winterhalder şi la 11 iulie o ultimă sumă, pentru Grant, pentru C. A. Rosetti de 6 500 lei (BAR, ms. rom., A 3 076). Librăria a rămas un timp să fie condusă de soţia sa. La 26 mai 1852, Winterhalder este la Viena. Înştiinţa pe C. A. Rosetti că a trebuit să plece în grabă din Bucureşti: „nu-mi pare rău de pierderea existenţei mele, dar numai că văz ruinarea ta şi aceasta este singurul chin care mă mîhneşte". Îi comunica pasivul şi activul întreprinderii: 147.881 lei pasiv, 173 055,10 activ. La activ: 35 000 volume, 25 500 lei pentru cabinetul de lectură, 45 900 lei librăria, 9 765,30 lei art. de fond, 58 678,16 asortiment, 12 734,32 lei în casă. În cursul aceluiaşi an, tipografia trece în proprietatea lui Fr. Ohm, iar librăria este preluată de Grant (*C. A. Rosetti ca tipograf*, Buc., 1902). Librăria introdusese în ţară numeroase cărţi interzise: astfel: *Doctrine de Saint-Simon. Exposition* (2 vol.), celebra operă a saint-simoniştilor, conţinînd conferinţe ţinute între 1828 şi 1830: Enfantin, *Colonisation de l'Algérie*; Saint-Simon, diferite opere; Ch. Fourier, *Opere*, ediţia în 6 volume: adusese şi opera lui Louis Blanc, *Histoire de dix ans* (BCS, Achiziţii. Aşezămîntul N. Bălcescu, extras de cont C. A. Rosetti; BAR, Corespondenţă, S $\frac{12(1)}{\text{DCXXIV}}$, scrisoarea lui Winterhalder din 10 aprilie 1849 către Ion Ghica).

În emigraţie, Winterhalder caută o ocupaţie. Mai nădăjduia totuşi că se va putea reîntoarce în ţară şi recurge la diferite demersuri. Se adresează guvernatorului austriac din Sibiu, unde s-a aflat un moment, solicitînd o intervenţie în favoarea sa, dar este refuzat. Se adresează şi lui Ştirbei cu un protest în contra expulzării şi cere chiar o anchetă asupra comportării sale politice. Ştirbei respinge cererea şi comunică lui Manu că a autorizat lui Winterhalder reîntoarcerea o singură dată şi numai pentru lichidarea afacerii, nu pentru a rămîne în ţară (BAR, Corespondenţă, S $\frac{4(2)}{\text{LXIII}}$, scrisoarea lui Winterhalder către C.A. Rosetti, Viena, 26 mai 1852).

În tot timpul emigraţiei continuă să cultive credinţa în revoluţie. Gîndea şi el ca şi prietenul său Rosenthal, care, la 23 aprilie 1851, scria lui C.A. Rosetti: „revoluţia va veni şi România va renaşte. Înainte deci..." (BCS, Achiziţii. Aşezămîntul N. Bălcescu, nr. 117/9, Corespondenţă C. Rosenthal — C.A. Rosetti). La Viena, oraşul său natal, chiar cunoscuţii îl evită. Trebuia să plece. Se stabileşte la Paris, unde ocupă un modest post în librăria lui A. Frank. Aici, devotat vechilor prieteni, aşteaptă evoluţia evenimentelor şi reîntoarcerea în ţară (*Documente*

privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească, p. 459 și urm.; G. Zane, *E. Winterhalder. Schiță biografică*, în „Studii de istorie a gîndirii economice", Buc., 1971, nr. XV, p. 1–42).

[5] Despre articolele lui Eliade, în „La Semaine", G. Oprescu, *L'activité de journaliste d'Eliade Rădulescu*, p. 70 și urm.

133

(p. 215)

BAR, ms. rom. 82, f. 125^v; autograf; nesemnat; pe v. f. 125 a ms.: *Reforma soțială la români.*

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 227.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 290; 1964, p. 290.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 71 (181.102), p. 88 (203.121).

134

(p. 216)

BAR, ms. rom. 82, f. 143^v; autograf; nesemnat; pe v. f. 143 a ms.: *Reforma soțială la români.*

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Opere*, II^1 p. 227.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 290; 1964, p. 290.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 71 (181.103), p. 88 (203. 122).

Din martie 1850 se mai menționează scrisorile:

Către Palmerston — Paris, martie 1850
(vezi mai sus, p. 216).

Către lordul Dudley Stuart — Paris, martie 1850
(vezi mai sus, p. 216).

135

(p. 216–217)

BAR, ms. rom. 131, f. 152^r–153^v; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 497–499; ed. O.B., II, p. 232–234; ed. P.V.H., p. 175–177.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 228–229.
N. Bălcescu, *Válogatott írásai*, p. 214–215; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 216, r 1–12 *lipsește* Paris ... ideile lui // p. 217, r 16–26 *lipsește* Eu pun ... broșure //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 291–292; 1964, p. 291–292.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.48), p. 55 (159.48), p. 63 (175.48), p. 72 (181.104), p. 76 (188.16), p. 88 (203.123).

[1] Textul memoriului pe care Ghica îl trimite lui Kossuth ar putea fi însăşi scrisoarea deja publicată (N. Georgescu-Tistu, *Ion Ghica scriitorul, cu prilejul unor texte inedite.* Buc., 1935, p. 127—128). Dacă este aşa atunci e vorba mai mult despre un apel la o înţelegere, decît de propuneri politice precise. Vederile sale în această chestiune I. Ghica le-a expus, în primul rînd, în unele din scrisorile pe care i le-a scris lui N. Bălcescu în această epocă(vezi mai jos p.460—461).

136

(p. 217—218)

BAR. ms. rom. 131, f. 154^{r-v}, 156^{v}; autograf.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 500—501; ed. O.B., II, p. 234—235; ed. P.V.H., p. 177—178.

N. Bălcescu, *Opere*, II^{1}, p. 229—230.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 293; 1964, p. 293.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.49), p. 55 (159.49), p. 63 (175.49), p. 72 (181.105), p. 88 (203.124).

137

(p. 218—219)

BAR, ms. rom. 131, f. 157^{r}—158^{v}; autograf.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 501—503; ed. O.B., II, p. 235—237; ed. P.V.H., p. 178—180.

N. Bălcescu, *Opere*, II^{1}, p. 230—231.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 294—295; 1964, p. 294—295.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.50), p. 55 (159.50), p. 63(175.50), p. 72 (181.106), p. 88 (203.125).

[1] „Albii", reprezentanţii politici ai burgheziei, constituiţi în Partidul „ordinii"; „roşii", reprezentanţii micii burghezii, cunoscuţi şi sub denumirea de „montagnarzi". „Burgravi şi Margravi" sînt denumiţi în mod ironic, pentru a se sublinia tendinţele feudale ale monarhiştilor, acei membri ai parlamentului care fac parte din biroul partidului „ordinii" în Adunarea legislativă. În 1852 urmau să aibă loc noi alegeri parlamentare. În vederea acestora atît partidul „ordinii", cît şi „montagnarzii" cu mica burghezie începuseră deja să se pregătească, la data cînd N. Bălcescu consemna observaţiile la care ne referim.

[2] Critica pe care N. Bălcescu o face articolului lui Noguèz şi articolului lui I. Ionescu este un nou prilej de a afirma propria sa poziţie în chestiunea relaţiilor dintre proprietarii mari şi clăcaşi, precum şi de a formula din nou opoziţia sa categorică faţă de oricare altă soluţie a chestiunii ţărăneşti, decît aceea pe care o înscrisese în art. 13 al Proiectului de Constituţie de la 1848. Din păcate, în ţară lipsesc colecţiile zarului „Journal de Constantinople" — căci pare-se că este vorba despre articole publicate sau destinate a fi publicate în acest ziar — pentru a putea controla datele respective. Cu toate acestea avem în Arhiva Ion Ghica, un material şi anume corectura tipografică a unui articol de mari dimensiuni scris în limba franceză şi nesemnat, referitor la problema ţărănească în Principatele române, pe verso căreia există două menţiuni autografe I. Ghica, graţie cărora credem că putem identifica articolul lui Noguèz la care se referă N. Bălcescu. Prima menţiune constă din inserţia: *Article de Noguèz non publié*, nr. 14, stabilindu-se astfel identitatea autorului, fără nici o putinţă de îndoială, şi, în acelaşi timp, lăsîndu-ne impresia că articolul nici n-a fost publicat, afară de cazul cînd inserţia lui I. Ghica, *non publié*, nu vrea să spună altceva decît că articolul era încă nepublicat la data cînd făcea el această menţiune. În tot cazul, în *Bibliografoia* lui Michoff, acest articol nu apare menţionat. O a doua menţiune, aflată tot pe verso corecturii, şi pe care o considerăm tot un autograf I. Ghica conţine inserţia: *à renvoyer quand on l'aura lu.* Înclinăm a crede că I. Ghica a trimis la Paris

lui N. Bălcescu tocmai această corectură pentru a lua cunoștință de articolul lui Noguèz, și trimițîndu-i-o i-a atras atenția că după ce îl va fi citit să i-l restituie, ceea ce N. Bălcescu a și făcut, căci numai așa credem că se poate explica prezența acestui document în Arhiva Ion Ghica; „nr. 14" din prima inserție este numărul curent dintr-un dosar special al lui Ion Ghica și nu are nici o legătură cu fondul sau soarta acestui articol.

Lucrarea lui Noguèz care aduce, sau era menită să aducă, înaintea oficialității otomane și a cercurilor diplomatice de la Poartă chestiunea țărănească din Principate este desigur inspirată în tendințele ei generale de către emigrații români din Turcia. Ea cuprinde trei părți: prima o declarație de principii asupra însemnătății proprietății funciare private de tip capitalist; a doua o expunere asupra situației din Principate privind relațiile dintre stăpîni și clăcași, și a treia o formulă proprie autorului pentru rezolvarea acestei probleme.

În prima parte, Noguèz se complace în a se prosterna înaintea marii proprietăți funciare private și proclamă interesul suprem de stat în a păstra această instituție. În a doua, care este și cea mai dezvoltată, se ocupă de situația raporturilor dintre stăpîni și clăcași, Este în afară de orice îndoială că datele pe care se bazează — cele mai multe inedite — i-au fost furnizate fie de I. Ionescu, fie de I. Ghica, ori de amîndoi. De altminteri, multe din aceste date le vom reîntîlni în diferitele memorii alcătuite de I. Ghica, în cursul acestei perioade. Dar analiza pe care Noguèz o întreprinde cu ajutorul acestor date este superficială și falsă; el nu relevă relația de exploatare existentă și, cu drept cuvînt, N. Bălcescu consideră studiul lui Noguèz incomplet. În ceea ce privește soluția, formula propusă de Noguèz este consecința firească a premiselor sale; din moment ce el proclamă interesul pretins superior al intangibilității marii proprietăți funciare, nu se putea asocia la ideea exproprierii și a împroprietăririi. El se declară partizanul eliberării pur și simplu a clăcașilor, deci în fond al exproprierii țărănimii de drepturile ei străvechi; „trebuie — spune dînsul — pentru avantajul comun ca munca agricolă să fie liberă ca și proprietatea". Noguèz preconizează deci ceea ce de mult reclamau boierii „falși liberali" din Principate. În sprijinul tezei sale invoacă, printre alte argumente, situația din Franța, dar omite să amintească de revoluția burgheză din Franța, care a transformat radical structura agrară a țării și a făcut un atît de mare număr de mici proprietari funciari. În locul clăcii feudale sau a învoielii de muncă de tip capitalist, prima dispărînd prin emancipare, a doua imposibilă de fapt, și chiar dacă ar fi fost încercată n-ar fi fost în avantajul marii proprietăți, Noguèz propune meteiajul ca formulă tranzitorie pentru epoca de trecere de la feudalism la capitalism, adică renașterea clăcii și a dijmei, în condițiile proprietății funciare de tip capitalist, a unei țărănimi complet lipsite de pămînt și a unei forțe de muncă pretins libere. De aceea, N. Bălcescu spune că soluția lui Noguèz este „proastă" și comunică lui I. Ghica, care, se pare, îi trimisese articolul pentru documentare, că nu-i poate sluji la nimic, adăugînd „vei vedea în articolul meu greșalele". În fapt, nu este vorba despre un articol al lui N. Bălcescu, rămas necunoscut, ci despre *Question économique*, lucrare aflată în acel moment în curs de tipărire și în cuprinsul căreia N. Bălcescu combate cu o remarcabilă vigoare toate formulele care erau opuse soluției din art. 13, în interpretarea pe care i-o dădea el și elementele radicale din revoluția munteană, adică emanciparea clăcașilor, exproprierea și împroprietărirea. Ziarul lui Noguèz, publicație semioficioasă, profesa firește o doctrină corespunzătoare intereselor Turciei feudale; directorul său trata problema țărănească din Principate de pe pozițiile intereselor comune ale marilor latifundiari turci cu marii proprietari din țările române. N. Bălcescu dimpotrivă se situa pe poziția intereselor țărănimii clăcașe și susținea unica soluție — practic posibilă — emanciparea simultană cu exproprierea și împroprietărirea cu despăgubire.

În ceea ce privește articolul lui I. Ionescu la care se referă N. Bălcescu în același pasaj — articol pe care-l consideră „mult greșit" — informațiile de care dispunem astăzi sînt destul de sumare. Ar putea fi vorba despre un articol publicat în „Journal de Constantinople", ziar în care știm că agronomul și economistul moldovean a publicat o serie de articole, dar ar putea fi vorba și de acea publicație rămasă inedită, la care N. Bălcescu se referă în *Question économique* (N. Bălcescu, *Opere*, II, 1982, p. 90). Înclinăm spre ultima opinie, întrucît N. Bălcescu combate formula de finanțare — sprijinită pe capitalul străin — propusă de I. Ionescu așa cum de altminteri anunța pe I. Ghica că o va face, în scrisoarea sa. În acest caz, nici această lucrare nu s-a tipărit. „Articolul" ar fi de fapt un capitol — al șaselea — din scrierea compusă de I. Ionescu, în iarna lui 1848—1849, în Ardeal și intitulată *Romănul moșnean în țeara lui,* dar pe care, după cum singur ne informează, nu a putut-o tipări la Blaj din cauza ungurilor și ducîndu-se la Constantinopol n-a putut s-o tipărească nici acolo din pricina atmosferei de la Poartă, ostilă programului de reforme sociale revoluționare (*Îmbunătățirea stărei țeranilor*, în „Foaie de agricultură practică", 1859, nr. 9, septembrie, p. 138—140).

Lucrarea cuprindea șase părți după spusele lui I. Ionescu însuși: 1) „proclamația [proiectul de constituție de la 1848]; 2) toate actele Guvernului provizoriu și a Locotenenței publicate în „Monitor" pentru proprietate; 3) seanțele Comisiei deputaților țărani și boieri ... și seanțele netipărite rămase la Winterhalder; 4) toate articolele mele din „Pruncul"

și „Poporul suveran"; 5) dare de seamă cu proiectul ce am propus pentru a deslega problemul proprietății; 6) o tratație desvăluind principiile din proiect, tratație pe care am și gătit-o în 15 coale" (C. D. Aricescu, *Corespondința secretă*, I, p. 49). Este foarte probabil că N. Bălcescu a avut această ultimă parte, într-una din cele 10 copii pe care le-a făcut I. Ionescu. Dimensiunile ei — 15 coli — exclud ipoteza că ar fi putut fi tipărită ca un articol în „Journal de Constantinople", afară de cazul cînd I. Ionescu ar fi dat un extras. Deși nu se cunoaște cuprinsul acestui studiu, totuși ideile lui I. Ionescu cu privire la chestiunea agrară din epoca luptelor pentru reformă ne sînt destul de cunoscute. Ele reprezintă multe dintre ideile lor comune și le menționăm ca un material interesant pentru poziția lui N. Bălcescu însuși: *Cauza revoluției*, în „Poporul suveran", 1848, nr. 15, august 2; *Proprietatea este baza soțietății*, în „Pruncul român", 1848, nr. 23, august 5; *Proprietatea muncii și a pămîntului e sfîntă*, în „Poporul suveran", 1848, nr. 16, august 16; nr. 17, august 9; *Soțialiștii*, în „Pruncul român", 1848, nr. 24, august 7; *Munca și proprietatea*, nr. 25, august 10 (nesemnat) [*Dreptatea, valoarea, munca și proprietatea*]; nr. 29, august 19; *Soțietatea de azi în comparație cu cea veche sau resbelu și pacea*, nr. 35, septembrie 2 (nesemnat); *Emancipația clăcașilor*, nr. 36, septembrie 4, nr. 38, septembrie 9; *Compte rendu (Sama) de lucrarea Comisiei deputaților săteni și proprietari*, în „Poporul suveran", 1848, nr. 25, septembrie 7; [*Intervenții, propuneri și declarații în Comisia proprietății din 1848*], în C. D. Aricescu, *Chestiunea proprietății desbătută de proprietari și plugari la 1848*, Buc., 1862, prima editare completă; *De l'organisation de la culture dans les Principautés*, în „L'Etoile du Danube", I, 1857, nr. 15, februarie 9 (nesemnat) reprodus după „La Presse d'Orient", ziar din Constantinopol; *Îmbunătățirea stărei țeranilor*, în „Foaie de agricultură practică", II, 1859, nr. 1, ianuarie; nr. 2, februarie; nr. 3, martie; nr. 4, aprilie; nr. 5, mai; nr. 6, iunie; nr. 7, iulie; nr. 8, august; nr. 9, septembrie; nr. 11, noiembrie; *D. Cornea și broșura sa*, II, 1859, nr. 11, noiembrie (nesemnat) și în „Tribuna română", 1860, nr. 69, februarie 25, cu unele ușoare modificări față de textul prim; ziarul „Dîmbovița" reproduce în nr. 13 și 14 din 1859 textele privind sistemele de despăgubire propuse în epoca 1848 de I. Ionescu și N. Bălcescu, așa cum le redase primul în foaia sa.

Alte articole ale lui I. Ionescu, din anii 1860—1862, cînd el își popularizează în condițiile de după Unire ideile susținute la 1848 și prin intermediul cărora putem cunoaște mai bine poziția lui I. Ionescu, inclusiv a lui N. Bălcescu: *Chestiunea țăranilor*, în „Tribuna română", I, 1860, nr. 82, aprilie 14 (nesemnat); *Questiunea țăranilor*, în „Independința", III, 1860, nr. 6, noiembrie 8; nr. 7, noiembrie 10; nr. 9, noiembrie 15; nr. 12, noiembrie 24; *Questiunea țeranilor*, în „Reforma", III, 1861, ianuarie 22; *Ce s-a făcut pînă acum*, în „Țeranul român", I, 1861, nr. 2, noiembrie 19 (nesemnat); *Proiectul de lege rurală*, nr. 4, decembrie 3 (nesemnat); *Spiritul proiectului de lege rurală*, nr. 4, decembrie 3 (nesemnat); *Împroprietărirea țeranilor pe domeniele statului*, nr. 7, decembrie 24 (nesemnat); *O esplicare cu Jurnalul Unirea*, nr. 8, decembrie 31 (nesemnat); *Întocmirea teritorială a satelor*, 1862, nr. 9, ianuarie 7; *Procedura Comisiei Centrale*, nr. 10, ianuarie 14 (nesemnat); *Combaterea proiectului de lege rurală de D. Arghiropolu*, nr. 11, ianuarie 21 (nesemnat); *O vorbă domnului A. Arsachi*, nr. 14, februarie 11 (nesemnat); *A început a se agita cuestiunea*, nr. 17, martie 4 (nesemnat); *Ce a fost bun s-a lepădat*, nr. 18, martie 11 (nesemnat); *Opiniunea d. Mălinescu emisă la Comisiunea Centrală*, nr. 19, martie 18 (nesemnat); *Unde se află legea rurală*, nr. 26 (nesemnat).

Raportarea la aceste izvoare confirmă pe de-a-ntregul consecvența lui I. Ionescu în privința chestiunii țărănești. Dacă se constată totuși unele idei noi, acestea privesc numai aspectele tehnice ale problemei. Printre acestea și atitudinea sa în problema finanțării reformei. În nici unul dintre izvoarele citate mai sus I. Ionescu nu reia ideea finanțării reformei printr-un împrumut făcut în străinătate. Credem că am putea atribui abandonarea opiniei sale de la 1848 și influenței pe care a avut-o asupra sa proiectul lui N. Bălcescu, bazat pe ideea finanțării cu mijloace interne, precum și argumentele pe care acesta le-a adus împotriva unei finanțări cu mijloace străine. Critica pe care N. Bălcescu a făcut-o opiniilor lui I. Ionescu atît în corespondență și de care el a avut desigur cunoștință, cît și în public, în pasajul citat din *Question économique*, nu a atins strînsa lor prietenie și nu a micșorat cu nimic admirația economistului moldovean pentru marele său prieten (cf. G. Zane, *Texte din literatura economică în România. Secolul XIX*, vol. I, Buc., 1960).

138

(p. 219—220)

BAR, ms. rom. 131, f. 159ʳ—160ᵛ; autograf.

Ediţii

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 503–506; ed. O.B., II, p. 237–239; ed. P.V.H., p. 181–183.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 231–233.
N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 357–358; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 219, r 2–8 *lipseşte* Prin ... asta // p. 220, r 10–17 *lipseşte* Noutăţile ... scrisori // 20–21 *lipseşte* Îţi ... acolo //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 296–297; 1964, p. 296–297.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 48 (149.51), p. 55 (159.51), p. 63 (175.51), p. 72 (181.107), p. 80 (194.27), p. 88 (203.126).

139

(p. 220–221)

BAR, ms. rom. 131, f. 163r–164r; autograf.

Ediţii

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 506–507; ed. O.B., II, p. 239–240; P.V.H., p. 183–185.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 233–234.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 298; 1964, p. 298.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.52), p. 55 (159.52), p. 63 (175.52), p. 72 (181.108), p. 88 (203.127).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 351–352.

[1] Reforma legii electorale consta din desfiinţarea votului universal. Proiectul de lege fusese prezentat Camerei la 8 mai 1850. La 30 mai este votat. Despre atitudinea opoziţiei reprezentată prin *La Montagne*: K. Marx, *Luptele de clasă în Franţa (1848–1850)*, ed. II, Buc., 1957, p. 127 şi urm.

[2] Cartea este *Question économique des Principautés danubiennes*, Paris, 1850.

140

(p. 221–222)

BAR, ms. rom. 131, f. 161r–162v; autograf.

Ediţii

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 507–509; ed. O.B., II, p. 240–242; ed. P.V.H., p. 185–187.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 234–235.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 299–300; 1964, p. 299–300.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.53), p. 55 (159.53), p. 63 (175.53), p. 72 (181.109), p. 88 (203.128).

[1] Muntenii, „montagnarzii", sînt reprezentanţii democraţilor mic-burghezi în Adunarea constituantă şi în Adunarea legislativă, la 1848. Denumirea este luată de la marea revoluţie franceză; „La Montagne" reprezenta atunci grupul de convenţionali care ocupau în Convenţiune băncile cele mai de sus. Noii „montagnarzi", adoptînd această denumire, voiau să lase impresia că ar fi continuatorii marilor revoluţionari din epoca Convenţiei; în fapt „La Montagne" de la 1848 este o parodie mic-burgheză; vezi nota de la nr. 137.

[2] Aceste greşeli lipsesc la unele exemplare. Este probabil că au fost corectate, la colile încă netrase, în momentul cînd le semnala.

141

(p. 222–223)

BAR, ms. rom. 131, f. 146^r–148^v; autograf.

Ediţii

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 510–512; ed. O.B., II, p. 242–244; ed. P.V.H., p. 187–189.
N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 235–237.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 301–302; 1964, p. 301–302.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.54), p. 55 (159.54), p. 63 (175.54), p. 72 (108.110), p. 88 (203.129).

[1] Scrisoarea pe care C. Dudescu o adresa lui Al. Villara, publicată în nr. 26 din „Poporul suveran".

142

(p. 223)

BAR, ms. rom. 82, f. 462^r; concept autograf.

Ediţii

N. Bălcescu, *Corespondenţă inedită*, p. 32.
N. Bălcescu, *Opere*, II [1], p. 237.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 303; 1964, p. 303.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 67 (179.19), p. 72 (181.111), p. 88 (203.130).

[1] Lipseşte orice indicaţie despre persoana căreia îi este adresată această scrisoare. Se poate admite, totuşi, cu destulă siguranţă, că este destinată lordului Dudley Stuart.

Cu ocazia vizitei sale la Londra, Bălcescu cunoscuse personal pe influentul om politic englez, prieten şi colaborator al lui Palmerston. Datorită acestuia avusese o întrevedere cu ministrul britanic şi putuse să-l informeze despre situaţia românilor. Atunci cînd trimite lui Palmerston memoriul lui A.G. Golescu, N. Bălcescu spune că a apelat tot la bunăvoinţa lordului Stuart, căruia i-a scris, remiţîndu-i şi două exemplare din memoriu, cu rugămintea să dea unul ministrului său (Scrisoarea din 6 aprilie 1850, vezi mai sus). Este foarte probabil că şi de această dată a apelat tot la serviciile acestuia, pentru a face să parvină lui Palmerston un exempler din *Question économique*.

143

(p. 224)

BAR, ms. rom. 131, f. 69^r–70^v; autograf.

Ediţii

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 513–514; ed. O.B., II, p. 245–246; ed P.V.H., p. 190–191
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 238–239.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 304–305; 1964, p. 304–305.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.55), p. 55 (159.55), p. 64 (175.55), p. 72 (181.112), p. 88 (203.131).

[1] Unele *Buletine* redactate de Ion Ghica, BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, Acte V, f. 290–321; buletine din: 12 şi 24 aprilie; 5, 15, 25 mai, 5 iunie 1850; în buletinul din 5 mai 1850 despre vederile conducătorilor maghiari asupra confederaţiei.

144

(p. 224—226)

BCS, Achiziţii, Aşezămîntul N. Bălcescu, nr. 146/606; fotocopie după ms. autograf; ms. original nu se află în Arhiva BCS. Fotocopia defectă; lipsă cîte un rînd de jos la fiecare clişeu. Însemnătatea şi conţinutul acestei scrisori ne-a impus s-o dăm în text, chiar în aceste condiţii.

Ediţii

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 306—308; 1964, p. 306—308.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 88 (203.132).

145

(p. 226—227)

BAR, ms. rom. 131, f. 145^r; autograf; nesemnat.

Ediţi

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 514—515; ed. O.B., II, p. 246; ed. P.V.H., p. 191—192.
N. Bălcescu, *Opere*, *II*, p. 239.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 309; 1964, p. 309.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.56), p. 55 (159.56), p. 63 (175.56), p. 72 (181.113), p. 88 (203.133).

146

(p. 227—233)

BAR, ms. rom. 131, f. 307^r—316^r; autograf; concept; pe f. 307 adăugat de I. Ghica: *1850. Lettre de N. Bălcescu au comte Zamoisky*, nr. 88; autograful original la Muzeum Narodowa din Cracovia, Secţia Biblioteca Czartoryski, dos. 5 429/IV/1850, f. 831—835; o copie f. 783—797; fotocopie; textul autografului original conţine unele modificări faţă de al conceptului.

Ediţii

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 515—532; ed. O.B., II, p. 247—261.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 165—174.
N. Bălcescu, *Válogatott irásai*, p. 215—224; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 228, r 50—51 *lipseşte* la Bucovine ... pourquoi // p. 229, r 39—42 *lipseşte* A ce sujet ...Ruthènes // p. 232, r 14—33 *lipseşte* La géographie ... entrevoir // p. 232, r 47—p. 233, r 4 *lipseşte* En vous ... roumaine //).
N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 358—365; trad. în l. maghiară; reproducere parţială (p. 228, r 43—51 *lipseşte* Certes ... pourquoi // p. 229, r. 39—42 *lipseşte* A ce sujet ... ruthènes // p. 230, r 11—32 *lipseşte* Mais... Autriche // p. 230, r 35—47 *lipseşte* Des... affranchissement // p. 231, r 18—27 *lipseşte* Le gouvernmenet ... siècles // p. 231, r 34—p. 232, r 33 *lipseşte* Penser ... entrevoir //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 310—317; 1964, p. 310 —317.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu, Biobibliografie*, p. 49 (149.57), p. 64 (175.57), p. 73 (181.163), p. 76 (188.17), p. 80 (194.28), p. 88 (203.134).

147

(p. 233—234)

BAR, ms. rom. 131, f. 71^r—72^v; autograf; nesemnat.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 532—534; ed. O.B., II, p. 261—263; ed. P.V.H., p. 192—194.

Constantin I. Bondescu și D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 789—790.

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 239—240.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 318—319; 1964, p. 318—319.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.58), p. 55 (159.58), p. 64 (175.58), p. 72 (181.114), p. 88 (203.135).

[1] A. C. Golescu, din partea emigraților de la Brussa, la 13/25 iunie 1850, aduce la cunoștință emigrației de la Paris, hotărîrea celor dintîi de a aproba numirea lui N. Bălcescu, Șt. Golescu și D. Brătianu în Comitetul pentru organizarea emigrației române (BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, mapa VII).

148

(p. 234)

BAR, ms. rom. 131, f. 73ʳ—74ᵛ; autograf; nesemnat.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 535—536; ed. O.B., II, p. 263—264; ed. P.V.H. p. 194—196.

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 241—242.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 319—320; 1964, p. 319—320.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.59), p. 55 (159.59), p. 60 (171.6), p. 63 (175.59), p. 72 (181.115), p. 88 (203.136).

[1] M. Marghiloman a sosit în București la 22 iulie st. v. 1850; pus sub supraveghere de către autorități, este expulzat la 2 septembrie a.a. (Arh. Stat. Buc., Adm., Ministerului Dinlăuntru, 140/1850, f. 256, 261).

149

(p. 235)

BAR, ms. rom. 131, f. 62ʳ—63ᵛ; autograf; nesemnat.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 536—538; ed. O.B., II, p. 264—266; ed. P.V.H., p. 196—198.

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 242—243.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 321—322; 1964, p. 321—322.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.60), p. 55 (159.60), p. 64 (175.60), p. 72 (181.116), p. 88 (203.137).

[1] I. Ghica îi spunea despre această cerere: „Dacă voești să ai un ciflic este foarte lesne, sînt foarte multe locuri de ocupat, dar o să-ți trebuească bani pentru esploatat; mai bine să ei o acție în întreprinderea fermii modele" (BAR, ms. rom. 802, f. 27).

[2] H. Desprez, *Les peuples de l'Autriche et de la Turquie. Histoire contemporaine des Illyriens, des Magyars, des Roumains et des Polonais*, Paris, 1850, 2 vol.

[3] Despre opiniile lui I. Ghica vezi scrisoarea sa către C. A. Rosetti, cu data 14 iulie 1850 (BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, nr. 143/1).

150

(p. 236)

Colecția G. D. Florescu, strănepot de frate al Alexandrinei Florescu; autograf.

Ediții

Cornelia Bodea și Paul Cernovodeanu, *Materiale noi pentru biografia lui Nicolae Bălcescu*, în „Studii", XV, 1962, nr. 2, p. 386—387.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1964, p. 595—596; rezumat.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 83 (202.5).

[1] Madame Jobin ținea în Calea Victoriei (Casa Crețulescu) magazin cu articole de mănuși, cravate, mode și parfumerie (cf. V. Bilciurescu, *Bucureștii și bucureștenii de ieri și de azi*. Buc., 1955, p. 211).

[2] Anica G. Florescu, mama Luxiței.

[3] Frosa G. Florescu, sora Luxiței.

[4] Costache Florescu, fratele Luxiței.

[5] E vorba de Costache și Dumitru Florescu și de pribegia lor după 1848.

[6] Cel mai tînăr dintre frații Florești.

151

(p. 237)

BAR, ms. rom. 131, f. 60^{r}—61^{v}; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 539—541; ed. O.B. II, p. 266—268; ed. P.V.H., p. 198—200.

N. Bălcescu, *Opere*, II^{1}, p. 243—244.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 323—324; 1964, p. 323—324.

Horia Nestorescu-Bălcești. *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.61), p. 55 (159. 61), p. 64 (175.61), p. 72 (181.117), p. 88 (203.138).

[1] Proiectele nu sînt nici ms. autografe ale lui N. Bălcescu și nici lucrări personale ale sale. Nu există nici o informație documentară cît de vagă din care să rezulte că Bălcescu însuși le-ar fi redactat sau ar fi colaborat, în vreo formă oarecare, la redactarea lor. Aceste proiecte fac parte din lucrările redactate la Constantinopol fie de I. Ghica, fie de unii dintre colaboratorii acestuia și au fost trimise la Paris lui N. Bălcescu, ca multe alte hîrtii pentru informare. Cf. și ms. cu data 1850: *Proiect pentru reorganizația dorobanților județeni* (BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, mapa IV).

152

(p. 238)

BAR, ms. rom. 131, f. 64^{r}—65^{v}; autograf; nesemnat.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 541—542; ed. O.B., II, p. 268—269; ed. P.V.H., p. 200—202.

N. Bălcescu, *Opere*, II^{1}, p. 245.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 325; 1964, p. 325.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.62), p. 55 (159.62), p. (175.62), p. 72 (181.118), p. 88 (203.139).

[1] Probabil articolul din 11 august 1850 (G. Oprescu, *L'activité de journaliste d'Eliade Rădulescu*. p. 72).

153

(p. 238—239)

BAR, ms. rom. 1 004, f. 294^{r-v}; autograf.

E d i ț i i i

N. Bănescu, *Cîteva scrisori de ale revoluționarilor munteni (1850)*, în: „Neamul românesc literar", II, 1910, nr. 48, noiembrie 28, p. 761.
N. Bălcescu, *Corespondență inedită*, p. 32—33.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 246.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 326; 1964, p. 326.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 53 (158), 67 (179.20), p. 72 (181.119), p. 88 (203.140).

[1] I.C. Brătianu trimitea lui G. Bariț scrisoarea lui N. Bălcescu, însoțind-o cu următoarea scrisoare personală:

Sibii, 24 octombrie 850
În casele doctorului Friebel

Domnul meu,

Iau îndrăzneala de a-ți alătura aceste două scrisori ale lui N. Bălcescu ce mi-a adresat de la Paris. Precum eu nu poci veni acolo, vei avea bunătate să-i trimiți la Paris hîrtiile ce cere. Adresa Bălcescului este Chez Malinesco, Place Sorbonne, nr. 3. Le vei trimite prin diligență. De face trebuință de ceva bani nu ai decît a-mi scrie și ți-i voi trimite.

Profit, domnul meu, de această ocazie ca să-ți mărturisesc înalta considerație și estimă ce am pentru talentu și sentimentele d-tale și de a mă însemna al d-tale plecată slugă,

I. C. Brătianu

(BAR, ms. rom. 1 004, f. 292^v; N. Bănescu, *op. cit.*, p. 762).
Pe a doua filă (f. 293^v) a acestei scrisori următoarea însemnare a lui G. Bariț:

Sibiiu, 24 aug. 1850

Ion C. Brăteanu către G. Barițiu în afaceri ale fericitului Nic. Bălcescu, care pe atunci se afla la Paris. Alăturată o scrisoare a lui Bălcescu, din Paris, 24 august nou 1850, și o bucățică din altă scrisoare, care în acea epocă nu a putut fi ținută întreagă căci și executori de atunci ai legei marțiale știau se afle nodu în papură. Bălcescu cerea documente auxiliare la scrierea istoriei lui Michaiu v.V.

Este evident că data *24 august 1850* nu reprezintă data cînd Bariț a făcut această însemnare, căci în însemnare se vorbește despre „afaceri ale *fericitului* Nic. Bălcescu", ci data scrisorii lui N. Bălcescu.

Fragmentele existente dintr-o altă scrisoare expediată de N. Bălcescu tot lui Ion Brătianu sînt acestea:

[...]

pui aci supt tipar, ca să pui a-l retipări acolo, înse cu slove ciriliene și cît se va putea mai popești, făcînd o cărticică mică, potrivită. Fiindcă scrierea nu e mare [...] trei zile.

Adresează-te la Bariț și îl întreabă ce a făcut cu o ladă de cărți ce îi a trimis Laurianu la 1847 din țeară ca să mi-o trimiță el (Bariț) la Paris. Cere-i asemenea toate hîrtiile ce ți-am zis să ei de la Laurianu.

al tău,
N. Bălcescu

(BAR, ms. rom. 1 004; autograf, f. 295^r—^{v}; N. Bănescu, *op. cit.*, p. 762 (ultimul aliniat).
Despre proiectata Bibliotecă a „Magazinului istoric", Nicolae Liu, *op. cit.*, p. 137 și urm.

154

(p. 239–240)

BAR, ms. rom. 131, f. 66ʳ–68ᵛ; autograf; nesemnat.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 543–545; ed. O.B., II, p. 269–272; ed. P.V.H., p. 202–204. Ion Ghica a publicat această scrisoare incomplet, omiţînd pasajul final care privea pe fratele său.
N. Bălcescu, *Opere*, II, p. 246–248.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 327–328; 1964, p. 327–328.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.63), p. 55 (159.63), p. 64 (175.63), p. 72 (181.120), p. 88 (203.141).

Din vara aceasta N. Bălcescu însuşi menţionează următoarele scrisori:

Către Barbu Bălcescu

Paris, mai 1850

(vezi mai sus p. 219).

Către Cezar Bolliac

Paris, iulie 1850

(vezi mai sus p. 235).

Către A.C. Golescu

Paris, iulie 1850

(vezi mai sus p. 234).

Către Barbu Bălcescu

Paris, iulie 1850

(vezi mai sus p. 234).

155

(p. 240–241)

BAR, ms. rom. 131, f. 139ʳ–140ᵛ; autograf.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 546–547; ed. O.B., II, p. 272–273; ed. P.V.H., p. 204–206.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 248–249.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 329; 1964, p. 329.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.64), p. 55 (159.64), p. 64 (175.64), p. 72 (181.121), p. 89 (203.142).

[1] Despre folosul pe care l-ar fi adus participarea lui N. Bălcescu în comitetul de la Londra, Al.C. Golescu făcea următoarele aprecieri într-o scrisoare pe care o trimitea de la Brussa, în vara lui 1850, lui Ştefan C. Golescu şi Nicolae Bălcescu:

[...] Les mêmes considérations s'appliquent également sur ton compte, Balcesco, toutefois avec [une] certaine nuance de différence que voici: si ton poste et le chemin que tu t'es frayé auprès de lord Palmerston nous sont nécessaires et d'un grand profit pour notre cause, ta présence dans le comité nous est bien plus indispensable encore. Ici il nous faut un homme qui, par ses relations antérieures, ses études, connaisse à fond les intérêts et les tendances de chaque province roumaine, qui soit connu et à son tour ait des rapports avec toutes les intelligences les plus marquantes tant de la Roumanie que de la Pologne et de la Hongrie et qui, enfin, dispose aussi d'une certaine réputation avantageuse sur son compte. Or, cet homme, dans le présent du moins, nous aurions beau le chercher ailleurs qu'en toi, nous ne le trouverions pas; si donc tu es raisonnable et si tu veux notre bien à tous, tu consentiras de bon cœur à faire partie du comité. Quant à l'inconvénient de céder ton poste à autrui, nous tâcherions d'y remédier de notre mieux en le confiant à Alexandre qui, de la sorte, serait tantôt à Paris, tantôt à Londres et qui, aidé de tes recommandations comme de celles que Jean Ghika, pourrait lui envoyer de l'Ambassade anglaise de Constantinople, parviendrait au bout de quelque temps regagner le terrain perdu (*Boierii Golești*, III, p. 56—57).

Reprezentantul emigrației române va fi D. Brătianu. Acesta va semna manifestul Comitetului Central Democratic European către poporul român, lansat din Londra la 20 iulie 1851 (*Scritti editi ed inediti di Giuseppe Mazzini*, XLVI, p. 96).

136

(p. 241)

BAR, ms. rom. 131, f. 141^{r-v}; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 547—548; ed. O.B., II, p. 273—274; ed. P.V.H., p. 206—207.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 249—250.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 330; 1964, p. 330.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.65), p. 55 (159.65), p. 64 (175. 65), p. 72 (181.122), p. 89 (203.143).

[1] Scrisoarea lui A.C. Golescu către emigrații din Paris, din 13/25 iunie 1850, cuprinde propunerea unei organizații noi a emigrației (Ion Ghica, *op. cit.*, p. 861 și urm.) Răspunsul emigraților din Paris, semnat de D. Brătianu, ca prezident, și I. Voinescu, ca secretar, cu propunerea ca, deocamdată, să se numească numai o comisie de propagandă compusă din N. Bălcescu, D. Brătianu și V. Mălinescu, este din 28 septembrie 1850 (p. 866 și urm).

137

(p. 242)

BAR, ms. rom. 131, f. 143^{r}—144^{v}; autograf; nesemnat.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 548—550; ed. O.B., II, p. 274—276; ed. P.V.H., p. 207—209.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 250—251.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 351—352; 1964, p. 351—352.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.66), p. 55 (159.66), p. 64 (175.66), p. 72 (181.123), p. 89 (203.144).

[1] La 4 august 1850, Ion Ghica scria lui Bălcescu că va cere de la turci un pămînt în Dobrogea, pe care să facă o fermă model și o școală de agricultură (N. Cartojan, *Scrisori*, p. 26); la 5 octombrie a.a. îi trimitea un proiect de fermă model pentru a-l da în studiu vreunui agronom de la Paris (p. 51). În anul următor persista în ideea sa de a întreprinde o exploatație agricolă în Dobrogea. În acest scop se adresa lui Ahmed Effendi întrebîndu-l dacă ar putea solicita guvernului turc concesia unei suprafețe de cultură, cu obligația, pentru dînsul, de a

înființa o școală de agricultură (N. Georgescu-Tistu, *Ion Ghica, scriitorul*, p. 136; v. și scrisorile lui Ion Ionescu către Ion Ghica, *Corespondența între Ion Ionescu de la Brad și Ion Ghica, 1846—1874*, publicată de V. Slăvescu, Buc., 1943).

O altă scrisoare din această epocă:

Către A.C. Golescu (Albul)

August-septemvrie 1850

Despre împăcarea sa cu Nicolae și Ștefan Golescu. (*Boierii Golești*, III, p. 130).

158

(p. 243)

BAR, ms. rom. 131, f. 124^{r-v}; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 551—552; ed. O.B., II, p. 276—277.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 252.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 332—333; 1964, p. 332—333.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.67), p. 64 (175.67), p. 72 (181.125), p. 89 (203.145).

[1] Scrisoarea din text este un răspuns la propunerile făcute de exilații de la Brussa și transmise celor de la Paris, prin A.C. Golescu (Albul). Brussanii propuneau desemnarea unui comitet public de trei persoane și înființarea unei societăți secrete, acătuită din membri aparținînd tuturor provinciilor românești. Comitetul ar fi fost alcătuit din N. Bălcescu, Ștefan Golescu și I. Brătianu.

După Albul o societate secretă era necesară deoarece: „pour développer chez un peuple opprimé le sentiment national, et cela dans le plus court espace de temps, chez un peuple où la presse, les écoles ne sont pas tolérées, il n'y a qu'un moyen, qu'une voie, qu'une seule extrémité qui sauraient remédier; cette voie extrême c'est une société secrete".

Dar mai înainte de a primi răspunsul celor de la Paris, considera el însuși proiectul căzut, după cum se vede dintr-o scrisoare din august 1850, pe care o trimitea fraților săi, Ștefan și Nicolae, unde printre altele le spunea: „Il se pourrait que nous annulions cet appel et que tous les votes nous les brûlions en présence de tous, pour dissiper de plus en plus parmis nous l'idée d'une société secrete (car nous avons même d'entre nous des langues légères, bavardes, incapables de tenir un secret) et ainsi vous donner le temps et la liberté d'agir tout *à* votre aise [...]" *Boierii Golești*, III, p. 52, 80).

159

(p. 243—244)

BAR, ms. rom., 131, f. 126^r; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 552; ed. O.B., II, p. 278; ed. P.V.H., p. 209—210.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 251—252.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 333; 1964, p. 333.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49(149.68), p. 55(159.68), p. 64 (175.68), p. 72(181.124), p. 89(203.146).

[1] Proclamația pe care o trimite este apelul publicat în fruntea „României viitoare" (N. Bălcescu, *Opere*, II, 1982, p. 102—103). Manifestul s-a tipărit și în foi volante. Un exemplar la BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica probabil chiar unul din exemplarele pe care i le-a trimis N. Bălcescu.

La 24 septembrie 1850, Ion Ghica scrisese deja lui N. Bălcescu în legătură cu orientarea manifestului (N. Cartojan, *Scrisori*, p. 46; cf. scrisoarea către Cor: N. Georgescu-Tistu, *op. cit.*, p. 143 și urm.).

160

(p. 244–247)

BAR, ms. rom. 131, f. 131r–138v; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 553–560; ed. O.B., II, p. 278–284; ed. P.V.H., p. 210–217 (în ed. I. Ghica și P.V.H., *lipsește* ultimul rînd Mă rog ... croitor).

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 253–257.

N. Bălcescu, *Scrieri militare alese*, p. 591–592; reproducere parțială (p. 244, r 2–p. 245, r. 41 *lipsește* Dintr-atîtea ... mîntui // p. 246, r 2 – p. 247, r 11 *lipsește* nici ... croitor //).

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 365–366; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 244, r 2 – p. 245, r 4 *lipsește* Dintr ... pan română // p. 245, r 20–p. 247, r 11 *lipsește* Pentru ... croitor //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 334–337; 1964, p. 334–337.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.69), p. 55 (159.69), p. 64 (175.69), p. 72 (181.126), p. 80 (194.29), p. 82 (198.28), p. 89 (203.147).

[1] Eliade tipărise recent două proclamații:
1. *Fraților români*, Paris, 15 august 1850.
2. *Către români* [Paris], 25 septembrie 1 50.

[2] Eliade a dus în tot timpul exilului o campanie nedreaptă și pătimașă în contra lui Ion Ionescu (*Mémoires*, p. 271, 272, 277; *Epistole și acte ale oamenilor mișcării române din 1848*, Paris, 1851, p. 7; *Isachar sau laboratorul, scriere soțiale, politică și literară*, Buc., 1859–1869, p. 157; N. Rousso, *Încercări asupra dreptului public al românilor sau România shi Turcia*, Buc., 1856, p. 72). Economistul moldovean pledase încă de la 1845 pentru ideea asociației; astfel, în articolul nesemnat: *Oarecare socotințe asupra agriculturei și comerțului Moldovei*, în *Povățuitorul sănătății și a economiei*, red. C. Vîrnav, Iași, 1845, p. 252–256.

[3] La 1840, Nicolae Golescu, colonel, aghiotant domnesc, făcuse parte din comisia de anchetă a „complotului" în care fusese implicat și N. Bălcescu. Despre mijloacele întrebuințate de comisie în timpul anchetei, contemporanii spuneau că au fost „lașe" și „infame" (G. Zane (*Mișcarea revoluționară de la 1840 din Țara Românească*, p. 198 și urm.).

161

(p. 247–248)

BAR, ms. rom., 131, f. 99r–100v; autograf; nesemnat.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 604–605; ed. O.B., II, p. 285–286; ed. P.V.H. p. 259–260.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 257–258.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 338–339; 1964, p. 338–339.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.70), p. 55 (159.70), p. 64 (175.70), p. 72 (181.127), p. 89 (203.148).

[1] În textul scrisorii, N. Bălcescu reproșează lui I. Ghica că nu i-a trimis articolul lui Arsachi, prin care refutează scrierea sa; deși nu precizează despre ce anume scriere e vorba este neîndoielnic că se referă la *Question économique*. Modul în care își formulează reproșul, lasă impresia că N. Bălcescu mai ceruse acest „articol" și printr-o altă scrisoare. În scrisoarea din 17 februarie 1849, trimisă tot lui Ion Ghica, la trei luni și jumătate după cea precedentă, N. Bălcescu îi cere iarăși să-i trimită memoarurile lui Arsachi asupra broșurii sale și asupra chestiunii extinderii privilegiilor deținute pînă atunci de marii boieri și la micii boieri. Nu se cunoaște sub formă de articol sau de memoriu nici o scriere tipărită a lui Apostol Arsachi prin care să se combată expres *Chestiunea economică*. De asemenea nu este cunoscută în bibliografia referitoare la publicațiile din această epocă vreun memoriu al aceluiași privitor la problema de ordin social politic amintită de N. Bălcescu. Este vorba desigur despre lucrări manuscrise sau

autografiate și de care N. Bălcescu auzise spre finele anului 1850. Într-adevăr, în BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, VI, Acte — 79 se găsește sub formă de manuscris, în copie, una dintre aceste scrieri și anume aceea intitulată: *Mémoire sur la claca ou droit de propriété en Valachie.* Lucrarea conține 22 file, scrise pe ambele părți, și la urmă are mențiunea autorului: *signé Arsachy.* Ceea ce este interesant e faptul că unele părți din această lucrare au fost tipărite, fără numele autorului, în *Acte și legiuiri privitoare la chestia țărănească,* seria I, vol. I, Buc., 1907, p. 596—617. Depozitele de arhivă indicate sînt: Arhivele Statului București și Arhiva de familie a principelui Știrbei, dar nu anume pentru acest act, ci pentru întreg capitolul X al colecției, în care este tipărit și actul respectiv. Arhiva Ion Ghica, care conține o copie, ne folosește astfel pentru a identifica în persoana lui Apostol Arsachi autorul documentului rămas pînă azi anonim. Editorii cunoscutei colecții de *Acte și legiuiri* au avut la îndemînă însă numai o parte din această lucrare și neavînd și sfîrșitul ei, unde apare numele autorului, au publicat-o parțial și anonim. Părțile nepublicate conțin următoarele capitole, ale căror titluri le dăm în traducere românească: *Sarcinile publice în Turcia; Observații cu privire la libertatea de strămutare a țăranilor în Țara Românească; Despre necesitatea ca munca în natură să fie menținută între proprietari și țăranii cultivatori din Țara Românească; Considerațiuni cu privire la tocmelile de bună voie prevăzute în art. 140 § 5 din Regulamentul organic.*

Lucrarea lui Ap. Arsachi conține o prezentare a relațiilor social-agrare din epoca sa, făcută, bineînțeles, din punctul de vedere al intereselor clasei boierești. Ca atare ea stă pe poziții diametral opuse *Chestiunii economice.* Nu este, cel puțin așa cum o cunoaștem din versiunea cuprinsă în acest manuscris, o critică pe față a scrierii lui N. Bălcescu, așa cum credea acesta, afară de cazul cînd este vorba despre o altă lucrare a lui Ap. Arsachi. Înclinăm a crede totuși, că aceasta este scrierea pe care N. Bălcescu o numește cînd articol, cînd memoar, și că maniscrusul păstrat în Arhiva Ion Ghica reprezintă una dintre copii, scoasă de Ion Ghica sau pusă în circulație sub această formă de însuși Ap. Arsachi.

[2] În anii din preajma revoluției de la 1848, Proudhon era un personaj bine cunoscut și apreciat chiar în unele cercuri democrate. Printre tinerii români aflați la studii în Franța și apoi printre emigrați s-a bucurat de o mare faimă. Condamnarea la 3 ani închisoare, pe care a suferit-o în primăvara lui 1849, i-a mărit simpatiile în cercurile emigraților din Franța. Dintre români, C.A. Rosetti, care a întreținut și relații personale cu Proudhon, profesa pentru acesta o admirație publică. Dar nu era singurul. A.C. Golescu manifesta, la fel, aceleași sentimente față de publicistul francez. Într-o scrisoare din februarie 1852, atunci cînd în Frnața reacțiunea cîștigase noi poziții, scria următoarele rînduri: „Lorsque je lis Proudhon: *la propriété est un vol;* puis *idée générale de la révolution;* puis *les contradictions économiques;* puis enfin de *la création de l'ordre dans l'humanité,* lorsque, dis-je, je lis ces sublimes conceptions, je me dis: la liberté française n'est pas morte, la nation française est toujours la première des nations..." (*Boierii Golești,* III, p. 295). Dar, după cum se vede, Albul nu cunoaște tocmai bine, nici titlurile cărților lui Proudhon; *La propriété c'est un vol* nu este titlul unei cărți așa cum ar reieși din textul scrisorii, ci faimoasa formulă proudhonistă, enunțată în primele rînduri ale scrierii: *Qu'est-ce que la propriété,* 1840. Cît privește conținutul concepției lui Proudhon admiratorii săi români îi cunosc, pare-se, cam puțin; în tot cazul nu au sesizat caracterul ei mic-burghez, și s-au lăsat antrenați în aprecierea ei superlativă de campaniile zgomotoase și de formulele răsunătoare cu care Proudhon întreținea presa franceză. Intervenția lui N. Ionescu, pe care o menționează N. Bălcescu în text, este cu totul întemeiată. Proudhon trecea la 1848 în ochii multora drept un comunist, fără ca să fie și chiar împotriva propriilor sale denegații: mai mult, el combătea uneori pînă și socialismul, în forma lui umanitară și democrată din anii 1848. El este un ideolog mic-burghez, unul dintre întemeietării teoretici ai anarhismului.

În ceea ce privește proprietatea solului, Proudhon este în realitate partizan al proprietăți mici țărănești. „Le peuple", ziarul său din 1848, lansase formula: „Proprietate pentru toți țăranii". Combate proprietatea colectivă și proprietatea publică a solului. Cu toate acestea și Ion Ionescu, în timpul revoluției de la 1848, l-a combătut pe chestia proprietății, arătînd astfel că nici el nu cunoștea opera lui Proudhon. Astfel în articolul *Proprietatea este baza societății,* îl critică pentru că îi atribuie ideea că ar urmări suprimarea proprietății individuale („Pruncul român" 1848, nr. 23).; în articolul *Sotialiștii,* după ce vorbește despre cele trei sisteme de proprietăți: absolută, colectivă și individuală bazată pe muncă, crede, că Proudhon este un adept al celui de al doilea, pentru că „formulează principiul comuniștilor prin zisa că proprietatea este o tîlhărie" „deși nu voiește a fi ucenic lui Baboeuf" (nr. 24). Ion Ionescu, pentru a căuta un reazem tezei proprietății țărănești, s-a apropiat, din contra, de școala liberală, încercînd să acomodeze unele dintre tezele acesteia cu programul social al revoluției muntene. În articolul *Munca și proprietatea* va susține, ca și unii dintre publiciștii englezi, că numai munca creează dreptul de proprietate: orice proprietate este „muncă grămădită": dreptul la muncă al fiecăruia împune deci ca să fie respectată și generalizată. Ca și pentru Adam Smith și Ricardo, valoarea lucrurilor constă în muncă. „Ce este valora, se întreabă dînsul. Este muncă realizată ...". Valoarea, la rîndul ei, exprimă dreptatea: „Privită în raporturile obiective cu care se ocupă

economia socială, dreptatea se exprimă prin valoră ...". Aşadar, muncă, valoare, dreptate, proprietate (nr. 25, nr. 29). În doctrina clasică burgheză se caută deci un temei teoretic exproprierii şi împroprietăririi. Despre concepţiile economice şi sociale o atentă analiză în D. Popovici, *Santa cetate*, p. 47. A se excepta studiul *Împroprietărirea ţăranilor* dintre scrierile lui Ion Ionescu (vezi N. Bălcescu, *Opere*, II, 1982, p. 211—218; G. Zane, *Economia polititică la Academia Mihăileană. La centenarul învăţămîntului economic în România*, Iaşi, 1943). Despre influenţa lui Proudhon asupra lui Eliade: G. Oprescu, *Eliade Rădulescu şi Franţa*, în „Dacoromania", III, 1922—1923, Cluj, 1924; despre Proudhon în cultura economică română: Gr. Mladenatz, *Influenţa socialismului mic-burghez în publicistica ţărilor române din sec. al XIX-lea (primele şase decenii)*, în „Probleme economice", 1957, nr. 8, p. 129—141; şi de acelaşi: *Socialismul mic burghez în România* (ms.); G. Zane, *L'idéologie révolutionnaire dans les Principautès roumaines*, p. 198 şi urm.

162

(p. 248—249)

BAR, Corespondenţă, S $\frac{5(1)}{LXI}$; autograf.

E d i ţ i i

M. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 258—260.
Nicolae Liu, *N. Bălcescu, E. Winterhalder şi Biblioteca „Magazinului istoric"*, în *Studii şi cercetări de bibliologie*, II, 1957, p. 149—150, 156—157; facs. p. 154; reproducere parţială (p. 248, r 1—11 *lipseşte* Paris ... cărţi //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 340—341; 1964, p. 340—341.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 72 (181.128), p. 81 (197), p. 89 (203.149).

163

(p. 249—250)

BAR, ms. rom. 131, f. 101^r—102^v; autograf.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 560—562; ed. O.B., II, p. 286—288; ed. P.V.H. p. 217—219.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 260—261.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 342—343; 1964, p. 342—343.
Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.71), p. 55 (159.71), p. 64 (175.71), p. 72 (181. 129), p. 89 (203.150).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 352—353.

Ion Ghica, publicînd această scrisoare, a omis pasajul de la început în care se vorbea despre fratele său (2—7 Comisiunea ... lui).

164

(p. 250—251)

BAR, ms. rom. 131, f. 103^r—104^v; autograf.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 562—564; ed. O.B., II, p. 288—289; ed. P.V.H., p. 219—221.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 261—262.

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 366—367; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 250, r 2—p. 251, r 10 *lipsește* Iubite ... lucru // 23—29 *lipsește* Adio ... poștie //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 344—345; 1964, p. 344—345.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.72), p. 55 (159.72), p. 64 (175.72), p. 72 (181.130), p. 80 (194.30), p. 89 (203.151).

165

(p. 251—252)

BAR, ms. rom. 131, f. $105^r—106^v$; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 564—567; ed. O.B., II, p. 290—292; ed. P.V.H., p. 221—223.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 263—264.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 346—347; 1964, p. 346—347.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.73), p. 55 (159.73), p. 64 (175.73), p. 72 (181.131), p. 89 (203.152).

166

(p. 252—253)

BAR, ms. rom. 131, f. $89^r—90^v$; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 567—569; ed. O.B., II, p. 292—294; ed. P.V.H., p. 224—226.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 264—266.
N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 367—368; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 253, r 20—43 *lipsește* Aicea ... l'humanité //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 348—349; 1964, p. 348—349.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.74), p. 55 (159.74), p. 64 (175.74), p. 72 (181.132), p. 80 (194.31), p. 89 (203.153).

167

(p. 253—254)

BAR, ms. rom. 131, f. 91^{r-v}; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 570; ed. O.B., II, p. 294; ed. P.V.H., p. 226—227.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 266.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 350; 1964, p. 350.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.75), p. 56 (159.75), p. 64 (175.75), p. 72 (181.133), p. 89 (203.154).

168

(p. 254—255)

BAR, ms. rom. 131, f. $75^r—76^r$; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 571—572; ed. O.B., II, p. 295—296; ed. P.V.H., p. 227—228.

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 267.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 351; 1964, p. 351.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.76), p. 56 (159.76), p. 64 (175.76), p. 72 (181.134), p. 89 (203.155).

169

(p. 255)

BAR, ms. rom. 131, f. $77^r—78^r$; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 572—574; ed. O.B., II, p. 296—297; ed. P.V.H., p. 229—230.

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 268.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 352; 1964, p. 352.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.77), p. 56 (159.77), p. 64 (175.77), p. 72 (181.135), p. 89 (203.156).

170

(p. 256)

BAR, ms. rom. 131, f. $127^r—128^r$; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 574—576; ed. O.B., II, p. 297—299; ed. P.V.H., p. 230—232.

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 269—270.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 353—354; 1964, p. 353—354.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Nălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.78), p. 55 (159.78), p. 64 (175.78), p. 72 (181.136), p. 89 (203.157).

171

(p. 257)

BAR, Corespondență, S $\frac{5(2)}{LXI}$; autograf.

E d i ț i i

N. Bălcescu, *Corespondență inedită*, p. 33—34.

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 270—271.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 355—356; 1964, p. 355—356.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 67 (179.21), p. 72 (181.137), p. 89 (203.158).

¹ Referirea ,,locul întîiu pe ghimie" privește călătoria forțată pe care N. Bălcescu a făcut-o pe Dunăre, de la Giurgiu la Ada Kaleh, împreună cu ceilalți fruntași români revoluționari, arestați de turci la Cotroceni, în ziua de 13 septembrie 1848. Peripețiile călătoriei au fost descrise în mai multe rînduri (Cf. I. Voinescu, *Arabescuri. O călătorie pe Dunăre în ghimie*, [Paris], De Soye [f.a.]; vezi și N. Iorga, *Știri mărunte de istorie românească*, în ,,Revista istorică", VII, 1921, nr. 10—12.

[2] Catalogul amintit în text este unul dintre cataloagele conținînd liste de cărțile existente în cabinetul de lectură al librăriei C.A. Rosetti—Winterhalder: *Catalogue des livres français qui se donnent en lecture à la librairie de C.A. Rosetti et Winterhalder*, Buc., două ediții, 1846 și 1847.

172

(p. 258)

BAR, ms. rom. 131, f. 129ʳ—130ʳ; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 576—578; ed. O.B., II, p. 299—300; ed. P.V.H., p. 232—234.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 271—272.
N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 368—369; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 259, r 2—15 *lipsește* Pentru ... țeară // 23—28 *lipsește* Te voi ... Balc //).
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 357; 1964, p. 357.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu, Biobibliografie*, p. 49 (149. 79), p. 56 (159.79), p. 64 (175.79), p. 72 (181.138), p. 80 (194.32), p. 89 (203.159).

173

(p. 258—259)

BAR, ms. rom. 131, f. 81ʳ⁻ᵛ; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 578—579; ed. O.B., II, p. 301; ed. P.V.H., p. 234-235.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1]., p. 272—273.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 358; 1964, p. 358.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.80), p. 55 (159.80), p. 64 (175.80), p. 72 (181.139), p. 89 (203.160).

174

(p. 259)

BAR. ms. rom. 131, f. 83ʳ; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 579; ed. O.B., II, p. 301—302; ed. P.V.H., p. 235.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 273.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 363; 1964, p. 363.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.81), p. 56 (159.81), p. 64 (175.81), p. 72 (181.140), p. 89 (203. 162).

175

(p. 259—262)

Arhivele Maghiare de Stat din Budapesta, Colecția Kossuth, R. 90, I. 1 568; autograf; Museo Centrale del Risorgimento (astăzi Istituto per la istoria del Risorgimento), Roma, mapa 138, nr. 68; copie; cf. Eugenio Kastner, *op. cit.*, nota 3, p. 25.

Ediţii

A. Marcu, *Conspiratori şi conspiraţii în epoca renaşterii politice a României, 1848—1877*. Buc., 1930, p. 30—35.

N. Bălcescu, *Opere*, II², p. 177—181.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 359—362; 1964, p. 359—362.

Horváth Zolthán, *Teleki László*, Budapesta, 1964, vol. II, p. 236—239.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 59 (168), p. 73 (181.164), p. 89 (203.161).

Anastasie Iordache, *Noi informaţii documentare referitoare la misiunea lui Nicolae Bălcescu din 1849 în Ungaria*, în *Caietele Bălcescu*, Râmnicu Vîlcea, XI—XII, 1986, p. 247—250; trad. în l. română, p. 250—252; publicat după originalul aflat la Budapesta.

În ediţia de faţă, noi am reprodus memoriul după textul original aflat în Arhivele de la Budapesta, publicat de A. Iordache, *op. cit.*, adresat de N. Bălcescu lui Vukovics Sebö la 17 martie 1851. Nu este exclus ca un alt original să fi fost adresat de N. Bălcescu, în februarie 1851, Comitetului de conducere al emigraţiei maghiare de la Paris, după care s-a făcut copia păstrată la Roma împreună cu copia răspunsului pe care contele Teleki László, preşedintele comitetului, i l-a dat lui N. Bălcescu la 22 martie 1851.

Diferenţele copiei faţă de original sînt următoarele p. 260, r 2 1789] 89 // 3—4 *lipseşte* à savoir // 10 *după* survit *ad* souvent // 12 davantage // 13 la [une // 16 *după* offraient *ad* et se ralliaient à l'Autriche qui leur prometait ce qu'ils désiraient // 21, puvent] purent // 21 *lipseşte* de // 23 davantage / *după* unes *ad* des autres // 30 même va // 32—33 instinct // 41 présentation] prétention // 44 porta // 46 davantage // p. 261 r 2—3 s'empresseat // 7—8 *lipseşte* de cette... réclamations // 12 faisaient // 19 opprimé] comprimé // 45 *lipseşte* deux qui // 47 puissent] elles peuvent // 49 Voévodine // 262, r 4 *lipseşte* intèrieurement // 9 *după* monnaies *ad* etc. // 27 concourir à l'agrandissement de l'État fédératif par // p. 262, r 42 *după* fédérale *ad* (Fait au mois de février 1851 et présenté au comité hongrois) // 43 *lipseşte* N. Balcesco // 44 Sublime Poerte] Porte ottomane //.

Unele forme vechi din original s-au transcris conform ortografiei actuale:

p. 260, r 3, p. 262, r 30 complètte;

p. 260, r 13 conquêtte;

p. 261, r 34 complèttement.

¹ Memoriul din text, ca şi cel precedent către Zamojski, atacă chestiunea federalizării. Ideea circulase şi înainte de revoluţie. H. Desprez o agitase în 1847, susţinînd unirea ungurilor cu românii (*La Hongrie et le mouvement magyare*, în „Revue des deux mondes", XX, 1847, p. 1 068 şi urm.).

După revoluţie va preocupa şi cercurile româneşti. A.G. Golescu, în septembrie 1848, vorbea despre o unitate federativă, care ar trebui să înlocuiască unitatea maghiară (*Boierii Goleşti*, II, p. 189). Cam pe la începutul lui 1849, un altul dintre Goleşti, Radu, entuziast la gîndul viitorului, putea să exclame: „Vive la Romanie!... vive aussi la confédération danubienne" (*ibidem*, II, p. 218). În Ungaria, ideea, de altminteri privită fără nici o simpatie, deşi discutată, fusese lăsată în tot cursul războiului pe planul al doilea. O altă idee interesa pe conducătorii maghiari în timpul verii lui '49, pînă la catastrofă, anume „pacificarea" românilor din Ardeal. Dar o anumită conexitate era între ambele preocupări. Chestiunea federalizării venise oarecum singură în discuţie, o dată cu tratativele pentru înţelegere. Bălcescu spune că a discutat-o mult cu Kossuth, Batthyány şi Szemere. Dar de la început s-au vădit adînci deosebiri. Discuţiile vor fi reluate în exil, atît între unii români, cît între aceştia şi unguri. Dar fără rezultat. La 26 ianuarie 1849, Bălcescu scria lui I. Ghica, printre altele, că „pentru ideea ta de o confederaţie orientală sînt fericit că te-am prevenit şi m-am întîlnit cu tine în această idee". I. Ghica a alcătuit chiar un proiect: la 31 martie 1850 informa pe I.I. Filipescu, aflat la Belgrad, că a scris un memoriu asupra chestiunii popoarelor dunărene şi că polonezii şi maghiarii ar fi apreciat ca foarte bune bazele acestei lucrări. Impresia lui I. Ghica era că Kossuth şi Batthyány au devenit mai concesivi şi că doresc să se înţeleagă cu românii din Transilvania pe baze mai largi şi mai liberale (BCS, Achiziţii, Aşezămîntul N. Bălcescu, nr. 12). Pentru a se lucra în această direcţie a fost proiectat la Londra un comitet compus din reprezentanţi a şase naţiuni; români, unguri, poloni, ruşi, boemi şi moravi, al cărui scop era pregătirea unei confederaţii democratice (vezi mai sus, p. 199). După cît se pare acest comitet n-a luat efectiv fiinţă şi a rămas un simplu proiect. Era însă în unele cercuri o atmosferă favorabilă ideii de federalizare. Chiar unul dintre fruntaşii unguri, generalul Klapka, afişa „idei foarte largi", după spusele lui N. Bălcescu însuşi. Dar fără a se declara partizanul vederilor româneşti. Propunea o dietă federală, cu franceza şi germana ca limbi de discuţie. Admitea chiar un protectorat turcesc asupra noului stat. Lucrarea pe care acesta o anunţa asupra organizării Europei orientale, se pare că n-a mai publicat-o. La rîndul său, N. Bălcescu lucra şi el un proiect. Trimitea chiar o schemă sumară lui I. Ghica (vezi mai sus p. 218). Era vorba, la acea dată, de o confederaţie

maghiaro-româno-iugoslavă. Noul stat ar fi cuprins toate provinciile românești. Denumirea a-ar fi *Staturile Unite ale Dunării*. Pe aceste baze, trimitea contelui Zamojski, la cererea sa, memosriul publicat în text. Fruntașii unguri de la Paris, luînd cunoștință de proiectul românesc, au refuzat, pare-se să-l discute (vezi mai sus, p. 227). O dată cu organizarea emigrației maghiare chestiunea a fost readusă în discuție. De aici a urmat al doilea memoriu al lui N. Bălcescu. Textul celui dîntîi era de mult timp cunoscut. L-a publicat I. Ghica. Despre existența celui de-al doilea se știa, dar nu se cunoștea nici textul, nici unde s-ar putea găsi, pînă ce Kastner nu l-a semnalat.

Cîteva informații precise avem în scrisorile lui N. Bălcescu însuși. La 17 februarie 1851 îi scria lui I. Ghica, printre altele, următoarele:

„Emigrațiea ungurească d-aci s-a organizat printr-un comitet de 5 membri. Aceștia sînt: Teleki, prezident, membri: generalii Klapka și Czetz, Szemere și Vucovics, ambii foști miniștri. Acest comitet s-a adresat la mine, ca să-i dau un memoar despre chipul d-a împăca pe români cu ungurii. Am și lucrat ceva în ideile ce îmi știi și le voi da peste cîteva zile. Ar fi foarte folositor să apucăm a ne înțelege cu dînșii, pîn-a nu eși Kossuth, care va fi împotrivitor. Klap[ka] și Tel[eki] se apropie mult în idei cu mine. Te voi înștiința la vreme de rezultat" (vezi mai sus, p. 258).

Iar în scrisoarea din 26 martie, același an, adăuga:

„Îți trimit aci alăturea memoarul ce am dat ungurilor și răspunsul ce mi-a trimis ei prin Teleki. Eu cred că ei au să se adreseze la Kossuth, spre a afla și părerea lui. Ar trebui lucrat asupră-i, spre a fi adus în aceste idei. Îngrijaște de aceasta" (vezi mai sus, p. 263).

Informația dată de Kastner că documentul a fost remis ungurilor, prin Mazzini, e mai mult ca sigur inexactă. La acea dată, între unii români și cîțiva dintre fruntașii maghiari erau legături personale; printre alții, însuși Klapka amintește în memoriile sale despre contactul cu unii dintre emigrații noștri și menționează pe I. Brătianu *(Aus meinen Erinnerungen*, Zürich, 1887, p. 228). Scrisorile lui N. Bălcescu sînt, de altminteri, ele singure, concludente. Răspunsul scris al lui Teleki, este doar o simplă scrisoare de mulțumire, fără nici o discuție asupra fondului. Adevăratul răspuns va fi dat de Kossuth însuși, ceva mai tîrziu.

Noul memoriu românesc s-a răspîndit repede printre emigrați. „Articolul" găsit de poliția papală la Roma, asupra lui G. Andreescu, din care cauză acesta a și fost arestat, este sigur o copie după acest act.

Răspunsul lui Kossuth, trimis prin Mazzini, este cuprins într-un lung memoriu intitulat: *Exposé des principes de la future organisation de la Hongrie*, Kütahya, 25 aprilie 1851 (E. Kastner, *op. cit.*, p. 120—140; *Conspiratori și conspirații*. parțial, p. 38—41). Era, totodată, un răspuns lui Mazzini însuși, care încă din toamna lui 1850, îi ceruse, prin scrisoarea din noiembrie, părerile asupra modului cum s-ar putea încheia un pact, o fraternizare, între maghiari, slavii din sud și români (E. Kastner, *op. cit.*, p. 10; *Scritti editi ed inediti di Giussepe Mazzini*, XLIV, p. 318).

În unele privințe exprimă idei deja cunoscute (cf. *Proiectul de organizare politică a Ungariei*, întocmit tot la Kütahya, Dàniel Irányi și Charles Chassin, *Histoire de la révolution de Hongrie, 1847—1849*, I, Paris, 1859, p. 365 și urm.; *Le project de Kossuth de 1851 concernant la question des nationalités*, în „Revue d'histoire comparée. Etudes hongroises", XXI, 1943, p. 515 și urm.). Fostul conducător maghiar acceptă ideea federalizării întrucît speră să poată înlocui Imperiul austriac, dar numai cu condiția expresă ca Ungaria să-și mențînă forma ei istorică. Ungaria, așa cum este, se poate federaliza cu Polonia, Moldo-Valahia, Serbia, Croația, Slovenia, Dalmația, dacă acestea o vor. Dar numai așa. Orice atingere a unității maghiare sau știrbire a supremației elementului unguresc este, pentru dînsul, nici mai mult nici mai puțin „o rușine, o lașitate, o trădare". Idei identice vor profesa toți ceilalți emigrați maghiari, partizani ai lui Kossuth (Cf. *Lettres hongro-roumaines. Polémique entre M. Daniel Irányi et D. Brătiano*, avec une préface de Henri Valléton, Paris, f.a.). Există în această privință izvoare bogate, încă nefolosite.

Proiectul lui Kossuth pleca astfel de la o premisă exact opusă premisei românești. N. Bălcescu susținea: întîi unirea naționalităților, împărțite în acel moment, și apoi federalizarea. Kossuth pretindea, din contra, recunoașterea de fapt a poziției ungare față de naționalități, și apoi federalizarea cu statele vecine, eliberate. Deosebirile de vederi erau prea mari pentru a putea fi ocolite. Cu drept cuvînt îi scria lui I. Ghica, în 6 mai 1850, că orice discuții sînt zadarnice cu exilatul de la Kütahya. A.C. Golescu ajunsese la aceleași păreri, exact în aceeași vreme, după ce pledase, fără nici un rezultat, pentru o confederație egalitară între toate naționalitățile din imperiu, și căreia, după părerea sa, ar veni să i se adauge într-o zi, moldovenii, muntenii, sîrbii și bulgarii. „Mr. Kossuth est le déspote par excellence, scria dînsul, en Hongrie comme à Schumla, comme à Cutajia, dans le bonheur comme après le malheur, il est toujours le même: il ne veut point entendre parler de justice, d'égalité parfaite entre nationalité et nationalité" *(Boierii Golești*, III, p. 210). „Guvernatorul" dorea românilor, sincer desigur, unirea și independența celor două principate. Dar mai mult nimic. N-a înțeles, ceea ce așa de bine a înțeles Albu, că un stat românesc independent era cel mai mare pericol pentru Ungaria feudală, „această aberație monstruoasă și anacronică"; „le jour où les Roumains des deux Principautés et les

Slaves de la Turquie viendraient à se constituer en deux États, dès ce jour-là il n'y aura plus d'Hongrie historique possible, car les Roumains et les Slaves englobés feront tout pour s'en détacher plutôt que de se voir maghiariser" *(ibidem*, p. 211).

Memoriul lui N. Bălcescu a fost, după cît se pare, discutat și în cercurile emigrațiilor maghiari de la Paris. După știrile date de Dénes Jánossy ar fi avut loc, la Londra, chiar o conferință, sub Teleki și Andrássy; s-ar fi ajuns la hotărîrea să se propună acordarea unei largi autonomii pentru sîrbi și români, cu păstrarea pozițiilor maghiare. Deci respingerea *de plano* a propunerii lui N. Bălcescu. Teleki se întorcea astfel la ideile consemnate în protocolul încheiat la Paris în 18 mai 1848, alături de Szarvady, Pulszky și Rieger, cu prințul Adam, și prin care maghiarii se declarau de acord a lăsa croaților, sîrbilor și românilor ,,întreaga lor autonomie, păstrînd cu coroana ungară numai o legătură federală" (BAR, ms. rom. 131, f. 292—294). Dar însuși Szarvady se îndoia că planul de la Londra va fi primit de naționalități, tocmai din cauza tendințelor lor de a se uni cu frații lor de dincolo de hotarele maghiare. La rîndul său Kossuth, consecvent părerilor sale, se ridica cu tărie și în contra formulei lui Teleki susținînd că realizarea ei ar desființa Ungaria. ,,Eu nu vreau să văd, spunea el, o Ungarie federalizată; eu vreau să mențin un teritoriu suveran și să-l federalizez cu alte state ca Polonia și Turcia" (Dénes A. Janossy, *Great Britain and Kossuth*, Budapesta, 1937, extras din ,,Archivum Europae Centro-Orientalis" Budapesta, III, 1937, 1—3). Se apropia astfel de acea fracțiune maghiară, potrivnică oricărei idei de federalizare, tocmai de teama ca maghiarii să nu fie copleșiți de celelalte naționalități federalizate, fracțiune în fruntea căreia era Sabbas Vucovics, fostul ministru de justiție din cabinetul Szemere *(ibidem*; cf. Eugène Horvath, *Russia and the Hungarian Revolution (1848—1849)*, în ,,The Slavonic Review", XII, 1934, p. 628 și urm.). Zece ani mai tîrziu cu aceeași intransigență, Kossuth, vorbind despre aceste proiecte, spunea:

,,[...]les Valaques s'imaginaient trancher notre main droite, la Transylvanie, et en l'annexant à sa voisine, la Valachie, jeter les fondements d'un État Daco-Roumain à la place de cette Dacie de Decibalus, que les Romains sous Trajan anéantirent il y a quelque 1800 ans.

Pauvre victime d'une triste erreur! Ils avaient oublié que bien que les États puissent être decoupés par les ciseaux des diplomates astucieux, il n'y a que le Tout-Puissant qui fasse des nations. Ils avaient oublié que nous sommes une nation[...]ils avaient oublié enfin la haine pour la liberté et le caractère perfide de l'ingrate Autriche[...] Nous leur tendons une main loyale pour les aider á reconquérir leur liberté. Qu'en retour ils nous tendent aussi une main loyale pour reconquérir la nôtre ..." (Louis Kossuth, *L'Europe, l'Autriche et la Hongrie*, Bruxelles, 1859, p. 25—26).

Glasuri în favoarea federalizării și chiar unele proiecte veneau și din alte părți. În special, polonezii priveau cu simpatie ideea. Prințul Czartoryski o agita la un moment dat (Marcelli Handelsman, *Le prince Czartoryski et la Roumanie, 1834—1850*, în *La Pologne au VIIe Congrès international des sciences historiques*, Varșovia, 1933). Un proiect ar fi pregătit și Czajkowski (S. Lukasik, *Relațiile lui Mihail Czajkowski-Sadyk Pașa cu românii*, I, p. 246). Alt polonez emigrat, Stanislas Worcell, propunea o federație polono-româno-ungară (Sandore Baumgarten, *Le baron P. de Bourgoing et l'intervention russe de 1849*, în ,,Archivum Europae Centro-Orientalis", III, 1937, 1—4, p. 196). ,,La Pologne", ziarul lui Cyprien Robert, care reprezenta vederile unei fracțiuni poloneze, susținea la fel, cu multă căldură, teza federalizării. În sfîrșit, mai erau unii ca Palacky sau Andriani care pledau pentru federalizarea Imperiului austriac, transformarea lui într-un stat confederat, adică în fond pentru conservarea hegemoniei austro-ungare, ceea ce era cu totul altceva decît ceea ce cereau românii sau polonii, și mai ales Kossuth, pe care ideea federalizării îl interesa în măsura în care se putea servi de ea, în contra imperiului (,,La Pologne" III, 8 iunie 1850; Dénes A. Jánossy, *op. cit.* Bogată bibliografie în limba maghiară, asupra planurilor de mai tîrziu ale lui Kossuth, în I. Tóth Zoltán, *Magyar Történeti Bibliografia, 1825—1867*, III, p. 160—163).

Acțiunea întreprinsă de N. Bălcescu a avut, un timp, sprijinul lui Ghica. Dar, ca și în alte chestiuni, reprezentantul emigrației noastre la Constantinopol și-a schimbat atitudinea, din moment ce situația internațională a înregistrat unele modificări. La un moment dat pare că ar fi acceptat cel puțin principiul din protocolul Czartoryski, dacă nu însuși textul. Așa ar reieși dintr-o scrisoare adresată lui Sefels de Soltenhof (BAR, ms. rom. A 3126, f. 9). Ceva mai tîrziu, într-o scrisoare adresată, la 1 februarie 1850, generalul Wysocki accepta încă o confederație organizată pe ,,principiul libertății absolute" ca singur obstacol în calea ,,desnaționalizării și slavizării", și avînd ca membri pe croați, sîrbi, unguri și români (f. 74—78). Dar chiar în cursul aceluiași an își schimbă atitudinea. Renunță să mai susțină ideea unirii tuturor românilor și confederarea lor cu alte naționalități. Credea că revoluția fusese depășită în Europa. Considera că în împrejurările noi ale politicii internaționale din acel moment, planuri care ar lovi deodată în două imperii n-au nici o șansă. Scria insistent lui N. Bălcescu să introducă în manifestul ce urma să apară în fruntea ,,României viitoare", ideea a ,,două Românii" (N. Cartojan, *Scrisori*, p. 46). Fără rezultat însă. Pentru că N. Bălcescu formula intransigent, ca scop al politicii românești, independent cînd va fi realizat, o singură Românie. Și apoi ,,mărginind chestia în crearea a două Românii, una austriacă și alta turcă, nu putem înșăla pe nimeni ca să

crează că gîndul nostru este de-a ne opri acolo" spunea dînsul (vezi mai sus, p. 244—245). Sub presiunea evenimentelor, Ghica va ajunge repede pe poziții opuse. De teamă să nu indispună Poarta, în funcție de care vedea dezlegarea problemei românești, va combate pînă la urmă și ideea confederației.

Adversari ai oricăror tratative cu ungurii sînt și unii români ardeleni revoluționari. Din alte motive, bineînțeles, decît cele invocate de I. Ghica în ultima sa atitudine, și cu o îndîrjire despre care violența de limbaj a unuia dintre ei, poate să ne dea o idee doar în parte completă. Printre cei dintîi A.T. Laurian.

Răspunsul lui Teleki este următorul:

Monsieur,

J'ai mission de vous exprimer, au nom de tous ceux de mes compatriotes qui en ont eu connaisaance, le grand plaisir que nous a causé la lettre que vous nous avez fait l'honneur de nous adresser, au général Klapka et à moi, sur le système à établir et les moyens à employer pour assurer l'avenir des peuples qui habitent nos patries et le triomphe de notre cause sacrée, en satisfaisant aux exigences des nationalités.

Je vous ai engagé à nous faire connaître votre opinion à cet égard; vous avez accédé à ma prière et nous vous en remercions bien. Nous avons lu les considérations importantes que vous nous avez présentées avec le plus vif intérêt. Nous partageons pleinement vos sentiments fraternels et nous serrons avec bonheur la main que vous nous tendez.

Quant à nos principes, nous ne nous contentons pas de vouloir la liberté, l'égalité et la fraternité pour les individus, nous les voulons aussi pour les nationalités. Il nous est impossible encore d'entrer dans tous les développements du système d'organisation qui, suivat nous, découle de ces principes, car l'importance même des questions dont il s'agit, nous impose l'obligation de les discuter scrupuleusement dans tous leurs détails, et nous ne pouvons nous dispenser de consulter à cet égard plusieurs des membres influents de notre émigration, domiciliés hors de France, mais en tout cas nous sommes entièrement convaincus que l'avenir des nos patries ne peut être basé que sur le large et sublime principe de la fraternité des peuples.

Roumains et Hongrois nous devons nous entendre.

Recevez Monsieur, l'assurance de ma très haute considération et de mon dévouement bien sincère.

Ladislas Teleki

Paris, 22 mars 1851

(Museo Centrale del Risorgimento, Roma, Mapa 138, nr. 68, copie; A. Marcu, *Conspiratori și conspirații*, Buc., 1930, p. 29—30).

176

(p. 263)

BAR, ms. rom. 131, f. 79^v—80^r; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 580—581; ed. O.B., II, p. 302—303; ed. P.V.H., p. 235—237.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 274.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 364; 1964, p. 364.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.82), p. 56 (159.82), p. 64 (175.82), p. 72 (181.141), p. 89 (203.163).

[1] Ion Ghica își expune opiniile la această dată într-o lungă scrisoare din 24 februarie 1851, trimisă din Constantinopol, lui C.A. Rosetti (BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, nr. 1975/367).

177

(p. 263–264)

BAR, ms. rom. 131, f. 87^r–88^r; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 581–583; ed. O.B., II, p. 303–305; ed. P.V.H., p. 237–238.
Constantin I. Bondescu și D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 790; reproducere parțială (p. 254, r 13–31 *lipsește* Poujade ... N.B. //
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 275–276.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 365–366; 1964, p. 365–366.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.83), p. 56 (159.83), p. 60 (171.7), p. 64 (175.83), p. 72 (181.142), p. 89 (203.164).

Ion Ghica a omis și de această dată, publicînd scrisoarea, pasajul referitor la fratele său (20–23 *lipsește* Frate-tău ... dă).

[1] Este unul dintre numeroasele memorii întocmite de I. Ghica. În 1853 anunța că are gata o lucrare asupra organizării administrative și judiciare a Principatelor, pe care urmează să o publice (*Dernière occupation des Principautés danubiennes par la Russie*, Paris, 1853, p. 16 repetată). Scrierea sa de mai tîrziu: *Reorganizarea României, Partea întăia. Comuna*, Buc., 1861, se bazează tot pe principiul descentralizării administrative și al autonomiei locale (cf. N. Iorga, *Un proiect comunal al lui Ion Ghica*, în „Revista istorică", XX, 1934).
Cercetările întreprinse în Arhiva lui Ion Ghica, existentă la BAR, nu ne-au putut duce la identificarea acestui proiect, al cărui text ne-ar fi procurat un material documentar, pentru a cunoaște opiniile lui N. Bălcescu, în privința modului de organizare administrativă a statului. În inventarul alcătuit de Ion Ghica însuși, de notele și memoriile pe care le-a redactat între 1848 și 1852, cunoscut sub numele *Pièces rédigées par moi*, nu se află menționată nici o lucrare al cărei titlu ar putea să evoce proiectul amintit în scrisoare, și nici materialul existent în această arhivă sau în alte fonduri nu ne pune în față o lucrare cu un atare conținut. N. Bălcescu a cunoscut, fără îndoială, o bună parte din memoriile pe care Ion Ghica le-a redactat în acești ani, mai mult chiar, a procurat lui Ion Ghica material pentru unele.

178

(p. 264–265)

BAR, ms. rom. 131, f. 92^r–93^r; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 383–384; ed. O.B., II, p. 305–306; ed. P.V.H., p. 239–240.
Constantin I. Bondescu și D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 791.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 276–277.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962 p. 367; 1964, p. 366–367.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.84), p. 56 (159.84), p. 60 (171.8), p. 64 (175.84), p. 72 (181.143), p. 89 (203.165), p. 91 (205.165).

179

(p. 265–266)

BAR, ms. rom. 131, f. 96^r–98^v; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 585–588; ed. O.B., II, p. 306–309; ed. P.V.H., p. 240–243; datată greșit — 26 mai — în toate edițiile.

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 277—279.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 368—369; 1964, p. 368—369.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 49 (149.85), p. 56 (159.85), p. 65 (175.85), p. 73 (181.44), p. 89 (203.166).
N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 353—355.

[1] Memoriu menționat și de Poujade care spune că este o lucrare istorică, politică și comercială (N. Iorga, *Mărturii istorice privitoare la viața și domnia lui Știrbei vodă*, I, p. 202). Foarte probabil că materialul cuprins în acest memoriu se găsește în unele dintre scrisorile, notele și memoriile sale. De asemenea, în scrierea *Dernière occupation* regăsim aceeași critică adusă unora dintre fruntașii revoluției pentru ideile lor considerate extremiste (p. 79).

[2] C. A. Rosetti publicase în ultimul timp:

1. *Apel la tóte partidele, urmat de încrederea'n sine*, Paris, 1850.
2. *Epistolă domnului Barbu Dumitru Știrbei*, Paris, oct. 1850.
3. *A doua epistolă domnului Barbu Știrbei*, Paris, dec. 1850.
4. *A treia epistolă domnului Barbu Dimitrie Știrbei*, Paris, febr. [1851]; vezi: C. A. Rosetti, *Scrieri din junețe și esiliu*, 2 vol., a doua edițiune, Buc., 1885, vol. al II lea.

[3] „Junimea română", Paris, mai—iunie, 1851, publicată de societatea Junimea română. Colaboratorii săi erau: G. Cretzeanu, Al. Odobescu, D. Florescu, P. Iatropol, Dimitrie Berindei și Al. Sihleanu (Al. Odobescu, *Opere complete*, ed. III, Buc. [f.a.], p. 243—244).

[4] Informația lui N. Bălcescu este perfect exactă, ceea ce descoperă existența unei corespondențe cu C. Negri sau V. Alecsandri, care nu ni s-a păstrat sau n-a ieșit încă la iveală. V. Alecsandri obținea pașaportul la 25 aprilie/7 mai 1852, lua vizele de la consulatele Austriei și Franței la 17, respectiv 18 mai, st. n. 1852; la 21 mai era la Cernăuți, la 28 mai la Cracovia (BAR, ms. rom., Arh. V. Alecsandri, I_2 Acte, 127).

180

(p. 266—268)

BAR, ms. rom. 131, f. 85ʳ—86ᵛ; autograf; nesemnat.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 588—591; ed. O.B., II, p. 309—311; ed. P.V.H., p. 244—246.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 279—280.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 370—371; 1964, p. 370—371.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (149.86), p. 56 (159.86), p. 65 (175.86), p. 73 (181.145), p. 89 (203.167).

[1] *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques Transdanubiens*, par Michel de Kogalnitchan, tome premier, *Histoire de la Dacie, des Valaques Transdanubiens et de la Valachie (1241—1792)*, Berlin, 1837. Despre această lucrare, mai precis despre exemplarul pe care N. Bălcescu îl cere cu insistență în mai multe rînduri, exemplar adnotat de el, a se vedea lucrarea plină de interes și de bogată informație a lui Virgil Cândea, *Histoire de la Valachie de M. Kogălniceanu*, [Buc.], 1957, extras.

[2] La Ville d'Avray, N. Bălcescu venise pentru scurt timp, probabil pentru că se aflau aci și alți prieteni exilați. La 22 octombrie 1850 se găseau în acea localitate Nicolae și Ștefan Golescu (Arh. Stat. Buc., Documente istorice, MDCCCLIX, f. 204—205).

181

(p. 268—269)

BAR, ms. rom. 131, f. 107ʳ—108ᵛ; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 591—593; ed. O.B., II, p. 312—313; ed. P.V.H. p. 247—248.

Constantin I. Bondescu și D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 792—793; reproducere parțială (p. 268, r 16—18 *lipsește* Am îndreptat ... contră //).

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 281—282.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 372—373; 1964, p. 372—373.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (149.87), p. 56 (159.87), p. 60 (171.9), p. 65 (175.87), p. 73 (181.146), p. 89 (203.168).

¹ Textul proclamației, N. Bălcescu, *Opere*, I² p. 282 și urm. Un manifest al lui Eliade, Paris, 14/26 mai 1851. C. A. Rosetti, în ziua de 25 mai 1851, făcea următoarele însemnări în legătură cu redactarea acestui manifest: „Eri m-am dus la N. Bălcescu cu Ion Brătianu și Cezar Bolliac. Se citi proclamația ce am făcut. Bălcescu a cerut să i se lase să o revadă singur" (*Note intime*, p. 215). Tipărirea și corecturile le-a făcut Rosetti.

Manifestul este semnat de N. Bălcescu, N. Golescu și C. A. Rosetti. Un exemplar la BAR, foi volante, 1 079; V. A. Urechia a donat în 1897 două exemplare („Anal. Acad. Rom"., s. II, tom. XX, 1897—1898, p. 32).

182

(p. 269)

BAR, ms. rom. 131, f. 94ʳ—95ʳ; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 593—594; ed. O.B., II, p. 313—314; ed. P.V.H., p. 249—250.

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 282.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 373—374; 1964, p. 373—374.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (149.88), p. 56 (159.88), p. 65 (175.88), p. 73 (181.147), p. 89 (203.169).

183

(p. 269—270)

BAR, ms. rom. 131, f. 109ʳ—110ᵛ; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 594—596; ed. O.B., II, p. 314—316; ed. P.V.H. p. 250—251.

N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 283—284.

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 369; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 270, r 9—33 *lipsește* Negru ... Bălc //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 374—375; 1964, p. 374—375.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (149.89), p. 56 (159.89), p. 65 (175.89), p. 73 (181.148), p. 80 (194.33), p. 89 (203.170).

¹ A. D. Xenopol, în recenzia citată, a reținut ca un moment impresionant efortul lui Bălcescu din ultimul an al vieții sale de a termina *Istoria lui Mihai Viteazul*. „Gîndul lui Bălcescu — scria Xenopol cu acest prilej — umbrit acum de aripile morții, se purta necontenit pe două mari chestiuni care agitase mintea lui. Viitorul ce aștepta pe români și despre care se certa mereu cu Ghica, de la mijloacele de a-l face fericit și dezmormîntarea uneia din paginile cele mai glorioase ale trecutului lor, aceea a lui Mihai Viteazul. Simți o adîncă emoțiune cînd citești graba cu care ruga pe Ioan Ghica, cînd a-i face extracte din autorii turci pe care îi putea găsi prin Constantinopole, cînd a-i trimite cutare și cutare

carte. Știa că moartea îl pîndește și nu vroia să cadă în ghiarele ei pînă nu era să pună ultimul condei la „Istoria lui Mihai Viteazul" („Arhiva Societății științifice și literare", Iași, III, 1892, p. 147).

184

(p. 270–271)

BAR, ms. rom. 131, f. 111r–113v; autograf.

Ediții

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 596–599; ed. O.B., II, p. 316–318; ed. P.V.H., p. 252–254.

Constantin I. Bondescu și D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 793–794; reproducere parțială (p. 271, r 21–32 *lipsește* Car ... noastră // 41–42 *lipsește* Alăturată ... acolo //).

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 284–286.

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 369–371; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 271, r 21–32 *lipsește* Car ils ... noastre // r 41–46 *lipsește* Alăturata ... N.B.//).

N. Bălcescu. *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 376–377; 1964, p. 376–377.

Paul Cornea și Mihai Zamfir, *Gîndirea*, ..., p. 351–353.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (149.90), p. 56 (159.90), p. 60 (171.10), p. 65 (175.90), p. 73 (181.149), p. 80 (194.34), p. 89 (203.171), p. 93 (211.6).

185

(p. 272)

BCS, Achiziții, Așezămîntul N. Bălcescu, nr. 146/604; autograf.

Ediții

Cornelia C. Bodea, *Corespondență inedită privind activitatea lui N. Bălcescu în anii 1851–1852*, în „Studii", IX, 1956, nr. 4, p. 130.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 378; 1964, p. 378.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie* p. 80 (195.1), p. 89 (203.172).

C. Bodea *op. cit.*, p. 126v o consideră scrisoare de adio adresată prietenilor la plecarea din Franța și o datează Paris, 22 septembrie 1851.

[1] În ms. lipsește orice indicație cu privire la destinatar, la locul și data de emitere. Totuși credem că aceste elemente se pot preciza cu destulă certitudine. Destinatarul este P. Bataillard, iar locul și data de emitere: Paris, 18 septembrie 1851. La această precizare am ajuns considerînd că scrisoarea pe care o dăm în text este una și aceeași scrisoare cu aceea pe care A. G. Golescu o remitea publicistului francez la 18 septembrie 1851, din partea lui N. Bălcescu. Scriind el însuși lui Bataillard, Arăpilă îi trimitea în același plic și scrisoarea lui Bălcescu, făcînd următoarea mențiune: „Brătianu doit vous écrire de Londres, où il se trouve en ce moment. Bălcescu vous envoie aussi un petit mot de sa part" (*Boierii Golești*, III, p. 244). Credem că acest „petit mot" este tocmai scrisoarea din textul nostru. Neavînd loc și dată de emitere, fiind vorba despre un bilet de cîteva rînduri, transmis în plicul altei scrisori, admitem, cred, justificat, locul și data scrisorii lui A. G. Golescu. Că biletul transmis prin Golescu este însăși scrisoarea noastră rezultă din mai multe considerații. În primul rînd, Bataillard era în acea vreme cel mai de aproape prieten francez cu care Bălcescu purta corespondență. În al doilea rînd, tot prin intermediul lui Golescu îi transmitea și scrisoarea următoare, acea din 30 septembrie 1851; despre o altă scrisoare, din septembrie 1851, către Bataillard sau către un alt francez, nu avem pînă acum nici o mențiune. În sfîrșit, pe ms. se află o adăugire cu creionul: 1851, septembrie 18; nu putem preciza cine a făcut-o; dar ar putea fi făcută ulterior tot pe baza informației din scrisoarea lui Golescu. Publicistul francez se afla la țară, la Chartreuse de Siget (Indre-Loire); Bălcescu folosind expresia „Mes bons amis" se adresa atît lui Bataillard, cît și soției acestuia; așa proceda și în scrisoarea din 30 septembrie 1851. A. G. Golescu într-o scrisoare din 3 septembrie 1851, adresată tot

lui Bataillard, printre altele îl informa și despre Bălcescu, spunîndu-i că acesta pleacă în Italia și că „il vous envoie ses amitiés ainsi qu'à Mme Bataillard", ceea ce arată precis relațiile lui Bălcescu cu familia Bataillard (*Boierii Golești*, p. 242).

186

(p. 272–273)

Ediții

N. Bălcescu, *Corespondență inedită*, p. 34–35.
N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 286–287.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 379; 1964, p. 379.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 67 (179.22), p. 73 (181.150), p. 89 (203.173).

[1] Din text rezultă că N. Bălcescu a plecat din Paris la data de 1 octombrie 1851. Vizele de pe ultimul său pașaport confirmă că în ziua de 30 septembrie, cînd scria această scrisoare, îndeplinise toate formalitățile de călătorie; la 26 septembrie lua viza de la Prefectura de Poliție din Paris, pentru Italia, prin Marsilia, la 27 septembrie de la Legația pentru Statele Sarde, la 28 de la Legația Toscană pentru Florența și la 29 septembrie de la Nunziatura apostolică pentru Roma (BAR, ms., Arh. N. Bălcescu, I Acte — 27). Scrisoarea era remisă prin intermediul lui A. G. Golescu la 6 noiembrie 1851 (*Boierii Golești*, III, p. 252).

[2] Ofițerul român este G. Andreescu, fost iuncăr, înaintat sublocotenent de către Guvernul provizoriu și emigrat după căderea revoluției. Trecînd prin Roma și cercetat de către poliția papală, s-a găsit asupra sa memoriul lui N. Bălcescu adresat lui Teleki și Klapka, în chestiunea româno-ungară (textul mai sus, p. 260 și urm.). Este vorba, desigur, despre o copie manuscrisă, deoarece acest memoriu nu fusese tipărit. Avea adăugată mențiunea „cum ar fi fost presentat de N. Bălcescu la comitetul maghiar" (*Boierii Golești*, III, p. 249). Poate este chiar exemplarul care s-a păstrat la Museo del Risorgimento.

Memoriul era cunoscut în cercurile emigraților încă de la începutul anului 1851. La 14 ianuarie, Const. Racoviță scria unchiului său Ștefan Golescu următoarele: „Am să te mai rog de un lucru, iubite unchiule, este un articol care tratǎ chestia maghiaro-română de N. Bălcescu, și Andreescu îmi zice că este foarte bine scris; acest articol noi nu l-am citit, dacă ai putea să ni-l procuri mi-ai face multă plăcere" (*ibidem*, III, p. 167).

G. Andreescu, într-o scrisoare adresată după eliberarea sa din Genova, la 5 septembrie 1851, lui I. Ghica, a povestit împrejurările arestării sale la Roma și chinurile pe care le-a îndurat în închisorile papale. Arestarea sa și cercetările la care a fost supus s-au datorat exclusiv faptului că la percheziția întîmplătoare care i s-a făcut, fiind găsit pe stradă fără acte de legitimare asupra lui, poliția a dat peste memoriul lui N. Bălcescu, „acel articol capodoperă a lui N. Bălcescu, prin care dă el planul de a forma un stat federal din națiunile română, ungară și serbo-croată". Era vorba de o copie pe care o luase pentru a o remite unuia dintre membrii societății secrete din Roma. Teroarea papală era la Roma atît de mare, încît G. Andreescu scria lui I. Ghica, că în acest oraș „numai zbirii, popii și funcționarii papali[...] n-au gustat temnița", iar administrația catolică ajunsese atît de odioasă, încît „cel care n-a trecut prin închisori nu e bine considerat de public". N. Bălcescu avea, așadar, de ce să aibă îngrijorări (Cornelia C. Bodea, *Corespondență inedită*, p. 132 și urm.).

187

(p. 273)

Muzeul memorial „Nicolae Bălcescu", nr. inv. 2 839; original.

Ediții

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 94; mențiune.
Idem, *Revoluția și emigrația română de la 1848 în documente inedite*, în *Caietele Bălcescu*, Rîmnicu Vîlcea, XI–XII, 1986, p. 316.

Pe scrisoarea lui Ghiță G. Magheru către tatăl său, generalul Gheorghe Magheru, trimit cîteva rînduri și Nicolae Bălcescu, Dimitrie Bolintineanu și Gheorghe Tattarescu.

188

(p. 273–274)

BAR, ms. rom. 131, f. 114^r–115^r; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 599–601; ed. O.B., II, p. 318–320; ed. P.V.H., p. 254–256.

Constanton I. Bondescu și D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 794–795.

N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 287–288.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 380–381; 1964, p. 380–381.

Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (149.91), p. 56 (159.91), p. 60 (171.11), p. 65 (175.91), p. 73 (181.151), p. 89 (203.174).

Din cursul lunilor septembrie-octombrie 1851, o altă scrisoare rămasă necunoscută a lui N. Bălcescu către V. Alecsandri ne este relevată de corespondența dintre cei doi prieteni (BAR, ms. rom. 803, f. 43–44).

189

(p. 274–275)

BAR, ms. rom. 131, f. 116^r–117^v; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 601–603; ed. O.B., II, p. 320–322; ed. P.V.H., p. 256–258.

Constatin I. Bondescu și D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 796–797.

N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 288–289.

1848 în Principatele române, Buc., [1948], p. 91; trad. în l. rusă, p. 123; trad. în l. franceză, p. 166; facsimil, p. 69.

N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 371; trad. în l. maghiară; reproducere parțială (p. 274, r 3 – p. 275, r 4 *lipsește* Am priimit ... moartă // 14 – 39 *lipsește* Acum ... France //).

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 382–383; 1964, p. 382–383.

Paul Cornea și Mihai Zamfir, *Gîndirea ...*, p. 353–354.

Horia Nestorescu-Bălcești. *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (149.92), p.56 (159.92), p. 60 (171.12), p. 65 (175.92), p. 73 (181.152), p. 75 (185.3), p. 80 (194.35), p. 89 (203.175), p. 93 (211.7).

N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 356–357.

[1] În legătură cu stabilirea temporară a lui N. Bălcescu la Hyères, I. Bălăceanu, la 16 noiembrie 1851, scria, din Nisa, lui Ion Ghica, următoarele interesante rînduri: „Mon cher Ghica, Ce coquin de Balcesco nous a tous joués; au moment ou il nous écrivait de Toulon qu'il viendrait à Nice, il prenait toutes les mesures pour s'établir à Hyères. Moi aussi je crus qu'il m'arriverait d'un moment à l'autre et ma surprise n'a pas été médiocre en apprenant son nouveau parti. Mon étonnement durait encore si l'on ne m'avait pas anncoré la prochaine arrivée de M-me Cantacuzène à Hyères. Comprenez-vous enfin?" $\left(\text{BAR, Corespondența, S } \frac{39(5)}{\text{DCVI}}\right)$.

190

(p. 275–277)

BCS, Achiziții, Așezămintul N. Bălcescu, nr. 146/605; autograf.

Ediţii

Cornelia C. Bodea, *Corespondenţă inedită*, p. 138—139; reproducere parţială (p. 277, r 1—16 *lipseşte* Sănătate ... vorbit //).

Cornelia C. Bodea, *Lupta pentru Unire a revoluţionarilor exilaţi la 1848*, în *Studii privind Unirea Principatelor*, Buc., 1960, p. 154—155, nota 1 şi extras.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 384—385; 1964, p. 384—385.

Florian Georgescu, *Participarea*, p. 115 facsimil.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 80 (195.2), p. 82 (199,202.3), p. 90 (203.176).

N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 358—360.

[1] Despre relaţiile băneşti ale lui N. Bălcescu cu C.A. Rosetti, avem un document de mai tîrziu, din care rezultă starea extrem de precară a lui N. Bălcescu, obligat să se împrumute pentru a putea trăi, dar nu mai puţin perseverenţa lui C.A. Rosetti, în a-şi urmări debitorii chiar dacă îi fuseseră atît de buni prieteni; 13 ani după moartea lui Bălcescu, ia măsuri să se despăgubească prin justiţie de o datorie neachitată, urmărind averea întregii familii a defunctului. Documentul, autograf C.A. Rosetti, este următorul:

„Avînd a lua prin înscris galbeni două sute patruzeci de la repausatul Nicolae Bălcescu şi cu îndatorire din partea-i a se plăti aceşti bani din partea cuvenită lui din averea părintească, de la casa Bălcescilor, dîndu-i cu aceasta procură şi încsrisul lui Nicolae Bălcescu".

C.A. Rosetti 1865 ianuarie 18—30

(BCS, Achiziţii, Aşezămîntul N. Bălcescu).

191

(p. 277—278)

BAR, ms. rom. 131, f. 118^r—119^v; autograf.

Ediţii

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 606—607; ed. O.B., II. p. 322—323; ed. P.V.H., p. 260—262.

Constantin I. Bondescu şi D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 797—798.

N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 290—291.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 386—387; 1964, p. 386—387.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (149.93), p. 56 (159.93), p. 60 (171.13), p. 65 (175.93), p. 73 (181.153), p. 90 (203.177).

N. Bălcescu, *Scrieri alese*, 1973, p. 361—362.

[1] Cu toată boala gravă, în zilele mai puţin rele, N. Bălcescu se ocupa în afară de terminarea *Istoriei lui Mihai Viteazul* şi de unele chestiuni legate de tipărirea lucrării, pe care el o considera foarte aproape de încheiere. Astfel, era preocupat de găsirea mijloacelor pentru imprimare, gravarea cîtorva portrete, care trebuiau să ilustreze cartea. şi de obţinerea unor detalii asupra topografiei locurilor din ţară, unde Mihai purtase cu turcii bătălii. A.G. Golescu din partea lui N. Bălcescu insistă în repetate rînduri pe lîngă Ştefan C. Golescu, în scrisorile pe care i le scrie din Hyères, asupra acestor chestiuni. A.G. Golescu adăuga din partea sa că: „A-i face [bolnavului] puţină plăcere, în starea în care se află este aproape singura uşurare, care putem să i-o facem, pentru că medicii şi medicamentele nu mai pot nimic" (*Boierii Goleşti*, III, p. 271). Pentru fondurile de imprimare soluţia pare-se a fi apelul la *Asociaţia literară* şi eventual, un împrumut. N. Bălcescu se adresa chiar *Asociaţiei literare*, în ianuarie—februarie 1852, spunînd că scrierea sa asupra lui Mihai Viteazul fiind aproape terminată şi avînd numai cîteva luni de lucru spre a o sfîrşi, el doreşte ca ea să fie tipărită în două frumoase volume în 8°, după împărţirea următoare:

„Tomul I. Introducere. Cartea I. Libertatea naţională (1593—aprilie 1595). Cartea II. Călugărenii (aprilie 1595—decembrie 1595). Cartea III. Robirea ţăranului (decembrie 1595—aprilie 1596). Acte adaose.

Tomul II. Cartea IV. Unitatea naţională (aprilie 1595—iulie 1600). Cartea V. Mirislău (august 1600—ianuarie 1601). Cartea VI. Guruslău (ianuarie 1601—septembrie 1601). Acte adaose. Lista izvoarelor acestei scrieri".

Mai cere ca lucrarea sa „să fie ornată cu un portret al lui Mihai, gravat pe oţel, după a lui Sadeler făcut la Viena în 1601, precum şi alte patru executate în xilografie". Totodată, voieşte un tînăr inginer român să fie trimis în ţară pentru a ridica planurile deosebitelor localităţi mai importante, citate în cursul operei sale. Toate aceste cheltuieli ar privi asociaţia. „Pentru ostenelele sale proprii, precum şi pentru toate cheltuielile făcute cu cumpărarea de cărţi rare şi cu traducţii, el nu reclamă nici o îndemnizare, nici măcar cele 400 de exemplare din opera sa pe care i se acordă statutele asociaţiei. El se întemeiază însă a crede că dacă nu meritele operei, dar negreşit faptele ce ea cuprinde sînt de natură a deştepta în inimile românilor simţiminte spornice pentru reaîţarea şi întemeierea naţionalităţii noastre" (*Precuvîntarea lui A. Odobescu la Istoria românilor supt Mihai v. Viteazul*, p. XV, XVIII şi XIX, note). Ştefan Golescu, membru în comitet, caută imediat să obţină încunviinţarea majorităţii membrilor *Asociaţiei literare*, aflaţi în străinătate. Printr-o scrisoare adresată din Paris lui I. Ghica, la 7 martie 1852, îl informează că N. Bălcescu a terminat *Istoria lui Mihai Viteazul* şi că s-a adresat asociaţiei pentru a-i tipări lucrarea, şi că membrii societăţii aflaţi la Paris au primit cu căldură propunerea, dar „pentru a fi aprobată trebuie adezia a mai multor din membrii asociaţiei". De aceea îi cere şi adeziunea sa.

După părerea lui A.G. Golescu, tipărirea nu se putea face însă chiar aşa de curînd. Diferite părţi din lucrare trebuiau revăzute şi el crede că dacă starea sănătăţii lui N. Bălcescu nu se va îmbunătăţi, va fi nevoit să treacă lucrul acesta altei persoane. Un împrumut pentru a completa, probabil, fondurile insuficiente ale Asociaţiei nu este încă necesar, căci ar însemna să se plătească în mod inutil dobînzi (*Boierii Goleşti*, III, p. 270—271). Bălcescu ţinea la o bună gravură a portretului lui Mihai, făcut de Sadeler; este portretul pe care îl descoperise cu cinci ani mai înainte, în Biblioteca regală din Paris. În acest sens, stăruia pe lîngă Ştefan Golescu ca acesta să încredinţeze lucrarea unui bun gravor. De asemenea era vorba despre gravarea altor portrete, printre care al lui Sigismund Báthory, făcut tot de Sadeler (*ibidem*, III, p. 297—298). Bălcescu, prin intermediul lui A.G. Golescu, mai ruga pe Ştefan Golescu ca, luînd informaţii de la tinerii români aflaţi la Paris, să găsească o persoană competentă din ţară care să preia cercetarea topografică (*ibidem*, III, p. 268). Pentru ca cercetările din ţară să poată fi făcute aşa cum îi trebuia, a alcătuit chiar nişte instrucţii care urmau să fie înmînate persoanei care s-ar fi însărcinat cu executarea lucrării (BAR, ms. rom. 80, f. 328—331^{v}).

[2] *Ibidem*, 81, f. 49; 225^{v}.

[3] În legătură cu documentaţia pe care N. Bălcescu o strîngea asupra lui Mihai Viteazul semnalăm şi următoarea notă autografă rămasă necunoscută printre materialele sale autografe:

„*Ali Tchelebi* poète turc du XVIme siècle, professeur à Angora dans le collège fondé par Amurad II. On a de lui *le livre impérial*, traduction turque du livre *Kalile ve Dimne*.

Existe-t-il quelque collection de ses poéseis? Hammer parle d'après l'historien turc Selaniki d'une élégie lamntable composée par Ali Tchelebi en 1595 et présentée au Sultan Mahomed III sur le triste état de frontières de l'empire dévastées par les impériaux et les Moldo-Valaques et transylvains révoltés. Cette poésie existe-t-elle quelque part?".

Verso:

„D'après Hammer et d'autres historiens turcs Se'adudedin le Khodja de Mahomed III n'aurait écrit ses annales de l'empire turc que jusqu'à 1520 à la mort de Selim I. Cette histoire a été traduite par Brattuti.

Or, parmi les manuscrits de la Bibliothèque Nationale de Paris j'ai trouvé cet ouvrage manuscrit en français: L'Histoire othomane écrite par Saad-Eddyn Mehmet Hassan plus connu chez les turcs sous le nom de Cogia Effendi, mise en français par Ant. Galland.

Note. Cet ouvrage commence à l'année 1421 et finit en 1655 et forme 7 vol.".

(BAR, ms. rom., Arh. Ion Ghica, VIII$_{1}$ Varia — 8—3, o foaie scrisă pe ambele feţe; format hîrtie de corespondenţă; autograf N. Bălcescu; nu se poate preciza dacă este un fragment dintr-o scrisoare al cărui început şi sfîrşit nu-l avem, sau o simplă notă; înclinăm a crede că este un fragment dintr-o scrisoare).

192

(p. 278—279)

BAR, ms. rom. 131, f. 120^{r}—121^{v}; autograf.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 608—609; ed. O.B., II, p. 324—325; P.V.H., p 262—263.

Constantin I. Bondescu și D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 798–799; reproducere parțială (p. 278, r 8–9 *lipsește* Pe ... mea // 17–20 *lipsește* Astfel ... Constantinopol//).
N. Bălcescu, *Opere*, II¹, p. 291–292.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 388; 1964, p. 388.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (149.94), p. 60 (171.14) p. 65 (175.94), p. 73 (181.154), p. 90 (203.178).

[1] N. Bălcescu a stat la Hyères de la mijlocul lunii octombrie 1851 pînă la finele lui aprilie 1852. Numărul mic de scrisori din aceste șase luni și jumătate se datorește, în parte, și stării cu totul rele a sănătății sale în tot acest timp. Cîtăva vremea a stat lîngă dînsul A.G. Golescu, Sevastița, sora sa, și Maria Cantacuzino. Al. G. Golescu sosea la 2 ianuarie 1852 (*Boierii Golești*, III, p. 267–268). Din corespondența acestuia din cursul lunii ianuarie cu P. Bataillard, Ștefan Golescu și I. Ghica ne putem da seama de starea alarmantă a bolnavului în acele zile. În primele două luni, după stabilirea la Hyères, fusese mai bine A.G. Golescu îl găsește chiar mai bine decît se aștepta, totuși foarte slăbit; medicii îi interziseseră orice oboseală, cît de mică, chiar să scrie, pentru că un cît de mic efort îi provoca hemoptizii. Noaptea sta de veghe lîngă bolnav, căci starea lui Bălcescu se agrava continuu. În mai puțin de trei săptămîni, după cum informa pe Bataillard, avusese trei noi hemoptizii. Acestea îl slăbiseră în așa măsură încît medicii îi interziseseră, nu numai să scrie și să citească, dar chiar să vorbească. Bolnavul e ținut într-o cameră rece, iar cei din jur vorbesc toți numai pe șoptite. La 13 ianuarie, A.G. Golescu scrie lui Ștefan Golescu că Bălcescu este foarte grav și că ultima criză, mai puternică decît toate celelalte, i-a făcut pe toți să se teamă de un deznodămînt (*ibidem*, p. 270–271). La 18 ianuarie scrie la fel lui I. Ghica. Medicul care îl îngrijea era de părere că boala ar fi putut fi vindecată la început, dar acum era fără folos căci Bălcescu n-a vrut să se îngrijească decît prea tîrziu. Totuși dacă hemoptiziile vor înceta complet, atunci se va putea întrema și ar putea face chiar călătoria atît de mult dorită spre frontiera țării pentru a-și vedea mama. Dar sigur nimic nu este. La 21 ianuarie 1852, A.G. Golescu desnădăjduit scria lui Bataillard că numai Dumnezeu singur știe ce-o să fie (*ibidem*, III, p. 275–276); cf. și scrisorile aceluiași din 25 februarie 18 martie și încă una din aceeași lună către Ștefan Golescu (*ibidem*, p. 297–298, 301–302, 309–310).

Vezi și Nicolae Vătămanu, *Pe urmele pașilor lui Bălcescu în Franța (Paris, Bellevue, Hyères)*, in *Studia et acta Musei Nicolae Bălcescu*, Bălcești pe Topolog, VII–VIII, 1979, p. 83–105.

La 22 decembrie 1851, Maria Cantacuzino informase pe A.G. Golescu despre starea prietenului lor prin următoarea scrisoare:

Hyères, le 22 dec. [1851]

J'ai hésité de vous écrite dans l'état d'inquiétude où je me trouve, mais j'aime encore mieux vous faire partager mes angoisses, que de vous laisser cette fausse sécurité, dans laquelle vous ne sauriez rester plus longtemps. À mon arrivée à Hyères, Balcesco était au lit, souffrant depuis quelques jours. Le mal s'était déclaré subitement et avec assez de violence pour inspirer de graves inquiétudes au médecin. Cependant, grâce à ses soins, le malade semblait reprendre des forces et tout portait à croire que le mieux se maintiendrait, quand, tout à coup et sans cause apparente, une nouvelle crise, plus violente que les précédentes, est venue nous jeter dans le plus grand trouble.

L'état moral ajoute au malaise du patient, la vue du sang l'effraie et quelque et que fe fasse, pour remonter son courage, je ne réussis pas troujours à la calmer.

J'ai consulté le médecin pour savoir au juste le degré de la maladie; il m'a avoué que etait très inquiet et que si les chrachements de sang ne cessaient pas, il y avait tout à craindre

Je vous dit les faits tels qu'ils sont, afin que vous sachiez à quelle résolution vous arrêter.

Ce sont là de tristes détails et je vous les eusse epargné si mon esprit pouvait conserver au milieu de préoccupations aussi douloureuses la foi en l'avenir, mais las! je vous avoue mg faiblesse, la crainte du malheur me fait toujours le devancer et je souffre doublement et de ce qui est et de ce qui sera, parce que je ne sais plus espérer.

Adieu, mon cher Monsieur Golescu, écrivez moi bien vite ou plutôt venez nous rejoindre. Votre présence peut avoir un effet salutaire sur le malade et dans tous le cas vous nous seriez d'un grande aide et d'une grande consolation. Je vous serre cordialement la main.

M. Cantacuzin

Si vous écrivez à Balcesco, ne lui dites pas que je vous ai parlé de sa maladie, il en a déjà l'esprit trop frappé.

(BAR, Corespondență, S $\frac{49}{\text{LXIV}}$, f. 74–75; N. Bălcescu, *Opere*, II², p. 300–301).

În aceeaşi scrisoare, pe ultima filă verso, următoarea adăugire:

Domnul meu,

Sînt zece zile decînd frate-mio este bolnav în pat, foarte slab şi proprit de doftori d-a face orice mişcare, de zece zile scuipă sînge mereu, a ajuns iar în starea în care era la plecare-i din Paris, după ce să făcuse aşa de bine, după ce începusem a spera că poate să va îndrepta în viitor. Şi aceasta îi veni fără să răcească sau fără să facă vro greşală sau vro nepază, nu bănuesc nimic alt decît suparaea sufletească, pricina o înţelegeţi foarte bine (nefericita de puică*). Blestem în capul tiranului omenirei, pă care dracul îl împinase tocmai acum a face această faptă; d-ar fi fost poate mai tîrziu şi ar fi avut mai multă putere, ar fi putut poate trece, fără a-i făcea aşa rău. De ce oare nu putuşi veni cînd veni Mme Cantacuzino, cred c-ar fi fost mult mai bine pentru el. Ce fatalitate să fim aşa departe de toţi ai noştri şi în streinătate; am avut mare noroc cu venirea Mme Cantacuzino; asta l-au mîngîiat puţin, dar astăzi au fost mai rău ca totdauna. Crede că sînt aşa de ameţită, că nici ştiu ce scriu. Sînt sigură că dacă ar fi putut veni, i-ai fi făcut mai mult bine şi mulţumire. Cel puţin daca nu să poate aceasta, scrie-i.

Adieu, nu ne uita,

Sev. Bălcesco

Alaltăeri am scris d-lui St. Golescu şi l-am rugat a vă spune că pri[ci]na de nu v-a răspuns Nicu la cea din urmă a dv. este slăbiciunea în care este şi că doftorul nu-l lasă.

* Probabil greşeală, trebuie: politică.

193

(p. 279)

BAR, ms. rom. 131, f. 122^{r-v}; autograf.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 609–610; ed. O.B., II, p. 325–326; ed. P.V.H., p. 264.

N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 292–293.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 389; 1964, p. 389.

Horia Nestorescu-Bălceşti. *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (149.95), p. 56 (159.95), p. 65 (175.95), p. 73 (181.155), p. 90 (203.179).

[1] Din Hyéres se mai menţionează scrisoarea, din noiembrie 1851, către Maria Cantacuzino, prin care o roagă să vină şi ea în acea localitate, ceea ce a şi făcut (V. Alecsandri, *Proză* 1876, p. 562); aceasta a stat cu Bălcescu pînă în a doua jumătate a lui aprilie 1852, cînd s-a reîntors la Paris. Într-o scrisoare de mai tîrziu, trimisă lui Alecsandri, ne-a lăsat o impresionantă povestire a timpului cît a stat de veghe, în această iarnă.

Cher ami,

Au mois de novembre 1851, je reçus une lettre de Balcesco, qui m'appelait auprès de lui à Hyères. Comme toutes les natures vraiment grandes, aux quelles la reconnaissance ne pèse pas, il ne craignait pas d'accepter le dévouement de ses amis. Sa confiance en eux était si entière, qu'on se sentait tout naturellement porté au sacrifice vis-à-vis de lui.

Je le trouvai dans un état de santé, qui ne laissait aucun espoir de guérison; mais soit qu'il ne voulu pas attrister la joie du revoir, soit qu'il se fit illusion, il me parut plein de courage et me parla de ses projets d'avenir. Il travaillait avec une ardeur qui témoignait pourtant de ses craintes; il se levait souvent la nuit pour écrire à son *Histoire de Michel le Brave*. Ces efforts l'épuisaient! ... je lui proposai d'écrire sous sa dictée... Le souvenir de ces heures de travail entremêlées de causeries est un des plus précieux que j'aie conservé de notre intimité fraternelle ... Son esprit juste et pénétrant, son imagination ardente, son âme enthousiaste et aimante, donnaient à chaque sujet un intérêt tout particulier, et que l'on fut ou non de son avis, il forçait l'attention et ne laissait jamais indifférent. Son thème favori était l'amour de la famille, l'amour d'une femme telle qu'il la rêvait, l'amour des enfants! ... Absorbé dans les

premières années de sa jeunesse par de questions politiques et par des préocupations de reformes libérales pour son pays, son cœur avait conservé une fraîcheur et une vivacité d'impressions extraordinaires; mais ses aspirations étaient grandes et allaient toujours au plus beau.

Je lui demandai un jour, quel type de femme il aimait le mieux? ... il me repondit: Mme de Roland! — Cette âme amoureuse de l'héroique était très sensible à la grâce et à l'esprit; mais quelque grand que fut son culte pour l'amitié, on sentait qu'elle avait besoin d'un autre sentiment, qu'elle aspirait ardement vers la réalisation d'un rêve plus attrayant, plus complet. C'est à ce rêve entrevu et non atteint, que j'attribue l'horreur de notre pauvre ami, et je dirais presque son épouvante de la mort. Il se revoltait comme d'une injustice l'idée de mourir, mais ses révoltes n'avaient ni fiel, ni durée; il reprenait vite possession de lui même et me disait alors, avec ce sourire de détachement que les mourants ont seuls: Qu'importe après tout! Să trăiască ţeara noastră!

Ce vœu résume toute sa vie!

Il est bon, noble et juste que sa mémoire soit honorée, et que son souvenir vive dans le cœur de tout Roumain.

[*Maria Cantacuzino*]

(V. Alecsandri, *Opere complete*, III, *Presa*, Buc., 1876, p. 502—503; o traducere românească n „Convorbiri literare", X, 1876, nr. 4, iul 1, p. 141—142).

[2] La Marsilia, N. Bălcescu sosea împreună cu sora sa Sevastiţa la finele lui aprilie 1852. În zilele de 27 şi 28 aprilie la vizele de plecare de la autorităţile din Marsilia; la 27 de la consulatul general turc, pentru Constantinopol, şi tot în aceeaşi zi, de la Consulatul general al Siciliei; la 28 aprilie de la Consulatul toscan pentru Livorno şi în aceeaşi zi ia viza de plecare de la Prefectura de Poliţie, pentru Malta (BAR, ms. rom., Arh. N.. Bălcescu, I Acte — 27). Ştefan Golescu, venit anume pentru a-l vedea, rămîne adînc impresionat de starea în care îşi găseşte vechiul prieten. La 29 aprilie 1852 scria din Marsilia, lui Chr. Tell, următoarea tulburătoare scrisoare:

Marsilia 29 april 1852

Iubite Tell!

Îţi scriu cîteva rînduri de la Marsilia, unde am venit ca să îmbrăţişez pe betul Nicu Bălcescu, care se îmbarcă pentru Constantinopole unde merge ca să întîlnească pe biata mumă-sa. Starea în care se află nu mai îmi dă nici o speranţă că o să mai trăiască multă vreme. Îi dai cincizeci de ani, iar nu treizeci. Dureroasa impresie ce mi-a făcut la cea dintîi vedere nu ţi-o poci descrie; destul să-ţi spun că am fost silit să ies îndată din odae, căci mă podidisă lacrimile.

Trimiţ azi cartea ce mi-a cerut-o Christofi, pe care te rog să-l îmbrăţişezi din parte-mi, precum şi pe părintele Snagoveanu.

Adio, scumpul meu amic.

A tău frate,
Ştefan

Cartea am trimi[s]-o prin Martin Russo, la Smirna, la Paul Carichiopulo.

(BAR, Corespondenţă, $S\frac{24(6)}{C}$; G. Zane, *Ştiri despre Bălcescu din scrisori inedite ale lui Ştefan Golescu*, extras din „Arhiva românească", IV, 1940, p. 9).

Din Marsilia, N. Bălcescu a scris mai multe scrisori: una către Ion Bălăceanu, ne este semnalată de corespondenţa acestuia $\left(\text{BAR, Corespondenţă, } S\frac{39(6)}{DCVI}\right)$.

La Constantinopol. viza turcească pe paşaport are data: Constantinopol 23 Regeb 1268 (BAR, ms. rom., Arh. N. Bălcescu, I Acte — 27).

[3] La 15 mai 1852, Radu C. Golescu informa din Constantinopol pe Ştefan C. Golescu că N. Bălcescu sosise acolo de cîteva zile (*Boierii Goleşti*, III, p. 342). În aceleaşi zile, Al.C. Golescu, aflat şi el la Constantinipol, înştiinţa pe C.A. Rosetti, Ion Brătianu şi Ştefan Golescu, că N. Bălcescu a sosit şi se află cu I. Ghica la Bebec, unde se va duce şi el să-l îmbrăţişeze (*ibidem*, III, p. 340).

Din cursul lunilor martie — aprilie 1852, o altă scrisoarea lui Bălcescu către V. Alecsandri, rămasă necunoscută, ne este relevată de corespondenţa dintre cei doi prieteni (BAR, ms. rom. 803).

194

(p. 279–280)

BAR, ms. rom. 131, f. 50r–51r; autograf.

E d i ţ i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 610–611; ed. O.B., II, p. 326–327; ed. P.V.H., p. 265–266.

Constantin I. Bondescu şi D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 799–800; reproducere parţială (p. 280, r 6–8 *lipseşte* Ştii ... pricină //).

N. Bălcescu, *Opere*, II[1], p. 293.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondenţă*, 1962, p. 390; 1964, p. 390.

Horia Nestorescu-Bălceşti, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (149.96), p. 56 (159.96), p. 60 (171.15), p. 65 (175.96), p. 73 (181.156), p. 90 (203.180).

[1] Din textul scrisorii rezultă că N. Bălcescu intenţiona să plece din Pera, spre Roma, la 25 septembrie 1852. În ultimele zile şi-a făcut formalităţile de plecare: la 23 septembrie lua viza de la Legaţia Siciliei pentru Neapole; altă viză nu mai lua din Constantinopol, căci celelalte formalităţi trebuitoare călătoriei le-a îndeplinit la Neapole (BAR, ms. rom., Arh. N. Bălcescu, I Acte — 27); la 12/24 septembrie lua cu împrumut de la bancherul Polihroniade din Constantinppol, 50 de galbeni: G. Zane, *Aspecte noi ale vieţii lui N. Bălcescu*, p. 54.

Dintre 17 aprilie şi 22 septembrie 1852 nu a ieşit încă la iveală vreo scrisoare de la N. Bălcescu.

Corespondenţa sa cu I. Ghica nu mai poate, de această dată, să ne ofere posibilităţile pe care le-a avut pentru alte epoci. Este totuşi neîndoielnic că în aceste cinci luni, N. Bălcescu a trebuit să continue a fi în corespondenţă cu prietenii şi cu familia sa, mai ales cu familia din ţară. Cu certitudine că în corespondenţa purtată cu familia s-a discutat chestiunea călătoriei sale pînă la frontiera ţării. S-a stabilit că această călătorie a avut într-adevăr loc, dar că N. Bălcescu nu s-a oprit la Galaţi, aşa cum s-a crezut după o informaţie a lui V. Alecsandri, sau la Rusciuk, după alta a lui Bolintineanu, ci a mers pînă la Nicopole, unde s-a întîlnit cu mama, surorile şi cumnata sa, venite anume să-l vadă (Cornelia C. Bodea, *Călătoria lui N. Bălcescu pe Dunăre în 1852)*.

Cu prilejul acestei călătorii, N. Bălcescu s-ar fi întîlnit, la Galaţi, cu V. Alecsandri. O ştim din unele relatări de mai tîrziu ale poetului, „Revista română", II, 1862, p. 305–313; *Opere complete*, III, p. 549–562; „Convorbiri literare" X, 1876, p. 138–142). Relatările lui V. Alecsandri, asupra întîlnirii sale de la Galaţi, conţin, pe de o parte, o informaţie inexactă asupra datei întîlnirii, pe de altă parte ele insereazâ o conversaţie pe care poetul ar fi avut-o cu N. Bălcescu, şi care trebuie luată — cel puţin în parte — cu rezerve. V. Alecsandri spune că în toamna lui 1852, a găsit pe N. Bălcescu, recent sosit din Constantinopol, în carantina din Galaţi. În ambele sale relatări, poetul descrie impresionant grava stare a sănătăţii prietenului său, iar în ultima insereazâ şi o conversaţie pe care ar fi avut-o, şi din care rezultă că N. Bălcescu se întorcea în ţară, pentru a-şi trăi ultimele zile în patrie şi a fi înmormîntat în „pămîntul strămoşesc". Dar că încă de aci, de la Galaţi, i s-ar fi interzis de către Ştirbei intrarea în ţară, şi că „cu moartea în suflet Bălcescu reluă drumul exilului". Dacă V. Alecsandri s-a întîlnit în adevăr cu Bălcescu la Galaţi, întîlnirea nu a putut avea loc decît la reîntoarcerea acestuia de la Nicopole, nu la sosirea din Constantinopol; întîlnindu-se la reîntoarcere, deci cînd Bălcescu ştia prea bine că i se interzisese intrarea în ţară, nu mai putea avea cu Alecsandri, conversaţia aşa cum acesta o relatează în 1876, privind intrarea sa apropiată în ţară. Că întîlnirea poetului cu N. Bălcescu n-a putut avea loc decît după întoarcerea lui N. Bălcescu de la Nicopole şi nu înainte, rezultă absolut sigur din acte contemporane, care nu pot fi puse la îndoială; şi anume, pe de o parte data vizelor de pe paşaportul poetului, iar pe de altă parte datele privind prezenţa lui N. Bălcescu la Nicopole. V. Alecsandri a întreprins în 1852–1853 o lungă călătorie în străinătate. În acest scop a cerut şi a obţinut paşaportul, la Iaşi, obişnuit. Paşaportul este eliberat pe data de 27 august/8 septembrie 1852. În aceeaşi zi, 27 august/8 septembrie, obţine vizele respective de la consulatele Franţei şi Austriei. Este foarte probabil că a plecat chiar în această zi, cel mai tîrziu în dimineaţa următoare, pentru că la 30 august st. v. este deja la Galaţi, unde obţine 3 vize pentru a putea merge mai departe, îmbarcîndu-se pe un vapor care avea să-l ducă în susul Dunării, pînă la Viena. La 30 august obţine viză de trecere de la 3 autorităţi din Galaţi, de la Pîrcălăbie, de la Comandirul Brahmvahtei şi de la Căpitănia portului. La 10/22 septembrie este la Vîrciorova, în aceeaşi zi, 10/22 septembrie, este la Orşova: la Pesta ia viza pentru Viena la 14/26 septembrie (BAR, ms. rom., Arh. V. Alecsandri, Acte I_2, 128).

În timp ce V. Alecsandri nici nu plecase din Iaşi, N. Bălcescu trecuse cu vaporul prin Galaţi şi ajunsese la Nicopole; la 24 august/5 septembrie autorităţile semnalează prezenţa

sa la Nicopole, la 25 trece în această localitate sora lui Maria Gianolu, la 28, mama, cealaltă soră — Sevastița și cumnata sa — Eleni (Cornelia C. Bodea, *op. cit.*). Prin urmare, întîlnirea sa de la Galați cu V. Alecsandri, la debarcarea de pe vaporul care-l adusese de la Constantinopol este exclusă. Deci, fiind exclusă întîlnirea din acel moment, cade și toată conversația povestită de V. Alecsandri, despre întreprinderea lui N. Bălcescu de a se reîntoarce singur în țară, chiar dacă starea atît de gravă a sănătății sale o explică îndeajuns, și rostul călătoriei sale rămîne acela de a-și vedea familia, undeva la marginea țării, așa cum singur Bălcescu o mărturisește. Întîlnirea cu V. Alecsandri a putut avea loc deci la reîntoarcerea spre Constantinopol, și aceasta *numai* în cazul cînd N. Bălcescu a plecat din Nicopole la data pe care o semnalează autoritățile românești dacă nu chiar mai înainte. Autoritățile românești anunță ca probabilă plecarea proscrisului pe ziua de 4/16 septembrie. Numai dacă N. Bălcescu a plecat cel mai tîrziu în această zi de la Nicopole, s-a putut întîlni cu V. Alecsandri la Galați, căci ajungînd la 6 sau 7 septembrie, V. Alecsandri, care este la 10 septembrie la Vîrciorova, trebuie să fi plecat din Galați mai înainte cu 3—4 zile. V. Alecsandri, redactîndu-și amintirile, și inserînd în cuprinsul lor o conversație — 24 de ani după ce faptele au avut loc —, a putut, firește, greși — ca și în alte ocazii cînd povestește amintiri —, și purtat de evocări scumpe lui, să confunde unele amănunte asupra faptelor evocate. Tot cam atît de inexacte sînt informațiile, pe care le dă asupra acestei întîmplări și D. Bolintineanu, în diferitele lor variante; ultima din: *Poezia română*, în „Albina Pindului" I, 1868, nr. 5, august 15, p. 123.

195

(p. 280—281)

BAR, ms. rom., Arh. N. Bălcescu, I, Acte — 18; autograf.

E d i ț i i

G. Zane, *Aspecte noi ale vieții lui N. Bălcescu în lumina unor documente inedite*, în „Studii", XIII, 1960, nr. 1, ianuarie—februarie, p. 56. S-a publicat numai textul în limba română.

196

(p. 281)

BAR, ms. rom. 131, f. 47^r—48^v; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 612; ed. O.B., II, p. 327—328; ed. P.V.H., p. 266—267.
Constantin I. Bondescu și D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 800.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 294.
N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 391; 1964, p. 391.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (149.97), p. 56 (159.97), p. 60 (171.16), p. 65 (175.97), p. 73 (181.157), p. 90 (203.181).

197

(p. 282)

BAR, ms. rom. 131, f. 49^r—49 bis^r; autograf.

E d i ț i i

Ion Ghica, *Amintiri din pribegie*, p. 613—614; ed. O.B., II, p. 328—329; ed. P.V.H., p. 267—268.
Constantin I. Bondescu și D. Mărăcineanu, *Antologie*, p. 801—802.
N. Bălcescu, *Opere*, II^1, p. 294—295.
N. Bălcescu, *Válogatott munkái*, p. 372—373; trad. în l. maghiară.

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 392—393; 1964, p. 392—393.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 50 (149.98), p. 56 (159.98), p. 60 (171.17), p. 65 (175.98), p. 73 (181.158), p. 80 (194.36), p. 90 (203.182).

[1] La 4 octombrie 1852, deci chiar în ziua sosirii lui N. Bălcescu la Neapole, ia viza de sosire de la *Delegazione Maritima*. La Neapole a stat pînă la 16 ale lunii, nu pînă la data anunțată lui I. Ghica în scrisoarea din text. La 14 octombrie lua viza de la Legația Britanică, pentru Malta, iar la 16 octombrie — desigur în cursul dimineții — lua viza de plecare de la *Delegazione Maritima*; a doua zi la 17 octombrie făcea viza de sosire — *ultima sa viză de călătorie* — la Poliția Maritimă din Palermo (BAR, ms. rom., Arh. N. Bălcescu I Acte — 27).

198

(p. 282—283)

Colecția Eugen Jebeleanu; autograf.

Ediții

N. Bălcescu, *Opere*, IV, *Corespondență*, 1962, p. 393—394; 1964, p. 394.
Horia Nestorescu-Bălcești, *N. Bălcescu. Biobibliografie*, p. 90 (203.183).

[1] Scrisoarea nu are numele destinatarului și nici dată de emitere. Din text rezultă că a fost trimisă nepoatei sale de soră Anastasia Gianolu. Data de emitere este firește în cursul celor 44 de zile cît a trăit la Palermo. Înclinăm a crede că a fost scrisă pe la mijlocul lunii noiembrie.
Din Palermo a ieșit la iveală pînă acum numai scrisoarea dată în text. Cu toate acestea în ultimile zile ale vieții sale, N. Bălcescu a scris — după cîte știm din alte izvoare — mai multe scrisori, neobișnuit de multe, familiei și prietenilor săi. Despre unele avem cîteva referințe. Datele acestor scrisori nu pot fi reconstituite decît cu oarecare aproximație, iar din cuprinsul lor, care trebuie să fie atît de revelator, nu avem decît referințe cu totul sumare, în măsura în care o îngăduie izvoarele care ne informează despre existența acestei corespondențe. Astfel:

Către Ștefan Golescu

Neapol, 4—15 octombrie 1852
Palermo, 22 octombrie 1852

Informații despre boala sa. Despre tristețea singurătății sale. Stăruie ca cineva dintre români să vină lîngă dînsul, în timpul iernii. Îi cere să îngrijească despre traducerea *Istoriei românilor supt Mihai Viteazul* și despre portretele, printre care unul al lui Mihai, cu care voia să ilustreze opera sa.
(N. Iorga, *Ultimile scrisori*, p. 7—8).

Către Sevastița Bălcescu

Neapol, 4—15 octombrie 1852 (2 scrisori)
Palermo, după 17 octombrie 1852

Informații despre boala sa. Cere să i se trimită ceva bani. Despre persoana care trebuie să facă în țară anumite cercetări topografice asupra unor localități menționate în scrierea sa. Cere să i se comunice rezultatul intervențiilor făcute pentru a se obține autorizarea reîntoarcerii sale în țară.
(*Ibidem*, p. 10—11).

Către Maria Cantacuzino

Palermo, 17—20 octombrie 1852

O înștiințează de sosirea sa la Palermo.
(*Ibidem*, p. 6).

Către Vasile Alecsandri

Palermo, după 17 octombrie 1852

Îl roagă să vină lîngă dînsul, el şi Maria Cantacuzino, şi îi cere o baladă despre Mihnea vodă.
(*Ibidem*, p. 12).

Către A.G. Golescu

Palermo, după 17 octombrie 1852

Se plînge de egoismul lumii. Îngrijorări cu privire la tipărirea *Istoriei românilor subt Mihai v. Viteazul.*
(*Boierii Goleşti*, III, p. 402—403).

Către Ştefan Golescu

Palermo, după 17 octombrie 1852

Despre *Istoria românilor supt Mihai v. Viteazul.* Cere ca unul dintre românii emigraţi să vină să stea lîngă dînsul în timpul celor trei luni de iarnă. Despre traducerea *Istoriei* şi portretele care trebuie să ilustreze cartea. Despre Eliade.
(N. Iorga, *op. cit.*, p. 15).

Către Sevastiţa Bălcescu

Palermo, 12 noiembrie 1852

Ştiri despre mersul bolii sale. Reproşuri că a fost uitat. Nemulţumiri că nu i se scrie de acasă.
(*Ibidem*, p. 14).

Către Maria Gianolu

Palermo, după 17 octombrie 1852

Îi arată ce anume ar trebui spus lui Ştirbei pentru a putea obţine autorizaţia de reîntoarcere în ţară.
(*Ibidem*, p. 7).

Către Alexandra Florescu

N. Iorga publică un extras dintr-o scrisoare nesemnată, adresată Alexandrei Florescu, trimisă din Paris la 5 decembrie 1851, adăugînd că emitentul „pare a fi N. Bălcescu". Din lipsa ms. identitatea rămîne îndoielnică. Bineînţeles că N. Iorga a dat în extras numai pasajele de interes general; reţinem următoarele rînduri:

„Le droit de fraternité doit régner parmi toutes les nations et sous toutes les couleurs de l'univers".
(*Mărturii istorice privitoare la viaţa şi domnia lui Ştirbei vodă*, Buc., 1905, p. 334).

VI. EDIŢII

O declaraţie, în ,,Gazeta de Transilvania'', Braşov, VIII, 1845, nr. 60, iulie 25, p. 239.

Réclamation. À Monsieur le Rédacteur en chef de la ,,Revue de l'Orient'', În ,,Revue de l'Orient'', Paris, X, 1846, p. 342.

[*Memoriul delegaţiei române la Constantinopol*], în *Mémoire justificatif de la révolution roumaine du 11/23 Juin 1848*, [Paris, 1849], p. 19–21.

Fragmente din lucrurile şi oamenii din 1848 de N. Bălcescu, în ,,Buciumul'', I, 1863, nr. 119, octombrie 3/15, p. 1, 2.

Fragmente din lucrurile şi oamenii din 1848 de N. Bălcescu, în ,,Concordia'', Pesta, III, 1863, nr. 86–223, octombrie 13/25, p. 371–373.

Fragmente din lucrurile şi oamenii din 1848 de N. Bălcescu, în ,,Foaie pentru inimă, minte şi literatură'', Braşov, XXVI, 1863, nr. 27, octombrie 26, p. 186–188 ; nr. 28, octombrie 30, p. 195–197.

Aricescu, C. D., *Capii revoluţiunii române de la 1848 judecaţi prin propriele lor acte de* ..., I, broşura I, Buc., 1866, p. 5–7, 13–15, 24, 39, 41–42, 57.

Aricescu, C. D. *Corespondenţa secretă şi Acte inedite ale capilor revoluţiunii române de la 1848*, Partea I, editate de ..., Buc., 1873, p. 5–6, 74–85.

[*Fragmente din scrisoarea lui N. Bălcescu către A. C. Golescu la 4 martie* 1850], în ,,Binele public'', II, 1880, nr. 150 (369), p. 1.

Ghica, Ion, *Amintiri din pribegia după 1848. Noi scrisori către V. Alecsandri*, în ,,Revista nouă'', I, 1888, nr. 6, mai 15, p. 204–207 ; II, 1889, nr. 7, iulie 15, p. 268–277.

Ghica, Ion, *Amintiri din pribegie după 1848. Noi scrisori către V. Alecsandri*, Buc., 1889, 882 p. (pe copertă : 1890).

Iorga, N., *O scrisoare a lui N. Bălcescu*, în ,,Revista nouă'', IV, 1891, nr. 8–9, noiembrie 15, p. 353–355.

Rosetti, Vintilă C. A., *Amintiri literare, istorice, politice. Societatea literară din 1845–1848*, în ,,Românul literar'', seria a II-a, I, 1893, nr. 3, februarie 21, p. 76–77.

O scrisoare a lui N. Bălcescu, în ,,Familia'', XXVIII, 1892, nr. 35, august 30/septembrie 11, p. 410–411.

Barb, Ioan, *1848 (Liberalism–reacţionarism)*, în ,,Ungaria. Revistă socială–ştiinţifică–literară'', Cluj, III, 1894, nr. 11–12, martie, p. 241–244.

Bogdan-Duică, G., *Despre Nicolae Bălcescu. O scrisoare uitată*, în ,,Semănătnătorul'', I, 1902, nr. 33, noiembrie 10, p. 98–99.

Cîteva scrisori inedite de la Ioan Eliade, Costache Negri şi Nicolae Băl-

cescu, în „Convorbiri literare”, XXXVI, 1902, nr. 3, martie 1, p. 282–284.
Cîteva scrisori inedite de la Ioan Eliade, Costache Negri și Nicolae Bălcescu, în „Epoca”, VIII, 1902, nr. 1971–69, martie 13, p. 1–2.
Anul 1848 în Principatele române. Acte și documente, I–III, IV–VI, Buc., 1902–1910.

Onciul, D., *O scrisoare a lui Nicolae Bălcescu către Eudoxiu Hurmuzaki*, în „Convorbiri literare”, XLI, 1907, nr. 6, iunie, p. 561–562.

Bănescu, N., *Cîteva scrisori de-ale revoluționarilor munteni (1850)*, în „Neamul românesc literar”, Vălenii de Munte, II, 1910, nr. 48, noiembrie 28, p. 761–762.

Bălcescu, Nicolae, *Scrisori către Ion Ghica (Din „Amintiri din pribegie” de Ion Ghica)*, cu o notiță introductivă de P.V. Haneș, Buc. [1911], IV + 268 p. („Biblioteca pentru toți”, nr. 688–689).

Apostolescu, N. I., *Bălcescu și „Cîntarea României”*, Conferință de..., rostită la „Societatea istorică română” în seara de 30 martie 1911, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, XII, partea I,1911, p. 93–94, nota 3.

Cartojan, N., *Scrisori inedite de la N. Bălcescu și I. Ghica*, publicate și adnotate de..., Buc., 1913.

Ghica, Ion, *Scrieri, IV, Amintiri din pribegie – Academice – O cugetare politică – Pămîntul și omul – Ochire asupra științelor – Despre căile noastre de comunicație – Învățămîntul public – Alte scrisori către Alecsandri etc.*, cu o prefață, indice de lucruri, localități și persoane de Petre V. Haneș, Buc., 1915, p. 20.

Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade (Documente slavo-române)*, publicate de..., X *(Documente cu privire la familia Râșcanu)*, Iași, 1915, p. 373, nr. CLXXXIX.

Bianu, Ion, *Bălcescu către Alecsandri. Cinci scrisori*, în „Convorbiri literare”, L, 1916, nr. 1, ianuarie, p. 20–24.

Panaitescu, P. P., *Contribuție la o nouă biografie a lui N. Bălcescu*, în „Convorbiri literare”, LIII, 1921, nr. 9, septembrie, p. 675.

Panaitescu, P. P., *Contribuții la o biografie a lui N. Bălcescu*, Buc., 1923, p. 64, (pe copertă : 1924).

Bogdan, Marie G., *Autrefois et aujourd'hui. 1920–1923. Lettres de Vasile Alecsandri ; Costaki Negri ; Balcesco ; Russo ; Em. Kostaki Epureanu ; Rosetti*, [Buc.], 1929, p. 190.

Marcu, Alexandru, *Conspiratori și conspirații în epoca renașterii politice a României, 1848–1877*, de..., Buc., 1930, p. 30–35.

Bălcescu, N., *Scrieri istorice*, cu o introducere și note de P. P. Panaitescu. [ed. I], Craiova [1930], p. 203–217 („Clasicii români comentați”).

Boitoș, Olimpiu, *Două scrisori ale lui Ion Alecsandri*, în „Convorbiri lirerare”, LXIV, 1931, iulie–august, p. 635.

Bondescu, Const. I și D. Mărăcineanu, *Antologie (pentru clasa a VI-a secundară, normală, seminarială* etc.), [VI], cuprinzînd culegeri din opera lui N. Bălcescu ; cu o biografie, note, hărți, stampe. Alcătuită de ..., ed. I, Buc., [1938], p. 498–827 + 1 hartă.

Bălcescu, N., *Scrieri istorice*, cu o introducere și note de P. P. Panaitescu, ed. a II-a, adausă și comentată, Craiova [1939], p. 209–224 („Clasicii români comentați”).

Zane, G., *Un memoriu inedit al lui N. Bălcescu*, în „Revista Fundaţiilor", VI, 1939, nr. 11, noiembrie, p. 372–381.
Zane, G., *O scrisoare a lui N. Bălcescu*, în „Arhiva românească", IV, 1940, p. 209–213.
Ghica, Ion, *Amintiri din pribegia după 1848. Noi scrisori către V. Alecsandri*, Comentate de Olimpiu Boitoş, 3 vol., Craiova, [1940].
Bălcescu, N., *Opere*, I, Partea a II-a, *Scrieri istorice, politice şi economice*, ed. adnotată cu o introducere de G. Zane, Buc., 1940, p. 177.
Anastasiu, I., *Generalul Christian Tell*, Buc., 1942, p. 3–4 („Biblioteca Asociaţiei scriitorilor şi autorilor militari români", nr. 3).
Zane, G., *Ion Ghica către N. Bălcescu. Scrisori inedite din vremea pribegiei*, cu o introducere de..., în *Analele Academiei Române. Memoriile Secţiunii istorice*, seria 3, vol. 25, mem. 26, 1943, p. 1 150.
N. Bălcescu. Corespondenţă inedită. 1843–1851, publicată de G. Zane, în „Revista Fundaţiilor", XIII, 1946, p. 1–35.
Bălcescu, N., *Scrieri istorice*, cu o introducere şi note de P. P. Panaitescu, ed. a III-a revăzută, Craiova, [1946], p. 271–289 („Clasicii români comentaţi").
Bălcescu, N., *Opere*, II, partea I–II, *Scrisori şi scrieri inedite*, ed. critică adnotată cu o introducere de G. Zane şi Elena G. Zane, Buc., 1948.
I-a zi a Republicii, în „Studii", I, 1948, nr. 2, aprilie–iunie, p. 17.
O scrisoare inedită a lui N. Bălcescu, în „Contemporanul", 1948, nr. 88, iunie 4.
[Bălcescu, N., *Scrisori*], în „Studii", I, 1948, nr. 3, iulie–septembrie, p. 206–216.
1848 în Principatele române [Album apărut sub îngrijirea Comitetului de direcţie pentru sărbătorirea centenarului anului revoluţionar 1848], Buc., [1948], p. 66–67, 88–91, 121–123, 163–166.
1848–1849. Évi iratok a nemzetiségi megbékélésről [Scrieri ale anilor 1848–1849 despre împăcarea naţionalităţilor] [Budapest], *A Vallás-és kösoktatásával kiadja. A magyar-román és a magyar--jugoszláv társaság* [Editat cu sprijinul Ministerului Cultelor şi învăţămîntului şi al secţiei Centenarului. Societatea maghiaro-română şi maghiaro-iugoslavă], 1948.
Petrescu, Camil, *Moment cultural*, în „Viaţa românească", I, 1948, nr. 6, noiembrie, p. 237–238.
Georgescu-Buzău, Gh. I., *O scrisoare inedită a lui N. Bălcescu*, în „Studii", II, 1948, nr. 4, octombrie–decembrie, p. 175–180.
Bălcescu, Miklós, *Válogatott irásai* [Scrieri alese]. [Szerkesztette, a bevezetö tanulmányt és a jegyzeteket irta I. Tóth Zoltán. Fordították Domokos Sámuel, Köpeczi Béla]. [Studiu introductiv şi note de I. Toth Zoltán, traducere de Domokos Sámuel şi Köpeczi Béla], Budapest, 1950, p. 128–139, 176–224.
Bălcescu, N., *Opere* [Buc.], 1952, p. 232–254 („Clasicii români").
Ciuchindel, Constantin, *Cîteva scrisori inedite ale lui Nicolae Bălcescu*, în „Almanahul literar", Cluj, IV, 1953, nr. 1, ianuarie, p. 124–134.
Bălcescu, N., *Opere*, I, *Studii şi articole*, [Buc.], 1953, p. 359–368.
Leporatti, Mario, *Nicolae Bălcescu e il risorgimento nazionale in Romania*, Prefazione di Umberto Terracini, [Roma], [1953], p. 135–149.

Texte privind dezvoltarea gîndirii social-politice în România („În ajutorul celor ce studiază istoria și istoria filozofiei"), [Buc.], 1954, p. 214–230.
Bălcescu, N., *Válogatott munkái* [Scrieri alese], Összeállitotta, elószóval és jegyzetekkel ellátta Balogh Edgár [Introducere și ediție Balogh Edgár], Bucurști, [1956], p. 281–373.
Bodea, Cornelia C., *Corespondență inedită privind activitatea lui N. Bălcescu în anii 1851–1852*, în „Studii", IX, 1956, nr. 4, p. 130, 138–139.
Profir, Olga, *O scrisoare inedită a lui Nicolae Bălcescu*, în „Tînărul scriitor", V, 1956, nr. 2, februarie, p. 97–100.
Liu, Nicolae, *N. Bălcescu, E. Winterhalder și „Biblioteca Magazinului istoric"*, în „Studii și cercetări de bibliologie", II, 1957, p. 137–165.
Bălcescu, N., *Scrieri militare alese*. [Studiu introductiv, culegerea textelor redactarea lor și glosar de Eugen Bantea și Mircea Ioanid], Buc., 1957, p. 555–592.
Bodea, Cornelia, *Lupta pentru Unire a revoluționarilor exilați la 1848*, în *Studii privind Unirea Principatelor*, Buc., 1960, p. 154–155.
Georgescu, Florian, *Participarea maselor populare bucureștene la Revoluția din 1848*, [Buc.], [1961], p. 24–25, 91, 115.
Bălcescu, Nicolae, *Scrieri alese*, prefață și note de Paul Cornea, [Buc.], [1961]. („Biblioteca școlarului", 18).
Bodea, Cornelia și Paul Cernovodeanu, *Materiale noi pentru biografia lui Nicolae Bălcescu* [I], „Studii", XV, 1962, nr. 2, p. 376–387.
Bălcescu, N., *Opere*, IV, *Corespondență. Scrisori. Memorii. Adrese. Documente. Note și materiale*, ed. critică de G. Zane; cu reproduceri după manuscrise și stampe [Buc.], [1962].
Bălcescu, N., *Ausgewählte Schriften*, Vorwort von Paul Cornea, [Deutsche Übertragung von Bruno Colbert], București, [1963] („Kleine Schulbucherei", 10).
Bălcescu, N., *Opere*, IV, *Corespondență. Scrisori. Memorii. Adrese. Documente. Note și materiale*, ed. critică de G. Zane; cu reproduceri după manuscrise și stampe, Buc., 1964.
Horváth Zoltán, *Teleki Lászlo. 1810–1861*, Budapesta, 1964, II, p. 236–239
Alecsandri, Vasile, *Opere*, I, *Poezii*, text stabilit și variante de G. C. Nicolescu și Gh. Rădulescu-Dulgheru. Studiu introductiv, note și comentarii de G. C. Nicolescu, Buc., 1965, p. 230.
Cernovodeanu, Paul, *Istoricul Turnului Colței în documentele vremii*, în „Revista muzeelor", III, 1966, nr. 5, p. 392–395.
Cîntarea României. Antologie [Cu un studiu introductiv de G. C. Nicolescu], [Buc.], 1966, p. 146–148.
Gîndirea social-politică despre Unire (1859). Culegere, Buc., 1966, p. 49–50.
Losano, Mario G., *Un revoluzionario nella Romania de la 1848, Nicolae Bălcescu*, în „Rivista storica italiana", LXXVIII, fasc. III, 1966, p. 684.
Antologia gîndirii românești. Secolele XV–XIX, Partea I, Buc., 1967, p. 288–293.
Cîntarea României. Antologie, ed. a II-a, Buc., 1967, p. 146–148.
Gînduri ostășești, Sibiu, II, 1968, nr. 4, iunie, p. 42.
Georgescu, Titu, *Mărturii franceze despre 1848 în țările române*, Buc., 1968, p. 66–67.

Cornea, Paul și Mihai Zamfir, *Gîndirea românească în epoca pașoptistă (1830–1860), Antologie*, Studiu și bibliografie de Paul Cornea ; text stabilit, note și medalioane biografice de M. Zamfir, I, [Buc.], 1969, p. 333–354.
Balaci, Al., *Nicolae Bălcescu și Italia*, în *Studii despre N. Bălcescu*, Buc., 1969, p. 17.
Csetri, Alexandru, *Bălcescu și emigrația poloneză. Noi contribuții documentare*, în „Studia et acta Musei « Nicolae Bălcescu »", Bălcești pe Topolog, I, 1969, p. 110.
Culcer, Alexandru, *Un revoluționar transilvănean în relații cu Bălcescu – Alexandru Buda. Cu o scrisoare inedită a lui Nicolae Bălcescu*, în „Studia et acta Musei « Nicolae Bălcescu »", Bălcești pe Topolog, I, 1969, p. 75.
Cernovodeanu, Paul, *Originalul scrisorii lui N. Bălcescu către L. Bystrzonowski din 20 mai 1849*, în „Studia et acta Musei « Nicolae Bălcescu »", Bălcești pe Topolog, II, 1970/1971, p. 468–469.
Csetri, Elek, *Bălcescu ismeretlen levele 1849-böl* [Scrisoare necunoscută a lui Bălcescu din anul 1849], în „Korunk", Cluj, XXIX, 1970, nr. 4, aprilie, p. 601–603.
Nestorescu-Bălcești, Horia, *Nicolae Bălcescu. Contribuții biobibliografice*, cu un studiu introductiv de Dan Berindei, Buc., 1971, p. 44–94.
Bucur, Marin, *Un act de solidaritate al moldo-valahilor cu revoluționari francezi de la 1848*, în „Studia et acta Musei « Nicolae Bălcescu »", Bălcești pe Topolog, II, 1970/1971, p. 113.
Bălcescu, N., *Scrieri alese*, ed. de Andrei Rusu, prefață de Paul Cornea, cronologie de Horia Nestorescu-Bălcești, Buc., 1973.
Ioniță, Maria, *Un document de la Nicolae Bălcescu*, în „Revista arhivelor", LII, 1975, nr. 4, p. 462–464.
Bodea, Gheorghe I., *Nicolae Bălcescu și Clujul*, în „Acta et studia Musei « Nicolae Bălcescu »", Bălcești pe Topolog—Cluj-Napoca, 1976, p. 21–38.
Pascu, Ștefan și Liviu Maior, *Culegere de texte pentru istoria României*, I, Buc., 1977, p. 171–172.
Bodea, Cornelia, *Pietre de vad. N. Bălcescu*, în „Manuscriptum", IX, 1978, nr. 2, p. 11–12.
Scrisori către Vasile Alecdandri, ed. îngrijită, prefață note, traduceri de Marta Anineanu, Buc., 1978 („Documente literare").
Bodea, Cornelia, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, 2 vol. Buc., 1982.
Documente privind revoluția de la 1848 în țările române, B, Țara Românească, *12 martie 1848 – 21 aprilie 1850*, Buc., 1983.
Nestorescu-Bălcești, Horia, *Revoluția și emigrația română de la 1848 în documente inedite*, în „Caietele Bălcescu", Rîmnicu Vîlcea, XI–XII, 1986, p. 269–335.
Iordache, Anastasie, *Noi informații documentare referitoare la misiunea lui Nicolae Bălcescu din 1849 în Ungaria*, în „Caietele Bălcescu" Rîmnicu Vîlcea, XI–XII, 1986, p. 247–252.

LISTA PERIODICELOR CITATE ÎN CORESPONDENȚĂ

„Bucovina. Gazetă românescă pentru politică, religie și literatură", red. resp. George Hurmuzaki (pînă la 7 oct. 1849) și Alesandru Hurmuzaki, Cernăuți, 4 octombrie 1848 –20 septembrie 1850.

„Buletin". Gazetă administrativă. București, 1832 –1859.

„Concordia". Turin, 1 ianuarie 1848 – 31 decembrie 1850 : organ al grupului giobertian ; fondatori Lorenzo Valerio, Domenico Berti, Domenico Carutti.

„Dayly news". Londra.

„Democrația", red. resp. Sigismund Pop, Pesta, 12/24 iunie 1849.

„Espatriatul", red. resp. Cesar Bolliac, Brașov, 25 martie – 1 iunie 1849.

„L'Èvénement". Paris, 1 august 1848 –18 septembrie 1851.

„Le Fèdèrale", red. resp. Golovin, Londra.

„Gazeta de Transilvania". Brașov ; fondată la 12 martie 1838 ; red. George Barit.

„Învățătorul satului". București, 1 octombrie 1843 –decembrie 1852.

„Journal de Constantinople. Echo de l'Orient". Constantinople, 1849.

„L'independace belge". „Indépendance", denumire prescurtată ; fondat 1831 ; între 1850 –1860 organ al liberalilor.

„Journal des débats politique et littéraires". Paris, fondat în 1789 ; ziar conservator.

„Junimea Romana". Paris, mai –iunie 1851.

„La Ligue des peuples", red. Carpantier, Paris, 1849 –1850.

„Le National". Feuille politique et littéraire, Paris, 1830 –1851 ; în deceniul al cincilea organ al republicanilor burghezi moderați.

„Magazinu istoricu pentru Dacia", red. A. Treb. Laurianu și Nicolae Bălcescu, București, 1845 –1848 –1851.

„La Pologne". Journal des Slaves confédérés, red. resp. Cyprien Robert, Paris, 1 iunie 1848 –1851.

„Poporul suveran". Gazetă politică și literară, red. resp. D. Bolintineanu, București, 19 iunie –11 septembrie 1848.

„La Presse". Bulletin du soir, red. en chef Emile de Girardin, Paris, 4 mai –25 iunie 1848 ; anexă la : „La Presse", Paris, 1836 –1866.

„Propășirea". Foaie științifică și literară, red. resp. V. Alecsandri, P. Balș, I. Ghica și M. Kogălniceanu, Iași, 9 ianuarie – 29 octombrie 1844.

„Le Proscrit". Journal de la république universelle. rédacteurs : les citoyens Berjeau, Daratz, Delescluze, Dupont, Et. Arago, le général Ern. Haugh., L. Léclanché, Ledru-Rollin, Martin Bernard, Jos. Mazzini, D. Pilette, Poalsecki, Rattier, Ch. Ribeyrolles, Worcell, Londra, 1849.

„Revue des Deux Mondes”. Recueil de la politique, de l'administration et des mœurs, Paris; fondată în 1829.
„La Revue Independante”, publicată de : Pierre Leroux, George Sand şi Louis Viardot, Paris; fondată în 1841.
„Revue de l'orient”. Bulletin de la Société orientale, Paris; fondată în 1843.
„Româniea viitóre”, red. C. Balcescu, N. Balcescu, D. Bratianu, C. G. Florescu, S. Golescu, N. Golescu, G. Magheru, B. Malinescu, A. Paleologu, Rosetti şi I. Voinescu, Paris, 20 sept. 1850.
„La Semaine”. Encyclopédie de la presse périodique, Paris, 1848–1852.
„La Tribune des Peulpes”, sub red. lui A. Mickiewicz şi Xavier Branicki; fondată la 15 martie 1849.
„The Times”. Fondat la Londra în 1785; ziar englez cu orientare conservatoare.
„Vestitorul românesc”. Gazetă coprinzătoare de feluri de ştiinţe, Bucureşti, 1843–1857.

ÎNDICE DE NUME [1]

[1] Numele însoţite de note biografice privesc numai personajele întîlnite în textul corespondenţei.

Izvoare generale: BAR. ms. rom., nr. 5 040 (Corespondența Ion Ghica; nr. 872—874 și 875, *Arhondologia Țării Românești după legiuirea din 1837 asupra rangurilor; Anul 1848*, VI, *Indice*, p. 327 și urm.; R. Rosetti, *Familia Rosetti*, 2 vol., Buc., 1938; 1940: G. Fotino, *Din vremea renașterii naționale a Țării Românești. Boierii Golești*, 4 vol., Buc., 1939; vol. I, *Indice*, p. 285 și urm. și celelalte volume; Constantin N. Velichi, *Mișcările revoluționare de la Brăila din 1841—1843*, Buc., 1958; Marta Anineanu, *Documente literare inedite, V. Alecsandri, Corespondența*, Buc., 1960; *Documente privind unirea principatelor*, red. resp. Andrei Oțetea, I. *Documente interne*, volum întocmit de Dan Berindei — responsabil (în colaborare cu Eleonora Alexiu, Trifu Selea și Apostol Stan), Buc., 1961; *Documente privind anul revoluționar 1848 în Țara Românească*, Buc., 1962; Gh. Ionescu, *Alte date în legătură cu viața Anei Ipătescu*, „Analele Universității București, seria științe sociale, Istorie, 1962, nr. 26; Cornelia Bodea și Paul Cernovodeanu, *Materiale noi pentru biografia lui Nicolae Bălcescu*, II, extras din „Studii", 2, XVI, 1963; unele date inedite comunicate de George D. Florescu (în special referitoare la familia Florescu) și de G. Bezviconi: *Indice biografic al orașului București (Necropola capitalei)*, Buc., 1963 (ms. multiplicat). Date și caracterizări despre unele personaje străine principale, politice și militare, conform cu indicii din colecția Marx — Engels, *Opere*, vol. IV—XV; „Studia et acta Muzei N. Bălcescu", 1969—1986; C. Bodea, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*, 2 vol., Buc., 1982

INDICE DE NUMIRI GEOGRAFICE

1. Zinca Bălcescu.